„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 1. szám
2008. február
225,– Ft

Bulányi György vasmiséje

A tanító Jézus

A gnózis kihívása

Interjú az európai kereszténység válságáról

Áttörés az ökumenében?

Békeközösségek Kolumbiában

A kommunizmus áldozatainak emléknapja

Tudálékos hittérítők

Olvasók fóruma

Vasárnapi szentírási elmélkedések

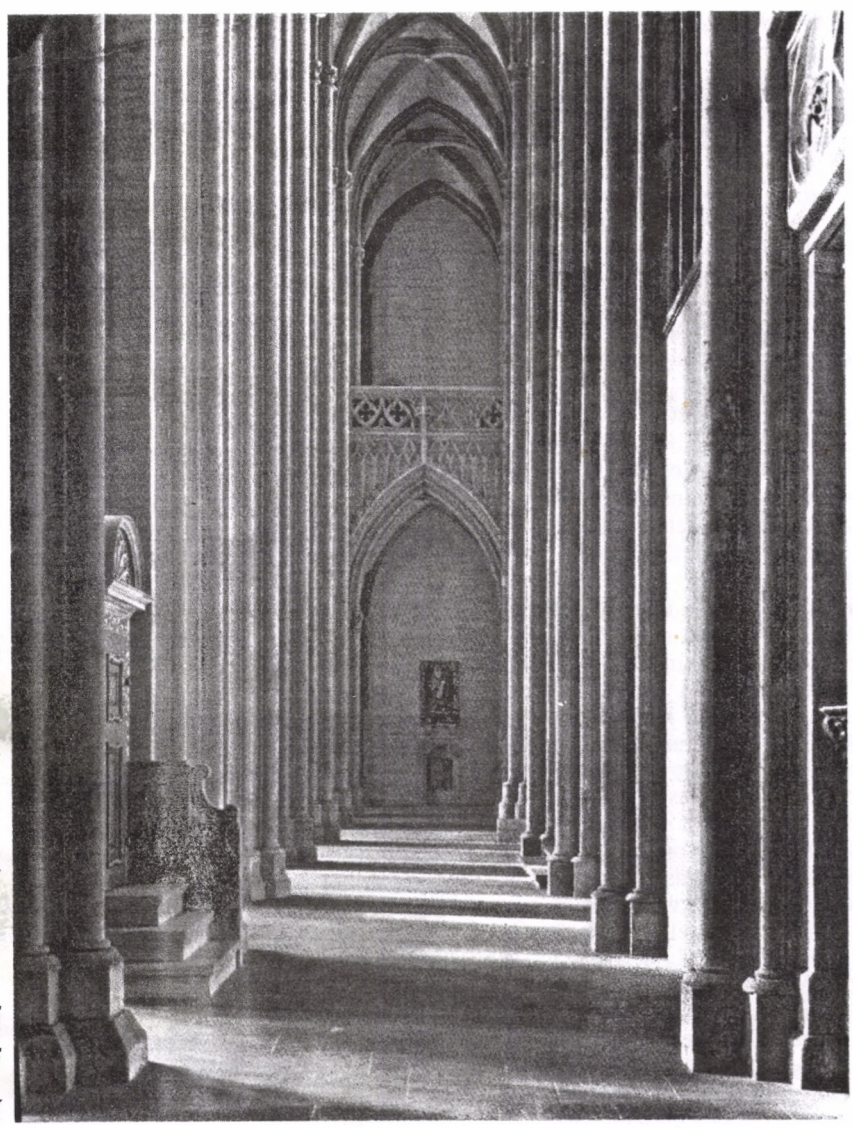

A rend Duna-parti kápolnájában január 5-én ünnepelte vasmiséjét, azaz pappá szentelésének 65. évfordulóját a 90. évébe lépett Bulányi György piarista szerzetes, a Bokor Bázisközösség alapítója. Önéletrajzi írása alábbi részleteinek közlésével, testvérbaráti szeretettel köszöntjük Gyurka bácsit, megköszönve több évtizedes, fáradhatatlan szolgálatát, és sok-sok testi és lelki erőt kívánunk neki küldetése folytatásához.

„E fiúból pap lesz...”

Hogy miként kerültem a folyóparti iskolába, nem tudom. Csak arra emlékszem, hogy '28 tavaszán léptem át szüleimmel a hatalmas épület küszöbét. Felmentünk a széles lépcsőn a magasföldszintre, majd az első emeletre, s bejutottunk Kisparti János igazgató elébe. Megnézte a bizonyítványom, s megkérdezte:

– Nem lesz baj abból, hogy olyan messziről kell bejárnia? Majd kapnak értesítést.

Megkaptuk, hogy felvettek.

* * *

Keményen dolgoztam. Jelesre sikerült az érettségi, s bizony nem tudtam, hogy merre menjek. Elmentem Bátorihoz, a magyartanáromhoz, június 2-án, a szóbeli érettségim után. Emlékszem, úgy fél kettő lehetett. Azzal, hogy beszélni szeretnék vele. Mondta, hogy készül a nyári cserkésztáborokra, csak kevés ideje van, de azért mondjam, amit akarok. Álltunk a folyosón a szobája előtt. S én mondtam, hogy piarista szeretnék lenni, de... Meghallgatott, s ennyit mondott:

– Nézd, én '19-ben érettségiztem. Tudod, mi volt akkor. Azt kérdeztem magamtól, hol tehetnék a legtöbb jót a nemzetemért. Megállapítottam, hogy piaristaként. És fejest ugrottam a dolgokba.

Ennyit mondott, s ez eldöntötte sorsomat. 17 évvel volt nálam idősebb. A legcsodálatosabb tanárom, akinek ittam minden szavát. Jegyeztem, amit mondott nekünk. A jegyzetekből vastag könyvet csináltam. Ebből tanult a fél osztály, s kérésére őt is megajándékoztam vele. Hát ő is így lett piarista? Ha ő is, akkor én is fejest ugorhatok. Lementem a közeli trafikba, vettem egy ív papirost, s az iskola egyik termében, a padon megírtam kérvényemet, amelyet április végéig kellett volna beadni. Bevittem Balanyi Gyuri bácsihoz, az igazgatóhoz. Az volt benne, hogy régtől fogva érzem magamban a piarista hivatást stb. Olvassa, s felnéz belőle:

– Hogyan? Évek óta? Hát akkor mért csak most, három hónappal a pályázat lejárta után adod be kérvényedet?

Rettenetes értetlenségnek éltem meg kérdését. Most mondjam el neki, hogy folyamatosan piarista akartam lenni, a mátyásföldi kislányok pedig folyamatosan megakadályoztak engem elbűvölő szépségükkel, női bájukkal? Csak annyit mondtam az igazgatónak, hogy problémáim voltak, de túljutottam már rajtuk.

– Na, jó... – mondta, és eltette a kérvényt. – Majd értesítünk.

Azt hiszem, hamarosan megkaptam az értesítést, melyben az állt, hogy remélhetőleg tisztában vagyok vele, milyen nagy dolog a piarista hivatás, s augusztus 26-án délután öt óráig jelentkezzek a váci rendházunkban, s vigyek magammal hat inget, hat alsónadrágot, esernyőt, tavaszi és téli kabátot meg még nem tudom mit. De egyelőre ekkor még június 2-a volt, s én a szóbeli érettségi s a kérvény beadása után mentem haza, Mátyásföldre. Apám is otthon volt. S mondom:

– Beadtam a felvételi kérelmem a Rendbe.

Mire apám:

– De nem kellene ezt megbeszélni?

– Nem. Ezen nincs semmi megbeszélni való – mondtam.

S következett egy nyár. Az eleje még nagyon szép volt. Az évzáró feledhetetlen volt. Az első évzáró ünnepélyünk '29-ben volt. Hatszor szólították ki rajta jutalomra Bónis Gyurkát, a 45-ben már kolozsvári jogászprofesszort, s hatszor tapsolta meg a szülők és diákok ezres közönsége. Már akkor azt gondoltam, hogy ilyen akarok lenni én is nagykoromra, mint ez a Bónis György. S most, '36-ban engem nyolcszor szólítottak ki jutalomra. A tapsvihar nevetésbe fulladt: Hát mindig csak ő jön ki? A négy pályázat nyertesét szólították. Az országos gyorsíró verseny percenként 250 szótagos futamában első lettem, s újból az iskola gyorsíró bajnoka, s az ilyen meg olyan alapítványi díjak kamatának nyertese. Tökéletes volt a megdicsőülésem. Erről álmodtam hét évvel korábban, tizenegy évesen.

Odahaza éppen építkezésben voltunk. Apám mondta:

– Az alapítványi díj kamatából meglesz a két új szoba eszlingeni redőnye.

Mire én:

– De szeretnék elmenni egy hétre Tihanyba a Búvárra, vitorlástáborba.

A költsége ennek 20 pengő volt, a kapott jutalom majd egy harmada. Apám beleegyezett.

– Rendben van, elmehetsz.

Máskor is vittem haza ilyesmit. Egyszer egy tízkoronás aranyat nyertem gyorsírás-tudományommal. Odaadtam anyámnak:

– Tessék nézni, milyen fényes ez a krajcár!

– De, Gyurikám, ez egy tíz koronás arany!

Boldog volt ő is, én is. Megélt a krajcár kilenc esztendőt. Ebből tudták szüleim megcsinálni '45 nyarán, az általános nemzeti nyomor idején, Lívia húgom lakodalmát.

Utazhattam a Balatonra. Láttam a magyar tengert, megtanultam vitorlázni, s boldogan fürödtem a vízben. Keveseknek adatott meg akkoriban ez a boldogság: fürödni a Balatonban. Aztán hazajöttem, s előttem volt még augusztus 26-ig két hosszú, nagyon hosszú hónap. S nem tudtam beszélni arról, hogy mi volt bennem, senkivel.

* * *

Megérkeztünk a noviciátusba. Átadtak, átvettek. Elbúcsúztunk. Gyorsan. Aggodalommal tele. Nemcsak én, bizonyára szüleim is. Egy félév múlva valaki mondta anyámnak, hogy mintha engem láttak volna a Corvin Áruházban... és civilben. Anyám azt mondta, hogy ez lehetetlen, Gyuri mindenképpen végigcsinálja, amit kezdett. A szívével ismert. Babits is gondolt magáról ilyesfélét: *nunquam revertar* – még ha beledöglenék is.

* * *

A 18. században épült hatalmas templom megközelíthető az utcáról is, de mi véletlenül sem megyünk ki érte a világba. A noviciátusi épületszárny folyosójának a végén van egy ajtó. Ha kinyitjuk, egy oratóriumban találjuk magunkat, amelyben eltöltünk majd imádkozással naponként néhány órát. Az ajtóval szemben nyílik egy nagy ablak. Előtte térdeplő, s a térdeplőről rálátunk a mélyben templomunk főoltárára, ahol ég az eucharisztiát jelző örökmécses. A térdeplőtől balra is van egy ajtó. Ha megnyitjuk, egy csigalépcsőre látunk, mely a mélybe vezet. A lépcső a

templom sekrestyéjében végződik. Így a világ mindennemű érintése nélkül jutunk a templomba, melyet ekkorra már bezártak. Elzártan és magunkban vagyunk. Mit csinálunk? Gyakorlunk. Főpróbát tartunk. A másnap reggeli, 9 órás szentmisének szerves részét: piaristának beöltözésünk szertartását gyakoroljuk. Erre szülők, rokonok is hivatalosok, de csak mint nézők. Már nem találkozhatnak a mise végére immár reverendába öltözött piaristákkal, azaz saját kölykeikkel... Mert most már szegény szüleink is a világhoz tartoznak számunkra. A tizenkét novíciusjelölt között van egy váci is. Annak biztosan ott lesz az édesanyja. Tudom, hogy ott lesz az én Vácon élő nagymamám is. Majd ügyeskedem holnap, hogy mégis találkozhassunk. Nem sikerül ügyeskednem. Majdnem lebukok.

De ma még nincsen holnap reggel 9 óra, csak ma este van. Úgy hét óra körül. Az előző évfolyam sokat próbált, beöltözésen már egy éve túlesett veteránjai segédkeznek a magiszternek. Igazgatnak minket, s a tizenkét újoncot felállítják két hatos sorban az oltár elé. Végre állunk.

– Carissimi, most boruljanak arcra az oltár felé fordulva! – szól a magiszter hangja.

Kellő áhítattal hasra fekszünk! A veteránok kerítenek egy kb. 800 x 400 cm méretű, hatalmas fekete posztóleplet. Ráborítják a fekvő tizenkettőre. A lepel négy sarkára fekete kandeláberekét tesznek. A kandeláberekben sárga gyertya. Meggyújtják. S felhangzik a veteránok jól begyakorolt gyönyörű gregorián éneke a Kolosszei levél 3. fejezete 3. versének szövegére: *Mortui estis, et vita vestra abscondíta est cum Christo in Deo.* Van ennek magyarja is: *Mert meghaltatok, s életetek Krisztussal együtt elrejtetett Istenben.* Ki tudja, hányszor hömpölyögnek, hullámoznak egymás után a gregorián dallamok. Aztán csak vége szakad. Eloltják a gyertyákat, félrerakják a kandeláberekét, s leveszik rólunk a leplet, s felállhatunk. S következik a magiszter úr aranyos magyarázata:

– Carissimi! Ez a szertartás arról beszél, hogy magukat mi most eltemetjük a világ számára.

Meghatódunk? A többi tizenegyről nem beszélhetek, de máig emlékezem egy mondatra, mely a magyarázat hatására született meg bennem:

– Engem pedig ne temessen el senki a világ számára!

Úgy voltam vele, mint Vörösmarty Szép Ilonkája: Gondolá, de nem mondotta szája.

* * *

Kezdődik a nyolcnapos lelkigyakorlat. Nincsen iskola. Helyette imádság és szentbeszéd és csend és lelki olvasmány és egyedi adoráció az oratóriumban, s megint elölről. Az első négy napban nem lehet beszélni egymással itt sem és ott sem, ekkor és akkor sem, hanem csak akkor és ekkor, meg itt és ott. A következő, a második négy napban meg teljes lesz a szilencium, az imádkozásban fogunk csak hangos szót kiejteni a szánkon. Szólnom kellett. A társaimnak mondtam, hogy mondjuk meg a magiszter úrnak, hogy ez képtelenség, és végképp elviselhetetlen. Kényszeredett mosoly volt a válaszuk. Magamra maradtam, s húztam tovább az igát, a napirendét.

Nem segített az a szöveg, ami elhangzott az imádságokban, a beszédekben? A tudatomat nem érintette, amit hallottam. Semmiért sem tudtam lelkesedni... Kínos keretnek éreztem a piarista iskola nagyszerűségével szemben. Reményem veszítetten mentem be az oratóriumba. Ültem vagy térdeltem, nem tudom, s minden előzmény és bevezetés nélkül egyszerre csak elöntött a béke. Egy mondatot tudtam csak magamban megfogalmazni.

– Soha az életben többé ki nem akarom nyitni a számat, mert minek?

Nem értettem a változást. Mindaz, ami alig volt elviselhető, jelentőségét vesztette. Hát nem mindegy, hogy mit csinálok, ha egyszer ezt éreztem, és talán meg is mertem fogalmazni: enyém az Isten. Mit számít, hogy mit kell csinálni, ha hordom őt magamban, s a teljes boldogság tölt el, amelyikben nincs, és nem lehet az égvilágon semmi bajom. S ez nem múlik el. Érzem halálbiztosan. Tapasztalom. Nem szólok. És akkor sem, amikor lehet, s boldogon veszem a négy napot is, amikor már nem is szólhatnak hozzám... Minek is beszélnék...

Ez volt életem legnagyobb istenélménye. Sírtam még párszor életem során a boldogságtól, de azt, amit ekkor éreztem, soha többet. S ennek bódulatában éltem végig a lelkigyakorlat napjait és az utániakat is. És teljes békességben kezdem kihasználni a napirendnek azokat a kicsiny réseit, amelyekben csinálhatok mindent, amit eltervezek.

Kellett lelkivezetőt is választanunk. Én a magiszter urat választottam, s a heti gyónásom alkalmával elmondtam neki, hogy mi történt velem. Következő reggel a szentbeszédben hallom:

– Mert, carissimi, a Jóisten kezdetben cukros mézzel eteti gyermekeit...

A társaim nem vettek észre rajtam semmit. A Sancho Panza igen. Sétára menet rám néz, s mondja:

– Azért, carissime, bele ne keseredjen a nagy tökéletességbe!

Keserűség semmi sem volt bennem. Az tűnhetett fel neki, hogy nem akarok beszélni, hogy nincsen közölni valóm. Szüleimnek sem számoltam be róla. Csak évtizedek múltán jutok a gondolatra, hogy hátha ez volt az én életem istenélménye. Szegény ember vízzel főz. Nekem ilyen jutott. Tán az ezt követő hetven évben még kettő ér ilyesféle, de ez utóbbiaknak nincs maradandó hatásuk. Emennek volt. A próbaév megszűnt próbaévnek lenni. Semmi elviselhetetlent nem éreztem többé a noviciátusi életben. Akklimatizálódtam. Megtaláltam a helyem. A gyötrelem elmúlt, ismét normális emberi életet éltem.

* * *

A szentelés január 31-én volt, az első misém pedig február elsején. Az első papi áldásomkor osztogatott képecskékre a napi miséből választottam szöveget. Ezt:

„Én pedig ne dicsekedjem másban,
mint a mi Urunk Keresztjében,
akiben nekem keresztre feszült a világ,
s én a világnak."

Ott szenteltek, ott mondtam az első misémet, ahol majd közel hatvan esztendő múltán mondhatom részben megszégyenítő, részben rehabilitációs misémet. Visszafogadtak. Nem felejtem szónokom szavait: én jót akartam, de kivettem egy téglát az épületből... Ott ültem az oltárnál, és hallgatnom kellett... Áldott légy, Uram, hogy adtál erőt a kivevéshez, meg ennek a prédikációnak az elviseléséhez is! De ez már más történet, 55 esztendő utáni...

Másnap Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe volt. Mátyásföldön is mondtam még egy újmisét, s aztán február harmadikán: irány Sátoraljaújhely. A vasútállomáson egylovas hintóval várt az ottani igazgató. Mire befutott a kocsi a rendházba, már el is mondta a beosztásomat: heti 12 órában tanítok, s én leszek a cserkészek parancsnoka. Vizsgáimra nem tanultam. Korniss Gyulánál vizsgáztam pedagógiából. Gondos kezek összeállították azt a száz kérdést, amit a vizsgákon kérdezni szokott. Brandenstein Béla bárónak pedig nyolc féléven keresztül szorgalmas hallgatója voltam: értettem a filozófiáját. Sétagalopp volt mind a két vizsga. Egy nap jöttem, másnap pedig mentem vissza. Közeledett a tanév vége. Hatvan gyereket vittem két hétre táborozni a Szuha völgyébe. Mesés táj volt. Hatvan esztendő multán, a Tokaji Bokor-nagytábor után, újra meglátogattam: üdülőváros állt már a helyén.

Nyáron pedig hat válogatott legénynyel elmentem Székelyföldre három hétre, magyarságban fürödni. Kolozsváron keresztül Maroshévízig vonattal, onnan pedig kerékpárral mentünk. Visszafelé talán Székelykocsárdnál szálltunk vonatra, s Nagykárolyon keresztül jöttünk haza. A fiúk mentek tovább, én meg leszálltam megnézni az ottani piaristákat. Nyár vége volt. Megjött már a rendkormánytól a *status domus*: benne van, hogy ki hol tanít jövőre. Megtudtam tőlük, hogy saújhelyi pályafutásomnak vége. Szeptembertől már Tatán tanítok. Örökömbe pedig Juhász Miki érkezik Sátoraljaújhelybe. Könnyű szívvel mentem vissza, és csomagoltam, hogy augusztus 26-ára megérkezzem Tatára...

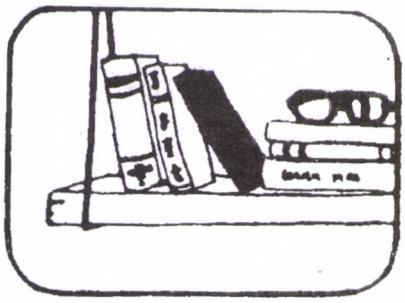

Josef Blank

Jézus, a tanító

A zsidó tanüzem

A zsidó tanítókat „írástudók” néven ismerjük; az Újszövetségben rendszerint a farizeusok és a főpapok mellett lép fel ez a csoport, hogy Jézussal vitázzon. (Az „írástudókat” minden „vallási párt”, a farizeusok, a szadduceusok és az esszénusok körében egyaránt megtaláljuk.) Ezek az írástudók a hagyományos papság mellett létező, önálló csoportként csak a fogság után, tehát a Kr. e. 5. vagy 4. századtól léteznek. Ez a fogság utáni új viszonyok közvetlen következménye volt, ekkor ugyanis hallatlanul megnőtt a Tórára épülő vallásosság súlya. A Tóra ebben a korban válik abszolút jelentőségűvé, s lesz a zsidó hit szíve-közepévé és sokrétegű fogalommá. Ez mindenekelőtt azt jelenti, hogy a mózesi Tórát – a mózesi öt könyv írásos alakjában – Isten akarata lezárt és végérvényes kinyilatkoztatásának tekintik. Abszolút, többé már meg nem kérdőjelezhető tekintéllyé válik, mégpedig írásban rögzített alakjában.

Az abszolutizálás folyamata mintegy kiemeli az írásos Tórát a történelemből, s a Tóra ily módon ősi, világfeletti és kozmikus valósággá válik. De nem lehetett megakadályozni, hogy a történelem mégis tovább folytatódjék, s ezzel szükségszerűvé ne tegye a hagyománnyal folytatott állandó párbeszédet. A törvény létéből magától adódik a törvény tudós tanulmányozásának és szakértői ismeretének szükségszerűsége. Legalábbis olyan mértékben jelentkezik ez az igény, amennyire átfogó és bonyolult maga a törvény. Az írásos Tórának tehát specialistákra van szüksége, akik fejből tudják és belülről ismerik, s egyúttal képesek arra, hogy a folyton változó társadalmi viszonyoknak megfelelően értelmezzék a Tórát, vagy megteremtsék az új szokások kapcsolatát a Tórával. Ebben az eleven folyamatban társul az írásos tóra mellé a *szóbeli Tóra*, mégpedig egyenjogú valóságként. A rabbiknak meggyőződésük – s ez később általános zsidó felfogássá válik –, hogy Isten a Sínai-hegyen az írásos Tórával együtt a szóbeli Tórát is átadta Mózesnek.

Az Írás mellett ott áll tehát *a hagyomány*, akárcsak a Tridenti Zsinat utáni katolicizmusban. A szóbeli Tóra feladata, hogy értelmezze és a jelen szükségleteire alkalmazza az írásos Tórát. A törvény értelmezéséhez és a törvény alkalmazásához azonban kazuisztikára van szükség. Ennek a kazuisztikának a kifejlesztése érdekében az írástudók vég nélküli vitákat folytattak egymással. Mivel a zsidóságnak nincs legfőbb tanítóhivatala, a jogi döntéseket egyfajta állandó vitában kellett újból és újból kidolgozni, s eközben az ellentétes véleményeket is megőrizték.

Minthogy zsidó felfogás szerint a Tóra mindent tartalmazott, amire az igaz és vallásos élethez szükség volt, végül kifejlődött ebből a Tóra-specialisták nélkülözhetetlensége a törvényben kevésbé jártas hívők számára. Az írástudók tehát kiterjedt iskolarendszert alakítottak ki. A zsidóságban meglehetősen korán létezett elemi oktatás a fiúk számára (már ötéves kortól), hogy azok a lehető leghamarabb képesek legyenek olvasni a Tórát. (Az olvasás művészete sokkal elterjedtebb volt, mint az írásé.) Ezzel szemben a szóbeli Tórát fejből kellett tudni, s a szóbeli Tóra az idők folyamán gyakran fontosabbá is vált, mint az írásos. (A szóbeli hagyomány első írásba foglalása a Kr. u. 3. század elejére tehető.) A Tóra történelmileg aktuális alakja alapjában véve nem a Tóra betűje volt, amely elismert jognak számított a gyakorlatban, hanem a Tóra uralkodó értelmezése és alkalmazása. A szóbeli Tóra, „az ősök hagyománya” túlsúlyba került tehát az írásos Tórával szemben.

Még egy megjegyzés a rabbinikus tanítványi körről. Amint már a tanítvány héber megnevezése (*talmid*) is utal rá (a szó a *lamad* = tanul igéből származik), itt meghatározó a tanítás és a tanulás viszonya. Mindkét folyamat, a tanítás és a tanulás egyaránt alapeleme a hagyomány kialakulásának és továbbadásának. A hagyomány mint fogalom és mint eleven folyamat is a zsidó tanházakban alakult ki, különösen ami a hagyomány fogalmának teológiai oldalát illeti. A *talmid* tipikus feladatai: meghallgatni, megtanulni, megőrizni és megcselekedni. A tanítványok tanuló- és életközösséget alkotnak rabbijukkal, aki feltétlen tekintély. A bölcsek egyik mondása így hangzik: „Tanítványod tekintélye olyan kedves legyen számodra, mint saját tekintélyed, társad tekintélye olyan fontos, mint a tanítód iránti tisztelet, s a tanítód iránti tisztelet, mint az Isten iránti tisztelet!” A *talmid*nak rabszolgaként kell szolgálnia a rabbit: „A tanítvány végezzen el minden olyan munkát tanítója számára, amit egy rabszolga végez az ura számára – kivéve saruszíjának megoldását.” A *talmid* tipikus viselkedése a rabbi követése is, szó szerint „a rabbi mögött járás”. A tanuló- és életközösség mélyebb értelme abban áll, hogy a rabbival és a tanítványtársakkal alkotott állandó kapcsolat révén a tanítvány belenőjön a Tóra szellemébe és gyakorlatába. Ez azt jelenti, hogy ebben a tanító-tanítvány viszonyban végső soron a Tóra maradt a tulajdonképpeni tekintély.

A kumráni közösségnek a Tórára épülő vallásosságába nem kell mélyebben belebocsátkoznunk, mert az fontos változatot jelent ugyan a zsidóságon belül, de semmiképp sem haladja meg a Tórának való engedelmesség elvi kereteit. Ellenkezőleg, ez esetben kiélezett Tóra-engedelmességről kell beszélnünk. A közösségbe belépő újonc „esküvel kötelezze magát, hogy teljes szívéből és teljes lelkéből megtér Mózes törvényéhez, mindannak megfelelően, amit Mózes megparancsolt” – áll a gyülekezeti szabályzatban (1 QS V,7-10). Itt is a Tóra marad a legfőbb zsinórmérték, amelyet pontosan kell követni annak az értelmezésnek a mércéje szerint, amelyet a közösség papi tekintélyei adnak neki.

A jézusi újdonság

De hogyan is fest a dolog Jézusnál? Minden hasonlóság ellenére egy egész sor különbséget kell feljegyeznünk.

Először is Jézus „hatalmáról” kell szót ejtenünk. „Úgy tanított, mint akinek hatalma van, nem pedig úgy, mint az írástudók” (Mk 1,22). Ezen nem autonóm hatalmasságot vagy egyfajta zsenialitást kell értenünk, hanem a Jézusnak közvetlenül Isten által adott hatalmat, amelyet a nagy

próféták hatalmához hasonlóan kell elképzelnünk. Az ilyen „közvetlenül Istentől kapott hatalom” zsidó környezetben azt jelenti, hogy a beszédhez és a cselekvéshez való jogát Jézus *semmilyen intézményes tekintélyből* (papság, rabbinátus) sem vezeti le. Az effajta hatalom természetesen nem vizsgálható felül kívülről. „Karizmatikus tekintélyről” van szó.

Az evangéliumok ismételten érintik Jézus hatalmának kérdését, s kifejezett vita tárgya „a hatalom kérdéséről szóló szakaszban” (Mk 11,27-33 / Mt 21,23-27 / Lk 20,1-8, de Jn 2,18-22 is). E szöveg szerint „Jézus hatalmának” kérdése azonos isteni igazolásának (legitimációjának) kérdésével. A zsidóságban állandóan aktuális volt az a kérdés, hogy valaki Isten nevében beszél-e, vagy sem; ennek egész sor kritériuma (ismérve, ismertetőjegye) létezett. Jézus szabad és szuverén beszédmódja nyilvánvalóan kiprovokálta ezt a kérdésfelvetést.

Persze feltűnő ebben a szövegben, hogy legitimációjának kérdését Jézus összekapcsolja Keresztelő János legitimációjának kérdésével: János keresztsége Isten akaratából volt-e, vagy sem? Próféta volt-e János, vagy sem? Itt nyilvánvalóan nem csupán János keresztelői mozgalmának és a Jézus-mozgalomnak az összekapcsolásáról van szó, hanem egy alapvető problémáról, arról a kérdésről, hogy a prófétai karizma csak a múltra vonatkozik-e, a régi prófétákra, akik időközben rég meghaltak és elismertté váltak, avagy létezik hasonló a jelenben is. Lehetséges-e még a jelenben is valódi profetizmus a maga teljes védtelenségében? Képes-e Isten a jelenben is szólni egy próféta által, vagy már csak a hagyomány megszentelt kánonja számít (a maga elismert legitimációs kritériumaival), amely mintegy a jövő számára is szinte előre regisztrál minden előforduló esetet? Ezzel szemben lehet-e még valami újat meglátni, ha Isten felől közelítünk a dolgokhoz? Ebben rejlik a kérdés robbanóereje. A Jézus szellemében megfogalmazott, helyes válasz aztán így hangzanék: Ha Keresztelő Jánosnak prófétai karizmája volt, akkor ezt a lehetőséget Jézusra vonatkozóan is el kell ismerni. Ezzel megválaszoltuk volna Jézus hatalmának kérdését, de ennek hallatlan következményei vannak.

Az első probléma tehát abban áll, hogy egy eleve adott vallási-teológiai rendszerrel és annak különböző kritériumaival szemben Jézus az „Istennel való *közvetlen* kapcsolatra” hivatkozik, arra a „karizmatikus legitimációra”, amely szükségképpen zavarba hozza a fennálló rendszert. A különös ebben az, hogy az igazi és a hamis profetizmus kérdését 2Móz 18,14-22-höz kapcsolódva az írástudók vitája is ismételten felvetette, és hogy elméletben az írástudók is messzemenően készek voltak arra, hogy helyet biztosítsanak a prófétai karizma számára. A gyakorlatban azonban ez mindig kínos volt, mivel a prófétai újdonság sajátos jellegéhez elválaszthatatlanul hozzátartozik, hogy megnyilvánulásait éppenséggel *nem* lehet levezetni eleve adott legitimációs kritériumokból. A prófétai újdonság éppen *nem* olyasmi, amit az ember „mindig is tudott” vagy tudhatott volna, bármilyen magától értetődőnek tűnjék is utólag. Sokkal inkább „kreatív újdonságról” van szó, olyan „innovációról”, amely a jövő új lehetőségeit nyitja meg, és ezért először rendszerint a fennálló valóság kritikájaként jelenik is meg. Az írástudói ortodoxia veszélye többnyire abban rejlik, hogy egyáltalán nem számol komolyan az effajta újdonságokkal, mivel már mindent elhelyezett a maga katalógusában. Jézus karizmatikus tanítói hatalma éppen ezt a rendszert zavarja érzékenyen.

Ha ezt – mondjuk – az istenkérdésre vonatkoztatjuk, akkor Isten aktualitásának és elevenségének problémájáról van szó, annak az Istennek az aktualitásáról és elevenségéről, akit csak nagyon elégtelenül lehet elképzelni valamely rendszer legfelső csúcsaként és szavatolójaként, mivel prófétai képviselői és szóvivői révén rendkívül aktuális módon avatkozik bele a világ és az ember ügyleteibe. Vezérszavunk ez lehet: Jézus „hatalmát” modernül szólva az innovatív beszéd és cselekvés képességeként foghatjuk fel. Konkrétan éppen az eszkatológikus újdonságról van szó, az „új emberről” és az „új világról”, ahogyan ezek láthatóvá válnak „Isten országának” fogalmában.

Hasonlóról olvashatunk Jn 7,15-17-ben: „A zsidók csodálkoztak, és azt mondták: Hogyan ismerheti ez az Írást, hiszen sosem tanult [iskolaszerűen]? Erre Jézus azt mondta: Az én tanításom nem az enyém, hanem annak a tanítása, aki küldött engem. Ha valaki megteszi az ő akaratát, akkor fölismeri majd, hogy tanításom Istentől való-e, vagy csak magamtól beszélek.” Ebben a késői megfogalmazásban is lecsapódott annak emlékezete, hogy szentírás-ismeretét és saját „tanítását” Jézus nem a rabbinikus tanházakban szerezte. Jézus nem felavatott rabbi volt, hanem kívülálló, laikus és autodidakta, ha úgy tetszik. Itt is társul ehhez a hivatkozás arra, hogy tanítása „közvetlenül kötődik Istenhez”, továbbá a gyakorlat kritériuma. Csak Isten akaratának megcselekvése juttatja el az embert arra, hogy belássa Jézus tanításának igazságát. Az ember nem állhat távolságtartó, „objektív” viszonyban ezzel a tanítással, annak próbája csupán a személyes tapasztalat, a mellette való elköteleződés lehet.

Ezáltal világossá válik, hogy „karizmatikus tanítói hatalmának” erejében Jézus kívül áll az írástudók hagyományán.

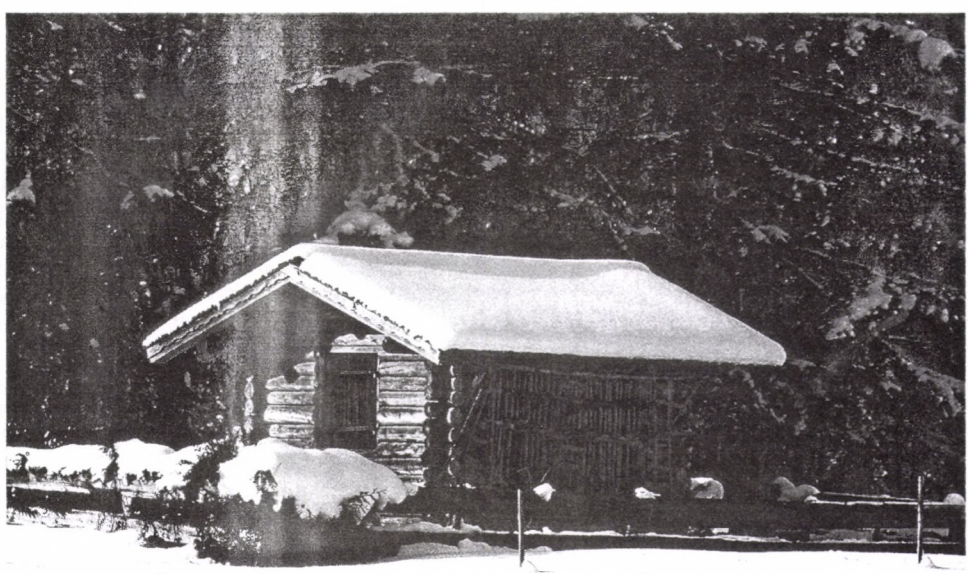

„Az ősök hagyományának" kritikája

Jézus ténylegesen másképp bánik az „Írással" és a „Hagyománnyal", mint az írástudók. Ha Mk 7,1-23 nagy fejezete (vö. Mt 15,1-20), amelyben „az ősök hagyományának" jelentőségéről, valamint a „tiszta és tisztátalan" komplexumáról van szó, és amelyben sok anyag a gyülekezeti hagyományból, ill. az evangélista szerkesztői munkájának eredményeként tapadt meg, mégiscsak tartalmazza a hiteles Jézus-hagyomány kemény magját, és véleményem szerint messzemenően erről van szó – akkor Jézus radikális hagyománykritikát gyakorolt, és „az ősök hagyományát", azaz a szóbeli tanítást nem ismerte el, hanem mint „emberi rendelkezést" elvetette.

A vita első részének (1-13. v.) döntő tárgyi kérdése így hangzik: „Miért nem viselkednek tanítványaid az ősök hagyományának megfelelően?" Ez a farizeusok és az írástudók szemrehányása. Azzal, hogy szembeállítja egymással „Isten parancsait" és az „emberi rendelkezéseket", Jézus elutasítja a hagyományt: „Isten parancsait elvetitek, az emberek hagyományaihoz viszont ragaszkodtok!" Jézus szemében tehát Isten parancsa és a hagyomány nem azonos, ellenkezőleg, kritikusan szembesíti őket egymással. Olyan eljárás ez, amely összeegyeztethetetlen az írástudói és a farizeusi felfogással, abban ugyanis a szóbeli tanításnak az volt a dolga, hogy „a Tóra köré vont kerítésként" éppen Isten parancsait óvja, az „Írás" és a „Hagyomány" között tehát belső harmónia uralkodik. Jézus mondása ellenben a maga problematikus mivoltában látja ezt a „kerítést", sőt egyenesen Isten parancsai lerombolásának lehetőségeként fogja fel. Jézus szemében tehát a „hagyomány" önmagában véve egyáltalán nem valami pozitív dolog: „emberi rendelkezésként" pontosan azt teheti tönkre, amit védeni hivatott, nevezetesen a kinyilatkoztatást, Isten igazi akaratát (gondoljunk csak a „korbánnal" kapcsolatos visszaélésekre, 11-12. v.).

Ily módon Jézus kimutatta a hagyományok mint emberi rendelkezések kétértelműségét. A hagyományra hivatkozás ezért önmagában sosem lehet végső kritérium, ellenkezőleg, a hagyomány kritikus elemzést és értelmezést igényel: magától értetődőségét meg kell kérdőjelezni, és problémává kell tenni.

A mózesi Tóra értelmezése

Mindenesetre Jézus még egy döntő lépést tesz ezen az úton. Ha csupán a „szóbeli Tórát" mint olyat vetette volna el, akkor nem képviselt volna mást, mint a szadduceusok álláspontját. Döntő mozzanat azonban, és ennek végül alapvető konfliktushoz kellett vezetnie, hogy Jézus az írásos mózesi Tórát sem hagyta érintetlenül, hanem nyilvánvalóan kritikát gyakorolt rajta, mégpedig „tárgyi kritikát". Itt Jézusnak az írásos mózesi Tóra tekintélyéhez való viszonyulásáról van szó, amit nem könnyű értelmezni.

Ebben az összefüggésben mindenekelőtt Mt 5,17.18.19 válik a vita tárgyává: „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megszüntessem a törvényt és a prófétákat; nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy beteljesítsem... Mert igazán mondom nektek: míg az ég és föld elmúlik, egy ióta vagy egy vesszőcske sem vész el (belőlük), mielőtt minden meg nem történt volna. Ezért aki egyet is felold e legkisebb parancsok közül, és így tanítja az embereket, az a legkisebb lesz a mennyek országában. Aki azonban megteszi őket, és így tanít, az nagy lesz a mennyek országában."

Ezekből a szavakból olykor-olykor azt akarták levezetni, hogy Jézus korlátlanul igent mondott a Tórára és a Tóra-alapú vallásosságra. Ám ezeket a szavakat csak akkor lehet így értelmezni, ha semmibe veszünk sok más olyan vonást, amelyet az evangéliumok megírnak Jézusról. Jézus megszegte a szigorú szombati nyugalmat; alapvető kritikát gyakorolt a válásnak a Tórában gyökerező lehetőségén; jelentéktelennek nyilvánította a kultikus tisztasági előírások egész területét (vö. Mk 7,15).

De nem csupán arról van szó, hogy érvénytelennek nyilvánította a rituális törvényeket. Jézus szerint a Tóra etikai része, a Tízparancsolat is kritikus újraértelmezésre szorul. A Hegyi beszéd „antitézisei" oly módon radikalizálják és mélyítik el az ószövetségi parancsokat, hogy az ember új, átfogó alapmagatartását megrajzoló összkép körvonalai válnak láthatókká. Jézus itt igényt tart annak jogára, hogy helyesbítse és kijavítsa a mózesi Tórát. Az írástudók azon vannak, hogy „a Tóra köré vont kerítéssel" biztosítsák Isten parancsainak megtartását, Jézus viszont határozottan más utat jár: az ember alapbeállítottságát akarja pozitív módon megváltoztatni a megtérés (*metanoia*) révén. Ezen túlmenően Máté szerint Jézus hangsúlyozza, hogy az „aranyszabály" (Mt 7,12) és az Isten és a felebarát iránti szeretet kettős parancsa (Mt 22,40) „az egész törvényt és a prófétákat (is)" tartalmazza. Vagyis: a Tóra minden követelménye ezen a két parancson függ, s azokból lehet levezetni őket.

Ha innen tekintünk vissza az idézett szavakra, akkor nem menekülhetünk meg attól, hogy felemás benyomásunk legyen. Legvalószínűbben az első mondásnak (17. v.) van hiteles jézusi alapja, s értelme alighanem ez: Jézus nem vetette el a Törvényt mint Isten akaratának tanúját; nem eltörölni akarta a Törvényt és a Prófétákat, hanem „beteljesíteni", amit alighanem úgy kell érteni, hogy saját magát tartotta a Törvény és a Próféták végidőbeli beteljesítőjének. „A Tóra beteljesítése" ez esetben azt jelenti, hogy radikális összefoglalása a szeretetparancsban található meg, igazi szándéka a szeretetparancsban jelenik meg: A Tóra a szeretet cselekedetei által teljesül be. Ezzel szemben a következő két mondat (18-19. v.) bizonyára a zsidókeresztény vitából származik, és később csatolták a szöveghez.

A mondottakból a következők adódnak: Jézus szemében a Tóra messzemenően hiteles tanúsága Isten akaratának, de eltérően a rabbik felfogásától, többé nem a problémátlan végső fórum. A rabbik számára a Tóra és Isten akarata elvben azonos, Jézus azonban még egy világos megkülönböztetéssel él: szerinte a Tóra és Isten akarata nem azonosítható minden további nélkül, ellenkezőleg, a Tórát Isten akaratából kiindulva kritikusan értelmezni kell, de éppen ezáltal kerül napvilágra a Tóra tulajdonképpeni szándéka, mindenekelőtt a szeretetparancsban. Mi tehát Isten akarata? Végső soron semmi más, mint a szeretet és az ember üdve.

A Tórának és Isten akaratának ez a kritikus megkülönböztetése bizonyára óriási jelentőséggel bír a (mindenkori) jelenre nézve is. A helyes emberi cselekvés szempontjából ugyanis mindig az a döntő, hogy különbséget tudjunk tenni egyfelől az előírások és törvényi szabályozások, másfelől „az ügy", „az ember java" és bizonyos alapbeállítottság alapján helyesnek felismert teendők között, és ebből a feszültségből kiindulva felelősen tudjunk cselekedni. Ebben áll az ember igazi autonómiája.

Forrás: Der Jesus des Evangeliums, Kösel Verlag, München 1981, 99-110.

A Szerző 1926-ban született a Rajna menti Ludwigshafenben. 1962-ben doktorált a János-evangélium krisztológiájának témájában, 1967-ben habilitált, s 1969-től lett a Saar-vidéki Egyetem katolikus teológiai professzora.

Ulrike Stölting

A gnózis: a kereszténység kihívása

A gnózis a teremtett világgal alapozta meg világpesszimizmusát: értelmezésében a teremtés balsors, tévedés és vétek volt. Annak érdekében, hogy ezt a tételét összeköthesse egy jó Istenbe vetett hittel, sajátos rendszereket alkotott. A keresztény teológusok elvetették ezeket, mégis sok minden átment a kereszténységbe.

1. Mi a gnózis?

A gnózis fogalmáról

A „gnózis = ismeret” módszeresen kidolgozott tudást jelentett a klasszikus kor görög filozófiájában. A vallástudományban a római császárkor különböző vallási irányzatainak egész sorát foglalja össze – azokat, amelyek számára annak ***tudása,*** *„hol voltunk, hová vettettünk, hová sietünk, mitől nyertünk megváltást, mi a születés, és mi az újjászületés”* (így a 2. századi gnosztikus, Theodótosz), az ember megváltásának alapja, vagy egyenesen tartalma. A késő ókori mozgalmakban terjesztett, gyakran fantasztikus elképzeléseket a 2. századi teológusok hitvitáiban nevezik először gnózisnak, a mozgalmak tagjait pedig gnosztikusoknak, s e két fogalom azóta szakkifejezéssé vált. Levezetett értelemben a későbbi vallástörténetben is gnosztikusnak vagy gnoszticistának neveznek olyan vallási, filozófiai vagy társadalmi rendszereket, amelyekben a tudásnak üdvösséget adó jelentősége van.

A kutatás története és a források

A gnosztikus rendszereket egészen a 20. századba nyúlóan mindenekelőtt eretnek keresztény elképzelésekként fogták fel, nem pedig egy önálló vallás mozzanataiként. Ennek oka az volt, hogy a róluk szóló híradások elsősorban azon keresztény teológusok gnosztikus-ellenes írásaiban álltak rendelkezésre, akik a kereszténységen belüli gnosztikus áramlatok ellen harcoltak. Elsődleges kezessé az a *Lyoni Iréneusz* vált (†220 körül), aki 180 és 190 között írt, *A tévesen gnózisnak nevezett tanok elleni bizonyítékok és cáfolatok* című (többnyire rövid latin címével, *Adversus haereses*-ként idézett), öt kötetes művében igen alaposan mutatja be ezeket az irányzatokat. Iréneusz igencsak pontosan ismeri a gnosztikus irányzatokat, de karikatúraszerűen ábrázolja őket, és már bemutatásukban megpróbálja fantasztikusnak és irracionálisnak beállítani őket.

További kora keresztény írók, például *Tertulliánusz* (†220 után), valamint *Alexandriai Kelemen* (†215 előtt) és *Órigenész* (†253/254) kiegészítő anyaggal szolgálnak, de az utóbbiak nem csupán küzdenek a gnózis ellen, hanem igyekszenek beépíteni is annak néhány törekvését. Későbbi teológusoknál is találunk további adatokat, egyúttal azonban kemény vitákat is.

A számunkra legrégebben ismert gnosztikus irodalmi mű az ún. *Hermetikus iratok* (*Corpus Hermeticum*), de ezt sokáig újplatonikus szövegek gyűjteményének tartották. Valószínűleg a Kr. u. 2. és 3. században, Egyiptomban keletkezett görög szövegekről van szó, amelyek a *„Háromszor Nagy Hermész”* (*Hermész Triszmegisztosz*) kinyilatkoztatásainak mondják magukat. A *Hermetikus iratok* a római császárkor vegyes, görög és keleti kultúrájából származik, hellenisztikus filozófiai elképzeléseket kapcsol össze gnosztikusokkal, és olyan okkult kinyilatkoztatási bölcsességet hirdet, amely az istenlátásra, az újjászületésre és a megszabadulásra törekvést akarja szolgálni, illetve a lélek megváltását az anyagtól, és ezáltal a Rossztól.

Önállósága ellenére (hiszen egyházi szervezettel bíró, prófétai alapító által létrehozott vallásról is van szó) ma a manicheizmust is a gnózis egyik különleges formájának tartják. A *manicheus* szövegeket *mandeus* nyelven írták, és noha *Manitól* (†274 vagy 277) eredeztetik őket, olyan anyagot tartalmaznak, amely egészen a Kr. e. 1. századba nyúlik vissza. E szövegek azt képviselik, hogy gyökeres ellentét (dualizmus) áll fenn „a Világosság Atyjának” vezetése alatt álló Jó Országa és „a Sötétség Fejedelmének” vezetése alatt álló Rossz Országa között. Bonyolult, többlépcsős kozmogóniát képviselnek [kozmogónia = a kozmosz, a világ teremtéséről vagy létrejöttéről szóló mitológiai elbeszélés, illetve vallási tanítás]; ennek értelmében a világ a Jó vereségének terméke. Az ember a szellem világából származó fényszikrákat hord magában, de azokat meg kell szabadítani attól a mocsoktól, amellyel az anyag fedte be őket. Annak érdekében, hogy az ember felismerje helyzetét, és így megváltásra jusson, Isten követeket küld, legutoljára *Manit*, „a próféták pecsétjét”: ő közvetíti az igaz tanítást.

Csak a felső-egyiptomi *Nag Hammadi*ban, 1946-ban véletlenül megtalált lelet révén lettek valódi elképzeléseink a gnózis széles palettájáról. Olyan papiruszkódexek egész könyvtára került napvilágra, amelyek valószínűleg a 4. század második feléből származnak, és 52, igen különböző eredetű művet tartalmaznak 13 kötetben. Az egészen eltérő műfajokba tartozó szövegeket (evangéliumok, apokalipszisek, levelek, értekezések, liturgikus szövegek) szinte mind kopt nyelven írták, bár többnyire görög szövegek kopt fordításáról van szó. Noha a legtöbb szöveg keresztény-gnosztikus eredetű (pl. Tamás és Fülöp evangéliuma, Az igazság evangéliuma, Jakab első és második apokalipszise), hellenisztikus és zsidó-gnosztikus szövegek is találhatóak köztük.

Ezzel a lelettel kezdődik a gnózis legújabb kori kutatása. Világossá vált, hogy mennyire sokrétű és gazdag volt a gnózis, de egyúttal az is, hogy az egészhez *egyetlen* jellegzetes, központi alapfelfogás, *egyetlen* megváltás-elképzelés szolgál alapul. Azóta egyre inkább önálló vallásként fogjuk fel a gnózist, olyan vallásként, amelynek alapja egy szilárd koncepció; Hans Jonas gnóziskutató megfogalmazásával talán gnosztikus „alapmítosznak” nevezhetjük ezt.

Sajátos dolog azonban, hogy ez az alapszemlélet ténylegesen csak egyszer, a késői manicheizmusban hozott létre világosan körvonalazott vallást, de egyébként a gnózis előzőleg már létező mítosz-rendszereket vett igénybe nézetei terjesztésére; hellenisztikus, zsidó és keresztény hagyományokat használt fel, s ezeket a maga felfogása szerint értelmezte. Norbert Brox ezért „parazita vallásnak” nevezi a gnózist. Ebből érthető az is, hogy sokáig, amíg lényegileg csak keresztény változatait ismerték, csupán keresztény eretnekségekként tudták érzékelni a gnózist, nem pedig egy önálló vallás különböző formáiként.

A gnosztikus alapmítosz

A gnózis kezdeteit homály fedi. Gyökerei valószínűleg a kereszténység előtti időkbe nyúlnak vissza, de lényegileg a fiatal kereszténységgel egyidejűleg bontakozott ki. Alapjában véve minden megnyilatkozását a hellenizmushoz kell számítani, hiszen osztotta annak azt a felfogását, amellyel az ideális világot fölébe rendelte az anyagi dolgoknak. Közös bennük továbbá az a dualizmus, amely élesen szembeállítja a szellem és az anyag, a jó és a rossz, az igazság és a hazugság, a világosság és a sötétség világát. Ez a dualizmus nem egyforma minden irányzatban, hanem eltérő erősséggel jelentkezik.

Minden gnosztikus irányzatban közös az a létértelmezés, amelyet mélységes világpesszimizmus és dualizmus, a konkrét valóság negatív értékelése, a létbizonytalanság, s az embernek a világtól és önmagától való félelme határoz meg. Sok gnosztikus szemében a világ (Rudolf Bultmann megfogalmazásában) „csak börtön, sötét és büdös barlang" volt. Ennek következtében a megváltás a kozmológiai és kozmogóniai összefüggések „megismerése", illetve „ismerete" révén történik [kozmológia = a világmindenséggel mint összefüggő egységes egésszel foglalkozó tudomány]. A tudás megszerzése így része annak a megváltásnak, amelynek az a rendeltetése, hogy világossá tegye az ember számára: hazája nem ebben a világban van, és azáltal nyerheti vissza eredeti helyét a szellem világában, a világosság országában, hogy a Megismertet, vagyis az Istenséget szemléli, és eggyé válik vele.

Az ember úgy látja, hogy ebbe a rosszul sikerült világba kivetetten él, idegenként. Szenved a világtól, ami megint csak azt mutatja, hogy egyáltalán nem tartozik ehhez a világhoz, hanem egy jobb valóságra – Istenre – lett szabva, amely mindenek kezdetén áll, s amelyet magában hordoz. Ily módon az ember megosztott, s a jó és a rossz, a világosság és a sötétség, a szellem és az anyag között ingadozik. Élete ezt a dualizmust tükrözi, s ez a dualizmus olyan súlyos, hogy már nem alapozható meg csupán az etikai cselekvéssel, hanem ezt megelőzően, minden cselekvéssel kapcsolatban kozmogóniai, azaz a világ létrejöttében rejlő okok alapozzák meg, s így a dualizmus a lét lényegéhez tartozik: megelőzi az emberi létet és az ember cselekvését.

A jó Isten azonban nem teremthette saját maga ezt a rossz világot. Ő maga teljességgel *egy*, valamint *egyszerű*, s ezért – az egész császárkor felfogása szerint – nem szabad érintkezésbe kerülnie a világ sokféleségével, mert ezáltal elveszítené egyszerű voltát. Ez a motívum azonban felerősödik a dualista gnózisban: a sokféleség nem csupán fenyegetés az egységre és a változatlanságra nézve, hanem kifejezetten rossz is. Isten azonban nem állhat összefüggésben a rosszal, ám ennek ellenére ő áll minden keletkezési folyamat kezdetén, s így a gondolkodás számára szükségszerűvé válik az Istenből származó emanációk („kiáramlások") sora – annak érdekében, hogy hidat lehessen verni az *egy* és *jó* Isten, illetve a rossz világ között.

Hogy a jó, önmagában nyugvó, szeplőtelen Istent lehetőleg teljesen távol tartsák minden teremtett valóság területétől, a világ teremtését csak olyan emanációk sorának eredményeként lehetett elgondolni, amelyeknek a kezdetén a jó Isten (a szellem), végén pedig az anyag áll. Kifejlesztették tehát egy köztes világ, a „pléróma" elképzelését – istenszerű szellemi lények, emanációk, eónok kisebb-nagyobb sokaságával. Aszerint, hogy radikális vagy mérsékelt dualizmusról van-e szó, a jó Istennel egy egyenrangú, rossz ellenelv áll szemben (ez a zoroasztrizmusra visszanyúló iráni típus, pl. *Markion* esetében), vagy egy kisebb létező („hipposztázis", gör. *hüposztászisz*), egy mennyei alak, aki elvakultság, tévedés (gör. *pláné*) vagy bűn révén elszakadt eredetétől, s ezzel elindította az anyag keletkezését, vagy az anyaggal való kapcsolatot. A kozmikus bukás szerepét gyakran egy olyan mennyei lénynek tulajdonítják, aki női vonásokkal bír. Így például „Szófia", a bölcsesség női oldala lehet felelős a rossz hatalmak szerencsétlen nemzéséért. Ennek értelmében viszont a teremtés minden változatban kozmikus balesetként jelenik meg – olyasmiként, ami oda vezetett, hogy a világosság és a sötétség, illetve a szellemi és az anyagi valóság összekeveredett egymással: *„Az istenkép dualista: A felső, világ feletti, szellemi és jó Istennel, az ő területével (pléróma) és e terület lakosságával (eónok) a másik oldalon a tehetségtelen, tudatlan világteremtő (démiurgosz) és követői (arkhónok, a bolygók szellemei és mások), az anyag, a kozmosz és az emberek világa áll szemben... A gnosztikusok szemében tehát a világ balszerencse és gyengeség terméke. A felső Istennek nem kell felelősséget vállalnia érte"* (N. Brox).

Az emberi lelkek – az anyagba bebörtönzött fényszikrák – érzik igazi eredetüket, szenvednek mostani, anyagi létükről, és megváltásra törekszenek. Ők maguk azonban nem tudják, mire vezethető vissza helyzetük, és mit kell tenniük, hiányzik belőlük az összefüggések ismerete. Ezt az ismeretet, „gnózist", csak kívülről lehet megadni nekik: Az eónok egyike a gnosztikus tanok kinyilatkoztatója – például a görög Hermész isten a *Corpus Hermeticum*ban, vagy Jézus Krisztus a keresztény változatokban –, és megváltóként működik: leszáll a mennyei világból, átadja a gnosztikusoknak a jó és rossz igazi összefüggésével kapcsolatos tudását, és megtanítja őket az etikailag helyes cselekvésre. Így váltja meg szenvedéssel teli létüktől a lelkekben szétszóródott fényszikrákat.

A gnosztikus azzal járulhat hozzá megváltásához, hogy etikusan cselekszik, azaz szétválasztja magában a területeket: szigorú önfegyelmezéssel ellentmond minden anyaginak, kerüli a házasságot és a családot, megtartóztatja magát az olyan élvezetektől, mint a húsevés és a borivás (az egyik keresztény változatban az ún. akváriusok az eucharisztia ünneplésekor is csak vizet fogyasztanak). Más gnosztikusok – bizonyára egy kisebbség – ezzel ellentétes következtetésekre jutottak: mivel tudatában vannak a kozmikus összefüggéseknek és a bűnbeesés drámájának, fölötte állnak minden normának; a tudás felmenti őket az etika és az önfegyelmezés kényszerei alól. A kozmogóniai értelmezés megmagyarázza az akkoriban mélynek érzett dualitást, s egyúttal felmenti az embert saját felelőssége alól.

Az átfogó tudás azonban csak kevesek birtoka – a gnózis ezoterikus vallás. Háromféle ember között tesz különbséget: Csak az igazi gnosztikusok, a „pneumatikusok" („szellemiek") részesülnek teljes megváltásban. A második csoport, a „pszichikusok" („lelkiek", például a házasok és dolgozók) nem birtokolják ugyan a teljes gnózist, hitükkel és tetteikkel azonban legalább messze elkerülhetik a rosszat, és jót is tehetnek. Csak a harmadik csoport, a „hülikusok" („testiek", az anyag – gör. *hülé* – lekötelezettjei) rabjai annyira az anyagnak, hogy számukra semmiféle megváltás nem létezik.

2. A gnózis hatása a kereszténységre

A gnózis legyőzésének hatásai

Régóta tárgyalják azt a befolyást, amelyet a gnózis gyakorolt a kereszténység alakjára. A szentírás-magyarázat például foglalkozik azokkal az elképzelésekkel, amelyek a páli gyülekezetekben terjedtek el; Pál támadja a gnózis jelen idejű eszkatológiáját, és helyette a keresztény eszkatológia jövőbeli távlatait, a Käsemann óta „eszkatologikus fenntartásnak” nevezett jellegzetességet hangsúlyozza. Iréneusz és más ókori teológusok írásainak olvasása nyomán régóta ismeretes, hogy a fiatal kereszténységnek szembe kellett néznie a gnózissal. Iréneusz vitába szállt a gnosztikusok azon hajlamával, hogy vonzódtak a titkos ezoterikus tanokhoz és iratokhoz, hogy fantasztikus emanációs sorozatok kusza konstrukcióit állították fel a pléróma világában, és főleg, hogy olyan teremtésfelfogást alakítottak ki, amely *ezt* a világot nem az *egy* Istennek, hanem egy másik teremtőnek tulajdonította, aki tévedés és bűn folytán teremtette.

Ily módon a szakértők a gnózis elleni harcra vezetnek vissza fontos teológiai fejleményeket. Mindenekelőtt a következő mozzanatok tartoznak ide:

(1) A titkos ezoterikus tanok érvényességével ***az „apostoliság” fogalmát*** állították szembe a gnosztikus-ellenes írók. Ezzel olyan motívumhoz nyúltak vissza, amely már a gnosztikus befolyás előtt is jelentős volt, amint ez kiolvasható az újszövetségi „pszeudepigráfia” jelenségéből, vagyis abból a kísérletből, hogy névtelen szerzők úgy próbáltak meg nagyobb érvényességet szerezni művüknek, hogy annak szerzőségét valamely apostolnak tulajdonították. A gnosztikus-ellenes harc révén aztán központi jelentőségűvé vált ez a normafogalom, és mindenekelőtt a latin teológiában az igazi kereszténység döntő kritériumává vált: Csak azokat a tanokat és etikai normákat fogadták el az egyházban, és tartották igaznak, amelyek „megfeleltek” az „apostoli hagyománynak”, és – vélték Nyugaton – az „apostoli gyülekezetekben” voltak megtalálhatóak.

(2) Az egyre újabb, csak a saját csoporttagok által ismert gnosztikus evangéliumok, apostoli levelek és apostolok cselekedetei, valamint apokalipszisek („jelenések könyvei”) termelése, illetve az egyéb, egyházilag elismert iratok vitatása felgyorsította az egyházban ***a szentírás kánonjának kialakítását***. Mindenekelőtt az Ószövetség és bizonyos újszövetségi iratok Markion általi vitatása *alapozta meg* (Adolf von Harnack szerint), vagy helyesebben: *segítette elő* a megegyezést abban, hogy melyek az egyházban elismert kánoni írások. Csak azokat ismerték el, amelyeket minden egyházban felolvastak az istentiszteleteken.

(3) A harc azért, hogy a teremtést – a bibliai teremtés-beszámolóknak megfelelően – az *egy* és *jó* Istennek tulajdonítsák, oda vezetett, hogy ***legyőzték a jó és a rossz elvi dualizmusát***. Ennek több következménye is lett: *Egyrészt* újból és újból hangsúlyozták az egyházi formulákban, hogy Isten nem csupán a láthatatlan, tehát a szellemi világot teremtette – ez különben is kézenfekvőnek tűnt –, hanem a látható, tehát az anyagi dolgokat is. Az egyházi hitvallásokban hamarosan használatba kerülő, „minden láthatónak és láthatatlannak teremtője” formulában a hangsúly azon volt, hogy az anyagi világ is a jó Istentől származik, mert ezt az összekapcsolást tudták a legnehezebben elképzelni. Ezáltal a látható valóságot is elvileg jónak állították, s ezzel alapvetően kimondták azt is – bármilyen nehezükre esett is az akkori felfogások közepette –, hogy a házasság, a tulajdon és a keresztények világi aktivitása is jó. *Másrészt*, mivel a teremtésnek az első teremtés-történet értelmében jónak kellett lennie, a világban található rosszat már nem létösszefüggésekkel (kozmogóniailag vagy kozmológiailag) alapozták meg, hanem az ember történelmi cselekvésével, vagyis az etikával. Ezzel megszűnt az embernek a rossz iránti saját felelősségének enyhítése, vagyis az a fajta önfelmentés, amely arra hivatkozott, hogy a rossz eleve adott kozmogóniai vagy kozmológiai valóság.

(4) A krisztológia a gnosztikus doketizmus ellen harcolt. Ez a felfogás az általános hellenisztikus felfogásnak is megfelelt, de a gnosztikus dualizmus révén teljességgel szükségszerűvé vált, s azt állította: a pléróma leszállt fényalak, a Logosz csak látszólag vett fel emberi testet – minden más elképzelés beszennyezte volna őt a rosszal –, hogy képes legyen minket tanítani, mi pedig képesek legyünk őt megérteni. Az egyházi reakció azt hangsúlyozta, hogy ***a Logosz valóban testté vált***. Eközben a jánosi *szarx*-fogalmat (Jn 1,4: „az Ige testté lett”) hellenisztikus értelemben félreértették, és „testként” fogták fel.

Gnosztikus motívumok beépülése a kereszténységbe

A gnózis imént említett, a teológiában már régóta tárgyalt kihatásai lényegileg mind abból fakadnak, hogy a kereszténység *legyőzte* a gnózis elméleteit. Többnyire azonban kevésbé veszik tekintetbe azokat a hatásokat, amelyeket a gnózis a fiatal kereszténységre gyakorolt, és amelyek – úgyszólván észrevétlenül – hosszú időn át *meghatározták* a kereszténység elméletét és gyakorlatát.

(1) E tekintetben először is azt fedezhetjük fel, hogy milyen ***hatással volt a gnózis a keresztény istentanra, mindenekelőtt a szentháromsági elképzelésekre***, noha már az újplatonizmusban is létezik az a felfogás, hogy a minden valóságban és minden valóság mögött meghúzódó végső elv – „az Egy” (gör. *to hen*) – nem saját maga hozza létre a világ sokféleségét: ehhez közvetítő hiposztázisokra, emanációkra (kiáramlásokra) van szükség, amelyek az *egy* ősokból áradnak ki, majd összekapcsolódnak az anyaggal, és megalapozzák a látható világot; az újplatonizmusban a *Núsz* – a platóni „ideák világának” foglalata – tölti be ezt a szerepet, majd pedig, harmadik isteni hiposztázisként, a *Pszükhé*, a világlélek.

Az egytől a sokig vezető közvetítés problémáját a gnózis is átvette, de egyúttal radikálisan ki is élezte, mivel (a gnózis számára) a sokféleség és az anyag egyúttal a rossz foglalata is. Ennélfogva most váltak csak igazán szükségessé különböző emanációs közvetítő figurák, hogy meg tudjanak magyarázni egy olyan világot, amely nem csupán sokféle, hanem rossz is.

A kereszténységgel egyidejűleg kibontakozó gnosztikus elképzelések azonban széles körben elterjedtek, a kereszténységen belül is; pl. Alexandriai Kelemen (†215 előtt) még nem harcolt a gnózis ellen, hanem keresztény módon átvette. Csak ebből lehet megérteni, hogy a kereszténységben sokak számára úgy tűnt: az Isten és a világ között elhelyezkedő emanációs alakok léte alapjában véve kézenfekvő és elfogadható. Hiszen hogyan lehetne máskép megmagyarázni azt, hogy az *egy* és *jó* Istentől ilyen nyomorúságos világ származik?

Így például Iréneusz érveket hoz fel ugyan a gnosztikusok ködös mitikus konstrukcióival szemben, és gúnyolódik rajtuk, de magától értetődő volt számára, hogy – még ha csak a teremtés kezdete óta is, de – legalább két isteni hiposztázis létezik, a Logosz és a Lélek (Szellem): *„Mivel tehát a Lé-*

lek... leszállt, és Isten Fia, aki az Atya Igéje (Logosz) is, testet öltött egy emberben, amikor az idő betelt..., ezért hazugságként lepleződtek le mindazok összes tanai, akik nyolcasságokat, négyességeket és (más) látszatvalóságokat találtak ki, és azokat különféle alosztályokként gondolták el."

A vita tehát csak egy mellékjelenség, a hiposztázisok túl nagy száma ellen irányul, de nem az önmagában vett eszme ellen. Már Martin Werner evangélikus teológus is megállapította: *„Iréneusz kritikája tehát csupán arra irányul, hogy az isteni eónoknak (emanációknak) az Atyaistenből kiáradó sokaságát arra az* egy, *az Atya által nemzett Logosz-Fiúra korlátozza, aki majd testet ölt a földi Jézusban. Ez a korlátozás ugyanazon a közösnek feltételezett és elismert alapsémán belül megy végbe."*

Ez azt jelenti, hogy a hellenisztikus és mindenekelőtt gnosztikus meggyőződések akkori kontextusa nélkül aligha alakult volna úgy a szentháromságtan, ahogyan ténylegesen alakult.

(2) ***Hasonlók vonatkoznak*** arra ***a krisztológiára is***, amely teljesen magától értetődően egy, a Plérómából származó lény megjelenésének tekintette Jézust. Bár az effajta préegzisztencia-krisztológia gyökerei alighanem visszanyúlnak az általános hellenisztikus elképzelésekre is, János-evangéliumbeli megfogalmazódása (szemben Rudolf Bultmann elképzelésével) nem gnosztikus – viszont annak, hogy elterjedt az újszövetségi írások keletkezése utáni, egyre erősebben hellenizálódott kereszténységben, bizonyára erősen gnosztikus gyökerei is vannak.

Így például a 2. század első negyedében keletkezett keresztény-gnosztikus énekeskönyvben, a „Salamon ódáiban" (Salamon itt Jézus Krisztus) az áll, hogy „az Úr szája" a Logosz a Pléróma különböző eónjain vándorolt keresztül, s aztán Jézusban vett „sátorlakást" (vö. Jn 1,14). A gnózis által elképzelt Atya megengedte a gnózis elképzelése szerinti Igének, hogy megjelenjen teremtményei előtt, hogy azok megismerjék őt.

Más szóval: Jézus nem lenne a Krisztus, ha nem a fenti világból származna, és így nem lenne képes megtanítani minket az igazi gnózisra.

(3) A kozmológiailag megalapozott rossz gnosztikus tanának legyőzése, mint láttuk, ahhoz a belátáshoz vezetett, hogy az embernek etikai felelőssége van. Mindazonáltal az erkölcsi cselekvés e visszaszerzett jelentősége – idővel – azt eredményezte, hogy az egész kereszténység erősen ***a bűn és a megbocsátás, illetve a megigazulás problémájára*** irányult. Ez a fejlemény mindenesetre csak a késő ókorban és mindenekelőtt a latin egyházban jelent meg, úgyhogy ebben bizonyára közrejátszottak a latin mentalitás motívumai is. De nyilván nem véletlen, hogy ez a görög egyháztól idegen kötődés elsőként a gnosztikus-ellenes *Tertulliánusnál*, érett alakjában pedig a gnosztikus manicheizmusból érkezett *Ágostonnál* lépett előtérbe – s azóta is meghatározza a nyugati kereszténységet.

(4) Azt is meg kellene vizsgálni, hogy ***az áteredő bűn*** Ágoston által kifejlesztett tanának milyen mértékben vannak legalábbis manicheus, vagyis gnosztikus vonatkozásai. Noha ez a tan egy történelmi tettre, Ádám bűnére vezeti vissza a Rosszat (nem pedig kozmológiai összefüggésekre), de a mi vonatkozásunkban a Rossz épp annyira eleve adott és irányíthatatlan hatalom, mint a gnosztikusok által elképzelt Rossz.

(5) Ebben az összefüggésben arra is rá kell mutatni, hogy a Rossz kozmogóniai tehermentesítésének maradványai fennmaradtak ***az ördöghit*** alakjában. Az ördögi hatalmak erősebbek az embernél, és bűnök elkövetésére ösztönzik az embert. Ámbár az ördöghitben többnyire betartották a gnosztikus-ellenes harcban kivívott minimális mércét – egyedül Istent illeti meg a szuverén hatalom –, a keresztény történelemben a Sátán gyakran olyan ellenhatalomként működik, amely az embert is képes birtokába venni: A Jézus Krisztus általi megigazulás eléréséig valamennyien az ördög uralma alatt állunk.

(6) A kozmológiai dualizmus elvetésével alapvetően elismerték az anyag pozitív értékét is. Ez a *teológiai* elismerés azonban nem mindig vezetett ***a dualisztikus nézetek*** *tényleges* legyőzéséhez is. Történelme során a kereszténység nemcsak a szellemi valóságnak a hellenizmusra (általánosságban) visszanyúló magasabbra becsülését ismeri, hanem az anyag, a testiség, a szexualitás, a tulajdon és a világi örömök negatív értékelését is, ami viszont a gnosztikus hagyományokban gyökerezik. A tökéletes keresztény, elsődlegesen a férfi, tartózkodjék mindezektől, és éljen aszkézisben.

Ily módon a gnózis mélyen belegyökerezett a kereszténységbe, és olyan hatásokat váltott ki, amelyek részben mindmáig megőrizték befolyásukat a teológiában, a gondolkodásmódban és a gyakorlatban egyaránt.

Forrás: imprimatur, 2005/1-2

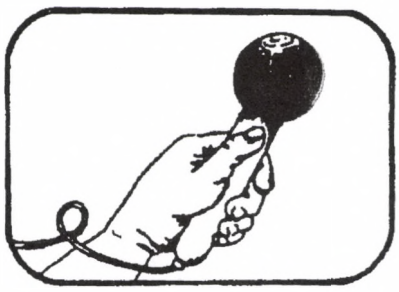

A változás szele

Interjú az európai kereszténység válságáról *Hubertus Halbfas* katolikus valláspedagógussal

Professzor úr! Legújabb könyvében azt írja, hogy az európai kereszténység végletesen kimerült. Miben mutatkozik meg ez a kimerültség?

Az idők jelei lehetetlenné teszik, hogy ezt ne vegyük észre. A felvilágosodás, illetve a keresztény világ és kultúra szétesése óta folyamatosan változik a vallás és a társadalom viszonya. Ezt különösen az irodalomban és a művészetben lehet látni. A népi vallásosság véget érése is jelzi ezt a folyamatot. Legfontosabb vészjelei azzal kapcsolatosak, hogy az egyházi nyelvezet a semmibe foszlik, és hogy azok, akik úgy vélik, hogy tanítanak és igét hirdetnek, még csak észre sem veszik, mennyire érintetlenül hagyja nyelvezetük az embereket! Az egyházon belüli gondolkodásmód annyira rabul tudja ejteni őket, hogy semmiféle tanulási folyamat nem jön létre. A legutóbbi évek így vezetnek aztán ahhoz a kifejezett válsághoz, amelynek számos ismertetőjegye van: kilépések az egyházból, a papi utánpótlás elapadása, lemondás a templomokról, templomok eladása.

Ön azt mondja, hogy az egyházi nyelvezet már nem éri el az embereket. Ez azonban azt jelenti, hogy a nyelv által közvetített tartalmak sem találnak már visszhangra.

Azok az emberek, akik érdeklődnek a kultúra iránt, akik párbeszédet folytatnak az emberekkel – keresztényekkel és nem-keresztényekkel, hívőkkel és már-nem-hívőkkel –, tehát azok, akik tájékozódni tudnak a társadalmi tülekedésben, és hagyják, hogy az kihívást jelentsen számukra, nos, az ilyen emberek nem képesek a hagyomány változatlan szavaival szólni. Akarva-akaratlanul másképp beszélnek, mivel más az életük. Elsődlegesen tehát nem arról van szó, mennyire jó beszédkészségű valaki, hanem arról, milyen helyet választ az életben. És pontosan itt van a probléma: Az egyházon belüli gondolkodásmód mumifikálja az áthagyományozott tartalmakat.

Már Klaus-Peter Jörns evangélikus teológus kimutatta, hogy a hit iránt érdeklődő emberek egészen másként beszélgetnek, ha köztük van a hivatalos tanítás képviselője is...

Ez annak a módnak a következménye, ahogyan a teológiát űzik és tanítják. Ez is kulturális és nyelvi probléma.

Mindenesetre több dolog is a mellett szól, hogy az Ön által leírt történelmi folyamat összességében egyre inkább megszünteti a vallásosságot.

Ha a mai kort összevetem egyetemi éveim idejével, akkor azt látom, hogy a jelen vallásosabb. Az akkori idők konvencionálisak és spirituálisan sterilek voltak, és ráadásul folytonosan a bűnök tanával foglalkoztak, ami nagy morális nyomást gyakorolt az emberekre. Ma sokkal nagyobb az érzékenység, a keresés és az érdeklődés. És egészen új kezdeményezések vannak a keresztény táborban. Sok minden bátorítót lehet látni, és sok minden reménykeltő – az európai kereszténységre jellemző kimerültség mellett és ellenére is. Ez mindenekelőtt arra a misztikus spiritualitásra vonatkozik, amely új távlatokat nyit, és egyúttal fogékonnyá tesz a zen-buddhizmusból érkező ösztönzésekre. Az a kapu, amelyet Hugo Lasalle jezsuita zen-mester nyitott ki a 20. század második felében, olyan hétköznapi magatartáshoz és vallásossághoz vezet, amelyben keresztények és nem-keresztények egyaránt osztozhatnak. Ha éber közösségekben zajlik, akkor a szerzetesi élet is összehasonlíthatatlanul elevenebb, mint ötven évvel ezelőtt.

A szerzetes és zen-mester Willigis Jäger „a hit szabadkereskedelmi zónáinak" nevezi a rendeket.

A rendekben létezik bizonyos egyházon belüli függetlenség, amelyet a szerzetesek kihasználhatnak arra, hogy a lelki élet új tájait kutassák fel.

Ennek ellenére Ön arra int, hogy szükség van a kereszténység lét mércéire – amelyek viszont nem létezhetnek a korszellemtől teljesen elválasztva.

Igen. Azt hiszem, nem lehet többé megkerülni a személy felszabadításának áramlatát, és az ehhez kapcsolódó individualizmust. Ez a lehetőségek piacához vezet. Ezzel az a fajta önértelmezés áll szemben, amelyet minden vallásnak igénybe kell vennie, nem csupán a kereszténységnek. Ennek az önértelmezésnek a keretében lényeges dolgok találhatóak, amelyek éppenséggel nem tetszőlegesek, még ha ma sokat vitáznak is róluk. Így például az én fogalmaim szerint az igazságosság és a szeretet prófétai, zsidó-keresztény mozzanata a kereszténység gerince. Emellett, úgy tűnik, veszít jelentőségéből a dogmatikai tényező, amely évszázadokon át kiemelkedő szerepet játszott az egyháztörténelemben. A mai világfelfogás megrendíti a bizonyosságot, és már nem lehet olyan végérvényes módon beszélni Istenről és a túlvilágról, mint az elmúlt évszázadokban. De sajátosan keresztény mércét állít fel a hit és a megismerés, a hit és a tudás, a hit és a szabadság viszonya is.

A kereszténység tehát olyan vallás, amelynek egyik oszlopa az értelem...

De még mennyire! A kereszténység beágyazódott a mi nyugati kultúránkba, és egyik lényegi meghatározója volt annak. Annak a kritikai elvnek, amely a ránk jellemző tudomány művelésének támasza, erőteljes keresztény gyökerei vannak. A keresztényeknek nem lenne szabad ezt elfelejteniük.

Ha Ön ezt így fogalmazza meg, akkor nyilvánvalóan hiányosságot lát itt az egyház jelenében.

Az egyházon belül ellenséges dolognak tekintik a kritikát, és még mindig kiközösítik a kritikusokat, még ha csak informálisan is. Azt hiszem, ennek hátterében a rejtett félelem áll. Az a félelem, hogy ez vagy amaz túl messzire mehet, kicsúszhat a kezünkből, megkérdőjelezi az általunk igényelt tekintélyt, és változásokat indít el, amitől mindig is fél az ember. A félelem a hit hiányosságából fakad! És amíg ez a félelem meghatározó marad, addig az egyház nem tud megbirkózni azzal a válságfolyamattal, amely ma jellemző rá Európában.

Új felvilágosodásra van tehát szükségünk? Ma ismét arra kell emlékeztetni a kereszténységet, hogy a kereszténység alapjában véve nem ellensége a felvilágosodásnak? És hogy következésképpen az új, a második felvilágosodásnak – eltérően a 18. században lezajlott elsőtől – nem kell kivonulnia a vallásból, hanem kreatív, önrendelkező, és ebben az értelemben szabad vallásosságot tűzhet ki célul?

El kell jutnunk az első naivitástól a másodikig, ahogyan a filozófus Paul Ricoeur mondja. Arról van szó, hogy ne maradjunk meg a kritikánál és a felvilágosodásnál, hanem olyan tudati szintre jussunk el, amely új érettséget és biztonságot ad. Olyan műveltséget, amely spirituális hozzáértéssel jár együtt.

Tehát „a kereszténység kiművelésére irányuló offenzívára” van szükségünk? Hiszen hagyományaink ismerete időközben oly csekéllyé vált, hogy alig akad, aki meg tudná mondani, hogy például mitől akar búcsút venni...

...Igen! De ennek a művelődési offenzívának éppenséggel nem szabad kimerülnie abban, hogy az emberek lelkére köti a régi formulákat. Csak egy új élet, és a belőle kinövő új nyelv képes ismét jelentőssé tenni az áthagyományozott hittartalmakat.

Ennek a művelődési offenzívának aztán meg kellene találnia helyét az iskolákban és az egyetemeken, de el kellene érnie a civil társadalom köreit is.

Ha több olyan ember lenne, aki eléri szavával a nyilvánosságot, akkor új keresztény profilt fejleszthetnénk ki, és mutathatnánk be. Ami ma hanyatlásnak és végnek látszik, magában hordja az újrakezdés esélyét is. Ennyiben egy új világkorszakba való áttörés küszöbén is állhat a kereszténység. De aztán képesnek kellene lennie arra, hogy megmutassa, mennyire nem csupán a saját hitét lehet lefordítani egy eljövendő történelmi horizont számára, hanem a vallásokat egyáltalán. Mert bizonyos időeltolódással a többi vallás is bele fog esni abba a válságba, amelyben mi már benne vagyunk, ti. hogy a hit alapkérdéseit radikálisan más feltételek között kell feltenni. Ez a feladatunk, de nagyon messze vagyunk attól, hogy ezt egyáltalán észrevegyük.

De hiszen a valóságot egészen másfajta jelenség határozza meg: Nincs már semmiféle vallási képzés. Vagy legalábbis alig van...

Mégiscsak létezik – például a lelkiségi központokban. Azokon a helyeken, ahol olyan katolikus papok, de protestáns teológusok is dolgoznak, akik zen-képzésben részesültek, és most saját tapasztalatuk alapján szokatlanul hitelesen betűzgetik a teológiát. Imitt-amott egyetemeken is lehet találkozni spirituális képzéssel. És léteznek más erők is, amelyek nem gyengültek meg, hanem elevenebbekké váltak.

Ehhez az újrakezdéshez azonban, amelyet Ön elképzel, mégiscsak kapcsolódik a szakítás a hagyománnyal, különösen ami az Istenről alkotott felfogásunkat illeti. Ezt vallásszociológiai tanulmányok mutatják, és előrelátó teológusok is regisztrálják. Önnek is meggyőződése, hogy a teista – tehát a személyes, világfeletti Istenre vonatkozó – istenkép kiigazítására van szükség. Hogyan kell festenie ennek a kiigazításnak?

Először is úgy, hogy készek vagyunk megválni attól az erősen antropomorf színezetű Isten-felfogástól, amelynek már nincs hordereje, és feszültségben áll mai világképünkkel.

Ebbe belejátszik a teodíceai kérdés is, vagyis az, hogy miképpen lehet igazolni Istent, tekintettel a világban található rosszra és szenvedésre.

A teodíceai kérdés az áthagyományozott istenképhez kötődik. Ha azonban Istent többé nem úgy képzeljük el, mint aki mindent eligazít ezen a világon, és többé nem hisszük, hogy mindenben illetékes, ami csak történik – legyen szó cunamiról, vonatbalesetről, háborúról vagy betegségekről –, akkor a teodíceai kérdést sem fogjuk föltenni. Elődeinktől eltérően, ma már nem köthetjük hozzá Istent a világ természettől fogva adott, vagy történelmileg mozgatott gépezetéhez.

Nem lenne lehetséges az is, hogy megőrizzünk egy olyan teista istenképet, amely búcsút mond a világ mindenható irányítójának?

A misztikus hagyomány panenteizmusról beszél. E felfogás szerint Isten mindenben, ami létezik, eleven és lényegi módon jelen van, de nem merül ki ebben, hanem meghaladja mindazt, amit az ember, a világ és a kozmosz jelent.

Emberi alkatunk azonban mégiscsak olyan, hogy alighanem ragaszkodnunk kell egy isteni személyhez, akit megszólítható partnerünknek tekintünk.

Igen, mivel személyes életünk van, a minket körülvevő valóságról alkotott felfogásunk személyes meghatározottságú marad...

...akkor is, ha ezt az istenképet egyidejűleg ismét megtörhetjük azzal, hogy azt mondjuk: Isten mind teista, mind nem-teista módon mindenben jelen van.

Talán az „imádság” példáján ragadhatjuk meg leginkább a különbséget. Mert mit is jelent valakiért vagy valamiért imádkozni? Az imádság nem jelentheti azt, hogy Istenre hárítjuk saját felelősségünket. Célszerűbb lenne, ha egy mélyebb bizalommal elfogadnánk a dolgokat a maguk megváltoztathatatlanságában, és megtanulnánk igent mondani rájuk, ha viszont megváltoztathatóak, akkor ezen dolgoznánk, és vállalnánk érte a felelősséget. Bármennyit tárgyalták is évtizedeken át teológusok és egyházi emberek Bonhoeffer programját, hogy éljünk úgy, „et si Deus non daretur” – mintha Isten nem is léteznék –, semmit sem tettek annak érdekében, hogy következetesen kialakítsák a hit és az imádkozás új gyakorlatát.

Az ember megélheti ezt a „Mintha Isten nem is léteznék”-et, és egyidejűleg mégis megtapasztalhatja ezt az Istent.

(rövid gondolkodás után egy könyvet vesz elő) Válaszként szeretnék bemutatni egy szakaszt egy rendkívüli nő naplójából. Etty Hillesum fiatal holland zsidó nő volt, aki sem zsidó, sem keresztény közösséggel nem állt kapcsolatban. A nácik hollandiai megszállásának idején vezette naplóját, amelyben egészen újfajta vallásosságról tesz bizonyságot. Egyik vasárnap reggeli imájában ezeket írja: „Csak az az egy válik egyre világosabbá számomra, hogy nem tudsz segíteni nekünk, hanem nekünk kell segítenünk neked, és végső soron ezzel segítünk magunknak. Kizárólag ez a lényeg: hogy megmentsünk magunkban egy darabot belőled, Istenem. És talán abban is segíthetünk, hogy feltámasszunk téged más emberek megkínzott szívében. Igen, Istenem, úgy látszik, nem sokat tudsz változtatni a körülményeken, azok bizony hozzátartoznak ehhez az élethez... És szinte minden szívveréssel világosabbá válik számomra, hogy nem tudsz segíteni nekünk, hanem nekünk kell segítenünk neked, és bensőnkben elfoglalt lakásodat a végsőkig védelmeznünk kell.” Itt az Isten-felfogásnak olyan érettsége mutatkozik meg, amilyen a legtöbb keresztény közösség hétköznapjaiban mind a mai napig nem alakult ki. Elly Hillesum biztosan nem ismerte a „misztika” szót, valószínűleg teológiai irodalmat sem olvasott. De olyan Isten- és önértelmezésből fakadó spiritualitást élt meg, amely messze meghaladja a hagyományos vallásosságot.

Ön azt mondja, hogy a krisztológiában – a Jézusról mint Krisztusról szóló tanban – is változnia kell egynek s másnak. Hiszen voltak olyan korok a teológiában, amikor nagyon fontos volt, hogy megtalálják az összeköttetést Jézus és Krisztus között. Ma szinte csak Jézus iránt érdeklődnek az emberek. Ha a „Krisztus”-téma kerül elő, hirtelen bezárkóznak. Hogyan kezelhetjük a krisztológia válságát?

Az egyházilag tanított, ünnepelt és imádkozott kereszténységet döntően meghatározta a krisztológia. De meg kell fontolnunk, hogy a krisztológiából bármit ki lehet

hozni, ha elveszítjük a közvetlen kapcsolatot a történeti Jézussal, vagy lemondunk erről a kapcsolatról. Jézus zsidó volt, és zsidó módon hitt Istenben. Egyetlen krisztológia sem kerülheti meg ezt a kétségbevonhatatlan tényt. Az a krisztológia, amely nem veszi számításba Jézusnak ezt az istenhitét, Jézus nélküli krisztológia. Mesterséges figurát csinál Jézusból.

És persze mindig a krisztológiától függ a megváltástan is...

...és ezzel valószínűleg a döntő területet neveztük meg. Azt a területet, amelyen szűk ösvények vezetnek át. A keleti egyház erősen hangsúlyozza az Isten emberré válására épülő megváltást. A nyugati egyház azt mondja: „...mert szenvedésed és szent kereszted által megváltottad a világot”, és így Jézus halálára összpontosítja az egészet. De problematikus elképzelés egy élet biológiai sarokadataihoz – a születéshez és a halálhoz – kapcsolni a megváltás értelmezését. A megváltást végső soron teológiailag kell felfogni, nem krisztológiailag: A Jézus által hirdetett Isten a szeretet Istene. Ez az Isten mindig is szeretet volt, nem csupán Jézus óta az. És Isten szeretete a tulajdonképpeni megváltó valóság. Jézus felfogásában ennek a megváltásnak újból és újból meg kell történnie. Megélt szeretetként, az élet lehetővé tételeként.

A megváltás és a kereszt teológiája páli meghatározottságú. Abba kellene hagynunk, hogy e tekintetben örökösen átértelmezzük Pált, és ehelyett búcsút kellene mondanunk az ő elképzeléseinek?

Számomra ez egy kicsit sok lenne. Mindenesetre Pál olyan korban írt, amikor Jeruzsálemben, akárcsak mindenütt a görög-római világban, még égett a tűz az áldozati oltáron. E kultuszok engesztelő értelme ösztönözte Pált arra, hogy áldozatként értelmezze Jézus kereszthalálát. Miután ez az értelmezési háttér megszűnt, megváltásként („kiváltásként”), majd elégtételként értelmezték Jézus halálát. Ezeknek az értelmezéseknek ma már nincs horderejük. Ennek ellenére nem kell lemondanunk a megváltás fogalmáról. Megszabadításként, felszabadításként értelmezhetjük, és emlékezhetünk arra, hogy a mesék is beszélnek megváltásról. Ott mindig azt jelenti, hogy valaki megszabadul nem-igazi alakjától: állattá, boszorkánnyá vagy kővé változtatták, de egy másik ember önzetlen szeretete képes őt megváltani. A keresztény és az általános emberi tapasztalat találkozik itt.

A kereszténységnek valamiféle előnye van e tekintetben a többi vallással szemben?

A kereszténység először is az egyik vallás a többi mellett. A hit története a Homo sapiens-szel kezdődik, és nem csupán a zsidósággal. De a zsidóságnak is vannak olyan gyökerei, amelyek messze túlnyúlnak történetének azon a részén, amelyre emlékezik: Egyiptomba, Babilóniába, Asszíriába, a régi Kánaánba. Ezek a gyökerek hordozzák a kereszténységet is, amely így sok régebbi vallási hagyományból táplálkozik. Újabbként társul ezekhez a késői Egyiptom, a görög világ, a római örökség, a germán színezet. Ez az egyik. Másrészt a vallásokkal úgy áll a dolog, mint a nyelvekkel: Minden nyelv sajátos világnézetet foglal magában. Ennyiben a kereszténységnek a többi vallás mellett, s nem azok fölött állóként kell értelmeznie magát, s ezeket éppúgy el kell fogadnia, ahogyan a kulturális különbségeket sem hiányosságként, hanem gazdagságként éljük meg. Ha azonban harmadjára azt kérdezzük, vajon van-e a kereszténységnek valami döntő előnye a többi vallással szemben, akkor azt mondom, hogy szociális területen látom ezt. Itt van például a korai prófétáktól – Ózeástól, Ámosztól, Izajástól, Jeremiástól – származó érzékenység a szociális igazságosság iránt, amely aztán a keresztény szeretet-etikában folytatódik, és abban csúcsosodik ki, hogy Isten helyét az emberek tehetetlenségében és kiszolgáltatottságában ismerjük fel. Ennyiben a kereszténységnek olyan sajátossága van, amely inspirálóan hathat más vallásokra is – miközben mi spirituális érzékenységet és meditációs gyakorlatot tanulhatunk tőlük.

Ön szerint milyen értelmes lépéseket lehetne tenni a ma szükséges vallási tudatváltozás felé?

Először is észre kell venni az idők jeleit: látni kell a zajló folyamatot. Ezt a folyamatot lényegileg az újságírás tudatosíthatná. Az egyházi sajtó is megtehetné, és mindenekelőtt neki kellene megtennie – de nem teszi... A hagyománnyal végbemenő szakítást kellene észrevenni, elfogadni és elemezni, hiszen ez a szemünk láttára kezdődött meg, és jóval utánunk ér majd véget. Aki szekularizációként értelmezi ezt a szakítást, az nem ragadta meg a folyamat lényegét. Én olyan vallási paradigmaváltásként fogom fel, amely aztán a teológiai világlátások átfogó átépítéséhez vezet – időeltolódással a nem-keresztény vallásokban is! Az egyházi emberek csak a jelenkori kimerülési jelenségeket veszik tekintetbe, és visszahúzódnak a maguk szekérvárába. Egy-egy paradigmaváltás során természetesen veszendőbe mennek értékes és szeretetreméltó hagyományok is. Másfelől viszont szakítás nélkül nem támad szabad tere az újnak! Elképzelhető, hogy sok templom egyszer üresen marad, de ennek nem muszáj olyan masszívan történnie, ahogyan valószínűleg történni fog – ha egy erős laikus spiritualitás képes arra, hogy új módon használja ki, és megtöltse ezeket a tereket.

Erre nézve léteznek már elképzelések, a kérdés azonban az, teret adnak-e majd ezeknek az elképzeléseknek a templomokban, s ha igen, hogyan.

Jelenleg semmit sem látok, ami új mozzanat lenne. Az illetékesek azt akarják, hogy minden az átvett minták alapján folytatódjék. A mai lelkipásztori stratégiák – amelyek persze csak hiánygazdálkodást jelentenek – visszafelé, a múltba kormányozzák az egyházat. Emellett asztalunkon vannak a demográfiai tények! Ha akarnánk, egy egész generációval láthatnánk előre.

Ilyen feltételek mellett el tudja-e képzelni, hogy valamikor bekövetkezik az egyház újraspiritualizálása? Oly módon, hogy az nem reakciósságot jelent? Vagy tartósan másutt kell keresnünk az elevenséget?

El tudom képzelni – mivel szeretném elképzelni. De vannak kétségeim. A katolikus egyházban ma az lenne a lényeg, hogy támogassák a laikusok illetékességét és jogát ahhoz, hogy a dolgokat ténylegesen alakító felelősséget vállalhassanak. A teológiának kreatívan kellene kísérnie a vallási paradigmaváltást. Az egyházi vezetéstől belátást kívánnánk, és annak készségét, hogy megfelelően számot vessen az európai társadalom, illetve az egyház tagjainak tudati változásaival. Mindenesetre félek, hogy Rómában előbb „írják le” országainkat, semhogy biztosítanák a szabadságot különféle területeken, például az egyházközségek vezetését vagy a papi nőtlenséget illetően. Az is kérdéses, mennyire képes még helyesbíteni saját döntéseit az az egyház, amelyik IX. Piusz óta az „örök értékeknek” kötelezi el magát. De bármit lásson, ismerjen és tegyen is a hivatalos egyház – létezik a történelem logikája, amelynek pályáit nem lehet meggörbíteni. Tehetetlenek vagyunk ezzel a logikával szemben, ha nem ismerjük fel az idők jeleit. Aki azonban későn érkezik, azt megbünteti az élet. Nem lehet mindent behozni, amit ma elmulasztunk.

Britta Baas *és* **Peter Rosien**

Hubertus Halbfas 1932-ben született, s a katolikus vallástpedagógia legjelentősebb megújítói közé tartozik. 1987-ig professzor volt Reutlingenben, majd szabadfoglalkozásúként tevékenykedett a tanárképzésben. Házas, három felnőtt gyermeke van. A kereszténység c. könyve 2004-ben jelent meg a Patmos Verlag-nál.

Forrás: Publik-Forum, 2005/17

Váltsunk már perspektívát!

Egyház és teológia – másképp

A keresztény egyházak elveszítették vallási monopóliumukat. Akárcsak az első századokban, versenyben állnak számos vallással, vallási és ezoterikus csoporttal és világnézettel, mert a nem-keresztény világ, akárcsak egykor, ma sem vallástalan világ.

Az egyházak hagyták, hogy központi illetékességeik dolgában mások megelőzzék őket. Az emberek lelkével és az emberekhez intézett beszéddel való bánásmód olyannyira professzionálissá vált az egyházon kívül, hogy a lelkipásztorkodás és a prédikálás sok fáradozása ma dilettánsnak tűnik.

Hitelességüket illetően az egyházak már nem hivatkozhatnak intézményeik és hivatalaik teológiai megalapozására. A társadalom különböző környezetekre esett szét, s ez megnehezíti az e környezetek határain átnyúló megértést. Ezzel folytatólagosan veszendőbe megy a nyilvánosság tere (az egyházak számára is). Ma az egyes emberek hitelessége számít, és az a légkör, amit mindenkori környezetükben megteremtenek.

Az egyházi rutin ellentmondásban áll ezzel a megváltozott helyzettel. Az egyházi szokások és struktúrák csak kullognak a gyorsan változó folyamatok mögött. Ezért *radikális perspektívaváltásra* van szükség az egyes problematikus területeken.

Az egyházaktól távol állókkal való bánásmód különleges nehézséget okoz azoknak, akik keresztény környezetben nőttek fel, mivel idegennek, sőt fenyegetőnek érzik azokat, akik „nem tartoznak közéjük”. A *perspektívaváltás* itt azt jelenti, hogy az egyházaktól távol állókat ne tekintsük többé egykori keresztényeknek, akkor sem, ha meg vannak keresztelve, és keresztény múltjuk van. Nem szakadár „már-nem-keresztényekről” van szó, hanem talán lehetséges „még-nem-keresztényekről”, olyan emberekről, akik – bárkik legyenek is, és bármit higgyenek is – a megbízhatóság és a bizalom terét keresik. Az embereknek van szükségük arra, hogy „megmentsék” őket, nem Istennek vagy az igazságnak.

A prédikációk vidéke gyakran lapos, és moralizálással vagy dogmatikai formulákkal „gyalulja le” az evangéliumot. A *perspektívaváltás* itt ebben állna: értelmezési erőfeszítéseket téve, úgy fordítjuk le Jézus üzenetét, hogy az egyházaktól távol állókat éppúgy megszólítsa, mint a „bennfenteseket”, akiknek nem-keresztények körében kell megélniük és igazolniuk a hitet.

A hiteles lelkipásztorkodásnak semmi köze a kioktatáshoz vagy a gyámkodáshoz. Az e területen végrehajtandó *perspektívaváltás* azt követeli, hogy professzionális tartózkodással először is hallgassák meg, és kérdezzék az embereket. Ha manapság látványos és vonzó lehet valami a kereszténységben, akkor elsősorban nem a „tanítás”, hanem az, hogy olyan környezetet teremt, amelyben meg lehet tapasztalni Isten emberszeretetét.

A piaci tülekedésben láthatatlannak maradni – nem keresztény erény. Az egyházi szerénység igen gyakran abból fakad, hogy az érintettek képtelenek öntudatosan mozogni a vallási csoportosulások pluralista mezején. A *perspektívaváltás* itt azt jelentené: Olyan öntudatos fellépés, amelynek nincs szüksége arra, hogy általánosságban ördöginek minősítse az új fejleményeket. Aki ragaszkodik az egykori monopóliumokhoz, az nem tud megszabadulni attól a hamis alternatívától, hogy vagy elhárítja a nem-keresztény világot, vagy alkalmazkodik hozzá.

A teológiai fakultások egyes tárgyainak rendje még a monopóliumok korszakának felel meg, s a képzést a Tudós Társaság céhszabályai, illetve a hallgatók számára szükséges továbbadási illetékesség közötti feszültség jellemzi. A *perspektívaváltás* megköveteli, hogy határozottan súlyt fektessenek a szociális és kommunikatív hozzáértés elsajátítására, aminek szükségképpen azt is kell eredményeznie, hogy a tanulmányi reform során más súlyt kapnak az egyes tárgyak.

A megváltozott feltételek megváltoztatják a szerepeket is. A papok hirtelen kerülnek vezető állásba. Hol szerzik meg a vezetés, a feladat-átadás és a csoportos munkálkodás képességét? Az egyházi hivatalt betöltő személyeknek teológiai képzésben nem részesült és nem egyházilag szocializált *munkatársak csoportjával* kellene körülvenniük magukat, hogy azok bevigyék az egyház belső terébe a világ hasznos áramlatait.

Susanne Heine

Forrás: Publik-Forum, 2005/15

A Szerző a gyakorlati teológia professzora Bécsben.

Áttörés az ökumenében?

A különvált egyházak és az eucharisztia

Új lendületet ad-e a megfeneklett ökumenikus párbeszédnek az a teológiai kutatási program, amelyet most fejeztek be a münsteri egyetemen? Remélhetőleg. A száraz cím – Úrvacsora és csoportidentitás – mögött ugyanis olyan, társadalomtörténetileg és szentírás-tudományilag megalapozott kutatás rejlik, amely izgalmas eredményeket hozott. Világosabbá válik a dolog jelentősége, ha szemünk elé állítjuk az ökumené jelenlegi állását:

A keresztények szétváltak. A protestánsok az úrvacsorát ünneplik, a katolikusok az eucharisztiát. Közben mindkét felekezet közös eredetre hivatkozik: arra, ahogyan az első keresztények ünnepelték az Úr utolsó vacsoráját. De nem gyűlnek össze – legalábbis hivatalosan nem. Állítólag még túlságosan nagyok a teológiai különbségek. Azt mondják, csak akkor ünnepelhetik majd a közösséget, ha tisztázták a még nyitott teológiai kérdéseket. Mind a két fél ragaszkodik a maga identitásához, amely az utolsó vacsora ünneplésében is kifejeződik, sőt éppen abban igazán. Sok keresztény követelését, hogy legyen közös eucharisztikus ünneplés, mindenekelőtt katolikus részről utasítják el változatlanul mereven.

A münsteri egyetem szentírás-tudományi kutatásainak központi és – a lehetséges következményeket tekintve – provokatív eredménye a következő: Az első keresztények körében az utolsó vacsora ünneplésének nem csupán egyetlen formája létezett, hanem kezdettől fogva különböző formákat alkalmaztak. A forma mindenkori kialakításáról kezdettől vitáztak egymással. Szabad-e az Úr vacsoráját ünnepelni, és közben – mint az antiochiai közösségben – egyszerűen félretolni a zsidó tisztasági előírásokat, annak érdekében, hogy az ún. pogánykeresztények számára megkönnyítsék a részvételt? A közösség úgy találta: igen – ellentétben a jeruzsálemi közösséggel, amely minde-

nekelőtt zsidókeresztényekből állt, és az átöröklött előírásokhoz igazodott. „Az Úr vacsorája körüli antiochiai vita óta az őskereszténységben az úrvacsora ünneplésének két különböző típusa létezett", vonta le a következtetést *Martin Ebner* katolikus újszövetséges, aki a Német Kutatási Közösség által támogatott münsteri programot vezette. „Egyesek figyelembe vették a zsidó étkezési előírásokat, mások nem; mindkét álláspontot jól megalapozták."

Annyi biztos: Az első keresztények szembesültek a társadalmi feltételekkel – és ezeknek megfelelően különféleképpen formálták meg az Úr vacsorájának ünneplését. Ily módon mindenkor jellegzetes identitású csoportként jelentek meg, szabadon fogalmazva ezzel a mottóval: Mondd meg, kivel eszel együtt, és megmondom, ki vagy! A Jézusba vetett közös hit alapján kölcsönösen elfogadták e különböző formákat, vagyis egység volt a sokféleségben.

Tekintettel erre a tényállásra, *Hubert Wolf* egyháztörténész így fogalmazta meg a döntő kérdést: „Hogyan bánjunk teológiailag azzal a szentírás-tudományi ténnyel, amely nyomatékosan megkérdőjelezi a jelenlegi egyházi tanítást és gyakorlatot?" Mindenesetre történelmi távlatból elfogadhatatlan a hivatalos katolikus-egyházi álláspont, amely szerint az úrvacsorának csak egyetlen modellje létezik, és létezhet. Következmények nélkül maradjon-e az egyháztörténelemmel való foglalkozás?

Hubert Wolf kollégája, Martin Ebner azt kérdezi, nem lehet-e a reformáció úrvacsorai gyakorlatát is az úrvacsorák e legitim sokféleségének kifejeződéseként szemlélni, s ezzel katolikus részről elismerni. Miért kellene feltétlenül az egyházi egység megtörésének tekinteni a reformátori mozgalom elválását a pápai egyháztól? Miért ne lehetne olyan új jellegzetesség kialakításaként értékelni, amelyet új társadalmi kérdésfeltevések váltottak ki? Tekintettel a kezdeti sokféleségre, miért ne lennének tehát lehetségesek ma is különféle úrvacsora-ünneplési formák, főként ha figyelembe vesszük, hogy az egyházak most kölcsönösen elismerték a keresztséget mint a felekezetek közös alapját? (Ld. a keretes jegyzetet!)

Martin Ebner még tovább megy: ő abban, hogy a berlini Ökumenikus Nagygyűlésen heves vita folyt a közös úrvacsoráról, annak a jelét látja, hogy „széttöredezőben van az egyoldalúan felekezetileg meghatározott keresztény csoportidentitás, és kezd beérni egy olyan új identitás, amelynek középpontjában a különböző jellegzetességű hagyományok kölcsönös elismerése áll". Egyetértően csatlakozott hozzá *Karl Gabriel*, a münsteri egyetem Keresztény Társadalomtudományi Intézetének igazgatója. Az ő véleménye szerint ökumenikus problémái csak az egyházvezetésnek vannak, az ugyanis azon van, hogy megőrizze hatalmát és az egyházi struktúrát. A tudós abban látná a probléma megoldását, ha a mai keresztényeknek – visszaemlékezve az eredeti formák sokféleségére – megengednék, hogy „többszörös csoportidentitásuk" legyen: „Egy olyan társadalomban, amelyben az emberek egyébként sem alakíthatják már ki saját identitásukat anélkül, hogy fel ne dolgoznák többszörös identitásukat, fontos lesz, hogy a felekezeti identitás megélt formáit összekapcsolják a közös keresztény identitással." Majd tömören így fogalmaz: „Az Úr vacsorájának ünneplésében tükröződnie kell a keresztények többszörös csoportidentitásának." Tehát: Végre a közös keresztény hit legitim kifejezésformáinak kell tekinteni az úrvacsorát és az eucharisztiát – különös tekintettel arra, hogy a Biblia szerint a kenyértörés teremti meg a jézusi szellemű közösséget, és nem megfordítva, vagyis *nem* arról van szó, hogy csak a közös hit jogosít fel az emlékező lakomán való részvételre.

Egy valami azonban mindenképp vonatkozik az Úr vacsorája ünneplésének minden formájára, függetlenül attól, hogy protestáns úrvacsoráról, katolikus eucharisztiáról vagy ökumenikus asztalközösségről van-e szó: Jézus szellemének megfelelve, egy „ellenvilágot" kellene felmutatniuk. Az első keresztények együtt ettek és ittak, megvitatták az aktuális problémákat, és egyúttal megünnepelték annak a Jézusnak a halálát és feltámadását, akinek a szavait és tetteit saját életük felszabadító zsinórmértékének tekintették. Úrvacsorájuk azonban különbözött az akkori társadalmak vendégségeitől. Az őskeresztények mindenkit meghívtak kerek asztalukhoz: szegényeket és gazdagokat, egészségeseket és betegeket, öregeket és fiatalokat. Az erszény vastagságának és a társadalmi tekintélynek nem volt szabad szerepet játszania. A keresztények ily módon ellentétes álláspontot fogalmaztak meg azzal a társadalommal szemben, amelyben éltek, amabban ugyanis a társadalmi osztályok rendszerint csak saját körükben rendeztek vendégséget. Hubert Wolf így írja le a kereszténység megkülönböztető jegyét: „A Jézus körül gyülekező csoport identitását és stabilitását döntően azok a közös étkezések határozzák meg (beleértve az Úr vacsorájának ünneplését is), amelyekre nézve éppen az a mértékadó, hogy nincsenek elitista bebocsátási feltételek és drága belépőjegyek, nincs száz százalékig közös hitvallás, nincs szigorúan egységes érték- és normaszabvány; ide éppen a kiközösítetteket és a 'társadalmi értelemben' betegeket hívják meg." Martin Ebner pedig megállapítja: „Úrvacsorájukon a keresztények valamiféle ellentársadalmat valósítanak meg."

Ennek az „ellenvilágnak" – teljesen Jézus szellemében – azt kell világossá tennie, hogy Isten előtt minden ember egyenlő, és ezért a társadalmi kiközösítések ellentmondanak Isten akaratának. A keresztények úrvacsorái „állandó provokációt" jelentettek, mivel a közös étkezések során átlépték a vallási és társadalmi határokat, mondja Ebner. Így követték Jézust, aki ismételten olyan emberekkel evett együtt, akiket általában senki nem hívott meg a közös asztalhoz.

Ezért ma mind a protestáns, mind a katolikus keresztényeknek önkritikusan meg kell kérdezniük, hogy úrvacsora-ünneplésük mennyiben teszi magáévá az őket körülvevő társadalom problémáit, és – Jézus étkezési gyakorlatának „lefordításaként" – hozzásegíti-e az embereket ahhoz, hogy a nagyobb társadalmi és kulturális integráció iránti vágyuk valamelyest jobban valósággá váljék. Az egyházközségi/gyülekezeti istentiszteletek miliőjének határozott beszűkülése súlyos kérdéseket vet föl…

Azt, hogy a keresztények már korán kényelmetlen kihívásnak élték meg egy „ellenvilág" felmutatását, szintén a kezdetekre vetett pillantás mutatja meg: a korinthusi közösség például igen hamar ismét felállította a sorompót a jómódúak és a szegények között az Úr vacsorájának ünneplésekor. Pál hevesen tiltakozott ez ellen. Ez a politikai-teológiai tüske megmarad.

Hartmut Meesmann

Forrás: Publik-Forum, 2007/9

2007. április 29-én a magdeburgi dómban a Német Evangélikus Egyház és Német Püspöki Konferencia, továbbá ortodox és régi keleti egyházak, valamint szabadegyházak először írtak alá formális nyilatkozatot arról, hogy kölcsönösen elismerik egymás keresztségét. Ezt négyéves tanácskozási folyamat előzte meg, s az vezetett a most aláírt, 17 soros „keresztelés-elismerési nyilatkozathoz". E folyamatot Walter Kasper bíboros, a Keresztény Egység Pápai Tanácsának elnöke kezdeményezte 2002 májusában. Néhány szabadegyház nem adta hozzájárulását a nyilatkozathoz.

Igaz emberek apró falvai

Kolumbia reményei a békeközösségek

San Josecito kicsi falu a világ végén. Trópusi őserdő, banán- és kakaóültetvények veszik körül. Gyerekek futkosnak a deszkakunyhók között, szennyvízpatakocska csordogál lustán az utcán, disznók és tyúkok keresik táplálékukat. Olyan ez a falu, mint ezer másik Kolumbiában. Egy különbséggel: San Josecitóban egyetlen fegyvert sem lehet találni. Nincsenek egyenruhák, nincsenek katonai csapatok. S mindez a világ egyik erőszakkal leginkább telített területén. A kis falu *San José de Apartadó Békeközösségéhez* tartozik, amely 2007. szeptember 1-én megkapta az Aachen-i Békedíjat.

Több őrjáraton is át kellett vergődnünk terepjárónkkal, hogy eljuthassunk San Josecitóba. Újból és újból fegyverek csövébe kellett belenéznünk, mögöttük pedig fiatal férfiak, szinte még gyerekek arcát láttuk; az egyenruhákban különböző polgárháborús pártok harcosai rejtőznek: katonák, rendőrök, de a különösen brutálisnak ismert, illegális *Paramilitares* tagjai is.

„Semmi gond", mondja *Fernando*, San Josecito egyik tizenhét éves lakója, aki elkísért minket utunkon. „Minden rendben lesz, amíg itt vagytok." Fernando és barátai számára az olyanok, mint mi – európaiak vagy amerikaiak –, a biztonság garanciái. Nemzetközi kíséret nélkül a halálba vezethet minden utazás a városba, minden út a mezőre. Az utóbbi tíz évben a falu 170 lakóját gyilkolták meg, részben brutálisan, a tettesek ismeretlenek.

Az erőszak hétköznapi jelenség Kolumbiában. A „banánvárosnak" nevezett *Apartadó* peremén tíz évvel ezelőtt 1500 földmunkás, paraszt és elűzött ember fogott össze, s az egyház tanácsára megalapították a San José de Apartadó Békeközösséget.

A 45 éves *Gloria Cuartas* akkoriban Apartadó polgármestere volt. Az élénk, alacsony asszony így emlékszik vissza: „Akkoriban érte el egyik csúcspontját az állam és a gerillák közötti harc. A nyílt utcán öltek meg szakszervezetieket és ellenzékieket, parasztokat űztek el. A falu a természeti kincsekért, a stratégiai pozíciókért, a földért folytatott harc frontjai között helyezkedett el. Rengetegen haltak meg." Olyan trauma ez, amelyből csak nehezen épült fel ez a temperamentumos emberjogi aktivista. Csekély vigasz volt számára, hogy az *UNESCO* „A béke polgármestere" címmel tüntette ki. Ma három és félmillió elűzött ember van Kolumbiában, közülük a legtöbben nők és gyerekek. San José lakói ezzel a sorssal szegültek szembe.

Renato Areiza tagja a *Conselhó*nak, San José községi tanácsának. Huszonkilenc éves, hórihorgas, nyugodt férfi, hiányzó fogakkal. Szenvedélyes paraszt: „Szeretem a foglalkozásomat, ragaszkodom a földemhez. Nem tudom elképzelni, hogy máshol éljek; ez olyan lenne, mintha egy fa elveszítené a gyökereit."

A környéken több falu is semlegesnek nyilvánította magát, és közös alapszabályt fogadtak el: Egyetlen fegyver se legyen a faluban; ne működjenek együtt fegyveresekkel, és információkat se adjanak nekik; ne fogyasszanak alkoholt; kölcsönösen támogassák és segítsék egymást!

*Donna Mariá*val az új iskolában találkozunk. Az ötvenhat éves nagymama, egykori textilmunkásnő csak néhány évvel ezelőtt tanult meg írni-olvasni; megszerzett tudását most továbbadja a gyerekeinek. Ennek az új iskolának több mint negyven, tizenkét év alatti tanulója van, közülük huszonöten veszítették el legalább az egyik szülőjüket. Mindezek ellenére: Az igaz emberek faluja a remény magva lett minden határon túl, jele egy másfajta jövőnek. Sokan hiszik, hogy ha San José életben marad, akkor Kolumbiának van esélye a békére. Időközben kereken húsz további békefalu alakult San José mintájára.

A folyamatosan erőszakmentes ellenállást tanúsító falu időközben világszerte ismertté vált; rendszeresen jelen van itt az *Amnesty International* és a *Peace Brigades International*, a svájci *Küchen ohne Grenzen* [*Konyhák határok nélkül*] közkonyhát működtet, a portugál *Tamera Békeközpont* és a spanyol *Acompaz* hálózat humanitárius segítséget nyújt, egy olasz csoport dalt írt minderről. Olyan ez, mintha a nemzetközi békemozgalom adoptálta volna San Josét.

A jövő egyik jele egy napelemes berendezés, amelyet egy német és egy kolumbiai cég adományozott: a szükségvilágításhoz szolgáltat áramot, arra az esetre, ha a központi áramellátás ismét összeomlik. Ennek felépítése során szerezte meg első technikai ismereteit néhány fiatal. További ilyen berendezések felállítását tervezik. Látomás a jövőről: San José mint a megújuló energiákkal kapcsolatos tudás oktatási központja.

Leila Dregger

Forrás: Publik-Forum, 2007/17

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Ugribugri megbízatásai

Legutóbb arról beszéltem nektek, hogy amikor még iskolába sem jártam, édesanyám gyakran leküldött a falubeli vegyeskereskedésbe. Amikor azonban már másodikos lettem, úgy véltem, eljött az ideje, hogy most már az öcsikém, Ugribugri menjen el ide-oda, ha háztatásunkban hirtelen szükség van valamire. Beleegyezett ebbe édesanyánk is, és egy szép tavaszi napon hozzá is kezdtem, hogy háztartási küldöncöt neveljek magam helyett Ugribugriból. Azon a tavaszon gyéren tojtak a tyúkjaink, és délben szólt nekem édesanyám, hogy kölcsön kéne kérnünk vagy húsz tojást Döme bácsitól, a nagybátyámtól. Parajfőzeléket készített ebédre, azt pedig tükörtojással szoktuk enni. Kértem hát édesanyámtól egy nagy fazekat, beleállítottam a tarisznyámba, a tarisznyát Ugribugri nyakába akasztottam, és így szóltam hozzá: „Mutasd meg, hogy derék és ügyes utódom leszel!” Ugribugri igen örült a megbízásnak, peckes léptekkel indult Döme bácsi háza felé, és még dobolt is a fazék oldalán, hadd hallja egész Törpeháza, hogy ő már milyen nagy fiú: fazékkal küldik valahová, megbízást intéz el. Örültem is öcsikém buzgalmának, és olvasgatni kezdtem aznapi leckéimet.

Hosszasabban azonban nem olvasgathattam, mert vagy tíz perc múlva nagy nevetés csendült fel konyhánkban. Édesanyánk nevetett igen jóízűen, de volt abban a jóízű nevetésben egy csipetnyi sopánkodás is. Tüstént tudtam belőle, hogy megjött Ugribugri, de valami baj történt a tojásokkal. Olyan baj, amely egyúttal nevetséges is. Kiszaladtam hát a konyhába, és belekukkantottam a fazékba. Nekem azonban nem kerekedett nevető kedvem attól, amit láttam, én ugyanis hibásnak éreztem magam. Tudtam én jól Ugribugriról, hogy nem bír úgy elmenni egyetlen bokor mellett sem, hogy át ne ugorja, tehát figyelmeztetnem kellett volna, hogy visszafelé jövet legyen egy kicsit hűtlen a nevéhez, ne ugrabugráljon. Hogy mit láttam a fazékban, gondolhatjátok. Kotyvalékot láttam fehérjéből, sárgájából, a legnagyobb baj pedig az volt, hogy benne úszkált abban a kotyvalékban a sok piszkos tojáshéj is. Bár hibásnak éreztem magam, ráförmedtem küldönc növendékemre, és szidtam az ugrabugrálás miatt. De alig nyitottam ki a számat, elfutotta a könny Ugribugri szemét, és sírdogálva motyogta: „Nem vagyok hibás, Moha! Nem mondtad meg előre, hogy ne ugrabugráljak. Nem tudhattam, hogy a tojások is ugrabugrálni fognak a fazékban…”

Ezután hosszú ideig nem mertem Ugribugrit küldeni magam helyett. Egy nyári reggelen azonban azt mondotta édesanyánk, hogy tejfölt kell hozni a majorságból. Már megbeszéltem pajtásaimmal, hogy fürödni megyünk a patak öblébe, de különben is gondolgattam már rá akkoriban, hogy folytatnom kéne Ugribugri küldönccé nevelését. Fogtam hát egy literes bádogkannát – olyant, amelynek jól záró fedele is volt –, beállítottam Ugribugri kicsiny tarisznyájába, a tarisznyát a nyakába akasztottam, és így szóltam hozzá: „Most már igazán mutasd meg, hogy derék és ügyes utódom leszel! Menj el a majorságba, és hozz egy liter tejfölt!” Ugribugri felragyogó arcocskával ugrott egy nagyot örömében. Örült a megbízatásnak is, de annak is, hogy találkozhatik pajtásaival, az erdész gyerekeivel. A majorsághoz ugyanis az erdészlak előtt vitt el az út. Én azonban a fejemhez kaptam: „Jaj, jaj, Ugribugri! Éppen ez az, amit nem szabad cselekedned, amikor megbízást teljesítesz! Higgadtan viselkedjél ilyenkor, hidd el, hogy egyetlen bokor sem fog utánad kiabálni, amiért nem ugrottad át!” Ugribugri most is peckes léptekkel indult útnak, ismét dobolt a kannán, és nemsokára magam is elmentem a pataköbölhöz.

Amikor hazaértem, már jócskán elmúlt dél, de Ugribugri még nem jött meg. Édesanyánk túrós csuszát akart készíteni, arra kellett a tejföl, de még nem főzte ki a tésztát, hátha nem kapott tejfölt Ugribugri, s akkor eltettük volna a tésztát másnapra. De végre felhangzott a büszke kiáltás az utcán: „Megjöttem! Itt vagyok! Hozom!” Édesanyánk beledobta a tésztát a zubogva forró vízbe, én meg siettem asztalhoz ülni. Ott ült már édesapánk is, két bátyám is. De rögtön futottam is vissza a konyhába. Ott ugyanis megint felcsendült édesanyánk jóízű nevetése, de abból a jóízű nevetésből ismét kihallatszott a sopánkodás. Az történt, hogy a majorságból még tejföllel indult el öcsikém, a konyhánkba azonban vajjal érkezett meg. Persze, hogy ráripakodtam erősen: „Hát mégis ugráltál?! Nézz ide! Vajjá köpülődött a tejföl!” De tüstént csöndesebbre is fogtam a hangom, mert Ugribugri megint szepegni kezdett: „Nem

vagyok hibás, Moha! Nem ugrottam át egyetlenegy bokrot sem! Csak fogócskáztam az erdészgyerekekkel, meg szaladtam is hazáig, hogy el ne késsem. De megfogadtam a szavadat, Moha: ugrabugrálás nélkül, higgadtan szaladtam!" „Higgadtan, higgadtan! Annyit igazán tudhattál volna, hogy tejföllel sehogyan sem szabad szaladni! Ha már okvetlenül fogócskáznod kellett, legalább tetted volna le arra az időre a tarisznyádat! Használnod kellett volna az eszedet!" Ugribugri egyre erősebben sírt: „De te nem mondtad meg előre, hogy használni kell az eszemet! Én nem tudhattam, hogy ha nem használom az eszemet, akkor a tejfölből titokban vaj lesz!"

Ezután megint hosszú idő telt el, amíg rá mertem bízni valamit. Már beköszöntött az ősz, és már javában járogattam iskolába, ekkor már harmadikos voltam, amikor egyszer ebéd után észrevette édesanyánk, hogy kifogyott a vermünkből a jég. Márpedig aznap Döme bácsit vártuk vendégül vacsorára, és Döme bácsi azt szerette, ha hideg ásványvizet tölthet a borocskájába. Előkiáltottam hát Ugribugrit, kezébe adtam egy vödröt, és így szóltam hozzá: „Kérj egy kis jeget Mályva néniéktől! De most már se ne ugrálj, se ne fogócskázz, használd az eszedet, és úgy intézd el ezt a feladatot, hogy ezentúl gyakrabban is megbízhassunk effélével!" Ugribugri ismét büszkén és nagy csörömpöléssel vitte a vödröt: hadd hallja megint egész Törpeháza, milyen fontos személyiség ő. Megbízást teljesít.

Közel lakott hozzánk Mályva néni, tíz perc alatt megjöhetett volna, de eltelt egy félóra, eltelt egy óra, és a „fontos személyiség" még mindig nem jött meg a jéggel. Utánaindultam, és már a legközelebbi utca sarkán meg is találtam. Ott golyózott négy-öt pajtásával a kerítés tövében. Rákiáltottam: „Hát te így hozod a jeget?" De nem jött zavarba. Ragyogó arccocskával mondotta: „Semmi baj sincs, Moha! Se nem ugráltam, se nem fogócskáztam! És használtam az eszemet is: letettem a jeget a golyózás idejére, oda ni!" Ott állt a vödör az árok partján a napsütésben, színültig vízzel. Nagyon megharagudtam rá, és úgy mozdult a kezem, mintha meg akarnám ütni. Persze nem ütöttem volna meg, de ez a mozdulat is elég volt ahhoz, hogy öcsikém sírva fakadjon: „Nem vagyok hibás, Moha! Nem tudtam, hogy golyózni sem szabad! És én azt sem tudhattam, hogy ez ilyen gyönge jég..."

Eljött a tél, leesett az első hó, aztán kemény fagy ált be. Egy vasárnap délelőtt ivóvizet vittem föl a padlásra a galamboknak – ott a kémény mellett nem fagyhatott be –, és amikor le akartam jönni, megdöbbenve vettem észre, hogy elvitték a létrát. Édesanyám sopánkodott: „Jaj, hát te odafönn vagy? Kölcsönadtuk a létrát Teca néniéknek!" Ugribugri kinn hógolyózott az utcán a pajtásaival, kikiáltott hát neki édesanyánk: „Ugribugri! Menj el Teca nénikékhez, vidd magaddal Fújóskát is, hozzátok vissza a létrát! Mondjad meg, hogy csak egy percre kell, s már viszitek is vissza!"

Ti már bizonyára gondoljátok is, hogy mi történt. Csikorgó fagyban több mint félórát tipegtem-topogtam a padláson. Ugribugri nem jött. Édesanyám nem mozdulhatott el a vasárnapi sütés-főzés mellől, lángost is sütött nekünk tízóraira, de nekem csak annyi részem volt a konyha örömeiben, hogy melengethettem gémberedő ujjaimat a kémény falán. Végül is eszembe jutott, hogy felmászom a padlásablakhoz, és végigtekintek Törpeháza főutcáján, jön-e végre az a létra. A létrát tüstént meg is pillantottam, közeledési szándék azonban nem látszott rajta. Moccanás nélkül feküdt az út mentén a hóban, mellette azonban annál fürgébben futkosott és csúszkált a közös kút igen jó csúszkáján Ugribugri meg Fújóska. Törpécske voltam, kicsinyke volt a hangom, de megnövelte a harag is, a falut borító hólepel csöndje is, elhallatszott hát a kiáltásom addig a haszontalanig: „Ugribugri! A létrát!" Most már nem telt bele egyetlen perc sem, lent voltam a jó meleg konyhában, és azzal a szándékkal fordultam az öcskös felé, hogy most aztán úgy összeszidom, hogy akkor is emlékezzék rá, amikor már a szakállára lép. Ugribugri szemecskéjét azonban haragos arcom láttára megint elöntötte a könny, és már motyogta is sírdogálva: „Nem vagyok hibás, Moha! Nem mondta édesanya, hogy siessek, nem mondta, hogy te a padláson vagy! Nagyon sajnálom, hogy fáztál... de hát... néma anyának gyereke se érti a szavát..." No, ez nagy szó volt, nem is tudtam hirtelenében, mit is tegyek. Ha könnyeit meg a bánkódását néztem, sajnáltam az öcsköst, de az is eszembe jutott, hogy ezért a mondatért hozzávágom a lángost. De egyrészt... nemcsak őt sajnáltam, hanem a lángosomat is, másrészt édesanyánk tüstént elmosolyodott, és megsimogatta Ugribugri fejét – én pedig megértettem ebből a simogatásból, hogy nem haszontalanságból késlekedett Ugribugri, és nem tiszteletlenségből beszélt így. Mindössze ennyit mondtam hát neki: „Jegyezd meg magadnak, hogy ha elküldünk valahová, akkor mindig sürgősen kell valami! Olyankor tehát semmiféle játékkal ne töltsd az időt! Neked is jobb, ha azzal a tudattal játszol, hogy már elintézted a megbízást." Ugribugri akkor már törölgette a könnyeit: „Persze hogy jobb, Moha, sokkal jobb! Akkor nem kell folyton arra gondolni, hogy abba kéne már hagyni a játszást. Bárcsak előbb mondtad volna ezt!" Azzal beleharapott a lángosába, és elmosolyodott. Én azonban... el tudok képzelni olyan kisfiút is, akinek ezt nem kell külön megmondani, aki ezt magától is tudja.

A kommunizmus áldozatainak emléknapjára

Nyolc éve határozott úgy az országgyűlés, hogy február 25-e a kommunizmus áldozatainak emléknapja legyen.

Tavaly is megszólaltak a témában áldozatok és potentátok, történészek és riporterek. Egy telefonáló még Jézust is említette a rádióban.

Szeretnék tisztázni néhány fogalmat.

Az emléknap azt jelenti, hogy valami fontosra emlékezünk évenként.

Egy viszonylag új emléknap bevezetésének nyilván megvan az oka és a célja. Az országgyűlés nem közölte velem céljait és indokait. A lehetségesek között próbálok válogatni. Másutt már van ilyen, hasonló nálunk is (holokauszt napja), ideje, hogy nálunk is, ez is legyen. Hadd adjanak hivatalosan is hangot a fájdalmuknak az állampolgárok. Érezzék, hogy minden komoly gondjukat szívükön viselik honanyáik, honatyáik.

A közhangulat megelégedettsége növeli a kormányzat és a lakosság biztonságérzetét, az elégedetlenségek hivatalos megfogalmazása pedig szelepszerepet tölthet be.

Ezek csak találgatások. Most kevésbé bizonytalan megállapításokra térnék át.

A kommunizmus szót használhatjuk valamely eszmerendszer, valamely életvitel, valamely rezsim megjelölésére. Mint eszmerendszer a legszebb: a közösség tagjai beadják a közösbe mindazt, ami tőlük telik, de csak valódi szükségleteik szerint veszik ki onnan a maguk részét.

Kicsit jogászibb nyelven: az egyén teljesíti minden kötelességét a közösség többi tagja iránt, a többi tag pedig a magáét az egyénnel szemben (ezt nevezzük az egyén jogának, az előzőt a köz jogának)

A kommunizmus mint életvitel megvalósítja a gyakorlatban a fenti eszmét valamely létező közösségben. A valóságos közösség természetesen nem tud az egyetlen főszabály lebontása nélkül működni. A kötelességek és nekik megfelelő jogok hamarosan szabályrendszerbe fogalmazódnak, amely rugalmasan követi a képességek és szükségletek állandó változását. Amíg a közösség kicsi, izolált és egészséges, addig a szabályrendszer egyszerű, átlátható és követhető. A környezetével való ütközés, a növekedés és az önzés beteges jelentkezése esetén a dolog egyre bonyolultabb és megvalósíthatatlanabb lesz. Megjelennek a jogalkotók és a jogalkalmazók. Az egyén egyszerre csak nem azt kapja, amire valóban szüksége van, hanem amire engedélye, jogosítványa. A kötelességei maradnak vagy még nőnek is. Felborul az egészséges egyensúly. Fennáll a veszély, hogy a jogalkotók és jogalkalmazók egyensúlyfenntartó szervről gondoskodjanak, és azt ellássák megfelelő jogosítványokkal.

Így jön létre a rezsim. Minden rezsimnek szüksége van ideológiai alapra. Különben nem tud magyarázatot adni létére. Ez az alap lehet akár a kommunizmus is. Mint az előzőekből kiderült, ez ellentmondás. A rezsim soha nem kommunista, a kommunizmus nem lehet rezsimmé. Az ellentmondás felfedezése után törvényszerűen fellépett az ellentmondás elvének ún. dialektikus felrúgása. Ám ha valami és a tagadása egyszerre igaz lehet, akkor nincs többé gát. A tömegmészárlás tisztogatás, a városok, falvak lerombolása rendcsinálás, a népek leigázása felszabadítás, más országok kiszipolyozása Kölcsönös Gazdasági Segítség, a betegek megsarcolása vizit- és dobozdíj, öntudatébresztés stb.

Az áldozat a cél és az eszköz vonatkozásában értelmezhető jól. Egy folyóirat beszerzése anyagi áldozatot követel a részemről. Ennek a folyóiratcikknek a szerzése időbeli áldozatot. Van, amire szívesen áldozunk, s van, amire kényszeredetten. Van, amire magamat áldozom, s van, amire engem áldoznak mások, vagy én másokat. Mindkettőt vértanúságnak hívjuk ugyan, de a katolikus egyház csak olyan mártírjait avatja szentté, akik valamely erény szolgálatában önként engedték magukat megölni. (Hogy az valóban erény volt-e, abban lehet tévedés.)

Ezen az alapon a kommunizmus mint ideális eszmerendszer áldozatokat kíván. A közösség szolgálatában fel kell áldoznom egyéni érdekeim, ágaskodó igényeim bizonyos hányadát.

A kommunizmus mint életvitel akár egy lelkes szerzetesrendben, akár egy dél-amerikai redukcióban, akár egy középkori szektában, egy izraeli kibbucban vagy egy hutteri, egy hippy kommunában ölt testet, kezdeti szakaszában és későbbi hullámvölgyeiben, bizony, további áldozatokat is kíván. A valódi szükségletek területén is. Amennyiben ideológiája karitatív és expanzív, márpedig belső logikája szerint többé-kevésbé annak illik lennie, akkor ez az áldozatosság, bizony, még követelmény maradhat benne: nagyjából addig, amíg az életvitel be nem hálózza a lakott területek szabadon csatlakozó hányadát. Más azonban a megkívánt, és más a vállalt áldozatok jellege. A kommunisztikus életközösségek szaporodása, növekedése, ritkulása, zsugorodása lényegében éppen ezen áldozatok aktuális vállalása, ill. nem vállalása révén következik be. Mivel a kommunisztikus rezsim ellentmondó fogalom, áldozatai sem lehetnének. Az emléknapnak mégis pont ez a tárgya. Ez azért lehetséges, mert a nyelvi elnevezések logikája nem mindig egyezik a fogalmak szigorú logikájával. A világtörténelem és a szociológiatörténet tanúsága szerint ugyanis voltak és vannak kommunista rezsimek. Akiket nyomorba döntöttek, megkínoztak, megöltek vagy háttérbe szorítottak, azokat és hozzátartozóikat nem nagyon zavarják az én precíz fogalmi megkülönböztetéseim. Annál jobban az akármilyen joggal-okkal kommunisztikusnak nevezett rezsimek túlkapásai és azok következményei. Ez a fájdalom és megbántottság nagyon csekély részben volt vállalt, hacsak az ideológia némelyeknél, valameddig el nem érte ezt is. Tömegeknél és hosszú távon rájuk kényszerített áldozat volt. Koncepciós perek révén, vagy azok mellőzésével elkövetett, megideologizált vagy vadállati ösztönök mentén végrehajtott brutalitások voltak.

Mit kezdjünk az emléknapon ezekkel? Mást-e, mint máskor, vagy ugyanazt? Másokat-e, mint máskor, vagy ugyanazok? Akik az adott korral foglalkoznak adott területen, azok nagyjából ugyanazt teszik ezen a napon, mint máskor, legfeljebb publikusabban és összegzőbben. Akik mindent érdekeik mentén intéznek, azok meglovagolhatják az emléknapot. Vagdalkozhatnak mindenkori pártatlanságukkal, pártosságukkal, követelhetik az atrocitások elkövetőinek, segítőinek, haszonélvezőinek felkutatását, kipellengérezését, megbüntetését, lemondatását akár a jelen, akár egy következő rezsim eszköztárának igénybevételével. És mit tehet az, aki sem tájékozatlan, sem feledékeny, sem közömbös, sem uszító, sem az atrocitások bosszúálló ismétlője lenni nem akar? Ha érintett, akkor próbáljon megbocsátást érezni és tanúsítani a maga és övéi részéről az elkövetők és kapcsolt részeik irányában. Hogy létezik-e nem érintett, az megint megfogalmazás kérdése. Hiszen az elkövetők lelki megnyomorodása bizonyos szempontból áldozattá teszi őket is. Az ő dolguk mégis elsősorban a beismerés, a bocsánatkérés és jóvátétel, ha nem szaggat fel behegedt sebeket, és a következmények őszinte levonása. Fontos, hogy önmaguknak is meg tudjanak bocsátani, és tovább tudjanak lépni a tiszta, jótékony és szelíd életvitel irányában, de csak az előbbiek megtétele után. Ha az emléknap ezekben segíti az elkövetőket és áldozataikat, akkor hasznos. Ha bosszúállásra uszít, és képmutatásra sarkall, akkor káros. Jó volna, ha az emléknap nem önzésünk találékonyságát mozgósítaná, hanem szeretetünkét.

Kovács Tádé

Tudálékos hittérítők

A „neokatekumenátus" misszionáriusai

Merész igényeik vannak. Például meg akarják téríteni az elvilágiasodott Európát – a modern társadalmat azonban elutasítják. Mindeddig csak kevesen értették meg, hogy a neokatekumenális mozgalom máris mennyire megváltoztatta a katolikus egyház arculatát. Németországi papi szemináriumaik nem ismerik az utánpótláshiányt. A hangsúlyozottan konzervatív lelkiségi mozgalom vezeti azokat az oktatási intézményeket Bonnban és Berlinben, amelyek a *Redemptoris Mater – A Megváltó Anyja* nevet viselik. És egyre több egyházközséget látnak el a mozgalomhoz tartozó pappal. Berlinben, Hamburgban, Hannoverben és Kölnben már laikusok és papok egyaránt tiltakoztak a „neók" – ahogyan kritikus felhanggal világszerte emlegetik őket – teológiai és lelkipásztori irányultsága ellen. Németországban végzetes módon éppen a paphiány ad fejlődési lehetőséget a mozgalomnak.

A *Neokatekumenális Út* csaknem öt éve hivatalos pápai elismerést kapott. Megbízható becslések szerint ma világszerte több mint egymillió katolikus tartozik ehhez a csoportosuláshoz. Mindenekelőtt laikusokról van szó, akik ajtóról ajtóra járnak, és hitbeli felfogásukat reklámozzák. Azt feltételezik a megkeresztelt katolikusokról, hogy még egyáltalán nem igazán katolikusok, és új katekizmus-oktatásra szorulnak. Erre utal nevükben a „neo".

A pápai tömeggyűléseken mindig ott vannak a neokatekumenálisok, apró zászlócskáikkal integetve. A háttérben, a szervezés munkájában tevékenykednek. Úgy tűnik, elég pénzük van ahhoz, hogy a nagy eseményekre 100 000 vagy még több hívüket szállítsák el a világ minden tájáról, például a 2005-ös *Világifjúsági Találkozóra* vagy a 2006-os *Családok Világkongresszusára.*

Ezt az egyházias buzgóságot már 2002-ben megjutalmazták: a világszerte misszionáló „lelkiségi közösség" ekkor nyerte el a *Laikusok Pápai Tanácsának* tetszését, és hivatalos megerősítést kapott. A „neók" elérték céljukat: ettől kezdve hitelesen római katolikusnak számítanak. Ezzel beteljesedett „a Szentatya hő óhaja" – ahogyan egy vatikáni nyilatkozat fogalmazott akkoriban.

Ezeket a Neokatekumenális Útra vonatkozó adatokat – és sok mást – *Bernhard Sven Anuth* teológusnak köszönhetjük, aki egy terjedelmes tanulmányban e csoportosulás új jogi helyzetét is megvizsgálta, és megállapította: A hivatalos pápai elismerés érdekében külön egyházjogi formulát alkottak, amely körülményesen *„katolikus formációk itinerániumának"* nevezi magát (*itinerárium* = útleírás, itt inkább „útmutatás"). Ez a titulus a fennálló katolikus közösségi és jogi formák egyikéhez sem rendeli hozzá a neokatekumenális csoportosulást. Ez újdonság. De a világméretű mozgalom vezetői – akik szerényen „iniciátoroknak", kezdeményezőknek nevezik magukat – éppen ezt akarták, nevezetesen *Francisco „Kiko" Argüello* festő és *Carmen Hernández* teológusnő, akik korlátlan hatalommal irányítják a csoportosulást annak 1962-es megalapítása óta.

A 2005 óta hivatalban lévő XVI. Benedek pápát a neokatekumenális körök „jó barátjának" tartják. S valóban, már müncheni érsekként engedélyezte a „neók" működését. S az *Új Lelkiségi Mozgalmak* 2006 pünkösdjén megtartott nagy találkozóján ez a csoport is ott volt.

Számos dokumentum, publikáció és személyes tanúságtétel azonban kritikával is illeti a neokatekumenálisokat. Egykori tagok például párhuzamos egyházról beszélnek, mivel a mozgalom mindenek fölé helyezi önmagát. „Társadalmi önmegtartóztatást" emlegetnek, mert minden a római katekizmus tanításai körül forog, és szó sem esik társadalompolitikailag hatékony tervekről. Az egyházközségek megosztásáról számolnak be, mivel a neokatekumenális misszionáriusok szívesen adják ki magukat mindent jobban tudó elitnek. Be akarják beszélni a megkeresztelt katolikusoknak, hogy csak egy 12-15 évig tartó katekizmus-tanfolyammal érhetik el üdvösségüket. Egyes tagokat tudatosan felkészítenek, és mint „szegény" embereket a világ távoli sarkaiba küldik őket misszionáriusként: olaszokat Kazahsztánba, vagy spanyolokat Finnországba. Kispapjaikat önkényesen osztják szét világszerte megtalálható, mintegy 60 papi szemináriumukban. E „kiválogatás" úgy történik, „mint az állatvásáron", mondja valaki, akinek tudnia kell, mit beszél, hiszen *Ansgar Puff* – akit *Anuth* idéz a könyvében – a mozgalom kölni papja.

A vezetés anyagi érdekeltségeit csak sejteni lehet, mert erről a témáról nem adnak tájékoztatást. Csak ritkán számolnak be róla egykori tagok: „A legtöbb tag szívesen ad pénzt a csoportjának, és egyáltalán nem veszik észre, hogy például az alapító Kiko mindig egy óriási BMW-vel furikázik." A berlini érsekség anyagi csődje után a „neók" ottani papi szemináriumát most a mozgalom híveinek adományaiból finanszírozzák. Számos alapítvány segít fenntartani a mozgalmat – a pontos adatokat megtagadták az érdeklődő Anuth-tól, amint ezt többször is hangsúlyozza könyvében.

Az európai, illetve az amerikai püspökökkel való költséges találkozást is – a bécsi *Interconti* (1993), illetve a New York-i *Sheraton* szállodában (1997) – a tagok fizették, és feltehetően a Genezáret-tónál lévő központot is, ezt a pompázatos építményt, amely többek között a zsidókkal folytatott dialógust kívánja szolgálni – miközben a neokatekumenálisok az ultraortodox *Lubavics*-mozgalmat dicsérik partnerükként, mivel ők „messiáshívő zsidók".

Egyházi körökben, például az egyetemeken nem folyik vita a neokatekumenális mozgalomról. Mivel ezek a körök sok fiatal papot „szállítanak", hallgatás övezi mindazt, ami a mozgalommal kapcsolatos. Még a neokatekumenális vezetésű egyházközségek tagjai is csak névtelenül mernek nyilatkozni: a „neók" félelmet gerjesztenek.

Christian Modehn

Forrás: Publik-Forum, 2007/2

HIT, HIPOTÉZIS, HIEDELEM

Az Édenből elkergetett embert feltehetően minden élettevékenységében az a cél vezette, hogy – bűnbocsánatért küzdve – a földet szent kertté tegye, ezzel megszerezze Isten jóindulatát, s előbb-utóbb visszatérhessen oda, ahonnan kiűzetett. Az evilági térben meglelt helyét nem is tudhatta másként elképzelni, mint feladatot és küldetést, hogy azt, ami reá bízatott, „megművelje”. A művelés értelme nyilvánvalóan kultusz volt, megszentelt cselekmény, hogy a Magasságbélihez fohászkodva, megkönnyebbülten elmondhassa: sorsom a föld munkálásában telt el, fölemeltem hozzád azzal, hogy virágzóbbá, termékenyebbé tettem, hogy társaimmal együtt a békességre törekedtem, egészséges utódokat neveltem föl, hogy a kényszerűségből vívott harcokban helytálltam, az igazságot vallottam, és hittem, hogy így e rögös valóságot közelebb viszem az Éden bejáratához. Egész tevékenységének értékét abban látta, hogy jelene világát átemelje a szellemi világba, s eredendő bűnnek nevezett múltját a szeretet és a megbocsátás jövőjévé változtassa.

De miután nem változott semmi, nem kapott meghívást az Édenbe, történelmet kezdett csinálni. Egyre messzebb került Istentől, megereszkedett benne a hit, a békés aranykort, mely a teremtés ideje volt, képzelete játékának tekintette. Belemerült a gyilkosságokba, a háborúkba, terjesztette a hazugság ragályát, elcsúfította mindenfajta istentelenség. Hosszú utat jár be a történelem útján, míg újra visszatalál a hithez, s Jézus példáját értve s félreértve, a Magasztost követni próbálja.

Hite élni tanította: gondolkodni és cselekedni, imádkozni és dolgozni. S minél hosszabb ideig tartott a távollét az Édentől, minél elérhetetlenebb lett számára az Isten, annál bonyolultabbá vált az élete, annál kevésbé tudott már megfelelni eredeti célkitűzéseinek. Hite – a befelé, az érzékek rajón kívüli megnyílás –, tiszta és átható hite, melyben még a Fönséges szikrái lobbantak, kezdett átalakulni, megbomlani, elfertőződni. A mágia bűvölte el, és bár eleinte a szűzi csodálkozás hajtotta, ámulása a sámánba, a kuruzslásba, a különféle bálványok tiszteletébe torkollott. S amikor beláthatatlan ezredévek múltán, a babonaság és a bűbájosság ördögi útvesztőin át, letisztulva és felszabadulva újjáébred hitében, megint csak kertet szeretne varázsolni ebből a földből. Föltámad reménye az Úr invitálásában, de döbbenten tapasztalja, hogy már tönkretette a természetet, helyrehozhatatlan hibákat és bűnöket vétett, s bár az esze a mindenség fölé kerekedett, elsilányította a lelkét és megcsorbította Isten szeretetét.

A hit, amit a görög *pisztisz* szóból fordítanak, valójában hűséget jelent: feltétlen bizalommal lenni Isten iránt. Emberfölötti érzékenység, természetfölötti tapasztalat, kozmikus hangoltság. A *thaumadzein* sem egyszerűen a „csodálkozást” jelenti, mint azt sokan állítják, hanem a megrendült felébredést, a ráeszmélést az igazságra, az elképedést a léten és a léten túlin. Megint csak feladatot és küldetést fogalmaz magának az ember, mert a történelem útját bejárva, kiveszett belőle a csodálkozás öröme és elhalványult a hit világossága. Vagyis hogy önmagára utalva s hagyatkozva, oly sokat változtatott önmagán kívül, s oly keveset változott önmagán belül, hogy az eredmény saját kicsinységének, bukásainak és kiüresedésének tudatosodásához vezette el. Nincs hát más megoldása most, mint visszakeresni az Istent, megerősíteni hitét, megtanulni ártatlanul csodálkozni és gyermeki módon bízni, különben hiába kívánjuk vissza azt az ősi harmóniát. *Repetitio est mater studiorum!* – mindent ismételni, amit a legelején élesen felfogtunk, hogy elfeledhessük, amit a későbbiek folyamán megtagadtunk vagy elhanyagoltunk.

Lehet-e ezzel a félelmetes teherrel új erőre kapni? Lehet-e ezt az istenkapcsolatot felfrissíteni? Lehet-e boldogulni a boldogtalanságban? Sok a fizikailag elöregedő, a lelkében elcsüggedő, a sorsában kételkedő. Tehetetlenségükben búskomorságba süllyednek, megfeledkezve Luther intéséről: A depresszió a sátán kísértése az emberi lélekben. Alkoholba fojtják bánatukat, hogy ne kelljen a sürgető feladatra koncentrálniuk, ulti- vagy bridzspartikkal odázzák el a választ közösen föltett kérdésekre. Droggal vigasztalják, bénítják magukat, hogy környezetük aggódását pusztán a személyükre irányítsák – miközben a küldetés háttérbe szorul, az ismételten kijelölt feladat fontossága veszít akutságából. Vetőkártyából, pasziánszból lesik ki, mi történik majd, ha mégis rászánják magukat a cselekvésre, az önelszámolásra és a bevallásra.

Mindenekelőtt revíziót kellene tartanunk magunkban. A szív és a kéz átvizsgálását. Mit hordoz ez a szív, s mit tesz ez a kéz? Támaszt adhat-e karunk a segítségre szorulóknak? Áldott-e az az út, melyen haladok? Üdvös-e az az élet, amit élek? A fény, mely hol pislákolt bennem, hol kialudt, lángra kaphat-e még úgy, hogy másoknak is világíthasson? A szeretetem, mely hol van, hol nincs, mikor s mennyiben fordult utálatba vagy gyűlöletbe? Lehet-e még forrás a szomjazóknak, gyógyír a reánk bízottak számára? Tudunk-e mosolyogni vigaszadón a szenvedőkre, a keresőkre, a találkozásra várókra? És ha minket is csapások, csalódások érnek, csapdák szegélyezik utunkat, meg tudjuk-e őrizni sugárzó állapotunkat bánatunkban, fájdalmunkban, kísértések közepett? Képesek vagyunk-e örülni, ha örömtelenségekhez csapódunk?

Ha mindezt elvégeztük magunkon s magunkban, és az eredmény többé-kevésbé pozitív, minden hibánk, bűnünk, mulasztásunk visszamenőleg áldottá válhat, hiszen ez azt jelenti, megbocsátotta őket az Úr. Hibáink és bűneink így utólag mellettünk tanúskodhatnak. Imáinkon át üzen az Úr, és figyelmeztet: „Itt minden, de minden átmenet, minden, de minden az elmúlásnak van alávetve, minden, de minden bizonytalan. Egyedül Én vagyok – aki vagyok!” És ha Ő van, és mindig itt van, és tudom, hogy velem van, mi történhet velem az Ő tudta és engedelme nélkül? „Vajon ki tudja, mi válik javára életében az embernek, hiábavaló életének pár napján, amely elsuhan, mint az árnyék? Hiszen ki adja tudtul az embernek, ő utána mi lesz a nap alatt?” (Prédikátor könyve).

Mi veszélyeztethet bennünket? Önmagunk becsapása, az a hazugságtömeg, amit magunk táplálunk magunkban. Azt gondoljuk, megteremthetjük vele azt az illúziót, amely csökkentheti saját felelősségünket, s átháríthatjuk másokra rossz választásaink ódiumát, kudarcainkat, amelyek elbuktatták jó szándékaink kivitelezését. Megbéníthatnak azok a gondok, amelyek fiatalkori álmaink és eszményeink elé gördültek, s kénytelenek vagyunk szembenézni azzal, hogy alig-alig valósult meg belőlük valami. Elfogytak mellőlünk aktív társaink, akik ugyanazokat az álmokat kergették, kihullott az idő szitáján mindaz a sarkalatos ok és tett, amely éltetett és erősített szélcsendben és viharban. Nem látjuk, miért? Noha új generációk nőttek fel közben, akiknél új álmok sarjadtak az akarásban, s új törekvések születtek az álmok pályáján. Mégsem vesszük észre, mert az aláásná a létünk értelmébe vetett bizalmunkat. „Ami van, azt már rég nevén nevezték; meg van az is szabva, mi lesz az emberből, és így nem szállhat perbe azzal, aki hatalmasabb nála” (i. m.).

De hová lett a Kert? Hol a finom humusz, amely vitalitást és egészséget terem? Mérget koncentrál a televény, vegyszerpermetet szív a gyümölcs, pótanyagokból áll a kenyér és a tej sűrítménye: minden élelmiszer génmódosított vagy iparilag manipulált. Újabb betegségek és fertőzések forrása. Hát hová lett a Kert? Ugyanúgy a képzeleté, a vágyaké, a varázslatoké, mint az édes Éden? Mit csinálhat az ember a „megszentelt föld” regéjével, ha már nincs módjában többé megszentelni? Míg száguldozunk az űrben, s a bolygókra telepítjük harci szekereinket, itt vagyunk a magunk nyomorult kicsinységében, és lélekben fölfelé ágaskodunk, és elcsigázottan reménykedünk.

A Mindenható szól: „Nem vagyok én elég neked? Ha mindenki elhagyott is, engem mindig hívhatsz, velem mindig találkozhatsz. Mindenben csalódtál: önmagadban, ifjúkorod álmaiban, pályád futásában, de bennem sohasem. Én mindenkor követtelek, segítettelek, és sohasem ígértem neked többet, mint amennyit megvalósíthattál. Most elégedj meg azzal, amit öregkorod még nyújt! És készülj hozzám, mert Én várlak! A megszentelt földre lépsz…”

Hegyi Béla

Józan vagy jézusi megoldás?

(Máté 4,1–11)

Jézus megkísértés-történetének rengeteg vetülete van; lehetne beszélni például a csoda-problematikáról („Változtasd kenyérré...!", „Ugorj le..!."), Isten és a világ viszonyáról („Beavatkozik-e Isten...?"), vagy e két téma alapján az ember és Isten viszonyáról (konkrétan a „kérő imáról"). Most azonban úgy szeretném szemügyre venni e „kísértéseket" mint bizonyos örök emberi problémák bemutatását és a rájuk adott különféle megoldási javaslatokat: – 1) *A „kenyér-probléma"* (vagyis a megélhetés): legyen elég, legyen bőséges, legyen mindenkinek, legyen „bebiztosított" (ne kelljen félni a „holnaptól"). – 2) *A társadalmi rend és biztonság problémája* (másképpen: az emberi együttélés és a hatalom problémája): Hogyan lehet érvényesíteni az igazságosságot, megelőzni a törvénysértéseket, vagy ha már bekövetkeztek, megtorolni őket (azaz „helyreállítani a rendet")? – 3) *A vallás problémája:* Hogyan lehet és kell „működtetni" az istenkapcsolatot, hogyan lehet „működtetni" az isteni erőket, hogyan lehet megszerezni Isten abszolút támogatását?

Nézzük meg először a három problémára adott „józan", „logikus" emberi megoldásokat! – *1) Keményen kell dolgozni, „hajtani" kell!* Meg kell termelni a szükségleteket, sokat, bőségesen kell termelni! Ha eleget (= elég sokat) termelünk, akkor jut majd mindenkinek, és senkinek sem kell aggódnia, ha a készletek bőségesek. – *2) Erős hatalmi rendszert kell kiépíteni,* szigorú és alapos, részletes törvényhozással, jól működő igazságszolgáltatással, bíróságokkal, megfelelő létszámú, felszereltségű és felkészültségű rendőrséggel és hadsereggel! – *3) Megfelelő „vallásgyakorlatokkal"* (imák, böjtök, áldozatbemutatások, szertartások, körmenetek, szentségekhez járulás, rituális előírások betartása, és persze adakozás az egyház céljaira, a papság eltartására) kell biztosítani Isten jóindulatát, illetve mozgósítani kell Isten erejét, „mindenhatóságát"!

Miből fakadnak ezek a megoldási javaslatok? Ugyanez másképpen (a problémát talán jobban kiélezve és ezért világosabban): Kiknek van szükségük az említett megoldásokra? Kik szokták ezeket a megoldásokat javasolni? Avagy: Kik szoktak egyetérteni a felsorolt javaslatokkal?

1) A materialisták. Azok, akik *leszűkítik* a létet, akiknek csak a fizikai, megfogható valóság „valóság", s ezért a materiális problémák megoldását csak materiális síkon tudják elképzelni: termelni kell, sokat kell termelni, még többet kell termelni, be kell biztosítani az anyagiakat (bőséges tartalékot kell képezni, új meg új technikákat kell fölfedezni...). Ugyanaz a séma ez, amely szerint a modern orvostudomány is eljár: betegségekre gyógyszereket kell kitalálni, illetve bevenni (fizikai problémára fizikai megoldás).

2) Az impotensek. A tehetetlenek. Talán furcsán hangzik, de a fogalomtisztázás megmutatja, mire gondolok. Az emberi erő (*power*, „tenni tudás", „tehet-ség") kétféle lehet: erő valamihez (*capacity*, képesség, tehetség), vagy erő valami/valaki fölött (*domination*, uralkodás). Ha valakiből hiányzik, vagy gátolt, csökevényes benne az előbbi (amelyet *potency*-nek is lehet nevezni, s ezért ezt a hiányt joggal hívhatjuk *impotence*-nek, impotenciának: tehetetlenségnek, képtelenségnek), akkor fog az utóbbihoz nyúlni; magyarul: akiben nincs (elég) *teremtő*képesség (*kreat*ivitás), abban támad föl a vágy, hogy a *meglévő* dolgokat/embereket „mozgassa", irányítsa, hatalmában tartsa, uralkodjék rajtuk; másképpen: akik nem tudnak (*im-potence*) uralkodni önmagukon, azok fognak uralkodni (*domination*) másokon (családban, közösségben, társadalomban, egyházban), vagy fogják elvárni az államhatalomtól, hogy effajta uralkodással „rendet tartson".

3) A hitetlenek. Bármilyen paradoxul hangzik is, így van. Akik számára Isten nem személyes, megtapasztalt *valóság* (papok, püspökök, bíborosok között fokozódó mértékben vannak ilyenek), hanem csak egy *fantom:* ismeretlen, személytelen, kiszámíthatatlan, szeszélyes, óriási erő – vagy másképpen: akik nem hisznek abban, hogy Isten valóban jó, valóban a tenyerén hord minket, valóban gondoskodik rólunk (persze csak amennyire szabad akaratunkat tekintetbe véve teheti, vagy ahogy a legjobb nekünk), azok fognak a fönt említett vallási megoldásokhoz folyamodni: mivel bizonytalanok az imént említettek valóságában, vallási trükkökkel akarják kicsikarni őket (pl. Mk 2,18-19: böjtöléssel kivívni Isten „visszafordulását" népéhez).

Csakhogy a történelem azt mutatja, hogy a felsorolt „józan", „logikus" emberi megoldások „nem működnek", nem hatékonyak, vagyis nem oldják meg az említett örök emberi problémákat. Miért nem? Az előző pontban („Miből fakadnak?") már benne van a válasz, nevezetesen: *akik így gondolkodnak, azok nem látják a valóságot, következésképpen nem lát(hat)ják a valódi problémákat, következésképpen nem lát(hat)ják a valódi megoldásokat (még elvileg sem), következésképpen a gyakorlatban csak rossz, azaz működésképtelen megoldási javaslatokat tehetnek, következésképpen azok végrehajtása is csak eredménytelen (sőt káros) lehet.* Konkrétan:

1) Az ember éhségét semennyi kenyérrel és semekkora életszínvonallal sem lehet kielégíteni; részben mert *az ember életszínvonal-éhsége végtelen* (sosem elég neki, ami van), részben mert *„nemcsak kenyérrel él az ember"*. Így voltaképpen nem azért vásárolunk (újból és újból, egyre többet és többet), mert azokra a dolgokra vagy szolgáltatásokra szükségünk van, hanem mert rejtett igényeinket (a végtelenségre és a „nemcsak kenyérre") akarjuk *ilyen módon* kielégíteni. De ez *sosem* fog menni, mert nincs az a mennyiség, ami elég lehetne, hiszen pótcselekvésről van szó, és a *pótcselekvés* sosem oldhatja meg a valódi problémákat (ahogy disznókat nem lehet gyöngyökkel jóllakatni, az *ember* bajait sem lehet pusztán anyagi, fizikai, technikai eszközökkel orvosolni).

2) Semekkora külső erő nem képes szavatolni a társadalmi rendet és biztonságot (vagy a nemzetek békés együttélését). Az ember igazi (legbelsőbb) vágya ugyanis nem az uralkodásra (*domination*) irányul, hanem arra, hogy *ő maga legyen erős* (alkotóképes, teremtőképes, kreatív: *capacity, potency;* csak ez utóbbi az igazi *power*, a *domination* csak pszeudo-*power*), illetve hogy *végtelenül erős legyen*. Ezeket az igényeket pedig semekkora igazságszolgáltatás, rendőrség, katonaság nem fogja kielégíteni (ha másért nem, hát azért, mert ott marad az emberben az örök félelem: Attól még meghalok!). A javasolt „józan" megoldás tehát megint csak *pótcselekvés*. Ráadásul az uralkodás (az ilyen vagy olyan formában alkalmazott erőszak) szükségképpen uralkodói (erőszakos) viselkedéseket (bosszút) vált ki azokból, akikre irányul; ez ismét erőszakot vált ki a „kez-

deményezőkből", és máris készen van és ragyogóan működik – az ördögi kör.

3) Az ember igazi vágya nem az, hogy mankónak használja Istent (bármilyen hatalmas legyen is ez a mankó), hanem hogy *ő maga váljon istenné:* „megistenüljön" (Ady). Persze Abszolútummá nem lehet, de ez az „igazi vágy" nem is erre irányul, hanem hogy *olyan bölcs, nagy, erős, szép és jó legyen, mint Isten, illetve örökkévaló legyen, örökké éljen, mint Isten.* Ezeket az igényeket pedig semmiféle szertartás, szentségek, vallási előírások betartása stb. sem fogja soha kielégíteni, de semmilyen isteni beavatkozás, a legnagyobb csoda sem, mert legbelül az ember mindig érezni fogja, hogy ez csak mankó: külsődleges *pótmegoldás* a valódi belső helyett, ti. hogy ő maga váljon olyan erőssé (bölccsé, jóvá...), mint amilyen Isten.

Akárhogy áll is a helyzet mindazzal, amit eddig elmondtam, egy biztos: *az említett „józan", „logikus" emberi megoldásokat Jézus* (az evangélisták tanúsága szerint) *sátáni kísértésekként élte meg,* mondhatnánk úgy is: sátáni, ördögi megoldásoknak tartotta. Miért? Az imént már kiderült ez a három alapprobléma közül a középsőt illetően: a javasolt (emberi) megoldás ördögi kört gerjeszt. Ugyanezt az ördögi jelleget ki lehetne mutatni a másik két javaslatról is, de a továbbiakban nem ezzel akarok foglalkozni, hanem azt akarom áttekinteni, hogy Jézus milyen megoldásokat javasolt a szóban forgó örök emberi problémákra. (Érdemes lesz majd megfigyelni, milyen lényegiek és valóban logikusak az ő megoldási javaslatai...) *Mit ajánl tehát Jézus? Mit felel a „kísértésekre"?*

1) Természetesen dolgozzunk, szükség van a megélhetést biztosító munkára. De az igazi megoldás: *a) Elégedjünk meg kevéssel* (Mt 6,11: napi kenyér; Mk 8,16-21: *egy* kenyér a Tizenkettőnek; Mk 12,41-44: a szegény özvegyasszony...; Mt 6,19: ne gyűjtsetek vagyont; Mk 10,24-25: könnyebb a tevének átmenni...). – *b) Amink van, azt osszuk meg a rászorulókkal* (Mk 6,37-42: „kenyérszaporítás"; Mk 8,16-21: megosztani egymással a meglévőt, és nem rivalizálni, kié lesz; Mt 25,35-36: ételt-italt adni...; Lk 12,33: adjátok el, és osszátok ki...). – *c) Vessük el a gondot, az aggodalmaskodást* (Lk 12,13-21: „lebontom csűreimet..., sok évre eltart..."; Mt 6,26-33: ég madarai, mezők virágai: Isten biztosítja, ami kell; Mt 10,29-30: minden szál hajatok számon van tartva; Mk 4,26-29: a nyugodtan alvó paraszt).

2) A karhatalom nem segít. Ehelyett: *a) Vessük el az uralomvágyat* (Mk 10,35-40: Zebedeus-fiak jobb és bal felől ülése; Mk 9,33-35: tanítványok: ki a nagyobb közülük; Lk 22,24-27: versengés, melyikük a nagyobb). – *b) Uralkodás helyett szolgáljunk* (segítségnyújtás, szolidaritás; Mk 9,35: aki első akar lenni, legyen a legutolsó; Mk 10,41-45: köztetek ne így legyen...; Jn 13,12-15: lábmosás, „példát adtam nektek"). – *c) Ha mégis bekövetkezik a baj, feltétel és vég nélkül bocsássunk meg* (ez az *igazi* erő alkalmazása, ez az *igazi* hatalom-gyakorlás; Mt 13,24-30: búza és konkoly: „ne tépjétek ki"; Mt 18,21-30: „hetvenszer hétszer"; Mt 5,38-48: „szeressétek ellenségeiteket").

3) A vallási praktikák nem érnek semmit. Másra van szükség: *a) Ne akarjuk próbára tenni, mit tud Isten, ne akarjuk, hogy Ő rendezze el a dolgokat, ne akarjuk valahogy kikényszeríteni, hogy bevesse magát értünk* (Mt 4,7: „ne kísértsd"; Jn 6,30-31: „milyen csodát művelsz, hogy higgyünk"; Mt 11,28: „milyen hatalommal teszed ezt"; Mk 8,11-13: égi jeleket követelnek Jézustól; Mk 15,12: „szálljon le a keresztről és hiszünk neki"; Mt 12,7: „nem áldozatbemutatást akarok..."; Jn 2,16: „ne tegyétek az Atya házát [vallási] üzletközponttá"). – *b) Simuljunk bele a teremtés rendjébe;* ebben az esetben ugyanis nem lesznek ökológiai katasztrófák, mert önzésünkkel nem tesszük tönkre a Földet; nem fogunk megmentő csodákat várni Istentől, mert „elfogadjuk" a katasztrófákat és a halált is; az örök élet távlatában fogunk gondolkodni és cselekedni, akár „hegyeket mozgató" hatékonysággal is (Mk 1,13: vadállatokkal élt és „angyalok" szolgáltak neki; Mt 6,25-30: madarak, virágok példája; Mt 13,31-33: a mustármag és a kovász példája; Mk 10,6: „kezdetben" másképp volt; Mk 4,40: „mit féltek?"; Mk 9,31: az „emberfia" [= minden ember] „harmadnapra" [= a halál után hamarosan] föltámad; Mk 9,23; Mt 17,20: „minden lehetséges annak, aki hisz": „a hegy is átmegy amoda"). – *c) Vessük be önmagunkat, azaz mi tegyük meg Isten „akaratát", éljünk az Ő tervei, elgondolásai szerint* (Mt 6,10) – ezáltal aztán olyanok leszünk, mint Ő (Mt 5,45: „fiai" leszünk, „istenekké" válunk; 26,39: „legyen meg a Te akaratod"; Lk 6,46: „nem aki mondja..., hanem aki megteszi Isten akaratát"; Mt 23, 23-26; Mk 12,33: nem vallási előírásokat kell teljesíteni, hanem Istent „egészen",

és a felebarátot „mint önmagunkat" szeretni, irgalmasnak és hűségesnek lenni; Lk 17,21: „Isten országa rajtatok fordul" – Mt 5,9: a békességteremtők Isten „fiai"; Mt 5,45: az ellenség iránti szeretettel lesztek „fiai" Istennek, aki fölkelti napját...; Lk 15,24: „a fiam föltámadt..., megkerült...": lehet mindig újrakezdeni).

Mondhatná persze valaki: a történelem azt is bizonyítja, hogy a jézusi megoldások sem működnek, nem oldják meg az örök emberi problémákat; és majdnem igaza is lenne az illetőnek, de csak majdnem, azaz még sincs. Az emberiség ugyanis még sosem próbálta ki a jézusi javaslatokat (tudatlanságból és/vagy gyávaságból, most mindegy), legalábbis társadalmi méretekben még sosem, pedig ez előfeltétele lenne a hatékonyságnak. (Vagy ha – legalább csíraszerűen – mégis kipróbálták valakik, mint a paraguayi jezsuita redukcióban, akkor azt tűzzel-vassal vérbe fojtották, és éppen azért, mert működött...) Hogy nagyon is működőképes megoldásokat javasolt Jézus, mutatják például Desmond Tutu anglikán püspök „igazságfeltáró bizottságai" Dél-Afrikában: büntetés veszélye nélkül szembesítik az érintetteket az igazsággal – megrendítő eredményekkel...

Gromon András

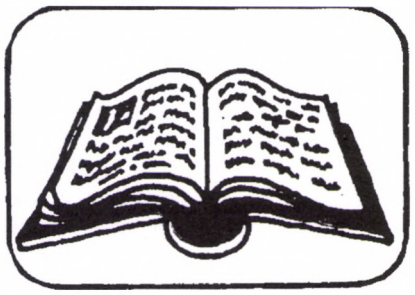

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Miklovicz László és Panni (Nőtincs), a márciusiakat Vincze József plébános (Pér) készítette.

Február 3. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12a — Boldogok, akiknek az életében megtalálható a 8-ból 8 boldogság

Úgy látszik, időnként a tömeggel is lehet értelmes dolgokat csinálni, noha a történelem inkább az ellenkezőjére szolgáltat sok-sok példát. Tegyük gyorsan hozzá, hogy Jézusnak is csak alkalomszerűen sikerült a tömegpasztoráció. A sokaság inkább hajlamos arra, hogy balhét csináljon, mint figyelmesen hallgasson valakit.

Most mégis megtörténik az a csoda, hogy a tömeg nyugton maradva figyel a különleges tanító szavára. Jézus ez esetben tényleg szokatlan stílusban tanít: nem példabeszédet mond, nem is erkölcsi tanítást, hanem egyszerűen ok-okozati összefüggéseket közöl. Mai szóhasználattal talán még azt is mondhatnánk, hogy axiómákat mond, mintegy összefoglalja az ember legmélyebb lelkületében meglévő, bizonyítást nem igénylő őstapasztalatokat. Az összefoglalás végén még azt is mondhatta volna szokása szerint, hogy akinek füle van, hallja meg, de még inkább mondhatta volna, hogy aki nem hiszi, járjon utána.

Valljuk be: valamennyiünkben van egy kis hitetlenség (legalább úgy tudat alatt). Gondolom ezt – magamból kiindulva – azért is, mert a Jézust követni szándékozók között is van kevésbé boldognak látszó ember. Ebből arra lehet következtetni, hogy csak fenntartásokkal hiszünk az ok-okozati összefüggésben. Ez azt jelenti, hogy feltételezésünk szerint Jézus legalábbis egy kicsit blöffölt, amikor a szóban forgó megállapításokat tette. Érdemes végiggondolni a boldogságok okait, és ezekre tekintve vizsgálgatni magunkat. Nem túlzott szellemi munka megállapítani, hogy az életünkben jelen vannak-e azok a kategóriák (Istennek tetsző tartalmak), amelyek boldoggá tehetik az embert.

Kedves olvasó, tedd meg a kedvemért, hogy most az egyszer átgondolod, melyek azok a megállapítások, amelyek vonatkoznak reád, és melyek azok, amelyek még nem. Sőt tovább fokozva, még azt is tedd meg, hogy „akcióprogramot” fogalmazol a magad számára annak érdekében, hogy a 8-ból 8 (esetleg 9) megvalósuljon legalább a Te életedben. Szeretném észrevenni az arcodon, ha találkozunk az utcán vagy a templomban, hogy 8-ból 8, és megtisztelő lenne számomra, ha Te is szurkolnál nekem éppen ezen a területen.

Február 10. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — „Nemcsak kenyérrel él az ember…”

Nagyböjt kezdetén Jézus 40 napos böjtjének és megkísértésének története áll előttünk. Nyilvános működésére készülve Jézus kereste Atyja akaratát – közben szembesült a Sátán kísértéseivel. Mi ünnepre (a legnagyobb ünnepre) készülünk, és nincs védőburánk a kísértések ellen. Az ember ilyenkor még tele van elhatározásokkal, ötletekkel. Szeretne mindent jól csinálni (jobban, mint eddig), szeretné megtisztítani és ünneplőbe öltöztetni a szívét – de (tapasztalataim szerint) ilyenkor valami rendre közbejön, és mire eljön az ünnep, sokszor azt fogalmazzuk meg, hogy nem így szerettük volna.

A kísértés végigkíséri az emberiség történetét, a mi életünket és az ünnepre készüléseinket is. Mi is megkísérthetőek vagyunk – mégpedig ugyanazokban, mint Jézus. Megkísérthetőek vagyunk fizikai vágyaink révén (mint például az ét-vágy), az Istenbe vetett bizalmunk révén és hatalomra törekvéseink révén.

Az első kísértés a kenyérről, de nemcsak a kenyérről szól. Az éhes ember kenyérre vágyik – enni szeretne (ez az étvágy). Ezen kívül még igen sok vágy van az életünkben. Anyagi világban, anyagi testben élő emberségünk igen sokszínű csokrát bontja ki fizikai vágyainknak, melyek között van jogos, van túlzott és van egészen elhibázott is. De akármilyen is – támadási felületet ad a Sátánnak, akinek az a célja, hogy lefoglaljanak minket a vágyaink, mert akkor kevesebb időnk és erőnk marad a küldetésünkre. Akit lefelé húznak, az anyagi világhoz kötnek a vágyai, az nem veszélyes a Sátán számára. Jézus felfelé akar emelni minket, szellemi vágyakozást akar ébreszteni bennünk. Jézus útján járó, kísértéseiben botladozó emberségünk számára fontos a jézusi biztatás: „Nemcsak kenyérrel él az ember…”

Ünnepre készülve vizsgáljuk meg, és tegyük mérlegre a vágyainkat: Mire irányulnak? Mennyire erős bennünk a szellemiek iránti étvágy? Próbáljuk meg néha böjtöltetni vágyainkat! Sokféle böjt lehet a fizikai böjtön kívül (szóböjt, kritikaböjt, médiaböjt…). A böjt eszköz, amely segít megtisztítani a testünket az anyagi mérgektől, lelkünket pedig a lelki mérgektől. A böjt felkészülés – a megpróbáltatásra, a nagy döntésekre vagy az ünnepekre. Mindenféle böjt segíthet minket a szeretéshez való erőgyűjtésben, a másokon segítésben, és abban, hogy a szívünk valóban ünneplőbe öltözzön az ünnepre. Még időben vagyun!

Segíts, Uram, hogy az ünnepünk valóban ünnep lehessen!

Február 17. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1-9 — „…elváltozott előttük, arca ragyogott…”

Az elmúlt vasárnapi evangélium pusztáról, böjtről, kísértésről tanított, a mai örömhír hegyről, örömről, megdicsőülésről. A pusztában, a kísértések között nehéz megtapasztalni Isten jelenlétét és dicsőségét – de a hegyen úgy érzi az ember, mintha közelebb lenne Istenhez. A hegy segít a kiemelkedésben, a felülemelkedésben – vágyakon, gondokon, mindennapi nehézségeken, mindazon, ami lefelé húzza az ember. A fizikai emelkedés segíti a szellem emelkedését is.

A színeváltozás hegyén Jézus három tanítványa jelenlétében és szeme láttára színében elváltozott, úgy ragyogott, mint a fizikai Nap. Péter, Jakab és János életre szóló élményben részesült. Átélhettek valami transzcendens történést – megtapasztaltak valamit a szellemi világ fényéből, melegéből, ragyogásából. Nem csoda, hogy rögtön tartósítani akarták ezt az állapotot – sátorkészítéssel. Pedig ez az állapot egyelőre nem tartósítható, csak megerősítést kaphattak általa az elkövetkező időszak megpróbáltatásaihoz. A Mester szemléltette nekik azt, amit eddig csak szavakkal tanított: „Én vagyok a világ világossága…” Megmutatta nekik, hogy nem alaptalanul beszél, megmutatta nekik az Ő Nap-szerűségét. Ő a szellemi világ Napja, ugyanolyan szerepet tölt be a szellemi világban, mint a fizikai Nap a fizikai világban.

Útkereső emberségünk számára ma is, nekem is, Neked is – felkínálja magát mint életadó világosság, mint meleget adó világosság, mint útmutató világos-

ság. Ennek a világosságnak a fényében megtalálhatja az ember a számára járható Utat, felismerheti az Igazságot, és kibontakoztathatja az Életet. A szellemi világ Napja (akárcsak a fizikai Nap) személyválogatás nélkül adja melegítő, éltető, leleplező és útmutató fényét annak, aki túl tud lépni a fizikai, anyagi vágyain, akiben felébredt a szellemi utáni vágy.

Az ember nem a hegyen él, onnan le kell jönnie. De időről időre visszamegy, hogy megfürödjön Isten jelenlétében, benne mossa tisztára arcát, hogy a hegyről lejövet tükrözni, sugározni tudja másoknak ezt a fényt („Ti vagytok a világ világossága…”).

Add, Uram, hogy életünk ne csak „puszta” legyen, hanem „hegy” is, a megdicsőülés hegye!

Február 24. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — „Adj nekem ilyen vizet, hogy ne szomjazzam többé…!”

A mai napra „rendelt” szentírási szakasz olyan hosszú, hogy aki ezt végigolvassa, talán nem is kíván már elmélkedni róla. Másrészt meg számos gondolatot felvet, amin eltöprenghetünk. Például Jézus szakít a rossz hagyományokkal: keresztülmegy a zsidók által megvetett emberek lakta Szamárián; bizalmas beszélgetést kezdeményez egy olyan nővel, aki nem elég, hogy szamáriai, hanem „fogyasztja” a férjeket is. Jézus számára egy ilyen furcsa helyzet is alkalmas arra, hogy a szerető Istenre irányítsa a figyelmet; szemléletes példával mutatja meg, hogy az ő tanítása életadóbb, mint a sivatagban az ivóvíz. Jézus észreveszi a szamáriai asszonyban a nyitottságot, ő pedig felismeri benne a prófétát. A visszatérő tanítványok furcsának találják a helyzetet stb.

Válasszunk ki a lehetőségek közül egyet, és próbáljuk kibontani, a sorok között is olvasva! Amikor e mondatok leíródnak (még novemberben), odakünn mínusz 8 fok van. Úgyhogy szívesen elképzelem a forró, félsivatagi környezetet, benne a két különös szereplővel. A sivatag is, az ember is kívánja az életadó és életfenntartó vizet. A természet ki van szolgáltatva az időjárás szeszélyének, az embernek pedig fáradoznia kell, hogy vízhez jusson. Jézus kortársainak abban a környezetben különösképpen is fáradozniuk kellett, úgyhogy mindenki megfelelő fogalmat alkothatott a víz jelentőségéről. (Egyébként úgy tűnik számomra, hogy manapság is növekvő jelentősége van a jó minőségű ivóvíznek.) Akkor is az volt, és most is figyelemre méltó Jézus ajánlata az „élő vízzel” kapcsolatban. Ebből inni és többet nem megszomjazni, ez aztán az ajánlat! Megörül ennek az asszony is, mert gyakorlatiasan egyből rájön, hogy ezen a területen nem kell többet fáradoznia. Egyúttal ékes példáját adja annak, hogy az ember a saját gondolkodási rendszere alapján értelmezi a hallott dolgokat: „Uram, adj nekem ilyen vizet, hogy ne szomjazzam többé, s ne kelljen ide járnom meríteni.” Pedig lehet, hogy jobban járnánk – a szamáriai asszonnyal együtt –, ha Isten gondolatrendszerébe próbálnánk belehelyezkedni, és eszerint értelmeznénk a történéseket.

Kívánom a kedves olvasónak, hogy ne fusson ki az időből, és a „projekt” végén jelenthesse, hogy nem töltötte haszontalanul az idejét!

Március 2. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 9,1–41 — Szemnyitogató gáncsoskodás

1. A mai evangélium megdöbbentő részleteket hordoz. A vakon született meggyógyítása és kálváriája örök érvényű tanulság.

Az első lényeges elem: ***Nem magunktól leszünk látókká!*** Találkoztam kitűnő elmékkel, hatalmas tudású emberekkel, de mégsem voltak látók, mert megszerzett tudásuk volt ugyan, de „léleklátásuk” nem.

Gyurka bácsi írja önéletrajzi írásában, hogy a piarista rendbe vonulása után mindaddig idegenül érezte magát, amíg nem volt egy mély Isten-élménye. Amikor ennek hatására mérhetetlen békesség szállta meg a lelkét, jó lélekkel tette a dolgát, úgy, mint aki rátalált az igazi útra.

Nem a tanulmányaink tesznek bennünket látóvá, hanem az Isten-közeli pillanatok, amikor megnyílik egy másik világ, amelynek gazdagsága lenyűgöz mindenkit, aki arra rátalál.

Aki papnak készülve csak a teológiát tanulja meg, az még nem sokat tett. Ha nincs mélységes Isten-élménye, akkor lehet, hogy jó hivatalnok lesz, de tanúságtevő soha. A lelki tapasztalat teszi a megszerzett tudást olyanná, ami hatékony lesz a saját életünkben is, és másoknak prédikálva is.

2. Az evangélium második lényeges eleme: ***A farizeusok és írástudók gáncsoskodó magatartása segítette a vakon születettet abban, hogy lelki szemei is megnyíljanak.***

Kevés meggyógyítottnak nyíltak meg a szemei úgy, mint a vakon születettnek. Neki védekeznie kellett a farizeusok és írástudók támadásaival szemben. De bármennyire bizonygatták neki, hogy Jézus nem Istentől való, annál nagyobb bizonyossággal hitte, a fordítottja az igaz.

A szomszédoknak még azt mondta: ***„Az az ember, akit Jézusnak hívnak…”*** A farizeusok kérdésére: „Te mit tartasz róla?”, már azt válaszolta: ***„Hogy próféta.”*** Majd miután újból találkozott Jézussal, már leborulva vallotta, hogy ***Ő az Emberfia.***

Amikor az eszmélődés korában voltam, milyen nagy erőfeszítésembe került, hogy ezt a nagy ívű tényt képes legyek elfogadni, megérteni, hinni. Mennyi időbe, energiába került kimondani: „Hiszek, Uram!” A vakon született a vallási elöljárókkal vívott csatában gyorsan megértette.

3. Az evangélium harmadik tanítása: ***A fundamentalizmus vakká tesz.*** Az elvakult túlbuzgóság nem használ Isten Országának. Jézus Krisztus nem rajongókat akar, hanem bölcs tanúságtevőket.

Az írni-olvasni nem tudó, meggyógyított vak többet látott a lényegből, mint az iskolázott vallási vezetők. Ők a Törvény védelmében még a valóságot, az igazságot is letagadták, ez tette igazán bűnössé őket.

4. Az evangélium negyedik tanítása: ***A látó ember mindig bátor.*** A meggyógyított vakon született szembeszállt kora hatalmasaival, mert látta, hogy tagadják a valóságot.

Korunk látóinak is így kell cselekedniük. Nem szabad megijedni a liberálisoktól, a szabadgondolkodóktól, az ateistáktól, a vallási rajongóktól, az egyház becsületének védelmezőitől, a fogyasztói szemlélet rikkancsaitól. A Krisztus által látóvá tett ember legyőzi a világ okosait, félrevezetőit, mert látja az erővonalakat, nem fél a megmérettetéstől, birtokolja azokat a lelki tulajdonságokat, amelyek legyőzhetetlenné teszik őt.

A látó embernek harc lesz az egész élete, mert itt a Földön a sötétség erői minden erejüket latba vetve küzdenek, hogy legyőzzék a világosság fiait. De Jézus élete bizonyítja, nemcsak a harc, hanem a győzelem is az utóbbiaké lesz.

Március 9. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — Jézusnak a halál sem megoldhatatlan feladat

A mai evangélium gazdag tanításából csak néhány gondolatot emelek ki.

1. A hívő is lehet beteg.

Messze járnak az igazságtól, akik azt állítják, hogy aki igazán hívő, az nem lesz beteg. Annyi bizonyosan igaz, hogy a kiegyensúlyozott testi-lelki élet meggátolja a betegségek nagy részét. A betegség, a szenvedés ennek ellenére osztályrészünk lesz. Talán azért elkerülhetetlen, mert a megpróbáltatásoknak olyan tanításuk, tapasztalatuk van, ami segíti életünk alakulását.

Sokakkal találkoztam, akikben a szenvedés elpusztította, megsemmisítette a

hitet. Ők kínjaik közepette szidták az Istent, orvosaikat, embertársaikat. Lehetetlen volt lelki vigaszt adni nekik, mert visszautasítottak mindent, ami felemelhette volna őket.

De találkoztam számtalan szenvedővel, aki megerősödve került ki a nagy megpróbáltatásból, éppen a hite miatt. Éppen ennek az elmélkedésnek a készítése közben hivattak a kórházba egy betegünkhöz. Elképesztő kínjai közepette az Örök Haza derűje, békessége lakozott a szívében. Pontosan tudta, hogy rövid időn belül „hazamegy.” Hálálkodott orvosainak, ápolóinak, családtagjainak. Olyan áhítattal vette magához a szent Útravalót, hogy ez azóta is élénken él a lelkemben. Megbékélve, földi dolgait maradéktalanul elrendezve tért meg hamarosan a beteljesült Isten Országába.

2. Jézus részt vett a gyászolók fájdalmában.

A halál akkor érint meg bennünket igazán, ha az ment el, akit szerettünk. A gyász nehéz lelki teher. Vigasztaló szavakat mondani nem is olyan egyszerű. A legtöbbet talán azzal tehetjük, ha azt érzi, tudja a gyászoló, hogy ott vagyunk vele és mellette.

Máig sem tudom megfejteni azt az esetet, mikor meghalt egy fiatal családapa. Felesége eljött beszélgetni. Szinte semmi értelmeset nem tudtam mondani neki, csak meghallgattam. Azóta is elmondja minden találkozásunk alkalmával, hogy én segítettem neki a legtöbbet embert próbáló gyásza idején.

Jézus vigasztalása nemcsak együttérzés, nemcsak emberi gesztus volt. Ennél jóval több. A „testvéred feltámad” gondolat nem a jövőre vonatkozott, hanem a jelenre.

3. Jézus szellemi-lelki ereje nem mondott csődöt a halál tényénél.

Jézus a halált csak „elalvásnak” tartja. „Lázár, a mi barátunk elaludt. Megyek, hogy fölkeltsem álmából” (Jn 11,11). – Ezt a szót mondja Jézus Jairus leányának halálos ágyánál (Mt 9,24). – Így beszél az Apostolok Cselekedetei István, az első vértanúk halálakor: elaludt (Csel 7,59). – Pál apostol is az „elaludtakról” beszél a tesszaloniki és a korinthusi levélben (1Tessz 4,13; 1Kor 15,6).

Jézusnak valóban olyan volt Lázár feltámasztása, mint nekünk az alvók felkeltése. „Mindaz, aki belém vetett hittel él, nem hal meg sohasem. Soha nem hal meg senki, aki él, és hisz bennem” (Jn 11, 25-26). Ezek nagyon bátorító, vigasztaló gondolatok. Érdemes tanítani egymást ezzel a jézusi tanítással.

4. Jézus erejét látva gyilkos indulatok lettek úrrá a vallási vezetőkön.

Amikor a gyenge ember tehetetlen, ökölbe szorul a keze, és gyilkos indulatok keletkeznek a szívében. Amikor valaki úgy akar elégtételt venni, hogy a másik elpusztításán gondolkodik, az nemcsak a gyengeség, de a gonoszság jele is. Jézus kihívta maga ellen a fundamentalista vallási vezetőket azáltal, hogy láthatóvá lett a lelki hatalma. De neki is csak a testét ölhették meg, a lényegét nem.

Március 16. — Virágvasárnap — Mt 26,14–27,66 — A szenvedés idején mutatkozik meg igazán a lélek mélye

1. Jézus szenvedéstörténete mindig megrendítő olvasmányom. Mégpedig azért, mert olyan élesen kirajzolódik Jézus belső világa, hogy ennél világosabban semmi ki nem tudná fejezni. A passióban kevés a szó, de annál több a lélekemelő jelenet. Jézus esetében is igaz, a próbák nem tesznek rosszá, csak nyilvánvalóvá teszik, hogy milyenek vagyunk.

2. Jézus emlékezetessé tette tanítványainak a halála előtti utolsó találkozást.

Az utolsó vacsora ihletett pillanatai a tanítványok lelkébe égették Isten Országának alapszabályait, Jézus tanítását. Jézus ekkor is bemutatta: aki hatni akar az emberekre, az legyen egyszerű, alázatos és szegény. Talán nem véletlen, hogy az utolsó vacsora emléke kétezer év óta is eleven és hatékony. Jézus ekkor elmondott végrendelete olyan lehetett, mint mikor őseink búcsúztak családtagjaiktól. A haldokló apa megáldotta gyermekeit, lelki útravalót mondott, adott mindenkinek, így távozott a földi életből.

3. A Getszemáni kert magányában Jézust az otthontalanság érzése gyötörte, nem a halálfélelem. „Azután bánat és otthontalanság kezdte gyötörni. Így szólt hozzájuk: Bánat fogja körül a lelkemet, míg csak el nem jön a halál” (Mt 26,37-38).

Az utolsó vacsora megrendítő közösségéből a legnagyobb magányosságba csöppent Jézus. Ő tudta, hogy kiút csak fölfelé van, ezért imádkozott egész lelkéből az Atyához. De a kelyhet ő sem vette el tőle. Jézus is belátta: áldozat kell ahhoz, hogy erőteljes élet fakadjon. A jellem igazi értékét a próbák mutatják meg.

4. Jézus a legnagyobb emberi méltósággal viselte a szenvedést, a kínzást, a megpróbáltatást.

Megőrizni emberi méltóságunkat, amikor igaztalanul vádolnak, amikor megaláznak, gúnyolnak, testi-lelki szenvedést okoznak, ez szinte emberfeletti. A legderekabbak azok, akik elviselik mások tökéletlenségeit, bántásait. A szellemi és

erkölcsi nagyság ezekben a pillanatokban mutatkozik meg.

Jézus méltóságához hozzátartozott a némasága. Vannak olyan pillanatok, amikor a csend vádlóbb minden szónál. Amikor már csak védekezni lehetne, vagy minősíteni, az emelkedett lélek hallgat.

5. Jézus nem utálta meg a kínzóit, és azokat sem, akik halálra adták. Tudta, hogy Isten Országa csak a vállalt szenvedés útján valósul meg. A világi és vallási hatalmasok képtelenek voltak elviselni az ő eszméit, koncepcióját.

Akik nem szeretik az igazságot, azok a hazugságot gyakorolják. Ilyen hazug érv volt Kaifásé: „Ti nem értetek semmit. Nem látjátok át: jobb, hogy egy ember haljon meg a népért, mintsem az egész nép elpusztuljon” (Jn 11,30).

Ezek a hatalmon lévők ideológiái. Ugyanilyen érvelés volt, amikor azt mondták nekem (nekünk) egyházi elöljáróink, hogy a kommunista hatóságoknak azért kell engedelmeskedni, hogy az egyház élni tudjon. Hányszor hallottam: kisközösségi munkánkkal veszélyeztetjük az egyház és az állam jó kapcsolatát. Jézus eszméitől teljesen idegen gondolatok ezek. Ilyen közegben csak a szenvedésen át vezet az út, Isten Országa csak így épül.

6. Jézus a szenvedésben nem veszítette el a fejét, a türelmét, a szeretetét. Ebben mutatkozott meg igazi méltósága. A bűnbánó latorral szóba állt. A legnagyobb szenvedések közepette is az Országról beszélt neki. Halála pillanatában pedig imádkozott a gyűlölködőkért, a gúnyolódókért, a halálra adókért, a keresztre feszítőkért. Ez az igazi emberség és méltóság.

Március 23. — Húsvét — Jn 20,1–9 — A győztes Krisztus

1. Számomra a húsvét mindig a győzelem szóval azonos. Csak a rosszféle (egyházi és világi) hatalmak gondolják úgy, hogy az igazság, a szeretet, a jóság eltiporható, eltüntethető, lehazudható.

Bármilyen értéktagadó, szellemromboló világban élünk is, biztosak lehetünk abban, hogy az igazán értékes győzni fog, a maradandó elpusztíthatatlan, éppen azért, mert a lelkében halhatatlan ember képviseli. Az isteni értékeket nem lehet megsemmisíteni.

2. Jézus legyőzte a halált. Feltámadásával azt mutatta be, hogy a halál csak a testet érinti, lényegünk (lelkünk-szellemünk) halhatatlan. A történelem során milyen sokan bemutatták ezt, akik testi (földi) életüket feláldozták egy szent cél érdekében. „Ne féljetek azoktól, akik megölik a testet, de a lelket nem tudják megölni” (Mt 10,28)! Mivel a lélek hordozza az igazi értékeket, ezért ezeket sem lehet elpusztítani.

3. Jézus legyőzte a gonoszságot. Jézus soha nem ködösített. Tudta és tanította, hogy a földi élet nem más, mint a világosság és a sötétség kőkemény küzdelme. Önála csak ez a két kategória létezett: a világosság fiai, vagy a sötétség fiai. Köztes állapot nincs. Aki a világosság fia, az egész életén keresztül a sötétség fiai ellen fog küzdeni. Aki ezt a harcot feladja, az kikerül Isten uralma alól.

Jézus hogyan győzte le a gonoszságot? Úgy, hogy soha nem engedte, hogy lelkének legparányibb részébe beköltözzön bármilyen sátáni, szeretetlen dolog. Aki kiszorítja magából a gonoszt, az már győzött. Aki ismeri ennek a módszereit, az mondja el másoknak, tanítsa meg mindenkinek, a jóság így szorítja ki a gonoszságot a Földről és az emberi szívekből.

A Gandhiról szóló film egyik szívszorító jelenete: amikor erőszakmentesen akarnak elfoglalni Gandhi vezetésével egy sópárló üzemet, fegyvertelenül és erőszakmentesen mennek a bejárathoz, ahol azonnal leütik őket. Ennek ellenére sorban mennek mindannyian. Amikor ezt látja egy külföldi újságíró, azonnal írja a cikkét: „Az egész civilizált világot legyőzték az erőszakmentes indiaiak…”

A jóság néha hosszú idő alatt győz a gonoszság felett. Franz Jägerstätter osztrák földműves megtagadta a katonai szolgálatot, mert az evangéliumból és lelkiismeretéből tudta, hogy nem szabad megölni senkit, főleg olyanokat, akik nem tettek neki semmi rosszat. Ezért 1943. augusztus 9-én kivégezték. Mennyi ellentmondást szült a cselekedete. Környezete, egyháza is nehezményezte döntését. Sokan tartották megfontolatlannak, rajongónak, túlzónak. Azóta eltelt 64 év, és tavaly ősszel boldoggá avatták…

Aki az evangéliumi jóságot hordozza a szívében, biztosan győzni fog. Úgy, ahogy Krisztus is győzött.

4. Ha a húsvét lényegét akarom összefoglalni, ezt mondhatom Jézusról:

– Megölték, mégis él!

– Megalázták, mégis felemelkedett!

– Elhallgattatták, mégis kétezer éve hangzik a tanítása!

– Ellehetetlenítették, tanítása mégis megragadta az emberek szívét!

– Kiközösítették, mégis egységesítő pont lett, akinek nevében közösségek alakulnak!

– Próbálták kiirtani a nevét, emlékét, mégis örök időkre fennmaradt a neve, tanítása, értékrendje!

Március 30. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Jézus biztat és erősít

1. Együtt voltak a tanítványok, mert féltek a zsidóktól.

A félelemnek is van összetartó ereje, közösségmegtartó képessége. Amikor a tanítványok együtt vannak – bármilyen okból – az egység növekszik. Munka, közös pihenés, sport, mindez olyan lehet, mint egy jó közösségi találkozó.

2. Ahol együtt vannak a tanítványok, ott megjelenik Jézus is.

Jézus nem hagyjaegyedül a bajban tanítványait. Az ő jelenléte azért erősít, mert nincs benne félelem. Megmutatja szenvedése jeleit, ezzel is erősíti, bátorítja övéit – már legyőzte a szenvedést, győztesen került ki a szenvedésből, halálból. Akit legyőz, leteper a szenvedés, az nehéz helyzetbe kerül.

3. Jézus köszöntésében (Békesség nektek!) benne van egész valója

Jézus gyorsan regenerálódott lelkileg, helyreállt a lelki egyensúlya. Békesség keletkezett benne. Feldolgozta a legnagyobb lelki terheket (szenvedés, halál). Felülemelkedett minden lelket zavaró körülményen. Jézus lelke stabil volt és egészséges. A békévé oldott szenvedést mutatta be tanítványainak.

4. Ahol Jézus megjelenik, ott küldetést ad tanítványainak, küldi, biztatja őket.

Először a Mester példáját kell megérteni, elmondani, utána a saját tapasztalatukat. Jézus nem az emlékekkel foglalkozik, amikor találkozik tanítványaival, hanem a küldetéssel. Abszolút célirányos, tökéletesen elkötelezett. Nem a szenvedésből tanult tapasztalatairól beszélt, hanem a jövőről, a mennyei Atya tervéről.

5. Aki Lélekkel telített, az tudja Jézust követni.

A küldetéshez Lélek kell. Az oldás-kötéshez ugyanígy. A közösségi élet arról szól, milyen erővel működik bennünk a Lélek. Mennyire ébred fel a lelkünk mélye (mert Isten Lelke itt található). Van egy számítógép-vezérelt toronyóránk. Programozás után megkérdezi: Aktív a program? Ha nem, akkor megmarad benne a program, de nem szólnak a harangok, csak akkor, ha aktív a program. Ha aktív bennünk a Lélek, csak akkor fogunk dolgozni Isten Országáért.

6. Ahol Jézus megjelenik, kételyeket oszlat.

Jézus nem az öklét mutatta meg a kételkedő Tamásnak, hanem a sebhelyeit. A kételkedést nem bünteti, hanem feloldja. Jézus Tamás hitét, bizonyosságát erősíti, nem a kételyeit. Jézus nem elbizonytalanít, hanem megerősít. „A megroppant nádszálat nem töri el, a füstölgő mécsbelet nem oltja ki” (Mt 12,20).

Korunkban sok a hiszékeny ember (akik bedőlnek a gagyi reklámoknak), de kevés a hívő. Sok a hitetlen, de kevés a kételkedő. Nagy a különbség a hitetlen és a kételkedő között. A hitetlen nem hisz, a kételkedő csupán meginog a hitében. Aki hisz, az boldog, mert a Földön is megtalálja a helyét, szerepét. Aki hisz, az hazaérkezett.

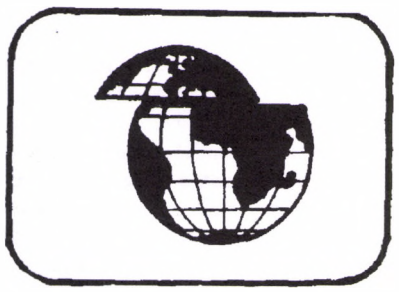

Eugen Drewermann

A keresztény emberközpontúság és a természet elpusztítása

Ebben a tanulmányában – amelyet itt kivonatosan ismertetünk – a szerző arra mutat rá, hogy a környezetvédelem kérdése voltaképpen annak az emberképnek a kérdése, amely a Nyugaton alakult ki, és amelynek – ha nem akarjuk végképp tönkretenni természeti környezetünket – legalább három szempontból nem szabad fennmaradnia eddigi formájában. Nem maradhat fenn tovább az a meggyőződés, hogy 1) minden az ember körül forog, és csak azért létezik, hogy az ember céljait és hasznát szolgálja, 2) az emberi történelem értelme az állandó haladás, 3) az emberben kizárólag racionális képességei valóban emberiek, érzelemvilága és tudattalanja viszont vagy „beteges jelenség", vagy egyáltalán nem is létezik. Ezen felfogás mögött az alábbi szellemtörténeti fejlődés áll:

Pusztán történetileg nézve a keresztény emberközpontúságnak két oka van, egy filozófiai, és egy vallási.

Az Isteni az egyiptomiak, de a babiloniak és a hinduk szemében is az ember és az állat egységén nyugodott, ezzel szemben ***a görögök*** voltak az elsők, akik pusztán emberi vonásokkal látták el isteneiket, és ezzel az istenek közelébe tolták az embert. Ez valláslélektanilag nézve azt jelenti, hogy már a görög istenelképzelés kezdetein egy olyan fejlődési irány alapjait rakták le, amely a későbbiek során szükségképpen egyre inkább kiemelte az embert abból az összefüggésrendszerből, amely az ösztönök, a tudattalan és a mítoszok világához kötötte. Már a jón természetfilozófiával elkezdődött ugyanis az a gondolkodásmód, amely aztán a Nyugaton döntővé vált, s a mítosz helyébe a *logoszt*, az érzelmek helyébe a *rációt*, s az istenek világa helyébe az *okok* törvényszerűségét állította. Innen már csak egy lépés kellett ahhoz, hogy Görögországban felfedezzék a puszta természet-történettől különböző *emberi történelmet*, s a gondolkodás racionalitása hamarosan le is rombolta a régi sokistenhit teljes szellemi alapzatát. A kételynek ebben a korában mondta ki először *Prótagorasz* azt a mondatot, amely – bár egyelőre csak ismeretelméletileg – az embert nyilvánította „minden dolgok mértékévé". A világ és az ember ettől *idegenné vált* egymás számára, és vagy az történt, hogy az ember elszigetelten és szabadon szemben állt egy olyan világgal, amelyből elmenekültek az istenek, vagy az, hogy az embert és a világot már csak a teremtés gondolata kötötte össze.

Azt, hogy mit jelent ez az inkább elméleti beállítottság a gyakorlatban, mindenekelőtt ***a rómaiak*** mutatták meg; náluk ugyanis roppant *uralmi vággyal kapcsolódott* össze a görög emberközpontúság. A görög kezdeményezést következetesen folytatva, *Cicero* ezt írta: „A világ elsősorban az istenek és az emberek miatt teremtetett, de a világ egész berendezése csupán az ember hasznára lett kigondolva és megvalósítva" (De natura deorum, 2, 17), s ennek megfelelően mutatta be például azt, milyen előnyös a szarvasmarhák hátának felépítése abból a szempontból, hogy igát hordjanak a mezei munkák végzéséhez, vagy beszélt teljes komolysággal arról, hogy a sertés csak azért van, hogy megspórolja az ember számára a pácoláshoz szükséges sót, „nehogy megromoljon". Az állatok életének csak élő konzervként van jelentősége Cicero szemében; mint mondta, „a természet egész készlete csak az ember kedvéért létezik" (uo.). A rómaiakkal lép színre először a szellemnek az a megjelenési formája, amely gyakorlatilag az emberi célkitűzések *puszta nyersanyagává* nyilvánítja az egész természetet. Ennek a felfogásnak a hatásai mindmáig érezhetőek a Földközi-tenger egész medencéjében és messze azon túl is.

A neolitikus forradalommal létrejövő *mezőgazdaság*, majd mindenekelőtt kb. Kr. e. 1000-től *a vas előállítása* és *a hajóépítés* már a Közel-Keleten is az erdők letarolásához és egész vidékek elsivatagosodásához vezetett – példa erre a mai Libanon területe. Ha összevetjük mindezt a hasonló közép-amerikai és dél-amerikai (az Andok országai) fejleményekkel, akkor a rómaiak mentségére meg kell állapítanunk ugyan, hogy mindenekelőtt a szervezett növénytermesztés és állattartás által lehetővé tett *városiasodásban* rejlenek minden nagy környezeti válság gyökerei (népességnövekedés, gyors technikai fejlődés, az ember belső elidegenedése a természettől, mesterséges igények abnormális növekedése, az önállósult árukereskedelem követelményei) – de a görögöktől és a rómaiaktól eltérően a Közel-Kelet, a régi Kína vagy az Újvilág első földművesei megmaradtak abban a világképben, amely még élő egységnek tekintette, és akként tisztelte a természetet. A Föld mindenütt a Nagy Anyának számított, és minden kulturális fejlődés ellenére sem veszítették el annak emlékezetét, hogy minden természeti beavatkozás megzavarja a természet egyensúlyát, és az istenek elleni vétekkel ér fel. Ezzel összevetve valóban elrettentő az a *gátlástalanság*, amellyel a rómaiak a vallást az emberi hatalom imádatára, a természetet pedig az emberi kizsákmányolás puszta éléstárává zsugorították. A Földközi-tengeri és környékbeli országok elkarsztosodása mindmáig igen világosan mutatja, hogy szó szerint milyen tönkretett talajba nyúlnak a Nyugat gyökerei, és a római települési és irtási politika könyörtelenségétől csupán a technikai eszközök fejlettsége választ el minket; az a szellemi magatartás és hatalomgyakorlási mód azonban, amelynek nincs párja a népek körében, alapjait tekintve változatlanul megmaradt.

A politikailag és kulturálisan a rómaiak örökébe lépő, és ezzel „a Nyugatot" megalapító *kereszténység* sem enyhített semmit a római alapbeállítottság emberközpontúságán és a természettel szembeni idegenségen, hanem zsidó eredetéből fakadóan inkább még fokozta azt.

Izrael vallása, amely lényegileg meghatározta a (történelmi) kereszténységet, eleve rendkívül kényes viszonyban állt a természettel. Az Ószövetség vallásossága, amely eredetileg „az atyák Istenébe" vetett hitből nőtt ki, egy törzsi szövetség vallása volt. Alapját az a hit szolgáltatta, hogy saját népük különleges jelentőséggel bír annak a kinyilatkoztatásnak a következtében, amelyet az ősapa kapott. Ennek a vallásnak a középpontjában mindenestül az ember, illetve *egyetlen nép* történelme állt. A földművelő népek mítoszaival folytatott évszázados szembesülésre volt

szükség ahhoz, hogy „az atyák Istenébe” vetett hit körébe – a *teremtés* gondolatának közvetítésével – bevonjanak valami olyasmit is, mint a természet és a világ. De bármilyen fontos volt is teológiai eszmeként a teremtés gondolata, nem javított a Biblia egyoldalú emberközpontúságán. Miközben a hinduk és az egyiptomiak kortárs mítoszai óriási korszakokban próbálták meg felfogni a természeti történést, a héberek szemében már pusztán időbelileg is néhány évezred emberi történelmének puszta előjátékává zsugorodott a kozmosz és annak története; a világot az emberi idő mértékével mérték, nem pedig fordítva. Ráadásul a teremtés eszméje a Bibliában tulajdonképpen nem a „világ” mélyebb megtapasztalásából adódott, hanem a Kánaán isteneivel szembeni hitbeli és hatalmi igényekből. Az „Ígéret Földjének” népessége, akárcsak minden földművelést folytató nép, egészen addig a Földanya és az Ég Istene között létrejött szent menyegző gyümölcseként fogta fel a föld termékenységét; ezzel a nézettel, amely az izraelitákra is nagy hatást tett, a próféták a pusztai vándorlás atyáinak hitét állították szembe: nem Baál, hanem az atyák Istene adja az esőt s a föld termékenységét, sőt ő teremtette és tartja fenn az egész világot is.

Eltérően a görögöktől, akiknek a természetfilozófiája a dolgokban vagy a dolgok mögött rejlő személytelen elvnek tekintette *az* Istenit, és akik a természeti jelenségekben működő törvényeket és okokat kutatták, a héberek úgy tekintettek a „teremtés” Istenére, mint egy *abszolút patriarchára*, aki hatalmával és parancsaival kormányozza a világot. Annak érdekében, hogy legyőzzék a mítoszok világát, a görögök és a héberek egyaránt megtették, amire csak képesek voltak – de a görögök a racionalitás elvontságában oldották föl a természet titkát, a héberek viszont úgy tekintették a világot, hogy az csupán Isten hatalmának megjelenési formája. Ahogyan Izrael Istene parancsával és akaratával alakítja a világot, és uralkodik rajta, fordítva is igaz, hogy a héber szemében az ember azáltal hasonlít Istenre, hogy a maga részéről lábai előtt hever a föld (Zsolt 8,7). Isten, akié minden (Zsolt 50,10-13), az emberre bízta a földet annak minden teremtményével együtt, hogy a föld kezelésével teljesítse az ő parancsait.

Ezen a ponton azonban azt is ki kell emelni, hogy különösen a Biblia második teremtéstörténete, és azzal párhuzamosan a próféták bizonyos jövendölései is olyan emlékeket tükröznek az idők végezetével kapcsolatban, amelyek nem csupán uralkodóként tekintenek az emberre, hanem sokkal eredetibb módon a világ „szolgájaként” is (1Móz 2,15). Ám a teremtéshez való viszonyulás mind Isten, mind az ember részéről *külsőséges*. Izrael vallása alapjában véve sivatagi vallás maradt, amely Kánaán isteneinek félő tisztelete miatt sosem volt képes arra, hogy jóságosan és meleg érzelmekkel, például Nagy Anyaként tekintsen a földre. Minden nomád szemita törzs spontán csodálata az éjszakai égboltnak szól, a csillagok sátorának (Zsolt 8,4; 19,2-7), nem a földnek, és az ember hiába keresi a Bibliában a föld szépségének tősgyökeres költészetét. A teremtés héber dicsérete abban merül ki, hogy Isten képes „mustot, olajat és bort” (5Móz 7,13; Oz 2,10.24; Jer 31,12), valamint „a búza legjavát és sziklából szedett mézet” (Zsolt 81,17; 147,14) adni *az embernek*. Jób könyvén kívül az egyetlen nagy kivétel a 104. zsoltár, amely azonban jellemző módon csak *Ekhn-aton* fáraó nagy naphimnuszának héber utánzata: a bibliai másolatot feltehetően több mint fél évezred választja az egyiptomi eredetitől, s ami ott a természettel alkotott, átfogó szövetség széles áramából folyik, az a Bibliában „délvidéki patakmedernek” (Zsolt 126,4) tűnik. A természet bibliai ábrázolása egyébként abban merül ki, hogy bemutatja Isten néhány megjelenési formáját, nevezetesen a viharban, villámlásban és mennydörgésben (Zsolt 29,3-10; Jób 36,26-37), és még ezek sem a bibliai gondolkodás önálló tanúságai, hanem a kánaáni Baál-liturgia utánzatai. Egyedül az a gondolat eredetien héber, hogy Isten az egész világot az *ember „lába alá vetette”* használatra – olyan kifejezés ez, amely eredetileg az ellenség alávetését jelentette (vö. Zsolt 110,1).

Tehát két gondolat találkozik itt össze: a természet mint valami ellenség, aki köteles alávetni magát az emberi (és isteni) akaratnak – így a *héberek;* s a természet mint racionális törvényszerűségek együttese – így a *görögök*. Ez a két gondolat alkotja a természethez való ***„keresztény”*** viszonyulás hátterét, és csak e két gondolat együttműködése alapozza meg évszázadokkal később a modern természettudományt és technikát.

Az első századokban persze a kereszténység számára nem az a mértékadó, ahogyan a görögök a természet tudományos megismerésén fáradoztak. Ellenkezőleg, nem is tudjuk elég radikálisan elképzelni, hogyan omlott össze a „pogány” természettudomány a keresztény-zsidó emberközpontúság súlya alatt. A görögök már tudták, hogy a Föld gömbölyű, és megközelítően meghatározták az átmérőjét is, a keresztények szemében viszont 1500 éven át korong alakú maradt, és sokkal inkább az ember állt a középpontban, mint a zsidóság felfogása szerint: Isten emberré vált Krisztusban!

Ezenfelül a kereszténység Istenét nem egy nép sorsa érdekelte, hanem *az egyes ember* sorsa, ahogyan Krisztus is egy egyén volt, és éppen ez a gondolat vezetett az emberközpontú világkép további rendkívüli radikalizálásához. Az egyén *abszolút jelentőségére* és érvényességére vonatkozó meggyőződés ugyanis – ami önmagában véve a kereszténység egyik legfontosabb és legnagyszerűbb tanítása – nem maradt meg metafizikai meg-

győződésnek, hanem természetfilozófiailag átalakították, oly módon, hogy azt állították, Isten *gondviselése* a természet rendjében is érvényesül. Vagyis immár az egész természetnek az volt a dolga, hogy az ember jó és balsorsát szolgálja, mégpedig minden egyes emberét; sőt, mivel Krisztust (a Kolosszei levél 1,16 *gnosztikus* himnuszához kapcsolódva) a „kozmosz" uralkodójaként fogták fel, azt hitték, hogy kozmológiai értelemben is a világegyetem középpontjának kell nyilvánítaniuk az embert.

A keresztény emberközpontúság végül odáig ment, hogy teljesen *feje tetejére állította* a természet rendjét, és a természet egész rendjét az embertől tette függővé: azt mondták, Ádám bűne miatt Isten minden teremtményt megbüntetett, az ember negatívan befolyásolta az egész természetet, s az embernek kell azt megváltania (vö. Róm 5,12-14; 8,19-22). Teológusok egész nemzedékei vesződtek azzal, hogy az isteni igazságosság és bölcsesség magasabb formájának mutassák ki ezt a szemléletet. Valójában az efféle tantételekkel csak azt demonstrálták, hogy nem ismerik a természetet, és nem is akarják tudomásul venni.

Ténylegesen ez az a pont, ahol természetfilozófiai emberközpontságával a kereszténység kezdettől fogva ellentmondásban állt a felvilágosult görög filozófusokkal is, akik nagyon is jól tudták: lehetetlen, hogy a világ egyszerűen csupán az ember számára teremtetett volna. *Kelszosz* (a hagyományos latin formában *Celsus*) már a második században a keresztény apologéták szemére vetette, hogy a természet semmiképp sem az ember sajátos igényeihez lett szabva, hanem *valamennyi teremtmény* javát egyformán kell szolgálnia. A kereszténység azonban hallani sem akart erről, hiszen az isteni gondviselés gondolata és az ember központi helyzete ezt lehetetlenné tette. Csak amikor a középkorban az *arabok* ismét hozzáférhetővé tették az elfeledett görögöket, s a matematika és a kísérleti kutatás formájában megadták a lökést az egzakt természettudomány létrejöttéhez, akkor indult meg Nyugaton az a mozgás, amely aztán egyre inkább felőrölte az emberközpontú keresztény világképet, majd megadta neki a halálos döfést is.

Bár voltaképpen következetesen, mégis furamód két különböző síkon, egymással ellentétes irányban zajlott ez a mozgás. Egyrészt az történt, hogy ***a reneszánsz***, a görög-római ókor újrafelfedezése óta az emberben – aki addig Isten engedelmes szolgája és az isteni gondviselés kiszemelt tárgya volt – egyre inkább tudatosult, hogy szabad és független lény. Az értelem használatának joga azt eredményezte, hogy az ember az egyházi dogmák kötöttségeitől függetlenül, előítéletektől mentesen, a görög szellem tárgyilagosságával kutatta a világot; csakhogy éppen ezért hamarosan elkerülhetetlenné vált annak felismerése, hogy szerepe a világban – tárgyilagosan nézve – inkább kicsi, sőt parányi, és semmi esetre sem központi és fontos. Másrészt ***a heliocentrikus világkép*** felfedezése Kopernikusz és Galilei révén olyan csapás volt, amely lényegileg cáfolta a keresztény világképet.

Ennek ellenére a keresztény teológia évszázadokon át megpróbálta semmibe venni, vagy látszatmagyarázatokkal elfedni emberközpontú természetfelfogásának lerombolását; hasonlóképpen próbált meg szembeszállni a 19. században *Darwin* származástanával. De nem elég, hogy ezek a fonák szembenállások épp eléggé megnehezítették a keresztény emberközpontúság helyzetét, emberközpontú formájában végül maga a gondviselés gondolata is hamisnak bizonyult. Bármilyen bolondos virágokat hozott is a keresztény önelégültség – például azt a bájos elképzelést, mely szerint az Úristen nyilvánvalóan szándékosan látta el a kecskebakokat görbe szarvval, hogy az ember könnyedén tudjon belőle fogantyút készíteni sétabotja számára –, az emberiség gondolkodó része legkésőbb a lisszaboni földrengés és *Voltaire* Candide-ja óta világosan látta, hogy a természet olyan törvényeket követ, amelyek a legkevésbé sincsenek tekintettel az ember sajátos érdekeire. *Leibniz* ismerte fel elsőként, hogy a kereszténység egész istenhitét megsemmisülés fenyegeti, mert emberközpontúsága hiábavalóan reménykedik abban, hogy a természet különleges módon gondoskodik az emberről, és szinte könyörögve mutatott rá arra, hogy szó szerint „Isten kedvéért" kell a természetet nagyobbnak tekinteni, az embert pedig csupán a természet – jelentéktelen – részének.

A kereszténység ennek ellenére sem akart engedni emberközpontúságából. Isten emberré vált Krisztusban – a Föld bolygónak tehát a világ középpontjának kell lennie! Úgy tűnik, mindenekelőtt ezért ünnepelték még néhány évtizeddel ezelőtt is (jóllehet hosszú ellenállás után) *Pierre Teilhard de Chardin*-t; az ő „az ember a kozmoszban"-elmélete ugyanis alapjában véve a régi emberközpontúságot újította meg az evolúciótan érveivel: *Teilhard* véleménye szerint az egész világmindenség csak azért göngyölődött össze, hogy létrehozza az embert. Valójában az ilyen elképzelések keveset segítenek, és minden olyan nap, amelyen az egyház továbbra is az embert tekinti a világ középpontjának, elkerülhetetlenül közelebb hozza annak veszélyét, hogy a keresztény hit helyett az ateizmust terjeszti. Igaza van *Nagy Szent Albert*nek: nem lehet helyesen gondolkodni Istenről, ha hamis nézeteket terjesztünk a teremtett világról, és az emberek nem fognak hinni egy olyan Isten létezésében, aki arra kényszerít minket, hogy helytelenül lássuk a földet.

Forrás: E. D., Der tödliche Fortschritt, Herder Verlag ^{5}1991, 67-78.

Olvasók fóruma

Humánus Teremtő vagy humániás, ember alkotta, tudománytagadó bálvány?

„Kétszer annyi embernek lehetne meg a napi tápláléka, mint amennyi jelenleg él a Földön. Az éhezés az elosztás – és ezzel a hatalom gondja." (Wolfgang Kessler, ÉV 2007. febr.)

„Az ENSZ élelmezésügyi szervezetének, a FAO-nak a számításai szerint a Föld nehézség nélkül tudna táplálni 12 milliárd embert is." (Beszélgetés Jean Zieglerrel, ÉV 2007. febr.)

„...a globális mezőgazdaság ma problémátlanul tudna naponta 12 milliárd embert táplálni." (Jean Ziegler, ÉV 2007. okt.)

Vajon milyen célt szolgál ez a 12 milliárdos szám, ez a már harmadik ÉV-fordításban felbukkanó adat? A Föld által eltartható népességet csupán az élelem alapján becsülni még materializmusnak is primitív. Az élet csak evésből áll? Ha csak biológiai szinten tekintik is az embert, akkor sem lehet a táplálék alapján becsülni a Föld ***eltartóképességét***.

Ismert kísérlet, amikor van elég élelem. Egy kifutóban patkányok teljes ellátást kapnak. A szaporodó állomány egyre jobban kitölti a rendelkezésre álló teret. Területünk szűkülésével az állatok egyre ingerlékenyebbé vál-

nak. Végül összeomlik megszokott viselkedésük és csoportrendjük, gyilkos dühvel támadnak egymásra, nagy részük elpusztul.

Efelé halad most globálisan az emberiség. Lokálisan már jó párszor előfordult (pl. Húsvét-sziget). A társadalmi összeomlások mögött a média, a közvélekedés, a véleményformálók, a szűklátókörű, specializálódott tudósok, az íróasztal-moralisták stb. általában nem fedezik föl a túlnépesedést. Csak a felszínen jelentkező vallási, faji megosztottságot, politikát, eszméket, érdekellentéteket, általában a bűnös embert stb. okolják.

A patkányok sem tanulnak a katasztrófából, szaporodási szokásaik nem változnak. Így a túlszaporodás és populáció-összeomlás ismétlődik, egyre rövidebb ciklusokban. Ugyanis megtanulnak félni egymástól, s elviselhetőségi távolságukon belül mindenkit megtámadnak. Így kialakul egy „fenntartható", egyensúlyi állapot, a faj jellemzőitől függő egyedsűrűséggel.

Ha tehát a szaporodást nem korlátozza sem élelemhiány, sem természetes ellenségek, akkor a túlnépesedett patkány lesz a patkánynak ellensége, és a belháború, meg a zsúfoltság és versengés okozta betegségek tetemeinek száma kerül egyensúlyba a születésekkel. Szép kis fenntarthatóság!

Amíg a nemzés nem válik tudatos, felelős döntéssé, addig az emberi sors is hasonló az ösztönös élőlényekéhez!

Becslések szerint az emberi nemzések akár fele is kifejezetten a nemző pár szándéka ellenére történik! „Az emberek kilencven százaléka ezen a bolygón egy üveg viszkiből fogant, nem a gyermekvállalás szándékával. Kilencven százalékunk baleset – nem ismerek senkit, aki tervezett volna gyereket. Gyerekkoromban átéltem, hogy nem akarom látni az iszonyatot, hogy nem akartak" (John Lennon).

A termékenység több évezredes erőltetése hatalmi (politikai, katonai, gazdasági) érdekekből, amiben gyakran a vallások a kivitelezők, még ma is hat, pedig ma már senkinek nem érdeke a túlnépesedés. A nőknek és szegényeknek többnyire se joguk, se tudásuk, se eszközük nincs a fogamzásgátláshoz. A terméketlen nőt sok helyen semmibe se veszik. Évente egy millió kisgyermek hal meg azért, mert a szülei még 9 hónapot se tudtak várni az előző szülés után a nemzéssel.

A FAO élelemügyekkel foglalkozik, nem ökológiával vagy szociológiával. Ha 12 milliárd ember élelmezhető lenne, az nem jelenti, hogy 12 milliárd ember élni is tudna a Földön. Nem feltételezhető, hogy sertéstelepszerűségre gondolnak, ahol minden embernek jut egy ketrec és elég élelem, s ehhez érdemesnek tartanak kipusztítani minden ember által nem ehető élőlényt, tönkretenni minden lélekemelő tájat stb.

Maga Ziegler sem a 12 milliárdnak elég élelmiszerről, hanem a 6 és fél milliárd még nagyobb éhezésének veszélyéről beszélt októberben az ENSZ-ben. A bio-üzemanyagokhoz használható termények ára erősen emelkedik, ezért „a mezőgazdasági termelésre alkalmas területeken olyan növényeket termeszteni, amelyeket aztán elégetnek üzemanyag formájában, emberiség elleni bűncselekmény" (Greenfo, 2007. okt. 31.). A Föld már rég nem elég ennyi embernek és a megélhetésüket megtermelő ennyi gépnek.

Tehát vajon milyen célt szolgál ez a már harmadik ÉV-fordításban felbukkanó adat? Miután az európai vallási fővonal elkeseredett harc után kénytelen volt elfogadni, hogy ***a Föld nem a világegyetem középpontja,*** majd (itt-ott még ma is) elkeseredetten küzdött az evolúciós világkép ellen, mely szerint ***az ember nem külön teremtmény,*** hanem az élővilág része, ***most egy harmadik világképrengető fölfedezés elleni vallási-kulturális utóvédharcnak lehetünk tanúi.***

Ha a szaporodás Isten parancsa lenne, s a szaporulat Isten ajándéka, akkor nem lehet túl sok. „Szaporodjatok, sokasodjatok, s hajtsátok uralmatok alá a Földet" (Ter 1,22.28; 9,1)!. ***A nemzés emberi felelősségének elhárítását*** mutatja az is, hogy ez a Biblia állítólag legtöbbet idézett mondata. Pedig műfajilag is és szó szerint is korabeli, ***rég beteljesült áldás, semmiképp sem máig is érvényes parancs.*** A Gondviselést is a „ha pénzt dobok Szent Antal perselyébe, akkor megtalálom az esernyőmet" szintre süllyeszti a „ha Isten báránykát ad, legelőt is ad hozzá" gondolkodásmód.

Azaz ***ha nem igaz a Föld 12 milliárdos kapacitása, akkor a foganás*** elsősorban nem Isten ajándéka, nem is (ezoterikusan fogalmazva) a születendő lélek saját döntése, hanem biológiai folyamat és ***emberi felelősség.***

A sok ezer éves kísérlet, hogy a nemzés felelősségét az ember felsőbb hatalmakra hárítsa, katasztrófába fulladt.

S még milyen felelősség-elhárítást szolgál ez a már harmadik ÉV-fordításban felbukkanó adat? ***Ha juthatna bőven mindenkinek,*** akkor nem kell osztozni, a fogyasztást csökkenteni, a nemzésre odafigyelni. ***Akkor csak a hatalom lenne a felelős.***

Az igazságosság sok mindenre gyógyír, de túlnépesedés mellett csak „az egész Föld egyetlen nagy nyomornegyed" egyenlősége lehetséges. India területe is duplán túl van terhelve, pedig ott átlagosan csak a magyar ökolábnyom negyedén élnek. Már ma is ***a magyar ökolábnyom-szint fele juthat csak minden embernek,*** s a 12 milliárdos vízió esetén az egész emberiség a mai indiai szinten élhetne.

Mi mozgatja azokat, akik félresöprik az elővigyázatosság elvét? Abból mi kár lehet, ha lassul a népességrobbanás? Nyugdíjas korukra nem lesz, aki biztosítsa megszokott jólétüket? Fiatal munkaerőből óriási túlkínálat van. S nem kell Európába bevándorolnia ahhoz, hogy meg tudja termelni a szegény országokban az európai tőke segítségével az európai nyugdíjakat. Hiszen a gazdaság ma globálisan működik, s a munkahelyek vándorolnak oda, ahol a nem-kívántan fogant százmilliók tolonganak a gyárkapuk előtt.

Gyermekeinknek egy kíméletlen globális munkaerőpiacon kell versenyezniük a mindennapi kenyérért. A túlfogyasztás jelentős része kényszerfogyasztás a túlnépesedés okozta irdatlan munkaerőpiaci versenyben.

Az errefelé megszokott jólétnek épp a túlnépesedés miatt lesz vége. Hiszen sem a tőke, ***sem a munka nem teremt megélhetést természeti erőforrások nélkül,*** abból pedig egyre kevesebb jut egy főre. A pénzt nem lehet megenni. Az embert igen, ezért a kannibálok szerint soha nincs túlnépesedés.

Szaporodásra biztatni olyan, mint egy pilótajáték: a következő generáció majd viselje a még nagyobb túlnépesedettség és az elkerülhetetlenül bekövetkező, még rohamosabb civilizációs sorvadás katasztrófáját. ***Nem az lesz a fő gond, hogy nem lesz aki fát vágjon nekünk az erdőben – hanem hogy nem is lesz már erdő.***

Már Engels megmondta, hogy noha a Föld véges, mégis végtelen számú embert el tud tartani, mert a tudomány fejlődése végtelen. A szegényeket becsapják az ilyen rövidlátó technokrata biztatások. Aki a szegényekkel törődik, így teszi föl a kérdést:

Miért a gazdagok kiváltsága (volt mindig is) a családtervezés?

„Az emberek születésükkor nem hülyék, csak tudatlanok. Hülyévé az oktatás teszi őket" (Russell). Quinn „Kultúra Anyának" nevezi az ilyesfajta oktatást, de nyugodtan idesorolhatók némely tudománytól tanulni lusta/gőgös vallási és mozgalmi csoportok is. Csak egy Isten van, a Teremtő, s csak egy igaz vallás, a teremtett világ (s annak részeként az ember) megértése, tisztelete és szeretete.

Simonyi Gyula
az „Érted vagyok" alapítója

TARTALOM

Jubileum
Bulányi György: „E fiúból pap lesz..." 2–3
Tanulmány
Josef Blank :Jézus, a tanító 4–6
Ulrike Stölting: A gnózis: a kereszténység kihívása 7–10
Susanne Heine: Váltsunk már perspektívát! 15
Hartmut Meesmann: Áttörés az ökumenében? 15–16
Gromon András: Józan vagy jézusi megoldás? 22–23
Harmadik világ
Leila Dregger: Igaz emberek apró falvai 16
Interjú
A változás szele (Hubertus Halbfas) 11–13
Gyerekeknek Moha-mese
Ugribugri megbízatásai 17–18
Meditáció
Kovács Tádé: A kommunizmus áldozatainak emléknapjára 19
Hegyi Béla: Hit, hipotézis, hiedelem 21
Aktuális
Christian Modehn: Tudálékos hittérítők 20
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 24–27
Környezetvédelem
Eugen Drewermann:
A keresztény emberközpontúság és a természet elpusztítása .. 28–30
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2008. február 29-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Gondolatok hitről, kereszténységről

A kereszténység megrendülésből fakadó követés. A megrendültség mindig új megrendültséget kíván, a követésre hívó első ráébredés nem maradhat az egyetlen. És ezt az új meg új szíven szúrást ki kell bírni, eltompulás nélkül, tudat alá szorítás nélkül.

Corona Bamberg

Aki nem hisz szabadon, az járjon templomba, hallgassa az Evangélium felolvasását, de maga bele se nézzen: mert elveszíti régi hitét, de hogy újat talál-e, még bizonytalan.

Dimitrij Mereskovszkij

Vád alá kell helyezni azokat a konformista keresztényeket, akiknek sikerült az Evangélium színtiszta igazságát a magántulajdon szentségének, a szabadrablás természetjogának, a civilizált útonállás helyességének, a képmutatás szépségének, a hadifegyverek áldott voltának, a nyomorúság fennköltségének, a kisemmizettség kívánatosságának, a földhöz ragadt anyagiasság eszményiségének, a gyengéken taposás üdvös voltának, a magzatpusztítás malthusi cinizmusát okosságnak, a rendőri kardot a rend, a börtönt az erkölcs, az akasztófát a tisztességesek védelmének érveivé kifacsarni.

Kodolányi János

Egy kétezer esztendős világrend összeomlásának korában élünk. Két világrend között, a senki földjén; a világrendetlenségben, mely két rend között betölti az űrt. Aki erre a mi világrendünkre azt mondja, hogy keresztény világrend volt, az nem tudja, hogy mi a kereszténység.

Wass Albert

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX/1. (107.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2008-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 2. szám
2008. április
225,– Ft

Áldozat és erőszak

Beszámoló Bulányi György vasmiséjéről

Interjú a vasmiséssel

A kereszt alulnézetben

A Vatikán hatalmi politikája

Éhségsztrájkoló püspök Brazíliában

Meditáció a hatodik stációról

Mit tehetünk a Föld megmentéséért?

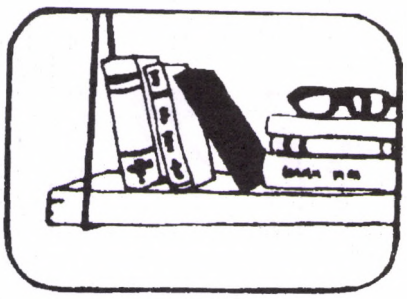

Georg Baudler

Áldozat és erőszak

Őseredeti szavaink kifejezőereje

„Gyerekkoromban nem voltam hajlandó elmélyedni a nyelvtan tanulmányozásában, mert úgy véltem, hogy az is csak egy tudomány a sok közül. Később azonban ráadtam a fejem – amikor észrevettem, hogy azon nyugszanak a Tóra titkai.”

(A geri rabbi)

Szavak és valóság

Eredeti lényegét tekintve a nyelv – a tánc, a gesztusok, a ritmikus hangképzés – révén az ember nevű élőlény annak a szent és isteni valóságnak az észlelésére és igényeire válaszol, amely az őt körülvevő világból és az életéből szól hozzá. Ezért a nyelv keletkezésekor minden szó valami szentet, istenit nevez meg. Ez a szent valóság csak az élet és a beszéd későbbi fejlődése során összpontosul bizonyos (később a hagyomány által meghatározott) területekre, miközben más területek – mint „profánok” – elhatárolódnak ezektől.

A szavaknak történetük van; bár jelentésük és csengésük változhat az idők folyamán, mégis megvan a maguk végső, fogalmi nyelven már nemigen leírható magjuk – mind csengésüket, mind jelentésüket illetően –, amely változatlan marad a szótörténet során. Például a „nő” mindig megmarad a nőiesség jelentéstartományában, és sosem jelenti majd azt, hogy „férfi”. Ha „nőnek”, „nőiesnek”, „asszonyosnak”, „elnőiesedettnek” nevezek egy férfit, akkor ez lehet dicséret vagy feddés, de a „nő” szó sosem jelentheti azt, amit eredetileg a „férfi” jelent, és fordítva.

Eredetük alapján a szavaknak – ha a nyelv szimbolikus ősszavairól van szó – elidegeníthetetlen légkörű jelentéstartományuk van, és mindahhoz, amit bevonunk ebbe a tartományba, ez a légkör és ez a csengés társul. Az előbbi példa is jól mutatja ezt, akár a férfit vonjuk be a „nő”, „asszony” jelentéstartományába, akár a nőt a „férfiébe”. Noha a jelentéstartományok között lehet átfedés – hiszen mindkettő, a férfi és a nő is ember –, a két tartomány *lényege (magja)* nem keveredik össze, és mindkettő más légkört sugároz.

Az „áldozat” szó is az ősszavak közé tartozik a különféle nyelvekben. Igen tág a jelentéstartománya, és konkrét valóságok egész sokaságát jelentheti – ám felcserélhetetlen és elidegeníthetetlen magja, és abból fakadó légköre van, amely mindent, amit csak megnevezünk ezzel a szóval (és levezetéseivel), bevon egy bizonyos „világba”, egy meghatározott gondolkodás- és érzésmódba, és mindent ebben a fényben tüntet fel.

„Mert szeretetet akarok, nem pedig vágóáldozatot, Isten ismeretét, nem pedig égőáldozatot” (Ozeás 6,6), mondja Jahve Ozeás próféta prédikációjában. Ez a kijelentés azt sejteti, hogy a két szónak, az „áldozatnak” és a „szeretetnek” eltérő, egymást kizáró jelentésmagja van, akárcsak a „nőnek” és a „férfinak”. Nagyon fontos, hogy utánajárjunk ennek a sejtésnek, és alaposan megvizsgáljuk; hiszen ha a keresztény hit szerint a „szeretet” az a varázsszó, amely a végső boldogság kulcsa az ember számára a mennyben és a földön egyaránt, és ha Isten végső soron szeretet (1Jn 4,16), akkor döntő fontosságú az emberi élet és az emberi életalakítás szempontjából, hogy ne hamisítsuk meg ennek a szónak a csengését, jelentéstartományát pedig ne változtassuk meg és ne homályosítsuk el az „áldozat” jelentésvilágával.

A következőkben tehát annak járunk utána, hogy lényegét tekintve mit jelent az „áldozat” szó a teológiai szempontból legfontosabb nyelvekben, a héberben, a görögben és a latinban.

Az „áldozatot bemutatni” a héberben

A héber nyelvben sok olyan szó van, amely az áldozat egy-egy formáját fejezi ki. Ilyen a *szebah* (áldozat/vágóáldozat), a *selamim* (üdváldozat/közösségi áldozat), az *ola* (égőáldozat), a *minha* (ételáldozat) és a *neszek* (italáldozat), a *hattat* (vezeklési áldozat) és az *asam* (jóvátételi áldozat; e két utóbbi közös neve az „engesztelő áldozat”) – de mindezeknek a szavaknak nincs egységes összefoglaló fogalmuk. Ez a megfigyelés igen tanulságos: azt mutatja, hogy a héber Biblia embere annyira erősen áldozati vallásosságban él, hogy bár képes megkülönböztetni az áldozati folyamat különböző formáit, szempontjait és szerepeit, mégsem ismer olyan pontot a vallásosságában, ahol akkora távolságra állna a sokféle áldozati cselekménytől, hogy közös benyomása támadhatna mindezen formákról. Az erdőn belül mozog, és képes megkülönböztetni az egyes fákat, de nem képes áttekinteni és megnevezni az erdőt mint egészet.

Ha mégis kísérletet tesz erre, akkor egyes, különösen szembeötlő dolgokat ragad meg a dolgok egészének képviseletében. Így például a kettős fogalomként használt „*szebah* (áldozat/vágóáldozat) és *minha* (ételáldozat)” gyakran az egész áldozati kultuszt jelöli (pl. 1Sám 2,29; Iz 19,21; Ám 5,25). Itt nyilvánvalóan az történt, hogy kiragadták az egymástól leginkább különböző áldozati formákat, az állati áldozatot (*szebah*) és a növényi áldozatot (*minha*), és a kettőt együtt alkalmazták az egész jelenségre. A *szebah* és a *minha* szó olykor önmagában is jelentheti az áldozatot általánosságban (de ekkor a *minha* magában foglalja az állataldozatot is, pl. Iz 66,3-ban). Az *olot* és a *szebahim* (az *ola* és a *szebah* többes száma) gyakran szerepel a teljes áldozati gyakorlat összefoglalásaként, különösen a prófétai szövegekben (ld. pl. 5Móz 12,6; 1Sám 15,22; Iz 1,11; Jer 6,20).

Szebah (vágóáldozat)

Ozeás próféta fent idézett Jahvemondásában is egymás mellett áll a *szebahim* (vágóáldozatok) és az *olot* (égőáldozatok): „Mert szeretetet [héb. *heszed*, azaz szövetségi hűség, ahogyan az kifejeződik a szeretetben és az irgalmasságban] akarok, nem pedig vágóáldozatokat [*szebahim*], Isten ismeretét, nem pedig égőáldozatokat [*olot*]” (Oz 6,6). – Az *olát* (égőáldozat) valószínűleg a kánaáni kultuszból vették át a Jahve-kultuszba, viszont úgy tűnik, hogy a *szebah* (vágóáldozat) már a zsidó ősatyák idején is létező áldozat volt.

A *szebah* szó gyökét minden szemita nyelvben megtaláljuk, alapjelentése „levág”. Jelentheti a mészáros

tevékenységét, az áldozati rituálé során egy állat leölését, de egy ember meggyilkolását (1Kir 13,2; 2Kir 23, 20) és az emberáldozatot is (Ez 16, 20; Zsolt 106,37-38). A szótő olyan jelentéstartalomra utal tehát, amelynek a magja megkülönböztetés nélkül jelöli a levágást és az ölést, és ahhoz kapcsolódóan a csorgó vért.

Sámuel első könyvének első fejezete (3-5.21.24-25. v.) világosan utal egy *szebah* lefolyására (egy állat levágása, bizonyos zsíros részek elégetése az oltáron, az áldozati hús elfogyasztása, kiegészítő rítusok), amelynek *lényegi része az áldozati állat vérének az oltárra öntése*. Ez a vér-rítus a lényeges az izraelita áldozati kultuszban. A vér az élet székhelyének és jelképének számított, kizárólag Jahvét illette meg, s az ember számára tabu volt. A zsíros részeknek az oltáron történő elégetése már az *olá*ra (égőáldozat) utal, a *szebah* sajátossága azonban a közös áldozati lakoma: ebben fejeződik ki a *szebah* ünnepi és közösségteremtő jellege. Mindenekelőtt maga Isten válik részévé az emberek közösségének azáltal, hogy elfogadja az áldozatot: aki a „szent” edényekben megfőzött „szent” húsból (Jer 11,5; Agg 2,12) eszik, közösségben van Jahvéval.

A *szebah* tehát Jahve jelenlétét eredményezi, csakhogy ez alapvetően félelmet és rettegést okoz (ld. 2Móz 30,20; 1Móz 32,31). Viszont (az *asam*, a jóvátételi áldozat kivételével) minden állatáldozatkor, mielőtt leölnék az állatot, ráteszik a kezüket, és így az áldozatot bemutató személy átruházza bűneit az áldozati állatra, ezért aztán érthető, hogy a végrehajtott áldozat *után*, az áldozati állat megölése és vérének kifolyatása után az áldozatot bemutatók örömmel eltelve vesznek részt a közös lakomán, bort isznak hozzá és háladalokat énekelnek (vö. 5Móz 12,7; 1Sám 1,9). Mert ahogyan Jákob (vö. 1Móz 32, 31), ők is azok közé tartoznak, akik az ölés aktusában és a vér kiontásában megtapasztalták Jahve halált okozó szentséges hatalmát, és mégis életben maradtak. Az áldozatot bemutatók öröme azoknak a túlélőknek az öröme, akik az áldozati állat csorgó vérének borzongató érzésében átélték saját tehetetlenségüket és halálra szántságukat a szent Isten színe előtt, s ez az Isten mégis megkímélte őket.

Hogy a tulajdonképpeni áldozati cselekmény mennyire magában foglalja az erőszakot és a rettegést, megrendítő módon mutatják azok a prófétai szövegek, amelyekben maga Jahve rendez *szebah*ot, például Izajás 34, 5-8 (többek között: *„Az Úr kardja csupa vér, csepeg róla a zsír..., mert áldozatot tart az Úr Bocrában, nagy mészárlást Edóm országában”*): a szó itteni alkalmazásában – szinte cinikus módon – azt jelenti, hogy Isten embereket semmisít meg rettenetesen véres módon. A szónak ez az alkalmazása csak akkor lehetséges, ha *alapjelentése* elsődlegesen nem a „közösséget teremtő ünnep”, hanem a rettegést keltő vérontás; csak másodlagosan állhat be aztán ismét a túlélők békéje és öröme, s jöhet létre a közösségük, miután Jahve haragja már elpárolgott.

Ola (égőáldozat)

A későbbi időkben az *ola* lett a leggyakrabban gyakorolt áldozat az izraeli kultuszban. A *szebah*ot eredetileg egyének is bemutatták, az *ola* viszont, amelynek során az egész állatot elégetik, nyilvános áldozatbemutatás: ünnepnapokon az egész nép részt vesz rajta. Miután az áldozati kultusz Jeruzsálemre összpontosul, az ottani templomban naponta mutatnak be égőáldozatot, így néhány hagyományanyagban az *ola* jelenik meg a tulajdonképpeni Jahve-áldozatként.

Magának a szónak az eredetét illetően csak feltételezések vannak, talán a kánaáni-ugariti *srp* gyökkel hozható összefüggésbe, amelynek jelentése: „eléget”. Az *ola* különleges ismertetőjegye az, hogy az egész állatot elégetik, és sem az áldozat felajánlója, sem a pap számára nem marad belőle semmi. Ennek az áldozati formának a középpontjában tehát különleges módon a feláldozott állat elpusztítása és megsemmisítése áll (vö. 3Móz 1,9). Ezen gesztusok révén az ember a korai (Izrael létét megelőző) időkben a legfőbb istenséghez, a szélvész, a vadon és a vihar istenéhez hasonult, és egyfajta „elébe vágó engedelmességgel” megelőzte az istenség vak dühöngését: egy kiválasztott áldozaton ő hajtotta végre azt a tettet, amelyet különben az istenség szabadított volna rá veszedelemként az egész közösségre.

A legősibb korokban ez kétségtelenül emberáldozatot jelentett, és az *ola* (égőáldozat) még az Ószövetségben is jelentheti ezt. Az elsőszülött megölése, amint ezt Isten Ábrahámtól követeli (1Móz 22,2), alighanem *ola* formájában történt. Hogy fogadalmát teljesítse, a hadvezér Jefta *ola* formájában feláldozza a lányát (Bír 11,30-40). Végső szorongattatásában Móáb királya megölte elsőszülött fiát, és „feláldozta *ola*ként a várfalon” (2Kir 3,27). Jeremiás próféta gyermekáldozatokról mint Baálnak bemutatott *olo*tról (az *ola* többes száma) beszél (Jer 19,5). Ezen a ponton mutatkozik meg különleges módon az *ola* archaikus, erőszakos jellege. A szó jelentésmagja alapján aligha létezik kapcsolat azzal a szeretettel és irgalmassággal, amelyet Ozeás próféta szavai szerint Jahve az áldozatok helyett akar (Oz 6,6). Megrendítő látni, hogy Izrael késői időszakában éppen az *ola* az a döntő áldozat, amelynek a bemutatása összességében képes megjeleníteni az áldozati kultuszt.

A vezeklési-, a jóvátételi- és az üdváldozat csak az áldozati cselekmény sajátos szándékát nevezi meg, rítusukat és kifejezési tartalmukat illetően azonban csupán lényegtelen dolgokban különböznek a *szebah*tól és az *olá*tól: ezek is a megölt állat kicsorgó véréből élnek, valamint a tűz fellobbanó lángjából, amely elemészti az áldozati állatot, főképpen annak zsíros részeit. Jelentésmagját tekintve e fogalmak egyikének sincs köze a szeretethez és az irgalmassághoz, ezért már csak a *minha* szó jelentését kell megvizsgálni.

Minha (ételáldozat)

A *minha* többnyire olyan étel feláldozását jelöli, amelyet finomlisztből és olajból sütöttek kovásztalan kenyérré, s amelyet kiegészítő áldozatként alkalmaztak az állatáldozatok bemutatásakor. De jelölheti általánosságban az „áldozatot”, s így magában foglalhatja az állati és a növényi áldozatokat egyaránt.

A *minha* az adomány szemszögéből nevezi meg az áldozatot. Valószínűleg rokon az arab *manaha* = ad, kölcsönöz, valamint a kánaáni-ugariti *mnh* = kiad, kiszolgáltat, kézbesít gyökkel. Főnévként az *mnh* ajándékot, adót, vámot, (hadi)sarcot jelent ugariti nyelven. A *minha* „egy feljebbvalónak nyújtott adomány”, amelyet sosem adnak át valamilyen cél nélkül; legtöbbször természetesen a feljebbvaló kegyét akarják megszerezni vele.

Így hát a *minha* alapjelentéseként az „adó, vám, sarc” („tribútum”) hámozható ki. Az egész ószövetségi héberben nincs más szó a „tribútumra”, csak a *minha*, amely ezért ételáldozat jelentésben Istennek szóló adó vagy sarc fizetését jelenti. Ez az adófizetés megenyhíti és megnyugtatja az adomány címzettjét, és távol tartja őt attól, hogy háborúba taszítsa és feldúlja a neki alávetett országot. Valóban gyakran olvassuk az Ószövetségben a *minhá*ról, hogy amikor füstté válik, akkor „megnyugtató illat az az Úrszámára” (pl. 3Móz 2,2). Másfelől a régi Keleten az adó- vagy sarcfizetésben elkövetett minden szabálytalanság megmásíthatatlanul hadüzenetet vont maga után, s az többnyire a leigázott

ország megsemmisítésével végződött (vö. 2Kir 17,4-6). Jelentésmagja alapján tehát a *minha* is az erőszak összefüggésrendszerében áll. Adó-és sarcfizetésként a *minha* nem a szeretet, hanem a félelem adománya.

Az „áldozatot bemutatni" a görögben

Egészen hasonló a nyelvi tényállás a görögben, az Újszövetség nyelvében. Az „áldozatot bemutatni" leggyakrabban használt igéje a *thüein*. Indogermán gyöke alapján azt jelenti: forr, pezseg, zúg, felkavar, felizgat, de azt is: megrohamoz, őrjöng, dühöng, tombol, száguld, vágtat. A csatában, harc közben felkavarodó porra és füstre, s az ehhez kapcsolódó izgalomra, felindulásra kell gondolni. Ha ez az indogermán szógyök a görögben az „áldozatot [elsősorban füstáldozatot] bemutatni" főjelentést veszi fel, akkor az áldozatbemutatás ősjeleneteiként a harc, az agónia és az agresszió merül fel. A szó ténylegesen ölthet „levág, leöl, gyilkol, lemészárol" jelentést is (ld. 1Makk 7,19).

Ám a görög ókorban már korán érezhető az a fáradozás, hogy visszaszorítsák az áldozat véres, erőszakos elemét. Már Homérosz különbséget tesz *thüszia* és *szphagion* között. Az előbbin az olimpiai ételáldozatot érti, amelynek során megölik az állatot, és áldozati lakomát készítenek belőle, az utóbbi viszont az ún. „khtonikus megsemmisítő áldozatot" jelenti [khtonikus = „a földhöz tartozó, a földdel – egy ország területével – kapcsolatos], amikor is egyfajta pusztítási orgiában radikálisan megsemmisítik az embereket és az állatokat egyaránt. A *szphagion*nak tehát hasonló a jelentése, mint a héber *oláé* (égőáldozat), a *thüszia* viszont az ószövetségi *szebah*nak felel meg. De hogy a görög *thüein*nek (áldozatot bemutatni) és *thüsziá*nak *is* a rettegést keltő megsemmisítés az eredeti értelme, azt jól mutatja a mitikus Iphigenia áldozati megölésének (*thüszia*!) feldolgozása a görög tragédiákban. Az áldozati történés „humanizálásának" hajlama inkább abban mutatkozik meg, hogy a későbbi feldolgozásokban Iphigenia belátja halálának tragikus szükségszerűségét, és készséges áldozati adományként adja át magát apjának.

Az Újszövetségben is a *thüszia* jelöli az áldozatot, áldozatbemutatást, elsődlegesen a zsidó kultusz részeként (ld. pl. Lk 2,24; 13,1), de az Újszövetségben is megtalálható a profetikus áldozatkritika: Istent teljes szívünkből szeretni, embertársainkat pedig úgy, mint önmagunkat, „sokkal többet ér, mint minden égőáldozat és minden más áldozat" (Mk 12.32-33); ez a kijelentés a megsemmisítő áldozatot és az ételáldozatokat egyaránt viszonylagossá teszi. Jézus ajkáról többször is elhangzik az Ozeástól ismert motívum: „Irgalmasságot akarok, nem áldozatbemutatást (*thüszia:* Mt 9,13; 12,7). Másutt sem csupán a vágó- és égőáldozatok, hanem az összes áldozatok elutasításáról van szó: A Főtanács előtti nagy beszédében István diakónus beszél az aranyborjúról, amelynek az izraeliták áldozatokat mutattak be (*thüsziai:* többes szám), s e tettüket a prófétai áldozatkritika egyik visszatérő motívumával ítéli el, ti. hogy ideálisnak elgondolt őskorában, a pusztában Izrael sem vágóáldozatot, sem egyéb adományokat nem mutatott be (ApCsel 7,41-42).

Másfelől azonban az Újszövetség Jézus halálára is alkalmazza az áldozati szóhasználatot. Az utolsó vacsora elbeszélései párhuzamba állítják Jézust Mózessel, aki a Sínai-hegyi szövetségkötés jelenetében fiatal bikákat ölt le üdváldozatként, vérükkel meghintette a népet, és így szólt: „Ez annak a szövetségnek a vére, amelyet az Úr mindezen szavak alapján kötött veletek" (2Móz 24,8). Az utolsó vacsoráról szóló beszámolókban a bort tartalmazó kehely – amelyet Jézus búcsúzóul nyújt barátainak – úgy jelenik meg mint amiben „a szövetség vére" van, amelyet Jézus az emberekért ont ki szenvedése során (vö. Mk 14,24; Mt 26,28; Lk 22,20; 1Kor 11, 25; Zsid 10,29; 13,20). A Zsidókhoz írt levél úgy beszél Jézus véréről mint „a meghintés véréről, amely hatalmasabban beszél, mint Ábel vére" (Zsid 12, 24; hasonlóan 1Pét 1, 2), és azt mondja: Jézus azért jelent meg a földön, hogy áldozatával (*thüszia*) eltörölje az emberek bűneit (Zsid 9,26); ő az áldozati bárány (Jn 1,29.36; 1Pét 1,19; ApCsel 8,32; Jel 5,6. 8-9.12; 13,8).

Az etióp kincstárnok megtéréséről és keresztségéről szóló elbeszélés egyenesen a *szphagion*t (tehát a „megsemmisítő áldozat" kifejezését) alkalmazza Jézusra, amikor Fülöp diakónus Isten szenvedő Szolgájának szavait vonatkoztatja Jézusra: „Úgy vitték, mint egy bárányt a levágásra (*szphagé*)" (Iz 53,7 nyomán ApCsel 8,32). Az ún. Septuaginta, a héber Bibliának az Újszövetség kora előtti görög fordítása azonban nem a *szphagion*t használja az *ola* (égőáldozat) tolmácsolására, hanem a *holokautóma* („az, amit teljesen elégetnek") vagy *holokautószisz* („teljes elégetés") kifejezést, vagy pedig hasonló szavakkal írja körül, de természetesen ezekben is megmutatkozik az *ola* erőszakos jellege.

Az Újszövetség a fentieken kívül még egy sor más, az ókori áldozatbemutatás gyakorlatából levezetett kifejezést is alkalmaz Jézus halálára („megváltott", „kiengesztelt", „odaadta magát", „meghalt értünk" stb.). Most nem foglalkozunk e megfogalmazások teológiájával, de már itt meg kell állapítanunk, hogy pusztán nyelvileg is mennyire elidegenítő az, hogy Jézus szenvedését és halálát, amely erőszakmentes szeretetként jeleníti meg Istent, olyan szavakkal nevezik meg, amelyek eredetileg a khtonikus megsemmisítő áldozatot, állatok és emberek lemészárlását, a pusztítás orgiáját jelölik. Ez a megnevezés tulajdonképpen a római megszálló hatalom szemszögéből láttatja Jézus halálát: e hatalom ugyanis azzal a rettegést keltő, az embert totálisan, külsejében is megsemmisítő kivégzéssel reagált a lázadókra – vagyis azokra, akik a római istencsászár hatalmával versengtek –, amit a keresztre feszítés fejez ki. Az ellenfél lemészárlása új fényben hivatott felragyogtatni Róma és a császár isteni hatalmát.

Ebben az összefüggésben figyelemre méltó, hogy a görögben még

egy szó létezik az „áldozatot bemutatni” kifejezésére, amelyet azonban az Újszövetség (a *thüein*től, sőt a *szphadzein*től is eltérően) *nem* vett át, tehát a Jézus-esemény megjelölésére sem használt, nevezetesen a *hiereuein*. Ez is jelölheti a „levágás, leölés” értelmében vett „áldozatbemutatást”, de eredete alapján inkább „megszentel, valaminek szentel”. Az ige a *hierosz* melléknévvel függ össze, amelynek (ős)jelentése: „erős, vaskos, tartós, hathatós, szent”; a *hiereusz* főnév a papot jelöli, aki eredetileg mindig áldozatbemutató pap. A *hiereuein* alapjelentése tehát: „valami Szentet, Istenien Erőset tenni és létrehozni”. Az áldozatnak ez a vonatkozása jelenti a prófétai áldozatkritika középpontját: Az áldozatbemutatás révén az ember Istennel rendelkezik; azt bitorolja, amit szeretetétől vezérelve Isten ad az embernek, s annak megsemmisítésével, az élet és az életlehetőségek megölésével önmagát emeli istenivé, olyan lénnyé, aki azt képzeli, hogy bármit is adhat Istennek, ami ne lett volna mindig is Istené; ezáltal valami Szentet, Erőset teremt a maga életterületén, isteníti önmagát és az életét.

Az „áldozatot bemutatni” a latinban

A latinban, amely évszázadokon át volt az egyház nyelve, erősen kidomborodik az „áldozatbemutatásnak” az a vonatkozása, hogy „valami Szentet létrehozni”: az áldozatnak a latin miseszövegben is használt alapszava a *sacrificium*. Ez a szó a *sacrum* főnévből és a *facere* igéből tevődik össze. A *sacer* melléknév alapjelentése: „isteni erővel feltöltött”, ami általánosságban (pozitívnak érzett isteni erőkkel kapcsolatban) azt jelenti, „szent”, de (ha khtonikus istenségekkel áll kapcsolatban) azt is jelentheti, hogy „megbűvöl, elvarázsol” és „elátkoz”. A *facere* alapjelentése: tesz, csinál, cselekszik, végez, alkot. Ennek a „cselekvésnek” és „alkotásnak” a mineműsége szerint aztán széles jelentéstartomány adódik. Ha például valaki művészi alkotást hoz létre, akkor – mivel művészet = *ars – arti-ficium* keletkezik, azaz „műalkotás”; ha valaki házat (*aedes*) épít, akkor *aedi-ficium*, „épület”; és ha valaki a Szentet, az Istenien Erőset és Istenien Hatalmasat teszi és állítja elő, akkor *sacri-ficium* keletkezik.

Az, hogy a latinul beszélő ember számára az effajta cselekvésben, tevékenységben, létrehozásban áll az ember döntő, legfontosabb, sőt tulajdonképpeni tevékenysége és cselekvése, abból a tényből adódik, hogy a *facere* ige önmagában is jelentheti azt, hogy „áldozatot bemutatni”, „az áldozati cselekményt végrehajtani”. Megfordítva pedig a Szent olyan erősen kötődik az áldozati folyamathoz, hogy a *sacrum* (a *sacer* melléknévnek megfelelő főnév) önmagában is jelentheti az áldozatot. A Szent itt kizárólag olyasmiként jelenik meg, amit áldozattal, áldozatbemutatással állítanak elő, s az áldozat/áldozatbemutatás olyannyira kizárólagosan a Szent előállítását szolgálja, hogy a kettő egybeolvad. A jelentésében a *facere* igével rokon *operari* = „dolgozik, valamivel foglalkozik” ige is jelenheti azt, hogy „áldozatot mutat be”, „áldozatbemutatást végez”. Ebben a szemléletmódban tehát az áldozatbemutatás nyilvánvalóan az alapvető, az emberlétet mint olyat megteremtő tevékenység, amely struktúraként és eszmei tartalomként minden más tevékenységbe és munkába belefolyik.

Az áldozatbemutatás a Szentet, az Istenien Erőset állítja elő, hozza létre. Azt, hogy ez milyen módon történik, az „áldozatot bemutatni” egy másik latin igéje, nevezetesen az *immolare* mondja el. Ez az ige két szóból tevődik össze: *in* = „-ba, -be” + *mola* = „malomkő”. Az *immolare* tehát azt jelenti: „valakit vagy valamit a malomkövek közé juttatni és apróra őrölni”, azaz egy tárgy vagy élőlény teljes megsemmisítésének, „szétmorzsolásának, összezúzásának” képszerű kifejezésével van dolgunk. Ennek megfelelően az *immolare* a profán szóhasználatban azt jelenti, „megölni”. Az egyházi latinban a húsvéti prefáció használja ezt a szót: *...cum Pascha nostrum immolatus est Christus* = „mivel Krisztust, a mi húsvéti Bárányunkat föláldozták”.

A szokványos miseszövegekben messzemenően az *offerre* ige helyettesíti az *immolare* igét. Az *offerre* eredetileg azt jelenti, „odavisz, tanúsít, mutat, nyújt, kínál”, de azt is, hogy „kirak, kitesz, kitaszít” és „átenged, kiszolgáltat, prédául vet, feláldoz” – a latinban azonban nincs „áldozatot mutat be” jelentése. Itt tehát, akárcsak abban, hogy a görögül beszélő keresztények kerülték a *hiereuein* ige használatát, a nyelvkritikus tudat mutatkozik meg, de a latin nyelvterületen inkább az erőszak mozzanata ellen irányul ez a kritikus tudat (*immolare* mint „szétmorzsol, összezúz”), a görögben viszont mindenekelőtt az ellen, hogy tevékenységével az ember önmagából *hozza létre* a „Szentet”, az „Erőset”.

Összefoglalás

Összefoglalva eredményeinket, a nyelvi elemzésből az derül ki, hogy eredeti jelentésmagja alapján az áldozat(bemutatás) a teológiailag jelentős nyelvekben az erőszakkal, a pusztítással és az öléssel függ össze. Néhány nyelvi kifejezésben tetten érhető az a kísérlet, hogy visszaszorítsák az áldozat(bemutatás)nak ezt az eredetéből fakadó erőszakos, vad jellegét, és az istenségnek hódolattal nyújtott adományt csináljanak belőle.

Ennek a fáradozásnak azonban van egy belső határa, ti. ahhoz, hogy az ember bemutathasson, felajánlhasson valamit Istennek, előbb *birtokolnia* kell ezt a valamit: saját hatáskörébe kell vonnia azt, ami eredetileg az istenségé, és amit az istenség a saját jóindulatából ajándékoz neki. Az ember magához ragadja a Teremtő ajándékát, hogy aztán a megsemmisítés aktusában visszaadja az istenségnek a szóban forgó adományt. Ennélfogva a tényleges áldozati kultuszban megmarad az erőszak, az ölés mozzanata, a csorgó vér okozta borzongás, függetlenül attól, hogy az ölést ténylegesen végrehajtják-e, avagy csak gondolatilag képzelik el, amint még manapság is a Jézus szenvedéséről szóló egyházi énekekben.

Elmondhatjuk tehát, hogy azok a nyelvi kísérletek, amelyek arra irányulnak, hogy megszabadítsák az áldozatbemutatást ettől az eredetileg adott erőszakos és bitorló elemtől, és például a dicsőítést vagy a hálaadást értelmezzék „áldozatként” (vö. Zsolt 50,14 és az erre épülő hagyomány: Zsid 13,15; 1Pét 2,5), olyan végső ellentmondást teremtenek, amely sem gondolatilag, sem érzelmileg nem oldható fel. A maga legősibb nyelvi gyökerei alapján ugyanis az „áldozat” sosem jelenti csupán a sülő vagy fövő hús fölséges illatát, s ezért az említett dicsőítés vagy hálaadás sosem léphet a sercegő hús helyébe; ellenkezőleg, az áldozat fogalmának lényegéhez tartozik e jó illatú adomány *előállítása* az erőszakos ölés és a megsemmisítés aktusa révén. Az áldozat(bemutatás) prófétai kritikájának alternatívája – „Szeretetet akarok, nem áldozatot” – nem szüntethető meg azzal a követelménnyel, hogy adjuk meg Istennek „a szeretet áldozatát”. Az „áldozatot” és az „áldozatbemutatást” már csak a nyelvi tényezők miatt sem lehet ténylegesen erőszakmentesen elgondolni. Mindkét fogalom mindig magában foglalja az erőszakot, vagy mások ellen, vagy önmagunk ellen irányulóan.

Persze kézenfekvő a prófétai áldozatkritika effajta „feloldása”, megszüntetése, mivel az „áldozat” szava

és jelensége is eredetileg és lényegileg gyökerezik az emberiség vallástörténetében. Az áldozatbemutatás jelenségét tekinthetjük a tulajdonképpeni vallási ősjelenségnek, és úgy tűnik, hogy ami ebbe nem illeszkedik bele, az valójában nem szent, nem „istenien erős". Az áldozatot követelő, hatalmas (= erőszakos) Isten nélküli keresztény hit sokak számára „vallástalannak", „puszta" humanizmussá „laposodottnak" tűnik. Ezért alaposan meg kell vizsgálni az áldozat(bemutatás)ban jelentkező vallási ősjelenséget, és meg kell kérdezni, vajon az ősidők homályában, ahol az áldozat(bemutatás) jelensége eredetileg lejátszódik, nem rejtőzködik-e – az áldozat(bemutatás) által elfedve – egy másik vallási ősélmény, egy másik vallási ősjelenség, az, amelyet a prófétai mondás sejt és megcéloz, amikor azt mondja: „Szeretetet akarok, nem pedig áldozatot", *heszed*et, nem *szebahim*ot.

A *heszed* a héber erkölcsi és vallási szókincs egyik leggazdagabb tartalmú fogalma. A *rahamim*hoz hasonlóan, amellyel gyakran együttesen alkalmazzák, a következőket jelenti: jóság, szeretet, rendíthetetlen (mivel Istennek az emberekkel kötött, alapvető szövetségéből eredő) jóindulat, barátságosság, irgalmasság. A (*rehem* = anyaméh szóból levezetett) *rahamim*mal való tartalmi érintkezés ellenére az különbözteti meg amattól, hogy a *heszed* nem csupán egy irányban (a feljebb állótól a gyengébb, a gyermek, a bűnös felé irányulva) történik, hanem kölcsönösen is, és így bizonyos, persze teológiailag igen jellegzetes kijelentésekben egyenesen az ember tanúsít *heszed*et Isten iránt. Ez a mindenkit és mindent átölelő szeretet, jóság és barátságosság (ami az Istennel kötött szövetség értelme) összeegyeztethetetlen a *szebah*hal (vágóáldozat) vagy az *olá*val (égőáldozat), amely az élet vagy életlehetőségek pompás gesztusokkal történő elpusztítását és megsemmisítését jelenti. Ha a *heszed* (szeretet) és a *szebah* (vágóáldozat) egyaránt alapszava a vallási létnek és magatartásnak, akkor a *heszed* szó mögött a *másik*, az áldozat(bemutatás)tól eltérő vallási ősjelenségnek kell rejtőznie.

*A fenti tanulmány a szerző Töten oder lieben. Gewalt und Gewaltlosigkeit in Religion und Christentum c. könyve (Kösel-Verlag, München, 1994) 1.1. pontjának kivonatos ismertetése. Kiegészítésül közöljük – Tótfalusi István Magyar szótörténeti szótára (ANNO Kiadó, Budapest, é. n.) alapján – az „áldoz, áldozatot mutat be" **magyar** etimológiáját:*
Az „áldoz" = „felsőbb hatalmaknak felajánl, s ennek jeleként megsemmisít, eléget" az „áld" igéből származik, amelynek (témánkkal összefüggő) jelentése: „Isten (a sors) testi vagy lelki javakban részesít valakit". Az „áld" finnugor eredetű szó, egy „ál" alapszó gyakorító „d" képzős származéka. Ez az alapszó a rokonnyelvekben is csak származékokból mutatható ki: pl. cseremisz „ultem" = imádkozik, mordvin „altams" = felszentel. Feltehetőleg a pogánykori áldozati szertartásokkal volt kapcsolatos; egyrészt azt jelentette, hogy valaki az áldozat tárgyát a szellemeknek ajánlja, másrészt hogy ezzel a szellemek jóindulatát kéri, illetve elnyeri a maga vagy mások, pl. a közösség számára.

Menekülés a siralomházból

Juan Roberto Melendez küzdelme a halálbüntetés ellen

A mérkőzés 9:3-ra végződött. *Juan Roberto Melendez* számára végzetes volt az eredmény. Ezzel a 9:3-mal kezdődött ***17 évig, nyolc hónapig és egy napig*** tartó lidércálma. 9:3 – így ítélkezett „a nép nevében" az amerikai Florida szövetségi állam esküdtszéke, amely azért ült össze, hogy ítéletet hozzon a Puerto Ricó-i Melendez ügyében. Ítélkeztek – de igazságot nem szolgáltattak. Ezen a napon zárult be a siralomház ajtaja az akkor 33 éves férfi mögött.

A lidérces álom egy májusi napon kezdődött. Az FBI ügynökei letartóztattak egy gyümölcsszedő munkást, amikor a fiatal férfi éppen almafákat oltott be. „Olyan férfit kerestek, akinek hiányos a fogazata, és tetoválása van. Rám mindkettő érvényes volt", meséli a bajuszos, pofaszakállas férfi, aki akkoriban nem beszélt angolul. Az állam a Delbert Bakes, egy szépségszalon tulajdonosan ellen elkövetett gyilkossággal vádolta meg. Két tanú – „hamis tanúk" – súlyosan terhelő vallomást tett ellene. „A tanúk egyezséget kötöttek az államügyészséggel", mondja Melendez, még mindig felháborodottan. Négy napi tárgyalás után halálra ítélték.

Ettől kezdve egy kétszer három méteres cella az otthona. Patkányok és csótányok népesítik be a „sötét odút". „A reggelit egy csapóajtón adták be. És ha az ember túl lassú volt, az étel eltűnt." A gyakran hideg éjszakákon egyetlen takaró melegítette. Éjjel-nappal egyetlen kérdés szorongatta: „Mikor jönnek érted?" A következő tíz évben a többi halálzárka lakói segítik, amiben csak tudják. „Az egyik megtanított angolul. Nélküle nem maradtam volna életben. Az őrök szemében azonban ezek az emberek szörnyek voltak", mondja értetlenül.

Juan Roberto Melendez meg van győződve arról, hogy anyja mentette meg őt a haláltól. Anyja, és Isten. Az anyja, akiről azt mondja, hogy 17 évet töltött térden állva, hogy kikönyörögje az igazságosságot fia számára. És Isten, akiről Melendez hiszi, hogy jó álmokat küldött neki a remény jeleiként. „Mintha azt akarta volna mondani nekem: Tarts ki! Tudom, hogy ártatlan vagy. De az idő az én kezemben van."

Kirendelt ügyvédjének a bíróhoz intézett fellebbezése új fordulatot adott az ügynek. Új tárgyalási helyszínt rendeltek el, és új bírónőt neveztek ki. „Isten áldja meg Barbara Fleischert! Ő bátor bírónő", mondja az egykori halálra ítélt arról a nőről, aki megváltotta kínjaitól. Az új eljárásban csoda történt. Végre napvilágra került az a magnókazetta, amelyen a valóságos gyilkos vallomást tett – az a felvétel, amelyet az ügyészségnek kezdettől fogva ismernie kellett, de amelyet nem használtak fel a perben. Az új bírónő elrendelte az elítélt szabadon bocsátását. Megnyílt a cella ajtaja az előtt a férfi előtt, akit a siralomházban eltöltött 17 év hívő katolikussá tett. Juan Roberto Melendez ma nyilvánosan küzd a halálbüntetés ellen.

Annette Lübers

Forrás: Publik-Forum, 2007/2

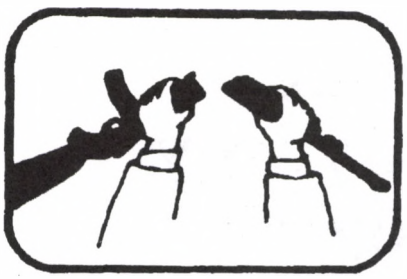

Közös erővel egy sötét korszakban

Felesége tartotta életben a katonaságmegtagadó vértanú hagyatékát

„A forráshoz vezető út az árral szemben halad” – ez a refrénje annak a Jägerstätter-dalnak, amely az ausztriai St. Radegundból származó békeapostol spirituális útját énekli meg. Ki volt ez a *Franz Jägerstätter*? Egy háborúellenes hős, egy katonaságmegtagadó, akit „téves lelkiismereti tettéért” kivégeztek: nem tudta szolgálni a náci háborús gépezetet. 2007. október 26-án, Ausztria nemzeti ünnepén boldoggá avatták. Az „intézményes egyház” ezzel „a hit tanúságtételeként” méltatta Jägerstätter katonaságmegtagadását.

De csendes, mélyen vallásos felesége, Franziska nélkül – akinek három lánya, 14 unokája és 17 dédunokája van – nem maradt volna olyan eleven Jägerstätter vértanúsága. „Franziska egy titkos, csendes hős, egy isteni lény jóságával és erejével”, vélekedik az egyházközség egyik tagja, majd így folytatja: „Kettőjüket, Franzot és Franziskát egységnek látom.”

Franz Jägerstätter egyszerű paraszt volt a felső-ausztriai St. Radegundban, az Inn vidékén. Ez egy kicsi, nyugalmas hely Braunau és Salzburg között, a németországi határfolyó, a Salzach fölött. Franz 1936-ban vette feleségül *Franziska Schwaningert*. Két évvel később az egész faluban egyedül ő szavazott Ausztriának a nemzetiszocialista Németországhoz csatolása ellen. 1943 márciusában kijelentette, hogy „nem vonul be katonai szolgálatra”. Mint minden katonaságmegtagadót, Berlinbe szállították, s a birodalmi hadbíróság 1943. július 6-án halálra ítélte, augusztus 9-én pedig Brandenburg/Havel fegyházában – további kilenc háborúellenes személlyel együtt – a vérpadon kivégezték.

Amikor még kinn dolgozott a földeken, gyakran megállt, és lejegyezte gondolatait egy füzetbe. Ezek a feljegyzések és levelei fennmaradtak, s ma hatásosan szemléltetik „lelkiismereti konfliktusait”. Azzal indokolta a katonáskodás

megtagadását, hogy nem lehet egyszerre nemzetiszocialista és katolikus: „Vannak olyan esetek, amikor inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek.”

A ma is élő, 94 éves Franziska Jägerstätter nélkül nem lett volna olyan híres „az ő Francija”. Franziska megőrizte férje életének tanúságát, gondosan eltette, és így megmentette az utókor számára a noteszekben foglalt feljegyzéseket. Odaadta ezeket a „lelkiismereti kutató” *Gordon Zahn*nak, és lehetővé tette *Erna Putz* számára, hogy megírja és kiadja Jägerstätter életrajzát. A maga jólesően szerény módján türelmes beszélgetőtársa volt minden érdeklődőnek – legyen az katona, holland kényszermunkás, újságíró, békeaktivista vagy egyházi méltóság.

Franziska Jägerstätter kitartott férje mellett „a sötét korszakban” is. „Ha nem így tettem volna, akkor senkije sem lett volna” – így írja le szelíden és tartózkodóan „az ő Francijához” fűződő kapcsolatát. Franziska gondolatait mély hitbeli meggyőződése vezette. Mélyen vallásos kötődése a meggyilkolthoz mind a mai napig érezhető.

A hivatalos egyház a boldoggá avatással annak jelét adta, hogy helyes cselekvésként értékeli Jägerstätter elhatározását, amellyel „Jézus erőszakmentességének szellemét” követte. Azzal, hogy szembeszállt „a háború kultúrájával”, „a keresztény békeparancsot teljesítette”. Ellenállásával szembefordult a kor áramlatával, és politikai felelősséget vállalt.

A linzi Mária-katedrálisban lezajlott boldoggá avatási szertartás végén az özvegy, Franziska Jägerstätter megcsókolja férje ereklyéjét. Majd több mint egy órán marad a templom padjában, és fogadja a „Jägerstätter-egyházközség” jókívánságait.

A következő vasárnapon St. Radegundban, Ludwig Schwarz megyés püspök által tartott mise után Franziska egy motorkerékpár oldalkocsijában ül – mint annak idején „Francival”. A feldíszített templomhoz tartó körmenet során megkérdezik tőle, hogyan bírta az ünnepségeket. „Jól”, feleli, „az emberek kedvesek voltak hozzám.” Majd hozzáteszi: „Ez nem mindig volt így. Gyakran épp az ellenkezője történt.” Mosoly suhan át az arcán. Életörömöt sugároz – a sors minden megpróbáltatása ellenére is.

Lothar Eberhardt

Forrás: Publik-Forum, 2007/22

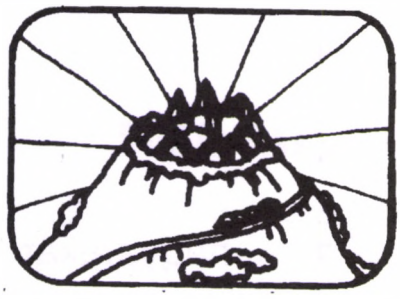

Beszámoló Bulányi György vasmiséjéről

„Nem volna más vallás...”

Bulányi György vasmisés szentbeszéde

Kedves Testvéreim, Testvéreim életem egyetlen tartós szerelmében – a Názáreti Jézusban!

Egész úton hazafelé azon gondolkodám – írta jó másfél százada Sándor, magam meg már több mint egy hónapja azon gondolkodom, hogy mit is fogok január 5-én délelőtt itt mondani Nektek. Valami olyasmit szerettem volna erre a napra készíteni, amit még sohasem hallottatok tőlem. Hetek óta gyűlik is már egy jó Napló-füzetnyi anyagom; s az egész – mind elvetett kísérlet. Egyik testvérünkkel el is olvastattam második számú kísérletemet. Elolvasta, s csak ennyit mondott: *Mindezt hallottam már Tőled.* Hát hogyan ne hallotta volna, ha olvashatott már vagy negyven kötet írást, melyek mindegyike tőlem származik. De mégis megerősített a válasza abban, hogy valami olyasmit kell ma itt mondanom, amit korábban még nem hallottatok tőlem. Hát ez aligha fog sikerülni. Aki 90. éve küszöbét tapossa, jó, ha még fel tudja olvasni a régit. Eszitek, nem eszitek... Mit is várhatnátok tőlem? Hát ennyit bevezetésül.

Az evangéliumi szakasz, melyet felolvastam az Úr *megjelenésének* mai ünnepén, az sem új. Régi. Szent Pál és Izajás szövege még régibb. Nem is olyan biztos, hogy újjal kell kísérleteznem. A liturgia sem hoz újat. Olykor még visszakanyarítják azt is a régibb változatra. Én is azt teszem mostani beszédemben, és idézek a messzi múltból valamit. A Nyitra városát körülvevő magyar falvak sűrűjében, a Zoborvidéken talált száz éve Kodály Zoltán egy népdalt. Ki tudja, hányadik nagyanyjától jutott el ez a népdal az énekesig, majd Kodály fonográfjáig. A középkorban, István király idejében dalolták volt először? Mert hát kellett egy első dalolónak is lennie, akinek a lelkében megfogant a dal! Nem kezdődhetett a második dalolóval! Annak ellenére, hogy akkoriban görög-latin szóval még talán epifániának mondhatták a mai ünnepet, csak megtudunk a dalból mégis valamit. Azt, hogy a Zobor-vidékiek, illetőleg azoknak az ősei meg az első daloló úgy gondolták, hogy *aki megjelenik, az jelenti magát.* S az egyházi év során nemcsak jelenti magát, hanem *jelentgeti is*, mert többször is teszi. Még pedig összesen háromszor. Íme: *Jelenti magát Jézus háromszor esztendőben, Jézus magát úgy jelentgeti már. Először jelenti nagy Karácsony napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Másodszor jelenti hangos Húsvét napján. Jézus magát úgy jelentgeti már. Harmadszor jelenti piros Pünkösd napján. Jézus magát úgy jelentgeti már...*

Mit jelentget? Valami nagyon régit. Karácsonykor is, Húsvétkor is, Pünkösdkor is. És mindig ugyanazt, mert Jézus nem volt kíváncsi arra, amit korának írástudói mondtak neki és mindenkinek. Jézus is olvasta az Írásokat, amiket azok tudói tanulmányoztak, de nem azokból szedte tanítását. Hanem honnan? Jézus az emberi lélek archaikus mélyébe, annak kincseibe nézett bele. Ott találta ezeket a kincseket az emberi lélek mélyén. Abban, amit magyarul lelkiismeretnek, görögül-latinul meg az európai nyelveken a dolgok *együttlátásának* neveznek. Ez volt a végső eligazítója. Nem azért illik elfogadnunk Jézus tanítását, mert ő mondja – ahogyan a tekintélyelvűek, a mindenféle írástudók akarnák. Hanem mért? Halljátok erről Jézus válaszát: *Ha valaki az Emberfia ellen szól, annak megbocsáttatik, de aki a Szentlélek ellen szól, annak nem bocsátanak meg sem ebben a világban, sem az eljövendőben* (Mt 12,32). Jézus Szentléleknek nevezi archaikus kincseink forrását, a lelkiismeretet. Amiből merítette Jézus mindazt, amit elmondott nekünk.

Az elmúlt hetekben megszólít tartományfőnökünk: „Gyurka bácsi, volna kedved házunk mai esti miséjén főcelebránsnak lenni?” Ez annyit jelentett, hogy én mondhatom a szokásos ötperces prédikációt is. Ráálltam. Nem tudom már, hogy mit prédikáltam, de utána vacsorázni mentünk, és a prédikációm hatására Pepe, az egyik kispapunk, a vacsora alatt megkérdezi tőlem: „Gyurka bácsi, ha Jézus ma élne, mit csinálna?” Lenyelem a falatot, közben gondolkodom, s utána mondom: Hát megnősülne, lenne tíz gyereke, birkát tenyésztene, azok tejével táplálná, gyapjával ruházná őket. S nem fizetne számlákat, áfát sem. Birkasajtért, bárányбőrért cserekereskedelemmel szerezné be azt, amit maga nem termel meg. Tanítványait pedig erre a gazdasági alapra épített közösségbe hívná, s a Tizenkettőnek fejés, birkatej oltása, sajtkészítés, nyírás, berbécselés közben mondaná el az üzenetet, amelyet lelke mélyén ma találna. A kézrátevős gyógyításnak ugyanis mára már alighanem lejárt. Van klinika, van természetgyógyászat, és sárkészítésével ma már sarlatánnak minősülne Jézus. Nem is valószínű, hogy kedve volna kilenc évig tanulni, hogy szakorvosi diplomát szerezzen. A birkafejést hamarabb lehet megtanulni. Kivonulna Jézus, most nem a názáreti faüzeméből, de mindabból, ami nem adna időt neki arra, hogy tanulmányozhassa forrását, az emberi lélek mélyét.

Pepe elfogadta a válaszom? Nem tudom, mert nem mondott rá semmit. A tartományfőnök sem, aki pedig ott ült mellettünk. Hagyták, hadd mondjam a szövegem, ami csillagfény messzeségben van attól, amit Pepe s a tartományfőnök csinál, meg attól is, amire engem neveltek, amikor ebben az épületben 80 éve piarista diák lettem, 72 éve beöltöztettek Vácon piaristának, meg 65 éve pappá szenteltettek. Ez egy ilyen rend. Nem mondják, hogy igazat beszélek, azt sem, hogy ostobát. Bíznak bennem, hogy azt mondom-teszem, amit a lelkem mélyén találok. Pepe is meg a tartományfőnök is azt mondják és teszik, amit meg ők találnak ott.

Most, 65 éve, az első misém után ott volt a primíciás ebéden a mátyás-

földi szülői házban az akkori tartományfőnök, akit magunk között nagypapának neveztünk, mert nagyon öregnek láttuk, túl volt már a hatvanadik évén. Ő mondta az ebéd során a köszöntőt. Egy mondatára emlékezem még. Ezt mondta: *Nem tudjuk, hogy nem lesz-e szűk számára Macedónia.* Mármint számomra. Akkor illendően hallgattam, s csak most válaszolok a több mint félszázada már odaát levő Zimányi Gyulának, hogy szűk lett az bizony..., de azért még mindig beleférek valahogy, magam sem tudom, hogy miként.

Mért férek bele? Mert tudjuk mi, piaristák mindannyian, hogy a lelket nem szabad megerőszakolni. Az ember lelke a végső instancia. Ennek kell eligazítania mindnyájunkat. Erre hivatkozott Jézus is, és ezt kérte számon ellenfelein is: *Amikor látjátok, hogy felhő támad nyugatról, mindjárt azt mondjátok, hogy eső jön, és úgy lesz. Amikor meg déli szél fúj, azt mondjátok, hogy hőség jön, és úgy lesz. Képmutatók, a föld és az ég jelenségeit fel tudjátok ismerni, ezt az időt pedig miért nem tudjátok megítélni? Miért nem ítélitek meg magatoktól, hogy mi a caddik, mi a dikaion, azaz mi az istennektetsző, mi az Isten akarata?* (Lk 12,54-57). Testvéreim, ami Jézusnak rendelkezésére állott, számunkra is hozzáférhető. Az ember annak következtében ember, hogy tudja, mit kíván tőle az Isten. Olyan halálbiztosan tudja, mint a katicabogár is tudja, amit neki tudnia kell. Azt, hogy repülnie kell. Mi sem azért tudjuk, mert megtanították nekünk az ötezer vallás valamelyikének a kinyilatkoztatásából. Annak következtében tudjuk, hogy van anyánk meg apánk. S nincs apa vagy anya, aki lelkére venné, hogy magzatának át ne adjon valamit. Ezt: „Kislányom, kisfiam, tudod, hogy jókislánynak, jókisfiúnak kell lenned. Tudod, hogy nem teheted a másiknak azt, amit nem akarsz, hogy neked tegyék.” A szülők is átvették ezt gyerekkorukban a szüleiktől, a mi nagyszüleinktől, a szülők pedig átadták nekünk. S ennek az emberléttel együtt adott ismeretnek a következtében tudunk mindannyian halálbiztosan ítéletet mondani a szívünkben arról, hogy mi tetszik az Istennek, hogy mi az ő akarata. Csak aki képmutató, csak az nem tudja megítélni, hogy Jézus igazat beszél-e. Aki pedig nem mutat képet, hanem azt mondja, amit a szíve mélyén érez és hall, az képes helyesen ítélni. Képes és tud is, ha befelé figyel.

Macedóniával kapcsolatban eszembe jutott valami. Ruiz volt a neve a piaristák egyetemes főnökének akkor, amikor Lékai körbejárta Rómában bíboros társait, hogy elmagyarázza nekik, hogy mekkora nagy eretnek is volnék én. Nekem megírta Ruiz, hogy ne képzeljem, hogy a Vatikán egy bíborossal szemben nekem fog majd igazat adni. Weigand Józsi, korombeli paptársam is elmondta nekem, hogy római levéltári kutatásai során nem talált példát rá, hogy a Vatikán igazat adott volna egy papjának, ha az szembekerült püspökével. Mindez azonban nem akadályozta meg Ruiz generálist, hogy Casarolinak, a Vatikán második emberének megírja, hogy miféle embernek is gondol ő engem. El akarom kerülni most a dicsekedést. Majd a hálás utókor levéltári kutatása kibogarássza levelét, s ez példája lehet annak, hogy mindenkinek módjában van, még ha generális is, azt mondani, amit gondol, amit a szíve mélyén talál.

Megy-é előbbre majdan fajzatom? – kérdezte másfél százada a Tragédiában Ádám, az ember. Mikor közel 63 esztendővel ezelőtt, '45 februárjában elkezdtem csinálni azt, amiből később a Bokor lett, akkor még csak katolikus voltam. Ma, 63 esztendő után, még mindig az volnék, mert se ki nem léptem egyházunkból, se ki nem tették onnan a szűrömet. Nem, bár életem során bőven feszegettem a pofonos ládát, s most sem tudok másképpen tenni. Jézus szűrét bizony kitették a maga egyházából. Ő is védekezett ellene, ahogyan magam is igyekeztem. Mondta Jézus, hogy *nem jött ő felbontani a Törvényt és a prófétákat, hanem csak teljessé tenni.* Ezzel teljesítette: *Ne álljatok ellen a gonosznak!* Meg ezzel: *Szeressétek ellenségeiteket!* De hiába mondta. Saját vallásának főpapja úgy ítélte, hogy Jézus istenkáromló, és szólt Pilátusnak annak érdekében, hogy Jézust keresztre feszítse. Pilátus kicsit vonakodott. De Kaifás a sarkára állt: *Ha Jézust elbocsátod, nem vagy a császár barátja! Ezután már tudta Pilátus, hogy mi a dolga, és keresztre feszíttette Jézust. Mert szövetségben voltak egymással ezek az urak.*

Ez lenne az eleje egy egészen máig tartó szövetségtörténetnek, mely a Bokor történetével fejeződnék be. Meg is írtam már mostani prédikációm második és harmadik változatában, de amit most meg nem hallotok. Nem, mert van egy mókás német adoma: Worüber darf man nicht predigen? S a válasz rá: Über eine halbe Stunde! Magyarul: fél órán túl nem szabad prédikálni. Irigylem Pázmány Pétert, mert ő beszélhetett két álló órán keresztül is. A nagyszombati katolikusok rászánták vasárnap délelőttjüket bíborosukra. Valamit mégis mesélek erről a szövetségről.

A varsói szerződés már elmúlt. Adja Isten, hogy az észak-atlanti szerződés is a sorsára jusson! De van egy szerződés, mely nem ilyen kérészéletű: érvénye, sajnos, évezredeket ível át. Ez a szerződés a trón és az oltár szövetsége. Nagy múltra tekint vissza. A messzi múltban s a Jézus korabeli Izraelben is működött. Király és főpap közös akarata gyilkolta meg azokat a Jézus előtti prófétákat, akiknek sírjait díszíti majd Jézus korában Izrael eleje meg népe – közösen. De Jézus nem díszíti, ő jajt kiált a prófétagyilkos unokákra. S ez lett a veszte. Király ugyan már csak olyan árnyékkirály volt akkor a Római Birodalom kegyéből, Heródes. De a helytartó Pilátusnak valóságos volt a hatalma, s tette is szegény flótás, ami tisztétől tellett, s elbánt Izrael akkori soros prófétájával, Jézussal – Kaifás, a főpap unszolására.

Csak folytatása volt ez a gyilkosság annak, amit az urak mindig is tesznek. Főpapok, írástudók, vének, meg királyok és helytartók. A papi és nem papi fejedelmek. Az a történelemhamisítás, ha az mondatik, hogy *megölhették hitvány zsoldosok.* Csak hitvány zsoldjukért tették ők, szegények, amit tettek. A papi és nem papi fejedelmek pedig a maguk uraságuk, gazdagságuk megtartásáért tették. Tették az eddigi emberi történelem valóságos urának, a Pénznek, a Mammonnak a szolgálatában. Nincsen időnk, hogy felvázoljam ezt a történelmet. De arra van, hogy elmondjam, hogy Jézus után is ugyanaz az a történelem ura, aki Jézusig volt. Ez az úr csinál égő szurokfáklyát Néró korában őseinkből. Ő birkóztatja vértanúinkat az oroszlánokkal a cirkuszokban.

S a folytatás az, hogy mi magunk, a kereszténveknek nevezettek, égetjük hamuvá a másképpen gondolkodókat közel másfélezer esztendőn keresztül, amíg csak az istentelennek mondott felvilágosodás ki nem veri a főpapok kezéből a gyufát. Utána már csak kiközösítünk, mint száz éve Loisy abbét. Csak elhallgattatunk, mint napjainkban Jon Sobrinót. Mindenkit, aki érvényt akar szerezni a jézusi szónak, mely így hangzik: *Boldogok a szegények* és *Jaj a gazdagoknak* (Lk 6). E borzalmas Jézus előtti és Jézus utáni történettel mögöttünk mit tehetünk? Reménykedhetünk. Abban, hogy jelenti magát Jézus nemcsak Nagykarácsony napján, hanem hangos Húsvét napján is. Mert lehetséges, hogy van nemcsak Jézusnak, de az emberiségnek is, van még egy harmadik napja.

Reménykedhetünk egy Istenek és Jézusnak tetsző és még sohasem volt, de fel nem adhatjuk történelemben is, melyet megénekelt váradi kötetében egy húszesztendős fiatal, egy magyar kálvinista: *Nem volna más vallás, Nem volna csak ennyi: Imádni az Istent, és egymást szeretni.* Reménykedhetünk az emberiség feledhetetlen emberi és isteni álmában. Azért reménykedhetünk, mert tudják az ateisták is, hogy szabadság, egyenlőség, testvériség nélkül a földgolyót csak felrobbanthatjuk. S reménykedem a Bokorban, mely megtanulta, hogy a keresztény viselkedésről jézusi viselkedésre kell váltanunk, ha leeretnekeznek bennünket, akkor is. Mert semmi, de semmi közük nincs Jézushoz a gazdag és fegyverforgató kereszténveknek. Még ha napi áldozók és misézők, akkor sincs.

Lassan be kell fejeznem, de nem fejezhetem be anélkül, hogy ne dicsekedjem. Életem legnagyobb dicséretét 1952-ben kaptam a Fő utcán. Ott székelt az ávó. Oda vittek engem is megbilincselve. Ott mondhattam el két hónapon keresztül napi tízórás kihallgatás során a bűneimet, aminek alapján az államügyész majd kötél általi halált kér fejemre a Jónás-tanácstól. Azzal akarok dicsekedni, amit az engem kihallgató őrnagy, Jámbor Árpád mondott nekem. De még előbb elmondom, hogy Jézus is dicsekedett, és különbül mint én. Különbül, mert Ő maga állította ki magáról a legnagyobb elismerést. Ezt: *Én mindig azt teszem, ami Atyámnak kedves* (Jn 8, 29). Amit az őrnagy mondott nekem, azt én most áthárítanám mindazokra, akik az elmúlt félszázadban velem együtt csinálták a Bokrot. Ezt mondta: *Bulányi mester, mit akar itt ezzel a Jézus-szereppel? Mi nem várhatjuk meg, amíg maga meglelkigyakorlatoztatja nekünk a kapitalistákat.*

Jámbor Árpád esztergályos volt. Szavajárása pedig: *Hülye, mint egy gimnazista.* Árpád nem volt hülye. Harcot vívott a '45 előtti urakkal szövetségben levő egyház ellen. Tönkre akarta tenni az egyházat, amely rendre kiszolgálja az urakat. Nem értette, hogy hogyan dolgozhatok én az egyházért. Tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Jézus a szegények oldalán állt. Mit akarok én az egyház oldalán Jézust képviselve? Tudta, hogy a lelkigyakorlataimon arról a Jézusról beszélek, aki azt tanítja, hogy minden embernek csak egy dénár jár. Tudta, hogy Jézus is az osztálynélküli társadalmat akarja, melyben nincsenek urak, hanem mindenki testvér. De Árpád nem várhatta meg a kapitalisták megtérését, rövid úton akarta megsemmisíteni őket az osztályharc, a Párt segítségével.

Szegény, szegény Árpád! Nem tudhattad, hogy '89-re a kapitalisták semmisítenek meg titeket, ti pedig beálltok a kapitalisták cselédjeinek – jó pénzért. De a Bokor változatlanul tudja, hogy a kapitalistáknak kell lelkigyakorlatot tartania. Mert csak ha megtérünk Jézus egy dénárjára, csak akkor jöhet el az Isten Országa. Kedves harmadik és negyedik nemzedék, 1970 és 2000 után született fiataljaink, vegyétek át a váltóbotot tőlünk, az 1910 és '40 után támadt első és második nemzedéktől. A jelszó legyen az, amit Petőfi adott, amikor elolvasta a *Toldi*t, s üzente Aranynak: *Amit én nem egészen dicstelenül kezdék, folytasd te, barátom teljes dicsőséggel!* Ámen.

Laudáció Gyurka bácsi vasmiséjére

„Háború előtt a király kitekint az ablakon, amitől a nép lelkesedése tetőpontjára hág. Aztán: Hajrá! Megkezdődik a tulajdonképpeni háború, amit az emberek csatának hívnak. A csata előtt az emberek imádkoznak, majd lőnek és gyilkolnak. Az ütközet végén a király körbelovagol, és megszámolja, hány halott van. Általános a vélemény: Végtelenül szomorú, hogy ilyesmik történnek. Az életben maradottak azzal vigasztalják magukat, hogy a hősi halál mégiscsak a legszebb halál. A harc után vallásos énekeket énekelnek. Az elesetteket tömegsírokba temetik, s ott addig nyugosznak, míg a régészprofesszorok ki nem ásatják őket. Az egyenruhákat múzeumokba szállítják, de a sírokból legtöbbször csak a gombok kerülnek elő. Azt a helyet pedig, ahol az embereket legyilkolták, a dicsőség mezejének nevezik."

Tiszta és egyértelmű írás. Egy iskolás gyermek, Ludwig Thoma írta e sorokat a háborúról szóló iskolai fogalmazásában. Idézett szerzőnk tehát nem a legismertebb, még csak nem is a legfontosabb személy *azon sokak* közül, akik felismerték, leírták az értelmetlen pusztításról, háborúkról, hatalomról, a hatalom természetéről szóló jelentős felismeréseiket.

A legigazabb gondolatok általában nagyon szűk olvasói körben, korlátozottan érvényesülnek. Számos esetben nappali szobák süppedő, kényelmes foteljeiben folytatott értelmiségi beszélgetések során említik csak meg egy adott *szerzőt* és művét, talán csak a jólértesültség vagy az olvasottság finom jelzéseként. A beszélgetők egyetértően vagy elhatárolódóan viszonyulnak, és képzettségük okán jól meg tudják érvelni álláspontjaikat. A beszélgetés után jó érzés tölti el a társaság tagjait, hasznosnak és értékesnek gondolják az eltöltött időt: szellemi pezsgésre, tisztánlátásra vonatkozó igényük kielégült. Mindennapi életükre azonban mindez nincs hatással: az továbbra is a szépen kialakított mederben, *változás nélkül* folyik tovább. Hivatásuknak élnek: orvosokként, tanárokként, ügyvédekként, tisztviselőkként.

Történelmi léptékkel mérve is *kevesen* vannak, akik az elmélet és a gyakorlat között tátongó szakadékot – nemcsak az óhajtó mondatok szintjén – *össze tudják, és össze merik kapcsolni, a tátongó, mélységes szakadékot pedig feltöltik néhány egyszerű és egyértelmű mondattal.* Ezek a mondatok a szentírás-analízis egyszerű tőmondatai, amelyek a német- és magyartanár szakmai eszköztárának – teológiában szokatlan – újszerű és magas szintű felhasználásával jönnek létre.

A szintézist KIO (Keressétek az Isten Országát!) néven ismerjük. A KIO alapvetését jelentős dolgozatok követik Gyurka bácsi tollából, *az egyházrendről, az engedelmességről, a lelkipásztori marketingről...*, s most nagyot ugorva időben és tematikában: az *Ószövetségről.*

Minden elméleti alapvetésnek azonban egyetlen célja van: életté váltani a jézusi gondolatot, a jézusi eszményeket: az adást, a szolgálatot, a szelídséget, és következményként vállalni a szegénységet, kicsiséget, s az evangélium továbbadását kísérő üldözöttséget is.

Isten különös kegyelme és a *személyes képesség, ismeret, tudás*, Isten akaratának meg nem szűnő keresése, *a megtalált igazságokra igent mondás*, valamint az élet teljes odahelyezése – mindez együtt hozza létre azt az *ember-feletti* teljesítményt, amelyet *egy-hangúság, egy-ügyűség* jellemez.

Gyurka bácsi meghatározó személyiségjegyei példaként állnak előttünk; az új, logikus megközelítéseket folyamatosan kutató elme szolgálja és ellenőrzés alatt tartja azt az akaraterőt, következetességet, szigorú időbeosztást, elkötelezettséget, az Istenhez, a közösséghez, az elvekhez való hűséget, amely nélkül elképzelhetetlen lenne egy ilyen mérvű, Isten felé törekvő termékeny élet. Maximalizmusát toleranciája teszi elviselhetővé a vezetettek számára.

Az egy-ügy „gyökérből" hatalmas, sok irányban meghatározó és maradandót alkotó, gazdag „bokor"-életmű bontakozik ki az évtizedek során. A gazdag életmű egy-egy konkré-

tan megnevezhető állomásán, rövidebb-hosszabb szakaszán jól érzékelhető módon nyilvánul meg a földi hatalmasságok (világiak és egyháziak) félelme és figyelme a ma ünnepelt Gyurka bácsi tevékenységével kapcsolatban, mindazoké, akik a szakadékok meglétében, fenntartásában, sőt elmélyítésében érdekeltek.

A „beszédetek legyen: igen-igen, nem-nem” csupasz igazsága sokakat zavar. A Jézus ajkáról elhangzott szavak elemzése, a szavak jelentéstartalmának pontos feltárása és komolyan vétele ugyanakkor számára és övéi számára tisztánlátást hozott, és új felismerésekre vezetett.

Ezt a tisztánlátást az Ünnepelt – az érdeklődő keveseknek, a korai időkben – kellő vehemenciával, erős szellemi ráhatások közepette adta át. „Mi volt Jézus legjellemzőbb tulajdonsága?” – kérdezte 1969 decemberében a csepeli kistemplomban néhány fiataltól Gyurka bácsi. A választ kinek-kinek papírszeletekre kellett ráírni. A jó katolikus neveltetés jó katolikus válaszokat eredményezett: szeretet, önfeláldozás, megváltotta az emberiséget, lemosta a bűneinket, ezek közül is leginkább az áteredőt stb. Valaki a táblán gyűjtötte és jegyezte a válaszokat. Szinte utolsónak került kézbe egy cetli: „Fizikai erőszakot nem alkalmazott.” Körülnéztünk, ki lehetett, aki ezt a körmönfont marhaságot képes volt leírni? Gyurka bácsi magára mutatott... A tétel megbotránkozást keltett, az elutasítás, ha ez számtanilag lehetséges lett volna, meghaladta volna a 100%-ot.

Uram, Istenem!

Megköszönjük 65 év gondját,
Hogy neki mindig fontos volt az Ország.
Köszönjük a mosolyt és a könnyet,
Azt, hogy Véled a kereszt is könnyebb.
S kit Teérted bántott, aki bántott,
Te megóvtad szívében a lángot,
Mely tükrözte tiszta égi fényed:
Köszönjük az áldott közösséget,
S hogy Te küldted szeretetben élni.
Útja végén segítsd hazatérni!

Gyombolai Márton

Az intenzív tudat-átalakítási folyamat nem nélkülözte az ironikus megnyilatkozásokat sem. Gyurka bácsi a következő kérdést tette fel egy alkalommal: „Mit gondol, Gabika, mitől is váltott meg minket Jézus?... Azt képviseli, hogy a Jóistent megbántotta az első ember...? Mivel végtelen a sértés, végtelennek kell lennie az elégtételnek is...? Ezt tanítja Szent Anzelm. Ember tehát nem engesztelheti ki Istent. Ekkor Ő leküldi a Fiát, akit mi, emberek megölünk. Erre a Jóisten kiengesztelődik?!”

Húszéves voltam, amikor egy hosszabb beszélgetésünk végén megállapítottam: „Ha ezt az utat járjuk, akkor elmegyógyintézetbe, börtönbe zárnak, ép elmével nem kerülünk ki onnan...” Gyurka bácsi erre csak széttárta a kezét: „Mégis, mi mást jelentene: 'Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak...'?”

Az elvi felismeréseket a mindennapi élet gyakorlatával összhangba hozni nem könnyű feladat.

A tudat-átalakítás a *metanoiá*val kezdődik – mondta nekünk Gyurka bácsi. Arra *használod az életedet, amire az idődet*, ezért az első lépés az idő könyvelése: napi elszámolás, mire mennyi időt szánsz. Három szempontból kell nézned az életedet: Mire fordítod az idődet, mire költöd a pénzedet, és hogyan éled meg a szeretetet mások iránt?

Tabuk döntögetésére kevés embernek van kellő elszántsága, ereje és energiája még akkor is, ha megfelelő szellemi munícióval rendelkezik. A trón és az oltár szövetségének kérdésköre, a nagykonstantini fordulat, a több csúcsérték létezésének tagadása is ezen tabuk körébe tartozott.

Gyurka bácsi *tiszta viszonyokat teremtett ezekben a kérdésekben. Egy* csúcsérték van: a szeretet. A kereszténynek az emberiség egybeszeretése, közösségbe gyűjtése a valódi hivatása, amelyre a keresztségben – ami nem szabad, hogy csak „bubaöntés” legyen – kapott felhatalmazást, vállalt kötelezettséget. Nem a papi szakma kizárólagos sajátja, hiszen Jézus úgy fogalmazott, hogy a halászok is és a kofák is megérthessék. A jézusi mintát követve magánlakások erre alkalmas szobáiban az asztal körül ideális esetben 12 ember ül, az elnöki teendőket minden alkalommal más és más tölti be. Pontosság, tanulás, a körben hozzászólás fegyelme és iskolás rend biztosította a tanulóvá és tanítóvá válás, az evangélium továbbadásának és a jézusi küldetés-parancs teljesítésének feltételrendszerét.

A hivatástól eltérő tevékenység a foglalkozás. A foglalkozás tehát nem lehet hivatás, hanem a pénzkereset szükséges formája, amely időbeli és gondolati szinten sohasem emelkedhet a hivatás magaslatára. „A keresztény embernek sok a fizetése!” Meg tudnál élni akkor is, ha kevesebb lenne? Ha nem kaptál volna fizetésemelést? Gyurka bácsi ezekkel a mondatokkal tudatosította bennünk azt is, hogy a fizetésnek elégnek kell lennie a saját szoros szükségleteink mellett a rászorulók megetetésére is. No, de ki a rászoruló? Az éhezők kétségkívül azok. E gondolat gyakorlati megvalósulása a Gyurka bácsi kezdeményezésére létrejött, mintegy negyven éve működő „éhező-kassza”.

Egy fizetésből is el kell tudni tartani a családot! Éspedig a fél tucat gyereket számláló családot is, nem pedig az egykét vagy a kettőkét. „A magyarság határon innen és túl azért fogy, mert nem szülnek az asszonyok gyerekeket...” – mondta azokra a felvetésekre, amelyek a kisebbségi sorsra vezették volna vissza az erdélyi magyarság fogyását. Egyszerű, sallangmentes megállapítás, egy azok közül, amelyek jellemzők rá.

Gyurka bácsi életműve döntő változást hozott a korábbi keresztény felfogásba, kialakult életstratégiákba, lelki, szellemi és gyakorlati területen egyaránt. De nemcsak ott. Azt gondolom, korunk társadalmára a legjelentősebb hatást a jézusi erőszakmentesség képviselete, a börtönt vállaló katonai szolgálatmegtagadás gyakorolta. Gyurka bácsi szerepe ebben felmérhetetlen: lehántotta a mítoszt a hazaszeretet, a haza megvédése, az igazságos háború, a haladás, az egyéni felelősség, a személyes lelkiismeret egy másik ember – például a parancsnok – zsebében tartásáról. Megfogalmazta azt, amit gyerekként még érzünk, iskolásként dolgozatba írunk, valahogy így: „A katonaság nem arra van kitalálva, nem az a célja, hogy elkényeztetett fiúcskák megegyék a spenótot (copyright: Lékai bíboros), hanem gyilkolásra képez ki.”

A különböző szakirányú társadalomtudósok nyilvánvalóan a történelem perspektívájába helyezve értékelni, méltatni fogják Gyurka bácsi teológiai munkásságát csakúgy, mint a Bokor alapítójaként kifejtett tevékenységét. Már most is történettudósok érdeklődésére tart számot *mindaz* a nemzetbiztonsági szakszolgálatok által szorgos hangyamunkával gyűjtött anyag, amelynek egy része a Történeti Levéltár meghatározott részlegében, más része már ma is a Magyar Országos Levéltár gyűjteményében van. Az egyháztörténészek, kutatók munkájához az általa alapított folyóirat, a Koinónia írásai mellett Gyurka bácsi gépiratban és nyomtatásban megjelent művei, cikkei, fordításai bőséges forrásul szolgálnak.

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat mi, a Bokor Bázisközösség tagjai és szimpatizánsai, hogy beszédeit, lelkigyakorlatait, prédikációit hallhattuk, hallhatjuk, olvashatjuk, közösségeibe járhatunk. Mi, akik most itt jelen vagyunk, azok nevében is, akik a távolból lélekben együtt ünnepelnek a Bokor Bázisközösség alapítójával, Ünnepelt Testvérünk számára – összhangban a számára fontos értékrenddel – szellemi ajándékot készítettünk e jeles napra, és ezt szeretnénk átnyújtani Neki.

Kedves Gyurka bácsi! A testvéri közösség egészének, az itt jelen lévő négy generáció, és jelen lenni nem tudó testvéreink nevében hálás szívvel köszönjük Istennek, hogy a Bokor Közösségben együtt élhettük át ezeket az évtizedeket Veled, aki Jézus példáját és szavait valósíthatóvá tetted számunkra, és sokak számára.

Isten áldása legyen Rajtad – és valamennyiünkön!

Vincze Gabi

„Radikalizálódtam...”

Kovács László beszélgetése a vasmisés Bulányi Györggyel

Túl vagyunk a vasmisén. Minden nagyobb hírverés nélkül kb. 500 ember jött össze a Duna-parti piarista kápolnában, ahol családiasan megünnepeltük pappá szentelésed 65. évfordulóját. Előtte talán egy hónappal érdeklődtem a vasmiséd felől, mire azt válaszoltad: Lesz, de remélem, nem érem meg. Most megkérdezném Tőled: Szabad ilyet mondani egy Bulányinak?!

Én azt hiszem, hogy szabad. Azért szabad, mert az embernek mindig ki kell mondania, amit gondol. Isten sohasem kívánja azt, hogy hazudjak. Sohasem kívánja, hogy azt mondjam: jaj, csak éljek még sok-sok esztendőt, amikor olyan pocsékul érzem magam, hogy szívesen befejezném.

Tíz évvel ezelőtt beszélgettünk a 80. születésnapod előtt. Akkor azt kérdeztem Tőled, hogy sikeres volt-e az életed. Azt válaszoltad, hogy Isten is, Jézus is sikertelen, mit mondhatnál akkor Te? A vasmise előtti pesszimista hangodból azt hallottam ki, hogy most még inkább sikertelennek érzed magad. Változott valami tíz év alatt? Súlyosabb a helyzet?

Sok minden változott. A nagyvilág változásait hagyom, inkább arra válaszolok, hogy bennem történt-e valami változás. Történt: Radikalizálódtam...

Radikálisabb lettél? Hogyan?

Jó egy esztendővel ezelőtt mondtam Adyligeten egy prédikációt, az volt a címe, hogy „Mind tolvajok és rablók...”. A prédikáció megjelent a Naplóban, a Koinóniában, a Kapuban, és átvette onnan a Magyar Mérce is. Az első három sajtónyilvánossága semmi eredményt nem hozott, de a Magyar Mércében megjelenés annál inkább. Határainkon túlnyúló vita folyik arról, amit ebben a tanulmányomban megírtam. Az egyik vélemény: Áldja meg a jó Isten a Bulányi atyát, hogy végre kimondta azt, amit mondott. A másik: Hát ez akkora melléfogás! Mert hogy lehet olyat mondani, hogy az Ószövetség nem az Isten igéje?!

Hogy lehet?

A hozzászólók első csoportjáról mesélnék valamit. Egy régi bokortag azt írta, hogy ő hozzáfogott Mózes öt könyvének elolvasásához. Az ihletője az volt, hogy az egyik vasárnap azt hallotta az olvasmányban, hogy Isten választott népe kiirtotta az amalekitákat egy szálig. Az olvasmányt felolvasó egyházi személy akkor azt mondta: Ez az Isten igéje. A hívek pedig ráfelelték: Istennek legyen hála!

Isten helyesli a gyilkolást? Ez zavar Téged is?

Nagyon. Mert úgy érzem, hogy nem lesz ebben a világban sohasem rend, amíg az Isten gondolatával totálisan ellenkező dolgokat szépen, vallási hagyományainkként érintetlenül hagyjuk. Csak akkor lesz rend, amikor csak ahhoz ragaszkodunk, amit Jézus megfogalmazott, és amiről valójában kivétel nélkül minden ember tudja a lelke legmélyén, hogy ez az Istennek a hangja. Ebből is látszik: radikalizálódtam.

Mielőtt tovább mennénk, megkérdezem: Nem abból lett a baj, hogy az említett újság „Az Ószövetség nem az Isten szava” cikkedet antiszemita állásfoglalásként kezelte, és ezzel az egész írás politikai hangsúlyt kapott? Magyarán, hogy belerángattak Téged egy politikai vitába?

Az, az ő dolguk, hogyan magyarázzák, amit írtam.

Jó, térjünk vissza a radikalizmusodhoz. Azt állítod, hogy amit eddig isteni kinyilatkoztatásnak hittünk, nem az. Ez azért a katolikus füleknek eléggé vad kijelentés.

Eljutottam oda, hogy szép dolog, szép dolog, ha az ötezer különféle vallás mind tudja, hogy az ő vallásalapítójuk kinyilatkoztatásban részesült. De mindegyik úgy tudja, hogy csak ő részesült. Toynbee, a mesterem, az elmúlt század második felének egyik legnagyobb kultúrfilozófusa mondja: a vallások közös eredeti bűne, hogy azt hiszik, hogy Isten egyszer szólt, és akkor éppen nekik szólt, az összes többinek nem. És amit a többiek Isten szavának mondanak, az mind csak legfeljebb megbocsátható, jó szándékú tévedés. De hát képtelenség az, hogy Isten sötétségben hagyja az emberiséget mindaddig, amíg el nem jön egy Mózes vagy Jézus, és meg nem magyarázza végre, hogy mit kíván tőle az Isten. Ez képtelenség. A katicabogár is tudja, hogy hogyan kell repülni, és az Isten képére és hasonlatosságára megformált ember is tudja, hogy mit akar tőle az Isten. Tehát a kinyilatkoztatás benne van az ember s az emberiség bölcsőjében. Annak következtében, hogy embernek születtünk, mindannyian tudjuk, hogy „jónak kell lennünk”! Jézus csak ezt a mindannyiunk szívében meglévő hangot fedezte fel. Hát ennyiben kinyilatkoztatást adott. Azt mondta el, ami abszolúte nyilvánvaló kell, hogy legyen számunkra, ha élni akarunk. De ez már nem is tévedhetetlen tanítás, hanem nyilvánvaló tanítás; ugyanúgy, ahogy nyilvánvaló tanítás a 2 x 2 = 4.

A „Keressétek Isten Országát!” (KIO) című, hatkötetes biblikus elemzésedben, amely annak idején szamizdatban terjedt, leírtad, hogy mit jelent „jónak lenni”. Jézus a szeretet törvényét hirdette, hogy az ember adjon másoknak, ne vegye el a másét, szolgáljon, ne uralkodjék másokon, szelíd legyen, és ne bántson senkit. Ezzel szemben ott van az ember bírvágya, hatalomvágya és agressziója. A már említett sikertelenség mintha oda menne vissza, hogy vagy Isten, vagy Jézus nem jól érti az embert. Szeretetélet és szeretetközösség? Olyat kér tőle, ami megvalósíthatatlan.

Azt mondod, hogy Jézus valami olyanra akar rávenni minket, ami nem megvalósítható? Hát én ezt az állításodat nem tudom magamévá tenni. Miért? Mert mit csinált Jézus? Ő a harmincas évei elején pályamódosítást végzett. Becsukta názáreti faipari üzemét, vándortanító és emellett vándorgyógyító is lett. Sőt még tizenkét fiatalt is megnyert magának. Halála előtt, amikor megkérdezte őket, hogy volt-e valamiben hiányuk a három esztendő alatt, ők azt felelték reá, hogy semmiben. Megvalósítható tehát ez az életforma, de egészen más kérdés, hogy mit szólnak ehhez az urak.

Az urak? A hatalom emberei?

Igen. Ha az urak azt mondják, hogy nem valósíthatod tovább, hanem mégy szépen a Golgotára, akkor nem lehetséges megvalósítani. A kérdés, hogy ki tudjuk-e magunk közül iktatni az urakat, akik a maguk kiváltságainak a védelmében ezeket a derék jézusokat a keresztre parancsolják. Ezen fordul, hogy az emberiség előbbre tud-e jutni. Amíg urak vannak, addig nem tud előre jutni Jézus ügye. Ennek a rétegnek ki kell múlnia. Az írástudóknak, a főpapoknak, a véneknek, vagyis a hatalmi elitnek meg kell szűnnie. Amint megszűnik a hatalmi elit, akkor ez az életvitel, ez a pályamódosítás, amit Jézus csinált, valósítható lesz.

Csakhogy urak mindig lesznek. Hogyan szűnne meg a hatalmi elit?

Meg vagyok győződve arról, hogy ha csak a Bulányi György, meg csak a Kovács Laci csinál valamit, attól még

semmi se lesz. Mindenkinek kell csinálnia. Jézussá kell lennie a hat és fél milliárd embernek. Amíg a hat és fél milliárd nem lesz Jézussá, addig reménytelen a vállalkozás. Jézussá lenni – nem emberfeletti, mert ő semmi emberfölöttit nem csinált. Evett és ivott, falánk és borissza embernek is minősült, és persze a belső hangra hallgatott.

Azt állítod, hogy a jézusi életformát meg lehet valósítani, ha az urakat eltüntetjük, és a hat és fél milliárd embert rábeszéljük a jézusi Útra. Csakhogy az urak likvidálása nem a mi stílusunk, s rábeszélni az urakat, de a többi embert is, nagyon problematikus. Az elmúlt tíz évben sem, de 50-60 évben sem sikerült rábeszélni tömegeket arra, hogy szegényebbek legyenek, maradjanak kisemberek, és mondjanak le az erőszakról. Ma már ott tartunk, hogy mi is megyünk tüntetni, s mi több, valakiben az is fölmerült, hogy vissza kell foglalni Erdélyt, akár fegyverrel is. Nemcsak az urak, de a kisember is oka, hogy Isten álma nem valósul a földön.

Lehet, hogy a jézusok időnként hiánycikknek bizonyulnak a történelemben, de nem hiszem, hogy teljesen elfogynak. Istent pedig nem kérhetem számon, hogy jaj, jó Istenem, nagy hiba volt, hogy szabadnak teremtetted az embert, mert hogyha szabadnak teremtetted, akkor az ember inkább a Mammont fogja imádni, és nem téged. Idáig nem tudok elmenni. Odáig tudok elmenni, hogy kézzellábbal, érvvel próbálom elhitetni azokkal, akik figyelnek rám, hogy az emberiség csak úgy tudja fenntartani magát, hogy ha figyel arra, amit Jézus mondott. Ha nem figyelünk reá, akkor elpusztítjuk magunkat. De tudom, hogy 63 évvel ezelőtt a debreceni tizenévesek fölfigyeltek erre a jézusi szóra. A mindenkori tizenévesek is fel fognak figyelni erre a szóra, és nyugtalanok lesznek tőle, és majd csak akad, aki felemeli ezt a zászlót Jézus módjára, és nem mehet tovább az a disznóság, amit az ember a történelemben csinál.

Pedig sok disznóságot csinál. Itt van például a politika, amire utaltál is már. Nagy kísértés volt a Bokor tagjai számára, hogy ha már olyan eredménytelenek a közösségek szervezésében, akkor valami „komoly” cselekvésbe fogjanak. Sokan a politika felé kacsintgattak. A Párt után ugye jöttek a pártok és a pártoskodás. Szekértáborok alakultak, ami megosztott családokat, széttépett barátságokat, és megosztotta a Bokrot is. Az 56-os forradalom 50. évfordulójára ez a fajta politizálás erőszakba torkollott. A tüntetéseken sokan részt vettek a Bokorból is. Te Sashalmon a misén azt prédikáltad, hogy ne menjünk a Kossuth térre tüntetni. Közös állásfoglalást is fogalmaztunk. Az állásfoglalás után emlegette valaki Erdély visszafoglalását...

Nyilvánvaló dolog, hogy az Isten Országát és az evilági országot nem szabad összekeverni. Az Isten Országa nem verekedésekből, nem jogérvényesítésből, nem érdekek kiharcolásából áll. Isten Országa teljesen más világ. De nagyon megértem azokat is, akiknek gondjuk az, hogy amit meg akarnak teremteni a családjuk számára, azt tudják megteremteni. Értem őket. De nem lehet összekeverni a dolgokat. Csak elhatárolódni lehet. Jézus nem kapcsolódott be az urak egymás közötti játszmáiba. Természetesen értem azt, hogyha a tőkés társaságok világuralma idején az evangéliumi fogékonyság igen alábbhagy a lelkekben, akkor valamit csinálnunk kell. A társadalomellenes és emberellenes magatartások ellen kell valamit tenni. Értem, de Bokor-szívvel szomorúan értem ezt. Mert minden beavatkozás a pártügyekbe a feladását jelenti annak, amit képviseltünk. Mi egészen más eszközökkel rendelkezünk: Jézus eszközeivel. És elképzelhetetlen az, hogy Jézus tüntetést vezessen Heródes ellen, vagy Pilátus ellen, vagy akárki ellen is. Reménykedem abban, hogy kinőjük ezt, és hogy ez a világ, amelyik húsz esztendő óta itt berendezkedik, felszámolja saját magát. Nincs szükség a mi aktív közreműködésünkre. Az pedig nem érdekes, hogy Árpád apánknak is vannak elkötelezettjei, akik vissza akarják foglalni Erdélyt, meg Atilla egész birodalmát. Nem érdekes. Nem komoly. A mi dolgunk annyi, hogy „Jónás, te csak prédikálj, én majd cselekszem”! Radikalizálódtam. És azt mondom, hogy változatlanul optimista vagyok. Ha élni akarunk, akkor ez a jézusi kísérlet nem maradhat abba, akkor folytatókra kell találnunk.

Így gondoltuk a diktatúra idején is. Következett is a Bokor felszálló ága, tündöklése. A külső nyomás hatására szépen összebújtunk, és erősnek éreztük magunkat. Eredményesek voltunk az erőszakmentességben, a harmadik világ éhezőinek megetetésében, a családszeretetben és a testvéri közösség vállalásában az üldözés, a megfigyelések és megtorlások ellenére is. A rendszerváltás óta mintha szétmállana még az a kevés is, ami az előző évtizedekben összeállt. Mintha nem hallanánk a hangot!

Lehet, hogy a Vörös Hadsereg ideérkezésének a sokkja kellett ahhoz, hogy fülünk érzékenysége képes legyen meghallani, hogy „szeressétek ellenségeiteket”. Én akkor, amikor a Vörös Hadsereg ideérkezett, már 26 éves voltam, de 26 éves koromig egyáltalán nem hatott rám ez a jézusi szó. Tény, hogy 1989 után fülérzékenységet veszíthettünk, de bízom abban, hogy azután, ami itt 63 éven keresztül elhangzott a Bokor részéről, nem szűnhet meg minden érzékenység.

Miben bízol?

Abban, hogy bár egyáltalán nem volt benne a 40-es években felfedezett jézusi programban a nagycsalád, de véletlenül azzá lett. Mert én is hétgyerekes családból születtem, s a debreceni fiatalok között is volt, aki hét- vagy kilencgyerekes családból jött. És ez a Bokorban valahogy odáig fejlődött, hogy most a vasmisémen az oltár egyik oldalán a 16 gyerekes, a tízgyerekes és a hétgyerekes párok ültek, a másik oldalon folytatódott a harmadik nemzedék nagycsaládos párjával, akik éppen most várják az ötödik gyermeküket. A negyedik nemzedékből pedig ott van Bori, aki azt mondta a testvéreivel folytatott tanácskozás során, hogy mindegy, hogy fiú vagy lány lesz-e az ötödik testvér, de nekik mindenképpen nyolc gyerekre van szükségük. És a Bori már tudja, hogy neki is nyolc gyereke lesz, négy fiú, négy lány, és a négy lánynak már tudja a nevét is. Bori most hétéves. Úgy érzem, ahhoz, hogy az Isten Országa lehetséges legyen, a legalapvetőbb feltétel, hogy gyerek szülessen. A nagycsalád az, ami az ember lelkébe belerakott isteni kinyilatkoztatás megszólaltatására alkalmas. Ha sokan vagyunk, nem lehetünk gazdagok. Ha tizenhat- meg tízfelé kell osztanunk, amink van...

Szóval a nagycsaládban bizakodsz!

Bizakodom abban, hogy a sor folyatódik. Annak ellenére, hogy ahhoz foghatót, ami itt az utóbbi évtizedekben a népességfogyás terén történik, nem látok a magyar történelemben. Mert a tatárjárás után szültünk, török idők után szültünk... Most csak a fogyásról szólnak a statisztikai évkönyvek. A század közepére már csak a fele lesz meg a lakosságunknak, és hogy milyen lesz ennek az etnicitása, az egészen más kérdés. De a Bokorban vannak a negyedik nemzedékben is Borik, akik tervezik azt, hogy nekik nyolc gyerekük lesz. Ez a legmélyebb alapja az én radikális reményemnek, hogy nem fog semmibe menni az, hogy 63 éven keresztül hangzott a jézusi szöveg, és annak nyomában valami megvalósítás is: a Harmadik Világ Alapítvány, a Hazai Rászorulók Alapítvány, sok-sok építőtábor és egyéb.

A rendszerváltás után még úgy gondoltad, hogy a Bokor számára a kommuna lenne a következő lépés. Nem igazán talált értő fülekre. Egyik legutóbbi írásodban már érintetted, amit most elmondtál, hogy a jézusi Út és a Bokor jövője a nagycsaládban van megalapozva. A kérdés csak az,

hogy a nagycsaládok gyermekei beveszik-e a jézusi örömhírt? Mert úgy tűnik, hogy a Bokor nagycsaládosainak, de egyáltalán az új nemzedéknek jó része szóba sem akar állni azzal. Ők mást akarnak csinálni, mint a szüleik. Mert elkapta őket is a gépszíj, a fogyasztói társadalom, a pénz, a Mammon csábítása. Azt kérdezem: Feladtad a kommuna-elképzelésedet, és helyette erre a családra alapozott Bokorra építesz, hogy a nagycsaládok gyerekei viszik tovább a zászlót?

Azt hiszem, hogy van valami, ami minden ember számára nyilvánvaló. Azt hiszem, hogy ezt a nyilvánvalót Jézus megfogalmazta, és a megvalósításnak a személyiségünkhöz illő formát választott. Jézus nem volt nős, ezért tizenkét fiút nyert meg a maga tanítványának, „családjának”. Én azon, hogy nem vagyok nős, már nem tudom túltenni magamat, mert 72 esztendővel ezelőtt elmentem piaristának. De valamin túltettem magam, s ez a vasmisén is látható volt. Tizenkettőt ültettem oda az oltárhoz, hat fiút és hat lányt. Lehet, hogy az életközösséget és vagyonközösséget csak hat vagy tizenkét házas vagy nőtlen fiatallal lehetett megcsinálni. Azt hiszem, megbocsátja nekem a Bokor, hogy piarista szerzetesként erre a srófra járt az eszem. De amikor a tizenhat-gyermekes házaspár családi összejövetelt rendez, akkor közel ötvenen vannak, és a tízgyerekesnél is nagyjából ez a helyzet. Ha húsz esztendőn keresztül semmi sem valósul meg a kommunából, akkor elkezdek gondolkodni, hogy tényleg ez-e a következő lépés. A vasmisében azt mondtam, hogy ha Jézus ma indulna, megnősülne, aztán birkákat nevelne. A világméretű tőkés társaságok olyan nyomort produkálhatnak záros határidőn belül az egész világnak, hogy eljuthatunk a birkákig és a birkák nevelésével együtt járó életközösségig. Az elmúlt húsz esztendő alatt nem hoztunk létre életközösséget, de fönntartottuk a nagycsalád eszményét, és ez talán sokkal fontosabb, mintha megcsináltuk volna az életközösséget.

Magyarországon a nagycsaládról beszélni természetesen helyes és jó dolog, de világviszonylatban, amikor a túlnépesedés óriási probléma, sokan úgy gondolják, hogy ez eléggé kérdéses. Ehhez mit szólsz?

Csak azt, hogy aki a Mammonnak akar szolgálni, megszünteti az életet, mert a gyerek pénzbe kerül. Valójában nekem ez a túlnépesedés nem gondom, mert nem vagyok hajlandó átvenni az Isten gondját. Elég az, ha hordom a szívemben, amit Istentől származónak gondolok. A szerelmet és az életet folytatni akarást. Előttem áll Európa példája. Minden arról beszél, hogy a 21. század végére mohamedán kontinenssé leszünk. Csak apró keresztény szigetek maradnak benne, és ezeket a szigeteket nem a Mammon szolgálói adják, hanem azok, akik az Isten adta szerelmet és az Isten kívánta folytatást választják küldetésüknek. Lehetséges, hogy mire a föld túlnépesedik, addigra másik bolygóra is ki tud szállni az emberiség. Vagy ha túlnépesedünk olyan emberekből, akik figyelnek Jézus evangéliumára, azok osztozni fognak, és az osztozás eredményeként fönn fogják tudni tartani az életet. Tehát én nem tudok átváltani erre a jóakarat nevében jelentkező emberiség-megmentési vonalra. Én azt hiszem, hogy ennek a vonalnak a képviselői majdnem kivétel nélkül az urak között találhatók, akiknek az a szakmájuk, hogy Jézust Golgotára juttatják. Ezt a gondot én nem veszem át.

A gond ettől függetlenül fennáll. Az is, amit a muszlimokról mondtál. A napokban hallottam, hogy Angliában az elmúlt évben a Mohamed név volt az első a névadási listán. Ennél is nagyobb gond a Mammon, vagy nevezzük mai néven, a Pénz világméretű uralma. Biztos, hogy korszakváltás van. Egy Birodalom megbukott. Megbukott a bolsevik diktatúra, s vele együtt a közösségi társadalmi rendszer eszméje is. A kapitalista, tőkére, versenyre, egoizmusra építő rend nem megoldás. Minden jel arra mutat, hogy ez a fajta nyugati civilizáció a végnapjait éli! De addig mi lesz? Azt mondod, hogy a megoldás a nagycsalád. De hogyan vészelheti át a nagycsalád a kapitalista farkasvilágot. Nem bukik-e meg mindenfajta jézusi elköteleződés azon, hogy a nagycsalád teljesen kiszolgáltatott. Állandóan ott a félelem, hogy pillanatok alatt elveszítheti állását az apa, és utcára kerül három, öt, hét, tíz vagy tizenhat gyerekével? Ennek már a gondolatába is bele lehet roppanni. Mit tudsz erre mondani?

Sok jel mutat arra, hogy a kapitalista világ, a tőkés társaságok világuralma hamarabb megbukik, mint a bolsevizmus. Nem tudom kitalálni, hogy mit kell tenniük azoknak, akik a következő évtizedekben élnek. A funtineli boszorkány, Nuca fönn tudja tartani a maga és fia életét azért, mert van hat báránya. Nem hiszek abban, hogy az Istenre figyelő emberek ellehetetlenülnek. Aki átveszi azokat az igényeket, amelyeket a tőkés társaságok propagandagépezete nevel belénk, az együtt pusztul velük. Aki a birka tejéből, gyapjából egy vályogházban is meg tud élni, az nem pusztul el velük együtt. Az emberiség történelmének az utolsó pár ezer esztendejét világosan látjuk. Tudom, hogy honfoglaló őseinknek nem volt házuk, csak sátruk volt. A Mammon diktálta követelmények felől nem akarom nézni a történelmet. Csak az emberi lélek mélyén élő isteni kinyilatkozatás felől vagyok hajlandó nézni. És nem tudok válaszolni arra, hogy tőkés társaságok diktálta körülmények között ez hogyan valósítható meg. Aki ragaszkodik a maga belső hangjához, az majd megtalálja a választ. Nem nekem kell kitalálnom.

Nekünk könnyű bárányról, meg vályogházról beszélni, mert van tapasztalatunk róla. A magam példáját idézhetem. Nagyapáméknak bárányai, nekünk vályogházunk volt falun, és egyszerű körülmények között éltünk. Az apám ács volt, és gyakran hónapokig nem volt otthon, mert Kárpátalján meg Erdélyben dolgozott. Anyám otthon volt. Ünnepekre jutott még rántott csirke is a baromfiudvarból. Én úgy emlékszem vissza az öcsémmel együtt erre az időre, hogy mindenünk megvolt. Mi tudjuk, hogy lehet ilyen egyszerűen, igénytelen igényességgel boldogan élni. Ezt azonban egy

mai fiatalnak beadni, akit elkapott ez a fogyasztói, jóléti világ, szinte lehetetlen. Nem egy mai bokorgyerek, akit szülei tisztes szegénységben próbáltak nevelni, valósággal fellázad a szülők ellen, hogy miért tették ezt velük. Hogy vehette be a tehetséges apa ezt a jézusi őrültséget, hogy a boldogság a szegénységben, kicsiségben, szelídségben van? Ezért nem vitte semmire az életben! Lemaradt a pénzszerzésben, előmenetelben! Mit csinál ekkor az apa? A jövő generáció nagyon kis hányada lehet olyan, amelyik szóba tud állni az igények leszállításával. Talán egy atomháború idején a bunkerban éhezve és nélkülözve tanulhatnák meg, hogy lehet másképp is élni.

Lehet, hogy ez kell ahhoz, hogy tovább lehessen folytatni az Isten gondolatát. Lehet, hogy egy atomháború tanít majd meg minket arra, amit a jelen körülmények között semmiképpen nem veszünk be. De az, hogy nagyon kevesen vannak, akik hajlamosak elfogadni azt, amit a Bokor hat és fél évtizeden keresztül mondott, ez nem tud engem rábírni arra, hogy kitaláljam a fából vaskarikát: a gazdag jézuskövetőt. Mert ez a fából vaskarika. „Boldogok vagytok ti szegények! És jaj nektek gazdagok!” Jól látta Jézus. Boldog az, aki olyan, mint az Isten, az Atya, és mint Jézus. És boldogtalan az, aki olyan, mint a gazdag. Nem kell kitalálnom azt, ami összeférhetetlen. Akkor sem, ha mindenki el akar menni. A kafarnaumi zsinagógában mondta Jézus: „Ti is el akartok menni? Hát menjetek!” Csendőrrel nem tudlak megtartani benneteket. Bízom az Istenben, hogy amit ő akart, a tőkés társaságok világuralma, propaganda- és reklámgépezete ellenére is továbbmegy a maga történelmi útján. Most nem olyan világos a dolog, mint 45-ben, a Vörös Hadsereg ideérkezéskor. Ma tulajdonképpen eljutottunk oda, hogy nem értjük már egymás szavát. De majd kitisztul. Lehet, hogy egy hatalmas történelmi pofonra van szükségünk, hogy megint kitisztuljanak a fogalmaink, és Isten hangja hallható legyen magunkban és egymás között.

Ellenünk dolgozik a szép új világ. De volt egy másik ok is, amit az elmúlt időben annyit emlegettél. Ez a vallásosság, a lelkiség csökkenése a Bokorban, és a hierarchia viselkedése a Bokorral szemben. Kíváncsi lennék, hogy ezekben a kérdésben is radikalizálódtál-e? Először a vallásról kérdezlek. Jézus életformát hirdetett, és nem vallást, a jézusi Útból Pál csinált vallást, ezt Te magad is állítod. Miért teszel mégis nagy hangsúlyt a vallásra, vallási szertartásokra?

Lacikám, háromfajta emberbe vetem a reményemet. Az egyik a teista, aki azt vallja, hogy van Isten, a másik az ateista, aki azt gondolja, hogy nincs Isten, és a harmadik a panteista, aki azt gondolja, hogy ez az asztal, meg fotel, meg te is és én is istenek vagyunk. Radikalizálódásom következő területe az, hogy nem érdekel, hogy az ötezer vallás melyikébe tartozol, nem érdekelnek a szenthagyományaid. Azt mondom csak, hogy legyenek a hagyományaid szentek, de légy szíves válaszolni arra, hogy az, amit ez a názáreti Jézus megfogalmazott, azt a szívedben magadénak tudod-e vallani? Ugyanezt mondom az ateistának is, a zen-buddhistának is.

Értem, a jézusi erkölcsre teszed a hangsúlyt, és nem érdekel a dogmatika, a vallási ceremónia. Ezt eddig is mondtad, ha nem is ilyen radikálisan. De mi van az egyházzal? Sokszor emlegeted, amit Loisy abbé mondott, hogy „Jézus az Isten Országa jövetelét hirdette meg, és helyette jött az egyház”. Kíváncsi vagyok, hogy változott-e valami azon az egyházhoz ragaszkodásodon, amely az „egyházhűség – jézushűség” vitában fogalmazódott meg. Világosan látod, hogy a katolikus egyház sem dogmatikájában, sem morálisában, sem jogrendjében, sem kultuszában nem egyeztethető össze Jézus radikális tanításával. Mert a két csúcsértékes Isten dogmája (szeret és megtorol), az önvédelemből szabad gyilkolni erkölcstana (egyénnek, államnak, országnak), az egyház uralmi jogrendje („hierarchia” = szent, papi uralom), a szentmise szertartása mint a haragvó Istent kiengesztelő (isten)-ember-áldozat bemutatása stb. szemben áll a jézusi szeretet-tanítással. Történt-e „egyházhűségedben” is valami változás? Vagy ma is azt gondolod, hogy a Bokornak csak a katolikus egyházon belül van jövője?

Messzebbről kezdem. A Bokor a katolikus egyházon belül keletkezett. A katolikus egyházban vannak kedves világi hívek. A papok szakmája az, hogy meghalljanak valamit, és ezt a kedves világi híveknek elmondják. A Vörös Hadsereg ideérkezése következtében páratlan dolog történt. Addig, amíg a Vörös Hadsereg ide nem ért, addig minél többeknek akartunk beszélni, hogy legyen tele a templom, legyenek 200-an, 300-an. A Vörös Hadsereg ideérkezése rákényszerített bennünket a földalatti kisközösségre, amelyikben csak pár ember ül. És ez a jézusi 12-re emlékeztető forma megszüntette a „főtisztelendő atya” és a „világi kedves hívek” különbségét. A főtisztelendő atya és a kedves világi hívek is mondtak valamit, és pillanatokon belül létrejött az a szituáció, hogy a kedves világi hívő gondolata pontosan annyit ér, mint a főtisztelendő atya gondolata. Megszületett a katolikus egyházon belül a gondolkodás lehetősége. Nem az volt a fontos, hogy amit mondasz, szerepel-e valamelyik pápai enciklikában tévedhetetlenül megfogalmazva. Nem. Más lett az érdekes. Mondom egyházi terminológiával: a bennem lévő Isten Szentlelke igent mond-e arra, amit mondasz. Ez lett az érdekes. A kisközösségek lelke mélyén hallatlan forradalom játszódott le. Az „érvényes”, amire az én lelkem igent tud mondani. Az „érvénytelen”, amire az én lelkem nem tud igent mondani.

Hát igen, ebből a belső forradalomból lett az egyházi üldözés. Így gondolod?

A II. Vatikáni zsinat szüneteiben, folyosói beszélgetésekben a zsinati atyák megállapodtak abban, hogy jobb, ha a szovjet zónában vannak püspökök, mint ha nincsenek. Ezután lettek püspökeink. '64 után, '76-ban az állam képviselője már megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem a ti ellenségetek. '82-re meg is születik bennük állami parancsra és belső átéléssel, hogy valóban a Bokor az egyház ellensége. Mert egyház annyit jelent, hogy amit mondotok, egyezik-e azzal, ami tévedhetetlenül meg van-e fogalmazva valamelyik pápai enciklikában. A Bokor pedig azt jelenti, hogy lelkünk mélyén igent tudunk-e mondani valamire. Ennek következménye az, hogy Ratzinger bíboros, aki '82-ben elolvasta az Egyházrend c. dolgozatomat, tisztában volt azzal, hogy az „téves, veszélyes és félreérthető – ahogy hangzik”. '97-ben mégis úgy gondolta: rendbe tesszük a Bulányi dolgát, mert az egyházért szenvedett. Úgy teszik rendbe, hogy semmiféle írásom nem kapható semmiféle katolikus boltban, és úgy, hogy megtölthetem a templomot – a Bokorhoz tartozókkal. Adyligeten hetenként csak meg nem hirdetett misét mondhatok azoknak, akiket a személyi varázs, a Bokor varázsa oda tud hívni, és azoknak beszélhetek. Kibékíthetetlen ellentétben vagyunk. Mi elsődlegesen a bennünk megszólaló Istenre akarunk figyelni, másodlagosan persze figyeljük azt is, hogy mennyire figyel az egyházunk arra, amit mi az Isten hangjának gondolunk. Az egyház 999 ezreléke, a kedves hívek világa jelentéktelen, mert az 1 ezrelék, a hierarchia a fontos a katolikus egyházban. És ez a hierarchia nem állhat szóba a relativizmussal, szubjektivizmussal. Persze egy plébános, ha akar, szóba állhat ezzel az Isten Lelkére figyelni akaró Bokorral, amíg le nem állítja a püspöke.

A mondottakból arra következtetek, hogy nem akarod már annyira, hogy a Bokor betagolódjon ebbe az egyházszervezetbe, amellyel kibékíthetetlen ellentétben van.

Amint a mezítlábas Jézus és csapata, és az aranyozott ruhákba öltözött zsidó egyház hierarchiája sem fért meg egy gyékényen. Vagy azért még szeretnéd?

Biztathatom én az utánam következőket, hogy mi is az egyházközségben kezdtük, ti is próbáljátok. Vagy értelmesnek találja valaki ezt a biztatást, vagy nem tartja értelmesnek, és meg sem próbálja. De én a jövőt nem tudom kitalálni. Én csak arról vagyok meggyőződve, hogy amit én isteni hangnak és az emberi természettel együtt adott kinyilatkoztatásnak tudok, az nem válhat egészen érvénytelenné az Isten által megteremtett világban.

Talán igazából nem is a kinyilatkoztatás kérdése a fő problémája a hierarchiának?

Erre csak azt tudom válaszolni, hogy mi '45-ben egyházi támogatással kezdtük. A Hittani Kongregáció nem talált semmi eretnekséget a tanaimban. Nem lett baj a KIO-ból, és a Pál-szintézisből sem. Abból lett baj, hogy a Vatikán és a Kreml '64-ben kiegyezett egymással. Akkor megfagytak a mosolyok az egyház részéről irántunk. Nem lett semmi baj abból, hogy megírtam a „Keressétek az Isten Országában" a jézusi Utat, nem lett semmi baj abból, hogy megírtam a Pál-szintézisben, Pál teológiájában, hogy Pál előkészíti a konstantini fordulatot. Abból lett baj, hogy a cselekvés területére léptünk, és Merza Jóska vezetésével megtagadtuk a katonai szolgálatot. Ez akkora baj volt a politikai élet számára, hogy az illetékes Állami Egyházügyi Hivatal engedélyezte azt a kisközösségi életformát is, amiért tenger esztendőket kellett ülnünk az előző évtizedekben, csak a fegyverfogás megtagadását hagyjuk abba. Nyilvánvalóan nem tudtuk abbahagyni, mert ha ezt abbahagyjuk, akkor mi olyat csinálunk, ami Isten Országának nevezhető? Amikor Paskai bíboros elé került ez a katonai szolgálatmegtagadás ügy, szegény azt volt kénytelen válaszolni, hogy nem lehet ezt csinálni, mert a 20–25 bokorfiatal megbontja az egyensúlyt a NATO és a Varsói Szerződés között. Ekkora nagy dolgot csináltunk a világban, hogy megbontottuk az egyensúlyt a NATO és Varsói Szerződés között! (Paskai elhihette, amit mondott?)

Egyházi bíróság elé is kerültél.

A katonaságmegtagadást követte az én egyházi elítélésem. Ebben az elítélésben mi szerepelt? A KIO vagy Szent Pál teológiája? Nem, hanem az Egyházrend-dolgozat. Az álom, hogy az egyház már nem a trón és oltár szövetségnek a része. Az álom, hogy az egyház nem az urak képviseletében, a Kaifások magasságában mozog, hanem alulról szerveződik. És mindenfajta kiadás és költség nélkül is élni tud. Csak adáskasszája van, ahogy ez az első századokban volt. Amikor csinálunk valamit, akkor a bíró kijelentheti, hogy „magukat a saját püspökeik is elítélik", akkor már mondhatják, hogy Bulányi nem az állam ellensége, hanem az egyház ellensége. Amikor megpróbálunk csinálni egy olyan egyházat, amelyikben nincsen hierarchiára szükség, akkor baj van, akkor ütni kell. Azért szerencsénk is van, mert a felvilágosodás után az ateisták kivették a főpapok kezéből a gyufát, és azóta már csak kiközösítés van, és elhallgattatás, de máglyán elégetés már nincs.

A hierarchiának tehát nem a hittani kérdés a fontos, hanem a hatalom, a dogmákkal csak takaróznak, de kilóg a lóláb, hogy igazából mi a bajuk... Visszatérve még az egyházhűség kérdéséhez, emlékeztetlek, hogy annak idején sokat beszéltünk arról, hogy Jézus közössége civil közösség volt, politikai és vallási hatalomtól független testvéri közösség. Ezért a rendszerváltáskor mi nem jegyeztettük be a Bokrot állami fórumon, az egyházi lelkiségi mozgalmak listájába bejegyzésünket pedig nem óhajtották a püspökök sem – gyakorlatilag lehetetlenné tették. Ha mi mégis ragaszkodnánk bármely hatalmi szervezethez valamiféle hűség jegyében, ez a hatalmi szervezet könnyen felfalna minket. Nem mi fogjuk kovászosítani őket, hanem mi azonosulunk a jézustalanságokkal. Pár éve próbáltuk megfogalmazni önazonosságunkat úgy, hogy a Bokor katolikus gyökerű, a jézusi célkitűzéseket szem előtt tartó, mindenféle hatalomtól független erkölcsi megújulási mozgalom... Kicsit berzenkedtél ettől a megfogalmazástól, mert attól félsz, hogy szektává válik a Bokor. Pedig éppen az erkölcsi célkitűzés tüntetheti el a szektaveszélyt, hisz mi nem vallásról, hanem életmódról beszélünk. Történt-e Benned ezen a téren is radikális változás? Hozzáteszem: itt, ebben a piarista rendházban?

Azon nem tudok változtatni, hogy abba a családba, nemzetbe, vallásba, vallási kultúrába születtem bele, amelyikbe beleszülettem. Ennek következtében magyarokkal, katolikusokkal jobban szót tudok érteni, mint franciákkal és mohamedánokkal. Magyarok és katolikusok között élek ebben a rendházban is. Sehol nem teszek lakatot a számra. Két esztendő óta itt élek, nagyjából mindenki tisztában van azzal, hogy mit képviselek. És bár azt képviselem, amit képviselek, szeretnek, sőt, aranyosak hozzám. Titokban abban reménykedem, hogy ezekből a fiatalokból is lesz, aki megérti azt, ami bennem van. Az egyik fiatal KIO-t kért tőlem. Boldogan adtam. Nem akarom én kicövekelni a jövőt. Ha el tudjuk adni az árunkat a magyar katolikus egyház egy bizonyos pontján, adjuk el. Legyünk teljesen nyitottak, mert ha nem vagyunk teljesen nyitottak, akkor óhatatlan az, hogy csinálunk egy külön vallást. A vallástörténet pedig egyértelművé teszi számomra azt, hogy nem lehet létrehozni a szentek gyülekezetét, csak a szentek és nem szentek gyülekezetét tudjuk létrehozni. Semmiképpen sem mondanék olyasmit, hogy tartsátok magatokat távol tőlük, mert én nem tartom távol magamat tőlük. És semmiképpen sem adok biztatást, hogy engedjetek már a negyvennyolcból valamit azért, hogy befogadjanak titeket. Jézus nem engedett a negyvennyolcból, és nem lépett ki a saját egyházából. Körülbelül így vagyok.

Az egyház hierarchiája nagy taktikus, látjuk ezt az egyháztörténelemből, lásd a legutóbbi évtizedeket, amikor még a bolsevik hatalommal is kiegyezett, és lefeküdt neki. Nem gondolod, hogy ebbe a rendházba visszaköltözéseddel alapot adhatsz arra, hogy később, ha úgy fordul a helyzet, kisajátítsanak, és azt mondják, hogy élete végső szakaszában Bulányi mégiscsak megtért, visszatért, a miénk? Ellopják Tőled még azt is, amit Te találtál ki?

Ezt a halálom után csinálnák, ugye?

Persze.

Hát, ha hagyjátok!... De nincsen ennek komoly veszedelme, hogy kisajátítsanak, és magukénak mondjanak. Hát sajátítsák ki, és mondják azt, hogy az egész Bulányi-szöveg semmi más, mint egy normál piarista szöveg. Óriási nyereség lenne ez a kisajátítás. Bárcsak ez következnék be!

Köszönöm válaszaidat. A magam részéről örömmel vettem az utóbbi években történt radikalizálódásodat. Ha belegondolok, egyes radikális nézeteid egy huszonéves fiatal szájából is meredeknek hangzanának. Már most, a vasmise után, és a 90. évedben, kíváncsian várom a rubinmisédet öt év múlva. Mert a következő beszélgetésünk, ugye, akkor esedékes?

Nagyon bízom abban, hogy a rubinmise csak egy fogalom az én életemben, és nem valóság. Amikor az ember belép a kilencvenedik esztendejébe, akkor azt kérdi Tompa Mihállyal együtt: „Minek vagy itt?" Azt felelem, hogy egyelőre még muszáj itt lennem, mert nem kaptam meg a behívót. De nagyon reménykedem, hogy ami késik, nem múlik... s lecsukódik már a szemem...

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Hogyan kell sietni?

Első osztályos koromban, egy tavaszi reggelen, amikor szokásom szerint futva megérkeztem az iskolába, nagyon elcsodálkoztam. Elkéstem. Ez még sosem történt meg velem, nem értettem, mi okozhatta. Hiszen ugyanakkor indultam, mint máskor, és ugyanúgy siettem.

Biztonság okából másnap tíz perccel előbb indultam, és még jobban siettem. Lent a faluban, ahol az iskola volt, még fel is kapaszkodtam egy szekér saroglyája mögé. De ismét elkéstem. A gyerekek ekkor már nevettek is, a tanító bácsi pedig megcsóválta a fejét. A következő napokban a fejcsóválásból dorgálás lett, a dorgálásból pedig – a következő hetekben – szomorú legyintés. Engem meg egyre jobban és jobban bántott, hogy bármennyire sietek is, újból és újból csukva találom a tanterem ajtaját.

Május vége felé, amikor egy reggel kiszáguldottam a kertünk kapuján, mint máskor, gondolkozni kezdtem rajta, nem felejtettem-e odahaza valamit. Eszembe is jutott az itatós a füzetemből, és már száguldottam is vissza. Ugyanekkor érkezett kertünk kapujához Földigszakáll bácsi is. Édesapánkhoz jött át. Örültem, hogy látja, milyen buzgón sietek, mint a nyíl, szinte röppentem a verandára, tarisznyámba tettem az itatóst, és Földigszakáll bácsi még a kertünk közepéig sem ért, amikor már ismét elszáguldottam mellette, és kiáltottam: „Sietek, hogy el ne késsem az iskolából!” De tüstént lassítottam is egy kicsit, hogy halljam a dicséretét. Ő azonban ezt mondta: „Sietsz? Hiszen azt sem tudod, mi fán terem a sietés!” Az első pillanatban meghökkentem, de a másodikban már meg is nyugtattam magam: tréfálkozik. De mintha a tanterem ajtaja is tréfálkozott volna velem. Ismét csukva fogadott.

A következő napon húsz perccel indultam előbb. Máskor is meg-megálltam út közben, ha találkoztam valakivel, most meg éppenséggel nyugtalankodás nélkül próbáltam ki a kis Inda új labdáját. Hiszen előbb indultam húsz perccel! Csak akkor dobtam vissza neki a labdát, és folytattam utamat szaladva, amikor megpillantottam Földigszakáll bácsit. Szerettem volna, ha megint megdicsér, ha tréfálkozva is, és kiáltottam ismét: „Sietek, hogy el ne késsem az iskolából!” Ma már azonban mintha nem tréfálkozott volna. Ezt mondta: „Csakugyan. Hallom, hogy el szoktál késni mostanában. Azért késel el, mert nem tudsz sietni!” Gondoltam, akár tréfál, akár nem, megmutatom neki, hogy tudok sietni. Nagyon gyors lépésekkel elsiettem, aztán megálltam, és visszanéztem rá. De ekkor is tagadóan intett, és láttam az arcán, hogy nem tréfálkozik. Nem tréfálkozott előző nap sem, csakugyan nem tartja elég gyorsnak a járásomat.

Másnap reggel elhatároztam, hogy nem csupán gyorsan menni vagy loholni, hanem szinte nyargalni fogok. A nyargaláshoz azonban lovaglópálca is kellett. Kerestem hát egy öreg mogyoróbokrot, vágtam egy szép egyenes, suhogós vesszőt, lehántottam, még cifráztam is egy kicsit, aztán visszamentem az útra, és most már nyargaltam a falu felé. Igen nagy örömömre, egyszerre csak megpillantottam Földigszakáll bácsit. Megcsapkodtam a pálcával képzeletbeli lovamat, vagyis a lábam szárát, még sebesebben nyargaltam, aztán megálltam előtte: „Ugye, hogy tudok sietni?” Nézte friss hántású, cifrázott lovaglópálcámat, és így felelt: „Nem tudsz sietni, Mohácska.”

Mi törpék öregen is igen fürgék vagyunk, rövid lábunk még öregkorban is alkalmas a futásra. Futunk is könnyedén, ha kell. Semmi meglepő sem volt hát benne, hogy most már ezt mondtam Földigszakáll bácsinak: „Akkor tessék szíves lenni megmutatni, hogyan siessek még jobban!” Elkerekült a pici szeme: „Még jobban? Hiszen eddig még egy csöppet sem siettél! De jól van, holnap reggel átmegyek hozzátok, lekísérlek az iskolába, és útközben megtanítalak sietni.”

Másnap a legkönnyebb bocskoromat vettem föl, hogy minél jobban bírjam az iramot Földigszakáll bácsi mellett. Nekilódulás helyett azonban visszave-

zetett a házba, és leültetett az asztalkám mellé. „Legelőször is, így ülve, nyugodtan gondold át, nem maradt-e ki valami a tarisznyádból! Ma rajzolni is fogtok.” No, ezt jó volt, hogy eszembe juttatta, már rántottam is ki a fiókomat, és kerestem a radíromat. De lefogta a kezemet: „Sohase kapkodj! Különösen ne, ha sietni akarsz. Ne a kezed járjon, hanem az agyad, mégpedig nyugodtan! Akkor hamarabb megtalálod, mint ha mindent feltúrsz.” De nemcsak az agyamtól, a lábamtól is ilyen járást kívánt. Azt hittem, már a kapunál nyaralni kezdünk. Bámultam hát, hogy csupán lépegetünk. Nem is sietősen, de határozottan, egyenletesen. A kis Csiripiszli elénk is állt: „Földigszakáll bácsi is iskolába megy Mohával?” Meg akartam állni, hogy elmondjam neki a büszkeségemet, Földigszakáll bácsi sietni tanít engem, de megfogta a karomat: „Ne állj meg, ma sietni akarunk!” Gondoltam, az erdei úton kezdünk majd száguldani, de Földigszakáll bácsi még csak nem is gyorsította járásunkat. Pedig én azért is szerettem volna, ha futunk, hogy jusson aztán időnk a tervemre. Voltunk ugyanis egyszer szamócát szedni, és az út éppen a kedvenc szamócázó helyem mellett vezetett. Ott minden reggel eszegettem egy kicsit, és ma Földigszakáll bácsit is meg akartam vendégelni. De ezt válaszolta meghívásomra: „Köszönöm, de ma nem fogadhatom el. Ma sietni akarunk.” De ezután is ugyanúgy lépkedett tovább, mint addig. Kérdezgettem is tőle: „Mikor tetszik megmutatni, hogyan kell sietni?” Mosolygott: „Nemsokára be is fejezzük az oktatást!” Gondoltam, lejtős úton nem akar futni, majd lentebb, a hegy lábánál. Minthogy akkor még azt hittem, mindjárt úgyis futunk, indítványoztam: „De itt már igazán térjünk le egy kicsit az útról! Itt mókusfészket tudok, lessük meg a kismókusokat!” De most sem állt meg, megint mosolygott, és kérdezte: „Mindennap meglesed őket?” Örültem, hogy dicsekedhetem vele: „Mostanában már ők is lesnek engem! Várnak! Minden reggel mogyorót rakok a fa alá, az anyjuk meg felviszi nekik.” „Ma mégsem nézzük meg őket. Ma inkább azt lesd ki, hogyan kell sietni!”

De nem kezdtünk szaladni a hegy lábánál sem. Még az országúton sem. Ott pedig már nyugtalankodtam is, hogy elkésem. Jött is éppen egy szekér, én meg elköszöntem Földigszakáll bácsitól: „Fölkapaszkodom a saroglyára!” De megrázta a fejét: „Dehogyis kapaszkodol! Leeshetsz, és akkor csakugyan elkésel! Pedig éppen most tanultad meg sietést.” Most már biztos voltam benne, hogy tréfálkozott velem. Abban is biztos voltam, hogy már el is késtem, és amikor az iskola előtt utamra engedett, beszáguldottam az épületbe, és bámultam. A tanteremben még csak négy-öt gyerek üldögélt.

Másnap reggel kétszer is vissza kellett szaladnom valami holmimért. Aztán meg elmondtam Csiripiszlinek, hogyan tréfált meg tegnap Földigszakáll bácsi. Azt ígérte, megtanít sietni, de még csak gyorsan sem mentünk. Amikor elváltam Csiripiszlitől, szaladni kezdtem, hogy helyreüssem az időveszteséget, és jusson időm szamócázásra is. A szamócázásomtól ismét szaladtam, hogy helyreüssem az újabb időveszteséget, és jusson idő a mókusokra is. Aztán ismét szaladtam az országútig. Ott meg utána iramodtam egy szekérnek. De túlságosan gyorsan ment, nem bírtam fellendíteni a lábamat, a saroglya elrántott, és elestem. Az iskolába elkésve, vérző és dagadt lábbal sántikáltam be.

Másnap reggel ismét beállított hozzánk Földigszakáll bácsi: „Hallom, megint elkéstél. Hogyan lehetséges ez? Hiszen megtanítottalak sietni!” Olyan komolyan mondta ezt, hogy most kellett csak igazán elbámulnom: „Meg tetszett tanítani? Hiszen egyszer sem szaladtunk! Még csak gyorsan sem mentünk.” Megdöbbenve nézett rám: „Értelmesebbnek hittelek! De nem baj, ma újból tanítalak. Gondold át nyugodtan, minden a tarisznyádban van-e, ami kell!” Már ugrottam is: „A mogyoró nincs! A mókusoknak!” Karomra tette a kezét: „Ne kapkodj! Nyugodtan menj érte! Hiszen sietünk!” Nem engedett beszédbe elegyednem Indácskával, nem mehettem oda a szamócámhoz sem, és megállás nélkül akart továbbmenni a mókusfészek közelében is. Ott azonban mégis megálltam: „De hát akkor miért hozhattam el a mogyorót?” Elnevette magát: „Hogy majd hazafelé odaadhasd nekik. Akkor már nem sietsz.” Ebben a pillanatban mintha lámpa gyulladt volna ki az agyamban. Már kiáltottam is: „Ne tessék továbbjönni velem! Aztán vissza kell mászni a hegyre. Tudom már, hogyan kell sietni! Köszönöm a tanítást!”

Odalent a faluban loholva utolért Kutykurutty cimborám: „Szaladjunk, Moha!” „Majd délután, a réten. Ez utca, itt nem szaladok.” „De miért nem? Sietni kell!” „Éppen azért nem szaladok, mert sietek.” És nyugodt, határozott léptekkel haladtam tovább az iskola felé.

A kereszt alulnézetben

A kereszt voltaképpen emberi életünk legnagyobb kérdése. Különösen a keresztény gondolkodás következtében vált azzá, amely szerint a kereszténység egyértelmű jelképévé, mintegy lényegévé vált a keresztre feszített Isten Fia, Jézus. Az általános gondolkodás már nem tud annyira azonosulni a „kereszt botrányával”. A mindennapok emberi gondolkodása szerint a kereszt az a kereszt, amit vagy vállalunk, vagy sokkal inkább elutasítunk, de mindenképpen kerülendő, és romboló hatása elfojtja a fejlődést, az előrejutást. A kereszt az élet olyan kényszerű velejárója, amit ha csak lehet, mindenképpen ki kell hagyni.

*

Mi, keresztények szeretnénk úgy feltüntetni, hogy számunkra a kereszt elsősorban diadalt, diadalmenetet jelent, vagy szeretnénk, hogy jelentsen, de a valóság nem ez.

Szeretjük úgy feltüntetni, mintha az Isten ügyéért, diadaláért aggódnánk, valójában azonban saját magunk helyét keresgéljük a diadalmenetben. Ahogy amikor még csak szó volt a keresztről, de még senki sem akarta Jézus vállára tenni, a miniszteri székeket keresték maguknak a „lelkes apostolok”, aztán, amikor valóságosan vinni kellett, mindenki elment a maga dolgára, haza, és azt mondta, hogy szép-szép, de menjünk halászni, menjünk haza, mert ezt a menetet csak akkor vállaljuk, ha diadalmenet lesz belőle. Jézus egyértelműen megfogalmazta, hogy Isten ügyének el kellett buknia, a magnak el kell pusztulnia, mert csak így lesz belőle vetés és élet.

Mi, keresztények, ahogy a teológia szép ünnepélyességgel megfogalmazza, a Jézus-eseményt, a kereszthalált húsvét felől nézzük. Miközben diadalmasan tekintünk magunkra, elfeledkezünk azokról, akiknek nincs „húsvét utáni” szemük, és szemrebbenés nélkül botránkozunk azokon, akik nagypénteket nagypénteknek, azaz tragédiának látják.

A diadalmas világnézet persze nemcsak a keresztények sajátja, hanem kevés kivétellel minden vallás megfogalmazza – Krisztussal, vagy Krisztus nélkül, kereszttel, vagy kereszt nélkül – a maga diadalmas világnézetét, melynek lényege éppen az, hogy csak az ő diadalmenetének van értelme és értéke. Minden más utánzat, hamisítás, és az ördög eszköze lehet csak.

*

Sokszor úgy tekintünk Istenre, mintha beosztottunk lenne, akit azért tartunk, hogy ellásson minket, hogy boldogítson, hogy kívánságaink, elképzeléseink, és elvárásaink szerint teljesítsen. Ebbe a mi világunkba nem illik bele a kereszt, a kudarc és az elbukás, csak a győzelem és a diadalmenet.

Isten egyszerűen nem teheti meg, hogy nem teljesít, hogy szembeszáll a vágyainkkal, mert akkor megsértődünk, és egyszerűen elbocsátjuk. Szerintünk ez a világ rólunk szól, és ezt Istennek is tudomásul kell vennie. Ebben a sikerorientált világban nincs helye a keresztnek. Hallani sem akarunk arról, hogy felsülhetünk, megbukhatunk, félresikerülhetünk. Ha mégis előfordulna, az alapvetően csak Isten hibájával, mulasztásával magyarázható.

Sikereink és győzelmeink meghiúsulását egyedül és kizárólagosan Istenen akarjuk behajtani. Ami még rosszabb, frusztrációink rehabilitációját Istennek írjuk elő, mintegy rávetítve mindazon indulatot, bosszút, pusztítást, visszafizetést, amire bármi miatt nem voltunk képesek.

Így vált Isten a Paradicsomból való kiűzetés diadalmas elrendelőjévé és kivitelezőjévé, háborús vagy „békés” csatavesztéseink megtorlójává, sérelmeink és be nem teljesült hatalmi megszállottságunk kudarcainak feltétel nélküli megbosszulójává.

Ahogy az Ószövetség számtalanszor megfogalmazza, hogy mi az elvárása Istennel szemben. *„Az Úr vitéz harcos, a fáraó szekereit és hadát tengerbe vetette, válogatott harcosai a Vörös-tengerbe fúltak... Zsákmányt oszt, és bosszúját tölti ki rajtuk ... Kirántom a kardomat, kezem kiírtja őket” (2Mózes 15,3-5.9-10).*

„Miután Izrael teljesen lemészárolta Aj város összes lakosát a harcmezőn és a pusztában, ahol üldözték őket, és miután mind egy szálig elestek fegyver által, egész Izrael visszafordult Aj ellen, és kardélre hányták az ott lakókat. Összesen tizenkétezer ajbeli férfi és nő hullott el ezen a napon” (Józsué 8,24-26).

„Tapostam őket haragomban, tiportam őket felindulásomban. Levük a ruhámra fröccsent, egész öltözetemet beszennyeztem. Mert a bosszúállás napja van a szívemben, eljött a megtorlás esztendeje”(Iz 63,3-6).

Talán elég ez a kevés mutatóban, hogy fogalmunk legyen arról a szemléletről, amely az emberi alját, annak minden aljasságával és türelmetlen kegyetlenségével ráöltözteti Istenre, és látszólagos istenimádásában önmagát hordozza körül istenként. Kétségtelen, nem lehet leegyszerűsíteni az Ószövetség mondanivalóját ilyen emberszagú negatívumokra, de a mi hozzáállásunk bizony ***rendíthetetlen!*** Azt is gondolhatnánk, hogy persze, ez az ószövetség „lehelete”, de mi újszövetségiek már nem így gondolkodunk. Sajnos az Újszövetségben is, saját, „teljesen újszövetségiének matricázott” életünkben ugyanezt találjuk.

*

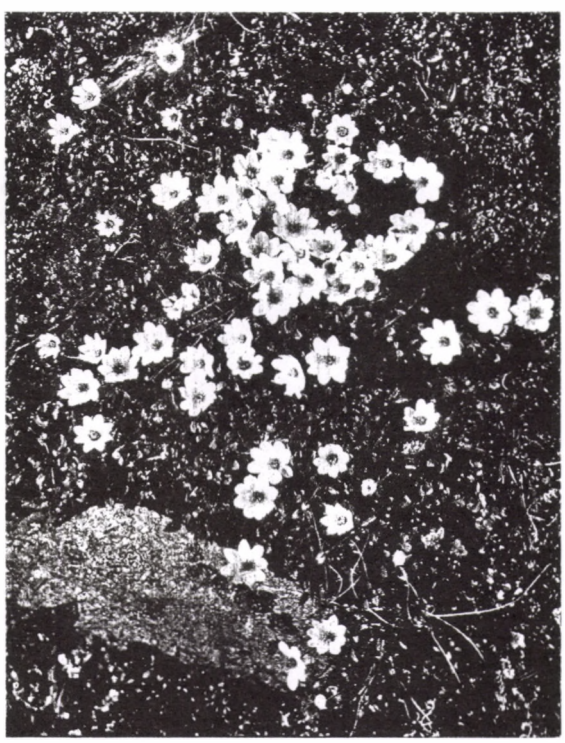

Meg kellene magyaráznunk azt a megszámlálhatatlan csalódást, elkeseredettséget, vizenyős tekintetet, elbizonytalanodást, depressziót és elkeseredést, amellyel olyan szorgosan kísérjük mindennapjainkat, sőt mazochista módon egyre mélyebbre taszigáljuk azt. Miért állunk értetlenül kudarcaink, meghiúsult reményeink láttán, és miért nem tudjuk hová tenni tévedéseinket, félresikerült döntéseinket és azok következményeit? Miért félünk találkozni saját kudarcainkkal, és miért nem vagyunk hajlandóak elfogadni önmagunkat, korlátainkat, és miért nem próbáljuk megtalálni Isten kezét akkor is, amikor csődöt mondtunk? Miért csak az a siker, amikor vállveregetve nézünk a tükörbe, és miért nem siker az, amikor Isten veregeti meg a vállunkat, és ő néz a szemünkbe?

Sajnos az csak alig-alig fogalmazódik meg, legalább is a való életben legkevésbé, hogy Istennek milyen álmai vannak velünk, emberekkel. Az egész ószövetségi történelem arról beszél, hogy mit cselekedett az ember Istennel, és sajnos alig szól arról, hogy Isten mit szeretett volna az emberrel közösen véghez vinni. Sajnos az Újszövetség sem betűben, sem életben nem mentheti fel magát ez alól. Életünk tele van teljesületlen álmokkal, nem sikerült vágyakkal, és mindezt Isten rovására írjuk. És éppen kapóra jött Jézus, aki beleszaladt rettenetes kezeinkbe, mert belőle kikényszeríthettük a kereszt diadalát, azt, hogy ha most nem is, de majd egyszer, ha előbb nem, a végén, mi következünk, és mi leszünk a diadalmenetben.

*

Jézus azonban azért jött, hogy egy legyen velünk. Azért lett kicsi, mert kicsi akart lenni, és nem azért, mert nem ismerte a különbséget kicsi és hatalmas, gyengeség és erő között. Azért bukott el, mert el „akart” bukni, de ebben nem a Szent Pál-féle helyettesítő megváltás végbevitelének vágya mozgatta, és nem is a beteges mazochista kényszerképzet határozta meg emberi identitását, hanem az izajási valódi szolidaritás (Iz 42,1-4; 53,1-5). Azért bukott el, mert azt akarta, hogy az elbukottak közé számíttassék. Nem azért akadt fenn az Ószövetség „fojtogató hálójában”, mert ügyetlen vagy élhetetlen volt, mert nem jól adminisztrálta vagy szervezte ügyeit, vagy mert nem jött ki jól a lépés, hanem azért, mert fenn akart akadni. Nem azért került a keresztre, mert nem volt elég találékony, vagy mert nem tanulta meg kellően az önvédelmet, hogy megússza szenvedés és halál nélkül az emberek gonoszságát, hanem éppen azt akarta, hogy mindenestől egy legyen azokkal, akik soha nem diadalmaskodnak, soha nem győznek, és mégis marad erejük, hogy higgyenek abban az Istenben, akinek egyszer és mindenkorra kezébe tették az életüket és sikereiket, győzelmük vagy bukásuk mértékét.

Isten nem a hasznost, a kellemest, az eredményest, a „jövedelmezőt” válogatta ki magának, hanem hagyta és akarta, hogy ráfizessen az emberi élet vállalásával. Jézus nagysága nem azzal mutatkozik meg, hogy csak a győzelmet ismeri, és szükségszerűen győznie kell, hanem éppen abban, hogy veszíteni is tud, és ha kell, a gyengék között gyenge lesz, a betegek között beteg lesz, a nyomorultak között nyomorult lesz, a lenézett és megvetettek között a legmegvetettebb lesz, és mégsem válik nyomorulttá, boldogtalanná, reményveszetté. Aki a kereszt diadalát hajszolja, az vagy kereskedő, vagy önmagát keresi, nem pedig Istent.

Jézus igazi nagysága abban van, hogy vesztésével is nyerni tud.

Jézus életének nem az a tanulsága, hogy Isten diadalt aratott benne vagy általa, hanem hogy Istenhez még a vesztett élet is közelebb hoz. Isten azt akarta Jézusban értésünkre adni, hogy az élet igazi nyertese az, aki tud veszteni: aki el tudja veszíteni életét, de nem veszíti el Istenét.

Ez az, amire a kereszt, Jézus keresztje tanítani akar minket.

Sulyok Gábor

Egy „eretnek” rehabilitálása

Az észak-olasz Novarában boldoggá avatták *Antonio Rosmini-Serbati* teológust (1797-1853). Az egyháztörténelem során most fordult elő először, hogy oltárra emeltek egy olyan teológust, akit a Vatikán *Szent Officiuma*, a Hittani Kongregáció elődje elítélt. Az Itáliában klasszikusnak számító Rosminit az Alpoktól északra kevéssé ismerik. Azon teológusok közé számított, akik a 19. században Róma ellenzékeként a modern kultúra és a kereszténység kiengesztelődését, valamint az egyház mélyre ható megújulását követelték. A felvilágosodás és a misztika feszültségében gondolkodó, egyetemes műveltségű tudós ezért rámutatott azokra a visszásságokra, amelyek megakadályozták a hitet abban, hogy „itt és most” testet öltsön, például a népnyelv hiányára a liturgiában, vagy arra, hogy Isten népét klérusra és laikusokra hasították szét. A pápák eleinte támogatták Rosminit, de IX. Piusz pápa antimodernista fordulata után hitelét vesztette. Még 1887-ben, harminc évvel halála után is műveinek negyven tételét ítélte el „nem katolikus tanításként” a Vatikán. Joseph Ratzinger még bíborosként és a Hittani Kongregáció főnökeként szállt síkra azért, hogy teljesen rehabilitálják az egykori reformgondolkodót.

Forrás: Publik-Forum, 2007/24

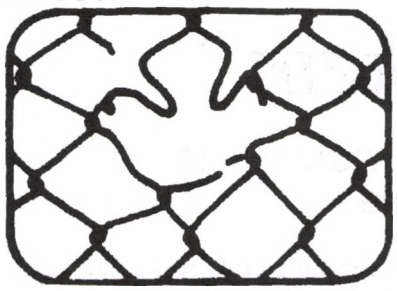

Dél-amerikai egyházi körkép

A házasság, a gyónás és a szőke Jézus

A Vatikán hatalmi politikája Peruban

Volt egyszer… A felszabadító egyházi munka, az egyházközségi lelkipásztorkodás és az alkalmazott felszabadítási teológia három nagy központja létezett az Andok-beli Peruban egészen az 1990-es évekig:

- A tizenkétmilliós főváros, Lima, amelynek *Rimac* nevű szegénynegyedében élt, s papként, kutató teológusként és ifjúsági szociális terapeutaként dolgozott *Gustavo Gutiérrez*, „a felszabadítási teológia atyja”.
- Peru északi része a *Cajamarca* bányász-egyházmegyével és annak karizmatikus püspökével, *José Dammert*tel, az elkötelezett felszabadítási teológus főpásztorral. Dörzsölt egyházjogászként Dammert biztosította a hivatalos katolikus egyház történelmi odafordulását a szegényekhez – a klérus és a gazdag fehérek fél évezredes áldatlan szövetsége után.
- És az *Andino Sur*, Puno városa és a Titicaca-tó környékén, 3500-4500 méter magasságban fekvő, szélsőségesen szegény vidék.

Mára alig maradt ebből valami. Mert Wojtyla pápa és az ő vatikáni Püspöki Kongregációja teljes munkát végzett. Peru fontos ország a római pápa számára, hiszen a kereken 30 millió lakos szűk 90%-a katolikus. Peru egyházát a püspökkinevezések révén jobbra billentette – az a pápa, aki Lengyelországban jogos kommunizmusellenességét olykor túlságosan is határozottan vitte át a Harmadik Világ igazságtalan államaira. Számos perui egyházmegye így került a titkos katolikus elitszervezet, az *Opus Dei* hatalmi övezetébe. Legelőször is a limai metropolisz érseksége. Oda, a „Numero Egyes Posztra” *Juan Luis Cipriani* bíborost állította a Vatikán 1999-ben, a haladó ferences bíboros, *Juan Landázzuri* hivatali utódaként. Az új fővárosi bíboros, valamint a Perui Püspöki Konferencia kereken egy tucat további tagja nyíltan kiáll az Opus Dei mellett; a fiatalabb főpásztorok közül sokan tartoznak az Opus Dei *Szent Kereszt* nevű papi egyesületéhez.

Ám az utóbbi években egyre inkább hatalmi tényezővé válik Peruban egy, az Opus Deitől politikailag és egyházpolitikailag jobbra álló katolikus egyesület, a *Sodalitium Christianae Vitae*, azaz A Keresztény Élet Szövetsége. A régóta más dél-amerikai államokban is tevékeny, röviden *Sodalició*nak nevezett harcos egyházi csoportosulást 1971-ben alapította egy laikus, *Luis Fernando Figari*. A ma 64 éves férfi indította el 1974-ben az *Associacion de Maria Immaculada* (A Szeplőtelen Szűz Egyesülete) nevű jámbor asszonyszövetséget is. Figari népszerű: otthonosan mozog a Vatikán irodáiban és részlegeiben, és fogadta XVI. Benedek pápa is.

Róma egyre inkább a *Sodalició*ból érkező papoknak adja át Peru megüresedő püspökségeit. Az *Opus Dei*hez és a *Sodalició*hoz tartozó püspököké a hatalom a perui püspöki karban.

Figari egykor arról számolt be, hogy „jámbor szövetségként” külön arra a célra alapították a *Sodalició*t, hogy végezzenek a felszabadítási teológiával, és a felszabadítási lelkipásztorkodást kérlelhetetlenül visszaszorítsák az egyház tevékenységének minden síkján. „A sikeres támadás után testvériségünk a hagyományos hierarchikus egyházat erősíti, azt, amelyet szeretünk”, mondja a *Sodalicio* alapítója.

Luis Fernando Figari egyetemi végzettségű ember, mérnök, és katolikus egyetemeken kiképzett laikus teológus. Modern stratéga. A *Sodalicio* internetes oldala (www.sodalicioperu.org), valamint az Ecuadorban és más országokban működő „jámbor szövetségek” a legjobbnak számítanak mindabban, amit ma a katolikus nyilvánosság nyújtani tud Dél-Amerikában.

A perui nemzetet a nagy többség szélsőséges szegénysége és mélységes rasszizmus jellemzi. Ez alkotja fél évezred gyarmatosító spanyol kereszténység-hirdetésének, kizsákmányolásának és elnyomásának kiirthatatlan, keserű örökségét. Az a Jézus Krisztus, aki az elszegényedettek kunyhóiban a kereszten függ és – mint maguk az emberek – szenved, fehér és szőke. Az Üdvözítő egészen más, mint a megvetett, „sötét” indiók. Az „indió” szó annyi megvetést rejt, hogy az országban sosem említik, hanem a megszépítő „campesino” fogalommal helyettesítik. Ennek a rasszizmusnak a hátterében figyelemre méltó, hogy a *Sodalicio* meglepően sok papja fehér – éppolyan fehér, mint a szegények Krisztusa. A *Sodalicio* sikerrel toboroz fiatal papjelölteket Peru magán elitgimnáziumaiban, amelyeket mindenekelőtt a fehér felső réteg fiataljai látogatnak.

A perui egyházi áttörés jelenleg az Andok déli felföldjén, a Sur Andinón mutatkozik meg a leghatározottabban. A punói püspökségen és a neki alárendelt apostoli prelatúrákban (Ayaviri, Juli, Chuquibamba, Sicuani) a Vatikán keményvonalasokkal váltja fel a nyitott püspököket. Azokat a teológiai oktatási központokat, amelyekben több egyházi körzet társult, bezárják, vagy tradicionalista irányzattal folytatják bennük az oktatást. Az új egyházi urak kiutálják azokat a többnyire külföldi szerzeteseket és szerzetesnőket, akik a felszabadítási teológia szellemében végzett oktatás felelősei voltak. Nehéz helyzetben van a kevés, még helyben dolgozó külföldi lelkipásztori csapat, és a *Donum Fidei* (A hit ajándéka) nevű társulatba tömörült papok. A bennszülött papok nagy nyomás alatt állnak. Védtelenek, mert egyházjogilag „ad mensam episcopi”, „a püspök asztalához” vannak utalva, és így anyagilag teljesen az új, részben ultrakonzervatív főpásztoroktól függenek.

Ez utóbbiak pedig hagyományos, rég feledésbe merült dolgokat tesznek kötelezővé: Most minden katolikus indió párnak egyházi házasságot kell kötnie. A régi rítusok szerinti együttélés, amit az egyház évtizedeken át jóváhagyott, már nem számít. Ez a nyomás különösképpen érinti azokat a katechéta nőket és férfiakat, akik a falvak és települések bázisközösségeinek hitoktatásában és mindennapi életében vesznek részt, és akik eddig valami kis fizetést is kaptak a munkájukért.

A püspökök érdeklődésének központjában továbbá a gyónás áll. Az új püspökök azt követelik, hogy a hívők minden áldozás előtt gyónjanak. Így akarják felszítani a szegények személyes bűntudatát, amit szerintük a felszabadítási teológia hosszú időn át „elhanyagolt”. **Thomas Seiterich**

Forrás: Publik-Forum, 2007/24

„Az egyház fáj nekem”

A perui Nemzeti Emberjogi Díj 2006-os kitüntetettje, *P. Francisco Fritsch* nyílt levele

Ezekben a napokban arra szeretnélek felszólítani titeket, hogy maradjatok hűek a felszabadító Jézushoz és Isten népének egyházához. Közületek sokan tudják, mi történt velem, ti. hogy a *Sodalitium*hoz tartozó új püspök kidobott engem Ayaviri prelatúrájából. Egyoldalúan és tekintélyi módon megszüntette a *Donum Fidei* papjaként kötött ötéves szerződésemet, teljesen figyelmen kívül hagyva a másik három szerződőt: straßburgi püspökömet, a CEFAL-t (Franciaország Latin-Amerikai Püspöki Bizottságát) és engem. S mindezt azért, mert azt mondtam, a kecsua indiánok keresztény népe 500 év evangelizálás után megérdemelné, hogy kecsua püspököt kapjon.

A II. Vatikáni Zsinat elismeri, hogy a kereszténynek joguk van szabadon kimondani a véleményüket: „A hívőknek, mind a klerikusoknak, mind a laikusoknak joguk van szabadon kutatni, gondolataikat kifejezni, és látásmódjukat szerényen és bátran előadni…” Mi azonban tudjuk, hogy a déli Andok egyházába érkezett új püspököknek nem nagyon tetszik a II. Vatikáni Zsinat. Ehelyett azt hiszik, hogy kizárólag ők birtokolják az igazságot, s azt rá akarják kényszeríteni másokra. Az egyház urainak és megmentőinek tartják magukat. Reméljük, hogy nem lesznek az egyház sírásói. És mi? A hallgatás új egyháza leszünk?

Harminchárom évvel ezelőtt Pinochet tábornok kidobott engem Chiléből. A kiutasító iratban ez állt: „Kiutasítjuk az országból, mivel támadást intézett az állam biztonsága ellen.” Most pedig a püspök dob ki az Ayaviri prelatúrából. Mivel támadást intéztem az egyház biztonsága és egysége ellen? Jelenleg inkább a Sur Andino új püspökei intéznek támadást az egyház biztonsága és egysége ellen. Mert sem az évek óta itt dolgozó lelkipásztori felelősök 90%-ának irányvonalát, sem az általuk végzett lelkipásztori munkát nem ismerik el. Emlékszem azokra a szavakra, amelyeket a chilei börtönök falán olvastam: „Levághatják a virágokat, de nem akadályozhatják meg, hogy újból eljöjjön a tavasz!”

Mit vetnek a szemünkre az egyháznak ezek az új urai? Azt, hogy evangelizálás helyett politizálunk, lelkipásztorkodás helyett „ideologizálunk”, egyszóval, hogy „szubverzívek”, felforgatók vagyunk. Felforgatók vagyunk, és felforgatók akarunk is lenni – mégpedig a szó etimológiai értelmében: gyökerestül meg akarjuk változtatni a dolgokat. Ha Jézus nem lett volna felforgató ebben az értelemben – a főpapok azzal vádolták, hogy fellázítja a népet –, akkor öreg emberként, ágyban halt volna meg. Felforgatásra szükség van az egyházban és a társadalomban egyaránt. Annak idején, amikor Ratzinger és Gantin bíboros azt vetette a szemére, hogy forradalmasítani akarja az egyházat, Pedro Casaldáliga azt válaszolta: „Igen, az embernek állandóan forradalmasítani kell a saját életét a személyes megtérés értelmében. A társadalmat ismételten forradalmasítani kell, függetlenül attól, hogy éppen milyen rendszer vagy kormány van hatalmon. És az egyházat is állandóan forradalmasítani kell, hogy egyre jobban megfeleljen az evangéliumnak.” Ha a „forradalom” szó megrettent titeket, vagy ódivatúnak tűnik számotokra, akkor a „változás” szóval helyettesíthetitek.

Az egyház, pontosabban a hierarchia egyes tagjai szenvedést okoznak nekem: Az egyház fáj nekem. Ebben az esetben az első reflexem az, hogy szembenézzek önmagam központjával, és visszatérjek a lényeghez: Az első az, amit Jézus mond: „Szeressétek ellenségeiteket!” Nem azt mondja, hogy ne legyenek ellenségeink, mert lehetetlen, hogy ne legyenek, ha a népet védelmezzük. Sokba kerül az embernek, ha szabad akar lenni, és segíteni akar az embereknek abban, hogy felszabaduljanak, és egyenes gerinccel járjanak. Második reflexem az, hogy relativizáljak. Az egyház másodlagos, jobban mondva a második helyen következik. Isten országának, az igazságosságnak és az emberek testvériségének szolgálatában áll. Az egyház azért alapíttatott, hogy szolgáljon, nem pedig azért, hogy uralkodjon az embereken. Az egyház nem kaszárnya, és nem is „vavahuaszi”, óvoda felnőtteknek, hanem szabad és felelősségük tudatában lévő nővérek és fivérek közössége.

Egy másik egyház – jobban mondva, ugyanez az egyház, de másféleképpen – lehetséges, és nem csupán lehetséges vagy kívánatos, hanem már valóságos és jelen lévő is. A keresztények többsége ebben él és hisz. Az egyházban tisztelni kell „a különbözőség jogát, mindenki szabadságának jogát, a demokrácia jogát. Az egyháznak azok hangjává kell lennie, akiknek nincs hangjuk; a kitaszítottak egyházának, nem a kizárás egyházának” (Jacques Gaillot püspök). Eddig boldog és büszke voltam attól, hogy ehhez a latin-amerikai egyházhoz tartozhatom, és még most is az vagyok. Nagy szerencsém volt, hogy megélhettem az egyház rendkívüli nyitását a világra, ahogyan azt a II. Vatikáni Zsinat akarta, és ennek Latin-Amerikára alkalmazását a felszabadítás teológiája és lelkipásztori gyakorlata révén. „Köszönetet mondok Istennek azért, hogy arra hívott meg engem, hogy szeretett népét szolgáljam, és köszönetet mondok mindnyájatoknak, akik testvéretekként fogadtatok el engem. Közöttetek, az Ő népe és egyháza körében boldog voltam, és otthon éreztem magam.” Így kezdtem hálaadó misém prédikációját Antautában és Ayaviri katedrálisában. Ebből az alkalomból a szolidaritás és a barátság sok-sok jelét kaptam a lelkipásztori felelősöktől, a hívőktől, szerzetesektől és papoktól. Mindenkinek köszönöm!

Szavamra, nem is vettem észre, hogy a nép oly sok tagja becsül, és ennyire szeret engem. Francisco d'Alteroche püspök, barátom és korábbi püspököm ezen a napon a helyi televízióban kijelentette: „Ma az öröm, s ugyanakkor a szomorúság napját éltük meg. Az öröm napját, mert mindent láttunk, és mindent elismerünk, amit Francisco páter harminchárom év során vetett Ayaviri prelatúrában és a Sur Andinón. De ez a szomorúság napja is, mert azt látjuk, hogy elhagyja Ayavirit, anélkül hogy akarta volna. Ez a döntés felülről jön, és nagyon nehezünkre esik megérteni.”

És most: Mit tegyek? Még nem tudom. De tudom, mit akarok: Továbbra is testvéreimet, a szegényeket fogom szolgálni az egyházon belül. Mikor? Hol? Emmanuel – a velünk lévő Isten –, az Ő Lelke, lelkiismeretem és a barátaim majd új utakat nyitnak számomra…

Francisco

Forrás: Kirche In, 2007/12

Éhségsztrájkoló püspök Brazíliában

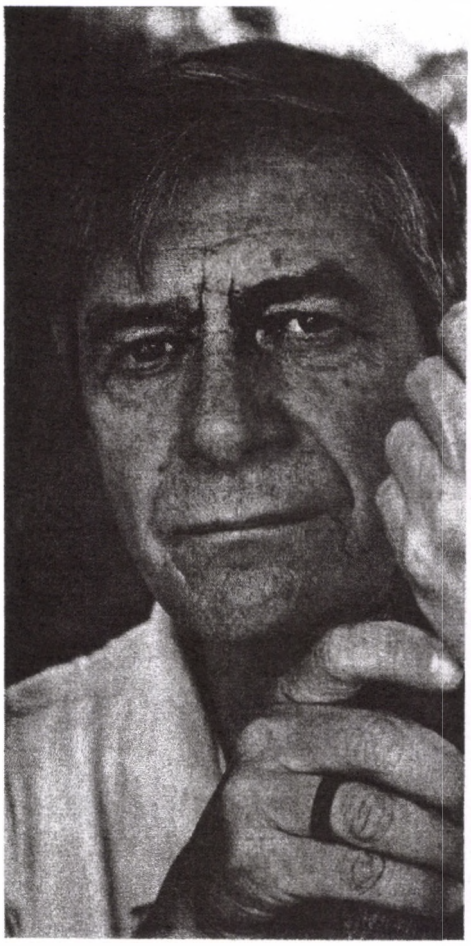

Az Észak-Brazília eldugott helyén élő főpásztor azt mondja: „Szükség esetén életemet adom a népért és a folyóért.” Azóta szolidaritási hullám ment végig Brazílián. ***Luiz Flavio Cappio*** püspök november végén kezdte éhségsztrájkját. Tizenöt nap múltán jött az első siker: Ideiglenes intézkedésként a brazíliavárosi regionális bíróság leállította annak a gigantikus folyóelterelési munkálatnak a hadsereg által végzett építkezéseit, amely ellen a püspök, a halászok és a parasztok egyaránt küzdenek. A kimerült Cappio reakciója: „Hála Istennek és a szolidaritásnak!” De a Lula vezette kormány fütyül a bírósági határozatra, a hadsereg tovább építkezik.

Az *Adveniat* és a *Misereor* nevű, Dél-Amerikát is támogató segélyszervezetek szolidárisak. Mindkettő már régóta támogatja a felszabadítási teológiát képviselő püspököt.

Az adventi időszakban Luiz atya felrázta Brazíliát. Tiltakozásával megzavarta a karácsonyi fogyasztási őrületet az olyan megavárosokban, mint Rio de Janeiro vagy São Paulo. A hatalmas bevásárlóközpontok mellett és a katedrálisok előtt százak követték a bátor püspök példáját – szintén éhségsztrájkba kezdtek. Ilyen kihívás még sosem érte a *Luis Inacio Lula da Silva* által vezetett kormányt. Cappio a milliárdokat felemésztő folyóelterelési program leállítását követeli.

Cappio ferences. Ez sok mindent megmagyaráz. Egykor gyalog ment el São Paulóból északkeletre. A kisemberek szívélyes lelkipásztora ő, és öko-felszabadítási teológus. A Rio São Franciscóért harcol, tehát azért a folyóért, amely Szent Ferencről kapta a nevét, és észak-kelet felé folyik, az Amazonas torkolati területére. „Eltorlaszolják és elterelik a Rio São Franciscót, ahelyett hogy élni hagynák”, panaszkodik a ferences püspök.

A Szent Ferenc-kápolna, ahol Cappio püspök éhezik, napok alatt búcsújáró hellyé válik. *Geraldo Majella* bíboros, Brazília prímása éppúgy kinyilvánítja szolidaritását, mint püspökök tucatjai és hívők tízezrei az óriási ország minden tájáról. A rabszolgamunka ellen és az igazságos földreformért harcoló *Pastoral da Terra* éppúgy ujjongva üdvözli a „prófétai akciót”, mint a brazil püspöki kar *Indiánmissziós Tanácsa*.

Egy felszabadítási teológus életpályája: Luiz Cappio, olasz bevándorlók fia, küzdött a katonai diktatúra ellen, csatlakozott a munkáspasztorációhoz, és később ferencesként gyalog ment el Brazília archaikus, a bibliai idők ínségeit idéző észak-keleti részére. A São Francisco-folyó melletti Barra nyomorúságos püspökségén talált magának püspöki feladatot.

A főpásztor bejárta a több mint 2700 km hosszú folyó vidékét, és úgy ismeri a São Franciscót, mint senki más. Cappio megfigyelte, hogyan változtatták át a folyót az élet ütőeréből a mezőgazdasági ipar kloákájává.

* * *

Éhségsztrájkjának 23. napján Flavio Cappio püspök összeesett, öntudatlan állapotban vitték a petrolinai kórház intenzív osztályára, ahol a 24. napon, december 12-én befejezte éhségsztrájkját, de támogatóinak azt írta: a böjtölést megszakítja, a kormány vitatott építkezése elleni harcot azonban nem. A 61 éves püspök még karácsony előtt elhagyhatta a kórházat, és híveivel ülhette meg az ünnepet.

Cappio püspök akkor veszítette el öntudatát, amikor megérkezett hozzá a hír, hogy Brazília legfelső bírósága elvileg jóváhagyta a nagyberuházást. Kórházba szállítása után a brazil püspöki kar és a Vatikán képviselői az éhségsztrájk befejezése mellett szólaltak fel. *Lula* államelnök azonnal megerősítette, hogy kormánya ragaszkodik a folyó elterelésével. A beruházás az exportirányultságú agráripart szolgálja, amely gyümölcsöt és zöldséget termel, Európa piacaira is. Ez azonban a régió lakóinak, a kisparasztoknak és a halászoknak a létét fenyegeti.

Forrás: Publik-Forum, 2007/24 – 2008/1

Egyház a bázison

José Hehenberger kitüntetése

„Ahhoz, hogy próféta legyek, tulajdonképpen túlságosan konzervatív vagyok” – mondja magáról Jaquitibá ciszterci apátságának elöljárója, José Hehenberger. Ennek ellenére 2007. november 30-án életművéért megkapta Ausztria Katolikus Férfimozgalmától (Katholische Männerbewegung Österreichs) az Oskar Romero Emberjogi Díjat.

A Steyler-misszionáriusok november közepén meghívták őt egy hétvégi összejövetelre, amelynek témája „Egyház a bázison” volt. Ezen a találkozón mesélte a 67 éves, felső-ausztriai származású *José (Josef) Hehenberger*: „Aki Brazíliában segít a szegényeken, és tanítja őket, abból hamarosan szent lesz. Aki bírálja a struktúrákat, azt

rövid időn belül üldözni fogják.” 1989 óta ő maga is a kivégzendők listáján van, mivel gyökerükben szeretné orvosolni a szegénység és az elnyomás okait. „Egy kereszténynek ellenállást kell tanúsítania mindennel szemben, ami elrabolja az emberek életét” – ez az egyik vezérelve. Schlierbach-i anyakolostora 1966-ban kiküldte Brazíliába; előbb Jacobinában (Bahia szövetségi állam) volt plébános, majd 2004-től Jaquitibá apátja is. A plébánia mintegy 130 km-re van a kolostortól. Minden erejével Brazília föld nélküli parasztjaiért küzd, nem elkeseredetten, hanem erős hittel. „Isten projektjének egyik munkatársa vagyok.” De végső soron minden Isten kezében van, mondja, „és aki csak önmagára és a saját lehetőségeire gondol, könnyen fanatikussá válik”.

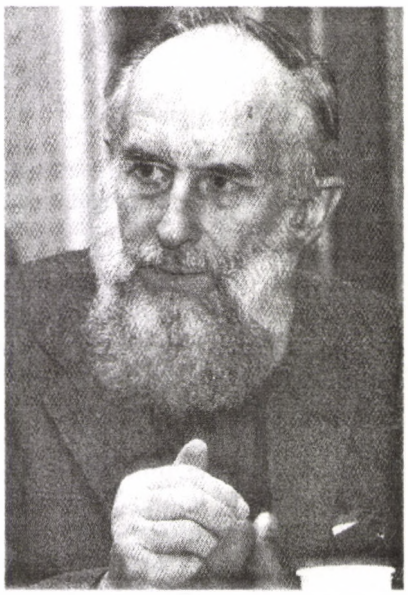

Elbeszélései sem fanatizmusról, sem felhőben járásról, sem hiszékenységről nem tanúskodnak. *Don José* realista, ismeri a határait, és nagy bizalommal van Isten iránt. Amikor valakivel beszél, teljesen jelen van. Szemei életörömöt és megérintettséget sugároznak. Realista, két lábban a földön álló hite és összetartozása az emberekkel határozottá teszi a fellépését.

Az egykori schlierbach-i szerzetes azonban egyházpolitikailag sem vak. „A pápa csodálatosan beszél minden ember egységéről és méltóságáról. Ugyanakkor a nőket kizárják a papságból.” Vagy: „A II. Vatikáni Zsinat a szentségekhez hozzárendelte a kollegialitást. De hol mutatkozik meg az egyház mint közösség, ha Isten népét nem vonják be a püspökök kinevezésébe?”

A közös eucharisztia-ünneplés előkészítésekor három dolog volt fontos számára: Mi nyomaszt titeket, mi ennek az oka? Mi okoz örömöt, és ad erőt nektek? És jelképes gesztusok helyett mit tudnátok bevonni az áldozatbemutatásba, hogy jobb legyen a helyzet?

Három egyszerű kérdés. Semmi magas teológia, ahogyan az egész hétvégén sem. Itt észreveszi az ember, hogy Jézus üzenete egészen egyszerű. A szeretet együttérzést, megérintettséget és tetteket kíván.

Hans Peter Hurka

Forrás: Kirche In, 2008/1

Gregorio

Évekkel ezelőtt az Andokban jártam, ott találkoztam ezzel a történettel, amelyet Francisco Vasquez de Coronado fölfedező katona íródeákja jegyzett föl a „Följegyző számadások” 27. lapján. A mexikói állami múzeum őrzi az írást.

„Ama Gregorio testvért pedig tiszteletlen és makacs magaviselete miatt a csapat érdekében kiközösíteni kényszerültem, keresztényi cselekedetül engedélyezve számára egy öszvért, két vizestömlőt és három napi élelmet, hogy hitványul el ne vesszen.”

1541-ben vagyunk. A hódító spanyol hadsereg egyik egységéből azért tették ki, és hagyták magára a szerzetes papot, mert szigorúan bírálta az indiók ellen elkövetett kegyetlenségeket. A szerzetest fáradságos és hosszú út után a dél-amerikai Andok sziklái között a zuni indiánok fogadták be, akik szelídsége és segítőkészsége miatt megszerették a különös idegent. Ő pedig megtanította őket minden hasznos dologra, és arra is, hogy Isten fia őértük is szenvedett. Egy idő után meg is keresztelte őket. Ez volt az első indián törzs, amely a maga szabad elhatározásából vette föl a keresztény hitet.

Azután az egyik nap megérkeztek a spanyolok, és megütköztek az indiókkal, akiket a modern spanyol hadsereg valósággal megtizedelt. Az életben maradtak a szerzetessel együtt egy sziklára menekültek, amelyet csak egy kötélhíd kötött össze egy mély szakadék fölött a viszonylag jól járható másik oldallal. Később újból megjelentek a spanyolok, és át akartak kelni rajta. A szerzetes eléjük ment a hídon. Kérve kérte őket, hogy ne menjenek tovább, és ne bántsák az élve maradt embereket, de azok elfogták őt, és maguk előtt hurcolták, hogy az indiók ne is nyilazhassanak. A szerzetes nem szólt semmit, csak imádkozott, mert tudta, hogy bekövetkezik a tragédia. Amikor a híd közepére értek, az leszakadt, és a spanyolok a szerzetessel együtt a mélységbe zuhantak.

Az így megmentett indiók másnap fölvitték a szerzetes holttestét a szakadékból, és ott fönt, a sziklaperemen a már korábban emelt templom mögött eltemették. Sírja fölött keresztté faragták ki a kiemelkedő sziklacsúcsot. S azóta minden esztendőben ott gyűlnek össze a kereszt körül, áhítatos megemlékezéssel.

Több mint négyszáz év telt el azóta. A templom helyén már csak romok vannak, de a kereszt még áll, és olvasható a hálás indiók hibás óspanyol nyelvű durva vésése is:

„Itt nyugszik Gregorio Hollósi, minden ember testvére, aki a sötétben élőkhöz világosságot hozott.”

Lőrincz István

Forrás: A premontrei diákoknak, de nemcsak nekik. Szenci Molnár Társaság, Budapest, 2003, 55-57.

Hollósi Gergely minden valószínűség szerint pálos szerzetes volt.

A lúzer

„Mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de ... az elhívottaknak ... Isten ereje és bölcsessége”.
(1Kor 1,22)

Gyermekkorom napjai jutottak eszembe. Tévénk nem volt, csak sok testvérem meg rádió, és naphosszat szólt az Illés együttes, Koncz Zsuzsa és a többiek. A nagypénteki böjtöt akkor éreztük, amikor apánk elzárta a rádiót. Akkortájt számunkra a könnyűzene megvonása jelentette a nagypénteki világvégét. Apánk ezzel a népszerűtlen mozdulatával adta tudtunkra, hogy most másfajta üzenetre kell odafigyelni, és ha az nem szólalhat meg, akkor legalább legyen csönd.

Napjaink beszéd-kavalkádjával elárasztva felvetődik bennem a kérdés, vajon ha apánk ma élne, mi az, amit ki akarna kapcsolni körülöttünk, és melyik halk és szelíd bibliai szót erősítené fel? Bizonyára nem akarna hallani a címlapsztorik sikeremberéről, és talán témájává tenne egy új szót, amit korábban az angol nyelvből ismerhetett: a lúzert. Ez az ifjúság legújabb szitokszava. Azt jelenti: „béna”, szerencsétlen, örök vesztes. Magyarul ezt én is csak most ízlelgetem, és azért adom tovább, mert az idei magyar nagypénteki valóság – egészségügyünk „keresztre feszítése”– egyre inkább a lúzerek táborába tömörít minket.

Orrba-szájba kapjuk a sikerembertörténeteket. Arról az emberpéldányról, akinek hirtelen nagyon megszaladt, mert lélegzetelállítóan nagyot „kaszált” (leginkább a köz pénzéből). Ettől kezdve ő már egy másik kaszt tagja, úgymond gyalogszerrel perdült át a másvilágra, mert beletartozik az első száz leggazdagabb csapatába. A „sikerember” más színben látja a világot, szelektált a hallása, s a memóriája is csak a szépre emlékezik. Ő az irigyelt, a magabiztos, aki másokkal a világért sem cserélne, aki ujjal mutat magára: Legyetek a követőim, ha tudtok! – s még maga is elhiszi ajánlatát. A kiváltságos kevesek birodalmából ki sem lát, ezért észre sem veszi a lúzerek tömegeit. De nem is akar tudni azokról, akiknek folyton bajuk van a világgal, s benne magukkal is. A segíthetetlen vesztesekkel bajlódjon az Úr Isten, ha tud. De bizonyára neki is nagy falat. Vagy mégsem?

A sikermintákat címlapfotózzák, vágyálom-követőik megszámlálhatatlanok. A lúzerektől viszont menekülnek, mintapéldányaiktól iszonyodnak.

A nagypénteki ellenkultúra ma mégis az elnémított modellt akarja kihangosítani, mégpedig egy ókori tanító, Pál apostol bátorságával, akinek volt mersze témává tenni a vesztes-szimbólumot, a keresztet. A megfeszíttetett Krisztusról prédikált. A legborzalmasabb bűnöző-kivégzést nem az elhallgatás kínos csöndfátyla borítja. Pál kihangosítja minden idők keresztényei számára.

A kereszt botrányában Pál apostol az elbukás új minőségét mutatja be: a szabadságnak azt a fokát, amikor megengedtetik a veszítés-választás. Amikor lúzer-sors nem kényszerpálya, hanem önkéntes – olykor véres verítékkel megharcolt döntés. A töviskoronás Jézus az utolsó percekben is korrigálja Pilátust, amikor ő a hatalmával kérkedik: „Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna neked” (Jn 19,11).

A veszítést tanulni kell, nem pedig tehetetlenül belesodródni. Nélkülözhetetlenek a Getszemáni-kerti rákészülések. A keserű pohár kiivását nem lehet elnagyolni: összeszedettséget, feladatra koncentrálást, teljes erőbevetést igényel. Nem kell mindegyikbe belekóstolni, de tudni kell, melyik az enyém, és kinek a kezéből fogadom. Valójában ez hatalmi kérdés – a jézusi értelemben: „Azért szeret engem az Atya, mert én odaadom az életemet... Hatalmam van arra, hogy odaadjam...” (Jn 10,17-18).

„Ha már elvettük a jót, el kell venni a rosszat is” – nyújtotta kezét névre szóló keserű pohara után az az idős lelkész, akinek a felesége olyan állapotba került, hogy ápolási intézménybe kényszerült. „Ő velem jött fiatalon, tehetségesen egy Isten háta mögötti kis faluba, s doktorátussal a zsebében szőlőt kötözött és kapált a betevő falatért. Akkor most megöregedve és elesetten miért hagynám magára?” Pedig a férj még élvezhetné otthona kényelmét, állapota megengedné függetlensége megtartását, mégis „bevonul” társával együtt az öregotthonba. Mert számára egy nagyobb összefüggés keretében a „dolgok rendje” a veszítés. Mégsem engedi, hogy a rossz csak történjék vele, önkéntességével az áldozatvállalás szentségének magaslatára emeli a „lúzer”-keserűséget.

A sikeremberek élet-összefoglalóiról többnyire nem szól a fáma, csak a bibliai tanítás, mégpedig a következő: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelke pedig kárt vall” (Mk 8,36)? Viszont a lúzereknek inkább lehet üdvtörténeti szerepük, mert ők a megváltásért kiáltanak létükkel. Megjelenítik az Istenhiányt, a rend-deficitet, az igazságtorzulást. Szembesítenek a nincstovábbal. Meg-, le- és félreállítanak: értetlenkedve, megszégyenülve vagy megrendülten amiatt, hogy mégsem kerek a világ, és valami nagyon nincs sehol...

De nem mindegy, hogy tékozló veszítés történik-e, vagy megtaláljuk annak értelmét. A lúzer-sors „sikere” függ tőle. A jézusi ajánlat így szól: „Aki meg akarja menteni az életét, az elveszti, aki pedig elveszti az evangéliumért, megmenti azt” (Mk 8,35)! Szabadságom, hatalmam és Szent Lélek-ihletésű bölcsességem van arra, hogy részt vegyek (vehessek) abban a „megváltói műben”, amit Isten országa építésének neveznek. Ez a Jézus-követés. Része a nagypénteki veszítés-minta – immár a klasszikus. Kinyújthatom a kezemet Isten felé a nevemet jelző keserű pohár után. Mozdulatom önkéntessége átváltoztatja lúzer-státuszomat. Nem tehetetlen báb leszek a „nagyok sakktábláján” – még ha olykor gúny tárgya is, akár a töviskoronás király –, hanem a Nagy Rend részese, Isten országa építőmunkása.

Vajon meghallja-e ezt a sikerember? Csak ne legyen siket ember! Érdemes kivárni, hogy ki nevet a végén. Lesznek még boldogok a sírók, és sikeresek a Krisztus-követő „lúzerek”. Ígéretük van rá – mégpedig isteni.

Vörös Éva

(Elhangzott a Lemberg utcai Református Idősek Otthonában)

Hatodik stáció: Veronika letörli Jézus arcát

A hagyomány szerint egy jeruzsálemi asszony, Veronika a keresztútját járó Jézus arcára tett egy kendőt, és a kendő csodálatos módon megőrizte Jézus arcvonásait. Hiteles Jézus-arc. *Vera icona* – hiteles képmás, mondja a latin. Innen a név is: Veronika, aki nem szerepel a Bibliában, sőt alakja először csak egy VI. századi apokrif iratban tűnik fel, majd a keresztes háborúk után lesz népszerű. S ahogy alakult, formálódott évszázadokon át a ma ismert keresztút, vált annak részévé a XVI. századtól.

Egy másik hagyomány beszél Jézus halotti kendőjéről, amelyet a sírban fekvő Jézus arcára helyeztek, s amely a turini lepelhez hasonlóan újból és újból felbukkan a történelemben, először Edesszában, majd Konstantinápolyban, később Rómában, s ma – csodák csodája! – Európa több országának templomaiban őrzik a kendőt, amit Veronika kendőjének neveznek. Vitatkoznak is rendesen, melyik az igazi. A Vatikánban, vagy a manopelloi kapucinus kolostorban, esetleg Genovában, vagy a spanyol Oviedóban őrzik? Netán Franciaországban, vagy Görögországban?

A lényeg persze nem ez, hanem az, ami az eredeti szándék is volt. Felmutatni a hiteles Jézus-arcot. Az ikont, a *vera iconát*. Hiteles, egyértelmű Jézus-arc – ma is erre van szükség. De ma olyan választék van Jézus-arcokból, mint egy képkereskedőnél. Kisjézus a betlehemi jászolban; angyali názáreti mintafiú; a hegyi beszéd határozott és megértő Jézusa; a gyógyító, fáradt vándorprédikátor; Jézus, a jó barát; a feltételeket adó és elvárásokat támasztó, kissé hivatalos Jézus; a kötelekből ostort fonó, haragvó Jézus; a vérrel verejtékező, az elárult, a szenvedő, a keresztfán meghaló, a halottaiból feltámadó. Természetesen ez mind ő, de mégis valamennyien hangsúlyt teszünk valamelyik képre, és így nemcsak Veronikának van kendője Jézus-arccal, hanem nekem is, neked is és neki is. Mindannyiunkban kialakult az évek, évtizedek alatt egy képmás, egy kendő, amelyet magunk elé teszünk, mint a kalotaszegi nénik az aluljárókban. És ez a mi kendőnk, és ez a mi portékánk, tessék, ezt vegyétek meg, ezt kövessétek mint házastárs, gyerek, unoka, munkatárs, szomszéd, barát vagy hívő itt a templomban, és más egyházak más templomaiban. A kendőnk, és a kendőn lévő istenarc pedig egyre kevésbé kelendő.

Mondhatjuk persze magabiztosan, ha nem kell, legyen ez az ő bajuk. De a globalizált világban már nincs „én bajom” és „te bajod”, már nem egymástól elkülönítetten létezünk: a másik hite, élete, félelmei, fogyasztási szokásai, gyereknevelési elvei eljutnak hozzánk a felmelegedés, a romló levegő és víz, vagy a gazdasági és munkahelyi, lakókörnyezeti problémák, ne adj' Isten, sugárszennyezés formájában. Tehát szóba kell állni azzal a gondolattal is, hogy talán a kendőnkre nem azokkal a hangsúlyokkal van felírva az istenkép, amelyeket az Isten képére és hasonlóságára teremtett ember felismerni és követni képes. Mintha a „régi” hitek és életmódok már nem működnének.

Felírhatjuk-e a kendőnkre azt, hogy Isten tőlünk és a világtól elkülönítetten létezik – vagy azt kell felírnunk, hogy Isten bennünk él, és soha nem feledkezett meg a világról, és közvetlenül kommunikál minden emberrel, és minden ember hordozza az Ő üzenetét?

Felírhatjuk-e azt, hogy Isten egy felsőbbrendű lény, aki ugyanazokkal az érzelmekkel bír, mint mi, tehát meg lehet bántani, haragszik, és bosszút állhat rajtunk vagy kizárhat magából – vagy azt kell felírnunk, hogy Istent nem lehet megbántani, és nem áll bosszút rajtunk, hanem feltétel nélkül szeret minket?

Felírhatjuk-e azt, hogy Istennek szüksége van a mi hitünkre, imánkra, állandó igazodásunkra és szolgálatunkra, és Isten boldogsága, öröme a mi cselekedeteinktől függ – vagy azt kell felírni, hogy Isten maga a boldogság, és nem követel meg semmit senkitől, és nincs szüksége semmire ahhoz, hogy boldog legyen?

Felírhatjuk-e azt, hogy egymástól elkülönítetten létezünk – vagy azt kell felírnunk, hogy mindannyian egymás testvérei vagyunk, és osztozásban kell élnünk?

Felírhatjuk-e azt, hogy az Istenhez tartozás lényege a szenvedés méltó jézusi elviselése – vagy azt kell felírnunk, hogy létezésünk természetes állapota az öröm?

Felírhatjuk-e a kendőnkre azt, hogy Isten országa az emberiség egyik szép utópiája, és majd a mennyországban jön el – vagy azt kell felírnunk, hogy létezik az immanens remény, és Isten országa, az emberek közötti szeretetközösség, osztozás és egymásra figyelés megvalósítható, és a kontraszt-társadalom felépíthető.

Nyilván folytathatjuk ezt, ki-ki a saját szempontjai szerint. Nem is gondoljátok, hogy mekkorát fordulna a világ, ha képesek lennénk a feliratok átírására. Egy új emberiség tavasza lehetne ez.

Számomra ez az idei Húsvét üzenete. Hitem szerint ez a keresztútját járó Jézus Atyjától kapott üzenete minden kor minden embere számára.

Garay András

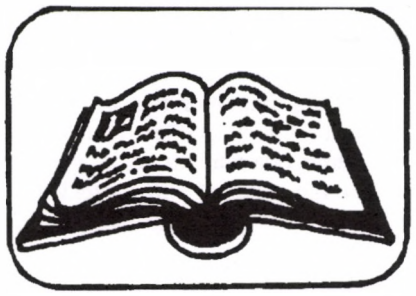

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket a „Keleti Szél” közösség tagjai készítették: Kis Imre (Tokaj), Orbán Józsefné Ági (Felsőzsolca) és az utolsó kettőt Balogh László (Debrecen), a májusiakat pedig Tarnai Imre (Nagyoroszi).

Április 6. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,13–35 — Az emmauszi tanítványok

Két ember megy az úton. (Talán a feleségem és én?) Beszélgetnek (Még szerencse!) Szívükben tanácstalanság, kétségbeesés, félelem. Ilyen állapotban szemüket homály fedi. Még társukat, de lehet hogy önmagukat sem látják, érzékelik. Harmadnapja még mindenben olyan biztosak voltak. Volt ez a názáreti Jézus. Hittek neki. Elhitték, hogy szeretetben, közösségben kell élni. Elhitték, hogy Isten Országa itt a földön kell, hogy megvalósuljon, és ehhez nem kell más, mint hogy szolgáljunk, adjunk, és még üldözőinket, ellenségeiket is szeressük, imádkozzunk értük. Ha Istenre, lelkiismeretünkre hallgatunk, és követjük Őt az úton, minden javunkra válik. És így is volt! Ez olyan egyszerűnek tűnt az elmúlt három évben: Hitben, Szeretetben, Közösségben.

De valami elromlott! (Bennünk?) Elárultuk, elhagytuk, megtagadtuk Jézus Krisztust! De milyen Messiás az ilyen? Hagyja magát megöletni! Itt hagy bennünket világ csúfságára! Mi lesz így velünk? Lehet hinni asszonyok szavának, hogy nincs a sírban, és feltámadt? Közösségünk már szétesőben. Mindenki fut, amerre lát! És mit beszél itt ez az idegen, aki mellénk szegődött? Prófétál jövendöléséről, a Messiás dicsőségéről! Irány vissza a szürke hétköznapokba! Család, munka, pénzkeresés, küzdelem! Nem maradt más! Vagy mégis? Milyen ismerős ez a mozdulat? De hisz Jézus van velünk! Felismertük mozdulatait, gesztusait!

Jézust felismerhetjük minden embertársunk szemében, mozdulataiban, szavaiban! Nincs vége! Most kell újra kezdeni! Mindig újra kell kezdeni!

Reményik Sándor: Csendes csodák

Ne várd, hogy a föld meghasadjon
És tűz nyelje el Sodomát.
A mindennap kicsiny csodái
Nagyobb és titkosabb csodák.

Tedd a kezedet a szívedre,
Hallgasd, figyeld, hogy mit dobog,
Ez a finom kis kalapálás
Nem a legcsodásabb dolog?

Nézz a sötétkék végtelenbe,
Nézd a kis ezüst pontokat:
Nem csoda-e, hogy árva lelked
Feléjük szárnyat bontogat?

Nézd, árnyékod hogy fut el előled,
Hogy nő, hogy törpül el veled,
Nem csoda ez? – s hogy tükröződni
Látod a vízben az eget?

Ne várj nagy dolgot életedbe,
Kis hópelyhek az örömök,
Szitáló, halk szirom-csodák.
Rajtuk át Isten szól: jövök.

Április 13. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–21 — Jézus, a jó Pásztor

A jézusi életmű sikerességének kérdése, sikerül-e megláttatnia Magát és önmagán keresztül az Atyát, most más megközelítésben, egy vakon született ember meggyógyítása és e csoda fogadtatása apropóján kerül itt újra középpontba.

E gazdag, szimbolikus képeken átáramló üzenetet három kép köré csoportosítva próbálom megragadni.

A megértéshez kulcskérdés: Bevallhatóvá válik-e saját vakságunk ténye, és elfogadható-e a vakság okán a vezetésre szorultságunk ténye? (Jn 9,41)

1. kép: Gazdájától elszigetelten, az akol viszonylagos biztonságot nyújtó langymelegében, félelemtől reszkető juhnyáj. Éhes a nyáj, a juhok éhségükben és félelmükben még egymásnak is esnek. Jó lenne, ha jönne a pásztor. Nagy a szükség, de nagy a veszély is, hogy a nagy várakozásban elvétik a jó pásztort. Mert a juhokra más is pályázik. Hasonlít ez a kép egy közismert mese, a farkas és a kecskegidák idézte képre.

Felismertük-e Jézust, mint azon igazságok közvetítőjét, amelyek képesek kivezetni bennünket az e világi javak nyújtotta hamis biztonságérzetnek, a kollektivizmus langymelegének, a hamis azonosulásoknak az aklából?

Melyik hangot, illetve hívást fogadjuk el? Türelmetlenül azt, amelyik gyorsan enyhülést ígér félelmeinkre, szükségeinkre, vagy van kitartásunk és bátorságunk a hívó szót mélyebbre engedni, befelé figyelni, igaz-e? Fontos a figyelem, mert a történetbeli rabló csak arra vár, hogy lankadjon az éberségünk, hogy azt kijátszva bekússzon az ablakon, birtokba vegye az életünket, és tárgyként használjon minket a saját céljaira. Amikor már bent van, nehezen ismerhető fel, de talán van önmagunk felé egy mentő kérdés: Azok az elhivatások, amelyekre rátettük az életünket, oda vezetnek, hogy élőnek és bőségben lévőnek érezzük magunkat?

Fontos azt is tudni, hogy az éberség nem gyanakvást jelent. Az egy bátor megfigyelői pozíció, amely képes megkülönböztetni igazságot és hamisságot.

2. kép: Az ajtó

A birkának kell az akol melege és biztonsága, de kell a külső tér szabadsága, a jó levegő, a jó legelő nyújtotta, életet tápláló eledel is, és kell egy ajtó, amely biztosítja az átjárást.

Ha tudjuk, hogy van ajtó, és tudjuk, hova vezet, akkor el merjük hagyni az akol langymelegét, nemcsak bent reszketünk birkatársainkkal. Ha ki kell mennünk, bármikor kimehetünk, de bármikor vissza is vonulhatunk gond nélkül. Kettős az identitásunk: kint-lévők és bent-lévők is vagyunk egyszerre. Néha kimegyünk az akolból, de ettől még nem szűnünk meg a nyáj tagjai lenni, és ha visszamegyünk, akkor is szabadok maradunk. Amikor Jézus nyit nekünk ajtót anyagba szorult tudatunk zárt világából, az Isten képére teremtettségünk és szabadságra való képességünk tudata megszüli méltóságunkat, noha vezetésre szoruló gyarló emberségünk tudata is megszüli helyes alázatunkat.

3. kép: Az egység – remény.

Az Isten Országába hívó hang, az Egységbe vissza-hívogató hang.

A farkas minden ravaszsága ellenére ostoba. Nem tud különbséget tenni a bé-

res és a Jó Pásztor között. Amikor az utóbbi övéit védelmezve nem hagyja magát elkergetni – életét veszi, és a farkas azt hiszi, hogy jól végezte dolgát... Nem lát ugyanis mélyebbre. Nem látja, hogy pásztor és nyája, a hívó és a keresők egymásra találtak, egymásban önmagukra ismertek, és ennek a bizonyosságát többé semmi sem képes érvényteleníteni.

Ha Jézus a Jó Pásztora életünknek, akkor:

- Az e világi nehézségek teremthetnek zavart az életünkben, de mégsem rendítik meg létezésünk alapjait.
- Egyre kevésbé van késztetésünk arra, hogy önmagunkat megkülönböztessük embertársainktól.
- Evilág dolgaihoz ragaszkodásunk lazul, könnyedébben tudunk elengedni, oda-adni, de szükség esetén bűntudat nélkül élni is ezekkel.

Április 20. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 14,1–12 — „...mutasd meg nekünk az Atyát!”

Jézus tanítói működését végigkísérik az emberi értetlenségek. Jézus léptennyomon az emberi észlelés és felfogóképesség korlátaiba ütközik. Mintha matematikatanárként próbálná a differenciál- és integrálszámítást elmagyarázni, de minduntalan rá kell ébrednie, hogy a tanítványai tízig sem tudnak számolni.

– Hiszen ismeritek az utat oda, ahová megyek.

– Uram, nem tudjuk, hová mégy, hogyan ismerhetnénk az utat? – jegyezte meg Tamás.

– Uram, mutasd meg nekünk az Atyát! Ez elég lesz nekünk! – szólt közbe Fülöp.

Jézus ezúttal nem jön ki a sodrából, türelmesen kezdi magyarázni, amit talán százszor is elmondott már nekik. Végső érvként – ha nem lenne elég érthető vagy hihető a szóbeli magyarázat – emlékezteti őket a tetteire. „...legalább tetteimért higgyetek!”

A tetteivel pedig nem lehet vitatkozni. Látták, tapasztalták a csodákat. A víz borrá változtatását, a kenyérszaporítást, vízen járást, betegek meggyógyítását, halott feltámasztását. Súlyos érvek ezek, nemigen lehet velük vitatkozni. De nem is vitatkozni akarnak. Egyszerűen nem értik, amit Jézus mond. Nem értik: „...aki engem lát, látja az Atyát is.” „...én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem.”

Teljesen meg tudom érteni a tanítványok értetlenkedését. Nem butábbak az átlagnál. Mi is inkább hinni, mint megérteni tudjuk a Szentháromság titkát. Isten érzékelésére nincs külön érzékszervünk. Hiába tágul ki az emberi észlelés minden képzeletet felülmúlóan távoli bolygókra és a kicsinél is kisebb atomszerkezetekre, ezek mind az anyag, a tér és az idő dimenzióiban léteznek. A názáreti Jézus más világból, más dimenziókból hozott üzenetet, és az oda vezető útról beszélt a tanítványainak.

A világot nem kizárólag az érzékszerveink és a természettudományok segítségével lehet megismerni. (Bár az is igaz, hogy a napjainkban növekvő természettudományos tudatlanság inkább távolít az Istentől a babona felé.) A világról alkotott képhez sokat hozzá tehet egy-egy művész, aki szuperérzékeny lélekkel rezonál a Teremtőre, s tolmácsolja számunkra a felfoghatatlant.

Mert Fülöp apostol kíváncsisága mindnyájunkban munkál: „...mutasd meg nekünk az Atyát!”

Április 27. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,15–21 — „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat”

„Aki ismeri és megtartja parancsaimat, az szeret engem”– mondja Jézus.

Ki szereti Jézust?

Aki nemcsak ismeri a parancsait, hanem meg is tartja azokat. A Jézust szeretés elhagyhatatlan része a tanulás, az Ő parancsainak megtanulása, megismerése.

Az evangéliumok elemzéséből tudjuk, Jézus minden parancsa az ember javát szolgálja, semmit nem parancsolt öncélúan a maga javára.

A fenti evangéliumi részben úgy viselkedik, mint a gondos, aggódó szülő, aki búcsúzik. Gyerekeit valami távoli, zord helyen magukra hagyja, ahol nem lesznek biztonságban. Mondjuk egy igen rossz hírű kollégiumban. Elvárja, hogy övéi helyt álljanak a nehéz körülmények közepette, sőt még a kollégium viselkedési rendjét is formálják át. Három éven keresztül készítette őket a feladatra. Búcsúzóul a lelkükre beszél:

„Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat” (Jn 14,15).

Mintha ezt mondaná:

„Gyerekeim! Ha szerettek engem, betartjátok a szabályokat, amelyekre tanítottalak benneteket. Szégyent ne hozzatok a fejemre! Küldök valakit, aki vigasztalni, erősíteni fog benneteket a megpróbáltatásokban. Mindig veletek marad. (De vigyázzatok, nem végzi el helyettetek a ti feladataitokat!) Nem mindenki számára lesz Ő Vigasztaló, csak annak, aki ismeri Őt.”

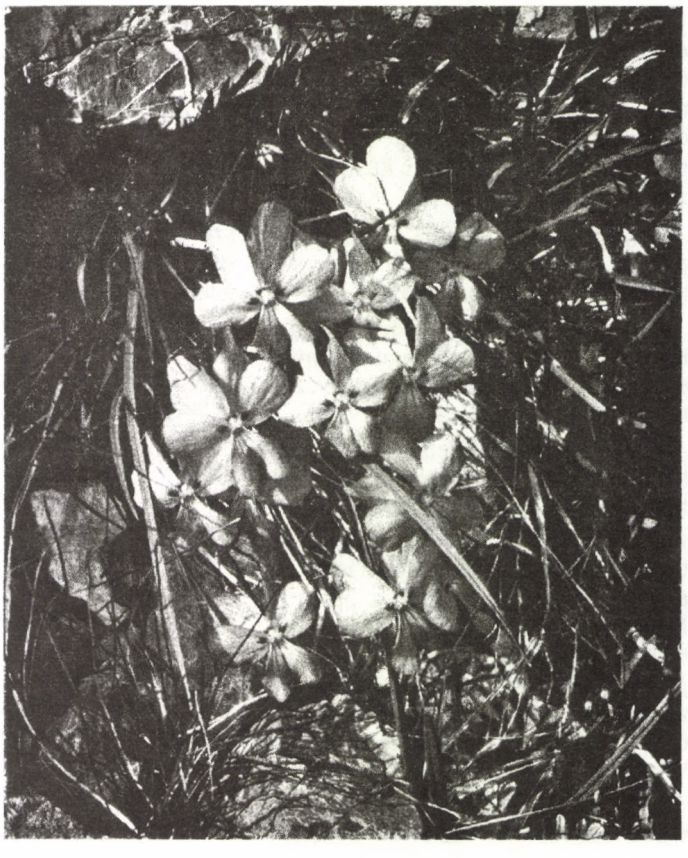

Sugárzik a szeretet Jézus szavaiból. Az övéit féltő, aggódó szeretet. Az Isten időtlen világából közénk hozott és bemutatott szeretet.

Ez az istenkép az, amely számomra hiteles! Féltve aggódik értünk, biztat, de nem hasonlik meg önmagával. Azaz nem változtatja meg az ember érdekében – még a hívő ember érdekében sem – az általa teremtett világ rendjét. Nem változtat a természet törvényein. Ha az általunk ismert, térben és időben

működő világhoz hozzátartozik a szenvedés és a halál, akkor ezeket mindnyájunknak át kell élnünk. Át kell élni gazemberségeket, akár társadalmi méretekben, akár baráti közelségben, és akkor sincs kivétel, akkor is érvényes: „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat.” Nem iktatja ki a szenvedést, nem kínál kiváltságokat a parancsait megtartóknak, nem ígér könnyebb életet.

De ennél mérhetetlenül többet ígér. „Aki pedig szeret engem, azt Atyám is szeretni fogja. Szeretni fogom őt én is…” Miről beszél itt Jézus? Isten szeretetéről. Kell nekem több az Isten szereteténél? Egyáltalán, létezik ennél több? Akkor ugye érdemes megtartani a parancsait?! „Ha szerettek engem, megtartjátok parancsaimat.”

Május 4. — Urunk Mennybemenetele — Mt 28,16–20 — Elment, mégis itt van!

Emlékszem, gyerekkoromban Jézus mennybemenetelének történetéből az angyalok biztató szavai ragadtak meg legjobban: „Ez a Jézus … úgy jön el ismét, ahogyan most … a mennybe ment” (ApCs 1,11). Tudtam, persze, hogy ez a visszatérés a világ végén fog bekövetkezni, de ez nem érdekelt, csak maga a tény: Vissza fog térni, de jó lesz!

Azóta benőtt a fejem lágya, de ez a lelkesítő gondolat nem lohadt, csak átalakult. Egyrészről megerősödött, és az apostoli korból örökölt, teológiailag megalapozott „maranatha”-vággyá formálódott; de másrészről tudatosult bennem, hogy nem kell a világ végéig várni: reálisan sokkal konkrétabban valósul ez a vágyott találkozás. Eucharisztiában, közösségben, igében, utamba kerülő rászorulókban, de mindenekelőtt abban a szünet nélküli Jézus-kapcsolatban, amelyre felkínálja a lehetőséget, és amit úgy szoktak nevezni, hogy „a jelenlétében élni”.

Ha test szerint itt maradt volna, akkor erre nem lenne lehetőség. Anyaghoz, testhez kötötten csak ott lehetne megtalálni őt, ahol a teste van. Milyen jó, hogy megtanított rá: az igazi valóság az anyagon túli valóság!

Utolsó intézkedését hallottuk a mai evangéliumban. A bemerítés szertartása, amit mi keresztelésnek nevezünk, létezett már őelőtte is. Ebben az intézkedésében magáévá teszi (és ettől lesz az „keresztelés”-sé = krisztusivá, keresztténnyé tevéssé), de kiegészíti azzal, hogy akit bemerítenek, azt ne csak vízbe, hanem magába a Szentháromságba merítsék. Így kerülünk egy teljesen más, anyagtól független világba. Így leszünk mi őbenne, és ő mibennünk (vö. Jn 14,23!).

Ne az égre bámuljunk hát, mint a Tizenegy ott az Olajfák-hegyének tetején! Attól nem jutunk előbbre, még kevésbé jut előbbre a világ. Tegyük a feladatunkat, amelyet a távozó Jézus ránk bízott! És közben élvezzük, hogy itt van, elérhető közelségben, már most!

Május 11. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — „Jöjj el, keltő, kedves Szellő!”

Jézus elvégezte a feladatát, amit az Atya rábízott, és visszatért hozzá. Az apostolokat, akiknek majd tanítvánnyá kellene tenniük másokat, hogy a feladatot folytassák, magukra hagyta. Két és fél esztendőn keresztül próbálta átadni nekik a magával hozott üzenetet, de ők most bizony szinte semmire sem emlékeztek: ott álltak tehetetlenül.

Egy valamire azonban mégiscsak emlékeztek: Utolsó vacsorai búcsúbeszédében említette Jézus, hogy „ha majd elmegyek, akkor elküldöm” (Jn 16,7) a Vigasztalót. Azt is mondta, hogy ő (a Vigasztaló) majd „megtanít benneteket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek” (Jn 14,26). Egyszer régebben pedig arról beszélt, hogy ha már az emberi édesatya is jót ad gyermekeinek, „mennyivel inkább adja mennyei Atyátok a Szentlelket azoknak, akik kérik tőle” (Lk 11,13), és „nem méri szűken a Lelket, amikor adja” (Jn 3,34). Ezekre emlékeztek. Nosza akkor kérjük, kérjük állhatatosan! Gyerünk az utolsó vacsora ter-mébe, ahol az ígéret elhangzott! És hívjunk másokat is, mert úgy igazi a kérés, ha sokan mondják együtt (vö. Mt 18,19-20!)!

Jöttek is egyre többen a Lélekre szomjasak. Már ötvenen, hatvanan, százan, százhúszan kiáltották: „Küldd a Vigasztalót!” És nem hiába kiáltották. Az ígéretek igaznak bizonyultak: Nagyon hamar (ha igaz, árvaságuk tizedik napján) felzúgott a heves Szélvihar, fellobbantak a Lángnyelvek. Megkezdődött a világ új korszaka: a Szentlélek korszaka.

Ez a kép él bennünk a Lélek kiáradásáról. Pedig nem ez a jellemző! Ha az Istenből valamire igaz az illési megtapasztalás a Hóreb hegy oldalában, hogy tűzben-viharban-földrengésben nincsen Isten, csak az „enyhe szellő suttogásában” (vö. 1Kir 19,11-12!), akkor elsősorban a Lélekre igaz. Kellett az ilyen látványos Pünkösd is, de az igazi az, ami a ma hallott evangéliumban is történt: a csöndes Lehelet közvetíti az újjáteremtő, bűnöket megbocsátó, éltető Lelket.

Jézus idézett ígéretei ma is érvényesek. Hivatkozzunk rájuk, kérjük, hogy küldje a Lelket, mert szükségünk van Rá magunknak is, a világnak is! Talán jobban, mint valaha! De ne várjunk pünkösdi viharra! Fent a címben a 17. századból származó Lyra Coelestis egyik énekéből idéztem idevágó sort, de Sík Sándornak és többi, Lélektől elárasztott költőnknek fordításában is hasonló érzülettel szólalnak meg ősi, Lelket hívó himnuszaink. A csendes, de állhatatos egyéni és közösségi ima gyümölcse lesz, hogy lassacskán átitat bennünket, átitatja az életünket, átitatja közösségeinket, és rajtunk keresztül átitatja a világot.

(NB. Kézzelfogható bizonyíték: Ezeket az elmélkedéseket sem én fogalmazom, csak közvetítem!)

Május 18. — A Szentháromság ünnepe — Jn 3,16–18 — A boldogság egyetlen lehetséges útja

Véget értek a nagy ünnepek. Karácsonykor megünnepeltük, hogy az Atyaisten odaadta a világnak legdrágább kincsét: elküldte Fiát a földre. Húsvétkor az emberré lett és emberként meghalt Fiúisten feltámadását, halál fölötti győzelmét ünnepeltük, pünkösdkor pedig a Harmadik Személynek, a Teremtetlen Szeretetnek kiáradását a teremtett világba. A mai ünnep mintegy összefoglalja, csokorba köti ezeket, és együtt ünnepli a három Személyt, akiknek „kifelé” történő tevékenysége a dogmatika tanítása szerint egyébként is mindig közös, csak a mi emberi elképzelésünk „tulajdonítja” az egyes tevékenységeket egyik vagy másik Személynek: annak, amelyiknek sajátos természetéhez elképzelésünk szerint az a tevékenység jobban illik.

De mit kezdjünk az életünkben ezzel a misztériummal, hogy „az egy Isten három Személy”? Azt hiszem, nagyon is sokat kezdhetünk vele, akkor is, ha a lényegét nem vagyunk képesek felfogni.

Az Isten attól boldog, hogy szeret. Senkitől sem kényszerítve, önként adja oda magát teljesen az Atya a Fiúnak, és a Fiú az Atyának: ez az Ajándékozás az Isten Lelke, a Teremtetlen Szeretet, a

Boldogság. Ennyit vagyunk képesek felfogni a Szentháromságból.

Nos, Isten azért teremtette az embert, hogy azt a boldogságot, amit ő élvez, más is megtapasztalhassa. Ezért teremett minket „saját képére és hasonlatosságára" (vö. 1Móz 1,26!) = alkalmasnak az önzetlen szeretetre. Azért teremtett „férfinak és nőnek" (1Móz 1, 27), hogy testileg is alkalmasak legyünk egészen odaadni magunkat egymásnak, és így a házasság a Szentháromság belső életének földi lenyomata lehessen. És ráadásként a világnak folyamatosan ajándékozza saját Szeretetét, a Szentlelket is, hogy Őbenne legyünk képesek szeretni embertestvéreinket.

Az ember azonban okosabb akar lenni Istennél, és mindenütt keresi a boldogságot, csak ott nem, ahol tényleg megtalálhatná. Hallottuk a mai evangéliumban: éppen ezért küldte el Isten a Fiát, hogy segítsen a helyes útra visszatalálni.

Mégis még mindig nagyon sok a tévedés a boldogság keresésének a módját illetően, ha abban megegyezik is kivétel nélkül mindenki, hogy az ember életének értelme a boldogság. A Szentháromság szemlélése arra tanít, hogy zsákutca minden boldogságkeresés, amely nem önzetlen szeretetre, hanem önzésre épül. Ezért a sok boldogtalan ember, ezért a céljukvesztett emberek özöne, ezért a világban a sok „jaj".

Hogy mi benne élünk a Szentháromságban, azt az fogja megmutatni, hogy igyekszünk tévelygő testvéreinknek betekintést adni a Szentháromság életébe, és megmutatni a boldogság megszerzésének egyetlen lehetséges útját: Elsegíteni őket „az Isten Fiában való hithez", hogy „ne essenek ítélet alá" (vö. Jn 3,18!).

Május 25. — Krisztus Szent Testének és Vérének ünnepe — Jn 6,51–58 — „ÉN VAGYOK"

Lobog, lángol a csipkebokor. Lángol, és mégsem ég el. Mi ez? 40 éve pásztorkodik itt a sivatagban, de ilyet még nem látott. Kíváncsian közeledik. A bokorból hangot hall. Rémülten kezdi oldozgatni sarujának szíját: „Ki vagy, aki itt megszólítasz? Hogy hívnak?" „ÉN VAGYOK, aki vagyok" – hallja a választ. Egész valóját átjárja a rettegés. Akiről eddig csak elődeitől hallott – akiről azt tudta, hogy sok száz évvel ezelőtt kegyesen bánt népének őseivel, aztán hallgatásba burkolódzott – akiről az volt a hiedelem, hogy ha valaki meglátja, annak azonnal meg kell halnia – akinek csak a létezéséről tudtak, de nevét (a többi néppel ellentétben, akik nevükön szólították isteneiket) nem ismerték – az Egyetlen, az Örökkévaló, a Mindenható: most itt van karnyújtásnyira! Itt van, és kimond egy titokzatos Nevet, egy Szót, amelyet a nép fiai soha ajkukra nem vesznek később sem az egyetlen főpap kivételével, aki egy esztendőben egyetlen egyszer a Szentek Szentjébe lépve ugyanolyan rettegéssel fogja majd kiejteni, mint amilyen rettegés most őt magát itt hatalmában tartja...

*

Poros ruhájú, sovány vándorpróféta rója Zsidóország útjait. Eleinte ügyet sem vetnek rá, aztán kezd híressé válni, mert másképpen tanít, mint az írástudók, meg különös jeleket is művel, betegeket is gyógyít puszta szavával, de égi jelet hiába kérnek tőle. Sokan tódulnak utána, de sok az irigye, ellensége is. Egyszóval ellentmondásos személyiség. De aztán hirtelen felkapják a fejüket: Olyan szó hagyja el az ajkát, amit ilyen körülmények között igazán nem várnának: „ÉN VAGYOK." A jól ismert bemutatkozás a csipkebokorból. Sehol semmi rémületet keltő körülmény: itt van karnyújtásnyira egy közülük való ember, akitől félni nem kell, akinek a megpillantásától nem kell meghalni, aki nem villámlik és mennydörög, mint a Sínai-hegy Ura, hanem szelíden édesgeti magához embertestvéreit, és – ahogy maga mondja – gyűjtené őket egybe, mint tyúk a csibéit szárnyai alá. És az ***Ő*** szájából hangzik most az „ÉN VAGYOK"! Nagyot fordult a világ!...

Ki vagy, aki ezt mondod? És ***mi*** vagy? „Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér" – halljuk a választ. Vagyis jogos a párhuzam: onnan jöttél, ahol képzeletünk a csipkebokrban Bemutatkozónak a lakását sejti. De most már nem tűzben szállottál alá, hanem Kenyérré lettél. Érettnek tartasz már minket arra, hogy megérttesd velünk, miyen elképzelhetetlenül végtelen szeretettel szeretsz. Hogy olyan egyesüléssel akarsz egyesülni velünk, amilyen nincs több a világon: miután részévé lettél az anyagvilágnak, emberi Testedet alkalmassá teszed arra, hogy táplálékként magunkhoz vehessük. Észbontó! Nem csoda, hogy a csipkebokor Istenének ismerői nem értik, és vitakozni kezdenek szavaidon!

Mi sem értjük. Sem azt, hogy egyáltalában hogyan szerethetsz ennyire, különösképpen pedig benünket, akik olyanok vagyunk, amilyenek – sem pedig azt, hogy hogy is van ez ezzel a „Testedet evéssel, Véredet ivással". Az előbbit még csak-csak tudomásul vesszük, hogy – ahogyan valaki mondta – „ilyen furcsa az ízlésed". De az utóbbit: hogy „hogy is van ez...?" Ahány felekezet, annyiféleképpen értelmezi. Dehát szükség van rá, hogy értelmezzük? Nem értjük, de a szavadra elhisszük. Tudomásul vesszük, és élünk nagylelkű ajánlatoddal. Rettegett arcodat, amelyre a csipkebokorban ránézni sem lehetett, felváltja szívünkben a názáreti Ács barátságos tekintete, és ha meg is marad benne irántad a saruszíjat oldozgató – most már nem félelem, hanem – tisztelet, az már a gyermeknek atyja iránt érzett szeretetteljes tisztelete. És nem értelmezgetjük ajánlatodat, amelyben táplálékul kínálod fel Magadat, hanem élünk vele. Nem elsősorban azért, hogy „örök életünk legyen, és feltámasszál az utolsó napon", hanem sokkal inkább azért, hogy „Benned maradhassunk, és Te bennünk". Mert felgyújtottad szívünkben a szeretetet Irántad, és akit szeretünk, azzal jó együtt lenni.

Akkor mit tehetünk mégis a Föld megmentéséért?

Miért? Meg kell menteni a Földet? – kérdi nyilván sok olvasó, túlzónak tartva a megfogalmazást.

Hogy nem hatásvadászatról, fajsúlyos szavak indokolatlan használatáról van szó, s bolygónk valóban végveszélybe került, sajnos könnyen igazolható: A környezetszennyezés és a természetes élőhelyek rohamos csökkenése következtében ***jelenleg évente – a becslések szerint – több ezer állat-, illetve növényfaj tűnik el a Föld felszínéről.***

Nem kevesen persze erre is csak legyintenek: ilyen mindig is volt, hisz ki ne hallott volna a dinoszauroszok hirtelen kipusztulásáról, s arról, hogy mindenféle katasztrófa nélkül is, az evolúció révén fajok lépnek le bolygónk színpadáról, újak pedig megjelennek.

A kételkedők csak azt nem veszik figyelembe, hogy az egyes folyamatok milyen gyorsan játszódnak le: a „rettegett gyíkok” kb. 2 millió év alatt adták át a helyüket más fajoknak (nagyjából 1000 évente pusztult ki 1 fajuk), másrészt *az egyik legnevesebb tudományos folyóirat, a Scientist szerint jelenleg a fajok kihalási sebessége 10-szerese az evolúciós kihalási sebességnek, s a Föld a 6. kihalási hullám szélére került.*

Számosan vannak olyanok, akik tisztában vannak a ránk leselkedő veszély mértékével, de csüggedt sóhajtozás közben kijelentik, hogy planétánk menthetetlen, nem lehet tenni semmit, hisz ***a baj fő okozói azok a transznacionális vállalatok, bankok és biztosítók, amelyek a gazdasági és politikai életet, valamint a médiát is uralják.***

Való igaz, hogy az egész glóbuszra kiterjeszkedő, a rövid távú haszonszerzés által vezérelt tőkés társaságok felelősek leginkább a talaj, a víz és a levegő elszennyeződéséért, a Föld légkörének felmelegedéséért, az ózonpajzs elvékonyodásáért, a fajok pusztulásáért, azért, hogy évente kb. egy Magyarországnyi területtel csökken az erdővel borított felszín, s hogy romlik életünk minősége, ám az teljességgel elfogadhatatlan, hogy mi, egyszerű földlakók ez ellen nem tudunk fellépni. ***Bár valamennyien csak egy vagyunk a 6,6 milliárdból, az erkölcsi felelősség alól nem bújhatunk ki.***

A legtöbben addig a szintig jutnak el, hogy szemetelni nem szabad, és a hulladékot szelektív módon kell gyűjteni. Ez fontos, de korántsem elégséges célkitűzés: egy lépéssel előbbre kell lépni, és teljes erőnkből arra kell törekednünk, hogy minél kevesebb hulladékot termeljünk. Ennek eléréséhez kerülnünk kell az egyszerhasználatos, eldobható, illetve az agyoncsomagolt termékek vásárlását. Ahol még vannak visszaváltható palackok, ott azokat részesítsük előnyben. Keressük mindenhol a környezetbarát, lebomló csomagolóanyagban forgalmazott termékeket! A vásárláshoz vigyünk magunkkal textilből vagy papírból készült bevásárlóeszközt, s ne fogadjuk el a kb. 200 év alatt lebomló műanyag szatyrokat, zacskókat! Amikor csak lehetséges, tartós, könnyen javítható árucikket vásároljunk!

A szerves hulladékot ne a szemétbe dobjuk, hanem komposztáljuk, így növényeink tápanyag-utánpótlásáról is gondoskodhatunk!

Ne dőljünk be a reklámoknak, s csak azt vegyük meg, amire valóban szükségünk van!

A gyorséttermeket nemcsak az ott kapható egészségtelen ételek és dolgozóik kizsigerelése miatt ajánlott elkerülni, hanem azért is, mert az eldobható tálcák, tányérok, poharak, evőeszközök által hatalmas mennyiségű szemetet termelnek.

Ha takarékoskodunk az energiával, akkor az erőműveknek kevesebbet kell működniük, így csökken károsanyag-kibocsátásuk, s nem megújuló energiaforrásaink is lassabban apadnak el.

Takarékoskodni sokféleképpen lehet: például a helyiségek célirányos megvilágításával (csak ott égjen a lámpa, ahol éppen tartózkodunk!), megfelelő hőszigeteléssel, tartós égők, fénycsövek alkalmazásával, a hulladékhő felhasználásával, energiatakarékos háztartási gépek beszerzésével, a használaton kívüli eszközök kikapcsolásával, a nem fosszilis energiahordozók (pl.: szél, nap, víz, földhő, biogáz stb.) növekvő arányú bevonásával energiagondjaink megoldásába.

Az energiafaló légkondicionáló berendezéseket a forró nyarakon se használjuk, lakásunk, házunk hűtését oldjuk meg más módon: például növényeknek a falra futtatásával, vagy jól szigetelő vakolat alkalmazásával.

Napjainkban már nem is az ipar, hanem a közlekedés a fő környezetszennyező, s ezen a területen is igen sokat tehetünk.

Személygépkocsit csak akkor használjunk, ha feltétlenül szükséges: a rövidebb távolságokat tegyük meg gyalog vagy kerékpárral, közepes vagy nagy távolságok megtételénél részesítsük előnyben a tömegközlekedési eszközöket, főleg a vasutat!

A legkörnyezetszennyezőbb repülőgépre csak igen nagy távolságú – főleg kontinensközi – utazások esetén üljünk. Helyezzük előtérbe a belföldi kirándulást, üdülést!

Aki hazai terméket vásárol, az nemcsak a hazai ipart és a hazai munkahelyek megőrzését támogatja, hanem a kisebb távolságú áruszállítás révén a környezet megóvását is.

Evés nélkül 40 napnál tovább is életben lehet maradni, míg ivás nélkül maximum 3 napig, mégsem becsüljük eléggé egyre gyorsuló mértékben fogyó vízkészletünket.

Az ENSZ kimutatásai szerint már jelenleg is ott tartunk, hogy 2,3 milliárd ember nem jut elegendő ivóvízhez, s évente 1 millióan halnak meg fertőzött víztől, akiknek 90%-a gyermek.

Sürgősen be kell hát fejezni a vízzel való pazarlást és a vizek szennyezését!

Minél nagyobb mértékben fogjuk fel az esővizet, s a kertek locsolására, a WC leöblítésére, gépkocsimosásra, ruhatisztításra, felmosásra azt használjuk, ne az ivóvizet!

Tisztálkodásunk során a kádban való nyakig elmerülés helyett a kevésbé vízigényes zuhanyozást válasszuk! (Az elhasznált fürdővízzel szintén leönthető a WC.)

Kertünket este locsoljuk, mert akkor az öntözővíz jobban hasznosul, így kevesebb kell belőle!

Háztartásunkban, házunk körül csak olyan „szelíd” vegyszereket használjunk, amelyek nem, vagy csak minimális mértékben terhelik a természetes vizeket!

Aki kevesebb sertés- és marhahúst eszik, kevesebb kávét iszik, az miközben egészségét szolgálja, a vízzel is takarékoskodik, ugyanis az Egészségügyi Világszervezet (WHO) egyik tanulmánya szerint 1 csésze kávé előállításához 140 liter vízre, 1 kilogramm marhahúshoz pedig 16 ezer literre van szükség.

A minőségi élethez hozzátartozik az is, hogy szolidárisak vagyunk embertársainkkal, így az alkalmazottaikat kizsákmányoló, tisztességtelen üzletpolitikájuk: az erőfölénnyel való visszaélés révén a kisboltokat tönkretevő (2002. és 2005. között 2200 kisbolt szűnt meg Magyarországon), a hazai mezőgazdasági termelők áruit csak az igen jelentős polcpénz megfizetése után forgalmazó külföldi áruházláncok üzletei egy zöld gondolkodású ember számára kerülendőek. (Ellenük szól az is, hogy komoly környezetszennyező gócként működnek, s hogy többnyire gyenge minőségű tömegtermékeket árusítanak.)

A másokkal való szolidaritás gyakran áldozatvállalással is jár: egy termék megvásárlásakor nem szabad csak az árat nézni: a dolgozóikat emberi méltóságukban megalázó, a szakszervezeteket üldöző, a méltányos bérek fizetésétől elzárkózó, a környezetvédelemmel nem törődő cégek termékeit bojkottálni kell.

A családban, az iskolában és minden lehetséges fórumon hirdetni kell egy olyan új élet-központú, szeretet-elvű világnak az eszméjét, amelyben a gazdaság van az emberért, és nem az ember a gazdaságért, s amelyet a másik ember, a Teremtés feltétlen tisztelete jellemez.

Értékőrző és értékteremtő, egymással folyamatos kapcsolatban lévő közösségek sűrű hálózatát kell létrehozni, s az új eszmeiség terjesztéséhez meg kell teremteni számukra a multik uralta médiától független civil médiát, mert csak így lehet hatékonyan fellépni az óriásvállalatok által uralt, vesztébe rohanó emberi világ átformálása, a Föld megmentése érdekében.

A Tudomány Világfórumának budapesti résztvevői 2005 novemberében megállapították, hogy ***az emberiségnek már csak 5-10 éve van arra, hogy letérjen a jelenleg követett helytelen útról:*** nincs hát idő elmélázni, mert az idő nagyon sürget: *Cselekedni kell addig, amíg nem végzetesen késő!*

Zámbó Zoltán

TARTALOM

Tanulmány
Georg Baudler: Áldozat és erőszak 2–6
Jubileum (Beszámoló Bulányi György vasmiséjéről)
Bulányi György: „Nem volna más vallás...” (A szentbeszéd) 8–10
Vincze Gabi: Laudáció Gyurka bácsi vasmiséjére 10–11
„Radikalizálódtam” (Interjú) 12–16
Aktuális
Annette Lübers: Menekülés a siralomházból 6
L. Eberhardt: Közös erővel egy sötét korszakban (F. Jägerstätter) 7
Thomas Seiterich: A házasság, a gyónás és a szőke Jézus 21
Francisco Fritsch: Az egyház fáj nekem 22
Éhségsztrájkoló püspök Brazíliában (L. F. Cappio) 23
Hans Peter Hurka: Egyház a bázison 23–24
Lőrincz István: Gregorio 24
Gyerekeknek Moha-mese
Hogyan kell sietni? 17–18
Meditáció
Sulyok Gábor: A kereszt alulnézetben 19–20
Vörös Éva: A húzer 25
Garay András: Hatodik stáció: Veronika letörli Jézus arcát 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
Zámbó Zoltán: Akkor mit tehetünk mégis a Föld megmentéséért? 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Hálás köszönetet mondunk mindazon Olvasóinknak, akik az elõfizetési díjon felül nagylelkű adománnyal is támogatták lapunkat!

Jézus erőszakos halála

Jézus erőszakos halálának tulajdonképpen nem kellett volna szükségképpen bekövetkeznie. Ha egy kicsit jobban tekintettel lett volna a vallásos lelkekre... Ha nem fordult volna olyan közvetlenül a szegények és a deviánsok, a vámosok és a szajhák felé... Hiszen ilyesmire nincs szükség ahhoz, hogy jámbor és Istennek tetsző életet éljen az ember. Egy kicsit jobban tekintettel lehetett volna a politikai és gazdasági adottságokra is, amelyeket nem lehet máról holnapra megváltoztatni. Naiv, aki azt hiszi, hogy egy maroknyi nővel és férfival át lehet alakítani a társadalmat.

Okos emberek nyilván megpróbálták meggyőzni: Gondolj a megszálló római hatalomra, amely nem sokat teketóriázik a lázítókkal! Gondolj a zelótákra, akik csak a saját szekerük elé akarnak fogni téged! Gondolj a szadduceusok és a főpapok hatalmára; ezek teológiailag iskolázott emberek, a nép és a Jóisten is támogatja őket! Gondolj Heródesre, hogyan tette el láb alól Keresztelő Jánost (vö. Lk 13,31)!

Nem, nem arról van szó, hogy ez a názáreti férfi önfejű lett volna. De hát nem az az alkat volt, aki elfordítja tekintetét a szerencsétlenektől. Rendíthetetlenül járta a maga útját. Amíg végül mégiscsak belelépett a csapdába. A rómaiak csapdájába, a vallási rendszer csapdájába. Bizony, naiv volt. És a rossz oldalon állt.

Forrás: Hermann-Josef Venetz: Es ist an der Zeit... (idézi: Kirche In, 2007/5)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX/2. (108.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families”, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok”)
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok” név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2008-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

Bajnok Dani
(2)

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 3. szám
2008. június
225,– Ft

Létezik-e Gondviselés?

Az élet ajándékairól

A kenyérsütés titkai

Szegények és szupergazdagok

Bisztrai László vasmiséje

Emberség és pénzkereset

A Vatikán és Dél-Amerika

Szókratész és Jézus

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Az ásványvíz-fogyasztás következményei

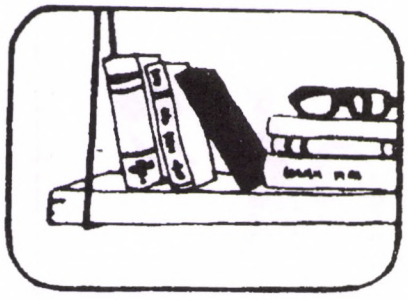

Sárdy Péter

Létezik-e isteni gondviselés?

A „gondviselés” szó nem alaptalanul ment ki kissé a divatból, hiszen azt jelenti, hogy minden mögött, ami az emberrel történik, egy jóságos Isten áll, aki titokzatos módon gondoskodik arról, hogy – legalábbis az ő kedvezményezettjei számára – minden jó véget érjen. Az élet megfigyelése mindazonáltal azt teszi kézenfekvővé számunkra, hogy egy ilyen „isteni gondviselés” helyett inkább a vak sors uralmát tételezzük fel, amely egyeseknek boldogságot és egészséget, sok más embernek viszont csupa félelmet és szerencsétlenséget „ajándékoz”. Tekintettel számtalan ember (sőt gyerek!) leírhatatlan szenvedéseire, egyenesen cinizmusnak tűnik, ha valaki egy jóságos Isten gondviseléséről beszél. Az effajta gondviselés iránti kételyt még tovább erősíti a modern, tudományosan megalapozott világkép, amely szerint minden ismert folyamat szigorúan meghatározott természeti törvények szerint zajlik le, s azok nem hagynak szabadon egyetlen „hézagot” sem, ahol egy „isten” valamiképpen beavatkozhatna.

A megfigyelés azonban azt is mutatja, hogy az emberek gyakran szélsőségesen ellentétes módon tapasztalják meg életük valóságát, és ezért szélsőséges ellentétekben képesek beszélni Istenről. Vannak olyanok, akik készek arra, hogy az élet legabszurdabb jelenségeit is „Isten akaratával” magyarázzák, miközben mások minden ilyesfélét dacosan Isten léte elleni bizonyítéknak tekintenek. Ha e két magatartás közös vonását keresem, akkor mindkettőnél egy és ugyanazon kimondatlan vágyat sejtem a háttérben: az emberek csak akkor érzik értelmesnek a létüket, ha nem kételkednek abban, hogy valakik elismerik, és szeretetben elfogadják őket. Egyeseknek szerencséjük van, mert rá tudnak hagyatkozni egy olyan Isten szeretetére, aki a látszólag kaotikus világfolyamatot kormányozza, s ez a hit minden balsors ellenére otthont nyújt nekik. Mások nem képesek többre, mint hogy fellázadjanak „otthontalan” létük értelmetlensége ellen, hogy legalább e lázadás révén megbizonyosodjanak létük valódiságáról, és szilárd talajt érezzenek lábuk alatt. Ezzel kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy tiltakozásuk mögött feltehetően az a kimondatlan meggyőződés áll, amelyet egyébként tulajdonképpen csak egy „isten” alapozhatna meg, ti. hogy az embernek „természetes” igénye van egy „humánus” világra. Számomra úgy tűnik, hogy – hasonló életkörülményeket feltételezve – a gondviselésbe vetett hit boldogabb és félelemtől mentesebb életet biztosít a hívőknek. Már ez okból is érdemes egy kicsit pontosabban megvizsgálnunk: Vajon nem találhatunk-e mégis valami megfogható és számunkra jelentős valóságot a gondviselésbe vetett hitben?

Mit tartott Jézus a gondviselésről?

Idézzük csak fel azokat az ismert képeket, amelyek az Istenbe vetett bizalmat ajánlják: „Nézzétek a hollókat: Nem vetnek, és nem aratnak..., mert Isten táplálja őket. Nézzétek a liliomokat... Ha Isten ilyen pompásan öltözteti a füvet, akkor mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek” (Lk 12, 22-31).

Lehetséges, hogy egy jó szónok csak manipulálni akarta hallgatóságát ezekkel a szavakkal? Semmi sem utal arra, hogy Jézus valamilyen előnyt, vagy önmaga elismertetését akarta kivívni velük. Ő olyan valaki volt, akinek elhihetjük, hogy ez esetben is a meggyőződését mondta el. Az magától értetődik ugyan, hogy szavaival meg akarta mozgatni az embereket, de – meggyőződése szerint – az ő javukra. Azt akarta, hogy ők is rádöbbenjenek arra, ami egyedül fontos: „Ne aggódjatok az életetekért!... Isten országa legyen fontos számotokra, akkor a többi hozzáadatik nektek!” Amikor a bizalomról beszélt, akkor is „Isten országát” tartotta szem előtt. Sajnos ma már nem tudjuk megmondani, pontosan mit is akart jelölni ezzel a fogalommal. Hajlok arra a feltételezésre, hogy ez nem csupán a hiányos áthagyományozásnak tulajdonítható, hanem maga Jézus sem határozta meg pontosan e kép tartalmát. Embertársainak tovább akart adni valamit, amit ő maga átélt, de amit nem volt könnyű szavakba foglalni. Célja érdekében felhasználta az eljövendő „istenuralom” akkoriban elterjedt elképzeléseit is, hiszen ettől az „istenuralomtól” kortársai sok nemzeti, és bizonyára sok spirituális vágyuk beteljesedését is várták. E ponton azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy példáiban Jézus egészen hétköznapi dolgokról beszélt („...hogy mit esztek, és mibe öltözködtök...”), amikor hangsúlyozta: „Atyátok tudja, hogy ezekre szükségetek van.” Jézus tehát nem a túlvilággal akart kecsegtetni, hanem azt az Istenbe vetett bizalmat akarta megalapozni, amely egészen konkrétan és kézzel foghatóan szolgálja mindennapi életünket.

A szóban forgó szövegekben azonban sehol sem találunk utalást arra, hogy Jézus átfogó világmagyarázatnak tartotta volna az általa használt szép képeket – vagy úgy vélte volna, hogy valamiféle „életbiztosítást” adhat általuk az embernek. Aligha tartotta a világot afféle nagy botanikus- és állatkertnek, ahol a főnök a hollók etetésétől a liliomok öntözéséig mindent biztosít, és kétségtelenül gondoskodik az emberi személyzet szükségleteiről is. Számára is magától értődően világos volt, hogy Isten nemcsak jóindulatúan „felkelti napját rosszakra és jókra”, hanem képes ugyanezzel a nappal irgalmatlanul megölni is őket, ha a sivatagban elvétik útjukat; és hogy ugyanez az Isten nemcsak „esőt ad igazaknak és bűnösöknek”, hanem alkalomadtán mindkét csoportot el is pusztíthatja egy cunamival. Ennek ellenére ragaszkodott ahhoz, hogy ez az „Atya” megkülönböztetés nélkül szeret mindenkit, még az ellenségeit is.

A Gondviselésbe vetett hit Jézus ajkán semmiképp sem elvont megállapítás, hanem megélt bizalom, az Isten határtalan szeretetéhez való ragaszkodás. Jézus nem tudott kételkedni abban, hogy bajaink és szenvedéseink – tekintettel egy ilyen „Atyára” – egyáltalán csak akkor lehetségesek, ha nem elháríthatatlan végzetről van szó, hanem egy jó vég irányában

szükséges átmenetről. S számára ez a jó vég nem egyszerűen a szenvedésnek a létezés elmúlásával bekövetkező megszűnése volt, hanem a személyes feltámadás. Az embernek a halál után hamarosan megtörténő feltámasztásában azonban semmi esetre sem az eddig ismert élet új kiadását látta, hanem új, szellemi létmódot, amelyben az emberek „úgy élnek majd, mint az angyalok az égben" (Mk 12,25-28). „A test feltámadásának" hangsúlyozása Jézus hitének primitív, materialista félreértése volt, és ma is az. Ha megfontoljuk, hogy a tér és az idő csupán materiális valóságunk szükségszerű fizikai dimenziói, és hogy a „szellemet" az emberi agygyal való összefüggésben tapasztaljuk ugyan meg, de semmiképp sem a tér és az idő dimenzióiban, akkor kifogástalan fogódzópontunk lesz annak elfogadásához, hogy a lét más módja is lehetséges, más dimenziókban, „az élők Istenénél", aki számára az elhunytak (például Ábrahám, Izsák és Jákob) is egyszerűen ugyanúgy jelen vannak, mint a szellemi módon létező angyalok, egy olyan létben, amely nem anyagi meghatározottságú. De hogy pontosan miben áll vagy miben nem áll az ilyen élet, arról csak akkor mondhatnánk bármit is, ha bepillanthatnánk a teljes valóság legmélyebb összefüggéseibe. A keresztény hagyomány által rendelkezésünkre bocsátott képek célja elsősorban az, hogy a szenvedés közepette vigasztalást és bátorítást nyújtsanak, és félremagyarázás lenne egy jövőbeli állapot leírását keresni bennük.

Lehet-e értelme a szenvedésnek?

Az emberi szenvedés „értelmét" keresve egyesek bizonyos e világi összefüggésekre mutatnak rá, például arra, hogy e szenvedésre az ember belső érése érdekében van szükség. Ezen elképzelés szerint a szenvedések arra szolgálnak, hogy általuk olyan állapotra érjünk meg, amelyben „Istenhez való hűségünk" már nem arra szolgál, hogy elleplezze a mulandó dolgokhoz tapadásunkat. Hiszen magunk is érezzük, mennyire hamis, vagy egyenesen képtelenség is a „főparancsnak" az a gondolata, hogy önmagáért szeressük Istent. Vágyainknak és érdekeinknek olyannyira rabjai vagyunk, hogy komolyan még elképzelni sem tudjuk, hogyan válhatnánk szabaddá tőlük. Talán csak a szenvedés készíthet fel minket arra, hogy mindentől el tudjunk válni, és a halál átmenete után képesek legyünk belépni az elpusztíthatatlan ÉLETBE. „Isten akarata" ennek értelmében nem az, hogy szenvedjünk, hanem az, hogy a szenvedésben megálljuk helyünket, és valamiképpen átalakulva kerüljünk ki belőle.

A bizalom pozitív spiritualitása, amelyet Jézus magatartásának követésével gyakorlunk, lehetővé teszi, hogy szenvedéseinket is nagyobb összefüggésben láthassuk. Ennek korai példájával találkozunk a Bölcsesség könyvében: „Kevés fenyítés után nagy jótéteményekben részesülnek, mert Isten próbára tette, és magához méltónak találta őket. Mint aranyat a kohóban, megvizsgálta, és elfogadta őket..." (3,5-6). A szenvedés valóságára tekintve persze csak akkor mondhatunk ki őszintén ilyesféle szavakat, ha közben nem tévesztjük szem elől Isten felfoghatatlanságát (transzcendenciáját). Az arany tűzben történő megvizsgálásának képe ezért emberi kísérlet marad, amely végül is nem képes érthetővé tenni Isten szándékait. Mai gondolatvilágunknak sokkal jobban megfelelne, ha a mindenütt megtalálható szenvedésben olyan eszközt látnánk, amelynek célja, hogy bizonyos irányba „terelje" az emberiség fejlődését. De ez a gondolat sem magyarázza meg a sok szenvedés tényét, hanem csupán annak pozitívabb szemléletét ajánlja.

A szenvedéstől sújtott ember számára úgyis semmitmondó minden magyarázat. A magyarázatoknál hasznosabb, ha saját életigenlésünkre összpontosítunk. Minden viszontagság közepette érvényben marad Jézus felhívása, hogy hagyatkozzunk rá életünk őseredetére. E bizalom erősítésére egy „fogható" képet állított szemünk elé, az „Atya" képét, akiben ő maga a végső szenvedésben is meg tudott bízni. Erre az Atyára mi is ráhagyatkozhatunk. Belekapaszkodhatunk abba a gondolatba, hogy megpróbáltatásainknak nem rossz vége lesz, hanem egy olyan esemény, amelyet „szem nem látott, fül nem hallott", az elképzelhetetlen Istennel való találkozás.

Olyan spiritualitásra van szükségünk, amely nem csupán az „élet értelmének" látszatát csillantja fel, hanem segít, hogy azt meg is tapasztaljuk. Az effajta spiritualitást azonban nem kapjuk meg egyszerűen ajándékként! Jézus óta már sokan járták a bizalom útját, s ők megerősítik, hogy ezt a bizalmat el lehet érni, és be lehet gyakorolni. Szenvedéseinkkel kapcsolatban rendkívül fontos, hogy ne foglalkozzunk velük túl sokat. Ha ugyanis a legrosszabbra gondolunk, ami másokat ér, vagy a jövőben minket fenyeget, akkor ez csak a felháborodás vagy a kétségbeesés zsákutcájába vezethet minket. Hiszen jövőnk még ismeretlen! Életünknek mindenekelőtt a bizalom, illetve erőink bevetése használ, semmi esetre sem a kétségbeesés és a lázadozás. Csak annyit foglalkozzunk a szenvedéssel, amennyi annak legyőzéséhez szükséges, nem feledve, hogy nem csupán kiküszöbölése jelenti a szenvedés legyőzését, hanem már egyszerű elviselése is. Istentől magyarázatot vagy igazolást követelni nemcsak hasztalan, hanem káros is, mivel eltérít minket attól, amit mi magunk megtehetünk, és meg is kell tennünk.

A döntő kérdés mindig nagyon konkrétan hangzik: „Hogyan bánok én a saját szenvedésem tapasztalatával?" Elvontabban fogalmazva: „Hogyan tudom elfogadni végességemet?" Vannak, akik oly kevéssé tudnak beletörődni szenvedésükbe, hogy teljesen ki vannak szolgáltatva kínzó gondolataiknak. Ebben a helyzetben könnyen olyan jövőt festenek maguk elé, amelyben egyre rosszabb lesz a soruk, s ez aztán csak tovább növeli félelmüket. De másképp is lehet viszonyulni a dolgokhoz! Az ember nézheti tárgyilagosabban, távolságtartóbban is az életét, és azt mondhatja: „Hiszen ember vagyok, és ez jól van így! Hálás vagyok azért, hogy létezem. Arra fogok összpontosítani, ami eddigi tapasztalataimban pozitív volt." Az ilyen ember érezni fogja, hogy hálás magatartása jól indokolt, és jót is tesz neki. Természetesen tudja, hogy életútja – mint minden út ezen a világon – időszakosan igen nehézzé válhat, de ráhagyatkozik „testvérére", Jézusra, akit egy mély istentapasztalat után már semmilyen szenvedés nem tudott megrendíteni; ezért bízni fog abban, hogy útja jó vég felé vezet, a felé a leírhatatlan fény és boldogság felé, amelyet már sok ember átélhetett. Hiszen nemcsak az tény, hogy az ember határtalannak tűnő szenvedéseknek van kiszolgáltatva, hanem az is, hogy a legnagyobb csodákat élheti meg.

Fennmaradhat-e ma a gondviselésbe vetett hit?

A szenvedéssel és igazságtalansággal teli világ megtapasztalása ellene szól ennek, a bízó hit tehát számos tapasztalattal áll szemben. Másfelől ez a hit maga is tapasztalatokra hivatkozhat, hiszen sok ember tapasztalta már meg a gondviselést váratlan isteni segítség formájában. A helyzet paradox. Úgy fest, hogy az értelem számára feloldhatatlan az ellentmondás, de bizonyos jelek arra mutatnak, hogy az ellentmondás egy misztikus

élményben hirtelen el is tűnhet, illetve teljesen jelentéktelenné válhat. De egy ilyen misztikus tapasztalat nélkül is marad még esélyünk arra, hogy az ellentmondásnak legalábbis „kihúzzuk a méregfogát”.

Megpróbálok itt néhány olyan gondolatot kifejteni, amelyek ha nem is bizonyítják tényként a gondviselést, de legalább beleillesztik egy korszerű világképbe a gondviselés hitének gyakran tapasztalt hatékonyságát. Ez a kísérlet természetesen kudarcra van ítélve, amíg abból indulunk ki, hogy a világ mögött egy személyes Istenség áll, hiszen a megfigyelt valóságot kétségtelenül egyszerűbben (és ezért logikusabban) lehet magyarázni a véletlen elvével, mint egy olyan Istenség jóindulatával vagy kegyetlenkedésével, akinek jelleme számunkra elviselhetetlenül kétértelmű lenne. Ettől az ellentmondástól azonban meg tudnánk szabadulni, ha sikerülne „meghaladnunk” bevett istenképünket, mégpedig kettős értelemben: egyrészt úgy, hogy magunk mögött hagyjuk, másrészt úgy, hogy megpróbáljuk alapjaiban megújítani azt. Ezt a vállalkozást az teszi lehetővé, ha valóban komolyan vesszük, hogy Isten „transzcendens”, azaz „minden tapasztalatot meghaladó”, „minden fogalmat meghaladó” valóság.

Lehetetlennek tartom, hogy az Abszolútumot a világtól elválasztott valóságnak gondoljuk el, mert ezzel már bizonyos határokat tulajdonítanánk neki, olyan határokat, amelyek mentén, „Isten mellett” valami más kezdődne. Az az Isten, akit nem érnek el a gondolataink, de akit mégis el kell gondolnunk valahogyan, nem lehet ugyan azonos a világgal, de ettől a világtól elválasztott lény sem lehet. Ha a Teremtő képével közeledünk hozzá, akkor azt kell mondanunk, hogy az általa teremtett világban való működése nem választható el teremtményeinek működésétől. És ha az ember révén e különben determinált világban egy szabad lény is megjelenik, akkor az Istenség ennek a szabadságával is együtt működik. Rögzítsük tehát megalapozott feltételezésként: Isten működése állandóan és mindenütt történik, bennünk is, és minden körülöttünk lévő lényben is.

Ebben az összefüggésben aztán már egyáltalán nem furcsa az isteni gondviselés eszméjének megjelenése, mert az már nem rendszeridegen. A gondviselés nem kívülről nyúl bele valakinek sorsába, hanem az illető saját cselekvéseiben történik meg. Az „isteni” gondviselés ezáltal az ember, mindenekelőtt a hívő ember személyes ügyévé válik. A gondviselés őbenne magában játszódik le (és hatására talán emberi környezetében is), az ő bizalma hozza létre, az a bizalom, amely magukban véve jelentéktelen cselekvéseit is úgy koordinálhatja, hogy azok javára váljanak. Természetesen elképzelhetőek olyan kedvező külső körülmények vagy események is, amelyek az ember közreműködése nélkül, véletlenül történnek, és javára szolgálnak. Ha azonban a gondviselés többet akar jelenteni, mint az ilyen külső körülmények véletlen kedvezését, akkor az embernek legalább sejtenie kell, és meg is kell ragadnia sorsa befolyásolásának lehetőségét, ami – tekintettel agyunk bonyolult működési módjára – a tudat közreműködése nélkül is lehetséges. A gondviselés tehát nem kívülről nyúl bele az életünkbe, hanem természetes lehetőségek és erők révén hat. Persze csak akkor képes hatni, ha adva van az ember együttműködése, függetlenül attól, hogy az tudatosan és szabadon történik-e, vagy sem. Ez a realitása annak a „hegyeket mozgató hitnek”, amelyről Jézus beszélt (Mk 11,23). Ebben az értelemben azonban a transzcendens Istenség – ha valaki személyként gondolja el – „tehetetlen Isten”, mivel ahhoz, hogy a természetes véletleneken túlmenően is segíteni tudjon, az ember együttműködésére van szüksége.

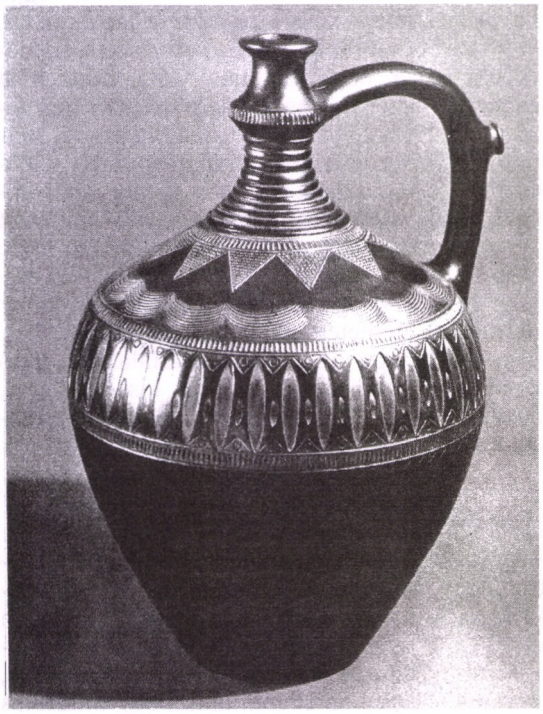

A hívő ember rábízza magát Istenére. Ha egyszerűen el tudja fogadni Jézus szavait, akkor annak a „mennyei Atyának” fogja látni őt, aki a világ átláthatatlan forgataga mögött mindent a maga terve szerint irányít. Ha azonban valaki kivetítésnek nevezi ezt a fajta hitet, akkor ezzel nem mondott semmi roszszat, hiszen az emberi gondolkodás nem lehet teljesen mentes a kivetítésektől. De egy „felvilágosult” ember is bízhat annak a mindent átható „szellemnek” a megmentő erejében, amelynek hatásait önmagában és maga körül ténylegesen megtapasztalhatja. Ilyen módon volt Dietrich Bonhoeffer is meggyőződve arról, hogy „jó hatalmak csodás oltalmában élünk”. Ezek a minket vezérlő és óvó „jó hatalmak” lelkünk mélyében gyökereznek. Rájuk hagyatkozhatunk akkor is, ha olyan irányba vezetnek minket, ahol félénk énünk éppenséggel nem számolna „isteni megmentéssel”.

Ha valami jó történik velünk, akkor azt egyrészt ajándéknak (hagyományos kifejezéssel „kegyelemnek”) érezzük, másrészt általában nem ér minket váratlanul, hiszen azért „érkezhetett meg” hozzánk, mivel nyitottak és szabadok voltunk arra, hogy elfogadjuk. A gondviselés létezik, de azt nem kívülről, nem tétlenül kell várnunk; ha működik, bennünk működik, és sosem a mi együttműködésünk nélkül. Ezért jól tesszük, ha tudatosan is elfogadunk és megragadunk minden lehetőséget arra, hogy a gondviselés megajándékozzon minket. Az effajta együttműködésnek közvetlen útja a bizalomteljes imádság. De – akár imádság révén, akár az egyszerű és bizalomteli (befogadó)készség révén – „a gondviselés sikerében” valamiképpen magunk is részesek leszünk, mivel készek voltunk rá, esetleg részben mi magunk is hoztuk létre, vagy legalábbis „elviseltük”. A végén nem lehet már megkülönböztetni, mi volt természetes, és mi kegyelem, mi volt az érdem, és mi volt ajándék.

Még valamit hangsúlyoznunk kell itt: A gondviselés az „üdvösségre”, azaz egy élet egészére irányul. A gondviselés „célja” nem kevesebb, mint hogy életünk a maga egészében váljék sikeressé, úgyhogy visszapillantva egykor elmondhassuk: „Minden jól van!” Ebben a végső és végérvényes „ítéletben” aztán már nem lehet majd megkülönböztetni, hogy a sikerből mi tulajdonítható az embernek, és mi Istennek: egy életről van szó, amely immár a maga egészében jelen van és beteljesedett! Ma még csak reménykedve várhatjuk ezt a pillanatot, és azt is remélhetjük, hogy bizalmunk már az első, és talán döntő ismertetőjegye a „jó”, a sikeres életnek.

Ez az írás egy hosszabb tanulmány részlete.

Ügyelj rá!

A háláról és az élet ajándékairól

Amikor hálát érzek, melegség tölti el a szívemet. Tekintetem sugárzóvá és boldoggá válik. Könnyűnek és szárnyalónak érzem magam”, mondja Éva. Brigitta a bőrén érzi: „Szebb a bőröm, amikor hálás vagyok, mert ilyenkor minden rendben van. Ez ebben is megmutatkozik.”

A hála a szív emlékezése – tartja egy szép mondás. A hála olyan emberi képesség, amelynek a lélek, a test és a szellem egyaránt részese. Brigitta folyamatnak érzi a hálát: „Most ötvenéves lettem. Korábban egyáltalán nem töprengtem sokat a háláról. Bizonyos könnyelműséggel kezeltem ezt a fogalmat. Úgy vélem, az ember mélységesen személyes tapasztalatok révén tanulja meg, hogy hálás legyen; én azután váltam nagyon hálássá, hogy a férjem az elmúlt évben súlyos beteg lett, de újból megkapta ajándékba az életet.”

Krisztina mindig akkor találkozott a hála témájával, amikor valami nagyon letörte. „Amikor falba ütközött a keresésem, kimerültek az idegeim, végére értem az erőmnek, egyszer csak olyan pillanatok adódtak, amikor tudtam: tulajdonképpen mindenem megvan, amire szükségem van. Csak nem voltam abban a helyzetben, hogy felismerjem ezt.”

Az ember sok mindenért lehet hálás. Az egészségéért, valamilyen tehetségéért, egy boldogító találkozásért vagy egy mosolyért, egy elbűvölő zenéért, egy táj szépségéért vagy az események szerencsés alakulásáért. A hálás embereknek van érzékük a meglepetések és csodák iránt – ez a tapasztalata *Matthias Kroeger* hamburgi teológusnak: „Nem régen az Észak-Afrikában felnőtt Albert Camus rövid írásait olvastam. Ő azt mondja: Nincs nagyobb dolog, mint a tengerparton állni, és megtapasztalni a fényt és a tengert. Ha ezt tudom, akkor bármilyen katasztrófa közepette is tudom, hogy megajándékozott ember vagyok. Ezt magammal viszem Párizsba, ebbe a mindent elnyelő városszörnybe.” Ugyanezt mondja a vallás: Ügyelj arra, hogy legyen szíved, hogy bátor légy, hogy a világ tele van adományokkal! Persze van rossz is, de most nem arról beszélünk. Mindez ajándék, mondj köszönetet érte, bárkinek is! Keresd meg te magad annak a fórumnak a nevét, amelyhez szólsz: Mondd el Istennek vagy Jézusnak, mondd el Buddhának vagy Allahnak! Lásd, hogy ajándékokból élsz! Ha pedig nem látod ezt, akkor magad alatt vágod a fát, amelyen ülsz, hiszen olyan dolgokból élsz, amelyeket nem te hoztál létre.

Könnyű hálát érezni, amikor az ember boldog és elégedett. A gondok, veszteségek és betegségek idején azonban gyakran lehetetlennek látszik, hogy méltányoljuk a kapott támogatást, szeretetet és ajándékokat. Milyen gyakran fordul elő, hogy csak akkor becsülünk valamit, ha már elvesztettük. Sok ember hajlik arra, hogy inkább azt nézze, mije *nincs* és mire *nem* képes, mint azt, hogy mije *van* és mire *képes*. Így járt hosszú időn át Krisztina is. „Egyetlen keresés volt az életem. Szívesen lettem volna másmilyen. Mindig azt mondtam: azok közé tartozom, akik a rövidebbet húzták. Ez túl sokáig tartott. Valóban így volt: örökké mardosott az elégedetlenség.” Krisztina most 59 éves, harminc éve ápolónő, és rengeteget bolyongott a vallások között és a spirituális irodalomban. Tíz évet töltött el bencés apácaként – mindig élete témáját, a hálát keresve. Sokáig hiába kereste. Valamikor aztán, körülbelül hat éve, teljesen meglepő módon, megtalálta őt a hála. „A nagy kijózanodás és erőtlenség állapotában talált, és teljesen legyűrt. Nehéz pillanat volt, egészen szegény pillanat is volt, de számomra nagy pillanat. Olyasmi ért, amit indító gyújtásnak lehetne nevezni, és ekkor rájöttem, hogy valóban hálásan élhetem az életemet, mégpedig egészen intenzíven, intenzívebben, mint korábban, és számomra ez a megoldás. Mindenem megvan, s ez hálássá tesz. Ebben a pillanatban – és ez sok napra terjedt ki – abszolút szabad voltam minden bántalomtól. Úgy éreztem, mintha a környezetemben lebegő tollpihe lennék.”

Nem számolt effajta tapasztalattal. „Láttam, hogy egyre öregebb leszek, és úgy éreztem: eltévesztettem a célomat, elhibáztam önmagamat. Ma már nem így van. Minden napkeltének más lett a súlya. A hála révén értékesebbnek érzem magamat. Ajándékká váltam önmagam számára.”

Hálát érezhetünk önmagunk iránt, más emberek vagy egyes dolgok iránt, a világegyetem erői vagy Isten iránt. A háládatosság megmutatkozhat pillanatnyi érzésként, de az élethez való alapvető hozzáállásként is, függetlenül attól, milyen valláshoz vagy társadalomhoz tartozik az ember. A gyerekeket arra neveljük, hogy köszönetet mondjanak, ha megajándékozzák őket. Ez a „Köszönd meg szépen!” már sokak örömét tönkretette, mindenekelőtt a megköszönés örömét. Így megtanuljuk ugyan, hogy udvariasak legyünk, de a köszönet ekkor nem szabad szívből fakad. Hálát érezni és köszönetet mondani – ezt tanulni kell, véli *Christiane Pohl* hamburgi filozófusnő. „Nagyon sok függ attól, hogyan mondják a szülők, és hogyan indokolják meg, hogy érthetővé váljék a gyerek számára. Ha például azt mondják: ’Nézd csak, Paula néni örülni fog, ha megmondod neki, hogy örültél’, akkor nem maradnak meg a merev konvenciók között, és a gyerek számára beláthatóbb lesz a dolog. Ha azonban köszönetet *kell* mondanunk, akkor megmaradunk a konvenciók területén. Megmaradunk azon a síkon, ahol az ember számol a dolgokkal, de saját érzései nem rezdülnek meg.”

Szókratész az istenek íratlan törvényének érezte a hálát. Aki nem hálás, vétkezik az istenek ellen, gondolta. Albert Schweitzer is fontosnak tartotta, hogy megtanuljuk megérteni a hála titkát. „Több ez az úgynevezett erényeknél – a létezés titokzatos törvényeként tárul fel.” Megbecsülni saját létünk áldásait – része az életművészetnek. Az élet hány és hány ajándéka marad kicsomagolatlanul, mivel egyszerűen nem vettük észre őket, mivel túlságosan el voltunk foglalva a problémákkal és nehézségekkel. Seneca több levelet is írt száműzetéséből barátjának, Lucilliusnak, aki igen szomorú volt amiatt, hogy egy közös barátjuk meghalt, meséli *Christiane Pohl:* „Seneca megpróbálja megvigasztalni őt, és azt mondja: ’Ne légy hálátlan a sorssal szemben, amely elvette ugyan a barátunkat, de nekünk is ajándékozta!’ Éppen ez a fontos. Olyan magatartás ez, amely segíthet, ha az egészet látjuk – nem csupán a veszteséget és a szomorúságot, amellyel most meg kell birkóznunk, hanem a szépséget is, ami gazdagított minket. Ily módon az ember sokkal könnyebben visszanyerheti nyugalmát. Ha észrevesszük a másik oldalt is, akkor látjuk, hogy be vagyunk ágyazva a világba, a sors-

ba, és hogy sok jóban is részünk volt. Akkor abban is bízhatunk, hogy ismét meg fogjuk tapasztalni a jót.”

Természetesen senki sem hálás a fájdalmas tapasztalatokért, de a hálás embereknek inkább sikerül valami pozitívet kihozniuk egy megterhelő, negatív eseményből is. Még a szerencsétlenségben is képesek meglátni, mi maradt meg számukra, milyen támogatást kapnak, vagy milyen lehetőségek kínálnak számukra újrakezdést. Tudományos tanulmányok mutatják: a valódi hála fontos lelki erőforrás, segíthet abban, hogy jobban megbirkózzunk nehéz élethelyzetekkel, sorscsapásokkal vagy vereségekkel. A vallásos embereknek általában könnyebb hálásnak lenniük. A hála keresztény erénynek számít. A teológus *Matthias Kroeger* szerint a hála annak a visszhangja, hogy nagyon sok olyan dolog van az életben, amit nem tudunk megcsinálni, hanem egyszerűen ajándékba kapunk. „Vannak olyan dolgok, amelyeket tudnunk kell ajándékként fogadni. Ennyiben a hála valóban a keresztény élet egyik alaperénye, mivel köszönetet mond a Teremtőnek az általa adott boldogságért, elégedettségért, táplálékért, a világ szépségéért, egy virágtól egy csodaszép zeneműig.”

A Biblia sok helyütt szól a hálá-ról. Különösen az ószövetségi zsoltárok vannak tele hálaimával. *Matthias Kroeger* azt írja: „A zsoltárok részben a heves agresszió és bosszúvágy imádságai, részben azonban annak az embernek csodálatos hálaimái, aki felmegy Jahve jeruzsálemi szentélyébe, és köszönetet mond az átélt szabadulásért. De a hála létezik a nem-teista gondolkodás számára is, amely azt mondja: Nem létezik túlvilági Isten, de valamennyiünket körülvesz a minden embert, minden művészetet s az egész természetet átjáró isteni titok – és ennek a titoknak címzem a hálámat. Azt mondom: Te Titok, amely hordozol engem! Bár nem hiszek valamilyen Istenben, de hiszek a mindenben jelen lévő isteniben.”

A hálának megvan a maga ideje, éppúgy, ahogyan a szomorúságnak vagy a felháborodásnak is megvan a maga ideje. Nehézzé válik viszont hálásnak lenni, ha megkövetelik, vagy függőséget teremt. A hála elveszíti erejét és értékét, ha megalázkodó. Friedrich Nietzschétől származik ez a mondat: „Vannak rabszolgalelkek, akik a végbevitt jótettek felismerhetőségét addig fokozzák, míg önmagukat fojtják meg a hála zsinórjával.” Ténylegesen léteznek olyan emberek, akik szinte szétfolynak a háládatosságtól. *Christiane Pohl* így beszél róluk: „Ezeknek, akikben már kizárólag hála van, nincsen már belső magjuk, amely azt mondaná: 'Részben meg is érdemlem, hogy jót tegyenek velem.' Ha az ember megfojtja önmagát a hála zsinórjával, akkor nincs önbecsülése, és ez többnyire igen terhes a többiek számára, s az ember érzi ezt az egyensúlytalanságot.”

Az előázsiai kultuszokban létezik az imádkozásnak egy olyan testtartása, amely segíthet abban, hogy méltó-

sággal legyünk hálásak, véli *Matthias Kroeger*. „Az emberek egyenesen állnak, egyik kezüket a szívükre, másikat a homlokukra helyezik, és így mondják el imájukat és hálájukat a Napnak. Az egyenes járás megtanulása, miközben hálásak vagyunk – ez illik hozzánk.” Amilyen mértékben felfedezik autonómiájukat az emberek, vagy fellázadnak a tekintélyi struktúrák ellen, olyan mértékben változik meg a hálához való viszonyuk, figyelte meg *Matthias Kroeger*, aki hosszú éveken át felnőttképzéssel és házassági tanácsadással foglalkozott. „Azoknak a gyerekeknek, akik búcsút vesznek a szülői háztól, hogy önállóvá váljanak, nem az az első dolguk, hogy hálát adjanak a szüleiknek, hanem hogy szidják őket. Valamikor aztán elmennek talán hozzájuk, és azt mondják: Szeretném elmondani nektek, hogy tudom, mit kaptam, és hálás is vagyok nektek.” *Matthias Kroeger* úgy véli, hogy Németországban a múlt század hatvanas éveiben ment ki a divatból a hála. „A hála tudatát az az autonómia-tudat szorította ki, amely a diákmozgalmak kora óta erősen meghatározta a német nyilvánosságot és mentalitást.”

A modern életkörülmények – a versengés és a munkanélküliség – szintén nem teszik könnyűvé, hogy hálásak legyünk azért, amire képesek vagyunk, és amink van. Ha az ember megköszön egy szívességet, gyakran ezt a választ kapja: „Semmi ok rá!”, vagy: „Szóra sem érdemes!” Az ember szeretne visszaadni valamit, de lesöprik a köszönetét, s nem ritkán rossz érzés marad benne. A hála kétirányú kapcsolatot feltételez. Az embernek szüksége van a másikra mint partnerre, és a hála ilyen értelemben híd az erősebb összetartozás létrejöttéhez. Talán ez is az egyik oka annak, hogy miért nem csupán bizonyos tudósok fedezik fel ismét ezt a régi erényt, véli *Matthias Kroeger:* „Ha az emberek most ismét tudatában vannak annak, hogy senki sem totálisan szabad, hanem adott határok között dönthet csak, akkor ez azt jelenti, hogy az autonóm ember megtanul hálás lenni – az Ég, a Sors vagy Isten iránt. Bonhoeffer azt mondaná: azon jó erők iránt, amely csodálatosan védelmeznek minket. Ez azt jelentené, hogy az autonómia fogalma magában foglal egy nagyobb adag emberi, lelki, vallási és spirituális igazságot, amely nem irányul az autonómia ellen. A hálás ember meg tudja tanulni, hogy van olyasmi, amit ajándékba kapott.”

Az, hogy az ember az élet negatív oldalára irányítja-e a figyelmét, vagy inkább a jóra és pozitívra, amellyel szintén találkozik – személyes döntés kérdése. Éva 51 éves, szociálpedagógus és egy iskolai napközi otthon megalapítója, s a mellett döntött, hogy alapállását a hála fogja meghatározni – pedig nem könnyűek a hétköznapjai: 19 éves fia, Borisz születésétől fogva halmozottan sérült, nem tud beszélni, nem tud járni, és teljesen rászorul az ő segítségére. „Sérült gyermekem van, s a hétköznapok nemcsak szépek, hanem nehezek is. Borisz azonban megtanított arra, hogy valami nagyon-nagyon szép és értékes dolog is, ha ilyen emberünk van, és egy darabon vele járhatjuk az élet útját. Például azt látom Boriszon, hogy örülni tud, amikor megfigyel más embereket, akik képesek olyasmire, amire ő nem. S ha ilyenkor a szemébe nézek, akkor teljesen elcsendesedem, és azt gondolom: Vajon nélküle is tudtam volna-e így örülni az odafigyelésnek? Vagy feltámadt volna-e bennem a vágy, hogy én is tudjak ugyanígy örülni?”

Léteznek olyan emberek, akiknek nehezükre esik hálát érezni. Nem tudják becsülni sem önmagukat, sem másokat. A hiány és a veszteség örökös érzésének foglyaiként a külső valóságban keresik a vágyott elismerést; irigyek, csalódottak és megkeseredettek, ha másoknak ténylegesen vagy akár csak látszólagosan is jobban megy, mint nekik. Az okok többnyire a nehéz gyermekkorban rejlenek. *Luise Reddemann* pszichoanalitikus úgy véli, jó dolog, ha az

ember hálás tud lenni: „Sok páciensünk nyomorúságos tapasztalatokat szerzett a hála hamis formájáról. Gyermekként hálásnak kellett lenniük olyan dolgokért, amelyekről pontosan érezték, hogy azok nem jók számukra." *Luise Reddemann*-nak meggyőződése, hogy meg lehet tanulni hálásnak lenni. Például segíthet, ha egy-egy nap végén tudatosítjuk, mi mindenért lehetünk hálásak másoknak. A „belső gyermekünkkel" végzett munkát is alkalmas módszernek tartja. „Mondjuk azt a belső gyermeknek: 'Igazad van, akkoriban mintegy megerőszakoltak téged, amikor azt mondták, hogy hálásnak kell lenned olyan dolgokért, amelyekről tudtad, hogy nem tesznek jót neked. Igazad van, és tudom, milyen rettenetes volt ez számodra. De most velem vagy, a te felnőtteddel, és én vigyázok rád, hogy többé semmi baj ne történjék veled.' És ha tisztáztuk, hogy ez a háládatosságtól való rettegés tulajdonképpen a belső gyermekhez tartozik, akkor a felnőtt ember elkezdheti más szemmel nézni a világot, és észrevenni, hogy a létezéshez szüksége van más lényekre, emberekre és nem emberekre egyaránt, és hogy létezik összetartozás."

Krisztina mindig is vágyott arra, hogy bevonja hétköznapjaiba a hálát. És egy idő óta egészen jól sikerül is neki. „Sokszor érzem az összetartozást, amikor a reggelinél ülök, és arra gondolok, hogy valaki megsütötte számomra a kenyeret, valaki leszüretelte ezt a teát, valaki ügyel a központi kazánra, hogy nálam meleg lehessen... Sok ember teszi lehetővé számomra, hogy jó hangulatban ülhessek itt, és élvezhessem a reggelimet. Ezeket a dolgokat, amelyek korábban mindig olyan magától értetődőknek tűntek számomra, most alkalomnak látom a hálára. Gyakran megesik, hogy tulajdonképpen először tudatosulnak bennem."

A valódi hála több nyugalommal és több mélységgel tölti meg az életünket. Jutalmunk a harmónia, az összetartozás érzése, és olykor az elrejtettségé is. Krisztina egyre inkább a hálára építve alakítja mindennapjait, mivel ez nagyon megéri neki: „Ez nagyon megnyugtat, és vidámabbá tett. Átélem, hogy minden adottság ajándék számomra. Persze vannak olyan időszakok, amikor nem vagyok képes erre. Például csak a vonaton hazafelé utazva jut ismét eszembe, mi mindent mulasztottam el megfontolni. Aztán újból elölről kezdem a hálás lelkület gyakorlását."

Lisa Laurenz

Forrás: Publik-Forum, 2006/12

A király levese

Sokan vagyunk olyanok, akinek könnyen forog a nyelve, vannak azonban, akik igen nehezen tudják elmondani, amit akarnak. Dadognak. Óreganyám falujában lakik egy takaros, szép lány, akiben egy huncut manó valamit nagyon összekevert, hogy mit, nem lehet tudni, csak azt tudom, hogy igen nehezen tud beszélni. Sokat erőlködik, mire ki tudja mondani, amit akar.

Dadogását nagyon szégyellte, és elhatározta, hogy olyan helyre költözik, ahol senki nem ismeri. Elment a király konyhájára, hátha akad valami munka az ő számára is.

Elmondta a főszakácsnak a baját, meg hogy munkát keres. A főszakács kedves, megértő ember volt, felfogadta, és megegyeztek, majd azt mondja mindenkinek, hogy a lány néma. Így nem tudják meg, hogy dadog.

Ügyességével hamar megbecsülést szerzett magának. Egyre több fontos dolgot bíztak rá a konyhában. Egyszer ő csinálhatta az ünnepi rántott levest a királynak, sőt a főszakács megengedte, hogy ő vigye be az asztalra a király elé.

Az uralkodó még fiatal volt. Valami gyermekkori betegség miatt ő is dadogott. Ezt azonban senki más nem tudta az országban, csak közvetlen munkatársai, a miniszterek, a belső szolgák – az ország népe előtt titok maradt.

Ahogy a többi szolga között a lány is belépett az ebédlőbe, megakadt rajta a király szeme. Az első kanál leves után örömmel kiáltott fel a királyfi:

– Ki-ki-ki csi-csinálta ezt a fe-fe-fenséges ételt?

A lány meglepetésében elfelejtette, hogy némának kellene lennie, azt akarta mondani hogy: „Kegyelmes királyom, engedelmével én csináltam, és köszönöm a dicséretét". De ő is így kezdte:

– Ke-ke-kegyelmes... – eddig jutott, amikor egymás szavába vágva kiabálni kezdtek, akik hallották.

– Csúfolja a királyt! Micsoda gyalázat! Börtönbe vele! Meg kell korbácsoltatni, halál reá!

Ilyeneket, meg még ki tudja miket kiabáltak összevissza.

A király jószívű volt, de azért rosszul esett neki a csúfolódásnak hitt beszéd, meg aztán tetszett is neki a lány, így becsukatta, és azt mondta, majd később megbeszélik, mi legyen vele.

Ettől kezdve a konyhában semmi nem úgy ment, mint addig. A főszakácsnak egyre több gondja lett, mert hiányzott a legügyesebb szakácsa. A húsok odaégtek, a tej lekozmált, a tejszín megsavanyodott, a bableves hol sós volt, hol sótlan, nem is beszélve a rántott levesről: egyszer túlpaprikázták, máskor olyan sápadt volt, mint a tejleves, tegnap a kömény maradt ki belőle, ma a kenyérkocka. A királynak már fájt a gyomra a sok elrontott ételtől. Hívatta a főszakácsot, és felelősségre vonta.

– Kegyelmes királyom, semmiről nem tehetek, a legjobb szakácsom hiányzik.

– Ho-ho-hol van?

– Kegyelmed csukatta börtönbe.

– Pe-pe-persze, hi-hi-hiszen ki-kicsúfolt.

– Dehogy! Nem csúfolódott, ő is dadog, csak senki nem tudta róla, mert nem beszélt, nagyon szégyelli.

A szakács aztán elmesélte a lány történetét.

Az ifjú király nagyon boldog lett. Azonnal kiadta a parancsot, hogy hozzák elő a lányt a börtönből, és hívják a papot.

A lánynak is tetszett a király, így örömmel mondott igent. Nagy lakodalmat csaptak, de az ünnepi rántott levest a királyné készítette. Sokszor kötött a szép királynéi ruha elé köténytt, és szorgoskodott a konyhában. A dadogós kiskuktát megtanította a főzés minden fortélyára.

Nem szégyellte már a dadogását sem a király, sem a királyné, hiszen annak köszönhették a boldogságukat. Ha megtudták, hogy valahol az országban dadogós kisgyermek van, segítették, taníttatták. Sok-sok gyermekük született, sokszor zengett a palota a gyerekés a dadogástól.

Dombi Zsuzsa meséje

Andorka Eszter

A nők szerepe a kora keresztény étkezések asztalközösségeiben[1]

Étkezések az ókorban a Földközi-tenger vidékén

Az ókori étkezésekről alkotott képünket azok a leírások határozzák meg, amelyek a római és görög elit *symposion*-jairól szólnak. Jelenlegi témám eltér ettől: a falusi és városi alsó- és középosztály étkezéseivel foglalkozom, az ő körükből kerültek ki a Jézus-mozgalom első tagjai.

Az ókorban az alapvető ételek gabonafélékből készültek. Ilyenek voltak a polenta (árpalisztből és kukoricalisztből készült kása), a zabkása, a főtt gabonák (tönkebúza, szegecsbúza, alakor, tönkölybúza és közönséges búza), valamint a kenyér. Rómában a kenyeret későn kezdték fogyasztani. Először luxusnak számított, később azonban, a Római Birodalom idejében már a szegények fő eledele volt. A kenyéren kívül babból és borsóból készült leveseket és mártásokat, főtt vagy salátának elkészített zöldségeket, gyümölcsöket, gombát, magvakat és olajbogyót ettek. Az olaj, a méz és a fűszerek fontos szerepet játszottak, és a legtöbb földközi-tengeri kultúrában a tejtermékek és a tojás is fontos ennivalók voltak. Az italuk vízzel hígított bor, sör vagy mézes sör volt.

A húsok és hústermékek nagy választékával találkozhatunk a Római Birodalom piacain. Mégis úgy tűnik, hogy a hús az ókori Mediterraneumban kevésbé játszott központi szerepet, mint a középkori Európában. Valószínű, hogy az alsóbb társadalmi rétegekbe tartozó emberek főleg olcsó halat vagy hús nélküli ételeket ettek. Úgy tűnik, hogy sokak számára az étkezéseknek fontosabb része volt a kenyér, mint a hús. Azt is tudjuk, hogy Cézár katonái majdnem fellázadtak, mert kenyér helyett húst kaptak. *Dio Chrysostomus* is csodálkozással számol be két vadászról, akik a húst jobban szerették, mint a kenyeret.

A legtöbb ember reggelizett, az ebéd könnyű volt, és fő étkezésük, a *cena,* este következett. Az étkezések résztvevői – talán a legszegényebb háztartások kivételével – feküdtek az asztal vagy az étkezésre kijelölt hely körül. A tálakat közösen használták, mindenki kézzel evett.

Az étkezések ünnepélyesek voltak: rövid imádsággal és (a ház „jó szellemének” ajánlott) áldozatbemutatással kezdődtek, és ugyanígy értek véget. A *libáció* – azaz az isteneknek bemutatott italáldozat – a teljes serleg vagy korsó borra vonatkozott: egy kortynyit a földre öntöttek, a többit pedig áldozati borként fogyasztották.

Ha hús is volt a terítéken, az általában az istenek oltárairól származott. A szokásos áldozat során csak az állat legrosszabb részeit égették el. A többi húsból kaptak a papok, a maradék pedig az áldozat felajánlóját illette. A hentesek a húst a papoktól vagy az áldozatbemutatásról érkezett emberektől vették meg.

Ha a terítéken áldozati hús is volt, az étkezést a családfő vezette. (A legtöbb hellenista kultuszban a nők nem mutathattak be áldozatot.) Ha hús nélküli étkezés volt, a nők – általában az anya – szolgálta fel az ételt, és vezette az ünnepi étkezést. Több kultúrában ismert jelenség, hogy vannak női és férfi jellegű ételek és étkezések. Nyelvi jelek is mutatják, hogy az ételekkel az ember pszeudoszexuális kapcsolatban van (a test/hús bűne). A Földközi-tenger vidékén a kenyér és más gabonaételek elkészítése a nők feladata volt. A férfiak készítették el a húsételeket, és azokat az étkezéseket, amelyeken húsételt fogyasztottak, ők vezették. Az étkezéseknek ez a felosztása azonban nem a résztvevőkre vonatkozik: a legtöbbször együtt ettek férfiak és nők. Az étkezés „neme” attól függött, hogy kinek a feladata volt az étel elkészítése és felszolgálása.

A mindennapi étkezéseken az egész háznép részt vehetett, kisebb háztartásokban még a rabszolgák is. Fontos megérteni, hogy az ókori család – vagy, mivel az ókorban a mai értelemben vett család fogalma ismeretlen volt, inkább háznép – szigorú hierarchia szerint szerveződött. A házhoz tartozni annyit jelentett, mint a családfő hatalma és védelme alatt állni. A háznép tagjai között a legfontosabb horizontális kapcsolat a közös étkezés volt.

A társasági étkezések, mint a *symposion* is, fontos szerepet játszottak a társadalmi hierarchia kifejezésében. Az asztal körüli ülésrend és annak sorrendje, ahogy a szolgák az ételt, a bort és a kézmosó vizet kínálták, mind a vendégek társadalmi helyzetét jelölték. Ezeken az étkezéseken – a mindennapos családi étkezésektől eltérően – a nemek különváltak. A nők ültek, a férfiak pedig ledőltek, vagy a férfiak és a nők külön asztalok mellett dőltek le. A tisztességes nők általában távoztak, mielőtt az ivás elkezdődött. A részegség megengedett volt a férfiak esetében, de egy nőnél rendkívüli bűnnek tekintették. Ha mégis jelen voltak az ivásnál nők, akkor szerénységük és tisztességük jeleként némának és észrevétlennek kellett lenniük. A kéjnők (hetérák) részt vettek a *symposion*-on, bevonták őket a közös beszélgetésbe és az ivásba is. Az általunk vizsgált korszakban azonban már kevésbé volt jellemző az elkülönülésnek ez a fajtája. A feleségek férjükkel együtt vettek részt a *symposion*-on, de a hajadonok és az özvegyek valószínűleg továbbra is távol maradtak.

A hellenisztikus világ társasági körei rendszeresen tartottak közös étkezéseket. Mivel ezek a társaságok részben vallási jellegűek voltak, az étkezés általában a kör istenének vagy istennőjének imádását követte, és nyilvános volt. Bizonyos társaságokba nők is járhattak, és részt vettek a közös vacsorákon.

A zsidó étkezések alapvetően ugyanilyenek voltak: a zsidók hasonló ételeket, hasonló módon fogyasztottak. Az étkezési törvények – mint például a disznóhús vagy más tisztátalan hús evésének tilalma – a tágabb kultúrkörben sem voltak ritkák. Több más sémi nép követte ugyanezeket a tilalmakat, míg más népeknek vagy

[1] A tanulmány eredeti címe: Gendered Meals on Ethno-Religious Boundaries. The Role of Women in the Commensality at the Early Christian Community Meals. Megjelent: Jewish Studies at the Central European University: Yearbook (1999-2001). Fordította: *Jooné Jutasi Angelika* és *Gadó György Pál*.

más kultuszok követőinek másfajta húsok fogyasztását kellett kerülniük. A zsidó húsétkezések nem kapcsolódtak szorosan áldozati szertartáshoz, hiszen a legtöbb első századi zsidó diaszpórában élt, távol a Templomtól. Természetesen nem került sor *libáció* és ételáldozat bemutatására, de az imádságok és áldások hasonlóan ünnepi keretet adtak a közös étkezéseknek. A zsidók – a legtöbb környező néphez hasonlóan – a vér fogyasztásától is tartózkodtak, és nem főzték meg a kecskegidát anyjának tejében, de nem találunk arra vonatkozó utalást, hogy a zsidó háztartásokban már az első században érvényben lettek volna a kóser konyha bonyolult szabályai. Egyes kegyes zsidó körökben szokás volt az étkezés előtti kézmosás, de ez nem volt általános előírás. Az ételek és étkezések férfi-női jellege is nyomon követhető a zsidóknál. A kenyérsütés (a templomi kenyér kivételével) és a gabona alapú ételek elkészítése a nők feladata volt, a húsételek viszont a férfiakra tartoztak.[2] A közös étkezések a zsidóknál is a közös identitás erőteljes kifejezését szolgálták.

Az eddig felvázolt képből a következőkben különösen három elemet fogok felhasználni: az ókori étkezéseken ritkán ettek húst, az étkezések férfi vagy női jellegűek voltak, a közös étkezések társadalmi szerepe az összetartozás kifejezése volt.

Zsidók és nem-zsidók asztalközössége az első században

Az asztalközösség a kölcsönös elfogadás és tisztelet jelzésének fontos módja volt. Nagy Sándor internacionalista programjának részeként olyan étkezéseket szervezett, amelyeket a birodalmában élő nemzetek képviselőivel osztott meg. Az ókori szerzők gyakran illetik kritikával azokat a kortársaikat, akik ennivalójukat nem osztják meg illő módon valamennyi vendégükkel, hanem a legjobb ételt legmegbecsültebb vendégeiknek szolgálják fel, a többieknek pedig gyengébb minőségű ételt adnak. A zsoltáros panasza jól jellemzi, hogy a közös étkezéseknek milyen szerepük van a társadalmi kapcsolatok jelzésében: „Még a legjobb barátom is, akiben megbíztam, aki velem együtt evett, az is ellenem támadt” (Zsolt 41,10).[3]

Erősen vitatott kérdés, hogy az első században a zsidók megosztották-e ételüket a nem-zsidókkal, és ha igen, akkor milyen mértékben. A mellett fogok érvelni, hogy a kérdéses időszakban bizonyos zsidó csoportok a szorosabb asztalközösség mellett döntöttek, míg más csoportok kirekesztőbb módon viselkedtek, de a női étkezések több társadalmi kapcsolatot tettek lehetővé zsidók és nem-zsidók között, mint a férfi étkezések.

A második századi zsidó és nem-zsidó forrásokban bőven találunk bizonyítékot arra, hogy a zsidók nem bocsátkoztak a pogányokkal közös étkezésekbe. Ugyanakkor nem egyértelmű, hogy ez a gyakorlat visszanyúlik-e a Bar-Kochba lázadás, sőt a Templom lerombolása előtti időkre. Néhány tudós azt vallja (és sokan implicit módon elfogadják), hogy már az első keresztény nemzedékek idejében egyértelműen tiltották a nem-zsidókkal vállalt asztalközösséget. Mások úgy vélik, hogy abban az időben még nem volt olyan központi tekintély, amely egy ilyen szabályozást megfogalmazhatott volna, így aztán míg egyes aggályoskodó csoportok amennyire csak lehetett, elkerülték az asztalközösséget, más csoportok elfogadtak és kezdeményeztek meghívásokat olyan étkezésekre, amelyeken pogányok, főképpen a zsidósággal szimpatizálók voltak jelen. Az az állítás is megfogalmazódik, hogy az „istenfélőkkel” vállalt asztalközösség – olyan emberekről van szó, akik a törvény egy részét megtartják, de nem válnak teljesen prozelitává – hidat alkotott zsidók és nem-zsidók között. Ezt tisztázandó, a következőkben mélyebben megvizsgálom a rendelkezésre álló forrásokat.

Miközben a zsidók és nem-zsidók asztalközössége nem volt egyértelműen megtiltva, volt néhány tényező, amely megnehezítette. Először is, amint már láthattuk, a pogányok étkezései a vallásgyakorlás részét képezték. Azok, akik a libáció borából ittak, az áldozatbemutatás résztvevőivé váltak. A zsidók ezt természetesen nem tehették meg. Másodszor, a disznóhús és a vér fogyasztásának tilalma is gátolta az asztalközösséget. De hadd hangsúlyozzuk még egyszer, a mózesi törvény nem tiltja a pogányokkal való étkezést.

Sok ókori történész és egyéb szerző tudósít a zsidók másoktól elkülönülő életéről. A tőlük származó adatokkal két probléma van. Először is, a szerzők általában nem határozzák meg pontosan, hogy a zsidók milyen szempontból különültek el, és hogy az elkülönülés kiterjedt-e az étkezésekre is. Másodszor, a szerzők gyakran általánosítanak: egy bizonyos zsidó közösség szokásait vagy akár csak néhány tudósító életét ismerik, de azt feltételezik, hogy az ő szabályaik a zsidóság egészére jellemzőek.

Apollonius Molon a Kr. e. első században arról számol be, hogy a zsidók (akiket szülőföldjéről, a kis-ázsiai Kariából ismer) nem hajlandóak az emberiség más tagjaival társulni (*koinónein*). Ez a szó bizonyos szövegösszefüggésben kifejezetten az asztalközösségre vonatkozhat, de nem minden esetben. Hasonló módon *Diodorus Siculus* Kr. e. 60 és 30 között arról tudósít, hogy a zsidók „nem társulnak az asztalnál (*trapexeis koinónein*) más nemzetekkel”. Információjának forrását nem ismerjük, de a szerző vitázó stílusáról ismert, munkája kevéssé megbízható forrás. Az egyiptomi *Pompeius Troglus* időszámításunk kezdete körül azt írja, hogy a zsidók nem élnek együtt (*conviverent*) idegenekkel.

Sztrabón Geógraphiká-jában (Kr. u. 22) azt a meglepő információt osztja meg velünk, hogy a zsidók mindenféle hústól tartózkodnak. Azt gyanítjuk, hogy ez a korlátozott asztalközösség bizonyítéka: a zsidók nem ettek húst a pogányok asztalánál, és a nem-zsidók ezt a viselkedést – tévesen – vegetarianizmussal magyarázták.

Témánkkal kapcsolatban a pogány források csak a Kr. u. második században válnak konkrétabbá. *Historiae* című művében (Kr. u. 110) *Tacitus* jó összefoglalást ad a zsidó szokásokról és törvényekről. Azt állítja, hogy a zsidók az étkezéseken külön ülnek, ami nagyon korlátozott asztalközösségre utal. A magyarázat, amelyet e szokással kapcsolatban nyújt, nagyon jellemző az alexandriai zsidóságra, így annak is megadja a nyitját, hogy informátorai milyen körből kerültek ki. *Philostratus* a harmadik század-

[2] Lásd például 1Móz 18,6-9; 1Móz 27, különösen 27,4; 3Móz 26,26; 1Sám 8,13; 2Sám 13,6-10 stb. 1Móz 25 egy különleges esetet képvisel: A nőies Jákób női ételt készít, miközben a hangsúlyozottan férfias Ézsau vadászik. Egy másik kivétel az éndóri halottidéző asszony, aki – nem úgy, mint a szabályszerűen viselkedő nők, például Abigail – az áldozati jellegű ételt maga készíti el (1Sám 28,24 és 25,18). A Ketubim 59b a női feladatok közt említi az őrlést, de nem ír semmit a hús elkészítéséről.

[3] Lásd még Tamás evangéliumát, 61. rész.

ban nagyon világosan fogalmaz: „A zsidók nem osztozhatnak a világ többi népével az asztal örömeiben, és nem vehetnek részt a libációban, az imákban és az áldozatok bemutatásában sem.”

A zsidó normatív források az asztalközösség problémájában meglehetősen ellentmondásosak. A *Jubileumok könyve*, amely valószínűleg a Kr. e. 2. század vége felé íródott, kifejezetten tiltja a pogányokkal való étkezést, de ez a dokumentum olyan marginális szektás csoportok nézeteit mutatja be, mint amilyen a kumráni közösség volt, amelyről tudjuk, hogy tagjai közönséges zsidókkal sem ettek együtt. A Misnában (Aboda Zarah 5) korlátozott asztalközösségről olvasunk, amelyet a korai rabbiknak tulajdoníthatunk. A talmudi hagyomány datálása azonban nagyon problematikus. Rendkívül vitatható, hogy ez a szöveg az első század nézeteit fejezi-e ki, vagy sokkal későbbi korokét.

Az asztalközösség kérdéséről számos elbeszélő forrást idézhetünk, de ezek magyarázata kétes kimenetelű. *Dániel könyvében* (Kr. e. első század első fele) Dániel és júdeai barátai, más izraelitáktól eltérően visszautasítják az uralkodó ételét és borát, és inkább zöldségeket esznek. Néhány tudós értelmezése szerint a történet azt mutatja, hogy a zsidók tiltották az asztalközösséget. Az én értelmezésem szerint a történet azzal, hogy a példaképül állított négy férfi viselkedését szembeállítja a többi zsidó férfiéval, egy szigorúbb, rendkívül kegyes júdeai csoport önértelmezését tükrözi, amely másoktól eltérően csak nagyon korlátozott, a zöldségfogyasztásra kiterjedő asztalközösséget vállalt a pogányokkal (Dán 1,3-16). Hasonló a helyzet *Tóbiás könyvében*, mely a Kr. e. 2. században keletkezett: Tóbiás visszautasítja a pogányok ételét, jóllehet a többi izraelita elfogadta azt (Tób 1,11 kk). Mind az idézett szövegek bizonytalan kánonbeli helyzete, mind maguk az elbeszélések azt jelzik, hogy a Kr. e. 2. században a tartózkodás a pogányok étkezéseitől még nem volt általános szabály, hanem néhány kegyes csoport által terjesztett kisebbségi álláspont.

Eszter könyvének kanonizált – vagyis a Héber Bibliában található – változatában Eszter eszik a király asztaláról. A Septuagintában azonban – a zsidó Biblia Kr. e. 2. századi görög változatában, amely alexandriai zsidó körökben keletkezett, és a görögül beszélő zsidóság széles körben használta – ugyanennek a szövegnek egy szerkesztett változatát találjuk, sok beszúrással. Ezek közül az egyik (4,17) azt állítja, hogy Eszter nem evett Hámán asztaláról, nem ivott a libáció borából, és „nem dicsőítette a király lakomáit”. Azt azonban nem vonja kétségbe, hogy Eszter evett a király asztaláról. Az Eszter-elbeszélés kétféle változata, úgy tűnik, arra utal, hogy a zsidók között belső ellentét volt az asztalközösség kérdésében.

Aristeas levelében, amely a Kr. e. 2. század végén Alexandriában íródott, nem kanonizált zsidó szöveg, kutatásunk tárgyában kétféle információt találunk. Először is, Nikanór, Ptolemaios-dinasztiabeli egyiptomi uralkodó meghívja asztalához a zsidó főpapok egy csoportját, és egyik főemberét azzal bízza meg, hogy „a zsidók ellátásának felügyelője legyen”, valamint „azt parancsolja neki, hogy minden vendég érdekében tegye meg a szükséges előkészületeket”, hogy „ne legyen semmi kényelmetlenség, ami megzavarhatja a látogatás élvezetét”. A felügyelő „mindent a zsidó vendégek között használatos szokásoknak megfelelően végez el” (182. vers), „lemond a szent heroldok és áldozópapok szolgálatáról”, és felkéri „az egyik papot, hogy az áldozati szertartás helyett mondjon imát” (183. vers). A levélből szerezhető másik információ Eleázár pap beszéde, amely a bölcs és istenfélő pogányok számára magyarázza a tisztasági törvényeket, különösen az ételekre vonatkozókat. A beszéd szerint azért tiltják bizonyos ételfajták fogyasztását, hogy olyan etikai értékekre mutassanak rá, melyeket a zsidóknak mint különösen Istennek szentelt népnek követniük kell (141-143. vers). A tiltott húsok például a ragadozó vadállatok részei:

„Isten ezeket tisztátalannak nevezte, és megjelölte őket, hogy ezáltal azok, akiknek a törvény szól, az igazságot gyakorolhassák szívükben, és ne hatalmaskodhassanak senki felett, hogy saját erejüket ne fitogtassák, és másokat bármitől meg ne fosszanak…”

Ez azt jelenti, hogy Aristeas levele korlátozott asztalközösséget hirdet. Aristeas nyilvánvalóan nem azokkal a zsidókkal vitatkozik, akik egyáltalán nem esznek együtt a pogányokkal, hanem azokkal, akik ezt úgy teszik, hogy nem sokat törődnek a zsidóknak adott különleges előírásokkal.

Egy másik zsidó apokrif a *József és Aseneth*, amely hellenista zsidó regény és egyúttal midrás, amely Józsefnek egy zsidó hitre áttért egyiptomi nővel kötött házasságáról szól. Ebben az elbeszélésben József, a példásan kegyes zsidó, mikor meglátogatja Aseneth szüleit, elfogadja az egyiptomi Pentheprés vendéglátását, de külön asztalról eszik. Itt az asztalközösség általánosabb visszautasításáról van szó, esküvőjükön mégis a fáraó ad lakodalmi vacsorát, és meghívja Egyiptom minden vezetőjét.

Összefoglalva, egyet kell értenem azokkal a tudósokkal, akik szerint az első században nem vonatkozott általánosan elfogadott tiltás a pogányokkal vállalt asztalközösségre. Különböző csoportok különböző módon kerülték el, hogy a pogány étkezésekhez kapcsolódó bálványimádásban részt vegyenek: tartózkodtak a hústól és a bortól, külön edényeket használtak, vagy külön asztalról ettek. Ezek a kutatók viszont nem vizsgálták meg, hogy milyen különbségek lehettek férfiak és nők között ebben a kérdésben. A korlátozások a férfiakra sokkal inkább vonatkoznak, mint a nőkre. A nők feltételezhetően semmiképpen sem vettek részt a hellenisztikus lakomáknak azon a részén, amikor ittak, így a libáció problémája nem érintette őket ugyanolyan mértékben, mint a férfiakat. A „női étkezések” hús nélküliek voltak, így minden gond nélkül meg lehetett osztani a pogányokkal. Aristeas levele szerint a zsidó korlátozások is inkább a férfiakra vonatkoztak, és kevésbé a nőkre. Ez nem jelenti azt, hogy a nők szabadon ehettek együtt nem-zsidókkal. A nők, különösen az előkelő nők, visszavonultan éltek, nem voltak férfilátogatóik, és ők sem látogattak férfiakat, és házon kívül csak férjük társaságában étkeztek. A „női étkezések” a háznép belső életéhez tartoztak. Így az asztalközösség létrehozásában rendelkezésükre álló nagyobb szabadság különben igencsak szabályozott életmódjuk következménye volt. Mégis, a női étkezésekre vonatkozó szigorú korlátozások hiánya megnyitotta a nők előtt a cselekvés lehetőségét.

Étkezések a Jézus-mozgalom kezdetén

A Jézus-mozgalom legkorábbi szakaszában az étkezések a közösségi élet középpontjában álltak. Az *Apostolok cselekedetei* szerint a későbbi egyház első közössége pünkösdkor alakult meg, Jeruzsálemben. „Napról napra állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban, és amikor házanként megtörték a kenyeret, örömmel és tiszta szívvel részesültek az ételben; dicsérték az Istent, és az egész nép kedvelte őket” (ApCsel 2,46-47). Bár az Apostolok cselekedetei – amint feljebb megálla-

pítottuk – az első század utolsó évtizedeiben íródott, korábbi írott és szóbeli forrásokat használ fel, ezért ez a mondat alkalmas arra, hogy a korai keresztény étkezések néhány jellemzőjére rávilágítsunk.

Először is, a legkorábbi keresztény közösségek különösen kegyes, jó zsidóknak tartották magukat, akik naponta jártak a Templomba. Volt egy másik, mindennapi vallási ünnepük is, a közös étkezés. Ez a kettő – a templomi istentisztelet és a házaknál tartott étkezés – jellemzi a jeruzsálemi gyülekezetet az Apostolok cselekedetei első fejezetei szerint (ApCsel 3,1; 5,20). A közösségi étkezés hagyománya kétségkívül már nagyon korán kialakult. Pál, aki a korinthusiaknak az 50-es években írta levelét, már úgy ír a közös étkezés hagyományáról, mint amit az Úrtól vett, és átadott a korinthusiaknak (1Kor 11,23).

Másodszor, a közösségi étkezéseket „házaknál" (*kat'oikon*), azaz családi környezetben tartották. A korai keresztény közösségek „házi" egyházak voltak, a korabeli háznép mintájára alakultak, és azt értelmezték újra. A tagok fivérnek és nővérnek szólították egymást, ami egyenlőséget és kölcsönösséget fejezett ki – a hellenisztikus gondolkodásban a testvéri kapcsolat a demokrácia modellje volt.[4] Ezekben az első közösségekben egyik tag sem játszotta a családfő szerepét, úgy tekintettek önmagukra, mint Isten háza népének részére. A közösségi étkezés szociális szempontból befogadó jellegű volt, biztosította a legszegényebb tagok ellátását. Ezek az első étkezések közelebb álltak egy mindennapi családi étkezéshez, mint egy nyilvános lakomához. A „kenyér megtörése" is közönséges, hús nélküli, „női" étkezésre utal.[5]

Harmadszor, az Apostolok cselekedeteiből idézett szövegben nincs célzás a későbbi eucharisztia emlékező jellegére. Az étkezési hagyományok kialakulása vitatott kérdés. *Gerd Theissen* és *Annette Merz* hét különböző étkezési hagyományt elemeznek (az evangéliumok utolsó vacsora-történeteit, a jánosi kenyér-homíliákat, a korinthusiakhoz írt első levél és a Didache szövegeit), és rendkívül sokszínű magyarázatokhoz jutnak. A későbbi úrvacsorai szövegekhez két mondanivaló vagy szempont kapcsolódik: a Jézus haláláról való megemlékezés és az eszkatologikus lakoma előrevetítése, amelyre az idők végén kerül majd sor, amikor Isten családja ismét egységes lesz.

Huszadik század eleji német írásmagyarázók azt feltételezték, hogy az eszkatologikus hálaadó vacsora a galileai Jézus-hagyományból ered, és Jézus életére vezethető vissza, amikor Jézus együtt evett előkelőkkel és a társadalom peremén élőkkel egyaránt, és eszkatologikus testvériségben egyesítette őket. Az eszkatologikus étkezés víziójának bibliai alapja van (pl. Ézs 25,6; Zsolt 22,27; Zsolt 23,5; Jóel 2,24-26), mégis legfőképpen a pusztai mannával, a naponkénti (mennyei) kenyérrel hozható kapcsolatba.

Láthatjuk, hogy a legkorábbi keresztény étkezések a közösségi élet középpontjában álltak. Az étkezéseken való részvétel a közösséghez tartozás lényeges eleme volt. Amikor az első nem-zsidók – főleg istenfélők – érdeklődni kezdtek a Jézus-mozgalom iránt, a közösségi étkezésekbe történő bevonásuk komoly problémát jelentett. A Jézus-mozgalom a galileai és júdeai falvakban indult útjára, szoros kapcsolatban állt a zélótákkal és az esszénusokkal, és több hasonlóságot mutatott a farizeusok mozgalmával. Ezek voltak az első századi zsidóság legkevésbé nyitott, legszigorúbb csoportjai. Az esszénusok és a farizeusok az asztalközösséget még más zsidókkal is problematikusnak találták, ha azok kevésbé szigorú csoporthoz tartoztak. Jézus többször átgyalogolt Galileán, de az evangéliumok szerint sohasem tért be a tó partján fekvő legfontosabb városba, Tibériásba. Tibériás egy temetkezőhelyre épült, ezért az első században tisztátalan városnak tekintették (a második században Meir rabbi végezte el rituális megtisztítását). Úgy tűnik, hogy Jézus betartotta ezt a szabályt. Bár rituális szempontból problematikus helyzetű emberekkel érintkezett és evett együtt, arra utaló jelzés nem ismert, hogy pogányokkal étkezett volna. Ezzel a háttérrel semmiképpen nem volt természetes, hogy a Jézus-mozgalom kezdetekor a nemzsidókat be kellene vonni a közösségi étkezésekbe. Az Újszövetség több szakasza tükrözi a témával kapcsolatos ellentmondást (Gal 2,1-10; Mt 7, 6; Mt 15,21-28; ApCsel 10).

Az első keresztény közösségi étezések – átlagos, hús nélküli étkezések – megszervezése a nők, valószínűleg főképp az özvegyek feladata volt (ApCsel 6,1; Lk 10,38-42). A *diakonein*, azaz „szolgálni" szó a hagyomány korai szakaszában az asztalok körüli felszolgálásra vonatkozó szakkifejezéssé vált. Az evangéliumi elbeszélésekben gyakran találkozunk ezzel a szóval a nőkkel kapcsolatban (Mk 1,31; Lk 10,40; Jn 12,2). A gazdag nők a házi gyülekezeteket vendégül látták otthonaikban, és megterítették az asztalokat – valószínűleg nőrokonaik, szolgálólányaik és a közösség női tagjainak segítségével. Ezekre az étkezésekre ők hívhatták meg a vendégeket, és az ő kezükben volt, hogy egyes meghívottaknak külön terítettek-e, vagy teljes asztalközösséget valósítottak meg. Lehetséges, hogy az első nem-zsidók, akiket a zsidó asszonyok bevontak közösségi étkezéseikbe, nők voltak – saját nem-zsidó rabszolgáik, szolgáik vagy Izraelbe látogató, istenfélő nők. Egy későbbi korszakban ezek az asszonyok pogány vagy istenfélő férfiakat is hívhattak a közösségbe.

Mivel ezeket az étkezéseket családi étkezéseknek tekintették, a nőktől nem várták el, hogy némák és észrevétlenek maradjanak. Ráadásul a közösség eszkatologikus közösségként értelmezte magát, ahol Isten férfiakra és nőkre is kiönti Lelkét, még a szolgákra és szolgálólányokra is (Jóel 3, 1-2, idézve ApCsel 2,17-18-ban), így aztán részt vehettek az imádságban, a próféciában, a beszélgetésben (pl. ApCsel 21,9; 1Kor 11,5). Közösségformáló munkájuk így nem korlátozódott csendes közvetítésre, álláspontjukat érvekkel és prófétai igékkel, sőt a Jézustól vett hagyomány újraértelmezésével is meg tudták védeni.

Megjelent az Andorka Eszter Emlékkönyvben (MEVISZ, Budapest 2006), a szerkesztők szíves engedélyével közöljük. Az eredeti tanulmány kb. felére rövidített változata, a lábjegyzeteket néhány kivételével elhagytuk. Az idegen nevek és szavak írásmódját megtartottuk.

[4] Például Arius Didymus, Augustus tanára és barátja, Arisztotelész gondolatairól írt egy kivonatot. Ebben ezeket mondja: „A szülő-gyermek kapcsolat (*koinónia*) monarchikus jellegű, a férj-feleség kapcsolat arisztokratikus, a gyermekek egymás közötti kapcsolata demokratikus", 148,16-18; Balch, *Let Wives Be Submissive*, pp.40-42.

[5] Vitatott, hogy a korai keresztyén összejövetelek mintájául melyik étkezési forma vagy formák szolgáltak. A három fő elmélet a következő: az Eucharisztia mintája a páskavacsora, a todah, vagy a szokványos napi családi étkezés.

„És jóllaktak…”

Korunkban két igazi luxus létezik. Az első igazi luxus: ha van időnk. A második: ha magunk süthetjük kenyerünket. Az első és a második számú luxus csodálatos módon összefügg; a jó kenyérhez ugyanis időre van szükség, mint ahogy mindenhez időre van szükség, ami érettségre és tökéletességre akar jutni. Csak azért vált olyan nehézzé, hogy jó kenyérhez jussunk, mert sok hivatásos pék híján van az első számú luxusnak, az időnek. Legkevesebb hat órára van szükség ahhoz, hogy erősen likacsos, könnyen omló bagettet készítsünk. Egy rusztikus, kovászolt kenyér elkészítéséhez másfél-két nap kell. Aki három napot szán rá, annak utánozhatatlan íz és bársonyos, zamatos kenyérbél lesz a jutalma. Valóban isteni kenyeret tehát csak az süthet, aki megtartja minden komoly pék első parancsolatát: „Szakíts rá időt!”

Már a kenyérsütés első, előkészítő lépései is lelassítják a hétköznapok tempóját, és összpontosításra kényszerítenek. A gyúródeszka megtisztítása, a só és a liszt lemérése, a megfelelő vízmennyiség kitöltése, hőmérsékletének megmérése, s végül az élesztő feloldása a vízben: mindez lassan, tudatosan, várakozásteljesen történik, akárcsak egy ünnepi liturgia bevezetése. És máris fellép egy másik érzés. A hétköznapi rohanás mint valami szorító ruhadarab hullik le a vállunkról, légzésünk nyugodtabb és mélyebb lesz, önérzetünk kitágul és megnő.

De miről is beszélek tulajdonképpen? A kenyérrel kezdtem, és hirtelen a vallásnál kötöttem ki. Ez nem véletlen. A kenyér ugyanis ősi, ősrégi dolog, éppoly régi, mint a vallások. S a kenyér kezdetén – ki csodálkozik rajta? – a papok állnak. A papok tették lehetővé a kenyeret, azzal, hogy gabonaféléket tenyésztettek ki. Minden gabona egykor valamilyen fű volt, amelynek magja ízlett az első embereknek. Csakhogy a szél kifújta a virágzó füvek kalászkáit, s így lehetetlen volt érett magokat aratni. Ekkor ütött a papok órája. Mivel nem kellett testi munkát végezniük, volt idejük-alkalmuk pontosan megfigyelni a természetet s annak törvényeit. Az ő vezetésükkel kezdte el termeszteni a vad füveket az ősember. Évezredről évezredre. A távoli cél az volt, hogy kicselezzék a szelet, és olyan példányokat termesszenek, amelyek megtartják a magot a kalászban. A papok segédletével így nemesítődtek ki kultúrgabonáink a vad füvekből. Létrejött az ember és a gabona kölcsönös függősége. Nemcsak az embernek van szüksége gabonára – immár a gabonának is szüksége van az emberre. A szél már nem képes továbbszaporítani. Már csak az ember képes.

„Ez tulajdonképpen félelmetesen nemes gondolat”, írja A kenyér hatezer éve c. könyvében *Heinrich Eduard Jacob*, és hozzáteszi: „A mag, amely élteti az embert, másfelől csak az ember által képes élni! Aki végiggondolja ezt a gondolatot, képtelen megérteni, hogy az utóbbi évezredekben a paraszt miért volt az emberi történelem mostohagyereke.”

De térjünk vissza a kenyérsütés liturgikus bevezetéséhez. Előttünk van tehát a liszt, a só, a víz és az élesztő. S talán egy darab kovász is, amelyben szintén milliónyi vad élesztősejt vár bevetésre éhesen. Most összekeverjük a hozzávalókat, és elkezdjük gyúrni a tésztát. Természetesen igénybe vehetünk ehhez egy konyhagépet is, de ez ostoba döntés lenne. Mert a kenyértészta kézi gyúrása páratlan érzéki élvezet. A gyúrás azt jelenti, hogy a tésztát addig nyomkodjuk, nyújtjuk, húzzuk szét, nyomjuk össze, tépjük szét és masszírozzuk, míg izzadságunk csöpögni nem kezd a homlokunkról, s bele nem gyúrjuk a tésztába, míg ropogni nem kezd a kezünk, és keményen ki nem dagadnak rajta az erek. Egy több mint kétezerötszáz éves egyiptomi szobrocska egy péket ábrázol, aki tésztát gyúr, s egy pillanatra megpihen. Minden erőfeszítése ellenére arca annak a bencés szerzetesnek a nyugalmát és bensőségességét sugározza, aki éppen befejezte a gregorián vesperás éneklését.

Aztán, ha elvégeztük a munkának ezt a döntő részét, nagyjából egy óra hosszat pihentetjük a tésztát. Ebben az első szünetben olyan folyamat kezdődik el, amely évezredek óta elbűvöli az emberiséget – a régi egyiptomiaktól Jézuson át azokig a gyerekekig, akik végignézik, anyjuk hogyan süt kenyeret. A tészta mozogni kezd: növekszik, tágul, kidomborodik, könnyűvé és levegőssé válik, míg terjedelme meg nem kétszereződik, sőt olykor meg nem háromszorozódik. Miben áll ez a bűvölet? A csekély mennyiségű élesztő és annak meghökkentően erős hatása közötti ellentét? A dudorodó tészta és a várandós anya teste közötti feltűnő hasonlóság? Nem véletlenül nyúlt vissza az erjedő tészta többértelmű képéhez Jézus is: A mennyek országával úgy áll a dolog, mint a kovásszal, amelyet fogott az asszony, és belevegyített fél mázsa lisztbe, s az egészen átkovászosodott.

Így beszél Jézus a Máté-evangélium 13. fejezetében. A tészta erjedésének erős szimbolikája nyilvánvalóan elbűvölte őt, a példázatokban szólás mesterét. Egyetlen mondatban, egyetlen képben fejezi ki ily módon azt, ami történelmileg ismételten beigazolódott: a döntő ösztönzések és újítások nem a tömegekből indulnak ki, hanem fordítva, egyes emberek vagy kis csoportok meggyőződése és állhatatos hite képes átjárni a tömegeket is. Miközben az élesztő veszi át a munkát, és áthatja tésztánkat, van egy kis időnk arra, hogy visszatérjünk a több mint kétezer-ötszáz éves egyiptomihoz, aki szintén nem sajnál magától egy kis szünetet, s közben spirituális tekintetet vet a világba. Valóban, az egyiptomiak számára vallási jelentősége volt a kenyérnek, persze sajátosan egyiptomi értelemben.

Az antik kultúrnépek között az egyiptomiak voltak az elsők, akik valódi kenyeret sütöttek: nagy likacsokkal teli, levegős, kovásszal készült kenyeret. Minden más nép, a magas civilizációjú görögök és rómaiak is csak a gabonakását, vagy a tömör, kemény lepényt ismerték. Amíg valamikor át nem vették a kovász használatát. Valószínűleg a véletlen vezette rá az egyiptomiakat a kovász felfedezésére. Valaki egy este hanyagul dolgozott, nem tisztította meg alaposan a dagasztóteknőt, benne hagyott egy darab tésztát, s az levegős, ívelt képződménnyé alakult az éjszaka folyamán. Bizonyára számtalanszor megtörtént ilyesmi, de ezúttal feltűnt valakinek, és az ismeretlen zseni levonta belőle a megfelelő következtetéseket. Mindenesetre az ókorban minden volt, csak nem magától értetődő, hogy ebből a véletlen felfedezésből megalkossák a kenyérsütés módszertanát, ugyanis vallási okokból szinte minden régi nép óvakodott attól, hogy az ételeket hagyja megromlani. Szigorú tabuk akadályozták meg, hogy kreatív módon bánjanak az erjedés folyamatával.

Csak az egyiptomiak voltak elég szabadok ahhoz, hogy semmibe vegyék ezt a tabut, és addig hagyják állni a kenyértésztát, amíg annak szükségképpen el kellett kezdenie megromlani. Vagy, ahogyan ma mondjuk, amíg erjedni nem kezdett. Természetesen nem érthették, hogy mi zajlik le kémiailag – hogy a levegő számtalan parányi élesztőgombát tar-

talmaz, hogy e gombák spórái a lisztben lévő cukorra hullanak, s azt szénsavra és alkoholra bontják, hogy a szénsavbuborékok nem tudnak kiszabadulni a tésztamasszából, s ezért felfújják és fellazítják azt. Ezeket a kémiai reakciókat csak a 17. században ismerték fel. Az egyiptomiak számára inkább mágikus, a varázslással rokon folyamatok voltak ezek, az egyiptomi vallás ugyanis kifejezetten engedélyezte a varázslást. *Tot*, a majomfejű isten maga írt egy varázskönyvet, amelyet állítólag egy távoli szigeten, hat ládában őriztek, és amelyet folyamatosan kerestek. Az erjedő tészta megsütésére az egyiptomiak mindjárt megszerkesztették a téglából készült, kerek sütőkemencét, amely a végletekig kiélezte az erjedés mágiáját, s amely Egyiptomban mindmáig használatban van. A tésztaegységeket belökték a forró kemencébe, terjedelmük még tovább nőtt, majd igazi és valódi kenyérré váltak. Így köszönhetjük a vallás egyiptomi felfogásának a kovász feltalálását.

Tésztánk időközben csodálatosan megkelt, és várakozástelien domborodik előttünk. Úgy tűnik, mintha azt kiáltaná felénk: Tégy már velem valamit! Mi most megszívlelünk egy régi pékszabályt, nevezetesen hogy a kenyér annál jobb lesz, minél többször kel meg a tészta. Tehát laposra nyomkodjuk, és addig „pofozgatjuk”, amíg többé-kevésbé megint kereknek nem látszik. Akkor hagyjuk, hogy ismét megkeljen, és erjedjen. Körülbelül egy óra múltán a kis golyóból megint nagyhasú tészta lesz. Újból lelapítjuk, összegyúrjuk, és most megadjuk neki azt a formát, amilyen kenyeret szeretnénk: oválisat, hosszúkásat, kereket – ízlésünk szerint. És miközben a tészta utoljára fut neki – a szakember utolsó kelesztésről beszél –, felszállunk az időgépre, és pontosan 2006 évet utazunk visszafelé, az ókori Görögországba.

Athéntől 20 km-re nyugatra, Eleuszisz hatalmas templomparkjában mint minden évben, most is pompás ünnep zajlik Démétér istennő és lánya, Perszephóné tiszteletére. A kilenc napig tartó események csúcspontja egy titkos és titokzatos beavatási ünnepség, amelynek során a jelölteket bevezetik az eleuszisziszi misztériumvallás legbensőbb titkaiba. De voltaképpen mi a lényege ennek az ünnepnek? Egy csodálatos történet megünnepléséről van szó, olyan történetéről, amilyet csak a régi görögök tudtak mesélni: Démétér istennő, a termékenység istennője egykor leányt fogant testvérétől, Zeusztól. A kislányt Perszephónénak hívták. Perszephóné aztán szép nagylánnyá növekedett. Észrevette ezt Hádész, az alvilág istene is. Birodalmába szöktette Perszephónét, és feleségévé tette. Démétérnek akkora volt a lánya elvesztése miatti szomorúsága, hogy tanácstalanul bolyongott, és elhanyagolta a Földet. A növények elszáradtak, az emberek éheztek. Ettől megrémülve Zeusz, az istenek atyja azt követelte testvérétől, Hádésztól, hogy vigye vissza anyjának Perszephónét. Hádész beleegyezett ugyan, de mielőtt szabadon engedte volna, megetetett Perszephónéval néhány gránátalmamagot, ami azt eredményezte, hogy Perszephóné rákényszerült arra, hogy minden évben négy hónapot a férjével töltsön az alvilágban. Örömében, hogy ismét egyesülhetett lányával, Démétér megparancsolta a Földnek, hogy ragyogó tavaszi virágokat hozzon, nyáron pedig a gyümölcsök és a gabona bőségét teremje. Ősszel azonban, amikor Perszephónénak vissza kell térnie az alvilágba, Démétéren ismét erőt vesz a szomorúság.

Démétér a földművelés, a termékenység és a gabona istennője volt. A lányának, Perszephónénak megszöktetéséről és újbóli megtalálásáról szóló történet egy természetes folyamat mitológiai körülírása: A búzamagot ősszel a földbe süllyesztik, és négy hónapot mintegy az alvilágban kell eltöltenie. De az elvetett mag aztán valamiféle feltámadást él át, és termékeny kalászként jelenik meg a föld fölött. A búzamagot a görög fantázia Perszephónévá, azzá a szép lánnyá változtatta, akit Hádész elrabol, és az alvilágba visz, anyja pedig meggyászolja őt. A mitológiai fantáziának azonban mindig vallási színezete van. Perszephóné őszi pokoljárása és tavaszi visszatérése szinte magától kapcsolódott össze a halál és a feltámadás vallási fantáziáival. A föld, amelybe elvetették a látszólag halott magot – nem ugyanaz a föld volt-e, amelybe a holtak testét süllyesztették? S az az erő, amely kisarjasztotta a magot – nem ugyanaz az erő volt-e, amely megváltotta a lelket az alvilágból? A görögök szemében ugyanaz az erő volt. Ez az erő volt a tárgya az eleuszinszi misztériumok nagy beavatási ünnepségeinek. A beavatottak, akiket a görögök „müsztész”-eknek neveztek, Eleusziszban egymás után élték át a halált és a feltámadást.

Először egy mesterségesen kialakított „alvilágba” vitték őket, ahol átélték a Hádész minden pokoli rettenetét. Azután bekötött szemmel egy színpadra vezették őket. Ott leültek, s a segítők levették szemükről a kötést. Ragyogó fény sugárzott rájuk, a teljes nappali fény és az aratáskor ragyogó Nap fénye tört be. Csodálatos illat terjengett. A müsztészeket földöntúli érzések töltötték el. Beavatták őket a halál és az újjászületés titkába. Démétér istennő, aki évről évre feltámasztotta a gabonaszemet, az eleuszisziszi beavatottak lelkét is megmentette az örök halál rettenetétől.

Keresztény fülek számára igen ismerősen cseng mindez. Nem csupán a szenvedés, halál és feltámadás hármassága, s nem csupán az eleuszisziszi beavatás hasonlósága a keresztséghez, amelyben szintén meghalásról és újjászületésről van szó. Hanem a búzaszem jelentése is. Hiszen Jézus azt mondja a János-evangélium 12. fejezetében: „Bizony, bizony mondom nektek, ha a búzaszem nem esik a földbe, és nem hal el, egyedül marad. Ha azonban elhal, sok termést hoz.” És Pál azt írja az 1. Korinthusi levél 15. fejezetében: „Te ostoba! Amit elvetsz, nem kel életre, hacsak előbb meg nem hal... Romlásra vetik el, és romlatlannak támad föl.”

Vajon többet örökölt-e a kereszténység a görög misztériumoktól, mint amennyinek tudatában vagyunk? Mindenesetre feltűnő, hogy néhány 2. és 3. századi egyházatya gyűlölettel telten beszélt az „eleusziszi iszonyatokról”. Valószínűleg

kényelmetlen konkurenciának érezték Démétér istennő vallását.

De most térjünk vissza a kenyerünkhöz. Időközben alighanem befejeződött az „utolsó kelesztés". Ezt egy rövid ujjnyomással lehet ellenőrizni. Ha a kis mélyedés rögtön visszaugrik, akkor várhatunk még pár percet. Ha azonban a mélyedés megmarad, akkor legfőbb ideje, hogy a tésztát a kemencébe juttassuk. Ezt tesszük most. Alig került a kenyér a kemencébe, terjedelme még egyszer megnő. A kenyér belsejében valódi dráma játszódik le ezekben a percekben. A fokozódó hőség hatására az élesztősejtek meggyorsítják munkájukat. 50 Celsius-foktól a halál vár rájuk. Minél közelebb kerülnek a halálos határhoz, annál frenetikusabban dolgoznak. Egy amerikai pék, *Peter Reinhard* – kissé patetikusan – olyan mártírokhoz hasonlította az élesztősejteket, akik a kenyérért végzett önzetlen szolgálatban elégettetik magukat. Bárhogyan legyen is, az élesztősejtek mártírhalála után a kenyér elnyerte végleges alakját. Most már csak be kell fejezni a sütést. Nagyjából egy óra hosszat hagyjuk a kenyeret a kemencében, és végezetül az Újszövetséghez fordulunk.

Mióta magam is sütök kenyeret, feltűnt nekem valami, amit korábban sosem vettem észre: Jézus egy ács fia volt, és nagyon valószínű, hogy megtanulta ezt a mesterséget – beszédeiben és példázataiban azonban sosem szólal meg az ácsmesterség művészete. Viszont meglepően sokat beszél Jézus földművelésről, gabonáról, kenyérről. Talán egy gabonatermesztőnél folytatott tanulmányokat? Elmondja a magvető és a magától növő vetés példázatát, beszél a búza közé keveredett konkolyról, a kovászról és a gazdag parasztról, aki nem tudta hová tenni a sok termést. Csodálatos módon több százra szaporít néhány kenyeret, kéri a mindennapi kenyeret, s életének végén egy darab kenyérrel azonosítja magát. E helyt hozzá kell tennem valami fontosat.

Jézus korában legfőképpen egy dologtól szenvedtek az emberek: az éhségtől. Nem csoda tehát, hogy az eljövendő üdvösség várása arra irányult, hogy végre legyen elég ennivalójuk, végre jóllakjanak egyszer. Alig mutatkozott meg Jézus Isten által küldött prófétaként, máris az a kérdés áll előtte, hogy melyik éhséget akarja csillapítani: a kenyér iránti, vagy az Isten Szava iránti éhséget. Az Ördög meg akarta kísérteni, hogy tüntesse el a testi éhséget, változtasson köveket kenyérré, és így uralkodjék az embereken. Jézus azonban a másik út mellett döntött. Tudta, hogy az emberek olyan kenyérre éheznek, amely a Mennyből jön, amely örökre jóllakat, és örök életet ajándékoz.

Manna, liszt és kovász c. könyvében *Klaus Berger* heidelbergi teológus leírja, hogy a fontos és pótolhatatlan (fizikai) kenyér hogyan vált az Isteni Valóság jelévé és jelképévé, sőt hogyan vált maga Jézus az Isteni Kenyérré. *Berger* a János-evangélium 6. fejezetének egyik helyét idézi: „Jézus így szólt hozzájuk: Bizony, bizony, mondom nektek: Atyám adja nektek az igazi mennyei kenyeret. Isten kenyere ugyanis az, aki leszáll a mennyből, és életet ad a világnak. Ekkor azt mondták neki: Uram, add nekünk mindenkor ezt a kenyeret! Jézus azt mondta nekik: Én vagyok az élet kenyere. Aki hozzám jön, sosem fog éhezni, és aki hisz benne, sosem fog szomjazni."

Jézus szabályos „Kenyéristenné" vált, az Istenre éhező ember táplálójává. Általa lett a kenyér a táplálék szakrális szimbólumává. A Biblia mindössze két szóban foglalja össze, miért élt és halt meg Jézus, a „Kenyéristen"; e két szó: „És jóllaktak." Erre kellene gondolnunk egy pillanatig, amikor kivesszük a kemencéből a magunk sütötte, isteni kenyeret, és levágjuk az első karéjt.

Ezzelino von Wedel

Forrás: Publik-Forum, 2006/7

A szegényekről és a szupergazdagokról

Adatok a javak globális megoszlásáról

„Csak azoknak a statisztikáknak hiszek, amelyeket én magam hamisítottam", mondta az egykori brit miniszterelnök, Winston Churchill. Tény, hogy a statisztikákat mindig vitatják, mivel az adatbázistól és a kérdésfeltevéstől függően különböző eredményekre jutnak. Ráadásul bizonyos kérdésekkel kapcsolatban nincsenek is adatok: például a globális gazdagságot illetően.

Annál nagyobb érdem, hogy az ENSZ Helsinkiben működő egyetemének gazdasági kutatóintézete (*World Institute for Development Economics Research – WIDER*) 2000-ig terjedően mégiscsak megvizsgálta a bevételek és a világvagyon eloszlását. Aktuális adatok nincsenek, és az intézet rendelkezésére álló adatok is nagyon hézagosak. A tudósok csak 18 államban tudtak megalapozott számokra támaszkodni, sok más államban közvélemény-kutatásokra hagyatkoztak, ami a tapasztalatok szerint alacsonyabb értékeket eredményez az adósságokra és a vagyonokra vonatkozóan.

Ennek ellenére megközelítően helyes képet tudtak kialakítani a globális gazdagság eloszlásáról. Eszerint a nettó háztartási vagyon 90%-a Észak-Amerikában, Európában, valamint Japánban és Ausztráliában található. A világvagyon 33%-a Észak-Amerikára esik – ahol a világ népességének 6%-a él. India a világvagyon szűk 1%-át birtokolja – bár ott a világ népességének 15%-a él.

Mindazonáltal a különböző ipari államokban is hatalmas különbségek vannak a vagyoneloszlásban. Az Egyesült Államokban az összes háztartások leggazdagabb 10%-a a magánháztartások vagyonának kereken 70%-át birtokolja – Németországban ez nagyjából 50%, Kínában 40%. Az USA-ban és Svájcban még a szupergazdagok közül is csak kevesekre koncentrálódik a gazdagság: A háztartások leggazdagabb 1%-a Svájcban a magánháztartások vagyonának 34,8%-át, az USA-ban 33%-át birtokolja. Összességében a világ népességének leggazdagabb 10%-a birtokolja a világvagyon 85%-át. A világ felnőtt népességének fele kevesebb mint 1%-on osztozik.

A tanulmány szerint a 2000-es évben világszerte 13,5 millió dollármilliomos volt, és 499 vagyonmilliárdos. Ezen kívül még 37 millió embernek volt több mint 500 000 dollárja.

Másfelől az ENSZ a következő adatokat tette közzé a világszegénységről: Kereken 1,2 milliárd embernek kell napi 1 dollárnál kevesebb pénzből megélnie, s valamivel több mint 2 milliárdnak kevesebb mint 2 dollárból.

A szegények és a gazdagok közötti szakadék világszerte oly nagy, mint soha korábban. Valószínűleg még Winston Churchill is ezt a következtetést vonná le.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2007/3

Egy újabb vasmisés: Bisztrai László

Hit és hűség; elvfeladás nélkül – ezek voltak beszélgetésünk visszatérő szavai, amikor egy téli napon meglátogattuk Bisztrai Laci bácsit a dabas-gyóni szeretetotthonban. Már ahogyan a portán eligazítanak – „Erre tessék, a kis házba, az atyához...” –, ebből is érződik, mennyire szeretik-tisztelik Laci bácsit, aki ma is, 88. évében is szolgál: vasárnaponta misét mond (igaz, csak ülve), türelemmel meghallgat bárkit (igaz, csak akkor, ha felkeresi őt az illető)... A mostani beszélgetésbe beillesztettük Laci bácsi öt évvel ezelőtt írt, 60 év papi hivatásomból – töredékek című füzetének egyes bekezdéseit:

1920. június 27-én, Szent László napján Madarason (Bács-Kiskun megye) születtem. Édesapám is László volt, aki borbély mesterséget folytatott, édesanyám otthon nevelte a gyerekeket, és a háztartás nehéz munkáját végezte. Saját házunk nem lévén, a katolikus iskola igazgatójával laktunk egy udvarban; ő hívott el 1926-ban egy litániára, akkor álltam először az oltárhoz ministrálni. Én nagyon megörültem, hogy oly' közel kerültem az oltárhoz. Már akkor vágy ébredt bennem az oltár, az Úr Jézus, a Mennyei Atya iránt. Nekem ott a helyem. Én pap leszek...

1934-ben jelentkeztem a Váci Szemináriumba felvételre. Szeptembertől az ötödik osztályt már a váci piarista gimnáziumban kezdtem el, mint kis-szeminarista papnövendék. 1938-ban érettségiztem.

1943. június 20-án szenteltek pappá.

Laci bácsi, mi jellemezte az azóta eltelt 65 évet?

A hit és a hivatástudat. Ezt várják az emberek a paptól, és ezt tudtam én adni. Változó körülmények között.

A szemináriumban feltárták előttünk a négy evangéliumot. Utána ezt próbáltam élni, programmá tenni. A szeretet-elv a lényeg. Azt kell követni mindenképpen! Nagyon változó körülmények között teltek az évtizedeim, de mindig azt gondoltam, hogy bár a környezethez alkalmazkodni kell, de a szeretet-elvet sosem szabad feladni! Azt élni, valósítani kell. Erre születtünk.

1944 őszétől nagykátai káplán voltam. Itt történt, hogy Húsvét hétfőn a román hadsereggel bejött a templomba egy román orvos katonatiszt, és mise után kihallgatást kért. Elmondta, hogy ő kolozsvári magyar, és orvostanhallgató korában ateista volt. Nagyon érdekelte őt az atomsugárzás hatása az emberi szervezetre, és kutatóként elment Párizsba, az atomkutató központba; ott tudta meg, hogy az atom legbelseje energia, tehát nem anyag, és akkor ott találkozott Istennel. De csak ennyit tudott, hogy van Isten, kapcsolata azonban még nem volt Vele. Azután jött a háború-ban a sereggel, és Szolnokon a szőlőkben látott egy szemüveges embert, aki kapálta a szőlőt. Szóba állt vele, elmondta neki is ezt az élményét. Az ember, aki egyébként ügyvéd volt, benyúlt a zsebébe, elővett egy zsebszentírást, és odaadta neki: Itt van, olvassa, ebben találkozhat közelebbről Istennel. Ő elolvasta a Bibliát, már megismerte Krisztust, és így érkezett a Húsvét hétfői misére, ahol az emmauszi tanítványok élményében magára ismert, és megkért, hogy szeretne életgyónást végezni. Erre időpontot kért. A gyónás után mély hittel, alázattal járult a szentáldozáshoz ... és több napon át jött átbeszélni a hitünket, és azt mondta:

– De boldog maga, hogy pap lehet – én is szívesen lennék, de van családom.

– Maga csak legyen jó családapa és keresztény, jó orvos! – mondtam.

A családot mindig nagyon fontosnak tartottam. Itt kapunk szeretetet, és itt tanuljuk meg, hogy mit jelent szeretni. A család a szeretet tűzhelye, amit nem szabad másra lecserélni. A mozgalmak is fontosak. De ügyelni kell arra, hogy a mozgalom ne szippantsa fel az embert, hanem ki-ki elsősorban erőt merítsen onnan, lelkesedést gyűjtsön, hogy aztán a család igazi szellemét biztosítani tudja!

Mindig a azoknak a híveknek örültem nagyon, akik a kereszténységet legfőképpen a saját családjukban igyekeztek megvalósítani.

Tudom, hogy ez ma nem divatos gondolkodás, de sosem törődtem azzal, hogy mi a divat, hogy kinek mi a véleménye. Mondtam, tettem, amit én jónak tartottam. Kaptam is érte hideget-meleget!

1951-ben Hétkápolnához kerültem lelkésznek. Itt összejövögettünk vallásos férfitestvérekkel, és fájlaltuk a terrorhelyzetet. Arról tárgyaltunk, hogy tudatosítanunk kell az emberekben a keresztény öntudatot.

1953-ban kaptunk egy körlevelet a Püspöki Kartól, amit a párt íratott meg: a hívek hordják ki a trágyát a földekre. Ezt nem olvastam fel. A párt megfigyelője feljelentett, és követelte Kovács Vince püspök úrtól, hogy büntessen meg. ... 1953. október 13-án éjszaka értem is eljöttek, és bevittek a Fő utcára, a Katonai Ügyészségre, és jöttek az éjszakai kihallgatások. 1954. január 8-án a Markó utcában megtartott zárt tárgyaláson 8 évi börtönre ítéltek el „a népi demokrácia megdöntésére irányuló fegyvertelen szervezkedésben való aktív részvétel” vádjával. A bírót nem a politikai vád érdekelte, hanem azt kérdezte:

– Miért nem olvasta fel a körlevelet?

– Mert a lelkiismeretem nem engedte.

– És Czapik Gyula érsek lelkiismerete?

– Az az övé, ő felel érte. Ez meg az enyém.

– Nagyon egyéni a lelkiismerete!

– Mindenkié egyéni! – válaszoltam.

Innen a váci börtönbe vittek, ahol 3 évet töltöttem.

1956. szeptember 15-én 26 papot, közöttük engem is szabadon engedtek ....

Erről a sok meghurcoltatásról, megalázásról nagy nyugalommal írsz. Személyes emlékeim is mind olyanok, hogy nagy békesség árad belőled. Mindig ilyen nyugodt voltál?

Mindig ugyanazokat az értékeket képviseltem: hit és szeretet, elvfeladás nélkül! Akadt, aki örült ennek – azzal jól éreztem magam. Akadt, akit ez bosszantott – azzal lehetőség szerint kerültük egymást. Gondok persze engem is körülvettek. De ilyenkor mindig jobban körülnéztem, hogy mit lehet csinálni, és mi az, ami tényleg nem megy. Mert amit lehet, azt meg kell tenni! Néha bizony áldozatot is kell hozni. Az adott pillanatban ez sokszor nehéz, de aztán az idő múlása ebben is segít. Ami fájt, azt mindig igyekeztem felajánlani.

Sok csalódás is ért, sokszor rosszal fizettek a jóért. Ilyenkor nem értettem, hogy mit nem értenek: én csak a jót, a hívek igazi javát akarom. De megsértődni ilyenkor sem sértődtem meg. A csalódásokat is fel lehet ajánlani, és ez idővel megbékélést hoz.

Közben találkoztam sok szeretettel, jóindulattal is. A hívek részéről is, de elöljáróim részéről is. Amikor nagyon rugdosott az állam, akkor Marosi Izidor váci püspök – akivel egy időben jártunk a szemináriumba – kinevezett püspöki tanácsosnak; hadd lássa az állam, hogy az egyház igenis megbecsül engem. Noha nem volt semmi címkórság bennem, mégiscsak örültem. Örültem, hogy látják és elismerik, amit képviselek, amit teszek. És tudtam, hogy egy ilyen a kinevezés bizony a Püspök Úrtól is bátorságot követelt.

1958 őszén megkaptam az áthelyezésemet Ecsegre, önálló plébánosnak. Eredetileg mást akar a Püspök Úr odahelyezni, de az nem vállalta el, mert a tető eléggé beázott. Én viszont örültem, hogy önálló lehetek. Összefogtunk a hívekkel, rendbehoztuk a tetőt. Odatartozott a kis szomszéd község, Kozárd, ahová kerékpárral jártam át misézni, hitoktatni. Az ottani egyházközségi jegyző megsúgta, hogy neki időnként jelentést kell tennie, hogy miket mondok a szentbeszédekben. Mondtam: csak jelentse nyugodtan, mert a hitet hirdetem.

Mégis 3 év elteltével, 1961 őszén Szabadszállásra helyezett a Püspök Úr. Erős református hely. A katolikusok 13 km-re laktak Balázspusztán. Ott már motorkerékpárt kellett szerezni, hogy a havas utakon is ki tudjak menni, és szolgálni a testvéreket.

Motorkerékpárral nemcsak a hívekhez jártál, hanem a közösségi találkozókra is...

Igen, sokat jelentett nekem, hogy a 60-as évek közepétől még a váci börtönben megismert-megszeretett paptestvérekkel rendszeresen találkozhattam a Bokor-közösség papi csoportjában. Bulányi atya vezetésével az evangéliumokat tanulmányoztuk, és a jézusi szeretet gondolata, gyakorlata visszhangra talált bennem is. Hiszen én is mindig a szeretetet hirdettem, azt is akartam cselekedni. Igyekeztem tehát azt az evangéliumi látást, amit a „Keressétek az Isten Országát” elmond, a magamévá tenni, és másoknak is elmondani.

1972-ben Ócsára kerültem. ... A plébánia, ahol a lelkigyakorlatokat tartottuk a fiatalokkal – Ócsán pontosan a pártházzal szemben van. Egy katonai teherautót állítottak be a pártház udvarára; egy lokátoros kocsit: amikor valaki jött a plébániára, ott kattant a fényképezőgép, és ment a jelentés Vácra, hogy mi van megint az ócsai plébánián. S jött a püspöki tikár úr, mondta:

– Ezt nem szabad!

Válaszoltam: – Ha a Püspök Úr lejönne, és hallaná a fiatal megtérők őszinte imáját, ő is örülne.

– De akkor sem szabad! – volt a felelet.

Miklós Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal vezetője zaklatására 1984-ben – 12 év ócsai szolgálat után – Ladánybenére kerültem. Ott is tartottunk lelkigyakorlatokat a plébánián, ezért itt is bizalmatlanul fogadtak. Azt mondták, hogy jehovista papot küldött oda a püspök, adjon nekik katolikus papot! Fel is mentek Vácra, panaszra. Aztán lassan megismertek, és megenyhültek. Később néha a tanyákon összejöttünk a szomszédos családokkal közösen Szentírást olvasni és magyarázni.

1990-ben kerültem Gyónra plébánosnak.

Itt adtam hálát a Mindenhatónak 50 éves papi létemért, aztán újabb tíz évnyi szolgálat után pappá szentelésem 60. évfordulóját is itt ünnepelhettem a gyémántmisével. Ezt követően pedig 2003-ban itt lettem az Ökumenikus Szeretetotthon lakója; egy két szoba összkomfortos lakásom – önálló „házacskám” – van. Napjaimat kitölti az imádkozás, gondolkodás. Sajnos egészségi állapotom miatt elmenni már nem nagyon tudok, de mindig örülök, ha valaki rám nyitja az ajtót, ha fiatalabbakkal beszélgethetek.

Mindennapjaimban nagy hálával tartozom Harka Józsefné Margitkának, akire már közel tíz éve számíthatok: előbb csak ebédet hordott a plébániára, már 1999-től, és a Szeretetotthonba történt költözésem után is tartja velem a kapcsolatot. 2007 augusztusában agyérgörcsöt kaptam, ő talált rám, ő ébresztett fel az eszméletlenség állapotából. Azóta is mellettem áll, minden nap kora reggeltől késő délutánig itt van, segít – teljesen ingyen. Áldja meg érte az Isten!

Egész papi pályafutásomban igyekeztem a hivatásomnak eleget tenni: lelkiismeretemet a Szentírás alapján formálni, és azután az így formált lelkiismeretem szerint cselekedni. Szeretet – szolgálat – segítés; ezek voltak a céljaim. Ezek gyakran nem látványos dolgokra vezettek, hanem apróságokra. Azt hiszem, a kötelességteljesítés is a vértanúság egyik útja. Nem feltétlenül kell nagy dolgokat keresni. Csak el kell fogadni minden nap, amit az a nap hoz, és abban kell helytállni – az elvekhez ragaszkodva, hittel és hűséggel.

Schanda Beáta

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Cél

Egy májusi estén, körülbelül tízesztendős koromban nálunk vacsorázott Földigszakáll bácsi. Amikor sor került az első pohár borra, édesapánk ünnepélyesen fölállt, állva koccintott vele, és az utolsó csöppig kiitta borát. Földigszakáll bácsi zavarba jött, és gyanakodva mosolygott: „Ti, úgy látom, kinyomoztatok valamit.” Szüleink elnevették magukat, és ekkor megtudtuk mi, gyerekek is, hogy Földigszakáll bácsi másnap tölti be élete hetvenötödik esztendejét. Mindeddig ugyanis senki sem tudta Törpeházán, mikor van Földigszakáll bácsi születésnapja. Ha kérdezték, ezt felelte: „Ne ünnepeljetek engem olyasmiért, amiben semmi érdemem!” Most is megkért mindnyájunkat, senkinek se mondjuk el, amit megtudtunk. Ezt megígértük ugyan, de Ugribugri, hétéves kisöcsém már hozta is születésnapi ajándékul a csavaros ceruzáját. Gyopár bátyám meg én nem tudtuk hirtelenében, mit ajándékozhatnánk, siettünk hát legalább megmondani, hogy mi majd másnap visszük fel hozzá ajándékunkat. Ekkor már fönn lakott a hegytetőn, már elkészült a távcsöves, forgatható kupolás csillagvizsgáló szobája is. Persze tiltakozott ellene, hogy megajándékozzuk, nem fogadta el a csavaros ceruzát sem. Minthogy azonban látta rajtunk, hogy hiába tiltakozik, gondolkodott egy kicsit, aztán így szólt: „No jól van, elfogadom, ha hoztok valami apróságot. De kikötöm, hogy csakis olyasmi lehet, amit magatok csináltok. Gyopár különben is ezermester, Moha meg Ugribugri ügyesen rajzol. Holnap vasárnap lesz, nem vallja hát kárát a leckétek sem. De még azt is kikötöm, hogy amelyikőtök ajándéka a legjobban fog tetszeni nekem, az köteles elfogadni jutalmul az első távcsövemet. Kicsiny távcső, nincs állványa sem, de a Saturnus gyűrűjét meg a Hold kráтereit lehet vizsgálgatni vele.” Gyopár meg én összenéztünk. Hiszen ez nagyszerű ajándék! Földigszakáll bácsi még folytatta: „És hogy a másik kettő se búsuljon, azok számára is akad majd nálam valami szép könyv.”

Lefeküdtünk ezen a napon is a szokásos időben, de sem Gyopár, sem Ugribugri ágya felől nem hallottam, hogy alvásra helyezkednének. Törtük a fejünket mindhárman, milyen ajándékot készítsünk. Egyszerre csak Gyopár

megszólalt: „Én már tudom! Van Földigszakáll bácsi íróasztalán egy kis papírmasé tálca, azon állnak a tintásüvegei, mellettük meg ott fekszenek a tálcán a tollszárai, ceruzái. De az a tálca kicsi, egymás hegyén-hátán fekszik ott a sok ceruza, és mindig keresgélnie kell közöttük. Csinálok egy nagyon szép, háromszor akkora fatálcát, azon majd egysorosan, egymás mellett fekhetnek az írószerek.” Ekkorára már én is tudtam, mivel ajándékozzam meg Földigszakáll bácsit: „Én meg varrok neki egy tarisznyát, mégpedig viaszkos vászonból, hogy ne ázzék át. Rekeszek is lesznek benne. Elemózsiás rekesz, könyves rekesz.” A hallgatásból, amely szavaimat követte, megértettem, hogy Gyopár aggódik, a tarisznya fog jobban tetszeni Földigszakáll bácsinak, és én kapom a látcsövet. Hozzátette hát az előbbiekhez: „Három tollszárat is faragok. Az egyiket kékre, a másikat pirosra, a harmadikat zöldre lakkozom. Akkor majd nem kell a tollhegyeket vizsgálgatnia, hogy melyik tintához melyik való.” Ugribugri ajándéka nem aggasztotta egyikünket sem, gondoltuk, ő úgyis csak rajzol valamit, bizonyára cicát.

Gyopár meg én másnap már korán reggel lementünk a völgybeli falucskába, a szatócsboltba. Gyopárnak lakkfestékre volt szüksége, nekem meg a viaszkos vásznat kellett megvásárolnom. Hazajövet tüstént nekiálltunk a munkának. Gyopár fűrészelt, én meg szabtam. Ugribugri csak akkor jutott eszünkbe, amikor édesanyánk tízóraizni hívott minket. Fenn ült az öcskös a kertünk végében a cseresznyefa alatt, az asztalka mellett, és buzgón rajzolgatott. Fogtam a tízórais tányérját, és óvatosan, bujkálva vittem feléje, hogy meglessem, mit rajzol. De csak annyit leshettem ki, hogy nem is rajzol, hanem ír egy irkába. Észrevett ugyanis, és elém rohant: „Ne gyere tovább! Titok! Köszönöm, hogy felhoztad!” „De miért titok? Mit írsz?” Örömmel nevetett, de szégyenkezve is: „Nem mondom meg, mert kinevetettek! Majd úgyis megtudjátok, mielőtt indulunk.”

Tízóraizás után édesanyánk varrógépéhez ültem, Gyopár meg már enyvezett, szögezett. Olyan hamar jött el az ebéd ideje, hogy aggódtunk is, nem készülünk el világosban. Az öcskös viszont annyira jókedvű volt, hogy nevetnünk is kellett óriási örömén: „Minek örülsz annyira? Talán már el is készültél?” Nevetett ő is: „El bizony! Ami még hátravan, az már semmi!” Tüstént ebéd után el is ment hazulról, vitte az irkát, mi meg ismét nevettünk rajta: „Nem mered itthon hagyni? Nehogy megnézzük, mi az a nagy titok?” De valójában nem is voltunk rá ki-

váncsiak; nekem még el kellett készítenem a szabályozható csatos vállszalagot, Gyopárnak meg ki kellett faragnia a három tollszárat, és aggódott, hogy nem szárad meg estig a lakk. Az öcskös ajándékában azonban mégsem lehetett olyan „semmi” a hátralévő, mert amikor négy óra tájt hazajött uzsonnázni, nemcsak hogy nyoma sem volt rajta a déli jókedvnek, hanem annyira szomorú és elgondolkodó volt, hogy figyelmeztetni kellett, harapjon már a vajas-mézes kalácsból, csak tartotta a szája előtt, és töprengett valamin. De kérdésünkre, hogy mit írt az irkába, ismét csak megrázta a fejét: „Indulás előtt megtudjátok. Úgyis írtok majd bele ti is. Ha ugyan írtok...” Meg sem ette a kalácsát, megkérte édesanyát, tegye el neki estére. Felhajtotta a kávéját, és ismét elrohant hazulról.

Napnyugtára elkészült a tálca, a három tollszár, a tarisznya, már csak Ugribugrit vártuk a kapu előtt. De egyszerre csak ámulva vettük észre, hogy otthon van, ismét hátul a kertben. Töprengve járkált fel-alá a cseresznyefa alatt, nyugtalanul tipegett-topogott, és szinte ingerülten kiáltotta. „Induljatok csak! Majd utolérlek titeket! Még meg kell gondolnom valamit.” De még akkor sem jelentkezett, amikor mi már át is adtuk ajándékainkat Földigszakáll bácsinak a csillagvizsgáló szobában. Látszott Földigszakáll bácsin, hogy őszintén örül a tálcának is, a három tollszárnak is, a tarisznyának is. Aztán kivezetett minket a verandára, és elámultunk. Ugribugri már ott ácsorgott, ki tudja, mióta a ház mellett. Most már kíváncsiak voltunk az ajándékára, és rászóltunk: „Miért nem jöttél be? Mutasd már, mit hoztál Földigszakáll bácsinak!” Kapkodta néhány pillanatig a tekintetét, aztán felnézett Földigszakáll bácsi arcába, és széttárta a karocskáját: „Semmit.” Ekkorára én már beszéltem Földigszakáll bácsinak az irkáról, és most Földigszakáll bácsi az öcskös zsebére mutatott: „Hadd lám csak azt az irkát!”

Két irka volt tulajdonképpen, cérnával összevarrva, és az elsőnek a címlapján az öcskös ákombákomszerű, de most cifrázott betűivel ez a felírás: „Díszalbum”. Gyopár meg én Földigszakáll bácsi mellé álltunk, és lestük, mi van a „díszalbumban”. Az első oldal tetején ez volt olvasható, szintén Ugribugri írásával: „Én, Kutykurutty, becsületszavamra kijelentem, hogy egész életemben egyetlen egyszer sem fogok hazudni.” Alatta pontozott vonal az aláírás számára. De aláírás nem volt a vonalon. A második oldal tetején szintén Ugribugri írásával: „Én, Bérci Berci, becsületszavamra kijelentem, hogy egész életemben egyetlen egyszer sem fogok hazudni.” Ez alatt is a pontozott vonal, de szintén aláírás nélkül. És így tovább, minden lapon ugyanaz a szöveg, de más-más név. Törpeháza minden kistörpéjének volt egy külön oldala, de aláírás sehol. Földigszakáll bácsi szótlanul lapozott, mi odahajoltunk, olvastuk magunkban a neveket, és egyszerre csak hallottuk a csöndben, hogy Ugribugri sír.

Földigszakáll bácsi magához húzta, és megsimogatta: „Mit mondtak, miért nem írják alá?” „Azt mondák, nem tudhatják, nem történik-e velük olyasmi, hogy kénytelenek lesznek hazudni. Azt mondták, írjam úgy, hogy nem akarnak hazudni, akkor aláírják, de azt én nem írtam, mert természetes, hogy nem akarnak, csak az lett volna ajándék, hogy nem is fognak..., de azt senki sem merte.” Most már Gyopár lapozta az irkákat, és megkérdezte: „Nekem meg Mohának miért nem szóltál? Mi nem is vagyunk benne?” Ugribugri ránk emelte sírdogáló arcát: „Nektek már nem is mertem szólni. Mi a legvégén vagyunk. Aláírtátok volna?” Gyopár meg én összenéztünk, és hallgattunk. Gyopár reszelt egyet a torkán, az utolsó oldalra fordított, és hangosan olvasta: „Én, Ugribugri, becsületszavamra kijelentem...” Tovább nem olvashatta, mert Ugribugri sírása hirtelen zokogássá erősödött, még a vállacskája is rángatódzott tőle, és szinte jajdulva kiáltotta: „Én sem mertem aláírni!”

Ekkor Földigszakáll bácsi zsebre dugta a díszalbumot, bevezetett minket a csillagvizsgáló szobába, átnyújtott Gyopárnak meg nekem egy-egy könyvet, Ugribugrinak pedig a távcsövet. Ugribugri el-elakadó sírással bámult, Gyopár meg nyelt egyet, és így szólt: „Bocsánat, Földigszakáll bácsi, de... arról volt szó, hogy... készítsünk valamit. Ugribugri azonban... nem készítette el, amit akart. Tudjuk, mi volt a célja, de... bármennyit tevékenykedett is, nem érte el.” Földigszakáll bácsi Gyopár vállára tette a kezét, és lassan, minden szót hangsúlyozva, ezt mondta: „Nem attól értékes a tevékenység, hogy mit érünk el vele, hanem attól, hogy mi a célunk. Láthattátok, örültem a tálcának is, a tarisznyának is. Annak viszont, hogy Ugribugri ekkora célt tűzött maga elé, nem csupán örülök. Inkább olyan... boldogságféle, amit érzek.” Ekkor Ugribugri megszólalt: „Adjuk Gyopárnak a távcsövet, ha annyira szeretné! Majd megengedi, hogy én is használjam.” Földigszakáll bácsi diadalmasan Gyopárra kacsintott: „Hallod ezt? Még most is azt hiszed, hogy méltóbb vagy a távcsőre, mint ő?” De közben át is vette Ugribugritól, és Gyopár felé nyújtotta: „Nesze, a tied! Neked különben is jobban kell. Ugribugri távcső nélkül is messzebbre lát...”

Még csak annyit, hogy Gyopár tokot meg vállszíjat készített a távcsőhöz, és heteken át mindenhová magával cipelte. Ha kérdezték, miként jutott hozzá, eleinte még megemlítette: „Először Ugribugrinak akarta adni Földigszakáll bácsi, de meggondolta.” Később már csak így válaszolt: „A tálcáért és a három remekbe faragot dísztollszárért kaptam.” Amikor először hallottam ezt, tiltakoztam: „Nem így volt!” De Ugribugri megérintette a karomat: „Hagyd, Moha! Mit érünk el vele, ha megszégyenítjük? Megszégyenítés nélkül is, magától is irtóznia kellene a hazugságtól. Ezt kéne elérnünk.” Majd félig kérdezte, félig sóhajtotta: „De hogyan?”

Olvasók fóruma

Egyik közösségemben a 2008. februári számból választottunk házi feladatot: három egymást követő, hosszabb-rövidebb cikket. A három szerző mindegyikének írtam egy levelet. Leveleim talán ráirányítják a figyelmet a szerzők írásaira.

***

Az első cikk címe: A változás szele. Interjú az európai kereszténység válságáról Hubertus Halbfas valláspedagógussal.

Kedves Halbfas!

Nagyon okos a panasz, jó lovagom, Halbfas,
Hiba lenne, ha valahogy félremagyaráznám.
(Arany János után szabadon)

Mondjad meg, hogy mi a bajod, megpróbálok segíteni rajta. Ha az a bajod, hogy fáj a hasad, meg az is, hogy nem fáj, akkor nem tudok segíteni, mert nincsen harmadik lehetőség. 73 évesen jutottál el oda, hogy nem tudod, merre előre. Én ilyen ifjú korban még tudtam, s még azt is gondoltam, hogy valakik figyelnek rám. Nem tudok segíteni Rajtad, mert a bajod minden, és mindennek az ellenkezője is.

1. Érintetlenül hagyja ma már az egyház az embereket, s ugyanakkor ma sokkal vallásosabbak az emberek, mint ifjúságodban, mert hat a zenbuddhizmus. Még a szerzetesekre is. Kedves Halbfas barátom, akkor csináld Te is azt! Mért nem csinálod? El kellene hagynod a tanszékedet? Nem akarod? Mit akarsz? A zen vagy nem a zen mellett – de döntened kell!

2. Azt mondod, hogy a kereszténység gerince a szeretet és igazságosság, de az egyháztörténelemben a dogmatikai tényező a jelentős. Nos, tedd rá az életed vagy az egyikre, vagy a másikra, s majd meglátod, hogy mire jutsz! Lehet belőled Kaifás is, meg a Golgotára is eljuthatsz. De ha tanszékvezető akarsz lenni, már döntéssel is valami mellett, és sajnálkozhatsz, hogy nem halad a te szekered sem úgy, ahogy szeretnéd. Ha pedig csak kritizálni akarnál, akkor kiközösíthetnek. Brancsba kell tartozni, s befogni a pofánkat!

3. Képviseld az új érettséget, biztosságot, a spirituális érettséget, az új életet, mondd az új nyelvet, s tedd jelentőssé vele a hittartalmakat! Gyűjts mindezekkel, ha tudsz, tábort, csinálj akár új vallást, és jegyeztessed is be azt, de képviselj valamit! Hogy mekkora a kínálat a szellemi piacon, jól tudjuk. Minden vallás, minden szellemi mocorgás válságba kerül egyszer. Fogj hozzá bátran a zenezéshez, de az sem kerülheti el a válságot. Majd a tanszékvezetők elemzik az okokat. Úgy, mint te. Jobban, vagy rosszabbul.

4. Válj meg az antropomorf Istenfelfogástól, amelynek már nincs ereje! Ne hidd, hogy Isten mindenben illetékes, ami csak történik! Valld meg, hogy nem mindenható. Valljad a misztikus pánenteizmust, mely szerint Isten meghaladja mindazt, amit az ember és világ jelent. Higgyed, hogy minden megváltozhatatlan, meg az ellenkezőjét is, és alakítsd ki a hit és imádkozás új gyakorlatát! Magam s mások meg majd eldöntjük, hogy beállunk-e a zászlód alá.

5. Az ifjú holland zsidó nő hitére térjünk? Arra, hogy Isten nem tud segíteni nekünk, hanem nekünk kell segítenünk Istennek, szegénynek? Ez már aztán igazán döfi. Valami ilyesfélét próbált mondani a szegény istenkáromló Názáreti is. Nem érte meg 73. esztendejét. Hamarabb elintézte főpapja. Követői sem igen éltek sokkal tovább. Hamar elégették e követőket immár keresztény máglyákon. Vannak ügyeskedők, akik tovább húzzák. De meg is feledkezünk ügyeskedő életükről.

6. Mondjad meg már, Halbfas: Mitől kellene megváltani minket? Ha Jancsi szereti Juliskát, akkor boldog, s nincs mitől, miből megváltani őt. Juliska is boldog, ha szeret, és ha szeretik. Elég, ha szeretünk. Elég, ha szeretnek. Jézus is csak szeretett minket. Nem volt szüksége arra, hogy Kaifás még keresztre is feszítse... meg arra, hogy teljesüljön ezáltal az Atya akarata. Ezt akarta volna az Atya? A Golgotát? Elhiszed, Halbfas? Ennek a megváltás-ügynek nagyon papszaga van. Még annak is, aki beszél róla.

7. Nagyon igaz, hogy a hit története nem a zsidókkal, nem a keresztényekkel kezdődik. Pár tízezer évvel korábban. Ezért nincs is szükség vallási paradigmaváltásra. Az urak leváltására volna nagyon nagy szükség. A pap urakéra is. Meg arra, hogy vannak kedves laikus hívek. Ezt is le kellene váltani. Istenek csak szerelmetes lányai és fiai vannak. Ha Jancsi szereti Juliskát, és Juliska Jancsit, akkor minden rendben van.

8. Kedves Halbfas, hagyjuk a fenébe a papokat meg mindenféle egyéb urakat! Azok úgyis csinálják a maguk paradigmáit. S mi mit csináljunk? Hajoljon össze négy-öt magyar meg nem magyar! Ha lehet, akkor pap nélkül. Ez lenne a nem merő vallási, hanem egyetemes emberi paradigmaváltás.

9. Írtam erről közel harminc éve egy kis könyvet. Az volt a címe, hogy Egyházrend. Megsértődött tőle egyház és világ. A Hittani Kongregáció asztalára is elkerült. Hamarább, mint Luther 95 pontja. El is ítélték: téves, veszélyes és félreérthető. Kezébe került könyvem egy nagyvázsonyi Tszdolgozónak, asszonynak. Ennyit mondott csak rá: nem számít, hogy az egyházról szól; ez a rend kellene a téeszünkbe is. Akkor van paradigmaváltás, amikor megszűnik a kinevezés gyakorlata. Erről pedig nem lehet leszoktatni az urakat. Az egyházban sem, meg azon kívül sem.

* * *

A második cikket egy hölgy írta, aki szintén professzora a teológiának, de a tapintatos szerkesztők nem adták meg születése dátumát. Neve Susanne Heine, s írásának címe: Váltsunk már perspektívát! Egyház és teológia – másképp. Nálam biztosan fiatalabb a hölgy. Ezért a megszólítás:

Kedves Zsuzsika!

Ha valaki Bécsben a gyakorlati teológia professzorává tudott lenni, annak felnőtten alkalmazkodnia kellett már néhány évtizeden keresztül a létező katolikus egyház perspektíváihoz, mert különben nem lehetne ebben a létező egyházban professzor. Zsuzsa mégis változtatást akar. Tanszék nélküli magam is így vagyok ezzel. De hát Zsuzsa meg miben akarná a változást?

Az egyház fájdalmasan tapasztalja, hogy Isten dolgában nincs már szólási monopóliuma, mert mások is vannak rajta kívül a valláspiacon. Nem tetszik ez az egyháznak. Tenni kellene valamit. Zsuzsa szerint reménybeli kereszténynek kellene tekinteni a

nem nálunk, hanem másutt vásárlókat. Dogmatikai formulák és moralizálások helyett az evangéliumot kellene prédikálnunk, s ezzel mindenkit meg lehetne-kellene szólítanunk. Mi ez az evangélium, nem mondja meg. De elmondja, hogy nem kioktatnunk kell az embereket, hanem szeretnünk. Alighanem azt sugallja, hogy evangélium helyett csak szeressünk, s ne prédikáljunk! Se dogmatikát, se morálist.

Továbbá: alkalmazkodni kell a világhoz, és nem ördöginek nyilvánítani azt. Az utolsó előtti bekezdést képtelen voltam megérteni. De az utolsót már igen: azt, hogy a papok túlságosan gyorsan kerülnek vezető állásba, és teológiai képzettséggel nem rendelkező személyeknek kellene körülvenniük őket. Ennyi a baja. Mit tudok mondani neki? Ennyit:

Jézus evangéliuma jó hír, s azt prédikálni kell, hogy híre menjen. Prédikáció címén pedig Jézus nagyobbára csak moralizált: Légy kicsi, osztozzál, ne verekedjél! Papokat nem szentelt, de küldötteket nevelt, akiknek az lenne a dolguk, hogy tanítókként tanítványokat neveljenek. Az egyháznak viszont papjai vannak, akiket meg elsődlegesen arra tart, hogy megöntsék a bubát, hogy szolgáltassák ki a szentségeket, mert nélkülük nem tudunk üdvözülni. Legalábbis kétezer esztendő óta. Nagyon remélem, hogy a korábbi év-tízezredekben – e szentségek híján – azért nem lett mindenki a pokol martaléka.

Gyorsan vagy nem gyorsan, de csak papok kerülhetnek a papokat szentelő egyházban vezető állásba: negyven évvel plébános, ötvennel püspök, hatvannal bíboros, hetvennel pápává lesz, akit a bíborosok megválasztanak. Az egyház 999 ezreléke, a többi tagja, szegény, pedig mind csak laikus, csak teológiai végzettséggel nem rendelkező kedves világi hívő; ezért nemigen tudja használni őket, mert nem tanulták meg sem teológiai előfeltevéseinket, sem a nadrágvarrás-keresést. Azt tehát, ami használhatóvá teszi őket.

* * *

A harmadik cikket csak egy teológiai végzettséggel rendelkező neves újságíró írta, Hartmut Meesmann: Áttörés az ökumenében? A különvált egyházak és az eucharisztia címmel.

Íme a hozzá intézett levelem.

Kedves Hartmut!

A Kossuth és a vasút nem keverendő össze. Pál letolja Pétert Antiochiában, mert Péter a pogány-keresztényekkel együtt kajolja a vacsorán a zsidó-keresztényeknek tilos ételeket. A vacsora végén még volt kenyértörés is? Lehet, de nem említik forrásaink. Számodra nyilvánvaló, hogy volt.

Mai napság sem katolikusoknál, sem protestánsoknál nincs vacsora, legfeljebb követi a kenyértörést – jelentős dátumokon, pl. ha éppen vasmisét mond egy pap. Az őskeresztények között akkor volt kenyértörés, ha előbb három éven keresztül mint katekumenek megtanulták, hogy mi is a kenyértörés jelentősége; legalábbis az ókori Róma városának egyházában ez volt a szokás. Ezen a tanuláson fordult, hogy lehet-e ellentársadalom.

Tehát nem a kenyértörés teremt jézusi közösséget, hanem a megtanult hit és a hit szerinti élet. Az ellenvilág csak a hit szerinti életnek lesz következménye, hogy ezek és csak ezek hivatalosak a kenyértörésre, amelyen bőségesen adakoznak is, s ebből az adakozásból születik meg a Római Birodalom szegénygondozása. Ellenvilágként.

Pál pedig az ellen tiltakozik, hogy a keresztények Korinthusban elhozzák a közös vacsorára a maguk ennivalóját, s a szegények nem tudnak hozni semmit maguknak, s csak nézik, hogyan laknak jól mások. Hogy mi köze volt a korinthusiak vacsorájának a jézusi közösség ellentársadalmához, halljuk csak Pál szavait: „Amikor ugyanis egybegyűltök, már nem az Úr vacsoráját eszitek, hiszen étkezéskor ki-ki a saját vacsoráját veszi elő, hogy elfogyassza, s az egyik éhen marad, a másik pedig dőzsöl. Nincs otthonotok evésre-ivásra? Vagy megvetitek Isten egyházát, és megszégyenítitek a szegényeket? Mit mondjak nektek? Dicsérjelek? Ezért nem dicsérlek benneteket.”

Törjék meg katolikusok meg evangélikusok akár együtt is a kenyeret! Áldozhassanak is a kedves világi hívek egymás templomaiban! De ebből még nem lesz jézusi ellentársadalom. Ellentársadalom születéséhez Jézus-követés kell. Hadd ne mondjam el, mi jár annak, aki megpróbál olyasmit csinálni. Az urak kezébe kerül, akik nem szeretik az ellentársadalmat. De nem ám! És tesznek is érte valamit, hogy soha meg ne szülessék az ellentársadalom.

Bulányi György

Aki mindvégig állhatatos marad, az üdvözül

Gazdagodás. Pénzközpontúság. Fogyasztói élet és szemlélet. Sokat beszélgettünk ezekről mostanában.

Tudom, Isten Országa legnagyobb ellenfele a pénz. A pénzszerzéshez szükséges munka elveheti az időt a legszükségesebbektől. El is veszi. Tönkre is tesz. A sok pénz gondolata mégis ott motoszkál az én tudatom mélyén is. Életemben egyszer vettem egy nosztalgialottót. Persze, egyetlen számot sem találtam el.

Most olvastam az újságban, az ötös lottó felhalmozott jutaléka közel kétmilliárd forint. Kitöltök egy lottót, gondoltam. De csak egyet. Életemben a másodikat. Bementem a postára. A postás azt mondta, nem is tudta, hogy lottózom. Égtem egy kicsit. Otthon találomra kitöltöttem a lottót: 6, 24, 26, 55, 73.

A hét végéig meg is feledkeztem a lottóról. Kapcsolgattam a tévét. Az egyik csatornán lottósorsolás. Ekkor jutott eszembe, hogy én is érdekelt vagyok. Előhozom a szelvényt. Nézem a kihúzott számokat. Mindegyik stimmel. Újból ellenőrzöm. Az eredmény ugyanaz. Már ekkor teljesen megzavar az új helyzet. Este kiülök imádkozni az udvaromba. Nem tudok az imára figyelni. Azon jár az eszem, mit kell ilyenkor tenni?

Másnap felhívom a lottószelvényen lévő telefonszámot. Elmondom, hogy ötösöm van a lottón. Budapestre hívnak a szelvénnyel és az okmányaimmal együtt.

Most már nézem az újságokat is. Hány ötös lett rajtam kívül? Mások szerencséjének most nem örülnék. Felléleg-

zem. Csak egy ötös van, az enyém. Az ötös találat nyereménye: 1 958 000 000 Ft.

Ennek fele sem tréfa. Pesten kérdezték, hozzájárulok-e ahhoz, hogy a nevemet nyilvánosságra hozzák. Nem járultam hozzá.

A pénz rövid idő alatt megérkezett a számlámra. A bank személyzetének be kellett vallanom az igazságot. Azt is megírták az újságok, hogy a telitalálatos lottószelvényt egy Győr környéki faluban adták fel. Tudtam, hogy a titok nem lesz hosszú életű.

Nem gondoltam, hogy a pénz ennyire be tudja tölteni a gondolataimat, az életemet. Lényem legmélyéig hatolt. Állandóan osztottam, szoroztam. Éjszaka sokszor felébredtem. Ekkor is egyfolytában osztottam, szoroztam.

Eszembe jutott, hogy amikor évekkel ezelőtt ilyen dolgokról beszélgettünk, azt mondtam, aki nagy mennyiségű pénzt nyer, annak illik legalább a 80%-át elajándékozni.

Most, hogy én vagyok ilyen helyzetben, egy kicsit meginogtam a régebbi véleményemet illetően. Először azt kezdtem el számolni, hogy ekkora összegnek mennyi az éves kamata, pl. 5%-os kamattal. Elhűltem a számok láttán. Ha a pénzről szólna az életem, életem végéig be lennék biztosítva csak a kamatokkal. Évente 100 milliót elkölteni talán nem is tudnék.

Őszintén be kell vallanom, a pénz bűvöletében éltem már röviddel azután, hogy magaménak érezhettem a hatalmas összeget.

Végiggondoltam, nekem mire lenne igazán szükségem. Egy jó autóra, digitális fényképezőgépre, projektorra, laptopra. Aztán egy kicsit fel kellene öltözködnöm.

Eszembe jutott, a templomaimat is rendbe kellene hozni. Péren a templom belső restaurálása szükséges. Ennyi pénzből új hittantermet lehetne építeni. A plébánia tetőzetét is le kellene cserélni. Pázmándfalun a templom külső-belső restaurálása, a plébánia teljes felújítása lenne esedékes. Töltéstaván is a templom rendbehozatala és új plébánia építése lenne szükséges. Táplányon a kis kápolnát kívülről-belülről teljesen fel kellene újítani.

A nyári táborokhoz kellene egy kisteherautó, egy kisbusz. Olyan sátrak, amelyek nem áznak be. Az összes többi felszerelést is fel kellene újítani. Olyan közös tulajdonú kerékpárokat kellene venni, amiket nem lehet egyhamar tönkretenni.

Eddigi gondolataimat megpróbáltam összegszerűen lefordítani a számok nyelvére: ez közel 300 millió forint.

Az biztos, hogy adakozni is kellene a pénzből. N. Gyuriéknak egy tágas kisbuszra, N. Csabának házépítésre, Ica mamának rezsi kiegészítésre, fiatal házasainknak életkezdéshez, építkezéshez, tanulóinknak tandíjra.

Akkor még nem is gondolkoztam azon, hogy szüleimnek, testvéreimnek is járna egy nagyobb összeg. Mennyi intézmény, alapítvány van, akiket illő lenne segíteni, például Sz. Gyuszi iskoláját több 100 millió forinttal.

Aztán mennyi a szegény család, egyedülálló öreg a falvainkban. Kezdtem listát írni a felsoroltakról. Kiderült, hogy ez a hatalmas összeg is kevés lenne mindezekhez.

Az életem már nem szólt másról, csak az osztásról, szorzásról, a pénzről gondolkodásról. Hogyan lehet úgy adni, hogy a másik ne sértődjön meg? Hogyan lehet úgy adakozni, hogy senkit ne alázzak meg? Hogyan lehet igazságosnak lenni? Hogyan lehet senkit ki nem hagyni az osztozásból?

Ezekre a kérdésekre nem nagyon tudtam a választ. Csak azt éreztem, az életem jelentősen megnehezült. Ritkán foglalkozom már szellemi-lelki dolgokkal, mert tele vagyok a pénz igézetével. Isten Országa hangsúlyárnyékba került. Az imáim értékelhetetlenek. Lelkesedésem lelohadt. A sportot abbahagytam. A kisközösségi találkozók alatt is a nagy nyeremény jár az eszemben.

Egyik éjjel felébredtem. Eszembe jutott, hogy vásárolni kellene egy házat öreg koromra. Az is felrémlett bennem, hogy az idei tábor egyik napján Gerencepuszta mellett kerékpároztunk, amikor láttam, hogy egy ottani ház szépen felújítva, székely kapuval eladó. Milyen jó lenne a közösségek nyaralásához a téli, tavaszi szünetben.

Nem tudtam szabadulni a gondolattól. Talán a Börzsönyben is kellene egy házat venni.

Egész reggelig terveztem, álmodoztam. Teljesen megrémültem magamtól. Hova jutottam! Az életem, a gondolataim csak a pénzről szóltak. Mint acélháló szorítják az életemet egyre szorosabban.

A falvakban már kezdett terjedni, hogy a papnak ötöse van a lottón. A hír futótűzként terjedt. De akkor már telefonon is hívtak idegenek az ország minden tájáról. Alapítványok, anyagilag megszorult családok, ügyeskedők, kölcsönkérők. Egész nap szólt a telefon, de személyesen is nagyon sokan jöttek. Pokol lett az életem. Ha akartam, ha nem, a pénzzel kellett foglalkoznom.

Amikor csak lelki tanácsokat tudtam volna adni, amikor csak beszélgetni kellett volna, akkor nem jött senki. Most mindenki itt tolong az ajtóm előtt.

Már undorodtam a lottó ötöstől, a pénztől. Tudtam, hogy nem ez a földi küldetésem.

Átmentem a templomba imádkozni. Be kellett vallanom az Úrnak, hogy hűtlen lettem hozzá. Abba a csapdába estem bele, amit jól ismertem. Évtizedekig másokat óvtam ettől. Mennyit beszélgettünk a közösségi tagokkal arról, hogy a pénz démonizálja az életünket, letérít az útról. Íme, én a széles úton járok.

Megrendültem a lelkemben. Szabadulni akartam az életemet megbéklyózó pénztől. „Mit tegyek, Uram?” – kérdeztem. A lelkemben tisztán, érthetően, hangosan csak ezt a mondatot hallottam: „Aki mindvégig állhatatos marad, az üdvözül.” Újból felmerült a kérdés: Mit kell tennem konkrétan? Erre is egyszerű, de hallható felelet jött: „Oszd szét vagyonodat, és kincsed lesz a mennyben!”

Úgy álltam fel az imádságból, hogy tudtam, mi a feladatom.

Másnap azonnal munkához láttam. Jelentős összeget osztottam szét a közösség tagjainak. Ugyanígy tettem vér szerinti családommal. A templomok renoválására sok milliót tettem félre. Akinek gondoltam, adtam pénzt, de így is jelentős összeg maradt. A jelentős összeg teljes egészét átadtam Gergely Pista barátomnak, aki rengeteg árvaházat tart fenn Erdélyben.

A pénz elfogyott. Megkönnyebbültem. Magamra nem költöttem egy fillért sem. Így van rendjén. Így nyugodt a lelkem. Jó nekem az öreg autóm, a használt kerékpárom, a régi öltönyöm.

Még ezután is sokan jelentkeztek telefonon, személyesen pénzért. Mindenkinek mondtam, elfogyott. Hitetlenkedve néztek rám.

Szép lassan újból tudtam imádkozni, olvasni, éjszaka pihenni. Már nem a pénz töltötte ki a gondolataim, a lelkem egészét. Újra sportolni kezdtem. Közösségeimmel sok időt töltöttem. Visszanyertem régi önmagamat.

Hálatelt szívvel gondoltam Mesteremre, aki megóvott a legnagyobb kísértésben. Általa és vele legyőztem a pénz, a gazdagság, a fogyasztói szemlélet óriási kísértését.

Megértettem, hogy az állhatatossághoz nem pénz kell. Hűség Jézushoz, Isten Országához csak úgy lehetséges, ha a Szentírás igazságait kimagyarázás nélkül megtartom. A világ dolgait igazán nem a pénz oldja meg, hanem a jézusi szemlélet. Aki mindvégig állhatatos marad – azaz legyőzi a Sátánt, állva marad a kísértésben –, az üdvözül.

Vincze József

Egy ember, aki komolyan gondolja

Heinz Kulüke és a szeméttelepek lakói

Szülőhelyem az alsó-szászországi Spelle. Ott lettem villanyszerelő, majd mérnöki tanulmányaim során kapcsolatba kerültem a *Steyler-Misszionáriusok* rendjével. Megszakítottam tanulmányaimat, s inkább filozófiát és teológiát tanultam. 1986-ban pappá szenteltek.

Papként húsz évvel ezelőtt tanár lettem a Fülöp-szigeteken, Davao városának papi szemináriumában. A szemináriumhoz vezető út mentén volt egy szeméttelep, amely mellett naponta elmentem. Összebarátkoztam az emberekkel, és megpróbáltam segíteni nekik. Később Cebu-Citybe helyeztek át, hogy ott tanítsak. Gyanítottam, hogy itt is élnek emberek a szemétlerakón. Az az ötletem támadt, hogy motorkerékpárommal követek egy szemeteskocsit, hogy megnézzem, hol rakodják le. Rémületemre emberek százaival találkoztam, mindenekelőtt sok gyerekkel.

Elhatároztam, hogy egy ideig én is a szemétlerakó helyen fogok élni. Ez először sokkolta barátaimat, a lerakóhelyen viszont azt mondták az emberek: „Ez komolyan gondolja!” Felajánlottak egy kunyhót, és kiosztottak nekem olyan dolgokat, amelyekre elengedhetetlenül szükség van a szemétgyűjtéshez: egy kosarat és egy vaskampót.

Elkezdtem a lerakat lakóival együtt szétválogatni a szemetet. Akár napi tíz óra hosszat is. Ez természetesen nem volt egyszerű, mivel nem tudtam, mit kell keresnem. Az emberek együttérzésből a saját kosarukból az enyémbe dobáltak dolgokat, úgyhogy a nap végén nagyobb bevételem volt, mint nekik maguknak.

A szemétlerakón végzett munka szélsőséges tapasztalat volt. A szemetet előzetesen nem szortírozzák, s az mindenhonnan jön, kórházakból is. Amputált végtagokat találtunk, sőt két alkalommal kartondobozba csomagolt halott gyereket is. Ezeket a képeket és a koszt nem lehet megszokni.

Amikor elkezdtem dolgozni a szemétlerakaton, mintegy 600 gyermekmunkatársam volt. Keserű szegénység kényszerítette a családokat arra, hogy a szemétlerakóra küldjék gyermekeiket, s azok olyan dolgok után kutassanak ott, amiket el lehet adni. Így járultak hozzá a gyerekek a család megélhetéséhez.

Ma egyetlen gyermek sincs a szemétlerakón. A szülők megtanulták, hogy gyermekeik jobb jövője a jó képzettségtől függ. A gyerekek nagyobbik része azóta iskolába jár.

A gyermekek hiányzó bevételét pótolni kellett. Óvodák létrehozása lehetővé tette az anyák számára, hogy hosszabb ideig dolgozzanak a szemétlerakókon, de az óvodák azzal az előnnyel is jártak, hogy az idősebb gyerekeknek már nem kellett felügyelniük a kisebbekre, és így elmehettek az iskolába. Továbbá malacokat osztottunk ki, hogy felneveljék őket, vagy varrógépeket szereztünk be, hogy növeljük az emberek bevételét.

A családok vállalják az óvodák fenntartási költségeinek csekély részét, de ez az összeg különböző szolgáltatásokat tartalmaz, például segítségnyújtást az ételek elkészítéséhez. Nem koldusokká akarjuk nevelni az embereket, nekik kell saját fejlődésük főszereplőinek maradniuk.

A szükséges költségek nagyobbik része Európából jön. Szülőhelyemen, Spellében sok embert megérintett a dolog, és elkezdtek konkrét programokat támogatni. Létrejött a „Páter Kulüke akciókör”. Más adományozók a *Steyler Mission St. Augustin* révén kerültek kapcsolatba velünk. Programjaink felkeltették egyes ügynökségek érdeklődését, s ezek aztán részben átvették a programok finanszírozását.

Megindító látni, az emberek hogyan veszik kezükbe saját sorsukat; hogyan fedezik fel újra öntudatukat a férfiak és nők, és hogyan veszik észre: Emberek vagyunk, és jogunk van ahhoz, hogy emberként bánjanak velünk. Mivel valaki érdeklődött irántuk, az emberek is elkezdtek érdeklődni önmaguk iránt. Ennek következtében sok ember áttelepült, ma már nem magukon a szemétlerakókon élnek, hanem csak azok közelében. Még mindig rendszeresen látogatom az embereket, és arra bátorítom őket, hogy járják a saját életútjukat. Időközben érdeklődés támadt más országokból is, ahol hasonló problémák vannak. Leveleket kapok, amelyekben arról érdeklődnek, hogyan értük el, hogy a gyerekek elkerültek a szemétlerakókról. Tapasztalatcsere jött létre.

Azt kívánnám, hogy a jövőben egyetlen embernek se kelljen már szemétlerakókon élnie, hogy mindenkinek meglegyen a lehetősége tiszta helyen élni, és olyan helyen dolgozni, amely nem teszi tönkre az egészségüket, elegendő jövedelmet biztosít gyermekeik táplálásához és iskoláztatásához.

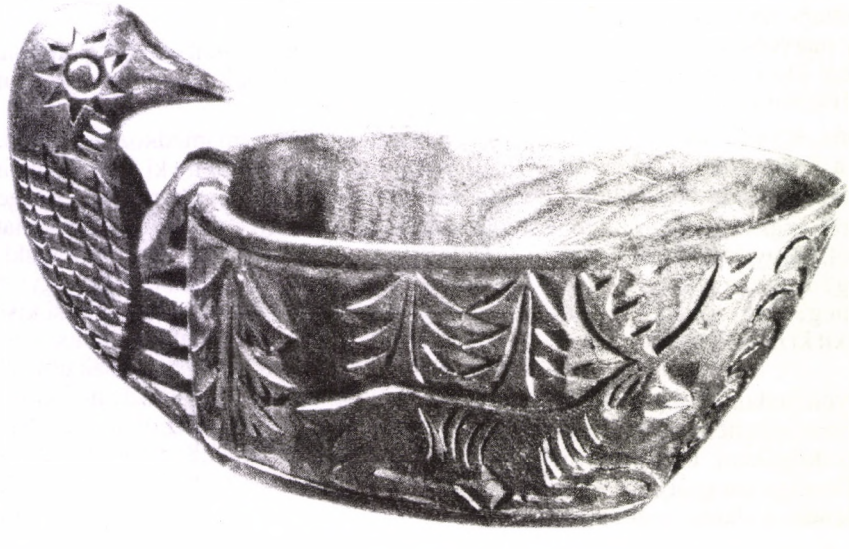

Lejegyezte
Caroline Alsheimer

Forrás:
Publik-Forum, 2007/21

A „láthatatlan kéz”

Dél-Amerika püspökei és a Vatikán

A katolicizmus felnőtteknek való vallás, nem pedig gyermekded lelkeknek. Aki katolikus, mondjon búcsút annak az elképzelésnek, hogy egyházában nagyon tisztességes és keresztényi módon zajlanak a dolgok.

Ez a benyomás lesz úrrá az emberen, ha áttekinti a Latin-amerikai Püspöki Konferencia 2007 májusában, a brazil búcsújáróhelyen, Aparecidában megtartott tanácskozásának hátterét. Összesen 260, reprezentatív módon kiválasztott püspök, illetve laikus gyűlt ott össze. Meghallgatták XVI. Benedek pápa izgalmas megnyitó beszédét, amelyben határozottan bírálta a neoliberalizmust és a globális kapitalizmust, majd csaknem három héten át, május 13-tól 31-ig üléseztek. Róma által előre elkészített vezérfonal nélkül láttak munkához: azt ők maguk készítették el. A szövegtervezet sok részlete körül folyt küzdelem a „jobboldaliak”, a (szélsőségesen konzervatív) *Új Lelkiségi Mozgalmak*, illetve a „baloldaliak”, a társadalmi lelkipásztorkodás és a bázis egyházának képviselői között. A végén egy elolvasásra méltó, 346 oldalas dokumentum született meg, amelyben hangsúlyozzák „a szegények és a kirekesztettek melletti elsődleges döntést”. Ez a pápa által megerősített szöveg a zsinórmértéke az egyház további munkájának azon a földrészen, ahol az embereknek még mindig 70%-a katolikus.

Aparecidában nyíltan és tisztességesen vitáztak. Ez az ülést vezető *Francisco Errazuriz* bíboros, a Latin-amerikai Püspöki Tanács (CELAM) elnökének érdeme. Errazuriz, aki a máriás lelkiségű *Schönstatt Közösség*hez tartozik, hazájában, Chilében a püspöki konferencia figyelemfelkeltő bűnvallomását juttatta érvényre: ebben sajnálkozásukat fejezik ki amiatt, hogy az egyházvezetés egy része olyan gyáva volt Pinochet diktatúrája idején (1973-1990).

Aparecidában Errazuriz olyan ülésrendről gondoskodott, amely állásukra való tekintet nélkül helyezte egymás mellé az egyházi kozosségek küldötteit, s ezzel lehetetlenné tette, hogy a főpapok és a római küldöttek külön blokkot alkossanak. Egy valaki azonban mindenkinél jobban megbotránkozott ezen: a Kolumbiából származó, egykor püspöki városának, Medellinnek drogbáróival összeboronált, *Alfonso Lopez Trujillo* bíboros, aki ma a római kúria tagja. Ő 1990 óta a Vatikán „szélsőjobbosainak” egyike, és a latin-amerikai felszabadítási egyház visszaszorításának egyik mozgatója a háttérben. Miközben Dél-Amerika egyházának 259 küldötte annak idején rokonszenvéről biztosította a heiligendammi G8-as csúcs ellen tüntetőket, és udvariasan igazságosságot követelt a G8-ak vezetőitől, kizárólag Lopez Trujillo helyezkedett szembe ezzel a jelképes aktussal.

Az aparecidai záró dokumentum olyan, mint egy rongyszőnyeg, minden frakció belevitte a maga ügyét – s most úgy használják ezt a szöveget, mint egy kőfejtőt. Ezt nem kellene itt Európában kigúnyolni, mert Európa egyháza nem volt képes arra, amit a latin-amerikai megtett: a II. Vatikáni Zsinat után kötelező erővel összefogott, s országokat átfogóan, rendszeresen reflektált az egyház útjára, és teljes összefogással megfogalmazta a lelkipásztori munka esedékes új lépéseit. Dél-Amerika országainak egyházait összeköti a szegények melletti döntés, Európa ezzel szemben egyházilag szétforgácsolódott.

Az aparecidai szöveg fő témája a „tanítványság”. Több előkészítő ülés nyomán, haladó dél-amerikai püspökökkel összefogva sikerült ezt érvényre juttatnia a *Misereor* nevű (német) segélyszervezetnek. A „teokon”-ok ugyanis, azaz a Trujliio bíboros körüli teológiai konzervatívok ugyanis a „szentségeket” akarták alaptémává tenni, a napirendről döntő ülésen azonban alulmaradtak. „A tanítványság témája nem engedte, hogy zárójelbe tegyék a társadalmi és politikai összefüggéseket, a szegénységet és a kizsákmányolást”, mondja egy másik német segélyszervezet, az *Adveniat* szakértője. „A szentségek esetén viszont lehetséges lett volna, hogy a világtól teljesen független, fölülről diktált teológiával foglalkozzanak.”

Módszerként a *látni – ítélni – cselekedni* három lépését juttatták érvényre az aparecidai küldöttek. Ez eredetileg a német *Keresztény Munkásifjúságtól* (*Christliche Arbeiter-Jugend, CAJ*) származik, de már régóta kötelező munkamódszere a felszabadítási teológiának. Aparecidában e három lépés mellett döntött Dél-Amerika egyháza – s ez sikert jelent a bázis egyháza és a konzervatívok közötti teológiai küzdelemben.

Később azonban, az utolsó aparecidai éjszakák egyikén valaki trükközött és hamisított. Kicsoda? Valaki/valakik a konzervatívok közül. A konferencia technikai titkárságának csapata az *Új Lelkiségi Mozgalmak* önkénteseiből állt: ezek a konzervatív kurzus harcosai. Az aparecidai konferenciát megelőzően önkénteseket kerestek a titkárságra, és kizárólag az *Új Lelkiségi Mozgalmak* tagjai jelentkeztek. De hát miért nem küldtek senkit a haladó rendek?

A záró dokumentum „harmadik szerkesztési változata” és „negyedik szerkesztési változata” között egyetlen éjszaka telt el. *Ezen az éjszakán*, röviddel az aparecidai konferencia vége előtt odacsapott a „láthatatlan kéz”. Valakik – feltehetően a titkárságon – *számos helyen súlyosan megváltoztatták a szöveget*. Pozitív méltatásait tompították, hasonlóképpen tisztelgését a szegények egyházából származó vértanúk százai előtt. A dokumentummal kapcsolatos záró tanácskozáson már nagyon szűk volt az idő. A hamisítások felháborították a nyitott püspököket és laikusokat. Egy ferences érsek, a bolíviai Perez Rodriguez lépett fel a bázisközösségek méltatásának szóvivőjeként, és nem is sikertelenül.

Az „ötödik szerkesztési változatban”, *a Vatikánban* ismét odacsapott a „láthatatlan kéz” – mégpedig a Dél-Amerikából származó kuriális bíborosok, Lopez Trujillo és Medina Estevez szervezésében. Bizonyos – mindenekelőtt a bázisközösségről szóló – *szövegrészeket kihúztak, illetve megváltoztattak*. Ezt az elfuserált szöveget erősítette meg aztán XVI. Benedek pápa.

A latin-amerikai egyházi konferenciának ez a gyámság alá helyezése botrány! A konferencia német résztvevői mégis örülnek a szövegnek, mert az megerősíti a szegények melletti döntést. A *Misereor* vezetője, Josef Sayer és az *Adveniat* vezetője, Bernd Klaschka küldöttként egymás mellett ült Aparecidában, és egyetértően ugyanazt képviselték. Mindketten azt kérik, fontoljuk meg: II. János Pál pápa 1979-től kezdve gondoskodott arról, hogy már csak konzervatív papokat szenteljenek püspökké Latin-Amerikában. E 28 évnyi hatalmi és püspöki politika ellenére Dél-Amerika egyháza képes arra, hogy ragaszkodjék a szegények melletti döntéséhez és a *látni – ítélni – cselekedni* három lépéses módszeréhez. Josef Sayer és Bernd Klaschka arról számolt be, hogy Istennek hála, nem egy olyan eset van, amikor a szegények megtérítenek „jobboldali” püspököket – mint egykor Oscar Romerót.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2008/3

Szókratész és Jézus

Szókratész nem írt, miként Jézus sem. Platón 28 évesen hallgathatta még, s életét arra szentelte, hogy megörökítse, amit mestere tanított. Mért van Jézus-probléma, s mért nyugszik békén filozófusunk, amikor mind a kettő életét adta azért, amit tanított? Filozófusunk halálakor vajon ki tudta volna megjövendölni, hogy majd nem lesz utóélete, csak a filozófiatörténet lapjain? Jézus halálakor ki gondolta volna, hogy nem az emmauszi tanítványok látják jól a valóságot: *Mi pedig azt reméltük...?* A válasz egyszerű, ha azt mondjuk, hogy Jézus esetében Isten gondoskodott a folytatás hogyanjáról. De nem tudom használni ezt a választ. Azért nem, mert egyformán *nem* valósult meg az, amit e két ember tanított. Minek a folytatás akkor, ha Jézus is kénytelen beérni azzal, hogy tanítása csak az eszmetörténet lapjain található.

A napokban megkérdezte egy barátom: Mit tanított volna Jézus, ha él még 40 évet, és a hetvenes éveiben hal meg ő is? Ugyanazt – válaszoltam –, amit harmincévesen tanított, semmi mást. Szókratész hetvenévesen is azt tanította, amit Jézus harmincévesen: nem a gazdagságért kell élnünk, hanem figyelnünk a lelkiismeretünk hangjára; arra, amit a *daimonion*, vagy amit a szívünk mond. Ebben nincs mit fejlődni. Filozófusunk hetvenes éveiben is vitázott korának szofistáival, akik meg akartak gazdagodni, és Jézus is vitázott az írástudókkal, akik *szerették a pénzt* (Lk 16,14). Platónt követte Arisztotelész, akinek már nem az volt a gondja, amit nála jó nyolcvan évvel korábban született nagy elődje tanított. S amit ő tanított, ahhoz Szókratész már nem szólhatott hozzá.

De Jézust közvetlenül követte a nála csak pár évvel fiatalabb Pál. Ha Jézus még él negyven esztendőt, megérheti Pál halálát is, és gondolatművének kibontakozását is. Ha megéri, harcba kell szállnia azzal, mert Pál azt mondta, hogy isteni kinyilatkoztatásból tudja, hogy mit csinált Jézus. Amit pedig Pál erről mondott, az hírből sem hasonlított arra, amit Jézus tanított és akart. Nem azt cáfolta volna Jézus, hogy Pál Isten fiának tartja őt. Azt cáfolta volna, hogy egy golgotai halál rendbe tudná tenni az ember dolgát. Az ember dolgát csak az tudja rendbe tenni, ha ő maga hallgat a daimonionjára, a szívére, az emberben megszólaló isteni hangra, a lelkiismeretére. Arra, hogy nem a Mammon az Isten! Isten anyánk/apánk, aki minden gyermekét egyaránt szereti, és gondoskodni akar róluk – az emberi lelkiismereten keresztül szólongatva minden lányát és fiát.

Szókratész is, Jézus is tudta volna – ha hallják Pált –, hogy Kaifás gyilkossága és a megkeresztelés vallási cselekménye következtében nem változik semmi az emberi történelemben. Jézus alighanem írásra is adta volna fejét, ha megtudja, hogy Pál megváltásgondolata – a *levelek* szárnyán – megfertőzi az egész Mediterráneumot. Honnan tudom, hogy ezt gondolták volna? Könnyű tudnom, mert előttem van az emberiség Jézus utáni kétezer éve. S Jézus bátran mondta és írhatta is volna, hogy nem Mózes és nem Pál adja az égi kenyeret, hanem az az Isten, akiről ő beszél. A Mózesről mondott szó a század végére írásba is kerül (Jn 6,32), s Pál tekintélye ekkor még nem vetekedhetik Mózeséval. Ha Jézus él még negyven esztendőt, harcolhatott volna az őt és életművét meghamisítók ellen: Pál tanítása, a pálizmus ellen.

Könnyen lehet, hogy ez esetben ma nem lenne kereszténység, vagy az a jézusi kereszténység, ami volna, köszönő viszonyban sem lenne azzal, amit az elmúlt kétezer esztendő tálal nekünk. Csak a pálizmusból lehetett világvallás. Ez a pálizmus tudta, hogy Istennek kardja is van (Róm 13,4) – Jézus nem tudott erről. A pálizmus teszi lehetővé, hogy a 4. században Euszebiosz, a konstantinápolyi főpap Konstantin császár keresztények mellé állását az Isten országa megvalósulásaként értékelje. Ez teszi lehetővé az oltár és a trón szövetségének *keresztény* változatát, a történelmi borzalmak vallási folytatását: a máglyát, Latin-Amerika 60 millió lakosának kiirtását, a keresztények által levezényelt két világháborút, Hirosimát és a Gulag elfogadását: működtetőivel 70 évre titkosított részleges megállapodást köt a legmagasabb keresztény instancia. A pálizmus lehetővé teszi az ellenség fogalmának a keresztény szótárban megmaradását, holott Jézus a magáéból törölte azt: *Szeressétek ellenségeiteket! Mert a barátaikat a pogányok is tudják szeretni.* Lehet folytatni tovább ezt a pogány módot – a pálizmus alapján. Lehet a trónkövetelőt négyfelé vágató jobb kéz – „szent jobb" is. Le is lehet eretnekezni azokat, akik nem hajlandóak – Jézusra hivatkozva – fegyvert fogni.

Egy életen keresztül hordozom magamban annak az összeférhetetlenségét, ami összeférhetetlen. Most már következmények nélkül leírhatok mindent. 90. éve határán már nem tekintik az embert beszámíthatónak. A filozófia- s az eszmetörténetben két szöveg lehetséges: A Mammonért, vagy az Istenért éljünk! Ha az elsőért élünk, akkor úgy élünk, mint a vadállatok, s ha vallásosak is vagyunk, akkor Istennel is szentesíteni akarjuk a magunk vadállati viselkedését. Ha Szókratésznek és Jézusnak igaza van, akkor lehetséges az élet kettejük példája szerint is: Lehet tanítani az Isten szavát, s nem kérni pénzt érte. Azt gondolom, hogy azzal állunk át Istentől a Mammonhoz, hogy pénzt kérünk azért, amit mondunk.

Ha itt van a dolgok gyökere, akkor hallatlan a jelentősége annak, hogy az eszméért nem szabad pénzt kérni. Hogy a vallás ne álljon át a Mammon oldalára, ennek ez az alapvető feltétele. Ha pedig ez így van, akkor addig mondhatom az Isten szavát, amíg nem tartanak el érte. Istennek nincs szüksége az állatáldozatra, csak azoknak a papoknak, akiket az állat leöléséért megfizetünk. Istennek nincs szüksége templomokra, mert szavának meghallgatására elég a lakásunk is. Istennek nincsen szüksége tömegekre, mert a tömegek nem tudnak beszélgetni egymással. Szókratész a piacon beszélgetett el azokkal, akik szóba álltak vele. Amikor a Jordán partján Jézusnak utánamegy első két tanítványjelöltje, s megkérdik tőle: Hol lakol?, Jézus a lakásába viszi őket, s azon a napon nála maradnak (Jn 1,38-39).

Az oltárt nem úgy kell szervezni, mint a trónt. S ha nem úgy szervezzük, nem is léphet vele szövetségre a trón. A trón rendje más, mint az oltár rendje. A trón a Mammon oltalmában veri fel a sátrát, az oltár az Isten oltalma alatt. Szókratész és Jézus alapján újra kell kezdeni a történelmet, azaz meg kell valósítani az Isten rendjét. Isten rendje megteremthető abban a világban, melyet Ő maga alkotott.

A világ rendje abban áll, hogyha te értesz a paprika termeléséhez, akkor nálad veszem a paprikát, s adok érte valamit, aminek az előállításához én értek. Mindegy, hogy természetben fizetek vagy a pénz csereeszközével. A világnak itt még semmi köze sincs a Mammonhoz: termelés és a termékek kicserélése folyik. A Mammon rendje azzal kezdődik, hogy valakinek nem elég az egy dénár. Mi az egy dénár? Az, ami szükséges az életem, enyéim életének a fenntartásához.

Az, amit a munkámmal elő tudok állítani. Akinek nem elég az egy dénár, eladja magát az istenellenes hatalomnak, a Mammonnak. A Mammon legfőbb fegyvere – a fegyver. Kezdetben csak az íj, a dárda, a kard. A puska, az ágyú, a rakéta, az atombomba a folytatás. Amikor ezt a fegyvert elkezdem használni embertársam ellen, elkezdem a Mammon rendjét. Kényszeríteni tudom vele, hogy fele áron adja oda paprikáját. S elkezdődik a kezdeti tőke megteremtése, felhalmozása. Nem tudok védekezni ellene másképpen, csak úgy, hogy én is fegyvert fogok embertársamra. Ő ekkor segítségért fut, én is megyek segítségért, s máris előállt az a világtörténelem, amelyhez az ellenséget nem ismerő Istennek nincs semmi, de semmi köze. A világtörténelem a Mammon történelme. Annak elbeszélése, hogy miként lett az egyik ember szegény, a másik meg gazdag.

Halálra ítélt vezérkari tiszttel ülök hónapokon keresztül egy cellában, s mondja nekem: Mi, vezérkariak, háborúellenesek vagyunk, mert tudjuk, hogy ha az egyszer elkezdődik, már semmi, de semmi nem számít, csak a végső győzelem. Ennek meg kimondhatatlan nagy az ára.

Olvastam egy történelemkönyvet. Bevezetésében a szerző ezt mondja: Nem tudok őseink dicsőséges harcairól beszámolni, mert minden harc a társadalom végső kirablását jelenti. A honi vagy nem honi felvonulási területet is kifosztjuk mindenéből. A legyőzöttektől pedig ezenfelül még zsákmányt is szedünk, mégpedig szándékunk szerint vég nélkül – s jóvátételnek nevezzük. Ennek csak akkor van vége, amikor a legyőzött úgy érzi, hogy már van ereje mindent, de mindent visszafizetni nekünk. A sikeres tömeggyilkosokat mondja történelem nagyoknak: Nagy Sándor, Nagy Károly s a többiek.

Naponta zsoltározok, s a zsoltárokban Isten vezényli ezeket a borzalmakat népének, a zsidóknak a javára. A borzalom teteje, hogy Istent gyalázom a zsoltár mindegyik versével. S még inkább az, hogy nem rakhatok helyükbe az Isten Lelkétől ihletett szövegeket, mint pl. Vörösmartyét, amelyet a forradalom elbukása után írt:

A vész kitört. Vérfagylaló keze
Emberfejekkel labdázott az égre,
Emberszívekben dúltak lábai,
Lélekzetétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialudt,
S az elsötétült égnek arczain
Vad fénnyel a villámok rajzolák le
Az ellenséges istenek haragját,
És folyton folyvást ordított a vész,
Mint egy veszetté bőszült szörnyeteg.
Amerre járt, irtóztató nyomában
Szétszaggatott népeknek átkai
Sóhajtanak fel csonthalmok közül,
És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.
Most tél van és csend és hó és halál.
A föld megőszült:
Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült meg, mint az Isten,
Ki megteremtvén a világot, embert,
A félig istent, félig állatot,
Elborzadott a zordon mű felett,
És bánatában ősz lett és öreg.

(Előszó)

S ez a rend úgy jut el oda, hogy rend lehessen, hogy felveszi ezt a szót: jog. A trónnak joga van a tőkefelhalmozásra, joga van a háborúkra, s ebben megerősíti őt szövetségese is, az oltár, amelynek joga van a tizedre, és nem mondja soha a trónnak meg magának, hogy nincs joga a halmozásra és hadviselésre. A rend és a jog között az a különbség, hogy a jog kikényszeríthető, a rend pedig nem. A rend az, amiről Szókratész és Jézus tanított, s ez a tanítás annyira nem kényszeríthető ki, hogy mindketten az életükkel fizettek tanításukért.

Az oltárnak nincsen joga, csak rendje. S az egyháznak, ha nem a Mammont képviseli, akkor nincsen egyházjoga, csak egyházrendje. A jogot nem tudjuk kiiktatni a világ történelméből, csak kiszorítósdit játszhatunk vele. Az egyházjogot elvető és a helyére egyházrendet állító Oltár végezheti ezt a kiszorítósdit. Megpróbálom pontokba foglalni ennek a rendnek jellemzőit.

1. Az elsőt és legfontosabbat említettem már: Szókratész és Jézus nem kért pénzt a tanításért. Azért tehették, mert mind a kettőnek volt foglalkozása. Örökölték apjuk foglalkozását: a szobrászatot, illetve az ácsmesterséget, amelyet Jézus később lecserélt a gyógyításra.

2. Egyikük sem volt szentélyszolga, nem volt tulajdonukban egy épület, amelyben tanították a hozzájuk fordulókat. Az egyik a piacon, a másik a tóparton mondta tanítását.

3. Nem voltak vallásuknak a papjai, semmiféle vallási cselekményt nem végeztek. A bárálylakomát minden zsidó családfőnek meg kellett rendeznie. Az utolsó bárálylakomán sem hozott létre új kultuszt: a 12 főnyi közösségnek lett feladata, hogy Jézus életművére, tanítására, életére ezzel emlékezzék. Szókratésznek ennyi köze sem volt vallásának ügyeihez. A pogányoknak nem volt zsinagógájuk.

4. Egyikük sem gondolt vallásalapításra. Csak arra, hogy az általuk bemutatott módon ráébresztik embertársaikat arra, hogy mi az Isten akarata, hogy miként kell Istennek tetszően viselkedni.

5. Nem adtak semmiféle szervezeti szabályzatot. Jézus is csak annyit tett, hogy egyik tanítványára bízta a maga közösségét, amikor magukra hagyta őket. És biztosította minden tanítványát, hogy ha ketten-hárman összejönnek az ő nevében, ő közöttük lesz. Nem volt pap, főpap, s nem is gondoskodott tanítványai körében ennek folytatásáról, mert nem volt mit folytatni.

6. Egyikük sem kívánt tanítványaitól nőtlenséget.

7. Nem használta az „adó” szót. Tudta, hogy ez a Mammonnak s a vele szövetségben levő oltárnak a kifejezéskészletéhez tartozik.

8. Önjelölt prófétaként bántak el mindkettejükkel azok, akiknek hatalmuk volt elbánni velük. A jog nevében. Ellenük, akik csak az Isten rendjét képviselték.

Bulányi György

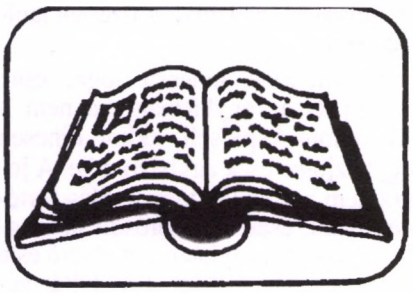

BIBLIA

Az júniusi elmélkedéseket Lipien Mihály (Budapest), a júliusiakat Sulyok Gábor (Budapest) készítette.

Június 1. — Évközi 9. vasárnap — Mt 7,21–27 — „Csak aki mennyei Atyám akaratát teljesíti...”

A megszólítások meghatározzák emberi kapcsolatainkat. A kimondott név és a kiejtés hangsúlya már önmagában is kifejezi a megszólító szándékát. Én idehaza a négy és fél éves kislányunknak csak Papa vagyok. De amikor odajön hozzám, és a megszólítás első szavaként azt mondja, hogy Apa vagy Apu, akkor már tudom: most számára fontos dolog fog elhangzani, ezért is választja a kedveskedő megszólítást. Feleségemnek időnként tréfásan megjegyzem, hogy nagyon jólesne, ha mások felé velem kapcsolatban nem a „férjem”, hanem az „uram” kifejezést használná. Természetesen nem vállalja, mert ez a kifejezés idegen Tőle is, és a kapcsolatunktól is.

Jézus számára jól ismert megszólítás volt az „Uram! Uram!”. Ehhez a megszólításhoz azt a lényeget hordozó mondatot teszi hozzá, amely a mai vasárnapnak a legfőbb mondanivalója: „Csak aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az jut be („az van benn”) a mennyek országába(n).” Aki megteszi, amit Isten akar, legyen az Istenben nem hívő, nem keresztény vallású, zsidó, protestáns vagy katolikus, annak nincs szüksége semmifajta különleges kinyilatkoztatásra vagy természetfelettinek minősített eseményre.

TV-műsorok gyakran mutatnak be különlegesnek tartott embereket. Van, aki gondolati-tudati úton visz át erőt, energiát tárgyakba, hajlít meg evőeszközöket. Bemutatnak csoportokat, amelyek egy szótlanul eléjük álló embertől erővel, energiával töltődnek fel. Jézus semmire nem értékeli a nevében csodát tevőket, a nevében ördögöket űzőket, a nevében jövendölőket. Inkább elhatárolódik tőlük. „Távozzatok színem elől, ti gonosztevők!” Isten teremtett világát azok tudják szebbé, teljesebbé tenni, akik teljesítik a Mennyei Atya akaratát. Később azt mondja Jézus: az az Atya akarata, hogy higgyenek abban, akit küldött. Ez helyezi biztos alapokra életünket.

Kislányunk egyik kedvenc meséje „A farkas és a három kismalac”. Az egyik kismalac szalmából, a másik ágakból, a harmadik téglából építette házát. A szalmaházat a farkas elfújta, a gallyakból készült házikót fellökte, de a téglaházzal nem bírt el. Ebbe a házba futott át a másik kettő, és csak itt menekültek meg mindhárman. Ősi kép, ősi szimbólumok. Biztos alapokon kell állnia életünknek, amelyet nem a szavak, hanem a tettek határoznak meg.

Testvérem! Akarsz-e csodát tenni? Akarsz-e csodát látni? Szeretnél-e jövendölni? Próbálod-e a gonoszt elűzni? Ha ráébredsz, hogy mindez hiábavalóság, kezdd el teljesíteni a mennyei Atya akaratát!

Június 8. — Évközi 10. vasárnap — Mt 9,9–13 — „Kövess engem!”

Évekkel ezelőtt nagy divat volt bizonyos társadalmi csoportokban, szakmákban a régi védőszent kultuszának felélesztése, vagy új védőszent választása. A tűzoltók újraélesztették Szent Flórián legendáját, a bányászok Szent Borbála tiszteletét elevenítették fel, az autósok a sosem élt Szent Kristófhoz fordulnak, s kérik segítő közbenjárását a balesetmentes megérkezéshez. Az APEH-nál egy velem együtt dolgozó – Rómában teológiai doktorátust szerzett – paptársamnak tréfásan megjegyeztem, hogy az APEH és a VPOP közösen választhatná védőszentjének Szent Mátét. Máté adó- és vámszedő volt. Sok tiszteletet nem vívott ki az emberek előtt. A vámosok – mint a törvények végrehajtói – sanyargatták a népet, hatalmi helyzetükkel gyakran visszaélve saját zsebre is dolgoztak. A vámos Mátéban azonban megtérést indított el a Jézus részéről érkezett, személyének szóló megszólítás. Hitt abban, hogy a rossz irányba haladó élete megváltoztatható. Egy új életcél, egy hiteles ember hívása megváltoztatta.

Máté meghívásának története – mint más meghívástörténetek is a Bibliában – arra figyelmeztetnek, hogy sohasem késő váltani, változni. Az igaz tanítás megismerése és annak hiteles képviselője ma is életváltozásokat, megtéréseket eredményezhet. Évente-kétévente el szoktam menni a „nemzet lelkiismeretének” előadására. Minden elhangzó előadás után az az érzésem, hogy lényegileg semmi újat nem mond. Balczó András ma is csak azt mondja, hogy életünk és nemzetünk megújulásának egyetlen útja van: hallgatni arra, aki az emberek által megvalósuló Isten Országát szeretné, s aki nélkül semmit nem tehetünk. Jézus mindenkit hív. Igazakat és bűnösöket egyaránt. Egy új cél megvalósítása felé szeretné fordítani az emberiséget. Jézus hitt abban, hogy akik egyéni, kicsinyes, önző érdekből csak önmagukat tartják szem előtt, azok is megérthetik egyszer, hogy a közös jó cél érdekében legyőzhető az önzés.

Testvérem! Te a családi asztaltól kelsz fel, hogy a politizálók asztalához ülj, vagy a politika asztalától kelsz fel, hogy Jézus közösségi asztalához ülj le?

Június 15. — Évközi 11. vasárnap — Mt 9,36–10,8 — „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés!”

Két héttel ezelőtt az Évközi 9. vasárnapi evangélium részletében Jézus arról tanított, hogy számára értéktelenek, Istennek nem tetszőek azok, akik az ő nevében jövendölnek, ördögöt űznek és csodát tesznek. Nemhogy nem akarja ezeket az embereket megismerni, hanem még gonosztevőknek bélyegezve el is zavarja őket magától. A mai evangéliumban pedig ugyanaz a Máté evangélista arról ír, hogy Jézus összehívta tizenkét tanítványát, s hatalmat adott nekik, hogy kiűzzék a tisztátalan lelkeket (ördögöt űzzenek), és meggyógyítsanak minden betegséget, minden gyengeséget (csodát tegyenek).

Régen egy jó KISZ-titkár az ifjú kommunista jelöltek felkészítésén köny- nyűszerrel bizonygatta az ilyen részletek összehasonlítása kapcsán, hogy a Biblia rengeteg ellentmondást tartalmaz. Ebben a két részletben ráadásul ugyanazon Máté evangélista által leírtak mutatnak ellentmondást. Persze egy jó biblikus teológus gyorsan feloldja az evangéliumokban található ellentmondásokat, még akkor is, ha azok a magyarázatok gyenge lábakon állnak. Én nem is kívánok magyarázkodni, és nem kívánom bizonygatni

azt, hogy mindkét részlet igaz. A tapasztalatom az, hogy a gyerekek (és az idősek) rendkívül fogékonyak a csodás történetekre, mesékre. Amikor kislányunknak lefekvés előtt időnként – saját kérésére – a Bibliából olvasunk, szinte nyitott szájjal és tágra nyílt szemekkel hallgatja a kánai menyegző, Jairus leánya vagy a naimi ifjú történetét. Ezek a tanító történetek a legfontosabbakat mondják el számára: azt, hogy Jézus szereti az embereket, a gyerekeket és a szülőket egyaránt. Ha majd nagy lesz, akkor már másként fogja olvasni és értelmezni ezeket a részeket, de a lényeg ugyanaz marad: Jézus szereti az embereket!

Jézus ugyanakkor azt is szeretné, ha szeretettel lennénk egymás iránt. Ezzel teljesítjük a mennyei Atya akaratát. A hívő ember nem állhat meg a gyermekes csodavárások szintjén. Jézus nem az emberek bolondítására, elszédítésére szánta a csodákat – ha fizikai értelemben történhetett is ilyen. Nem ilyen céllal hatalmazza fel a tanítványait sem a tisztátalan lelkek kiűzésére vagy a gyógyításra. Ezek csak az elmondott tanítás és a hiteles tettek megerősítéséhez kellettek. Mert mindig akadnak, és mindig lesznek is olyan emberek, akiknek kevés az értelem világossága, a szív tisztasága ahhoz, hogy megváltoztassák életüket. Van, akiknek kell egy műsorszám is, amely mindent hihetővé tesz számukra.

Testvérem! Szeretnél-e rendkívüli csodát látni? Szeretnél-e Jézus nevében súlyos betegeket egy pillanat alatt meggyógyítani? Vagy megelégszel azzal, hogy csodálatos, Istennek tetsző életet élj?

Június 22. — Évközi 12. vasárnap — Mt 10,26–33 — „Ne féljetek!”

Családunkba beköltözött a félelem. Tegnap késő délelőtt – miközben feleségem sétálni vitte a kislányt –, elpattintva a biztonsági zárakat betörtek lakásunkba, és minden ékszertől és otthon tartott pénzünktől megszabadítottak minket. Feleségem a feltört lakásba nem mert bemenni, nem tudván, van-e még benn valaki. Éjszaka nem tudott aludni, mert attól félt, hogy visszatérnek a betörők. Az ember lépten-nyomon olyan helyzetekkel szembesül, amelyek félelmet keltenek. Mindezek ellenére gazdagnak és erősnek érzem magam. Legnagyobb kincseim – feleségem és a kislány – itt vannak velem, az Istenbe és az emberekbe vetett hitem és bizalmam megmaradt.

Fiatal közösségi testvéreink számára kissé hihetetlennek tűnik a közel két évtized távlatában mögöttünk hagyott politikai és ideológiai korszak megpróbáltatása. A megfélemlítés és félelemkeltés „hivatalos úton” jött felénk. Az élet minden területét átjáró cenzúra, a házkutatás veszélye, a külföldre eljutás kiváltsága mind-mind azt szolgálta, hogy elégedjünk meg a hatalom kínálta szűkös lehetőségekkel. De mi, hála Istennek, nem elégedtünk meg vele. Feleségem gyakran nem érti, miért ragaszkodom a KIO átütőpapírra gépelt, szinte olvashatatlan példányaihoz, amikor ugyanazt nyomtatott könyvben is tudom olvasni. Ezek számomra nemcsak a könyvespolcon helyet elfoglaló írások, hanem életem részei. Azt az időszakot juttatják eszembe, amikor még vigyáztunk magunkra és egymásra, hogy ne tudják megölni bennünk a lelket.

Ma már nem ennyire tiszta és egyszerű a helyzet. A piac és a fogyasztás nagy ideológiája mindent átjár. Emberi kapcsolatainkat haszonelvűvé teszi. Megéri? Van belőle előnyöm vagy hasznom? Elhatalmasodik rajtunk a csak anyagi értékeket előtérbe helyezés mentalitása. Minden megvásárolható árucikké akar válni. Még az alapvetően lelki dolgok, mint a hit, a vallás és az egyház is. De még ebben a pénzcentrikussá vált világban is rácsodálkozunk egy-egy önzetlen emberre, aki segít a rászorulókon, összefogja azokat az embereket, akik számára a család, becsület, szolgálat, önzetlenség komoly értékeket jelentenek. Közösen kell vigyáznunk arra, hogy ne lehessen megölni a lelket. Nagy a mi felelősségünk!

Testvérem! Te mitől és kitől félsz? Vallod-e, hogy az Isten szeretet? Van-e bátorságod ezt megvallani az emberek előtt?

Június 29. — Péter és Pál apostol — Mt 16,13–19 — „Hát ti mit mondotok, ki vagyok?”

A mai napon két olyan személyre emlékezünk, akik különböző módon gyakoroltak hatást a kereszténység elindulására. Az egyik Jézus közvetlen tanítványa, Péter apostol, a másik egy olyan ember, aki több évvel Jézus halálát követően lett az ősegyház meghatározó személyisége.

Péter személyéről az evangéliumi leírásokból sok részletet ismerhetünk meg. Egyszerű halászemberként kapott meghívást Jézustól. János evangélista leírása szerint a testvére, András adta hírül neki, hogy megtalálták Jézus személyében a Messiást, és Péter habozás nélkül csatlakozott hozzájuk. Márk evangélista leírásában Jézus közvetlenül halászás közben hívta meg őket. Péterről azt is tudjuk, hogy nős volt. Bár ennek részleteit nem ismerjük, de valószínűsíthető, hogy családosként nem lehetett könnyű a helyzete. Miközben óriási hatást tett rá Jézus személye és tanítása, a család elvárásainak is meg kellett felelnie. Péter a tizenkét tanítvány között a Péter-Jakab-János belső bizalmi körnek is tagja volt, akit Jézus magával vitt a Tábor hegyére és Jairus lányának feltámasztásához is.

Péternek fokozatosan átformálódik a Messiásról alkotott képe. Képes a fejlődésre, nem válik saját Messiásképének rabjává. Nem áll a kiemelt Zebedeus testvérek mellé, akik kiváltságot kérnek. Jézus kudarcát sokáig nem képes sem megérteni, sem pedig feldolgozni. Megtagadja Mesterét, aki mégis őt teszi az alakuló új közösség legszilárdabb alapjává. Pétert igazi emberi arcvonásokkal mutatja be a Szentírás. Az ember érzi, hogy valóban hiteles ember, minden gyengesége és szélsőséges reakciói ellenére is.

A kereszténység másik meghatározó személyisége Pál apostol. Saulus, aki a keresztényeket üldöző zsidó inkvizítorból lett az ősegyház főideológusa. Elméleti ember, ír, mint a vízfolyás, gyöngyszemeket is, meg zagyvaságokat is. Munkabírása nem ismer határokat. Óriási távolságokat jár be, megszámlálhatatlan mennyiségű levelével tartja a kapcsolatot a létrejövő helyi közösségek között. Tanít, buzdít, int, dicsér. Ideológiai hidat kovácsol a Jézustkövető keresztények és a zsidó közösségek tagjai közé.

Két meghatározó ember, két küldetés, két sors. Ez a két, szélsőséges magatartásokat hordozó ember határozza meg az ősegyház életét. Egyéniségük különbözősége ellenére a legfontosabb kérdésekben azonosan látják a dolgokat. Jó érzés olvasni az Apostolok cselekedetei 15. fejezetét, amelyben ez a két Jézust követő a közösségben együtt tesz tanúságot hitéről, meggyőződéséről. Vetik a magot tetteikkel és szavaikkal. Ennek a két szentnek közös az ünnepnapja, mégpedig – a mi kultúrkörünkben – akkor, amikor a földeken megkezdődik az aratás. A két magvetőt az aratáskor ünnepeljük.

Testérem! A Biblia éve van. Olvass el mindent, amit az Újszövetség Péter apostolról ír! Olvasd el azt is, amit az Apostolok cselekedetei Pál apostolról ír! TOLLE, LEGE! Vedd, és olvasd! – Hozzád Péter, vagy Pál apostol személyisége áll közelebb?

Július 6. — Évközi 14. vasárnap — Mt 11,25–30 — Hála Jézus módjára

„Hálát adok, Atyám, mert úgy illik, de őszintén megmondom, nagyon sovány vigasz az a néhány kósza tanítvány, akik felemás lélekkel és meggyőződéssel kerülgetik az örömhíredet.” – Lehet, hogy mi imígyen hálálkodnánk. Ha megnézzük a prófétákat, bizony náluk is ilyesmiket találunk. Jónás a alapjaiban rühellette prófétaságot (Babits). Illés próféta hálájában sem volt igazán köszönet: „Elég most már, Uram! Vedd el az életemet, mert nem vagyok jobb az elődeimnél” (1Kir 19,4)! Jeremiás próféta is így „hálálkodott”: „Jaj nekem, anyám, mert arra szültél, hogy perlekedjem és vitázzam az egész országgal” (Jer 15,10)!

Kérdés, hogy Jézus miért tudott hálát adni. – Mi általában azért tudunk hálát adni, ami rajtunk kívül van. Örömünk és hálánk forrását mindig másban látjuk. Hányszor dobjuk be a törölközőt, mert nem ismerik el életünket a gazdagok, az okosok, a sikeresek, és akik számítanak?

Jézus azért tudott hálát adni, ami benne volt: az Atyáért. Hálájában burkoltan benne van egész életének, tanításának, irányultságának alapvető kiértékelése, sőt tanítványai sikereinek foglalata is. Akik számítottak, rá nem számítottak. Akik nem számítottak, azok egyedül rá számíthattak. Jézus mondanivalója, egész élete nem valami tudományos vagy vallási kinyilatkoztatás, hanem egy olyan élet, amely arról szól, hogy az Isten szeret, és ez jó. Ő az egyszerű, semmibe vett, gyermekinek megmaradt próféta, akit az ácsműhelyből szólított el az Isten, meg akarta mutatni az embereknek – pénz, gazdagság, erő, hatalom és dicsőség nélkül –, hogy mit jelent az Istenhez tartozás, az Isten előtt kinyílás szabadsága. Azért tudott hálát adni, hogy a szegények, a megvetettek, a megnyomorítottak, a lenézettek prófétája lehetett.

Nem vágyott a hatalmasok, az igazak és okosok tapsára. Nem érezte magát soha szegénynek és szerencsétlennek azért, mert nem volt hová lehajtania fejét, mert nem voltak kezében azok a lehetőségek, amelyek – érzésünk vagy talán meggyőződésünk szerint – nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy hálára méltónak találjuk az életet, és azt, amit Isten az életünk által nyújt nekünk.

Mi mikor érzünk indíttatást a hálára? Milyen eredmények, sikerek kellenek nekünk, hogy hálát tudjunk és akarjunk adni? Milyen szinten „köteles” Isten biztosítani életünk örömét, sikerét, hogy okunk legyen a hálára? Mikor jutunk el mi is oda, hogy örömeinket, sikereinket önmagunkban, belülről keressük: abban, hogy Istennel atyafiságban vagyunk? Jézus ebben az Atyához tartozásban, Atyának odaadottságban látta életének alapját és tartalmát. Amíg nem jutunk el ide, addig Jézus, és amit életünk mellette történő elkötelezése jelent, mindig teher, iga lesz, és a hála hiányozni fog az életünkből.

Július 13. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–23 — Jézusi magvetés

Vetni ment a magvető, de hol van ma már a mag, és hol a magvető? Ma már sokkal termelékenyebb, hatékonyabb módszerekkel dolgozunk. Egyáltalán, mi a megtérülési rátája egy ilyen ókori technológiának? Legjobb volna, ha Isten valamilyen általa génkezelt magot adna, amit el sem kell ültetni, gondozni sem kell, és csak úgy nő magától. De Jézus példabeszéde mindezek ellenére sem hiábavaló. Valami olyasmit jelez, ami nélkül Jézus egész élete észrevétlenül elmegy mellettünk.

Nem véletlen Jézus együgyűsége! Számára az egész világ, benne az ember élete egyetlen egy valamiről, egyetlen ügyről beszél, Isten országáról, meg Istenről. Ha traktor szántott volna, vetőgép vetett volna vagy kombájn aratott volna, akkor is Isten országa jutott volna eszébe. Számára a legegyszerűbb, leghétköznapibb dolgok, történések, a természet, a virágok, a föld, az elvetett mag, mind Isten dolgairól beszéltek. Jézus úgy tekintette a világot, mint Isten reményének és boldogságának helyét, amelyen átdereng az az első szeretet, amellyel útnak indította a világot, mint egy végtelen szántóföldet, amelynek sorsa az ember kezébe helyeztetett. Jézus számára a világ tágas, napsugaras és reményteli, ahol az isteni mag szárba tud szökkenni, és százszoros termésre képes.

Számunkra a világ tele van sötétséggel, ellenséggel, visszahúzó erőkkel, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a jó megtalálja benne a helyét. A baj ott van, hogy nekünk az isteni mag túlságosan hasonlít az írott malaszthoz – most a Biblia évében különösképpen az „igéhez”, a betűhöz, ami írva van. Az igazi mag azonban Jézus maga, élete és tanítása a valóságban. Amíg a mag számunkra az, amit Jézus vagy Isten így-úgy elveteget ott, ahol mi jónak látjuk, addig a mag életképtelen marad. Amíg a mag nem Jézus maga, az élő és alkalmas, addig a jézusi élet rosszabb, Jézus pedig a meseország királya csupán. Amíg a magvetés csak egy aranyos sztori, amely emlékeze-

tünk eldugott sarkában bizton megtalálható, de nem aktív, mert vetésünk, ha volt is, elsenyvedt, kiszáradt, hiszen semmivé tették az élet valóságai, a verseny, a siker, az érvényesülés kényszerei vagy meghiúsult vágyaink – addig a mag a hó alatt vagy az úthengerünk alatt marad.

Fel kell tennünk magunknak a kegyetlen kérdést: Hol a mag bennünk? Az eredeti magot akarjuk elvetni, vagy a magunk bölcsességével manipulált magot? Hiszünk-e abban, hogy a jézusi élet elég jó mag 2000 év után is, vagy életképtelennek érezzük? Gonosz kérdések ezek, de válaszolnunk kell, mert a világ a mi vetésünk nélkül csak bojtorjánt és tövist terem. Kezünkben, életünkben van adva Isten vetőmagja, ne akarjuk onnan kimagyarázni. Inkább szembesítsük magunkat az igazi maggal, Jézussal, aztán menjünk, vessünk és ültessünk, hogy jó kezekben legyen a világ, az Isten szántóföldje!

Július 20. — Évközi 16. vasárnap — Mt 13,24–43 — Bűnbakok nélkül

Az egyik leggyengébb pontunkat találta telibe Jézus a konkolyról szóló példájával. Mióta az ember elindult, szándékozott, tett, tervezett bármit, mindig megkísértette a kényelmes magyarázat és a kényelmes megoldás: A kudarcot az ellenség okozza, vele szemben pedig csak egy lehetséges stratégia van: kiirtani, eltaposni, de ami legalább ennyire fontos, mindent a nyakába varrni. Mózes számára a legkézenfekvőbb érvelés az volt, hogy a fáraó a hibás, Józsue számára, hogy a környező népek, Jeremiás szerint az ország királyai meg a babilóniaiak, a Jézus korabeli zsidók szerint pedig a rómaiak. Ezért az egyetlen válasz, amely megfogalmazódott az Ószövetségben: az ellenséget, akár ember, akár maga a sátán, gyökerestül, utolsó írmagjáig kigyomlálni, kiirtani, mert a gondokról és a bajokról, netán bűnökről csak és kizárólag a „bűnbakok” tehetnek, és ha azokon győzedelmeskedünk, akkor minden megoldódott.

Nekünk talán nincs bűnbakunk, akire vagy amire mindent áthárítunk? Sajnos van, több van, mint „kellene”. Nekünk gondunk van a korszellemmel, az elvárásokkal, a haladással, az előrejutás feltételeivel, a munkával, az országgal, a világgal, egyszóval szinte mindennel. Legszívesebben mi is mindent kiirtanánk, még akkor is, ha ennek a búza, az értékeink látnák kárát. Furcsa, talán gyáva félelem van bennünk. Félünk, hogy a konkoly megmérgezi mindazt, amit vetni akarunk.

Csakhogy Jézus egészen másról beszél. Elsősorban arról, hogy ne akarjuk eldönteni, hogy mi szükséges, és mi nem. Ne akarjuk leegyszerűsíteni a világot a kellemes és szerintünk való dolgokra. Ne akarjuk kivenni Isten tervéből azt, hogy felelősek vagyunk másokért, azokért is, akik nem a mi felfogásunk szerint élnek, gondolkoznak és cselekszenek. Jézus éppen azt bízta tanítványaira, hogy tanuljanak meg élni a konkoly között, tanuljanak meg szembemenni az árral, képviselni Isten ügyét ott és akkor, ahol nyoma nincs, sőt! Jézus követése, vagyis Isten országa mi mást jelentene, minthogy ott akarom elvetni az Isten magját, ahol az még nem zöldell?!

Nem véletlen talán az sem, hogy a kovász példájában a háziasszonyról beszél, holott kevés háziasszony dolgozik gyúródeszkáján közel 40 kiló liszttel. Mi persze megoldanánk a gondokat egy kis ilyen-olyan lazítószerrel, állományjavítóval, egy kis érvényesülést elősegítő hatalommal és dicsőséggel, meg ki tudja, még mi mindent kevernénk az isteni liszthez. Sajnos az évszázadok alatt már bőségesen hozzá is kevertük, azért vagyunk 2000 év után legalább annyira idegenek az isteni mondanivalóval az isteni világban, mint Jézus maga. A tanítványok akkor is javasoltak kénköves mennykövet, pénzt meg hadsereget, de Jézus jobban bízott az eredeti, isteni kovászban.

A jézusi kovásszal akarjunk hatni környezetünkre, mert az egymagában elég erős! Egyeztessük az eredetit a bennünk lévővel, és legyen erőnk a felülvizsgálathoz!

Július 27. — Évközi 17. vasárnap — Mt 13,44–52 — Az egyetlen kincs

Valószínű, hogy amikor példabeszédeiben Jézus kincsről, gyöngyről beszélt, nem is sejtette, hogy Kolumbusz után hány kincshajhász kalandor fog talán éppen erre a példabeszédre hivatkozva elindulni, hogy felfedezze a saját „amerikáját”. Végre valami nekünk szóló példabeszéd! Előgyelgünk a más szántóföldjén, és hipp-hopp: ránk mosolyog a szerencse, mienk a kincs, mienk a gyöngy, mienk a sok értékes hal, és csak úgy ott voltunk, szinte nem tettünk semmit. Itt az életünk végső megoldása. Nem kell semmit sem tenni, és Isten ölünkbe hullajtja az istenországot.

A dolgok azonban nem ennyire egyszerűek. Jézus nem a szerencselovagok és a végtelen vágyálmok kergetőinek prófétája. Nem a senki földjén vagyunk, hanem Isten szántóföldjén. A csodáról, a kincsről pedig Jézusnak bizony más fogalma van, mint nekünk. Számára a kincs, az istenország bennünk belül van. Számára az istenország egészen kézenfekvő, egészen triviális, de nem ingyenes, nem szerencse dolga és nem automatizmus. Mindent oda kell adni érte, vagy semmi sem lesz belőle – vagy másé lesz, azoké, akik nemcsak vágyakoznak utána, hanem valóban vállalják is.

Leginkább a halfogásról szóló példázat gyanús! Mennyire szeretnénk az embereket jókra és gonoszakra, szerencsésekre és elveszettekre válogatni. Természetesen szó sem lehet arról, hogy mi kiessünk a háló lyukain. De legalább ennyire távol áll tőlünk az a gondolat, hogy aki kihullik, az miattunk hullik ki. Az ocsút ki sajnálja?! Miért nem nőttek nagyobbra? Mi mindent megtettünk, ők tehetnek róla, hogy megrekedtek valahol!

Isten országa azonban nem valami statikus valóság, ami nélkülünk, felelősségünk nélkül, Isten kiszámíthatatlan és követhetetlen logikája nyomán alakul, hanem felelős megbízatásunk tárgya, hogy mindazokat, akik életünk kísérői, akár jók, akár rosszak – mindenkit megmentsünk, hiszen mi mást jelentene a mindent odaadás, a mindent kockára tevés, ami Jézus egész életét érthetővé teszi?!

Jézus azt akarja, hogy nekünk is egyetlen kincsünk legyen: az istenország, amelyért mindent képesek vagyunk megtenni, feláldozni, és mindenkit fel akarunk növelni Isten fiainak magasságára és gazdagságára. Olyan életszemléletet, értékszemléletet akar Jézus belénk plántálni, hogy általunk hihetővé váljon az istenország, amelyért nem sajnáljuk azt sem, ha egy egész életen keresztül látszólag hiába fáradoztunk a hálónkkal.

Az igazi kérdés, hogy mi „mekkorák” vagyunk az istenországban, és mekkora bennünk az istenország?

Az ásványvíz-fogyasztás és következményei

Az elmúlt évtizedben csaknem 20-szorosára nőtt hazánkban a palackozott ásványvizek fogyasztása. Első megközelítésben meglepő ez a jelenség, hiszen így becsomagolva az éltető víz átlagosan 300-400-szoros többletkiadást jelenthet a családoknak. Mi a magyarázata, hogy mégis sokan vállalják ezt a jelentős többletterhet? A válasz nyilván sokrétű, de kétségkívül kulcsszerepe van benne annak a ténynek, hogy az ásványvíz-palackozó cégek forgalmuk növelése érdekében agresszív agymosást folytatnak, évente sok milliárd forintot költenek reklámra. Eközben a tudományos kutatók is végzik a dolgukat, aminek eredményeképpen a közelmúltban több, a témát érintő jelentés is napvilágra került. Ezek általános érvényű megállapítása, hogy a palackos ásványvizek fogyasztásának súlyos környezeti, ökológiai következményei vannak. A Magyar Ásványvíz Szövetség elnöke egy rádióműsorban butaságnak nevezte ezeket, és azzal az egyszerű érveléssel igyekezett sarokba szorítani vitapartnerét, hogy szerinte az eldobható palack nem szennyezi a környezetet.

Világviszonylatban a palackozott vizek fogyasztása 2004-ben elérte az évi 154 milliárd litert, ami az 1999-es adatokhoz képest 57%-os növekedést jelent. A növekedés még azokban a térségekben is töretlen, ahol az ivóvízhálózattal jó minőségű vizet tudnak biztosítani. A következmény mindenhol azonos: felesleges hulladékképződés és óriási energiapazarlás. Bár az iparosodott országokban a palackozott vizek nem feltétlenül egészségesebbek, mint a csapvíz, az áraikat illetően akár 10 000-szeres (*nem elírás! – szerk.*) különbséggel is lehet számolni. Az üzletekben ma már kaphatóak olyan palackozott vizek, amelyeknek az árai a benzinét is meghaladják.

A palackozott vizek fogyasztásában az Amerikai Egyesült Államok vezet 26 milliárd liter/év fogyasztással, ami körülbelül napi egy pohárnyi, vagyis 2,5 dl/fő/nap mennyiségnek felel meg. A világranglistán ezután Mexikó, Kína és Brazília következik, majd két európai ország, Németország és Olaszország – egyenként évi 10 milliárd literes fogyasztással.

Ha a fejenkénti fogyasztást nézzük, Olaszország vezeti a ranglistát évi 184 liter/fővel, ami naponta fél liternyi mennyiséget jelent. Ezt követően szerepel a listán Mexikó és az Egyesült Arab Emirátusok, majd három európai ország, Belgium, Franciaország és Spanyolország.

A palackos víz fogyasztásának gyors ütemű növekedése érdekes módon nemcsak az iparosodott országokra jellemző, hanem a fejlődő térségben is megfigyelhető. Az 1999 és 2004 közötti időszakra vonatkozóan például 50% körüli növekedést produkált Libanon, Mexikó és az Egyesült Arab Emirátusok lakossága, amivel a növekedés ütemét tekintve az első 15 ország közé kerültek.

De miért is jelent problémát ez a növekedés?

A csapvízzel ellentétben – amely egy felettébb energiahatékony infrastruktúra segítségével jut el a fogyasztókhoz – a palackozott vizek világkereskedelme igen energiaigényes tevékenység, amely óriási ütemben fogyasztja fosszilis erőforrásainkat. Ugyanis minden negyedik palack víz az országhatárokat átlépve, sok ezer kilométeres szállítás után jut el a fogyasztó asztalára. Erre példa egy finn cég, a Nordic Water of Finland, amely 2004-ben 1,4 millió palack csapvizet szállított a 4300 km-nyi távolságban lévő Szaúd-Arábiába. A szaúdiak megengedhetik maguknak az efféle fényűzést, ráadásul rá is vannak szorulva a vízimportra, ám a palackozott víz nemcsak a vízhiánnyal szenvedő országokba jut el: az Amerikai Egyesült Államok nagy mennyiségben vásárol vizet a 9000 km távolságban lévő Fiji-szigetekről, hogy a különleges igényeket támasztó polgárok kényes ízlését ki lehessen elégíteni.

A fosszilis erőforrásokat nemcsak a szállítási tevékenység, hanem a csomagolás is igénybe veszi. A palackozásra leggyakrabban használt PET (polietilén-tereftalát) például kőolajszármazék. Az Egyesült Államok lakossága évi 1,5 millió hordó olajat igényel a vizes palackok gyártásához, ami kb. 100 000 amerikai benzinzabáló autó éves üzemanyag-fogyasztásával egyenértékű. Világviszonylatban évente 2,7 millió tonnányi műanyagpalackot használunk fel kizárólag a vizek csomagolására.

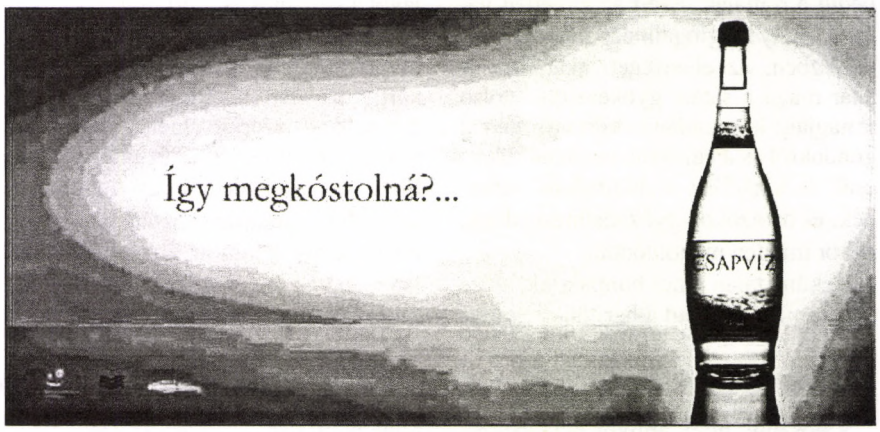

Miután a vizet elfogyasztottuk, a palackot az esetek többségében el kell dobnunk. A „fejlett” Amerikai Egyesült Államokban a vizespalackok 86%-a a szemétbe kerül (hazánkban a helyzet még siralmasabb, itt az évi 1,3 milliárd darab palack kb. 93-95%-a kerül szeméttelepre – vagy az árokpartra – *szerk.*), ahol a lebomlás nagyjából 1000 évet vesz igénybe. Az égetés sem szerencsésebb megoldás, mert a PET kis mennyiségben ugyan, de tartalmaz többek között például antimon-trioxidot (Sb_2O_3 – ami a gyártáshoz használt egyik katalizátor – *szerk.*), alumíniumot (ami az alapanyag átlátszatlanságának növelésére és áteresztőképességének csökkentésére szolgál – *szerk.*), így a nehézfémek felhalmozódnak a keletkező salakanyagban. Az újrafeldolgozásra szelektív gyűjtéssel összeszedett PET-palackok legnagyobb része több ezer kilométeres utazás után

Kínában köt ki, ahol másodnyersanyagként feldolgozzák (onnan áruval teli konténerek érkeznek, amelyek vissza üresen utaznának, ha nem volna például PET-rakomány – *szerk.*).

Az üzletág gyors növekedése a fentiek mellett más problémákat is okoz. Például a víz kitermelése igen intenzív azokban a térségben, ahol a nagy palackozóüzemek kútjai vannak. Ennek köszönhetően több ilyen térségben vízhiány lépett fel, így a helyi gazdálkodók, halászok elveszítették addigi megélhetésüket.

A közvélemény-kutatások azt igazolják, hogy az emberek a palackozott vizet az egészséges életvitellel társítják. Ám ezek mégsem garanciái a hosszú életnek, hiszen nem feltétlenül jelentenek magasabb minőséget a csapvízhez képest. Ez nem is csoda, hiszen mintegy 40%-uk eredendően csapvíz, amit esetleg ásványi anyagokkal dúsítanak – ez azonban nem jelenti azt, hogy ezzel kedvezőbb élettani hatású terméket nyernénk. Sőt, francia szakemberek arra hívják fel a fogyasztók figyelmét, hogy – ha ragaszkodnak a magas ásványianyag-tartalmú vizekhez – sűrűn váltogassák a márkákat, különben egyes anyagok kóros mennyiségben halmozódhatnak fel szervezetükben.

A szakértők arra a jelenségre is rávilágítanak, hogy a tapasztalatok szerint egyes helyileg, rövid ideig jelentkező ellátási problémák sajnos a csapvízzel szembeni bizalom gyors és széles körű elveszítésével járnak. Ennek kapcsán látnunk kell, hogy a világ számos térségében, így például Európában és az Egyesült Államokban, a csapvízre vonatkozóan sokkal több elvárást fogalmaznak meg a jogszabályok, mint a palackozott vizekre. Sőt, az Egyesült Államokban – annak köszönhetően, hogy más-más szabályozó hatóság felügyelete alá tartoznak – egyenesen szigorúbb előírások vonatkoznak a csapvízre, mint a palackosra.

Nem vitás, hogy a tiszta ivóvíz létfontosságú az egészségünk szempontjából. A palackozott víz azonban sem a gazdagabb ipari térség lakói, sem az ivóvízzel csak szűkösen ellátott 1,1 milliárd ember számára nem jelent igazi, elfogadható megoldást. A hosszú távon is járható helyes út az ivóvízellátás minél intenzívebb kiterjesztése, a falusi térségekben a csapadékvíz tisztításának és felhasználásának bővítése, illetve felszín alatti új vízkészletek kitermelése.

Fordította: Munkácsy Béla

A fenti írás eredeti címe: Jön a nyár, nő az **ásványvíz-fogyasztás** – de mik a következmények? (Az Earth Policy Institute palackozott vizekkel foglalkozó, 2006. februári tanulmányának összefoglalója)

Forrás: Hálózat. A Környezeti Nevelési Hálózat Hírlevele, 79. szám, 2007. június

A fordító utószava

Hazánkban a szolgáltatott vezetékes ivóvíz minősége európai viszonylatban is kiemelkedő, az a csapból közvetlenül fogyasztható. Ez nem csoda, hiszen szigorúan és folyamatosan ellenőrzik mind bakteriológiailag, mind fizikai-kémiai összetételét tekintve. Szervezetünknek azonban szüksége van olyan ásványi anyagokra, amelyekhez a csapvízből nem lehet hozzáférni. A megoldás mégsem az ásványvíz, hiszen az emberi szervezet elsősorban a szerves eredetű ásványi anyagokat képes feldolgozni, amelyekhez főképpen a zöldségekből, gyümölcsökből, gabonákból jut hozzá. Az ásványvizek viszont tele vannak szervetlen ásványi anyagokkal, amelyeket csak minimális mennyiségben tudunk beépíteni. A magas ásványianyag-tartalmú vizekből származó szervetlen ásványi anyagok felesleges terhelést jelentenek, a testen belül lerakódva többek között epekövet, vesekövet, fogkövet, érelmeszesedést és ízületi rugalmatlanságot okoznak.

Mindennek persze más következményei is vannak. Hazánkban mintegy százféle ásványvíz kapható, de ezekből mindössze három olyan országos terjesztésű termék van, amelyet visszaváltható palackban is árusítanak…

Olvasók fóruma

Egy környezetvédelmi lapban olvastam az ásványvizes lobbitól egy cikket. Azt állították, hogy
– a klórozott csapvíz rákkeltő;
ez csúsztatás: a klór nem rákkeltő, de ha szerves szennyezettségű vizet kell agyonklórozni a fogyaszthatóság érdekében, akkor keletkeznek szerves kloridok, amik büdösek és rákkeltőek; ezért elsősorban az élővizek, kutak, források szerves szennyezettsége ellen kell küzdeni;
– egy pohár klóros víz = egy szál cigaretta;
szerintem ez hatalmas hazugság; bár el tudom képzelni, hogy van olyan magas klórkoncentráció, ahol ez fennáll, de még akkor is: a víz életszükséglet, a cigaretta nem, a vízből nem iszunk 30–40 pohárral egy nap, a cigarettával viszont előfordul ilyen függőség.

A vizekkel kapcsolatban a következő elméleteim vannak:
– Sok vizet kell inni, lehetőleg csapból!
– Nyáron kulacsban vigyünk magunkkal vizet!
– Nagy melegben tartsunk egy kulacs vizet hűtőben, kamrában (kulacsnak az ásványvizes palack kiváló – ezerszer újrahasználva)!
– Hőségben, evés után ne igyunk túl sok vizet, hagyjuk dolgozni a gyomorsavat!
– Semmit ne igyunk egyszer használatos flakonból, vagy ha mégis, tegyük el a flakont, és gondolkozzunk a használatáról; kb. a huszadiknál kifogyunk az újrahasznosítási ötletekből – ott kell tudni megállni!
– Lehetőleg ne használjunk tiszta csapvizet WC-öblítésre! Kézmosáshoz, fogmosáshoz, arcmosáshoz, mosogatáshoz, főzéshez indokolt az ivóvíz használata; mosáshoz, felnőtteknek fürdéshez, felmosáshoz, locsoláshoz, WC-öblítéshez gyengébb vízminőség is megfelel.
– Ha nincs megfelelő csapvizünk (pl. táborban), 5-10 literes kannákban hozzuk a vizet, hűvös, sötét helyen tároljuk, és különösen takarékoskodjunk vele!
– Naponta négynél többször ne mossunk kezet – gyakorlatilag evés előtt, és amikor nagyon piszkos lesz!
– Hetente egyszer mossunk hajat!
– Ne csurgassuk a csapot – fogmosáskor, kézmosáskor, borotválkozáskor!

Így kb. 20 liter ivóvízzel beérjük naponta, ami a Föld minden táján fenntartható módon biztosítható.

Dőry István
Egyházasfalu

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: Létezik-e isteni gondviselés? 2–4
Lisa Laurenz: A háláról és az élet ajándékairól 5–7
Andorka Eszter: A nők szerepe a kora keresztény étkezések asztalközösségeiben 8–11
Ezzelino von Wedel: „És jóllaktak..." 12-14
Mese
Dombi Zsuzsa: A király levese 7
Aktuális
Wolfgang Kessler: A szegényekről és a szupergazdagokról 14
Thomas Seiterich: A „láthatatlan kéz" 23
Interjú
Egy újabb vasmisés: Bisztrai László 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Cél 17–18
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19–20, 31
Szatíra
Vincze József: Aki mindvégig állhatatos marad, az üdvözül 20–21
Harmadik világ
Caroline Alsheimer: Egy ember, aki komolyan gondolja 22
Meditáció
Bulányi György: Szókratész és Jézus 24–25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
Az ásványvíz-fogyasztás és következményei 30–31

Könyvajánló

Ismét kapható *Karl Herbst* **A valódi Jézus** című könyve.
Ára 1500,– Ft (+ postaköltség),
megrendelhető a fordítónál (Gromon András):
Tel.: 06-26/334-155, vagy e-mail: gromon@freemail.hu

Felhívás

Korábbi felhívásunkat megismételve jelezzük,
hogy örömmel közlünk olvasói leveleket – ha érkeznek.
Ezennel is biztatjuk Olvasóinkat ilyenek írására!

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)
A jézusi tájékozódás folyóirata
XIX/3. (109.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok"
(Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot
nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2008-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 4. szám
2008. augusztus
225,– Ft

Teológia a jövőnek

A tékozló fiú példabeszéde – három megközelítésben

Egy 20. századi vértanú: Alfred Delp

Moha-mese

Izraeli körkép

Interjú a leendő jeruzsálemi latin pátriárkával

Katonaságmegtagadó nő portréja

Izrael története: valóság vagy koholmány?

Vasárnapi szentírási elmélkedések

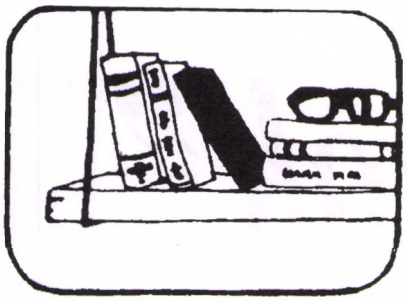

P. Gábor Mózes

*Teológia a jövőnek**

Mi a baj?

Életem legnagyobb fölfedezését a hagyomány Istennek nevezi. Tapasztalatilag legfőbb örömöm, vigaszom és megvilágosító igazságom. Hogy közelebb kerüljek tökéletességéhez, a rossz helyett a jót választom, az erőszak helyett a szelídséget, a gyűlölet helyett a szeretetet, a hamisság helyett az igazságot. Nem tudom, hogy ki vagy mi ő, személy-e vagy személytelen, mindkettő-e vagy egyik sem, ezért *keresése* adja életem értelmét. Mivel mindennek emberfölötti oka és célja van, csak tőle várhatom a választ arra, hogy miért létezem és létezünk, egyáltalán mi itt és most a dolgom. Vagy mi értelme volt például egyik nagybátyám életének, aki pesti vagányként rossz házasságot kötött, gyermeke nem volt, semmi nem maradt utána, és talán már sírját is fölszámolták valamelyik temetőben?

Azt még megértem, hogy miért látszik erősebbnek, aktívabbnak és találékonyabbnak a rossz a jónál, ami viszont türelmesebb, engedékenyebb, passzívabb és ráérősebb. De miért van az, ami semmilyen? Mivel nem vagyok mindentudó, csak kitartóan várni és keresni tudok, tanulmányozom a forrásokat, meg csöndben fontolgatom azt, amit találok. Nézzük tehát az *alapvető ellentétpárokat*, amelyekbe mindenki beleütközhet. De már itt kezdődnek a problémák, mert sokan a valóságot sem képesek megkülönböztetni a valótlanságtól, és fogalmuk sincs a valóság eszmei lényegéről. Nem meglepő, ha nem látják például *a politika összefüggését az etikával*, ezért az előbbi mindent megenged magának céljai elérésére, pedig morális konszenzus nélkül egyszerűen emberi kapcsolatok sincsenek. Sok, egyébként tisztességes ember ugyanígy nem lát összefüggést *az erkölcsi követelmények és a teológiai alapelvek* között sem, ezért akár durva etikátlanságokat is tulajdoníthat Istenének, ha vallásos (pl. bosszúálló Úr, de saját fiát értelmetlenül föláldozza, hogy kiengesztelje *önmagát* az emberekkel). Nagyon kevesen vannak viszont azok, akik nemcsak az etikát nem különítik el a politikától, hanem a teológiát sem. Mivel istenes szemmel nézik a világot, kétszeresen szenvednek a politika etikátlanságától (még az ún. vallásos pártok esetében is) és a közerkölcsök istentelenségétől. Ha nem akarnak kivonulni a társadalomból, olyan megoldást kell találniuk koruk problémáira, amely minden szinten segíti az ember fönnmaradását, boldogulását, sőt tökéletesedését. Nézzünk ezért szembe először néhány megoldhatatlannak látszó problémával, hogy gyökereikig hatoljunk, majd radikális javaslatot tehessünk megoldásukra.

Korunk egyik alapellentmondása, hogy a globalisták állandóan a demokráciát dicsőítik (és más politikai formáról tudni sem akarnak), a tömegek pedig ösztönösen (de egyre tudatosabban is) lázadoznak a globalizmus ellen. Új formát keres az a régi fölismerés, hogy bár a minőség és a mennyiség egymással fordítottan arányos, ne a legalacsonyabb szinten egyenlítődjék ki a mindenki legfőbb javát célzó erőfeszítés. Miért kellene ellentétben állnia a „mindenki”-nek és a „legfőbb jó”-nak? Ha van valami közös az emberekben, az ne fizikai-biológiai különbségekben foszladozzék széjjel, hanem egymást kölcsönösen erősítő, kiegészítő és tisztázó belátásokban fokozódjék. Vagyis a demokratikus mennyiségi és az arisztokratikus minőségi elv találjon egymásra egy magasabb szinten.

Magyarságunk alapellentmondása: Európához fűződő viszonyunk. Őstörténeti elképzeléseket félretéve, tény csak az, hogy szövetségként jöttünk létre, és így is maradhatunk meg, szemben az etnikai beolvasztó kísérletekkel és az idegen érdekeket szolgáló korrupcióval. Európa jövője nagyban és a mi jövőnk kicsiben azon múlik, mennyire tud szervesülni benne/bennünk a különbözőség. Vajon gyűlölködéssé, gyanakvássá fajul-e a nemzeti önbecsülés, vagy kiegészülésre kész érdeklődéssé, új szövetségekre nyitott együttműködéssé válik együttélésünk? Vagyis ismét minőségi szempontok alapján találunk-e egymásra és új lehetőségekre, avagy mennyiségi, anyagi korlátok szorításában idegenedünk el egymástól. Egyoldalú, Nyugat felé orientáltságunk (keleteltségünk?) már önmagában is ellentmondó, ezért többnyire rossz példák átvételét jelentette ahelyett, hogy saját értékeinket ápolva és továbbadva gazdagítottuk volna Európát, és a mi Keletünket közvetítettük volna Nyugat felé.

Harmadik alapellentmondásunk vallási hagyományaink gyöngülésével és kiürülésével, valamint a helyébe nyomuló elvilágiasodás, anyagiasság és kulturálatlanság agresszivitásával kapcsolatos. Vajon mi tépázta meg az idealizmus tekintélyét a haszonelvűség, a hitét a számítás, a kereszténységét a pénz uralmával szemben? Nem általános vallási válságról van szó, hiszen a nem keresztény vallásokra kevésbé hat az elvilágiasodás, hanem elsősorban a keresztény tradíció morális és (tágabb értelemben vett) kulturális kríziséről. Mivel Európa lelkét érinti, föltehetően itt van az előbbi két (a politikai és a nemzeti) ellentmondás gyökere is. A mikro- és makrokozmosz természetes összefüggése nélkül a kézzelfogható részletek sokasága nem illeszkedhetik a teljességhez szükséges transzcendens távlatba, így pedig az ember életének értelme, sorsának alakíthatósága homályosul el, emiatt viszont tévedések halmozására és megismétlésére kényszerülünk.

Mindhárom probléma megoldható lenne magasabb szintről (amint a modern háborúban is a légi fölény a döntő), sőt *közös megoldásuk lehetséges a legmagasabbról* kiindulva. Arra a közvetlen istenuralomra, a jézusi teokráciára gondolok, amelyet eddig a kereszténység sem fogott föl teljes egészében, hiszen akkor nem vált volna állandóan megújításra szoruló intézménnyé, egyre rosszabb hatásfokkal működő szervezetté. Előző munkáimban több irányból próbáltam megközelíteni az eredeti istenuralom érvényesülésének a lehetőségét, ami azonban engem sem elégített

* Ez az írás egy nagyobb lélegzetű tanulmány első fejezete.

ki. Mindig éreztem egy teljesebb teológiai rálátás hiányát, hiszen istenkapcsolat nem létezhet világos teológiai alapok, hiteles istenismeret nélkül. A múltban sokáig megelégedtek korábbi gondolatok újrafényezésével, a jövőben azonban eredeti, friss megfogalmazásokra van szükség, ha nem muzeális állításokat akarunk elhitetni – mert azokat már ma sem lehet gondolkodó, szuverén emberekkel, pl. a „maguk módján vallásosak” növekvő táborával elfogadtatni.

A morális tényező

Az átlagember alig vesz észre valamit a bajokból: a járművek közlekednek, az üzletek kinyitnak, a nap újra fölkel és lenyugszik. Csak az zavarja a két lábon járó hominidát, ha elfogy a pénze, romlik a közérzete vagy váratlanul megbetegszik. Rá kellene jönnie, hogy másoktól függ, és önzésével nem több lett, hanem kevesebb. Aki viszont nem képes erkölcsileg (át)értelmezni életét (amit régen megtérésnek neveztek), az szó szerint halálra van ítélve: öregedve, szellemileg beszűkülve csak terhére lehet mindenkinek. Látszólag mind emberek vagyunk, viszont egyedül a morális tényező, a lelkiismeret fölébredése tehet bárkit igazi emberré (*homo sapiens*-szé), vagyis *emberségessé*. Ez a folyamat spontán módon is le tud zajlani, ha valakiben elég erős a nem anyagi lélek (*pneuma*), de neveléssel, jó környezeti hatásokkal is elősegíthető, amit nevezzünk kultúrának. Ellentéte az a barbárság, amely fizikai pusztításra és irracionális önpusztításra kész. Gondoljunk a narkózis különböző formáira, az egyre fékezhetetlenebb vandalizmusra és terrorizmusra.

A morális tényező gyöngülése, az anarchikus tendenciák és devianciák erősödése önmagában érthetetlen lenne, ha nem hoznánk összefüggésbe azzal az *értékválsággal*, amit szekularizálódásnak, „gazdaságkori” szemléletváltásnak neveznek. Az embernek ugyanis (jogosan!) bizonyosságokra és biztonságra van szüksége ahhoz, hogy holnapután is élni tudjon, és új lehetőségeket lásson maga előtt. A matéria felé forduló mai embert is a bizonyosság biztosítása motiválja. Életösztöne kézzelfogható biztosítékok megszerzésére készteti, a baj csak az, hogy a matéria csupán látszatbiztonságot tud adni. Vagyonok vesznek el pillanatok alatt, minden pénz fokozatosan elértéktelenedik (amiből a bankok profitálnak), és a legtöbb életbiztosítás illúziónak bizonyul, „nem éppen életbiztosítás”. Talán ennek az ösztönös megérzésével magyarázható a legvadabb vandalizmus is, amely anyagi értékek pusztításán vezeti le csalódását. Az anyagilag motivált irigység szintén könnyen föllelhető minden hatalmi harcban. A legrosszabb, ha ez a kettő keveredik is egymással, és a másét akarja elpusztítani.

De ássunk mélyebbre! Közismert, hogy nagy *vagyonokat* nem lehet gyorsan és etikusan megszerezni, csak hazugsággal, gátlástalanul. Generációk kitartó munkája, társadalmi hasznosság, művészi kiválóság, vészhelyzetekben való hősies helytállás kell ahhoz, hogy valaki tisztességes, megbecsült jóléthez jusson. A szerencsevadászok, kalandorok bukása így soha nem kelt sajnálatot, inkább megnyugvással tölti el még az átlagembert is: „van igazság”. Ezért próbálnak a jobb belátásra jutott, okos milliárdosok adakozással, mecenatúrával morális tőkét is gyűjteni maguknak. De álljunk meg egy pillanatra a *kapcsolati tőkénél*! Még ha van is benne valami érdekszerű, önzetlen, baráti mozzanatnak (nem csupán látszatának) szintén jellemeznie kell, hiszen kölcsönös előnyöket, vagyis a pénznél nagyobb biztonságot nyújt. A kapcsolati tőke azért fontosabb, mert nem mindenki vesztegethető meg; még a pénzvilágban is döntő a korrektség, így hiteltelen ember nem kaphat hiteleket.

Ezzel eljutottunk a *morális tőkéhez*, amely már független az anyagiaktól. Hiteles embernek ugyanis azt tartjuk, aki anyagi érdekei ellenében is tud áldozatot hozni. Akinek emberséges elvei vannak, érzékeny lelkiismeretére hallgat, és könnyen alá tudja magát rendelni az egyéninél fontosabb közös ügyeknek. Szívesen a háttérbe húzódik, nem törtet elismertségre, nem rivalisa, bírája senkinek, ezért megnyugtató a társasága. Jó tanácsot kérni tőle, ellenőriztetni vele szándékainkat, mert önzetlenül a javunkat akarja. Ezt a ritkuló embertípust *idealistának* is nevezhetjük, ami anyagias korunkban nem túl hízelgő minősítés. A „realistáknak” úgy tűnik, hogy az idealista „nem erre a világra való”, hanem külön világban, afféle elefántcsonttoronyban él, bár boldogabbnak és kiegyensúlyozottabbnak tűnik, mint az összes „realisták” együttvéve.

Az idealistának ugyanis nemcsak morális tőkéje lehet, hanem magasabb (vagy eredeti hasonlatunk szerint: mélyebb) szinten „lelki tőkéje” is. Ez a *rejtett erőforrás teszi lehetővé számára, hogy mindent ideális szempontból*, ezért optimistán, de egyúttal kritikusan ítéljen meg. Nemcsak észreveszi mindenben a hamisat, hanem azt is tudja, hogyan kellene javítani a dolgok állásán. Népszerű emiatt soha nem lesz, de minden jó szándék támogatót talál benne, így mindig szükség lesz rá. Minél intelligensebb és karizmatikusabb, annál többet tehet, de egyaránt fogják gyűlölni és szeretni, ezért magától nem vállal társadalmi szerepet. Próféták rokona, akit belülről indít vagy gátol egy tökéletes szándék, és mivel nem alkuszik az igazság dolgában, kortársai számára éppoly zavaró, mint nélkülözhetetlen. Keresztre feszítik és istenítik, pedig csak emberi lehetőségei teljességét valósítja meg. Az ilyen ellentmondások miatt keresik a „reális”-nál jobbra törekvők, hogy mi van a morális tényezőn túl.

Mi a teológia, és mi nem az?

Keleten a bölcset nem nevezik sem filozófusnak, sem teológusnak, de nyugaton a bölcseletből (mint filozófiából) már az ókorban kivált a teológia mint a keresztény vallás bölcselete. Eredetileg az különböztette meg az embert az állattól, hogy *számolt saját halálával*, és szembenézett az elkerülhetetlennel. A bölcs már a halál fenyegetése előtt tudni akarta, hogy van-e valami fizikai létén kívül és felül. A filozófiai metafizikát az a remény élteti, hogy kell lennie valami állandónak a változásokon túl, a teológia viszont azt a romolhatatlan, emberfölötti, vallási tapasztalatban megnyilvánuló szférát keresi, amely befogadja és megtartja az emberi élet maradandó értékeit, és így valamilyen örökkévalóságot ígérhet. Amit hagyományosan teológia néven tanítottak és tanítanak, azt *hittudományként* határozták meg, mégsem tudták föloldani a skolasztika óta önnálló ellentétet hit és tudomány között. A filozófia mellett a többi (főleg természet-) tudomány így fokozatosan kilépett szolgai szerepéből (*ancilla theologiae*), a keresztény hittanítás viszont dogmák egyre újabb megfogalmazására és hitvédelemre (apologetika) korlátozódott. A kreatív teológiai gondolkodás hiánya nálunk különösen a katolikusoknál tűnik föl, ahol a barokk szellemű fölső klérus minden új gondolattól, sőt új problémafölvetéstől elzárkózott. (Gondoljunk Prohászka indexre tételére!) Míg nyugatabbra legalább a biblikus teológia fejlődött valamelyest, annak eredményei nálunk a teológiai képzés féltett titkai maradtak, a hívekig semmi sem jutott el belőlük, nehogy „megzavarják” hitüket. A nyilvános hitoktatás így természetesen gyerekes szinten rekedt meg, amit igényes, gondolkodó ember nem tud komolyan venni. A probléma ott kezdődik, hogy a teológia nem hittudomány. Vagy ha az szeretne lenni, akkor ellentmondásosságában csak arra jó, mint az indiánoknak adott „tüzes víz”.

Ha a tudományon ésszerűen bővíthető, ellenőrizhető és helyesbíthető ismeretrendszert értünk, akkor a hit legföljebb hipotézisként lehet vizsgálatának tárgya. Mint jelenség is leír-

ható, de igazságtartalma csak vitatható. Amíg ideológiai fegyverként működött egy politikai hatalom kezében, addig hinni *kellett*, önmagában viszont a hit gyámoltalan, védelemre szorul, legföljebb esztétikai értéket képvisel. Szerethetjük a templomi légkört, a zenét, a rítust, a szakrális festészetet vagy szobrászatot, sőt akár a vallásos irodalmat is, de ne várjunk tőlük érvényes bizonyságot emberfölötti, örök dolgokról. Aki hinni akar, annak ezek a hatások elegendőek, és nincs szüksége teológiára. Aki azonban nem elégszik meg a hatáskeltéssel, hanem a végső igazságot keresi életében, annak túl kell lépnie minden szubjektív benyomáson. Így nem is sokan alkalmasak *az igazi teológiára, az istentudásra*. A régi gnosztikusoknak volt annyi előnyük, hogy eltökélten törekedtek erre a tudásra (*gnószisz*), és nem elégedtek meg az előírt dogmatikával, amelyben a hiten van a hangsúly, nem az igazságon.

Természetesen egy hit is lehet igaz, amint a tudomány is tévedhet. Főleg a humán tudományok területén gyakoriak a gyökeres változások, de a fizikában is előfordult, hogy egy-egy új teória képes volt romba dönteni minden korábbi vívmányt, ami nemcsak tekintélyt, hanem hitelességet is kölcsönzött neki. A matematika viszonylagos stabilitásával szemben például minden filozófiai rendszer egyedi, mert mást állít középpontjába, vagy másképpen, mint a korábbiak. A bölcseleti hagyományt mindenki újraértelmezheti, bár kevesen bővítik valóban eredeti szempontból. Hasonló a helyzet jobb esetben a teológiával is, *ha le tudja vetni magáról a konkrét vallási elvárások kényszerét*, vagyis fölszabadul a végső értelem rejtélyeinek merész kutatására. Mivel korlátolt ésszel a cél nem érhető el, az isteni teljesen nem fogható föl, szükségünk van minden rációt és intuíciót kiegészítő képességünkre, tehát hitre is. De mi más a *hit*, mint korábbi tapasztalatokon nyugvó bizalom? Nem hiszékenység, tapasztalat nélküli vakhit, valamilyen hitetés eredménye, amiből minden kételyt túlharsogó fanatizmus lesz. Nem hiedelem, aminek a fordítottja is igaz lehet, hanem meggyőződést megközelítő bizalom, amely lépésről-lépésre bizonyosságot elérő biztonságot ad. A biztos igazság már nem igényel hitet.

A szellemi tőkét azért nem említettem korábban a nem anyagi értékek között, mert a pénzhez hasonlóan, erkölcsi minősítésétől függően, pozitív éppúgy lehet, mint negatív. Etikátlan körülmények között *a szellemi tőke* is romlásnak indul, mert a klasszikus műveltség értékét veszti, így a közélet eldurvul, mind primitívebb lesz. Az oktatás és a tudomány kénytelen „piacképessé” válni, vagyis lesüllyed a napi, materiális igények szintjére, és nem tudja távlatot nyújtó húzóerőként az egész társadalmat magasabb szintre emelni. Természetes tehát, hogy a magas kultúrával együtt a teológiának sem kedvez a szellemi igénytelenség, így sikeresen léphetnek föl önjelölt tanítók, akik megélnek mások ezoterikus érdeklődéséből. Reményt mégis az utóbbi fokozódása jelent, valamint az az isteni könyörület, amely éppen reménytelennek látszó helyzetekben sugall zseniális megoldásokat. Kiválasztottai mozgósítani tudják szellemieknél *magasabb rendű*, lelki („pneumatikus”) tőkéjüket, más megfogalmazásban: egyéni lelkük fölötti egyetemes lelküket – és így korszakváltó fölismeréseket fogalmazhatnak meg. Jobb esetben válságba jutott korunk sem tehet mást, mint hogy kezdeti elutasítás után elismerje és elfogadja új kezdeményezésüket.

A teológia tehát olyan, Istenről/az isteniről szóló beszéd, amely személyes tapasztalaton, kiválasztottságon és indíttatáson alapul. A költészethez hasonlóan nem spekuláció, ezért nem is cáfolható. Igazságát pozitív hatása bizonyítja („jó fa jó gyümölcsöt terem”): ugyanolyan személyes tapasztalatra vezet, ugyanolyan belső megvilágosodásra segít, mint első megfogalmazójának esetében. Sőt, tovább tud ösztönözni újabb, kimeríthetetlen fölismerések felé. Az igazi teológia ezért misztikus, a dogmatizálhatatlan, definiálhatatlan Isten nem „tárgya”, hanem inkább „alanya” kutatásának, mert *ő vezeti a kutatót a teljes azonosulásig*. Így a teológiai tudás inkább izgalmas élmény, mint egzakt tudomány. Ha úgy tetszik, a legobjektívebb tudásrendszer legszubjektívabb fölfedezése.

A kétségtől az egységig

Tisztelem a tisztességes ateistákat, akik nem tudnak hinni olyan dogmákban, amelyeknek a hatását nem érzik életükben. Jogukban áll kétségbe vonni állításokat, főleg azoknak a szájából, akik nem igazolják egész életükkel mondanivalójuk igazságát. Ez megint az erkölcsi hitelesség kérdése: aki igazságot állít, az feleljen is érte. Amint összhangba kerül a nyilatkozó élete és hitvallása, megszűnnek a kétségek személyével és igazságával kapcsolatban. Más természetűek azonban *a teológus belső kétségei*. Neki már voltak istenes élményei, fölfedezett valamit az élet mélyebb értelméből, megsejtette sorsának összefüggéseit, de biztos törvényszerűségeket keres, mert nem vakon, hanem tisztán látva szeretne élni. Kevesebbel nem elégedhet meg. Tájékozódásában zavarja, amit másoktól hallott vagy olvasott, vagy amikor lehetőségeket vél maga előtt föltárulni, de minduntalan korlátokba ütközik. Ellentmondást érez saját rációja és intuíciója, föltételezései és konkrét fölismerései között, sőt abban is kételkedhet, amit addig biztosnak gondolt. Az istenkereső gyakran kétségbeeshet, amikor Istene eltűnik, elrejtőzik előle (*deus absconditus*), majd boldogsága csúcsának tartja, amikor merőben új formában fedezi föl. Ezek a bizonyosságok jelentik élete legfőbb kincseit.

Előbb-utóbb megállapítja, hogy *az ismeretlen Isten a legnagyobb pedagógus*. Nem fogja állandóan kézen vagy tartja ölben „gyermekét”, mert akkor elkényeztetné. Tudja, hogy az emberi természet állhatatlan, mint a víz, neki a jóból gyorsan megárt a sok, tehát az lesz javára, amit maga ér el. Mielőtt elsietne valamit, meg kell állítani, mielőtt terhet venne magára, próbára kell tenni, vajon elbírná-e. Magára hagyja, de azután maga felé csalogatja. Ha a kereső kétségbe vagy pánikba esne, elcsüggedne vagy kiábrándulna, biztatást és szeretetet nyújt neki. Magasabb szinten a lírába időnként dráma is vegyül: emberileg érthetetlen módon valamilyen tragédia kerekedhet, elemi katasztrófához hasonló, kivédhetetlen krízis. Hogy engedhet meg ilyet Isten? – kérdi a kétkedő, és összeomolhat addigi hite. A bölcs ember az okokat és a következményeket tágabb összefüggésben keresi, és még magyarázatot is találhat mindenre. A még bölcsebb meg sem próbálkozik ezzel. Tudja, hogy a jó és a rossz kiegészíti egymást, a fény és az árnyék együtt jár. De az ellentmondások nem éleződnek az égig, hanem a földön maradnak.

Minden vallási hagyomány ismeri a kettősségek problémáját. Van, amelyik elfogadja, sőt abszolutizálja, így az élet szüntelen harc lesz a sötét és a világos erők között, mint a perzsa eredetű sakkban és a manicheus dualizmusban. A többi vallásban szintén kifejeződik ez az ellentét az aszketikus túlzásokban: a tökéletességre törekvők úgy akarnak megszabadulni a sátán cselszövéseitől, hogy testüket sanyargatják, pedig a bűnök eredete nem fizikai, hanem szellemi. Az önuralom megszerzése testi vonatkozásban is fontos ugyan, ezért böjtölnek, de az igazi cél a gondolatok megtisztítása. Persze nem sok remény van arra, hogy ne jusson eszünkbe bármi rossz, ezért járhatóbb útnak látszik a gondolatok meditatív földolgozása és félretétele, állandó imagyakorlattal/mantrákkal való ki-

szorítása, illetve automatizált cselekvésekkel a csönd átvitele minden belső megnyilvánulásra (*contemplatio*). A kiüresedésnek nevezett folyamat (gör. *kenószisz*) szellemi megtisztulást (lat. *purificatio*) és átminősülést tesz lehetővé. Milyen átminősülést?

A karma-tan szerint emberileg lehetetlen megszabadulni elkövetett bűneink, tévedéseink, mulasztásaink és bármely tettünk következményeitől, jóllehet véges tetteinknek nem lehetnek végtelen következményei. Tisztulásunk azonban csak magasabb szinten lehet eredményes: a lét osztatlan, életekre, személyekre nem bontott élményében. Ekkor meg nem szolgált ajándékként, kétségeket kizáró módon befejeződhet a megtisztulás fáradságos és elkerülhetetlen folyamata. Fokozatosan vagy akár egy pillanat alatt *új összefüggésben, új színben és fényben* láthatjuk a világot, magunkat, értelmet kapnak a véletlenek (és ezzel meg is szűnnek véletlennek lenni), fölismerhetjük *a mindent átfogó isteni jelenlétet*. Ezt az állapotot megvilágosodásnak nevezi a hagyomány (gör. *fótiszmosz*, lat. *illuminatio*). Továbbhaladva fokozódik az egységélmény, a keresőt növekvő csodálat tölti el. Mivel minden kettősség eltűnik, fölszabadul a sokféle jelenség zavaró hatása alól, sőt szabadságát uralkodásnak (Tamás-ev. 2) és tökéletes megnyugvásnak érezheti. Csak a teljesség kedvéért említettem ezt a minden misztikában közös perspektívát, amelyet a keresztény hagyomány megszentelődésnek, Istennel való egyesülésnek (*unio mystica*), azonosulásnak, meg- vagy átistenülésnek (gör. *theószisz*, lat. *deificatio*) nevez, jóllehet nagyon kevesen érik el.

Az anyagiaktól eljutni a szellemiekig nem túl nehéz, ha valaki vállalja a szegénységet. A testitől az anyagtalan lélekig eljutni már jóval nehezebb, mert ehhez vállalni kell társadalmi szerepeink föladását, kiközösítésünket. A legnehezebb azonban eljutni a soktól az egyetlenig: *az egység útja* fájdalmas fölszabadulás az összes illúziók alól. Egyedül kínlódva többnyire komoly megpróbáltatás elérni a lélek tiszta, egyetemes állapotát, a változásoktól a változatlant, a tér és az idő korlátainak a túllépését. Tud-e ebben segíteni a teológia?

Elődeink nyomában

Minden teológia száraz, élvezhetetlen spekuláció marad, ha elvont emberi fogalmak dobozába próbálja zárni az általa föltételezett Istent. A legszellemesebb teológiai rendszer is csak tetszetős lehet, de nem több, ha nem levett sarukkal közeledik a legnagyobb misztériumhoz. Így az igazi teológiától csupán az várható el, hogy szabadítsa meg az emberi gondolkodást a bevett sémáktól, és minden emberin túlra merészkedjék. Akkor tud ráhangolódni az emberfölöttire, ha kiszolgáltatja magát neki, pontosabban: ha a tökéletes irgalomra meri bízni magát. Tapasztalati, hiteles istenismeret nem létezik addig, amíg elvont teológiai keretben gondolkodunk, amely bizonyos dogmák védelmére jött létre. A betű öl, de a lélek megelevenít, ezért *kiindulásul az ún. tagadó* (görög eredetű kifejezéssel *apofatikus*) vagy *negatív teológiának van értelme*, melyet egy V. századi „eretnek” fogalmazott meg nagy hatással Dionüsziosz Areiopagita nevében. (Az így nevezett athéni férfi a városi tanács, az *areiopagosz* tagja volt, és szinte egyedül hitt Pál prédikációjának.) A neve alatt írt művek négyszáz évvel később részben annak köszönhették népszerűségüket, hogy az egyház naivan hitelesnek tekintette szerzőjüket. Ugyanígy föltételezték, hogy Mózes öt könyvét maga Mózes írta, Énok apokrif könyveit maga Énok, az első emberek egyike, Ézsajás minden próféciáját ugyanaz az Ézsajás stb.

A „dionüszioszi” írások sikere a teológiai bálványok döntögetésének, sokkoló hatásának köszönhető az igazi teológusok körében. Korábban is létezett misztikus teológia, például Nüsszai Gergely munkáiban, amelyek azt hangsúlyozták, hogy a lelki élet nem statikus szentséget jelent, hanem állandó belső küzdelmet és fejlődést, amíg valaki eljut az élő istentapasztalatig. A hinduk és a neoplatonisták szintén ismerték a negatív utat, amelyet csak azért nem lehet teológiának nevezni, mert célját sem lehet pontosan megjelölni. Alacsonyabb szinten csupán hiányérzetünkről beszélhetünk. A legfőbb/végső valóság kutatása tehát az anyagi jelenségek realitásának, a változások káprázatának a tagadásával kezdődik, hiszen minden változás ellentmondásokkal jár. Amit pedig ezek alapján minősítünk, az szükségszerűen hamis. Az örök lényeg, az állandóság keresése *a lényegtelen tagadásával* mindenben *leegyszerűsíti a sokféleséget egységgé*. A tökéletesnek, a szellemi összefüggéseken túlinak már nincsenek tulajdonságai. Végül az egység, a lét és a legtágabb emberi fogalmak szintén elveszítik meghatározó értelmüket. A középkorban kifundált istenbizonyítékok így nemcsak az ateistákat nem győzhetik meg, hanem a misztikusoknak sem kellenek, akik útjuk végén (vagy annak új fázisában?) tisztelettel elhallgatnak, mert megérzik a kimondhatatlant.

A negatív teológia (*apofázis*) szerint csak az biztos, hogy Isten végtelen, halhatatlan és emberileg megközelíthetetlen. E radikális fölfogás nem lehetett népszerű az egyházi tömegek körében, akiknek kézzelfogható Istenre volt szükségük. Nem is késett a *pozitív* (*katafatikus*) ellenhatás. Ez az élő Isten korlátozhatatlan jelenlétére és kegyelmére tette a hangsúlyt, különösen amint az Jézus személyében és a neki tulajdonított megváltásban kifejeződött. A transzcendencia és az immanencia, az egész és a részek, az általános és a konkrét elszakíthatatlan egymásban levéséről sok okosat mondtak, de a misztikusok keskeny, meredek ösvényén csak kevesen maradtak meg. (Maximosz hitvalló, Scotus Eriugena, Eckhart mester stb.) Az egyházi teológia mindig ragaszkodott ahhoz, hogy Isten személy (sőt három személy), amiből állandó bonyodalmak származtak. Az eretnekségekkel csak hatalmi szóval tudtak elbánni, mert még a Biblia szimbolikus nyelvén is átsüt, hogy Istent nem lehet/szabad emberszabásúvá tenni, mert ő teljesen más. Az átlagembert viszont éppen az különbözteti meg az igazi teológustól, hogy mindenre rávetíti a maga korlátolt személyiségét, amivel csak találkozik. Így humanizálják a mesék/mítoszok az állatokat, a növényeket, az élettelen tárgyakat, de még a fogalmakat és a természeti jelenségeket is. Még inkább a korlátlan istenit.

A bölcsek bölcsessége két külön forrásból ered: sokrétű tapasztalataik földolgozásából és fiatalkori illúzióik elvesztéséből. Emberi erőfeszítéssel természetesen elérhetetlen lenne a meghatározhatatlan, teljesen más isteni szféra, ha nem volna nekünk szóló üzenete, *kinyilatkoztatása*. A tudósok ezt fölfoghatják kozmikus erőnek, egyetemes törvénynek, amely a lét minden szintjét szabályozza, a teológus pedig megpróbálhatja emberi vonatkozásokra lefordítani ezeket, de ha nem akar ellenőrizhetetlen spekulációkat előadni, és egyensúlyt keres a negatív és a pozitív teológiai nyelv között, akkor vissza kell térnie a Biblia *szimbolikus* kifejezésmódjához. Találó hasonlatok kibontásával érhet el a legtöbbet, mert „az igazság nem meztelenül jött a világba, hanem szimbólumokban és képekben. „Máshogy a világ nem fogja megkapni az igazságot” (Fülöp-ev. 115). „Az igazság, amely kezdettől fogva létezik, el van rejtve mindenütt. Sokan vannak, akik látják, amint elvetik, de kevesen vannak, akik látják, amint learatják” (Fülöp-ev. 103).

A tékozló fiú példabeszéde (Lk 15,1-32) – három megközelítésben

A jóság akadálya

Ha történetileg helytálló az a bevezetés, amellyel Lukács ellátta e példabeszédet, akkor talán Jézus utolsó, de mindenesetre legnagyszerűbb kísérletéről van szó, amely arra irányult, hogy még egyszer összehozza az ellenséges csoportokat, és *közös örömünnepre hívja meg* őket. Pontosabban szólva arról a végső fáradozásáról van szó, hogy *tisztázza magát* ellenfeleivel szemben, és érthetővé tegye magát számukra. A teológusok és az igazán vallásos emberek, azaz az írástudók és a farizeusok által Jézusnak tett szemrehányás olyan vád, amely életről-halálról dönt. Azt vetik a szemére, hogy végérvényesen túlfeszítette a húrt, amikor a közönséges emberekkel közösködött, és a törvényszegők, a bűnösök házába tért be, azokéba, akik nem igazodnak Isten rendjéhez, és nem élnek úgy, ahogyan Izrael tisztességes, jó szándékú és korrekt polgárai. Az együttélés alapjait forgatja föl az, aki úgy beszél Istenről, hogy érvénytelenné válik a jutalom és a büntetés rendszere, s arra vetemedik, hogy olcsón kínálja Isten kegyelmét, ami talán kecsegtető lehet a bűnbánók számára, de semmiképp a könnyelműek, a teljesen összetörtek, a pityókosok számára.

Nyilvánvaló, hogy a nép egyszerű emberei megértették Jézust, és egyre jobban magukhoz vonzották, jobban mondva lehúzták őt magukhoz. Amikor Jézus Isten irgalmasságáról beszélt, korlátozás nélkül megértették őt, mert tudták, hogy másként egyáltalán nem is létezhetnének. A derék polgárok azonban nagyon is jól megvoltak az irgalom feltétlensége nélkül. Ők *kiérdemelték*, hogy Isten az ő oldalukon áll! Mert mit is kezdjünk azzal az erénnyel, amely nem fizetődik ki? Mit kezdjünk azzal az erkölcsiséggel, amely nem hordja magában, hogy a jutalom várományosai vagyunk? A törvénymagyarázók, a teológiailag műveltek és a makulátlanul jók, az „elkülönültek” (héb. „perusim”) e csoportjaival Jézus lépésről lépésre egyre mélyebb konfliktusba bonyolódott, és most az a kérdés, sikerül-e neki még egyszer megértetnie, tulajdonképpen miről is van szó.

Amikor a *bűn* szót halljuk, a fejünkben lévő gyónási morál mércéjének megfelelő képzettársításaink támadnak: itt-ott áthágtunk valamilyen parancsot, és most rendbe hozzuk a dolgot. Jézus szeme előtt azonban nem a polgári botlások banalitásai lebegnek; számára az elveszett életről van szó, és ezért – hogy visszanyerjük Jézus vitájának komolyságát – néhány száz évig talán egyáltalán nem lenne szabad bűnről beszélnünk, de nagyon is beszélnünk kellene kiúttalanságról, tehetetlenségről, kétségbeesésről és kudarcról. Ha egy olyan embert képzelünk magunk elé, akinek fogalma sincs, merre menjen, akkor látjuk azt, amit Jézus látott. Ha olyan emberekkel találkozunk, akik már nem képesek hinni olyasmiben, mint jóság vagy irgalom, és akik magukba zárkóztak, mint az őszi virágok az első fagy előtt, akkor nyomában vagyunk annak a problémának, amelyre Jézus rászánta az életét.

Ezért meséli el annak az embernek az életét, aki elfutott, és a maga módján elveszetté lett. Sok olyan indíték lehet, amely rávesz minket arra, hogy eltévedjünk. Jézus egyet választ ki ezek közül. Ez igen erős indíték: a szabadságra törekvés. Lehet, hogy ellenfeleivel szembesülve jut eszébe Jézusnak ez az indíték. *Egy fiatalembernek elege van* a szülői házból, és már csak egyet akar: elmenni. Ezt meg lehet érteni, ha egy ifjú a szabályozott erények, a gondosan ráruházott kötelességek világában nő fel. Szülői háza annyira jól ápolt, annyira makulátlanul irányított, annyira elviselhetetlenül unalmas, annyira fojtogató, hogy ez az ifjú nem akar mást, csak kitörni, ki az „igazi életbe”. Eljárásában nem túl finnyás, mert mintha már életében halott lenne az apja, kikéri az örökségét, és ráadásul van képe azt mondani, hogy az megilleti őt. Apja szép csendben előhozza az örökséget, a fiatalember összecsomagolja a cókmókját, és kivándorol, a világ végére, ahol a boldogság virágzik, egy távoli országba, amely bármilyen messze van, nem lehet elég messze. Két kézzel kap majd a boldogság után, az utolsó cseppet is kiszívja az életből, és túl későn veszi majd észre, mennyire üressé válik közben maga is. Ő, aki semmi mást nem akart, mint szabadságot, szükségében végül az idegen ország egyik polgárának nyakába varrja magát bérrabszolgaként. Disznóőrzéssel keresi meg kenyerét egyik napról a másikra; s ami még rosszabb, majd örülhet, ha úgy élhet, mint a disznók, az ő eledelüket fogyasztva. A disznók szintje alá süllyed, s amikor szertefoszlott illúziói közepette minden elképzelése összeomlik, eljut a véghez. Éppen az erős karakterek óvakodnak attól, hogy túl korán megtérjenek – amíg még mennek valahogy a dolgok. Nagy küzdelemmel megpróbálnak következetesen előrehaladni, és ezért ők a leginkább veszélyeztetettek ebben a helyzetben. A fiatalember végül visszaemlékszik arra, milyen volt apjának házában, s a múlt jövővé válik számára, az emlék céllá. „Apám házában a napszámosok jobban élnek, mint én itt.” És végül saját érdeke lesz, hogy visszatérjen. Csakhogy mindent eljátszott már. Magának dünnyögi, mintha „be akarná vésni”, hogy amikor eljön az ideje, ki tudja mondani: „Vétkeztem az ég ellen és ellened.” És: „Nem vagyok már méltó arra, hogy fiadnak nevezz.”

Mindezidáig nem esett szó *az apáról*. Alakjáról nem lehet minden további nélkül megfesteni azt a képet, amelyet Jézus meg akar mutatni nekünk Istenről, de a kettő kétségtelenül egymásba folyik. A történet bevezetésekor azt gondolhattuk: „Az apa közömbösségből teszi kisebb fia elé az örökségét. Ha a fiának elege van belőle, akkor legyen, ahogy akarja, tűnjön el, és minél előbb kerül bajba, annál jobb! Át fogja élni, mit jelent a szorultság, s a nyomorban talán fölfogja majd, mit jelentett számára az apja.” Több mint érthető lenne, ha így képzelnénk el az apát. Ehelyett azt látjuk, hogy egészen más a helyzet. Nem közömbösségből engedte idegenbe a fiát, hanem azért, mert hihetetlenül tisztelte annak szabadságvágyát. Ahogy most halljuk, számára meghalt a fia azzal, amit tett, de ő megkockáztatta, hogy semmit se tagadjon meg tőle. – Ha ezt Istenre alkalmazzuk, akkor választ kapunk egy gyakori kérdésünkre: Hogyan engedhet meg Isten olyan rettenetesen sok összevisszaságot a mi életünkben és mások életében egyaránt? E történet szerint ez abból fakad, hogy Isten szélsőségesen komolyan veszi szabadságunkat, és azt, amit mi akarunk. Szabadon enged minket, mehetünk, ahová akarunk, és elkísér minket, bárhol legyünk is.

Alig tűnik fel a láthatáron a fiú, ez az idős keleti ember elébe fut, átöleli, megcsókolja, és amikor az eldadogja, amit előre megfogalmazott magának, a szavába vág, meg sem hallgatja a „Nem vagyok már a fiad” szavakat; számára csak egy a fontos, hogy helyreállítsa fia méltóságát. Gyűrűt az ujjára, új ruhát testére, cipőt a lábára – ez a gondja ennek az embernek –, és örömlakomát rendezni, megünneplendő azt a boldogságot, hogy a bánat napjai, hónapjai után ismét együtt vannak, kiengesztelődve. – Ezzel ezt akarta mondani Jézus: Így fáradozik ő a századik bárányért, a leginkább elveszettért. Elébe akart menni az embernek, aki egyedül belepusztulna szégyenébe, nem a törvény és a bizonykodás szavait akarta elmondani, hanem a menny osztatlan örömét akarta közvetíteni. Ezért mondta: „Egyetlen megtérő miatt nagyobb boldogság van a mennyben Istennél, mint kilencvenkilenc igaz miatt.” Nem lehet ezt megérteni? Olyan nehéz ezt megérteni?

A példázat itt véget érhetne, ha nem az ellenfelek csoportjának, az igazán vallásosaknak és a teológusoknak, a törvénytudóknak és a törvény követőinek szólna. Az ő képmásukat festi meg Jézus *az idősebbik fiú* alakjában. Minden szó helyénvaló, amikor azt mondja: „Sosem hágtam át egyetlen parancsodat sem.” Ez a fiú korrekt, hibátlan, rendes, megbízható, kötelességtudó – mindez stimmel, és Jézus sosem vonta ezt kétségbe a farizeusokra és a teológusokra vonatkozóan. Csakhogy van egy döntő vizsgakérdés: Mit ér mindez? Mennyi megértés, örömből fakadó megértés lakik ebben a viselkedésben? És így már elszomorító a helyzet. Nem csupán az akkori vallásos emberek számára, hanem ma is, nekünk magunknak is úgy jelenik meg a rossz vagy a bűn, mint valami tulajdonképpen csábítóan értékes dolog, mint egy mérgező növény, amelytől megmámorosodhatnánk, de amely sajnos a mi kertünk kerítésén kívül virít. S e kerítés akadályán nem merünk átlépni, félelemből. Kizárólag a félelem akadályoz meg minket, hogy valóban nekivágjunk, és belevessük magunkat a buján tenyésző életbe. Tehát el kell nyomnunk magunkat. A jó ember ára az önuralom, a fegyelem, az önmagunk elleni harc. Láncra kell vernünk a bennünk élő gazfickót. Így élünk mindannyian. És ha akkor jön valaki, és másképp csinálja, akkor ráirányítjuk azt a haragot, amely bennünk él. Jézus az elbeszélés művészetének mestere, mert most meglep minket a jók elképzelésével arról, hogy mi a rossz. „Ez ringyókkal verte el a pénzt!” Erről egész idő alatt egy szó sem esett. Az idősebbik fiú azonban egyáltalán nem tudja másképp elképzelni a zaftosan belemenős életet.

Abban, hogy jók legyünk, az a mód akadályoz meg, ahogyan kényszerítjük magunkat arra, hogy jóvá váljunk. Ez mindig elzár, örökké veszélyeket lát leselkedni, és azért nem merjük vállalni saját erényünket, mivel mindig résen kell lennünk önmagunkkal szemben. És lábbal fogjuk tapodni azt, aki nem úgy él, mint mi. A törvény áthágásának fájdalmasnak kell lennie, mivel az oly fájdalmas számunkra. Mivel annyi mindent elhallgattattunk magunkban, el kell hallgattatnunk azt, ami más, mint mi.

Hogy mindez ne maradjon kétezer évvel ezelőtti ügy, fordítsuk le a mi valóságunkra: Itt vannak azok az emberek, akik „elvesztek”, és mégis szeretnék megkísérelni, hogy egyenesbe jöjjenek Istennel és az emberekkel; azok, akik kudarcot vallottak házasságukban, vagy azok a papok, akik megnősültek, vagy a drogosok, vagy akik huszonöt év börtönt kaptak. Ezeknek nincs esélyük. Az igazán vallásosaknak, a törvényhűeknek, a törvénymagyarázóknak és teológusoknak elég okuk lesz ahhoz, hogy tudják, miért nem méltóak az említettek arra, hogy az oltárhoz járulhassanak, és részesülhessenek a szentáldozásban. A Biblia, még Jézus szavai is, azok a rendelkezések, amelyekhez igazodnunk kell – mindez a kizárás igazolására szolgál. Örök harc ez a jóság ellen, mivel nem jutunk dűlőre saját magunkkal. Ha valaki valóban drogfüggő, és ráadásul még rászoruló is, akkor ott van számára a karitász; hiszen van bennünk szánalom. De ha kiderülne, hogy itt örömünnep készül, hogy az érintettnek jó dolga lesz, ha visszatér, és ez abszolút semmibe sem kerül neki, akkor követeljük a büntetést, akkor megmutatkozik korrektségünk, a rendet kedvelő felfogásunk szadizmusa, mindaz a kegyetlenség, amelyben élünk.

Jézus bizonyosnak tartja, hogy amaz ifjabbik fiú visszatalált az apai házba; de azt, hogy az idősebbik fiú, aki egész idő alatt apjával volt, visszatalált-e, nem tudjuk. Ránk marad a döntés.

Eugen Drewermann

Forrás: E. D., Wenn der Himmel die Erde berührt, Patmos Verlag, 2006.

Az elveszettek ünnepe

Keressük a megfelelő címet

Tanulságosak azok a címek, amelyekkel el szokták látni ezt a példázatot. A leggyakoribb valószínűleg *Az elveszett (A tékozló) fiú példázata*. De nem ugyanolyan fontos-e a példabeszédben az otthon maradt fiú? Tulajdonképpen ő a „problémás gyerek”, az apának vele kell a legerőteljesebben foglalkoznia. Annak a fiúnak, aki lelépett otthonról, az apának nem sokat kell magyaráznia – egyszerűen a karjába veheti. De nem minden problémát lehet egy öleléssel megoldani. Az idősebb fiúnak igazi problémája van. Neki találó érvei vannak viselkedése, tiltakozása alátámasztására. Az apának foglalkoznia kell ezekkel az érvekkel, ha komolyan akarja venni idősebb fiát, és meg akarja nyerni a maga ügyének.

Ha tehát *Az elveszett fiú példázata* címet akarjuk adni, igen alkalmasan járunk el, ha elveszett fiún nem annyira a fiatalabbat értjük, hanem inkább az otthon maradt idősebbet. De valószínűleg egyáltalán nem áll olyan távol egymástól az apjukhoz való viszonyulásuk, a kettőjük közötti különbségek korántsem olyan nagyok. Ezért előfordult már az is, hogy valaki *Az elveszett fiúk példázata* címet adta ennek a példabeszédnek.

De abban sem vagyok nagyon biztos, hogy ez a cím valóban alkalmas a példázat szándékának kifejezésére. A példázat fő alakja ugyanis alapjában véve sem a fiatalabb fiú, sem az otthon maradt, hanem az apa, aki az egészet összefogja. Ezért aztán gyakran találkozunk *Az irgalmas apa példázata* címmel.

Ám más javaslatokat is tettek már. A példázat nagy problémája abban áll, hogy az apa ünnepet rendez a fiatalabb fiúnak, az otthon maradt fiú viszont nem akar részt venni azon, és az apának egész „meggyőző művészetét” latba kell vetnie, hogy együttműködésre bírja idősebbik fiát. Nem kellene-e inkább a *Meghívás az ünnepre* címet adni a példabeszédnek?

Azt hiszem, a felsorolt címek mindegyike megragad valami fontosat a példázatból, másfelől azonban minden említett cím bizonyos szűkösséghez vezet. A címek ugyanis könnyen arra csábítanak, hogy csupán valamilyen meghatározott szemszögből szemléljünk egy elbeszélést.

Jól tesszük hát, ha újraolvasva a példázatot, különösen is ügyelünk az idősebb fiú álláspontjára. Határozottan azt feltételezem ugyanis, hogy vele van probléma, és Jézus azért mesélte el azt a példázatot, mert azon a véleményen volt, hogy hallgatói nagyon hasonlóan gondolkodnak az otthon maradt fiúhoz.

A fiatalabb fiú

A fiatalabb fiú sorsa bizonyos fokig csak előtörténet, mégis megéri, hogy közelebbről szemügyre vegyük.

Ez a fiú, aki elhagyta az apai házat, meglehetősen mélyre zuhant. Nem csupán azért gondolom ezt, mert egy távoli országban „kicsapongó életet élt”, hanem azért is, mert ha egy zsidó arra kényszerül, hogy disznókat őrizzen, akkor olyasmi történt vele, aminél rosszabbat és tragikusabbat alig képzelhetünk el.

Most azonban jól oda kell figyelnünk arra, miért kerekedett fel ez a fiú, és indult haza az apjához. Ismételten azt hallani, azért, mert megtért. Az elbeszélés azonban csak annyit mond, hogy „magába szállt”. Ez csupán azt jelenti, hogy átgondolta a helyzetét, és aztán levonta a következtetéseket. Útnak indulásának nem az az oka, hogy különösebben vágyakozott volna apja után. Arról sem hallunk semmit, hogy különösebben megbánta volna, amit tett. Hazatérésének okát ő maga fogalmazza meg, amikor így szól magában: „Apám napszámosainak bőven van mit enniük, én viszont éhen halok itt.” Nem a megbánás, nem az apa utáni vágyakozás ösztönözte hazatérésre, hanem gyomrának üressége. Azért akart hazamenni, mert már nem volt ennivalója. Ne szépítsük a dolgokat! A fiú megtérése, bármilyen fontos is, csak a maga kis világán belüli megtérés volt. És *ez* a megtérés nem fog sok változást eredményezni. Persze, a fiúnak ismét lesz elég ennivalója, de különben semmi nem változik. Pár hét múltán megint unatkozni fog otthon, és ismét kísértést érez majd arra, hogy lelépjen.

Tipikus az a „bánatima” is, amelyet ez a fiú kiagyal. Először magában mondja: „Apám, vétkeztem az ég ellen és ellened. Nem vagyok méltó arra, hogy fiad legyek; sorolj be napszámosaid közé!”

Így képzeli el apját a fiú. Véleménye szerint az apja úgy fog reagálni, ahogyan ő maga reagálna, ha apja helyében lenne. Rettenetesen kicsinyes apaképet hordoz magában ez a fiú: apja csak az ő jobbik énjének kivetítése. „Ha apám helyében lennék, megpróbálnék jó apa lenni; így és így tennék.”

És ekkor jön a nagy meglepetés.

Egyáltalán nem következik be, hogy a fiúnak fel kell keresnie az apját. Úgy látszik, apja mindig is várt rá, és alighogy meglátja fiát, máris elébe siet. Ez egészen rendkívüli az akkori viszonyok között. Hiszen az apa mégiscsak egy pátriárka, megbecsült személy, az egész klán főnöke. Nem így a példázatunkban. Ez az apa megfeledkezik magáról. Elébe siet fiának, mert részvét mozgatja – halljuk. Mi több, fia nyakába borul, és hevesen csókolgatja. És amikor aztán a fiú elkezdeni felmondani kiagyalt „bánatimáját”, apja nem engedi, hogy kibeszélje magát. Máris kiadja az utasításokat a nagy ünneplésre. Elő a legjobb ruhával! Gyűrűt az ujjára! Ez azt jelenti, hogy a fiút teljes mértékben visszahelyezik fiúi jogaiba. Le kell vágni a hizlalt borjút! Minden jobb módú család készenlétben tartott egy hizlalt borjút arra az esetre, ha fontos vendégek érkeznek. Most ez az eset áll elő. Nagy ünneplést hirdetnek: „Együnk és vigadjunk!” Az apa az indoklást is megadja: „A fiam halott volt, de újra él; elveszett, de megkerült.” És elkezdenek vidáman ünnepelni.

Hát igen, mit tehet ilyenkor az ember? Most minden szó fölösleges. De a hallgatók, illetve az olvasók is tehetetlenek. Nincs szükség hosszas magyarázkodásra. Az ember nagyon is örül, hogy minden jó véget ért. Ki ne venne részt egy ilyen ünnepen? Ki ne lenne boldog a *happy end* miatt?

Az idősebb fiú

De itt el kell még intézni valami fontosat. Kissé szem elől tévesztettük ugyanis az idősebb fiút. Munkából érkezik haza, és meghallja a zenét meg a táncot. Megkérdezi az egyik szolgát, mi folyik itt, és az ezt a magyarázatot adja neki: „Visszajött az öcséd, és apád levágatta a hizlalt borjút.” És rögtön közli vele a valódi indokot is: „Mivel épen és egészségesen visszakapta.”

A hallgató vagy az olvasó feszülten figyel, hogyan fog reagálni a fiú. Másképp reagál, mint az apja. És most nagyon fontos, hogy ne törjünk elsietetten pálcát a fiú fölött. Egyszerűen *nem képes* másképp reagálni. Mégpedig nem azért, mert irigy. Nem is azért, mert versenytársat lát az öccsében. Azért sem, mert öntelt és szeretetlen. Az elbeszélő számára igen fontos, hogy a hallgató vagy az olvasó

komolyan vegye a fiú indoklását, és ne rontson rá elsietett ítélettel. Az idősebb fiúban ugyanis önmagát tanulhatja meg megérteni. Ez az oka annak, hogy az elbeszélő olyan kiadósan szóhoz juttatja az idősebb fiút. „Annyi éven át gürcöltem számodra, mint egy rabszolga. Sosem voltam engedetlen. És mit kaptam érte? Nekem még egy kecskegidát sem adtál soha, hogy ünnepelhessek a barátaimmal.”

Azt hiszem, ezt meg kellene értenünk. A fiú úgy érzi: egészen egyszerűen becsapták. Mindennap pontosan ott volt a munkában. Feleselés nélkül megtette, amit tenni kellett. Az apának ezt közvetve el is kell ismernie; legalábbis semmiféle szemrehányást nem tesz a fiának. De azt sem mondja neki: „Minek dolgoztál annyit? Hangulatosabban is alakíthattad volna az életedet.” Nem. Én nagyon jól megértem az idősebb fiú rossz érzését és bosszankodását. Rendületlenül húzta az igát, és sosem ismerték el különösebben. Ásító unalom uralkodott a ház körül. De most, most visszajön ez a másik, és máris nagy ünnepet csapnak. Nem aránytalanság és túlzás ez?

Persze nekem sem tetszik különösebben, ahogyan az idősebb fiú érvel. „Ez itt, a te fiad” – jellemző módon nem azt mondja, „az öcsém” –, „ez itt, a te fiad szajhákkal verte el a pénzedet.” Ezt nem kellett volna mondania. A fiatalabb fiú sorsáról beszámoló elbeszélő egyetlen szóval sem említ szajhákat. Honnan tudja hát az otthon maradt fiú, mit csinált a fiatalabb a távoli országokban? (Pikáns dolog, hogy egyébként is gyakran előfordul: a fiatalabbak kilengését szívesen hozzák összefüggésbe a hatodik parancsolattal. Csak nem az illetők be nem vallott kívánságai fejeződnek ki ebben? De hagyjuk!)

A mi helyünk a példázatban

Az idősebb fiú kifejezi rossz érzését, és nagyjában-egészében igazat kell adnom neki. Akik jól alkalmazkodnak, akik naponta megteszik a kötelességüket, akik sosem adnak okot panaszra, azokat tulajdonképpen mindig kevéssé jutalmazzák meg jó magaviseletükért, lojalitásukért. De aztán jön egy serdületlen ifjonc, aki még sosem vitt végbe értelmes dolgot, bever néhány kirakatüveget, és már az egész világ vele foglalkozik. Mindig azok járnak a legrosszabbul, akik kötelességtudóan és feltűnés nélkül végzik a munkájukat. Róluk senki sem beszél. Ők nem kerülnek az újságok címoldalára. Nem jelenti-e ez azt, hogy teljesen fejük tetejére állítjuk a dolgokat?

De figyeljünk csak jól! Nagyjából ugyanezért tiltakozik az idősebb fiú. Ő a mi szószólónk az elbeszélésben.

Csodálkozom, hogy a történetet elbeszélő Jézus milyen jól átlát az emberek gondolkodásán. Azon is csodálkozom, mennyi megértést tanúsít Jézus e gondolkodásmód iránt, amikor hagyja, hogy az idősebb fiú ilyen hosszasan magyarázkodjon. Történetével ily módon ott szólítja meg hallgatóit, ahol azok tartanak: bosszúságukban, megrövidítettségükben, rossz érzésükben, az igazságosságot szem előtt tartó gondolkodásukban, önértelmezésükben.

Az „emberekről” beszélek. Nem tartozunk-e ezek közé az emberek közé *mi is*? Az ő bosszúságunk nem a miénk-e? Az ő tiltakozásuk nem a mi tiltakozásunk-e? Az akkori hallgatókkal együtt nem kapunk-e mi is helyet az elbeszélésben? Nem válunk-e velük együtt a történet szereplőivé? Mint ilyenek jobban meg fogjuk érteni annak az apának a felfogását is, akinek most az idősebb fiával kell foglalkoznia.

Az elveszett apa

No igen, mit is mondjon az apa az ő „lázadó” fiának? Hogyan viselkedjék?

Nekem mindenekelőtt az tűnik fel, hogy az apa két dolgot *nem* tesz: Először is: Nem tesz szemrehányást az idősebb fiúnak. Nem mondja neki: „Te magad vagy a hibás azért, ha annyit gürcöltél; én sosem ösztönöztelek erre.” Erkölcsi prédikációt sem tart a fiának. Nem mondja neki: „Ne légy már ilyen öntelt!” Az apa nyilvánvalóan nagyon is jól tudja, hogy a szemrehányások nem segítenek. Másodszor: Az apa nem állítja példaképül a fiatalabb fiút. Nem mondja az idősebbnek: „Ha te is leléptél volna, akkor most neked is elébed sietnék, és átölelnélek.” Semmi ilyesmiről nincs szó. Azzal, hogy az apa karjaiba veszi a fiatalabb fiút, semmiképp sem akarja szépíteni, amit az tett.

Ez sajátos gondolatot juttat eszembe: A két fiúnak az apával szembeni beállítottsága egyáltalán nem esik olyan messze egymástól! Megfontolásaik és viselkedésük nagyon is közel áll egymáshoz.

Az a fiú, aki lelépett, úgy véli, most hosszú bánatimát kell fölmondania az apjának; úgy gondolkodik az apjáról, ahogyan önmagáról képzeli, hogyan cselekedne jó apaként. És zavarja őt az apja, mivel szeretetével és irgalmával közeledik őhozzá. A fiatalabb fiú azért lépett le, mert úgy vélte, ezáltal válhat egyenrangúvá. Csak hát közben tönkrement, és kénytelen volt rabszolgának eladni magát. Az idősebb fiú derék módon otthon maradt, de egész idő alatt nem tudott megszabadulni rabszolgai szemléletétől.

Ez köti össze kettőjüket: *egyikük sem élt fiúi szabadságával*. Mindkettő rabszolgalélek maradt. Mindketten egy nagyon szűkös igazságossági felfogásra építve gondolkodnak. Egyikük sem képes arra, hogy levesse szűkkeblűségét. Valamiképpen mégiscsak igazuk van azoknak, akik *Az elveszett fiúk példázata* címet adják ennek a példabeszédnek.

De mi az, ami annyira más az apában? Egy biztos: személye mindkét fiút bosszantja. A fiatalabb szóhoz sem jut; az idősebb megpróbál kifakadással könnyíteni magán. Az apa azonban mindkettőjükkel szemben szerető apának bizonyul. A fiatalabbnak megbocsát; a szeretethez hozzátartozik, hogy megbocsát. Az idősebbet kéri; a szeretethez hozzátartozik, hogy kér. Az apa nem ismer más „érvet”,

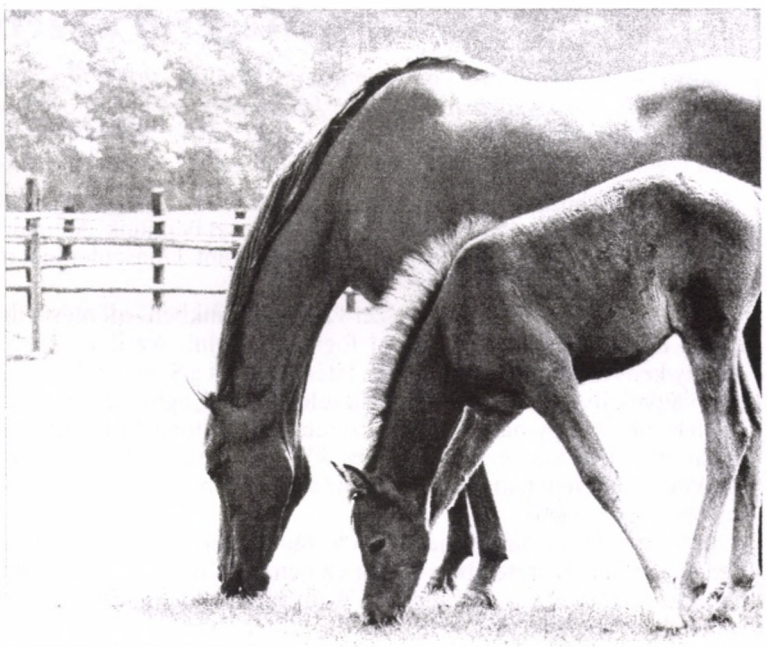

csak a szeretet érvét – ha érv az egyáltalán. Egyszer kérlelve, máskor megbocsátva. És éppen ebben mutatkozik meg az apa tehetetlensége. Úgy tűnik, nincs más lehetősége, mint megbocsátani és kérni. Semmi szemrehányás, semmi kioktatás, és mindenekelőtt semmi nyomásgyakorlás.

Figyeljünk föl arra, mit mond az apa az idősebb fiú bosszankodására: „De hiszen nem tehetünk mást, mint hogy örülünk és ünnepelünk. Mert az öcséd halott volt, s most megint él. Elveszett, de most megkerült.” Milyen más magyarázatot adhatna az apa? Egyszerűen örülnie *kellett*. Egyszerűen ünnepelnie *kellett*. Csak meghívhatja az idősebb fiút, hogy ünnepeljen velük. Nem is korholja hamis igazságosság-érzetéért. Inkább úgy véli, *most* nem annak van az ideje, hogy ragaszkodjék az igazságosságra építő álláspontjához; mert *most* a szeretet, az irgalom és az ünneplés ideje van.

Semmi kétség: Ennek a példázatnak is sok köze van magához Jézushoz, mert Jézus személyében a *Most* érkezett el: az ünneplés Most-ja. És aki most morog, az rosszkor morog: nem fog eljutni az ünnepléshez.

A példázatbeli apa számára ez a lényeg: hogy idősebb fia részt vegyen az ünnepen, hogy csatlakozzék apja öröméhez. Ezért csak kérni tudja őt. Számára az a fontos, hogy újra megtalálják az egységet: hogy fiai eggyé legyenek az ünneplésben. Ezt akarja elérni szeretetével.

Az ajánlat

A példázat szeretne megszabadítani minket szűkkeblűségünktől és elfogultságunktól – bármely oldalon állunk is. Mindenekelőtt szűkös istenképünktől szeretne megszabadítani minket, szeretné ellazítani istenképünket, hogy valamennyien egymásra találjunk. Nem az a fontos, hogy elveszettekre és otthon maradottakra osszuk fel az embereket, hanem az, hogy valamennyien találkozzunk egymással, egymásra találjunk az elveszettek ünnepén. Mert valamennyien elveszettek vagyunk. Azt hiszem, mindig egyszerre vagyunk mindkettők: elveszett, illetve otthon maradt fiak. Mindkét fiúnak szüksége van arra, hogy az apa közeledjék feléje – akár úgy, hogy átöleli, akár úgy, hogy kéri. Nekünk, szatócs- és rabszolgalelkű embereknek szükségünk van arra, hogy túllássunk szűkös látóhatárunkon. Így vagy úgy, de szükségünk van arra, hogy ellazuljon az istenképünk, de az emberképünk is. Így vagy úgy, de szükségünk van arra, hogy egymásra találjunk a nagy ünnepen.

Az ünnep már megkezdődött

E példázat kommentálásakor különösen nehéz eljutni a befejezéshez. Ez valószínűleg azzal függ össze, hogy magának a példázatnak nincs befejezése. Hiszen nem tudjuk, vajon az otthon maradt fiú végül is úgy tudott-e dönteni, hogy részt vesz az ünnepen. A példázat végén csak az apa meghívó kérése áll. De valahányszor olvassuk vagy halljuk ezt a példázatot, mi magunk lépünk az idősebbik fiú helyébe.

Azt, hogy az apa elébünk jön, és karjaiba zár minket, talán nem olyan nehéz elképzelnünk. Nehezebbé akkor válik a helyzet, amikor meghív minket arra, hogy vegyünk részt az ünnepen. Azoknak az ünnepén, akiknek ő már megbocsátott. Azoknak az ünnepén, akik annyira nincsenek ínyünkre… És azt hiszem, egész keresztény létünk abban áll, hogy keressük a választ, mindennap keressük azt a választ, amelyet az idősebb fiúnak adnia kellene. Egész keresztény életünknek válasznak kellene lennie az ünnepi meghívóra. A döntést nekünk kell meghoznunk. Rajtunk fordul, valóságos ünnep jön-e létre.

És még egy utolsó megjegyzés. Kérem, vegyük figyelembe, micsoda diszkrécióval dolgozik az apa az ünnepért. Nem fenyegeti a fiát. Nem is fogja kézen, és nem is vonszolja be a tisztaszobába. Kéri őt. Ez a szeretet egyetlen formája. Jézus ebben is hasonlít a példázatbeli apára. Ezt nekünk is tudatosítanunk kellene, amikor Istenről beszélünk másoknak. Legyünk diszkrétek! Legyünk meghívóak! Ne tegyük tönkre e példázat finomságát és tartózkodását azzal, hogy nyomást gyakorlunk! A példázatbeli apa diszkréciója és türelme „fertőzően” hat. Így fogjuk „megfertőzni” egymást annak érdekében, hogy részt vegyünk az ünnepen.

Mert életünk *valóban* ünnepi meghívó; meghívás arra az ünnepre, amely már *most* lehetséges ebben a világban.

Hermann-Josef Venetz

Forrás:
Gleichnisse Jesu für heute, Düsseldorf 1991, 74-89. (rövidítve)

Megérni a szeretetre

„Ezután mondott nekik egy hasonlatot: „Gondoljatok a fügefára és a többi fára. Amikor már gyümölcsöt hoznak, tudjátok, hogy nemsokára itt a nyár. Így ti is, mihelyt látjátok, hogy ezek mind bekövetkeznek, tudjátok, hogy közel van az Isten országa. Bizony mondom nektek, nem múlik el ez a nemzedék, míg mindezek be nem következnek. Ég és föld elmúlnak, de az én szavaim nem múlnak el…” (Lukács 21,29-35)

Isten várja, hogy kialakuljon bennünk a szeretet. Ez egy folyamat eredménye. A folyamat elindítója Isten vonzereje. A vonzerő kíváncsiságot, érdeklődést ébreszt bennünk. A gondolkodó ember elindul a keresés útján. Ebben benne van a megtérésünk és az újjászületésünk egyaránt. Újjászületünk, mert Isten felé fordulunk, mert tetszeni akarunk neki.

Újjászületés, azt hiszem, egyszer van az életünkben – döntés, elhatározás sokszor. Isten felé fordulásunk következtében a cselekedetek szeretetből fognak fakadni. Az ilyen cselekedetek eredményét nevezi Jézus gyümölcsnek, amely kedves a mi jó Istenünknek. Isten akaratát a Szentírásból ismerjük, és alapvetően a szeretetről szól. Amikor képes vagyok ilyen lelkülettel a másik felé fordulni, egyszer csak olyan lesz a hatásom, hogy ő is felébred, és szeretettel cselekszik. Az egymást melegítő szeretet ad ízelítőt abból, milyen is Isten Országa. Azért csak ízelítőt, mert folyamatosan meg kell küzdenünk a helyes döntésért. Amikor nem sikerül, felhőt hozunk létre, árnyékot vetünk, és nincs gyümölcsöt érlelő napsugár. A napsütés gyakoriságát, tartósságát belső imával lehet elérni, amihez viszont jó lelkiismeret és csend kell.

Jézus a nyárhoz hasonlítja Isten Országát, mert nyáron folyamatosan melegít a nap. Folyamatosan részesülünk Isten és egymás szeretetében. Amíg ez nem történik meg, törekednünk kell rá. *„…nem múlik el ez a nemzedék, míg mindezek be nem következnek …”* A mi szeretetünk is napsugár, amely érlel, és gyümölcse a boldogság.

Istenem, segíts bennünket Szentlelkeddel, hogy napsugarad tudjunk lenni! Ámen.

Balaton Istvánné Inci

Egy anyai apa – és a fiai

[969](11) Ezt mondta: ***„Egy embernek két fia volt.*** (12) ***A fiatalabbik így szólt az apához: »Apám, add ki nekem a vagyon rám eső részét!« Ő pedig megosztotta köztük a [megélhetést szolgáló] javakat.***[970] (13) ***Néhány nap múltán a fiatalabbik fiú mindent összeszedett***[971]***, elutazott egy távoli vidékre***[972]***, és ott önsorsrontó***[973] ***életmóddal eltékozolta vagyonát.*** (14) ***Miután mindenét elköltötte, hatalmas éhínség lett szerte azon a vidéken, s ő elkezdett nélkülözni.*** (15) ***Elment hát, és beállt annak a vidéknek az egyik polgárához, s [az***[974]***] kiküldte őt a mezőire disznókat legeltetni***[975]***.*** (16) [976]***Szívesen megtöltötte volna a gyomrát***[977] ***[csak] azzal***[978] ***[is], amit a disznók ettek, de***[979] ***senki sem adott neki.*** (17) ***Akkor magába szállt***[980]***, és így szólt: »Apámnak hány bérese bővelkedik kenyérben, én pedig itt pusztulok éhen!*** (18) ***Felkelek, elmegyek apámhoz***[981]***, és ezt mondom majd neki: Apám, bűnt követtem el az ég***[982] ***ellen és ellened***[983]***,*** (19) ***többé nem érdemlem meg, hogy fiadnak hívjanak; tégy engem a béreseid közül eggyé***[984]***!«*** (20) ***Felkelt hát, és elment apjához. Még messze volt onnan, amikor apja***

969 A köznapi felfogás szerint az alábbi példabeszéd főszereplője a „tékozló fiú”, csakhogy vele egyenrangúan fontos szereplő a bátyja, a tényleges főszereplő pedig az apa. Nem allegóriáról van szó, hanem az életből vett történetről, amint Isten kétszeri (körülírásos) megnevezése is mutatja (18. és 21.: „az ég ellen és ellened”); az apa tehát nem Isten, hanem egy földi apa, de bizonyos szófordulatokon mégis átcsillan, hogy szeretetével mégiscsak Isten jóságát példázza (ld. 983. lábj.: „színed előtt” – vö. 10. v.: „Isten angyalainak színe előtt”).

970 A vagyon átadásának két jogi formája volt: 1. végrendelettel történő örökségbe adás az apa halála esetére, 2. odaajándékozás még az apa életében. Úgy tűnik, itt a második esetről van szó. Mivel két fiú volt ebben a családban (a lányok csak akkor örökölhettek, ha nem született fiú: 4Móz 27,8), s a jog szerint az elsőszülöttnek kétszer annyi járt, mint a többi fiúnak (5Móz 21,17), a kisebbik fiút a vagyon egyharmada illette meg. A nagyobbik fiúnak járt tehát a vagyon kétharmada, de egyelőre csak annak tulajdonjoga (ezért az apa nem adhatta volna el azt mezőt, ahonnan a 25. v. szerint fia éppen hazatér), rendelkezési joga és haszonélvezeti joga nem (ha a fiú eladta volna azt a földet, a vevő csak az apa halála után vehette volna birtokba, illetve a haszonélvezeti jog korlátlanul az apát illette haláláig). – Ezek alapján elképzelhető, hogy a kisebbik fiúnak az apja elleni bűne (18. és 21. v.) abban állt, hogy még apja életében eladta (illetve aztán eltékozolta) az örökségét, hiszen ahhoz nem volt joga – az „ég”, azaz Isten elleni bűne pedig abban, hogy önsorsrontó életmódot folytatott.

971 Miután minden örökségét pénzzé tette.

972 Vagyis kivándorolt. Abban az időben nagy csábítást jelentettek a Földközi-tenger partjának kereskedővárosai, különös tekintettel a gyakori palesztinai éhínségekre. A zsidó diaszpóra ekkori létszámát 4 millióra becsülik, miközben Palesztina lakossága legfeljebb félmillió lehetett.
A fiatalabbik fiú nyilvánvalóan nőtlen még, ezért életkorát a fiúk szokásos házasodási koránál, 18-20 évnél kevesebbre tehetjük.

973 Sokszor fordítják „kicsapongó, züllött”, vagy „dőzsölő” életnek az eredeti kifejezést *(dzón aszótósz)*, de ez alighanem az idősebbik fiú 30. versbeli vádaskodásának hatására történik, aminek a megbízhatósága több mint kétséges, hiszen honnan tudhatta volna pontosan, hogyan is élt öccse a távolban. Az *aszótósz* módhatározószó sokkal tárgyszerűbb és higgadtabb: a *szódzein, szótéria,* vagyis az „üdvösségre vezetés, megmentés, megtartás” szócsaládja áll mögötte, persze a görög „a” fosztóképző miatt itt az ellentétes tartalmakra kell gondolni, vagyis olyan magatartásra, amely nem üdvö(ssége)t, megmentést, megtartást eredményez, hanem romlást, tönkremenést, pusztulást. Tehát az „üdvösségre, jóra vezető, helyes” életmóddal ellentétes, „romlásba vezető” életmódról van itt szó, ezt próbáltuk összefoglalni az „önsorsrontó” jelzővel. Hogy aztán ez fegyelmezetlenségben, rendetlenségben, hanyagságban, nemtörődömségben, tékozlásban, pocsékolásban, zabolátlanságban, dőzsölésben vagy kicsapongásban (vagy ezek valamilyen keverékében) állt-e, nem tudjuk.

974 A beszédben/szövegben nem jelzett alanyváltás semitizmus.

975 Tisztátalannak számító állatokkal (3Móz 11,7) kell foglalkoznia, nem tudja megtartani a szombatot stb.: a legmélyebb megaláztatást szenvedi el, és gyakorlatilag arra kényszerül, hogy folyamatosan megtagadja vallását. Közismert volt a mondás: „Átkozott az az ember, aki disznót tenyészt.”

976 Jelzés nélküli (vissza)váltás az előző alanyra (vö. 974. lábj.).

977 Ezt az otrombának számító kifejezést több kódex is törli, s helyette azt írják: „jóllakott volna”.

978 Az eredetiben: „azokkal a szarvacskákkal / hüvelyekkel”, azaz „hüvelyes terméssel”. A szentjánoskenyérfa 20-25 cm hosszú, 2-3 cm széles terméséről van szó, amelynek édeskés gyümölcsvelője akár 50% cukrot is tartalmazhat. Jézus környezetében mindenekelőtt állati táplálékul szolgált, de olykor a nyomorgók is ráfanyalodtak.

979 A fordítások ingadoznak: egyesek „de”-vel, mások „és”-sel adják vissza a görög *kai*-t, nyilvánvalóan annak függvényében, hogyan értelmezik a „senki sem adott neki”-t; a „de” arra utal, hogy „(senki sem adott neki) abból”, ti. a disznók eledeléből. Ám lehetséges másik értelmezés is, s akkor így foghatjuk fel ezt a verset: „Szívesen megtöltötte volna a gyomrát azzal, amit a disznók ettek – ha nem undorodott volna tőle; és senki sem adott neki enni (így kénytelen volt lopni valami ennivalót).”

980 A héberben-arámban a bűnbánattartás kifejezése.

981 A bajba került fiú magába szállásának és hazatérésének nagyon is prózai oka van: az, hogy éhezik. Jézus egyáltalán nem idealizálja a fiú boldogtalan érzelmeit. A példabeszéd egyébként sem a kisebbik fiú „megtérésére” összpontosít, hanem az apa szeretetére és örömére.

982 Az „ég” („menny”) Isten körülírása (vö. 7. v.).

983 Szó szerint az áll itt (meg a 21. versben is), hogy „színed előtt”.

984 Hiszen végkielégítése óta semmire sem lehet már igénye, még táplálékra és ruhára sem: mindkettőért meg akar dolgozni.

985 Ld. Mk 289.

meglátta őt, és megesett rajta a szíve[985]***, és elébe futott***[986]***, nyakába borult, és összecsókolgatta***[987 988]***.*** (21) ***Ekkor a fiú azt mondta neki: »Apám, bűnt követtem el az ég ellen és ellened, többé nem érdemlem meg, hogy fiadnak hívjanak…«***[989] (22) ***Az apa azonban***[990] ***így szólt rabszolgáihoz: »Gyorsan!***[991] ***Hozzátok elő a legjobb ruhát***[992]***, és***[993] ***adjátok rá, és húzzatok gyűrűt***[994] ***az ujjára, és sarut***[995] ***a lábára,*** (23) ***és vezessétek elő a hizlalt borjút, vágjátok le***[996]***, és együnk [és] vigadjunk,*** (24) ***mert ez az én fiam halott volt, de újból életre kelt, elveszett volt, de rátaláltunk***[997]***!« És elkezdtek vigadni.*** – (25) ***Az idősebbik fia pedig a mezőn volt, és amikor hazajövet közeledett a házhoz, meghallotta [a] zene és [a] körtánc [hangjait].*** (26) ***Odahívta az egyik legényt, és érdeklődött, mit jelentsen ez.*** (27) ***Az pedig ezt mondta neki: »A testvéred jött meg, és apád levágatta a hizlalt borjút, mert egészségesen kapta vissza őt.«*** (28) ***Erre [az idősebbik fiú] megharagudott***[998]***, és nem akart bemenni. Apja azonban kiment***[999]***, és kérlelte***[1000]***.*** (29) ***Ő azonban megfelelt, és ezt mondta apjának: »***[1001]***Nézd, annyi éve végzek neked***[1002] ***rabszolgamunkát, és soha nem szegtem meg a parancsodat, de nekem soha nem adtál egy kecskét [sem], hogy a barátaimmal vigadjak.*** (30) ***De most, amikor***[1003] ***ez a te fiad, aki a te***[1004] ***vagyonodat szajhák-***

986 Rendkívül szokatlan, szinte elképzelhetetlen, hogy egy keleti ember ilyen méltóságán aluli módon cselekedjék, bármennyire sietős legyen is a dolga.

987 A csók a megbocsátás jele (vö. 2Sám 14,33), az összecsókolgatás *(kataphilein)* a felindultságé (vö. Mk 900).

988 Egy (főleg ókori keleti) férfi, apa nem viselkedik így. Így csak egy anya viselkedik. A példabeszédbeli apa alakjában Jézus hihetetlen lélektani pontossággal rajzolja meg Isten nőies-anyai (és férfias-apai) vonásait (vö. 187., 189. és 968. lábj.):
A nőies-anyai vonások: a) Folyton visszavárja elcsavargott gyermekét. Folyton résen van, lesi a kaput, kinéz az utcára. Különben hogyan is vehetné észre már „messziről", hogy a fiú hazafelé közeledik? Amikor meglátja, eléje fut, öleli-csókolja. Egy férfi így nem viselkedik, legalábbis az ókori Keleten nem: ő „úr", aki nem rohan a fia után, s ha az visszajön, akkor is csak megfelelő feltételekkel fogadja vissza. b) Öröme minden mértéket meghaladóan túláradó. Ezt fejezi ki már a rohanás, az ölelés, a csókok is, azután az ünnepi ruha elővétele és a fiú beöltöztetése, a hízott borjú levágása, a lakoma, a zene, a tánc. c) Egyszerűen túllép az igazságosságon (vö. Mt 20,9!). A „tékozló fiú" hazatérésekor elmarad az erkölcsi prédikáció, nincs leszámolás, nincs egyezkedés, mi illeti meg a hazatért tékozlót, és mi nem, és végképp nincs szó büntetésről. (Mellesleg: mindez fölösleges is, hiszen a fiú hazatért, bánja is, amit tett, mi mást kellene csinálni, mint örülni, hogy otthon van, hogy „föltámadt".)
A férfias-apai vonások: a) Van bátorsága, hogy biztosítékok nélkül, első szóra hagyja elmenni fiát „távoli vidékre", a veszélyes világba. Az anyák általában inkább hajlanak arra, hogy magukhoz kössék gyermekeiket, és függőségben tartsák őket; ez az apa viszont fölszabadítja, szabaddá teszi fiát, hiszen az csak így tud felnőtté válni, megérni. b) Képes vállalni, és férfi módra „kihordani" a konfliktushelyzeteket: Nagyobbik fia duzzogásakor nem húzódik meg a házban, hanem kezdeményezően kimegy, szembenéz vele, és kétszeresen is helyreigazítja őt: rámutat arra, hogy nem érte semmiféle jogtalanság (31. v.), és arra is, hogy öccse „tékozló volta" ellenére is a testvére (32. v.). c) Van érzéke az igazságosság iránt: bár „anyaként" túllép az igazságosságon, ez nem jelenti azt, hogy igazságtalan lenne. Megérti, hogy nagyobbik fia úgy érzi, igazságtalanul bántak vele, továbbá elismeri az igazságosság iránti igényét, de közli vele, hogy valójában nem érte őt semmiféle jogtalanság (vö. Mt 20,13!), hiszen minden, ami a sajátja, az a fiáé is. (De itt sem valamiféle hideg-rideg igazságosságról van szó: idősebbik fiát is anyaian „Gyermekem"-nek szólítja, a szívére beszél, kérleli, megindokolja neki, miért is „kell" most ünnepelni.)

989 Az újbóli „gyermekké váláshoz" (= a „gyermeki státus" újbóli elnyeréséhez) hozzátartozik a bűnök megvallása – de fontos tudatosítanunk, hogy az apa (Isten) megbocsátása megelőzi a bűnvallomást: ezt mutatja egész viselkedése (20. v.) és az, hogy nem engedi a fiúnak végigmondani bűnvallomását (22. v.). Vö. Lk 19,9!

990 Az apa a fiú szavába vág, és nem engedi, hogy az végigmondja, amit akart (a legkevésbé sem akarja „megalázni" a béres-lét lehetőségének elhangzásával), sőt, a kimondatlanul maradt szavakat ellenkezőjükre fordítja: nem a béresek (napszámosok) egyikeként, hanem díszvendégként kezeli fiát (ld. 22. v.).

991 Az apa hármas rendelkezése (ruha, gyűrű és saru, borjúvágás) a megbocsátásnak és a gyermeki állapot („jogállás") helyreállításának nyilvánossá tétele: Mindenki vegye tudomásul!

992 Keleten, ahol nem ismerték a rendjeleket, az ünnepi öltözék nagy kitüntetés jele volt: ha a király ki akarta tüntetni valamelyik méltóságot, értékes ruhát ajándékozott neki.

993 Az utasításokban ötször ismétlődő „és" alighanem az apa felindultságát fejezi ki. Vö. 910. lábj.

994 Pecsétgyűrűre kell gondolnunk; átadása „a hatalom átruházását" jelenti (vö. 1Makk 6,15).

995 A saru (szandál) luxusnak számított, szabad férfiak hordták: az apa nem akarja, hogy fia továbbra is mezítláb járjon, mint a rabszolgák.

996 Általában ritkán ettek húst. Rendkívüli alkalmakra egy hizlalt borjút tartottak készenlétben. Levágása örömünnep a család és a cselédség számára, s a hazatért fiúnak az asztalközösségbe történő ünnepélyes visszavételét jelenti.

997 Két erős kép jelzi a fordulatot: a halottfeltámadás (vö. 7,22) és az elbolyongott juh hazavitele a nyájhoz (vö. 15,5-6).

998 Az idősebbik fiú szemléletmódja és viselkedése hajszálpontosan megfelel a farizeusokénak és írástudókénak (ld. 15,2).

999 Az apa nagyobbik fia kedvéért is elhagyja a házat… (vö. 20. v.).

1000 Barátságosan és kitartóan biztatja dacos fiát: feltűnő az *imperfectum* használata, és megfelel az előző mondat második részében használt imperfectumnak, amely a fiú bemenni nem akarásának tartósságát fejezi ki; egyébként a példabeszéd szinte minden igéje *aoristos*-ban áll.

1001 Sutba vágva a keleti udvariasság minimumát is, mellőzi a megszólítást (vö. Mt 20,12!), majd három szemrehányással halmozza el apját (s a következő versben egy negyedikkel).

1002 Ez a „neked" arra utal, hogy nem csupán rabszolgamunkát végzett (véleménye szerint!), hanem ő maga is rabszolgalélek volt.

1003 „Ez a te fiad": megvető (vö. 18,9.11 és 998. lábj., illetve 18,5; 20,14), gúnyos szemrehányás az apjának, s ugyanakkor a testvéri viszony megtagadása is.

1004 A görögben a fordított szórend hangsúlyossá teszi a birtokos névmást, így ez a „te" is a gúny megnyilvánulása.

1005 Az apa megszólítja a fiút (vö. Mt 20,13!), méghozzá nagyon szeretetteljesen; a kifejezés értelme: „Kedves fiam!"

kal élte fel, megjött, levágattad neki a hizlalt borjút.« (31) ***Ő azonban azt mondta neki: »***[1005]***Gyermekem, te mindenkor velem vagy, és minden, ami az enyém, a tiéd***[1006] ***[is].*** (32) ***De [most] vigadnod és örülnöd***[1007] ***kellene, mert***[1008]***ez a te testvéred***[1009] ***halott volt, de (újból)***[1010] ***életre kelt, elveszett [volt], de rátaláltunk.«»***[1011]

Gromon András

Ez az elemzés részlet a szerző 2007-ben megjelent Lukács-kommentárjából.

1006 Azután, hogy a kisebbik fiú már megkapta, és el is tékozolta járandóságát, ez a megállapítás teljesen helytálló – természetesen abban az értelemben, hogy az idősebb fiúé az apa minden vagyonának tulajdonjoga (a rendelkezési és haszonélvezeti jog gyakorlásáról világosan tanúskodnak a 22-23. versben említett apai rendelkezések). Vö. 970. lábj.

1007 Ez a „kell” *(dei)* „irreális” jelentése (vö. Mt 18,33; Zsid 9,26); az apa szavai így szemrehányást fejeznek ki: Vigadnod és örülnöd „kellene” (egészen pontosan: „kellett volna”), hiszen a testvéred halott volt, de életre kelt… Ám alkalmazható lenne a „kell” „reális” jelentése is; az apa szavai ekkor mentegetőzésül szolgálnának: „Muszáj volt” lakomát rendeznem, hiszen határtalan örömömben mi mást tehettem volna!? A két értelmezés egyszerre is helytálló lehet. Azért döntöttünk az első mellett, mert így jelenik meg világosan a párhuzam a 23-24. verssel: ott is, itt is az együtt örvendezésre való felszólítás hangzik el.

1008 Lehetséges, hogy a 30. verstől eltérően itt semitizmussal, nevezetesen a mutató névmás fölösleges használatával van dolgunk (vö. Mt 18,14; 25,40!); ebben az esetben nem kellene lefordítani. Csakhogy nagyon is valószínű, hogy ez tudatosan ironikus (és helyesbítő) válasz (ld. köv. lábj.) a nagyobbik fiú „ez a te fiad” kifejezésére.

1009 Az apa szemében – amint ez egyébként is nyilvánvaló – a „tékozló” fiú változatlanul (vagy legalábbis újra) testvére a „tisztességesnek”.

1010 Sok kódex itt is az *anadzén* igét használja, mint a 24. versben.

1011 Ahogyan a nyílvessző egy ponton csapódik célba, úgy a példabeszédek is általában „egycsúcsúak”, azaz egyetlen fő mondanivalót akarnak szemléltetni. Van azonban néhány ún. „kétcsúcsú” példabeszéd, amelyek két eseményt ábrázolnak, és kettős mondanivalóval is bírnak, noha a hangsúly mindig a második csúcsponton, a második mondanivalón van. Ezek közé tartozik az egyforma bérfizetésről (Mt 20,1-8.9-15), (talán) a királyi menyegzőről (Mt 22,1-10.11-13), a gazdag emberről és a szegény Lázárról (Lk 16,19-23.24-31) szóló, valamint az éppen most tárgyalt példabeszéd, amelynek kétrészességét erőteljesen aláhúzza az, hogy mindkét rész szinte rímszerűen ugyanazzal a mondással zárul (24. és 32. V.)
Az első rész (11-24. v.) a kisebbik fiú távozását, vagyona eltékozlását, majd hazatérését ábrázolja, és a hazatérésének örömére rendezett örömlakomában csúcsosodik ki, mondanivalója pedig (a hagyományos istenkép súlyos következményekkel bíró megváltoztatásaként…): Ilyen az Isten! Ilyen jóságos, ilyen irgalmas (vö. 187. és 189. lábj.), ekkora a szeretete, ekkora az öröme az elveszettek hazatérésén!
A (11. versben már előkészített) második rész (25-32. v.) a nagyobbik fiú életvitelét, illetve az örömünnep elleni zúgolódását, majd az apa és fia párbeszédét mutatja be, a „farizeusoknak és írástudóknak”, az „igazaknak” (vö. 959. lábj.), a tisztességes embereknek címzett mondanivalója pedig, s ezzel az egész példabeszéd lényegi mondanivalója: Ha egyszer Isten ilyen jó, és ekkora az öröme a hazatérteken, akkor ne legyetek ti se olyan szeretetlenek és olyan örömtelenek! A lelkileg halottak feltámadnak, az eltévelyedettek hazatalálnak – örüljetek együtt Istennel, örüljetek együtt a hazatértekkel!
Az Istenről rajzolt vonzó képpel Jézus valójában zúgolódó ellenfelein akar segíteni, mert őket is meg akarja menteni: a magukat tisztességesnek és igaznak tartókat csalogatja, buzdítja „megtérésre”, gondolkodásuk és életgyakorlatuk átalakítására, Isten (és a maga) példájának követésére. Azt szeretné, ha be tudnának lépni az ingyenesen ajándékozó szeretet világába („Isten országába”), és örülni tudnának mások „meg nem érdemelt” szerencséjének (vö. Mt 20,1-15; Lk 619, b) pont!). Ha viszont mégis megmaradnak az igazságosság sorompói között, akkor kívül rekednek Isten országán, amint egy nagyon hasonló példázat szemlélteti (Mt 21,28-32; vö. Lk 16,16; 18,14a; továbbá Lk 256 és 265!), és a maguk választotta „hideg pokolban” majd „bőgnek és fogukat csikorgatják”, tovább zúgolódnak – természetesen Isten „igazságtalansága” miatt (vö. Mt 22,11-13). De a szeretet ünnepét ezért még nem fogják lefújni.
A példabeszéd hirtelenül, tényleges befejezés nélkül ér véget. Ez a lezáratlanság talán Jézusnak az ellenfeleivel kapcsolatos reményét fejezi ki – vagy a meghívást a példabeszéd minden hallgatója, olvasója számára…

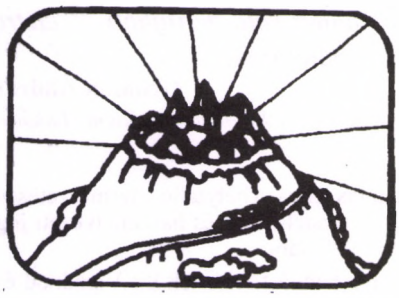

„Állva akarok maradni”

Egy 20. századi vértanú portréja

Tudjuk, hogy **Alfred Delp** az ún. Kreisau-i Körhöz tartozott, és Hitler elleni összeesküvőként 1945-ben felakasztották Berlin-Plötzensee-ben. Valaki talán azt is tudja, hogy a katolikus Németországban az elsők egyikeként nézett szembe a barna mozgalom világnézeti kihívásával. Kevésbé ismert, hogy a „kreisau-iak” körében hamar a jövőbeli társadalmi és gazdasági körvonalak specialistájává vált. Teljesen feledésbe merültek Németország háború utáni újjáépítéséről írott tanulmányai. Nyoma veszett a „perszonális szocializmusról” kialakított modelljének, amely egy emberségesebb társadalmat tartott szem előtt. Érdemes tehát újra felfedezni a teljes Alfred Delpet, a korát megelőző bátor gondolkodót és a szívós hívőt, aki két lábbal állt a 20. században. „Hogy ez búcsúlevél-e, vagy sem, nem tudom. Hiszen manapság sosem tudhatjuk ezt... Ne aggódj, igyekszem semmit el nem rontani, akkor sem, ha az akasztófa várna rám. Hiszen Isten ereje minden utunkon velünk van.” – Alfred Delp nem volt hős és sugárzó vértanú. Amikor ezt a levelet írta 1944. december 16-án a Berlin-Tegel-i börtönben, megbilincselt kézzel, akkor kétségbeesetten kapaszkodott abba a reménybe, hogy talán mégis csoda történik, kegyelmi kérvényei sikerrel járnak, a háború döntő fordulatot vesz.

Kegyetlenül magányosnak érezte magát, fogfájástól szenvedett, állcsontjában és homloküregében elgennyesedett csomók voltak, háta a Gestapo-kihallgatások során kapott barbár verésektől sajgott. A börtönvezetés parancsára priccse fölött egész éjszaka égő lámpa őrületbe kergette. Amikor a szövetséges bombázók Berlint támadták, semmit sem kívánt mohóbban, mint hogy találat érje Tegelt; az elhozta volna számára a megváltó halált, vagy lehetővé tette volna a menekülést. Bizonyos órákban már csak „egy véres nyüszítés” volt, vallotta meg egy börtönből kicsempészett levelében.

De vigasztalansága közepette felfedezett valamit ez a „nem hős”. Még egy idézet december 16-i leveléből: „Hidd el nekem, ezek a hetek olyanok, mint egy keserű és kérlelhetetlen ítélet eddigi életemről. Hiszen az nem múlt el. Nagy kérdésként áll itt, és végső válaszára, kiformálódására vár... Isten olyan kiúttalanná tett engem... Egyik ajtó zárult be a másik után... Kívülről semmi segítség nem jött... Így állok most, egy szűk cellába zárva és megkötözve; csak két kiút van: az egyik az akasztófán át vezet Isten világosságába, a másik a csodán keresztül egy új küldetés felé.”

Mindkettő megvalósult. 1945. február 2-án Berlin-Plötzensee-ben felakasztották, mégpedig egy henteskampóra, aztán hamvait szétszórták a mezőn, gyászjelentés közzétételét megtiltották. Ám Delp küldetése nem ért véget: még ma is klasszikus példája ő annak az erőnek, amellyel a hit tölthet el egy emberi életet. Börtöncellájában megismerte az elhagyatottságot és a nyomorúságot – és alternatív istentapasztalatra tett szert. Arra az Istenre talált rá, akivel a sötétségben és a szakadékban találkozik az ember. A megfeszített Istenre.

Alfred Delp 1907-ben született Mannheimben, és vegyes vallású szülői házban nőtt föl. Apja, aki egy betegbiztosító pénztári fiókot vezetett, protestáns volt, és a szociáldemokratákkal szimpatizált. Anyja – korábban szakácsnő egy tiszti háztartásban, majd egy tanyán dolgozott, hogy sok gyermekét táplálni tudja – mindenestül katolikus családból származott.

Alfred már korán kimutatta önállóságát. Az evangélikus népiskolába járt – és a katolikus pappal került bensőséges barátságba. Súrlódása támadt az evangélikus lelkésszel, és ezért megtagadta a konfirmáción való részvételt, helyette a katolikus első áldozást választotta. Diáktársai elmondása szerint minden volt, csak mintagyerek nem, de az érettségit osztályelsőként tette le. Ezután rögtön belépett a jezsuita rendbe. Motívumairól igencsak szófukar felvilágosítást adott: hiszi, hogy ott szolgálhatja legjobban Istent. Delp intellektuális tehetsége és hallatlan olvasottsága általános elismerésre talált. Nehézségeket csak makacssága és keményfejűsége okozott neki: novíciusmestere megbotránkozott túlságosan „protestáns” színezetű gondolatmenetein, és kajánul azt tanácsolta neki, hogy előbb a katolikus katekizmust tanulmányozza. Több volt ez, mint tipikus nemzedéki konfliktus, mert úgy tűnik, Delp nem volt könnyű eset.

Egyik akkori rendtársa így emlékezik vissza: „Számomra mindig kettős személyiségnek tűnt: roppant idealizmusa, a hallatlan energia, amellyel a munkába vetette magát, személyes részvétele mindenben, amibe belefogott, mindez hivatástudatának komolyságáról és radikalitásáról tanúskodott. Ugyanakkor azonban volt benne valami nyughatatlanság, s gyakran az önuralom hiánya jellemezte. Kemény viselkedésével nemegyszer taszította az embereket, gyakran önteltnek hatott, és sosem nyílt meg könnyen.” Novíciustársai persze kihasználták Delp intellektuális tehetségét. A tanári kar tagja volt a kedvelt, de meglehetősen igényes fiatal Karl Rahner. Amikor nem készültek fel rendesen egy órára, az agyafúrt szeminaristák fölbiztatták Alfred Delpet, aki szellemes kérdéseivel végtelen vitába keverte Rahnert, és a tananyag kikérdezésére már nem maradt idő. Úgy látszik, Delp fő érdeklődése akkoriban – Martin Heideggerrel vitázva – a kortársi filozófiára, illetve a szociális kérdésre irányult. Csak 28 éves volt, amikor megjelent Tragikus egzisztencia című könyve, kritikus válaszként Heidegger gondolataira. Delp úgy látta, hogy a modern ember „a középpont elvesztésétől” és a megzavart istenkapcsolattól szenved, és hogy Isten elvesztése végső soron a humanitás elvesztéséhez vezet.

Egy osztrák rendi kollégium nevelőjeként aztán a fiatal jezsuita nem csupán a szokványostól eltérő nevelési módszereket alakított ki – sokmozgásos játékokat a merev aszkézis helyett –, hanem 1933-ban figyelemre méltó színdarabot is írt és rendezett Az örök advent címmel. Azért figyelemre méltó, mert egyik, egy lövészárokban játszódó jelenete éles ellentétben áll a kor hurrá-patriotizmusával. Ebben az egyik szereplő így töpreng röviddel azelőtt, hogy halálos sebet kap egy kézigránáttól: „Hányan fekszenek ma éjjel körös-körül, itt és az árkon túl? Anyjukra gondolnak, feleségükre és gyerekeikre, akikkel vidámak és boldogok akartak lenni... Itt fekszenek, várnak és remélnek. Itt fekszenek, kezükben a hideg fegyver, öklükben a kézigránát. Szívük azonban mást gondol. S aztán egy hideg vasdarab repül feléjük, és mindent szétver. És e sokak – itt és amott – titokban a boldogság felé nyújtják

kezüket... De senki nem nyújtja nekik a magáét. Üres kezüket senki sem tölti meg boldogsággal és békével."

Erre az időre esnek Delp első összeütközései a Hitler-féle „népnemzeti", a német nép felsőbbrendűségét hirdető hittel. Hiszen a nemzetiszocializmus nem pusztán politikai mozgalomként, valamiféle társadalmi modellel lépett fel, hanem totális igényű világnézetként – új vallásként is. Kezdetben csak kevesen fogták fel ezt. A legtöbb egyházi vezető óvatos kompromisszumot kötött, megpróbálta valamiképpen közös nevezőre hozni az evangéliumot és a barna programot. A feldkirch-i jezsuita kollégiumban úgy ünnepelték 1933. május 1-jét, hogy minden növendék meghallgatta Göbbels propagandaminiszter rádióbeszédét, majd elénekelték Horst Wessel indulóját, a „Magasba a zászlót...!" Délután azután vidáman elzarándokoltak egy Mária-kegyhelyre. Alfred Delp is – aki ekkor prefektus Feldkirch-ben – el tudja képzelni a kereszténység és a nemzetiszocializmus valamiféle kritikus együttélését. Megpróbál használható kezdeményezéseket kiszűrni a hitleri „népnemzeti" mozgalomból, azokat megtisztítani, továbbfejleszteni – ami igencsak kényes vállalkozás.

Rendtársaival – Rahnerrel, Lotz-cal, Hirschmann-nal – ezzel kapcsolatos könyvet tervez, amely ezt a címet viselné: Az újjáépítés – A német ember létének hatalmai. „A hatékony erők leltárba vételéről van szó, pozitív lehetőségeik megállapításáról a német élet újbóli megalapozása szempontjából, e lehetőségek megítéléséről, elhatárolásáról, katolikus megvalósításáról és kibővítéséről... Semmi gyűlölködés, és semmi kacérkodás a gettókkal és a katakombákkal. Megállapítani a határokat és a kivezető utakat", írja.

Hasonló célokat követ a neves jezsuita folyóirat, a Stimmen der Zeit szerkesztőjeként is. Cikkei szociális és világnézeti témákkal foglalkoznak. Például a nemzeti, „népi" sajátosságok újonnan felébredt tudatával. Elismeri, hogy az embernek otthon kell lennie népe szellemiségében és történetében, de egy népnek sosem szabad átlépnie „az emberiség összefüggésein". Léteznek olyan értékek, amelyek fölötte állnak a népnek. Nem csupán egy-egy nép egészének igényei léteznek, hanem egyéni emberi jogok is. Egyik prédikációjában már 1935-ben ezt veti ellene a náci-vallás „vér és rög"-kultuszának: „A tisztán szellemi élet sosem volt annyira veszélyeztetve, mint napjainkban... Nem a tiszta látást és a világos döntést támogatják és követelik meg, hanem a mágia és a mítosz uralja ezt az órát." Ebben az időszakban Delp különösen a férfiak lelkigondozásában köteleződik el, München-Bogenhausenben három ifjúsági csoportnak viseli gondját merész földalatti munkával, örökös gondban amiatt, hogy a Hitlerjugend besúgói megneszelik az összejöveteleket. A katolikus munkásmozgalommal is kapcsolatot tart. Célja: a keresztények hitelesen jelenítsék meg Istent a környezetükben.

Delp, a szerzetes pap ugyanakkor kérlelhetetlenül kritikusnak mutatkozik saját táborával szemben. Vitába száll a keresztény nyárspolgárokkal, akik összetévesztik vallásukat a polgári jóléttel, és nem akarják, hogy az evangélium felébressze őket: „Hol vannak azok a keresztények, akik nem csupán magánügyüket viszik el a templomba, Isten oltárához?... Ily módon az egyház viszontbiztosítási intézmény lesz, amelynek az a dolga, hogy lehetőség szerint itt is, de a túlsó parton mindenképpen szavatolja számunkra az üdvösséget és a jólétet." Később, a börtöncellában sokkal élesebb hangnemben ismétli majd meg kritikáját: „Az egyház hivatalait belülről a Szentlélek vezeti és óvja. De a hivatali szobák! És az egyház hivatalnokoskodó képviselői! És az oly rendíthetetlenül magabiztos 'hívők'! Ők mindenben hisznek, minden ceremóniában és minden szokásban, csak az élő Istenben nem... Oly sok emlékem van az életellenes felfogásról és magatartásról. Isten nevében? Nem, hanem a nyugalom, a származás, a megszokás, a kényelem nevében, a polgár nevében, aki a Szentlélek legalkalmatlanabb eszköze." Alfred Delp nem szorítkozik az íróasztalra és a szószékre. A München elleni súlyos bombatámadások után – 1941-1944 között lelkipásztorkodott ebben a városban –, rendszeresen munkásruhában tűnik fel a találatot kapott városrészekben. Teljesen következetes dolog, hogy konkrét, vaskos hitet prédikál, olyat, amelynek számára nem közömbösek azok a viszonyok, amelyek között az embereknek élniük kell:

- „Senki sem fog hinni az üdvösségről és az Üdvözítőről szóló üzenetnek, amíg nem gyötörtük véresre magunkat a fizikailag, lelkileg, szociálisan, gazdaságilag, erkölcsileg vagy bármilyen értelemben beteg emberek szolgálatában."
- „A legjámborabb imádság is könnyen istenkáromlássá válhat, ha azon körülményekkel kiegyezve, vagy éppenséggel azokat támogatva imádkozzák, amelyek megölik az embert, alkalmatlanná teszik Isten befogadására, és szükségképpen megcsonkítják lelki, erkölcsi vagy vallási érzékét."
- „A kifosztott ember még mindig ott fekszik az út szélén... Azt hiszem, egészen komolyan kell vennünk ezt a mondatot: jelenleg az ember nyugtalanítja és szorongatja az egyházat. A kívül lévő ember, akihez nem találjuk már az utat, és aki már nem hisz nekünk. És a belül lévő ember, aki nem hisz önmagában, mert túl kevés szeretetet tapasztalt meg és gyakorolt. Ezért ne tartsunk nagy reformbeszédeket, és ne vázoljunk föl nagy reformprogramokat, hanem a keresztény személyiség kiművelésével foglalkozzunk, és egyidejűleg készüljünk föl arra, hogy segítséget nyújtva és gyógyítóan forduljunk az ember roppant bajai felé."

A keresztény ember számára nem megengedett, hogy emigráljon a történelemből. Ez Delp történelemfilozófiájának lényege – s ez az ő hozzájárulása a modern keresztény világértelmezéshez. „Akinek nincs bátorsága történelmet csinálni, az csupán szerencsétlen tárgya lesz a történelemnek. Csináljunk történelmet!" – mondta Delp. Szerinte a történelem végső értelme az, hogy leképezzen egy természetfölötti valóságot, érvényre juttassa Isten rendjét a világban, s ő maga kifejezetten gyakorlatias következtetéseket vont le ebből, hiszen a nácikkal folytatott intellektuális viták, a lehetséges közös ügyek keresése kevéssé bizonyult termékenynek. Egy ilyen otromba ideológiával szemben nyilvánvalóan nem volt esélyük Delp finom megkülönböztetéseinek.

A jezsuita páter tehát áttért a dialógusról az ellenállásra. Prédikációi világosabbakká, kompromisszumoktól mentesebbekké, politikaiabbakká váltak. Sok akkori keresztény ellenállótól eltérően azonban Delp nemcsak akkor tiltakozott, amikor saját birtokviszonyait fenyegette veszély, az egyház jogait, a katolikus tanítást. Arra biztatott nőket és diákokat, hogy az oktatási miniszter utasítására eltávolított kereszteket ismét tegyék ki a müncheni osztálytermekben. De üldözött zsidókat is bújtatott, élelmiszert és pénzt szerzett számukra; titkárnője kalandos menekülési utakat tervezett Svájcba. Egy Németországból menekült zsidó nő, aki ma Tel Avivban él, egyetlen mondatban foglalta össze a jezsuita páterről alkotott véleményét: „Reményt jelentő, biztos cím volt számunkra!" Az üldözöttek nem állíthatnak ki szebb bizonyítványt olyan valakiről, aki akkoriban a gyilkosok fajtájához tartozott. Delp számára természetes volt, hogy túllásson az egyház kerítésén – akárcsak a protestáns Bonhoeffer számára, akinek híres kijelentése így hangzik: „Aki nem kész arra, hogy szót emeljen a zsidókért, annak gregorián himnuszokat sem szabad énekelnie!"

Ugyanakkor Delp – a Kreisau-i Kör tagjaként – nagyon gyakorlatias elképzeléseket alakított ki a háború utáni társadalmi és gazdasági élet megszervezésének miként jéről.

Olyan társadalmi átalakulásra gondolt, amely „harmadik út” lett volna a kapitalizmus és a szocializmus között. Célul tűzte ki a munkavállalók hatékony részvételét a vállalkozások vezetésében és a nyereség felhasználásáról való döntésben. Egyik tervezetében ezt írta: „Minden eljövendő új rend sorsa attól függ, hogy végre sikerül-e a munkást mint munkást (és nem mint „elvtársat” vagy „testvért”) betagolni a közösségbe... A cél: a tősgyökeres és az üzemhez lényegileg hozzátartozó munkás, aki jól megalapozott beleszólási lehetőséget kap az üzemi élet minden olyan kérdésében, amely érinti a munkás életét... A szociális tisztesség fogalmának végre tartalommal kell megtelnie, és valósággá kell válnia.” Érdekes Delp elképzelése a munkások számára biztosított „garantált létminimumról”, mégpedig két szinten: Egyrészt a házas munkás kapjon pótlólagos „családi fizetést”, amely adókedvezményekből, illetve a különleges üzemi alapból és az általános családi alapból kiutalt összegből tevődhetne össze, másrészt „a szociális légkör méregtelenítése” céljából elengedhetetlen, hogy a munkáscsaládoknak saját lakásuk és kertjük legyen. Az egyház szerepe ebben az újjáépítésben, hogy józanul és alázatosan megtanuljon szolgálni, „társuljon az emberekhez minden helyzetükben, azzal a szándékkal, hogy segítsen nekik megbirkózni azokkal, anélkül, hogy aztán űrlapokat kelljen kitölteniük valahol.”

A Kreisau-i Kör tevékenységét sokáig nem fedezték fel, jóllehet élénk kapcsolatot tartottak fenn más keresztény ellenállási fészkekkel, mindenekelőtt Dél-Németországban. Ez olyan feladat volt, amellyel Delp élénken foglalkozott. Az 1944. július 20-i merénylettel összefüggésben azonban hirtelen lelepleződött az egész kör, s július 28-án Delpet is letartóztatták. Münchenből Berlinbe vitték, az újonnan felhúzott Gestapo-börtönbe, majd a Berlin-Tegel-i büntetés-végrehajtási intézetbe. Hat hónapi kemény fegyházi élet kezdődött el ezzel számára. Delpet a siralomházban helyezték el. Ő maga nemigen ejtett szót azokról a súlyos bántalmazásokról, amelyeket a kihallgatások során kellett elszenvednie, Gerstenmaier nevű fogolytársa azonban a zuhanyozás során mély sebeket látott a hátán; és amikor hűséges lelkeknek sikerült rendszeresen tiszta fehérneműt bejuttatniuk Delpnek, piszkos ingén nagy vérfoltokat fedeztek fel.

Kicsempészett leveleiben a fogoly Delp egyetlen egyszer említi a hóhérlegények praktikáit; beszámol arról, hogyan vitték vissza a Gestapo őrei késő este a cellájába, és idézi cinikus elköszönésüket: „Úgy! Ma éjjel nem fog tudni aludni! Imádkozni fog, és semmiféle Úristen és semmiféle angyal nem jön el, hogy kiszabadítsa! Mi viszont jól fogunk aludni, és holnap reggel friss erővel fogjuk tovább verni!” Berlin-Tegelben szinte az egész idő alatt, éjjel-nappal bilincsben voltak Delp kezei. Breviáriumát és újszövetségi szentírását elvették tőle. Erről a keserű időszakról ezt írja: „Az embernek egy szűk cellában kell ülnie búskomoran, lelki szemei előtt a szabadság darabokra szaggatott zászlajával. A szív újból és újból tovaröpül, a szellem megkísérli a szabad felemelkedést, de csak azért, hogy a következő kulcscsörgésre annál végérvényesebben ébredjen rá a valóságra.” Nyomorúságos helyzetében Delp egyáltalán nem vigasztalja magát valamiféle jámbor eufóriával. Noha elejtik azt a vádat, hogy ő is tudott a Hitler elleni merényletről, és a Gestapo figyelmét az is elkerülte, hogy a barátaival folytatott bizalmas beszélgetésekben Delp azt a nézetet képviselte, hogy Hitler esetében abszolút jogos a katolikus tanítás az ún. zsarnokgyilkosságról, már csak a zsidók elgázosításának iszonyatos, főbenjáró bűncselekménye miatt is – de a vádhatóság számára a Kreisau-i Kör „konspirációs üzelmeiben” való részvétel is elég a hazaárulás életveszélyes vádjához.

Alfred Delp átéli a tehetetlen düh és a kétségbeesés minden stádiumát, a halált kéri Istentől – aztán mégis megérzi Isten közelségét cellájának vigasztalanságában: „Amire oly elegánsan és magabiztosan vállalkoztam”, jegyzi fel a börtönben, „az összeomlott. Ő foglyul ejtett, és többé nem menekülhettem.” Aztán: „Hát tartsuk csak oda továbbra is megbilincselt kezünket..., és változatlanul Őrá építsük egész egzisztenciánkat!” Számol a halálos ítélettel, de furcsa bizonyossággal reménykedik még mindig a csodában. A börtönt egyre inkább megtisztításként fogja fel, sőt annak a szabadságnak a tapasztalataként, amelyet csak akkor fedez fel az ember, ha átlép a saját határain, ha egészen elengedi magát. Magánzárkában töltött utolsó karácsonyán írja azokat a híres sorokat, amelyek néhány évvel ezelőtt a müncheni Német Katolikus Nagygyűlés mottójává lettek: „Isten emberré válik. Az ember nem válik Istenné. Az emberi rend megmarad – de megszentelődött, és az ember többé és hatalmasabbá vált. Bízzunk az életben, mert ennek az éjszakának el kellett hoznia a világosságot! Bízzunk az életben, mert nem egyedül kell leélnünk, hanem Isten velünk együtt éli át!”

A megkínzott fogoly azon fáradozik, hogy ne alakuljon ki benne gyűlölet. Miközben Adolf Hitler hidegvérűen kijelenti, hogy ha a „keleti népség” bizonyul erősebbnek, akkor egyedül annak van joga a fennmaradáshoz, ez a jezsuita változatlanul Németországon csüng, és ismételten megáldja fogságából: „Tartsátok meg szeretetetekben ezt a népet, amelynek lelke oly elhagyatottá, elárulttá és tehetetlenné lett! És voltaképpen oly magányossá és tanácstalanná – minden ágáló és szónokló magabiztosság ellenére is!”

1945. január 9-én és 10-én áll Alfred Delp a *Népbíróság* előtt, egy megalázó kirakatperben. „Maga szánalmas figura! Maga szerencsétlen csuhás!”, ordít rá a vádlottra Roland Freisler, a bíróság elnöke. „Ez egy patkány! Az ilyet el kellene taposni, és szét kellene taposni!... Most mondja meg nekünk végre, Önt mint papot mi vitte rá arra, hogy elhagyja a szószéket... és beleavatkozzon a német politikába!” Delp habozás nélkül, nyugodtan válaszol: „Prédikálhatok, amennyit csak akarok, bánhatok az emberekkel ügyesen vagy ügyetlenül, és lelket önthetek beléjük, amíg csak akarom. De amíg az embernek emberhez méltatlanul és embertelenül kell élnie, addig az átlagember mindig a viszonyok áldozata lesz, és sem imádkozni, sem gondolkodni nem fog. A körülmények alapos megváltozására van szükség.”

Ezek után világos az ítélet: halálbüntetés hazaárulás miatt. De a kivégzésig még három gyötrelmes hét telik el. Szülei azon fáradoznak, hogy kegyelmet eszközöljenek ki számára, s csalóka reményt kelt az a híresztelés, hogy közvetlenül küszöbön áll a katonai összeomlás. „Ilyen sötétségbe még sosem helyezett engem az Úristen”, jegyzi fel Alfred Delp ezekben az utolsó napokban. „De állva akarok maradni...”

„Gyakran ülök itt az Úr előtt”, meséli tehetetlenül aggódó hozzátartozóinak, „és csak nézek rá kérdőn. Mindenesetre belsőleg kellően elengedettnek kell lennem, és át kell adnom magam. Ha az Úristen ezt az utat akarja..., akkor önként és megkeseredés nélkül kell végigjárnom. Hadd élhessenek egyszer mások jobban és boldogabban, mivel mi meghaltunk!”

1945. február 2-án Berlin-Plötzensee-ben felakasztják Alfred Delpet. Mindössze 37 évet élt. Feltételezik, hogy hamvait szétszórták valahol Berlin környékén: jobb, ha az ellenállóknak sem sírjuk, sem emlékhelyük nincsen... Ám tudjuk, hogyan ment a halálba Alfred Delp. A kivégzés előtt a katolikus börtönlelkésszel találkozott utoljára. Ő számolt be arról, hogy Delp derűsnek tűnt, és ezt mondta neki: „Ó, plébános úr, félóra múlva többet fogok tudni, mint Ön!”

Christian Feldmann

Forrás: Publik-Forum, 2007/18

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Vendégségben

Hétesztendős koromban egy nyári reggelen szüleim meg én lementünk Törpeházáról a magyarkúti vasúti állomásra. Pogácsa bácsi, édesapám gyerekkori pajtása nem rég költözött családjával Pöttöndre, a Börzsönyhegység másik törpefalujába. Hozzájuk mentünk látogatóba. Félórai utazás után már le is szálltunk Nógrádon, és lépegetni kezdtünk fölfelé az erdei ösvényen. Amikor már láttuk is a pöttöndi kicsiny házacskákat, édesapám hirtelen megállt: „Jó, hogy eszembe jut! Most másképp viselkedjél ám, kisfiam, mint ahogy vendégségben szoktál!” Akkoriban ugyanis, ha látogatóban voltunk, és valamely tárgy felkeltette az érdeklődésemet, se szó, se beszéd, hozzányúltam, és úgy vizsgálgattam. Figyelmeztetett már erre a hibámra Földigszakáll bácsi, Törpeháza bölcs örege is: „Hallod-e, Moha barátom! Ne essél úgy neki a holmiknak látogatóban! Ha érdekel valami, kérdezd meg előbb a vendéglátóktól, hozzányúlhatsz-e!” „De miért baj az, ha hozzányúlok valamihez?” Így felelt: „Erre magadtól kell rájönnöd. Csak akkor fogsz igazán irtózni mostani viselkedésedtől, ha magad jössz rá, miért helytelen.”

Megkérdeztem ott Pöttönd közelében édesapámtól is: „Miért nem szabad hozzányúlni a holmikhoz vendégségben?” De ekkor szembejött egy ismerősünk Pöttönd felől, nem volt idő hosszas magyarázatra. Édesapám csak ennyit mondott: „Mert nem illik.” Édesanyám meg így szólt: „El is ronthatod!” Az elrontástól nem tartottam, hiszen tudok én vigyázni, a „nem illik” meg csak annyi volt a fülemben, mintha azt mondták volna: „Azért nem szabad, mert nem szabad.” S minthogy továbbra sem tudtam, miért nem illik, miért helytelen, miért nem szabad, mire beléptünk Pogácsa bácsiékhoz, már meg is feledkeztem róla, hogy nem akarok hozzányúlni semmihez. Mialatt édesapám meg Pogácsa bácsi összeölelkezett, már fel is fedeztem valami nagyon érdekeset. Egy fiókos szekrény tetején vékony falemezre ragasztva kicsiny házak, fák, bokrok voltak, egy kis majorság, festett papirosból. Később megtudtam, hogy Pogácsa bácsi legidősebb fia készítette, előbbi lakóhelyüket mintázta meg.

Ekkor azonban csak az volt a fontos nekem, hogy minél előbb nyitogathassam, csukogathassam az épületek papírajtócskáit, mozgathassam a kútgémet. Tüstént megfogtam hát a vékony falemezt, és leemeltem a majorságot a fiókos szekrényről. De jaj! A lemez hajlós volt, billent egyet a kezemben, és már potyogtak is róla a papírfák, papírcsirkék. Ijedten utánuk kaptam, kiesett a kezemből maga lemez is, és az egész majorság a padlóra puffant. Felkaptam gyorsan az egyik fát, hogy visszategyem a helyére, de újabb jaj! Gombostű volt a fa aljában, az erősítette a lemezhez, és meg belekaptam a tűbe, mélyen beleszúrt a hüvelykujjam begyébe. Este hazafelé menet a vonaton már lüktetett az ujjam, másnap reggel pedig megjelent rajta egy fehér foltocska, meggyűlt.

Délután – mint akkoriban mindennap – kimentem játszani a faluvégi rétre a többi kistörpéhez. Híres voltam arról, hogy ha labdázáskor én lettem a cica, már az első dobáskor elkaptam a labdát, és kiszabadultam a cicaságból. Ezen a napon azonban nem így történt. Tudtam ugyanis, hogy ha a labda megüti az ujjamat, akkor fájdalom nyilall bele, s ez a tudat megakadályozott abban, hogy bátran utánakapjak, és még a huszadik dobáskor is cica voltam. Ekkor egyszerre csak odaszólt hozzám valaki a rét széléről: „Mohácska! Gyere csak ide!” Csak ekkor vettem észre, hogy Földigszakáll bácsi ott áll, és nézi a játékunkat. Odamentem hozzá, ő meg így szólt: „Mi történt veled? Mutasd csak a kezed!” Elmondtam neki a majorság históriáját, és mialatt elmondtam, ráeszméltem, hogy hiszen én tudom is már, amit tudni akartam. Mondtam hát nagy örömmel a történet végén: „De most már legalább tudom, miért nem szabad hozzányúlni vendégségben a holmikhoz. Mert nem ismerjük, amihez hozzányúlunk, megsérthetjük vele magunkat, és a fájdalom több napunkat is elrontja. Akadályoz a jó játszásban.” Földigszakáll bácsi azonban mosolyogva megsimogatta a fejemet: „Igazad van. Ezért is helytelen a nyúlkálás vendégségben. De nem ez a legfontosabb oka annak, hogy nem szabad.” „Hát micsoda?” De csak mosolygott: „Nemsokára kitalálod azt is. Hiszen látom, hogy tudsz gondolkodni.”

Néhány hét múlva Törpeháza kapott új lakosokat, Fontos bácsiékat. Fontos bácsi tudós törpe volt, a gombák szakértője, kutatója. Cikkeket is írt róluk természettudományi folyóiratokba. Amikor átjöttek hozzánk ismerkedő látogatásra, nem voltam

odahaza. A látogatás viszonzásakor tehát engem is magukkal vittek szüleim. Ekkor még csak látásból ismertem Fontos bácsiék három gyermekét, Okost, Kuntyorkát meg húgocskájukat, Pindurkát, de már sok jót hallottam róluk, és nagyon készültem rá, hogy bemutassam nekik, milyen okos és ügyes vagyok magam is, méltó törpeházi hírnevemre. A gyerekek azonban nem voltak odahaza. Tehát mialatt a felnőttek letelepedtek a verandán, besomfordáltam a szobába. Fontos bácsi asztalán ugyanis olyasmit pillantottam meg, amit mindaddig csak képen láttam: írógépet. A besomfordálásból persze billentyűnyomogatás lett, a nyomogatásból meg az, hogy egyszerre csak megszaladt az írógép felső része, az úgynevezett „kocsi”, és zirrr..., hangos csattanással, csördüléssel nekivágódott az ütközőnek.

Történetesen éppen ekkor értek el a verandára a hazatérő gyerekek, és ők is besiettek a felnőttekkel. Édesapám persze korholt, Fontos bácsi meg mondogatta ugyan, hogy „nem baj, nem baj”, de az ő arcán is, a gyerekek arcán is meglátszott a csodálkozás: „Így viselkedik hát az a híres Moha, akinek az okosságáról, jó magaviseletéről annyit beszélnek Törpeházán? Hát ő is ugyanúgy hozzányúlkál a holmikhoz, mint más gyerekek?” Szégyenkezésemet csak akkor enyhítette egy kis reménykedés, amikor kihívtak a kertbe: „Gyere, Moha, labdázzunk! Hallottuk, milyen ügyes cica vagy!” De jaj, ekkor nagyon különös dolog történt. A hüvelykujjamnak már semmi baja sem volt ugyan, de szégyenkezésemben, zavaromban nem bírtam úgy figyelni a labdára, mint máskor, és ismét legalább hússzor elröpült a kezem mellett.

Este az ágyban elgondolkoztam ezen, és egyszerre csak megint nagyon megörültem. Másnap már reggel átrohantam Földigszakáll bácsihoz: „Most már igazán tudom, miért nem szabad hozzányúlkálni a holmikhoz vendégségben! Mert valamiképpen akkor is megsérülünk, ha nem szúr meg semmiféle gombostű! Belsőleg sérülünk meg. Zavarba jövünk, szégyenkezünk, rosszul érezzük magunkat. Ez ugyanúgy elrontja a játékot, mintha az ujjunk fája.” Földigszakáll bácsi megint elmosolyodott: „Igazad van, ezért sem helyes nyúlkálni. De ez sem a legfontosabb oka annak, hogy nem szabad.”

Szokásom volt azon a nyáron, hogy már vacsora előtt lefektettem kedves mackómat, Mohabrummot. Egy este különösen fontos volt, hogy korán kerüljön ágyba. Kint felejtettem ugyanis aznap délután a kertben, zápor szakadt rá, és csurom víz lett a selymes plüssbundácskája. Édesanyám megszárította ugyan a tűzhely mellett, és nyugtatott, hogy semmi baja, de én mégis

aggódtam, hátha meghűlt egy kicsit. Még a vacsora utáni játékot is félbehagytam az utcán, és beszaladtam, hogy megnézzem, jól alszik-e. Már a verandán lábujjhegyre emelkedtem, úgy mentem el mosolygó szüleim mellett, és benéztem a szobánkba. Aki valami megdöbbentőt látott, az szokta mondani: „Nem akartam hinni a szememnek!” Ugyanezt éreztem én is. Gyopár bátyám és barátja, Csipicsóka bement valamiért a szobánkba. Gyopár a fiókjában keresgélt valamit, Csipicsóka meg azalatt az én kedves mackómat, akinek már régen aludnia kellett volna, aki meg is hűlt aznap, akit már vacsora előtt gondosan betakargattam, bebugyoláltam, az ablakpárkányon ugráltatta: „Hoppsza, mackó, hoppsza! Táncolj, lusta, hoppszassza!” Hogy mit kiabáltam, mialatt odarohantam Csipicsókához, arra nem emlékszem. Az a legközelebbi emlékem, hogy térdelek a padlóm Mohabrumm fekvőhelyecskéje mellett, takargatom, bugyolálom, már szüleim is a szobában vannak, sírok a felháborodástól, és félig zokogok, félig kiáltozom: „De micsoda jogon?! Micsoda jogon nyúlt hozzá Csipicsóka Mohabrummhoz? Még csak nem is az én vendégem, hanem Gyopáré! Micsoda jogon nyúlt hozzá?! Micsoda jogon?!”

Földigszakáll bácsi nagyon okos törpe volt. Korán szokott lefeküdni is, felkelni is, Amikor tehát egy félóra múlva örvendezve átrohantam hozzá, egyenesen a hálószobájába rontottam: „Megvan a legfontosabb ok is, Földigszakáll bácsi! Azért nem szabad hozzányúlni a holmikhoz vendégségben, mert nincs hozzá jogunk!” „Mit mondasz, Mohácska? Mihez nincs jogunk?” „Jaj, Földigszakáll bácsi..., nem tudtam, hogy már aludni tetszett. Majd átjövök inkább holnap!” De már értette is, mit mondtam. Felkönyökölt, és mosolygott: „Persze, hogy ez a legfontosabb ok. Tudtam, hogy rájössz magadtól is. Most aztán le is szoksz arról, hogy nyúlkálj.” Le is szoktam. Szégyelltem volna magam, ha én is úgy viselkedem, mint Csipicsóka. Ettől kezdve tehát, ha érdekelt valami, mindig megkérdeztem a háziaktól: „Hozzányúlhatok?” Földigszakáll bácsitól azonban most már el akartam sietni: „Ne tessék haragudni, hogy felébresztettem! Tessék újból elaludni gyorsan!” De nevetett: „Haragudni? Inkább nagyon is örülök, hogy rájöttél. Még jobban is fogok aludni az örömtől! Te is örülhetsz neki, hogy megtudtad végre a legfontosabb okot. Szervusz, Mohácska, jó éjszakát!” Hazafelé menet nagy örömömben azt is elhatároztam, hogy Mohabrumm hűlése reggelre elmúlik. Akkor is örültem volna, ha nem figyelmeztet rá Földigszakáll bácsi, hogy örülhetek. Még ma is emlékszem arra az érzésre, amellyel örvendeztem, hogy egy kicsikével ismét többet tudok.

Harc az egyházak ellen Izraelben

A jelek viharra utalnak Izrael állam és a hagyományos helyi egyházak viszonyában. Izrael ugyanis semmit el nem mulaszt annak érdekében, hogy lehetetlenné tegye a „történelmi” egyházak karitatív tevékenységét és lelkipásztori munkáját. Ennek a bürokrácia eszközeivel vívott háborúnak az a célja, hogy radikálisan csökkentse az egyházi tevékenységeket, sőt véget vessen azoknak.

Ugyanakkor Izrael állam körüludvarolja az amerikai eredetű, pünkösdista és fundamentalista újegyházakat. Nem csoda, hiszen ezek sok tíz millió dollár adományt hoznak izraeli intézményeknek. Ezek az „újvallásosak” nem hallgatnak a Szentföld egyházainak kritikus hangjára, hanem szélsőségesen cionista álláspontokat képviselnek óriási hévvel. Izrael ezen új USA-keresztény szövetségeseinek nyersen és erőszakosan indulatos üdvtana és teológiája karhatalmi jellegű: Krisztus, a Messiás biztosan eljön, ha Izrael tökéletes győzelmet aratott. Ezért az ördög olyan műveit, mint a jeruzsálemi templomhegyen álló arab Szikladómot és az Al-Aksza mecsetet le kell rombolni, és minden nem-zsidót és nemkeresztényt, azaz a muszlim arabokat el kell űzni a Földközi-tenger partja és a Jordán közötti Holy Land-ről. Ez a keresztény-fundamentalista politikai teológia végeredményben az ultravallásos zsidó telepesek ideológiájához áll közel.

Ha gyakorlatra váltanák az „Igéret Földjének” e politikai teológiáját, talán kitörne a harmadik világháború. Az iszlám világ ugyanis a maga másfél milliárd hívőjével sosem nézné tétlenül az iszlám szent helyek lerombolását *Al Kudsz*-ban, a „Szent”-ben – így nevezik Arábia muszlimjai Jeruzsálemet.

De ez nem izgatja a pünkösdistákat, akik titkon zsidókat misszionálnak, és Jeruzsálem nyugati városrészében építették fel pompázatos főhadiszállásukat, a *Christian Embassy*t („Keresztény Nagykövetség”). Ellentétben az inkább félénk protestáns, ortodox vagy katolikus európai zarándokokkal, a pünkösdista zarándokcsoportok nem haboznak, hogy a katonai és politikai feszültségek idején is Izraelbe zarándokoljanak. A fundamentalisták e rámenőssége dollármilliókat mozgat, és elmozdítja a hangsúlyokat és a hagyományos vonzódásokat a zarándok-bizniszben, valamint a szentföldi turizmusban.

A Szentföld keresztényei kereken 1500 éve arabok. A 20. század óta palesztinoknak nevezik őket. Az *ortodox* egyházat – amelyhez Palesztina keresztényeinek kereken kétharmada tartozik – szétszaggatja a görög vezetés és az arab hívők közötti szervezeti konfliktus. A Görögországból importált ortodox egyházfők ismételten eladtak egyházi földeket zsidóknak – például azt a telket, amelyen Izrael parlamentje, a jeruzsálemi Knesszet áll. Az ilyen földeladásokról sosem kérdezték meg a palesztin hívőket. Ez épp elég ok ahhoz, hogy több mint egy évtizede forrongó viszonyban álljon a hazai nép és a nem odavalósi hierarchia. Ennek következtében a szentföldi ortodox egyház csak nagyon korlátozottan képes tevékenykedni.

Az *evangélikusok*, az anglikánokhoz hasonlóan, számában kicsi, palesztinokból álló egyházat alkotnak, amelynek gyökerei a 19. század gyarmati idejébe nyúlnak vissza. Akárcsak a katolikusok, az evangélikusok és az *anglikánok* is saját híveik körét messze meghaladóan végeznek elkötelezett társadalmi és karitatív munkát. Ebben rendkívül aktívak és sikeresek. Palesztina elitje, a férfiak és a nők egyaránt, nemzedékek óta jórészt evangélikus vagy katolikus iskolákba járt. A jelenben ez még a militáns iszlám Hamasz-mozgalom vezető köreire is érvényes.

Végül ami a *katolikusokat* illeti: egy 1997-es ökumenikus eljárás nyomán a többi szentföldi egyház őket bízta meg azzal, hogy a régió minden egyházának és keresztényének szószólói legyenek. Ez a szóvivőség megnöveli a latin pátriárka, azaz a jeruzsálemi római katolikus érsek súlyát – noha az ő patriarkátusa éppen másfél száz éves, és ezzel a Szent Város „későn jöttjei” közé számít.

Michel Sabbah személyében először tölti be egy palesztin a latin pátriárka hivatalát. Sabbah, akinek 2008-ban kora miatt vissza kell vonulnia, harcosan, de erőszakmentesen látja el hivatalát, a palesztinok szellemét képviselve. A *Pax Christi* katolikus békemozgalom nemzetközi elnökeként Sabbah további terepet szerzett a maga palesztin felszabadítási teológiája számára. A latin pátriárka olyan bátran és konfliktuskedvelően tevékenykedik, hogy a római bíborosi kinevezések során mindig megfeledkeznek róla.

Hogyan folytatja Izrael a jelenlegi harcot a „történelmi” egyházak ellen? A következő „tűszúrásos” csatamezőkön: vidék, utazási rendelkezések, karitász és diakónia.

Vidék: „Olajfa-ligeteinket be kellett kerítenünk, és őriznünk kell”, tájékoztat *Michael Wohlrab*. A Hannoveri Tartományi Egyház fiatal jeruzsálemi lelkésze egy első osztályú földbirtokot kormányoz. Evangélikus templomának tornyából és az *Auguste Victoria Kórházból* Wohlrab letekint Jeruzsálem óvárosára – amelyet Izrael a nemzetközi jogot megszegve bekebelezett –, és azt mondja: „Legutóbb pontosan mellettünk létesítettek egy zsidó telepet iskolával együtt, illegálisan, egy arab telepen, s a zsidó diákok elkezdtek rögtön átjárni a mi telkünkön. Izraelben az ilyesmiből igen hamar szokásjog lesz – és ez egyik pillanatról a másikra hatalmas problémákat okoz nekünk mint egyháznak.” – Katolikus intézményeknek összesen 148 ingatlanjuk van Izraelben, ezek közül 137-et Izrael újabban vitat, megszállt, illetve elvett. Jeruzsálem Abu Disz városrészében az izraeli katonai hatóság a katolikus karitász öregotthonához olyan közel húzta fel a 11 méter magas falat a kis kerten keresztül, hogy az öregek szinte megbolondulnak tőle.

Utazási rendelkezések: Izrael visszavonja a többszörös belépésre jogosító vízumot az arab hátterű lelkészektől és apácáktól. Hogy ez mit jelent, akkor válik világossá, ha tudatosítjuk, hogy mind az evangélikus egyházkerület, mind az izraeli anglikán és katolikus püspökség magában foglalja Gázát, a nyugati partvidéket és Jordániát is. Az izraeli ellenőrzési pontokon és határokon szükség van a vízumra, amit Izrael nem szívesen ad meg araboknak. Ennek az a következménye, hogy szétrombolják a különböző helyeken átívelő egyházi munkát, hiszen még a lelkészek sem utazhatnak be egyházuk egyes területeire, a laikusokról nem is szólva.

Karitász és diakónia (szeretetszolgálat): Az egyházak szociális tevékenysége nagyon megszenvedi Gáza és a nyugati partvidék zárlatát. Az Egyházak Világtanácsának gázai *Ökumenikus Kórháza*, valamint a betlehemi *Caritas Baby-Hospital* Jeruzsálemből, mobiltelefonon koordinálta 300 ambuláns mentőorvos bevetését, amikor az izraeli katonaság blokád alá vette a kórházakat. A palesztinoknak csak 3%-a keresztény, de a megszállt nyugati part összes kórházainak kereken negyede egyházi intézmény. Az egyházak elleni harcnak az a célja, hogy megsebezze, és végső soron megsemmisítse ezt a palesztinok szolgálatában álló nagy diakóniai elkötelezettséget.

A kereszténységnek az Izrael támadásai elleni diplomáciai ellenállása attól gyenge, hogy az izraeli pápai nuncius, *Franco Antonio* érsek tétlenségével csődöt mond az aktuális konfliktusban. Amilyen eredményesen tevékenykedett pápai diplomataként egykor Teheránban az iráni keresztények javára, olyan apatikusan működik Antonio érsek Izraelben. A Vatikán politikai részlegétől egyelőre semmilyen segítséget nem kapnak a Szentföld egyházai. Az ide áthelyezett nuncius főnöke, *Tarcisio Bertone* bíboros államtitkár ugyanis – aki egykor szoros munkatársa volt *Ratzinger* bíborosnak a Hittani Kongregációban – Izraelt illetően nyúlszívűnek számít. Ezért 2007 novemberének közepén az ökumené római bíborosának, *Walter Kasper*nek kellett Izraelbe utaznia, hogy tárgyaljon a kormánnyal. De ebből nem sok jött ki.

Izrael már beharangozta az egyházak elleni harc következő fordulóját. Meg akarják szüntetni a zarándokházak adómentességét, amit a Vatikán szerződésben rögzített az izraeli kormánnyal 1997-ben – ezeknek a házaknak a nyeresége ugyanis a szegényekért végzett munkába folyik, illetve a kórházakat és szociális intézményeket segíti.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2007/23

„Nem hagyjuk magunkat sarokba szorítani”

Interjú *Fouad Twal* érsekkel, a leendő latin pátriárkával

Érsek Úr, Ön a jeruzsálemi latin pátriárka, Michel Sabbah „utódlási joggal felruházott segítője”, azaz Ön fogja követni őt, amikor az idén életkora miatt visszavonul majd. Sabbah érsek politikus módon töltötte be hivatalát – oly világosan, hogy Róma sosem nevezte ki őt bíborossá.

Engedje meg, hogy rögtön az elején elmondjam, hogyan viszonyulok elődömhöz: Michel Sabbah nagyszerűt alkotott! Nem csupán a Latin Patriarkátust illetően, amelynek katolikus püspökségi területe felöleli Ciprus szigetét, Izraelt, Jordániát és Palesztinát, az Izrael által 1967-ben megszállt nyugati partvidéket, valamint a Gázai-övezetet is. Nem; Sabbah éppúgy dolgozott a többiekért is a Szentföldön, az itt részben évszázadok óta eleven egyházakért, az ortodoxokért, az örményekért, a koptokért, az evangélikusokért és az anglikánokért. Michel Sabbah pátriárka ezenkívül hallatlanul sokat tett az olyannyira megkínzott palesztin népért. Feltehetően többet, mint hivatali elődei, akik egykor Olaszországból jöttek. Michel Sabbah az első palesztin annak a katolikus egyháznak az élén, amely a Szentföldön mindenekelőtt palesztinokból áll. Világszerte közhírré tette és kipellengérezte azt a jogtalanságot, amelyet a palesztin nép ellen elkövetnek a tartós megszállással. És – nem utolsósorban a Pax Christi nemzetközi elnökeként – fáradhatatlanul küzdött a két nemzet, a zsidók és a palesztinok közötti béke erőszakmentes és tisztességes eléréséért.

Ön nem Izraelből vagy a megszállt területekről származik, hanem a jordániai Madabából.

Ebből nem fakad semmilyen ellentét Michel Sabbah pátriárka kurzusával. Ő Názáretből származik. Én 1940-ben születtem, csak hét évvel vagyok fiatalabb nála. Még csak nemzedéki különbség sincs köztünk. Szülőföldemen, Madabában, s egyáltalán Jordániában kicsi, de rendkívül eleven egyházunk van.

Származik-e valamilyen előny az Ön jordániai származásából és meghatározottságából?

Pozitívan hatott rám az a megfontolt, egyházbarát kurzus, amelyről a jordániai királyi ház gondoskodik. Olyan muszlimok ők, akik helyesen értelmezték „az idők jeleit”. Okosan és sikeresen dolgoznak a vallásközi dialógusért, a békéért, valamint a muszlimok, keresztények és zsidók közötti ökumenéért.

Mit vár Ön Európa egyházaitól?

Közösséget. Gyakorlati közösséget az imádságban, egymás meglátogatásában és a közös szeretetszolgálatban. Erre szorulunk rá. Európa keresztényeinek nem szabad megfeledkezniük a palesztinai keresztények szükséghelyzetéről, különösen nem a változatlanul fallal körülvett Betlehemről és szomszédos településeiről, Bet Jalahról és Bet Szahurról. Fel kell emelniük hangjukat értünk, amikor mi – aggodalmunkban vagy kétségbeesésünkben – elnémulunk. Nagyon szívesen látjuk az egész világ keresztényeit itt a Szentföldön – velünk együtt imádkozókként és ünneplőkként, de olyan hittestvérekként is, akik felkeresik bajban lévő testvéreiket. A világméretű kereszténység és a Szentföld gyülekezeteinek szolidáris kapcsolatáról már az Újszövetségben is olvasunk.

Mi ad okot örömre az Önök egyházában?

Komikusan hangzik, de mi, munkatársaim és én, boldogok vagyunk, mivel rendkívül eleven és kreatív plébániákon dolgozunk. Ez az eleven hitélet a Latin Patriarkátus minden plébániáját jellemzi, függetlenül attól, melyik országban találhatóak. Továbbá annak örülünk, hogy Bet Jalahban van egy szemináriumunk, amely csordultig van fiatal szeminaristákkal, akik a papi hivatásra készülnek. Noha összességében nem sokan vagyunk itt katolikusok, 29 teológus hallgatónk van, valamint 45 fiatalunk a kisszemináriumban, amely a teológiai tanulmányok előszobája. Ez a gazdagság fiatal, mélyen elkötelezett keresztény testvérekben azt eredményezi, hogy nyugodtan és bizakodóan nézünk a jövőbe.

Mi az Önök egyházának különlegessége?

A mi híveink nagyon határozottan tudatában vannak annak, hogy a világméretű katolikus egyház részét alkotják. Ez abból a sok látogatásból adódik, amely a világ minden tájáról éri egyházközségeinket. Ez azért is, és főleg azért van így, mivel a palesztin keresztényeknek beszorítva kell élniük, és gyakorlatilag nem utazhatnak. – Egy másik dolog: A Latin Patriarkátus olyan egyházmegye, amelynek kereken 90 papja van, akik túlnyomórészt fiatalok. Sokan vannak 40-45 év között. Ilyesmi nincs Európában. Ez a fiatal szellem határozza meg a köztünk uralkodó légkört.

Milyen problémáik vannak?

Sok van. És naponta. Egy bibliai képpel szólva, a Szentföldön nagyon is komolyan kell venni az evangéliumot: „Aki utánam akar jönni, vegye föl keresztjét, és úgy kövessen!” Ez a felszólítás nap mint vonatkozik ránk itt Jeruzsálemben, abban a városban, ahol Jézus hordozta keresztjét, és ismételten összerogyott alatta. A Szentföld keresztényei is hordozzák keresztjüket naponta – még ha ismételten elbotlanak is. Addig a feltámadásig hordjuk a keresztünket, amelyet sokan még csak elképzelni sem tudnak a jelen politikai zűrzavarában: ez pedig a mindenki békéjét hozó feltámadásunk, feltámadás az igazságosságra, valamint a kiengesztelődésre mindazok között, akik ma még harcolnak egymás ellen a Szentföldön.

Miben áll a sajátosan keresztény üzenet a Szentföldön?

A világnak ebben a részében kizárólag mi, keresztények vagyunk készek és képesek arra, hogy „megbocsátásról”, „kiengesztelődésről”, „felebaráti- és ellenségszeretetről” beszéljünk, és nyilvános, fontos témává tegyük ezeket. Az itteni zsidók és a muszlimok sajnos sosem veszik szájukra ezeket a szavakat. Nekünk, keresztényeknek a nagylelkű szeretetszolgálat szakértőinek kell bizonyulnunk, gyakorolva a megbocsátást, és megélve az evangéliumot. Ez a mi küldetésünk.

Milyen az ökumené helyzete?

Meglehetősen jó. Mi, keresztények sokszorosan szétválasztott, összességében kicsi kisebbség vagyunk. De mi, ortodoxok, evangélikusok, anglikánok és katolikusok rendszeresen tanácskozunk. A kemény ökumenikus problémák vallásközi területen vannak, a zsidósággal és az iszlámmal kapcsolatban.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2008/1

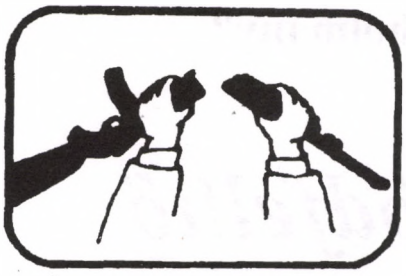

„Nem akartam hazudni”

Hadasz Amit izraeli katonaságmegtagadó portréja

Fényes nappal van, de a teremben homály uralkodik. A függönyöket behúzták. *Hadasz Amit*nak ez tűnik fel először, amikor belép. A teremben egyenruhába öltözött emberek ülnek egy asztalnál. Egy szék üres. Helyet foglal. Előtte ül az a bizottság, amely ezen a napon – 2006 novemberében – arról dönt, hogy elfogadja-e, vagy elutasítja Hadasz Amit keresetét, amelyben azt kérte, hogy lelkiismereti okból megtagadhassa a katonai szolgálatot.

„A kihallgatás életem legnehezebb mozzanatai közé tartozott”, mondja ma, csaknem két évvel később ez az alacsony és vékony, húszéves fiatalasszony. Vidámnak és nyitottnak tűnik. A beszámoló nehezére esik. Ismételten elakad. Akkoriban, a kihallgatáson már tudta, hogy a lelkiismereti okból benyújtott kérvényeket szinte mindig elutasítják, és a kérvényezőket elzárással sújtják. Azt, hogy ötször kell majd börtönbe mennie e beszélgetés következményeként, még nem tudta.

A lelkiismereti vizsgálóbizottság tagjai folytonosan félbeszakítják. Egy írnok veri a billentyűzetet. Tak-tak-tak-tak-tak. Arról kérdezik, hogyan zajlott az az év, amit önkéntesként töltött egy sérült embereket gondozó intézményben. Vajon előfordult-e, hogy az ottani emberek megütöttek valakit? „Előfordult”, mondja, „mivel a páciensek gyakran elveszítették az uralmat testük fölött”. „Ön tehát elismeri, hogy olyan intézményben dolgozott, ahol erőszakot alkalmaznak?”, kérdezi tőle egy férfi. Hadasz tiltakozik, mondván, az intézmény lakói nem tudatosan hoztak döntést arról, hogy ütnek-e vagy sem. Később ezt olvassa rémülten a jegyzőkönyvben: „Hadasz asszony azt mondja: ha valaki erőszakot alkalmaz, akkor azt nem saját megfontolásából teszi.”

„Kicsavarták a szavaimat”, mondja ma szomorúan. „Amit valóban el akartam mondani, azt nem mondhattam el.” Azt, amivel írásban indokolta döntését, nevezetesen hogy nem hajlandó egy olyan szervezet egyenruháját viselni, amely sok pusztításért és emberölésért felelős. „Azoknak a katonai erőknek a fenntartása, amelyeket háborúzásra és ölésre képeztek ki, minden helyzetben helytelen. Ez Izraelre is vonatkozik. Ellentétben áll a békére törekvéssel, és azzal, hogy együtt éljünk közel-keleti szomszédainkkal”, írta.

Az izraeli katonaság szilárdan gyökerezik a társadalomban. Szolgálati idejük letelte után a tábornokok a politikában vagy a gazdaságban folytatják pályafutásukat, s az izraeli társadalom elitjéhez tartoznak. Mindenkinek kötelessége bevonulni, férfiaknak és nőknek egyaránt. „Az ember kiskorától fogva megtanulja, hogy országunk számára mennyire fontosak a katonák”, mondja Hadasz. „Az óvodában képeslapokat festettünk a katonáknak, és édességeket küldtünk nekik – hálából azért, hogy megvédenek minket.” A második intifáda (2000) óta feltehetőleg kereken 800 ember ment börtönbe azért, mert megtagadta a bevonulást a hadseregbe, vagy a szolgálatot a megszállt területeken. Hivatalos adatok nincsenek.

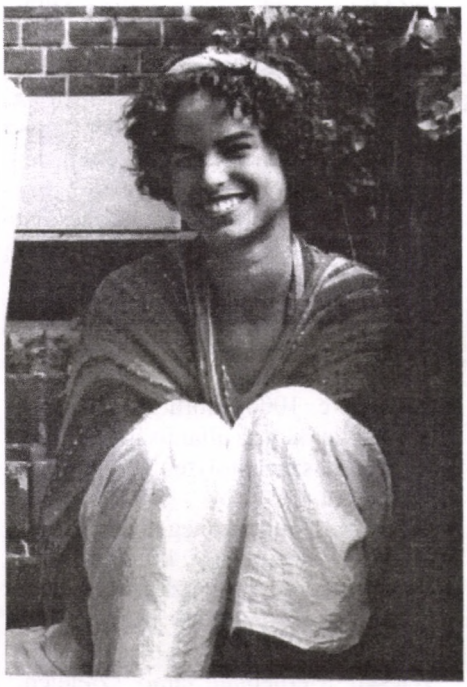

2006 decemberében irat érkezik: Hadasz kérvényét, hogy lelkiismereti okból mentesítsék a katonai szolgálat alól, elutasítják. Izraelben szokásos, hogy a katonáskodás megtagadása miatt több, egymást követő büntetést szabnak ki. Hadaszt is berendelik egy katonai börtönbe. Pár hét után kiengedik, előállítják, és mivel nem hajlandó katonai szolgálatot teljesíteni, ismét lecsukják. Aztán megint. És megint.

Sok nehéz helyzet volt: Amikor barátnője férjhez ment, ő nem lehetett ott. Azoknak az embereknek az ellenségeskedései, akik elveszítették katonagyermeküket a háborúban, és azt vetették Hadasz szemére, hogy meglóg kötelességének teljesítése elől, és azt hiszi, hogy különb a többieknél. Az összeütközések a családjával és a barátaival, akik nem tanúsítottak megértést álláspontja iránt. A vita apjával, aki katonai teljesítményeiért elismerő levelet kapott az államelnöktől.

Hadasz Amit győzött a maga küzdelmében, de ez igen sokáig tartott. Öt bebörtönzés után – összesen 72 napot töltött fogságban, többet, mint bármely más katonaságmegtagadó odáig – 2007. május 28-án végre felmentették a katonáskodás alól. Most civil szolgálatosként súlyosan sérült gyerekekkel dolgozik.

Hadasz Amit számára sokkal egyszerűbb lett volna, ha vallási okból tagadja meg a katonáskodást. „Nem vagyok vallásos” – mondja –, „tehát hazudnom kellett volna ahhoz, hogy hűséges maradhassak a háborút elutasító meggyőződésemhez. De egyik alapelvem az, hogy igazat mondjak. És mégsem árulhatom el az egyik alapelvemet azért, hogy hűséges maradhassak a másikhoz.” Honnan vette az erőt ahhoz, hogy ily kitartóan és ennyi ellenállás ellenére a meggyőződését képviselje, nem tudja megmondani. „Szerencsém volt”, mondja egyszerűen, és vállat von. Szerencsén annak belátását érti, hogy a háború és az erőszak sosem lehet a béke megteremtésének eszköze.

Vera Kröning

Forrás: Publik-Forum, 2007/17

Izrael története: valóság vagy koholmány?

Gerd Lüdemann

Teológusok fújta ködfelhő

A konfirmációs oktatáson megtanultam, hogy a Jézusra vonatkozó jövendölések könyveként becsüljem az Ószövetséget. Még ma is fülemben csengenek azok a messiási jövendölések, amelyeket nagypénteken és karácsonykor felolvastak a szószékről vagy az oltártól: „Valóban ő hordozta betegségeinket, és magára vette fájdalmainkat…”; „Íme, egy szűz fogant, és fiút fog szülni, akit Immánuelnek nevez majd.”

Mindazonáltal nagyot csalódtam, amikor teológiai tanulmányaim első szemeszterében megtanultam: az ószövetségi iratok szerzőinek szeme előtt egyetlen esetben sem álltak ott azok a személyek és történések, akikre és amelyekre az Újszövetség szerzői szerint gondoltak. Ennélfogva puszta önkény, hogy az egyház Krisztusra vonatkoztatja az Ószövetség szóban forgó részeit. Miután ily módon ettem a történelmi ismeretek fájáról, kiűzettem a konfirmandusok hitének paradicsomából.

Noha ma már egyetlen akadémiai teológus sem képviseli azt a nézetet, hogy az Ószövetség jövendölései az előrejelzések értelmében véve Krisztust tartanák szemük előtt, néhány tudományos szentírás-magyarázó még mindig Krisztusra vonatkozó ígéretként olvas olyan részleteket, mint például az *Isten szenvedő szolgájáról szóló énekek*. Az egyházi gyakorlat kedvez nekik, mert ez a gyakorlat elsősorban és többnyire kritikátlan. Mindez azonban vétség a történeti kutatás eredményeivel szemben, és ezért az intellektuális becstelenség megnyilvánulása.

Annak az oka, amiért az Ószövetséggel foglalkozom, ugyanaz, mint amiért az Újszövetség megismerésén fáradozom, nevezetesen az a kérdés, hogy vajon minden úgy ment-e végbe, ahogyan ott áll. Ez a kérdés azonban végső soron az élet értelmének vallási indítékú kereséséből fakad. Tudni akarom, honnan jövök és hová megyek, és szeretném, ha ráhagyatkozhatnék annak a hitnek az alapjaira, amelyben felnőttem.

A hitről való megbizonyosodás érdekében az egyházi hagyomány általánosságban Isten tetteire utal, amelyekről állítólag szó van a Bibliában. Tény, hogy az Ószövetség jelentős részben történelemkönyv, s az újszövetségi evangéliumok éppígy hitelesen akarnak beszámolni Jézusról.

Mármost a történeti állítások, még ha Istennel kapcsolják is össze őket – például: „Isten kivezette Izraelt Egyiptomból” –, nyitva állnak a tudományos felülvizsgálat számára. Ami a Kivonulást illeti, félreérthetetlenül ki kell mondanunk: Izrael nem vonult ki Egyiptomból. Kicsit részletezve: Az Ószövetség történet-kritikai kutatása sok ellentmondást és számos másodlagos forrásréteget mutatott ki, de a Szentírás első könyveinek arról az Izraelről alkotott ideális képét, amelyet Jahve isten saját népévé tett, lényegében hitelesnek ismerte el. Így aztán Mózes szerepe a Tízparancsolat átvételében és az Ígéret Földjének elfoglalása minden részletkritika ellenére sokáig történetileg érintetlen maradt. Fordult azonban a kocka, amikor felismerték, hogy az államiság (Kr. e. 1000) előtti Izraelről rajzolt bibliai kép az államiság utáni kor (a Kr. e. 6. századtól) teológiai fikciójából ered.

A kifinomult szövegelemzésekkel párosult archeológiai kutatások hamar sikerre vezették ezt az új tájékozódást. Csak most vált nyilvánvalóvá: Izrael legrégebbi említése – nevezetesen Merneptah fáraó sztéléjén, amelyet ő Kr. e. 1208-ban állíttatott fel – erős érv az eddig érvényben volt bibliai történelemképpel szemben. Mivel a felirat olyan emberek csoportjaként említi Izrael, akik nyilvánvalóan már hosszabb ideje megtelepedtek Palesztinában, ellentmond a tizenkét törzsben egyesült Izrael ószövetségi képének, mintha az – a bibliai kronológia értelmében – ugyanebben az időben, kívülről hatolt volna be Kánaán földjére. Mindebből különös módon az következik, hogy az izraeliták eredetileg maguk is kánaániak voltak.

Utalva arra, hogy Mózes a Sínai-hegyen kapta a Tízparancsolatot, a régebbi kutatás úgy vélte, hogy Jahve tisztelete mindig csak amaz Első Parancsolattal együtt létezett, amely nem vitatja ugyan más istenek létét, de Jahve kizárólagos tiszteletét parancsolja meg. Időközben azonban másféle egyetértés alakult ki: A Jahve-hit kezdetén nem állt ott Jahve kizárólagossági igénye, az az Első Parancsolat folytatásaként megfogalmazott állítás pedig még kevésbé, hogy Jahvén kívül egyáltalán nem léteznek más istenek. Leleményes koponyák csak Júda Kr. e. 587-es bukása után eszelték ki az Első Parancsolatot, amikor a nép sorsát értelmezték. Mottójuk ez volt: Mivel Izrael idegen isteneknek szolgált, nem pedig kizárólag Jahvének, be kellett következnie a katasztrófának.

A keresztény szentírás-magyarázók különféleképpen reagálnak erre az egyértelmű történeti tényállásra. Egyesek azt mondják: a kinyilatkoztatás igazságát vagy a hitvallás állításait sem igazolni, sem cáfolni nem lehet történeti alapon, függetlenül attól, milyen mércét alkalmazunk. Mások úgy vélik: a történelem és a hit viszonyában két önálló, egymást kiegészítő képpel van dolgunk, s ez nyereség, megkettőzés, nem veszteség, rombolás.

Mégis legkésőbb ezen a ponton jön létre a keresztény hit dilemmája. Ha ugyanis az Ószövetség történeti könyveinek történelmi kerete fiktív, és a bibliai Izrael, sőt maga Jahve mint kizárólagos isten esetében teológiai konstrukcióról van szó, akkor tökéletesen kiüresedik Izrael korai bibliai története, és ezzel Jézus Krisztus előtörténete is. Mindkettő köddé válik.

Nekem úgy tűnik: az egyházi hitvallásnak az az alapbaja, hogy a történelemhez köti a hitet, s ez annál is inkább baj, mivel – amint ez világossá vált – mind az ószövetségi, mind az újszövetségi történelem tiszta fikció. Az okos hit ezért tanulni fog az egyház és teológusai kétezer éves történetéből: Nem mered a halott múltra, és leveti a fikció bilincseit; inkább fáradhatatlanul érdeklődik Isten iránt, aki az ember mennyei hazája.

Válasz Gerd Lüdemann-nak

Manfred Görg

A remény és a hit tanúsága

A legtöbb régi biblia magyarázóval együtt osztom azt a tapasztalatot, hogy a bibliai iratok látszólag biztos történelmi alapjainak fokozatos relativizálása súlyos teherré vált abból a szempontból, hogy problémátlanul beszélhessünk az „üdvtörténetről". Ez egyaránt érvényes a héber-arám „Ószövetségre" és annak görög fordítására, az ún. Septuagintára („Hetvenes fordítás"), valamint ezek kommentárjaira az „Újszövetség" írásaiban. Még ha megengedjük is, hogy Istennek az emberrel járt útja bonyolult, és hiányzik annak áttetszősége, akkor sem könnyű valamiféle rejtett, az ember üdvösségére irányuló, előrehaladó mozgást kimutatni Izrael és a zsidóság bibliai szövegeiben, olyan tendenciát, amelyhez törésmentesen, sőt közvetlen következetességgel hozzá lehetne kapcsolni Jézus üzenetének hagyományait és értelmezéseit.

Továbbá az Újszövetségben leírt események és szavak nem egyszerűen az ószövetségi „ígéretek" beteljesedésének végérvényes történetét ábrázolják: a végső történések még hátravannak. Ezért helyesebb, ha „az üdvösséggel kapcsolatos várakozások hitben feltételezett történetéről" beszélünk, nem pedig egy „felülről jövő", tökéletesen tárgyiasítható „üdvtörténetről", amely Izraellel kezdődött, és Jézus Krisztussal érte el csúcspontját.

Ami az „ószövetségi" hagyományokat illeti, különösen annak a kornak az ismételt rekonstrukciós kísérletei váltak hiteltelenné, amikor Izrael „ősatyái" (Abrahám és rokonai) a Szentföldön éltek, valamint az ún. exodus, az egyiptomi kivonulás rekonstrukciós kísérletei, mivel az eltérő eredetű bibliai szövegek nem alkotnak zárt képet, és ráadásul az Izrael környezetéből származó tanúságok nem nyújtanak kimerítő igazolást ahhoz, hogy itt minden tekintetben egybehangzó területet lehessen meghatározni.

Annak, hogy az „üdvtörténet" kifejezéssel lehessen operálni, kétségtelenül az lehet a legnagyobb akadálya, hogy a korai Izrael még nem vallotta szigorúan az egyistenhitet, hanem inkább úgy tudta, hogy egy domináns törzsi isten vezérli, tehát nem zárta ki további istenségek létét, nem is szólva a más törzsek és népek istenein gyakorolt kritikáról, úgyhogy csak a fogság utáni zsidóság kezdetétől (Kr. e. 520 körül) lehet szó „dogmatikus monoteizmusról". Ha tehát a bibliai iratok a maguk végső kánoni alakjában ténylegesen az atyák Istenének és Mózes Istenének azonosságáról és kizárólagosságáról beszélnek, akkor egy pozitivista módon gondolkodó ember számára valóban kézenfekvő lehet, hogy úgy lássa: Izrael, a zsidóság és a kereszténység hite „fikción" alapul. Mindazonáltal a szemita csoportok egyiptomi – hikszoszok korabeli – jelenlétével, vagy az Egyiptom és Palesztina közötti – mindenekelőtt az Új Birodalom idején és Egyiptom késői szakaszában lejátszódott – összeütközésekkel kapcsolatos, jelenleg elérhető adatok még mindig olyan informatívak, hogy változatlanul jó okunk van azoknak a szabadulási tapasztalatoknak a feltételezésére, amelyekről a bibliai hagyományok sokszoros töréssel és összevonással beszélnek.

Itt nem kell fundamentalista mércét alkalmazni ahhoz, hogy felelősséggel megállapíthassuk a bibliai és a Biblián kívüli leletek összeegyeztethetőségét. Amíg fennáll a bibliai alaptapasztalatok és a Biblián kívüli adottságok összeillesztésének lehetősége, addig nem kellene puszta „fikciókról" beszélni.

Ezenkívül Izrael és utódainak reflexiói maguk sem fikciók, az „emlékezéstörténet" önmagában véve vitathatatlanul tény, mivel Izrael végső soron nem pusztán történetileg igazolható adatok tanulmányozásából meríti identitását, hanem abból, hogy aktuálisan és maradandóan megéli a maga sajátosságát, nevezetesen egyedülálló sorsközösségét. Ez a tudat minden látszat szerint már abban a korban megjelenik, amelyről legkésőbb épp a Merneptah fáraó idejéből (kb. Kr. e. 1210) származó „izraelsztélé" ad minden gyanún felül álló külső bizonyságot. Ott az áll Izraelről: „Izrael parlagon fekszik, nincs már magva."

Ez a képszerű, sőt mitológiai jellegű nyelvezet nem mond mást, mint azt, hogy Izraelt úgyszólván „halottnak nyilvánították". A halottnak nyilvánítottak azonban hosszabb ideig élnek. „Izrael" nagysága nyilvánvalóan elsősorban abból az ellenállásból nő ki, amelyet az őt mindenünnen körülvevő és létjogosultságát megkérdőjelező, látszólagos fölénnyel szemben tanúsít.

Tény, hogy a történelembe lépésétől kezdve Izrael újból és újból kénytelen volt felvenni a harcot a róla terjesztett halálhírrel, és abba az utópiába kapaszkodott, hogy – tekintettel a folyamatos fenyegetettségre – mégiscsak lennie kell valamiféle túlélésnek. Izrael számára elsőrangú szükségletté vált, és mindig is az volt, hogy olyan közösségként fogja fel önmagát, amelynek van esélye a jövőre, s hogy a biztos lakhely reménye támogassa ezt az önértelmezést. Ennek értelmében a maga Izrael által is épp elég gyakran megkérdőjelezett és elkoptatott igazodás a korokon át tartó isteni vezetéshez nem „fikció", nem a nem létező valóság színlelése, hanem kézenfekvően közvetíthető kifejeződése egy életmentő utópiának és túlélési stratégiának.

Ezt az alapvető tanúságtételt Izrael egy olyan Isten elképzeléséhez kötötte, aki mindig életet teremt és ad. Úgy érzik, hogy megalapozott lét nem lehetséges a külső és belső – egy fölérendelt és kísérő fórum által megkövetelt és támogatott – igazságosságba vetett hit nélkül. Annak az Istennek a megvallása, aki kivezeti Izraelt az elnyomásból, nem más, mint mindig újabb metaforákba öntött kifejezése egy olyan Istenbe vetett hitnek, aki alapvetően megmentő és szabadító Isten. A pészah (pászka, húsvét) évenként ismétlődő központi ünnepe figyelmen kívül hagyhatatlan tanúsága ennek a meggyőződésnek.

A korai Izrael önmagáról tett tanúsága – amelyet a Második Templom fogság utáni zsidósága magáévá tett és továbbvitt – folytatásra talált az Újszövetség okmányaiban is. Magának a zsidó reformernek, Jézusnak az áthagyományozott fellépése, valamint a feltámadásáról és felmagasztalásáról szóló mitológiai beszédbe foglalt hit abban, hogy az embernek van jövője Istennél, szintén annak a tanúsága, hogy „odakötik magukat" egy őseredeti igazságosság garantálójához, és ahhoz az átfogó, minden határon átlépő szeretethez, amely legyőz minden félelmet, sőt még a halál rettenetét is. Az ebben a hitben felismert és kifejezhető utópiában hamis tények színlelése nélküli, megalapozott bizonyosság rejlik, amely egyúttal a pozitivista érdekekhez való ragaszkodás nélkül is megvan, és nem csupán a krisztushívő emberek tulajdonképpeni szabadságát alapozza meg.

Ráadásul azon a bázison, hogy minden, látszólag megoldhatatlan problémát rábízunk a teremtő Istenre, olyan vallásközi hit lehetséges, amelyet egy megvilágosult értelemmel élt élet határoz meg, és amelyet bátorító higgadtság hat át. A keresztény egyház ezt is megtanulhatja már az „Ószövetségtől" és annak prófétáitól.

Forrás: Publik-Forum, 2006/21

Farkas István

A paprikás krumpli kérdése

Ami az egész világon egyedülállóvá teszi, az a magyar, vagyis a makói hagyma. A világ összes hagymáját párolni vagy főzni illik, mert olyan fajta, mint a sárgarépa, a borsó vagy a krumpli. Egyedül a makóit kell zsírban pirítani. Nem mintha főzni vagy párolni nem lehetne, de azt tudják az olaszok és a franciák is, és arra ott van az Újházi-tyúkleves vagy a zöldségleves csipetkével. Pirítani azonban csak ezt az egy fajtát lehet és illik és kell. Ettől lesz gulyás a gulyás, vagy paprikás krumpli a paprikás krumpli. Az ember megvárja, míg a nagy tűz leég. Csak akkor rakja fel a bográcsot bőrös füstölt szalonnadarabkákkal, disznózsírral, vagy manapság – pótlékként, mert az orvosok kitalálták a koleszterin nevű anyagot, amit persze egyetlen egy szakácsnő sem ismert korábban, és soha egyetlen gulyásban vagy paprikás krumpliban sem lehet belőle egyetlen szemet sem találni, és különben sincs semmi köze az egészséghez, mert nem ez az az anyag, amelyik árt a szervezetnek, hanem tudvalevőleg az, ami a „szívből jön” –, szóval, manapság napraforgóolajjal, vagy ahol nagyon „olaszosan” kívánnak főzni – ami megint csak olyanok találmánya, akiknek fogalmuk sincs a magyar konyháról – olívaolajjal. És akkor el kell kezdeni figyelni az eseményeket, mert itt dől el minden. A hagymának meg kell pirulnia. Nem főnie, nem párlódnia, nem sülnie, hanem pirulnia, mint annak a copfos kisleánynak, akire az a nagydarab Jóska legény rákacsintott hagymaszedés közben, ott lenn, Makón. Aztán, amikor már mosolygósan elpirult, akkor szépen le kell venni a tűzről, hogy ne keseredjen meg a mosolya. Ettől kezdve már egyszerű a dolog: mehet bele a paprika, a krumpli, só meg víz, és felszítva a tüzet addig kell főzni, míg a krumpli puha nem lesz, és vagy lesz leve, vagy nem sok, mert az már a szakácsnő ízlésére és a meghívott vendégek szája ízére van bízva. Mint ahogy a kolbász vagy a virsli is. A savanyúság lehet hozzá paprika, uborka, csalamádé vagy – urambocsá! – patisszon. Hozzá a homoki cserszegi fűszeres illik a legjobban – amint Hamvas Bélától tudjuk –, vagy manapság a chardonnay. Egészségünkre!

Simonyi Gyula írt egy nagy sikerű tanulmányt a nyolcvanas években. A címe: Töprengések a bérmunkáról. Ebben a különböző munkákat csoportosítja és értékeli abból a szempontból, hogy melyek azok, amelyek Istennek tetszőek, és melyek azok, amelyeket jobb elkerülni, mert azokat Isten nem szereti, vagy nagy az esélye annak, hogy azokat végezve az ember eltérül eredeti feladatától, az Istennek tetszéstől. Alapvető célja az volt a tanulmánnyal, hogy mindenkit buzdítson az Istennek tetszés feladatának teljesítésére. Megoldásként a másokért, a legrászorulóbbakért végzett munkát jelölte meg, de semmit sem mondott annak veszélyéről, hogy maga a munka milyensége nem óv meg a tévutaktól, tehát az erre a munkára értelmében és érzelmében felkészületlen embertől magától.

Mert bizony paprikás krumplit is lehet főzni bérmunkásként, kényszermunkásként, háziasszonyként, hobbiból, gebinesként, és mindegyik lehet Istennek tetsző, vagy éppen nem. Mert nem a paprikás krumplin múlik és nem is a beosztáson, hanem annak a be-látásán, bele-érzésén, azaz lelki-ismeretén, aki készíti, bármilyen sapka legyen is rajta. Ez pedig az az érzés és az az értés, amely együtt érzi, együtt érti az egészet, benne önmagát és a többieket mind, a csillagoktól a fűszálig. Ezért sem egyszerű jó paprikás krumplit főzni.

Van ebben a paprikás krumpli-főzésben egy nagy kérdés. Mert azt még csak érti az ember, hogy aki dolgozik, annak ennie kell, hogy ismét dolgozhasson. Mindenki tudja ezt, akinek már korgott a gyomra az erdőben, favágás közben, az asztalosműhelyben gyalulás közben vagy a harmadik emeleti lakásban, miközben pászította az ablakot, sőt még paprikás krumpli-főzés közben is, mert ahhoz hozzátartozik a füst leöblítése valamilyen megfelelő – általában az étvágyra ható, gyomorkorgató öblítőszerrel, amely a füstben lévő mérgeket semlegesíti. A nagy kérdés előtt persze van itt néhány kis kérdés is: Miért jó a bogrács, és miért jó a füst?

A bogrács nyilván azért jó, mert eredetileg üres, és így bármi belerakható. Régi alapelv, hogy ami tele van, azt az égiek apasztják, ami viszont üres, azt töltik. Ezért lesték el az égiektől a tűzzel együtt a bográcsot is az emberek. Az már persze más kérdés, hogy mit tesznek bele szándékosan, vagy mit hagynak csak úgy, magától belehullani. Ezen a ponton bukott és bukik el ma is az ember, és nyeri vagy veszti el olyannyira félreértett szabad akaratát. A bogrács másrészről azért is jó, mert azt a lángot, amely éget, elemészt – amelyet a tűz ad –, szétosztja, mérsékli, átalakítja olyan hővé, amely érlel, puhít, egyesít. Ami nyers, ami kemény, ami durva, abból érettet, puhát, finomat állít elő.

És a füst? A füst méreg, hallhatjuk az egészségvédelmi tanácsadóktól, akikből manapság, amikor mindenki gyógyszerek, biotermékek után kutat, és költi rájuk nehezen megkeresett jövedelmét, egyre több van. Állításuk részben igaz is. A füst azonban nemcsak méreg. A füst adja azt a bizonyos ízt, amelyet tűz nélkül csak úgy lehet előállítani, hogy már korábban tűzön megfüstölünk valamit, s azt belefőzzük a paprikás krumpliba. Ilyen legtöbbször a szalonnabőr, a füstölt kolbász vagy a füstölt sonka. Ez az íz látszólag semmi, sőt bizonyos szempontból méreg. Mégis, ha hiányzik, akkor nem az igazi az a bizonyos étel. Megenni persze meg lehet e nélkül az íz nélkül is. Meg is esszük, mert mások jóindulattal – vagy egyszerűen üzleti érdekből – vigyáznak az egészségünkre, aminek már rég nem ismerjük a jelentőségét, de már apáink és nagyapáink is vigyáztak rá, és az ő orvosaik és papjaik is figyelmezették őket ezen dolgok fontosságára.

Az íz jelentősége azonban ennél sokkal több. Az ízérzékelés az ember olyan belső érzete, mint a külsőnek, a testnek a szem. Nagyrészt a szemmel tájékozódunk a külső világban, és ugyanígy nagyrészt az ízek feladata lenne a belső világról való tájékoztatás. Lenne, mondom, mert a belső világról való tájékozódás ma már nem divat. Minden kint zajlik, nyilvánosan. Csak le kell ülni a tévé elé vagy kézbe venni egy újságot, és bárki meggyőződhet róla. Az egész világ ott zajlik, nyilvánosan. Semmi csendes, semmi rejtett – mert kit érdekelnek a hétköznapi csendes történések, s kit a rejtett érzések, érzelmek, gondolatok íze? Az élet is zajlik, és az élet is nyilvános: „Nézzétek az ég madarait és a mezők liliomait…” Akkor meg kinek van szüksége a csendes és rejtett dolgokra? Már megint egy kérdés! De nem érdemes beállni a mindig és mindenáron előrerohanók, megoldást keresők, választ adók táborába. Még nem, az még messze van, és akkor sem rohanva, hanem valahogy úgy, ahogy a negyedik

bölcs tette, aki egyedül élte túl négyük közül a valóság megpillantását. A legenda szerint ugyanis egyszer négy bölcs – mindegyikük az igazság keresésének (az Istennek tetsző életnek) szentelte egész életét – addig könyörgött az angyalnak, míg az megsajnálta őket, és megmutatta nekik a valóságot. Az első rögtön agyvérzést kapott, a második visszatérve megőrült, a harmadik felakasztotta magát, és csak a negyedik élte túl a kalandot. Ő csendesen visszavonult, gyakorolta az adakozást, a szolgálatot és a szelídséget, és akiket érdekelt az igazság, azoknak mesék, példázatok és a természetből meríthető tapasztalatok alapján próbált segíteni.

Még a nagy kérdés feltevése előtt – mivel ennek feltevését sok minden fontos dolognak meg kell előznie – a paprikás krumpli szépen elindul a maga jól megtervezett útján. Keveredik mindenféle már meglévő anyaggal, nyállal, gyomorsavval, epével és egyéb mirigyváladékokkal és levegővel, hogy átalakulva, s egyre finomabb és finomabb anyaggá – vérré, idegsejtekké, izomrosttá, adrenalinná, kortizonná, spermává – válva végül segítse fenntartani az egész rendszer működését, s talán egyszer, ha már elegendő mennyiség és minőség áll rendelkezésre a legfinomabb anyagból, egy új élet elindulását biztosítsa. Meglehetősen szép fejlődési lehetőség egy paprikás krumpli számára. S ha jól belegondolunk, ehhez nem kell semmilyen extra erőfeszítés. Mert ha ez nem paprikás krumpli, hanem valamelyik déli sziget banánja, fügéje, ananásza és datolyája, akkor a fáramászáson kívül egyéb munka nem is kell hozzá.

De mi lesz a füsttel? Mi lesz azzal az ízzel, amely nem az emésztést segíti, hanem étvágyat gerjeszt, és emlékeztet valamire: egy pillanatnyi benyomásra, örömre, bánatra, félelemre, vagy a figyelemnek egy olyan pillanatára, amikor éppen nem vesztem bele semmibe, amikor a kötelességek nem nyomasztottak, s amikor nem bámultam bambán a tévét sem. Egy olyan pillanatra, amikor hirtelen megértettem valamit, vagy megéreztem annak a tiszta örömét, hogy minden kilátástalanság ellenére itt és most élek. Ez az íz is átalakul, mint a krumpli meg a bor. Vérré válik, de egy másfajta vérré. Olyan vérré, amely talán egyszer egy megszülető másik fajta testet, egy újjászülető belső testet fog táplálni, ha minősége és mennyisége elegendő lesz annak megszületéséhez: „Bizony mondom, aki nem születik újjá..." De addig csend van, és semmilyen nyilvánosság nincs, mert nem is lehet. Még nincs hangja – mert ami volt, hamis volt, így el kellett veszítenie –, s még nincs, aki kiálljon bármivel bármilyen nyilvánosság elé – mert aki volt, az valami teljesen látszólagos, lényegtelen volt, így meg kellett halnia. Erről az igen összetett, de csendes folyamatról szól G. I. Gurdjieff Belzebub meséje unokájának című könyve.

A paprikás krumpli íze bármikor felidézhető számomra – főleg, ahogy a feleségem készíti –, mert sokszor és sokat ettem belőle. A füst íze is. Ez a másik fajta íz azonban ritka vendég. Először észre sem veszi az ember, csak mintha sejtene valamit. Valami más van, mint ami szokott lenni. Aztán már megismeri és vágyódik utána, mert jó íz, és érzi, hogy tápláló. És akkor egyszer eljut oda, hogy keresni kezdi, minek az íze is ez, és mi nyomja el, hogy nem érezheti többször.

Olyan ez a keresés, mint a tölgyfa gyökeréé. Ha minden feltétel összejött, a makk gyökeret ereszt, és nagy erőfeszítéssel kihajt. Aztán vár a fényre. Közben pedig gyökere egyre mélyebbre és mélyebbre fúrja be magát a talajba, a sziklák közé, mert tavasszal még volt elég víz, de aztán elfogyott. Már csak az íze maradt meg annak, ami jó volt és tápláló. Most már keresni kell. És ha nem avatkoznak bele, egyre jobban belegyökeredzik annak keresésébe, ami után vágyódik. Sokszor megfigyeltem azonban, hogy ha egy városi ember lekerít magának egy darabot az erdőből, és odaköltözik, hozza magával összes szokásait onnan, ahol nincs erdő, csak bokor, meg virág, meg konyhakert, amit persze locsolni kell, trágyázni és gondozni. S akkor még a tölgy is elkényelmesedik egy idő után. Gyökereit átcsoportosítja a talaj közelébe, mert onnan kapja azt, ami jó, ami után emlékei – génjei – alapján vágyódott, de már nem kell vágyakoznia, mert van elég, de már nem ott lenn, valahol a mélyben, az a kevés, hanem fenn, közel és sok. És akkor jön egy vízhiányos, aszályos nyár, amikor elzárják a vizet, s csak fürdésre nyitják ki este egy-egy órára, majd jönnek a novemberi ónos esők és orkánok, s a büszke tölgy egyszerűen kidől, mint egy homoki fenyő vagy nyár. A hatalmas gyökér nem a jólét, hanem a vágyakozás, a munka és a szenvedés eredménye. És ha életképes, és egyszer végre kidől a felette álló hatalmas öreg tölgy, megnyílik a lehetőség, hogy fejlődjön és kiteljesedjen a másik irányba, és azzá váljon, aminek a Teremtő „a minden mindent táplál és minden mindenből táplálkozik" láncban eltervezte. Nem áll meg félúton a növekedésben, nem fárad el – bár néha évekig látszólag pihen, ha lenn valamilyen akadály jön közbe –, gyökere folyamatosan érzi az ízt, és egyre tovább kutat, utolsó lélegzetvé-

teléig. Tudja – hogy honnan, az rejtély –, hogy lehet még tovább is mennie, egészen a rejtett földalatti erekig, amelyek az összes fákat összekötik. És ahány tölgy és fenyő és bükk, annyiféle gyökér és forma, de amit lenn keresnek, és ami után fenn törekszenek, az egy, az közös, és így közös a nyelvük is, megértik egymást. Verseny nem a közös megszerzéséért és birtoklásáért van, hanem azért, hogy ki jut közelebb a Naphoz, ki éri el előbb az éltető forrást, közben húzva, támasztva, lökdösve egymást, hogy a lehető legjobban megfeleljenek annak, amire létrejöttek. Táplálva azt, akinek szüksége van rájuk; aki éppen beléjük ereszti láthatatlan gyökereit, mint ahogy ők a földbe, és aki éppúgy vágyakozik az általuk biztosított táplálék ízére, mint ők a vízére. Az embert – főleg a fiatal embert – lehet lelkesíteni, lelkesedhet is, és még a lelkét is ráteheti olyan eszmékre, dolgokra, amelyek rajta kívülről jönnek, de a belső, a titkos, a csendes növekedés, amitől a lelke ismerete, az egyet-értése, az együtt-tudása növekszik, azt csak ideig-óráig lehet kívülről, lelkesítéssel táplálni. Azt kívülről csak az íz megéreztetésével lehet tartósan segíteni, amihez eszköz csak a figyelem odaszentelése, a fogalmak reflektorfényének folyamatos áthelyezése, saját súlyának, a gravitációnak az érzékeltetése. Ennek az íznek a rendszeres érzékelése adja azt a szerves növekedést, amit a fa minden sejtje a maga nyelvén tud, de az ember már elfelejtett.

A felejtést elősegítik a kulturális szokások változásai is. Gyerekkorom emlékei közé tartozik a különböző fűvek rágása, s azok sokféle keserű íze. Azután jött a csemegeuborka és a diótorta harca, amiből rendszerint a csemegeuborka került ki győztesen, de igyekeztem a dolgokat úgy befolyásolni, hogy ne kelljen döntenem valamelyik mellett, hanem mindkettő sorra kerüljön. Végül is mindkettő elmúlt, és jött a sós mandula és az amerikai mogyoró, s évtizedekig uralta az ízek terepét. S talán jó tíz éve – Maria Treben és a zöld teák jóvoltából – visszajöttek hozzám a keserű ízek a maguk kimeríthetetlen gazdagságában akkor, amikor a nyugati világot éppen megint ellepte az édes íz, a vele járó harsány hangokkal és színekkel.

Röviden ennyit az ízről.

Visszatérve a nagy kérdésre: Miért kell annak is ennie, aki nem dolgozik, mert nincs munkája, vagy annyi a pénze, hogy nem kell dolgoznia? Vagy a másik oldalról feltéve a kérdést: Miért táplálják az embert, és mit, mi mindent táplál az ember és az emberiség a munkájával vagy a puszta létével? S már jönnek is a jól ismert válaszok maguktól, hívatlanul, mert hát megtanultuk őket: „Nem mindegy?... Mert minden élőlény táplálkozik... Mert ilyen a világ rendje... Mert amit anyád megfőzött, és a tányérodra kiraktál, azt kutya kötelességed megenni, fiacskám... Mert enni jó... Mert addig sem kell dolgozni... Mit vagy úgy oda, hiszen be lehet kapni egy perc alatt, aztán csinálhatod tovább a dolgodat..." No, igen. De ettől a sok ismert választól az egy nagy kérdésből megint tizenhárom kicsi lett. A másik oldalról feltett kérdés pedig sérti az ember büszkeségét, így méltóságon aluli válaszolni rá. Ha valaki mégis válaszol, addig jut, hogy megmondták, egymást kell táplálnunk: „Éheztem, és ennem adtál..." – ami megint nem válasz a kérdésre. Ha azonban az erő nem fogyna el magától vagy a munkától, akkor sokkal több idő maradna a munkára magára. Nem kellene aludni, vetni, aratni, főzni, mosogatni, rágni, emészteni, üríteni, mosni, vasalni, s a többi, hozzájuk kapcsolódó folyamatda sem lenne szükség. Csak olvasni, zenét hallgatni, szórakozni, beszélgetni, festeni és házakat építeni kellene, s a hozzávaló energia jönne a levegőből és a sok szépségből, ami minden pillanatunkat betöltené. És boldogan tudnánk táplálni azt, aki belőlünk él, mert akkor dolgozni sem kellene, mivel kenyér sem kellene. S akkor nem is létezne olyan szavunk, hogy kellene, vagy kell. Akkor az lenne a szavunk, hogy van. Van, ahogy a víz, a levegő van, ahogy a fű nő, ahogy este lesz, majd reggel. Akkor versenyeznünk sem kellene, és ölnünk sem kellene egymást, mert amire szükség van, az magától meglenne mindenkinek egyformán. Miért kell nekünk az, ami csak nehézzé teszi az életünket? Ki találta ki ezt az őrültséget? Kinek hasznos mindez? Egyáltalán létezik itt valaki számára olyasmi, hogy haszon, ha az embernek káros? Mire szolgál mindez a sok verejték, szenvedés? Kit, mit táplál ezzel az ember? Táplálhat-e bármit is e nélkül?

Nem javaslom, hogy ezekkel a kérdésekkel bárki akkor kezdjen el foglalkozni, amikor a hagymát pirítja a paprikás krumplihoz, mert akkor abból biztosan nem lesz étel. Sokkal jobb azután, hogy a desszertet is elfogyasztotta, a kávét is megitta, és kifeküdt a ház mögé, az árnyékba, ahol megfelelő a levegő és a környezet minősége az étel, az ital, az ízek, az illatok és gondolatok emésztéséhez.

Igen, a levegő, az illatok egy másik szint. Nincs levegő- vagy illatgasztronómia. Pedig lehetne. Hányféle levegőt ismerünk, s hányféle van, amit még nem ismerünk. A vegyészek, fizikusok levegője hasznavehetetlen, emészthetetlen, élvezhetetlen. Olyan elemeket és vegyületeket tartalmaz, amelyek sohasem és sehol sem léteztek együtt, és ha lombikban összekeverik őket, felrobbannak. Olyan ez a levegő, mint a műanyagmarcipán. Nem sokkal jobb minőségű, de már lehet benne valamennyi ideig létezni, a nagyvárosi metrók és buszok levegője. Az ember akkor érzi ott igazán az igazi levegő hiányát, amikor kiszáll belőle, és szervezete önkéntelenül mélyet lélegzik. Pedig amit ekkor beszív, az sem az a fajta levegő, amit eredetileg neki szántak. Az igazi levegőhöz jutáshoz ki kell menni tavasszal a Pilisbe, a Bakonyba, vagy le kell ülni a Balaton partjára szeptember végén, hétköznap, hajnalban. Ott igen. Ott van levegő. Attól a levegőtől pár szippantás után kitisztul az ember szeme, orra, füle, tüdeje, néhány nap után a mája, veséje, és érdekes módon a szívében is elindul valami kis változás. Nem jelentős, de mégis. Az észrevehető változáshoz legalább egy hónap kell, de annyi soha sincs. Végül ott van az a levegő, amire Aggteleken annak idején egy egész bányászkórházat alapítottak. A barlangok, a Béke-barlang levegője. Attól a levegőtől állítólag még a rák is menekül, olyan erős. Egyszer szívhattam belőle fiatal koromban, de sohasem felejtem el az ízét. Ez pedig közel sem a teljes lista, mert nem említettem olyan nem kevésbé ismerős levegőket, mint a különféle típusú háziasszonyok konyhájának levegője, a különféle felekezetek templomainak levegője, a teázók és kávézók levegője, a különféle gőzfürdők levegője, a munkahelyi légkör, az értekezletek levegője, a focimeccsek levegője, a párttaggyűlések levegője, a cipészműhely vagy a pékség levegője, a tehén- vagy a lóistállók levegője, a különféle gyárak és csarnokok levegője, vagy csak olyan, szinte árnyalatnyi, de minőségileg érzékelhető különbségek levegő és levegő között, mint amikor az őszi, fanyar, cseres illatú erdőben sétálva az ember hirtelen felkapja a fejét, mert megérzi, hogy nem rég egy róka keresztezte az utat. Ez az illatgazdagság azonban a mai civilizáció terjedésével egyre inkább a szavak jelentésének sorsára jut, azaz egyre szegényesebbé válik. Az új, szintetikus illatanyagok – amelyeknek a használata sokban leegyszerűsíti bizonyos higiéniai szabályok betartását – sok mindent elfednek és összeolvasztanak, amit pedig a Teremtő – célszerű okokból – kirívónak és különállónak teremtett. Pedig mindez a sok és még több levegőféle a levegőnek csupán csak azt a részét érinti, amely a paprikás krumpli fel-

dolgozásához szükséges. Nevezetesen, hogy segítségével vérré váljon, a vér pedig izommá, az izom munkává, a munka gazdasági haszonná.

S itt jön be a levegőfajtáknak az a hatalmas étlapja, amelyről a tudománynak ma még fogalma sincs. A levegő összetevőinek az a finomabb skálája, ami a gazdasági haszon nélküli tevékenységet teszi lehetővé. Ez egy egészen másfajta levegőminőség. Ezek az anyagok nem a véren keresztül fejtik ki hatásukat, hanem egy olyan, másik vérfajtán keresztül, amelyről már az ízeknél említést tettem. Ez a vér nem a test működését segíti, hanem a lélek – az értés által irányított érzelem – működését. Ezért aztán manapság csak nagyon kevés szükség van ezekre az összetevőkre. Az értést felváltotta a tudás halmozása, a tudás pedig megy a maga céltalan útján, amelyet a kívülről gerjesztett félelmek és vágyak, az értés nélküli érzelem szab meg. Ezek a levegőkomponensek legnagyobbrészt változás, beépülés nélkül hagyják el a szervezetet. A paprikás krumpli elkészítéséhez sincs szükség rájuk. Ott lehet néha felfedezni jelenlétüket, ahol teremtődik valami, és a gazdasági haszon számára teljesen érthetetlen és nevetséges módon bárki számára ingyen elérhetővé válik. Vagy ott, ahol megnyilvánul valami, amit mindenki vita nélkül ugyanannak lát, ugyanúgy ért. Esetleg ott, ahol egymásnak feszülő erők és ellentétek érthetetlen módon hirtelen kiegyenlítődnek, elmozdulnak valamilyen irányban, vagy feloldódnak egy közös eredőben: megnyílik egy ökölbe szorított kéz, egy sértésnek induló kérdés támasszá válik, vagy egy magas c hang szelíd dallamba megy át. Ezekben az esetekben is jelen van a haszon, de ez egy magasabb kategóriájú haszon. Ez a haszon öncélú is, lefelé is szolgál, de felfelé is, mint minden teremtett dolog az emberen kívül. Ez az illat pedig olyan, mint az a bizonyos másik íz: ezekből lesz az okos szüzek evangéliumi olaja.

Érdekes módon ezzel a jó minőségű levegővel kapcsolatosan nem lehet megfigyelni azt a fokozott izgalmi állapotot, amely a jó étellel kapcsolatos, s amely izgalom fokozására olyan hatalmas iparágak épülnek, mint az idegenforgalom, a reklámipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság és az állattenyésztés, nem is beszélve az apróbbakról, de nem jelentéktelenekről, mint a borgazdaság, a fűszerkereskedelem vagy a gyorsétermi hálózatok, s amelyek alapját Hamvas Béla jól ragadta meg az alábbi gondolatában, amely a mai ember minden tevékenységére igaz: „A táplálék csak felében elégít ki, másik részében hiányérzetet kelt. Az újabb és újabb izgalom kívánsága a jóllakottság másik oldala" (Egy csepp a kárhozatból). Mintha az ilyen irányú érzékszerveink nem működnének megfelelően, vagy talán gyengébbek lennének, mint a szilárd táplálékkal kapcsolatosak. A természetnek, úgy tűnik, még annyira sincs szüksége a levegő nyújtotta finomabb lehetőségekre, mint az ízekére. Mintha a természetnek nem lenne akkora az éhsége ezek iránt a finomabb funkciók által biztosított eredmények iránt, mert akkor kikényszerítené a feldolgozásukat, ahogy a gyomorkorgás bizonyos szintje az állatnál az azonnali és mindenáron való evést kényszeríti ki.

Ezeket a finomabb funkciókat támogató illat szinte teljesen haszontalan marad, s így hatalmas mennyiségekben halmozódik fel a légkörben. Aki viszont egyszer megérezte, és figyelmének odaszentelésével hasznosítani tudja, annak kimeríthetetlen forrássá válik, ahogy annak idején megígérték a szamáriai asszonynak. Ennek eléréséhez azonban már valamit tenni kell. Nem elég beszívni, mert akkor ahogyan bejött ki, is megy. Valamire fel kell figyelni, hogy bennmaradjon, beépüljön és tápláljon, azaz összegyűljön. S itt van elásva az a bizonyos kutya. Mert amit figyelni kell, az nem kinn van, hanem benn, és nem lenn van, hanem fenn. Éppen arra kell figyelni, akinek ez a finomabb anyag a tápláléka, és akiről az eszünkkel talán tudunk, de a gépezetünk nem e szerint működik, mert nem kényszerít, csak halkan és türelmesen kér, akár egy életen át is. Csakhogy a kifelé irányuló érzékszervek, amelyeket a környezet, a látvány, a körülmények elkápráztatnak, süketek és vakok erre a halk hangra. A figyelem pedig belevész, bennragad a kinti káprázatban. Tenni kell érte valamit, hogy egy kicsi szabaddá váljon belőle, fel kell áldozni valamit bennünk, hogy azokra az illatokra, ízekre tudjon figyelni, amelyek egy, a természet, a társadalom számára nem nélkülözhetetlen, de az ember fejlődése számára elengedhetetlen anyag, az evangéliumi „olaj" összegyűjtését lehetővé teszi. S akkor már van esély arra, hogy ez a kevés már magához vonz eleinte keveset, majd egyre többet ennek a kimeríthetetlen forrásnak a vizéből („akinek van, annak még adnak…").

Röviden ennyit az illatról.

S itt a látvány, a fény. Ez egy újabb szint. Egy újabb táplálék, bár erről mint táplálékról a mai tudomány szintén nem sokat tud. Az esztétika a szépségről mint a szellemi világ megnyilvánulásáról beszél, de szellemi világon az ember gondolat-, érzés- és érzelemvilágán alapuló világot érti. A mai tudomány „jóvoltából" már nincs érzékszervünk az emberénél magasabb világ érzékelésére, amely pedig ott van a paprikás krumpliban is, a bográcsban is, a tűzben is, a levegőben is és mindenben, ami fénnyel telt. A fény az a táplálékunk, amelynek belépését még csak érzékeljük valahogyan, de feldolgozására, bennünk zajló átalakulására, belénk épülésére és a hétköznapi életünkben való tájékozódáson kívüli hasznát illetően semmilyen tapasztalatunk, sőt elképzelésünk sincs. Nem tudjuk, mi lehetne a sorsa bennünk, mivé fejlődhetne, vagy milyen formában ürül ki a szervezetből. Olyan, mintha csak áthaladna rajtunk. Elkápráztat vagy tájékoztat, s már megy is tovább. Mintha az érzékelésen kívül semmit sem szolgálna, szolgálhatna. Mintha nem is lenne táplálék, azaz nem táplálna semmit és senkit. Csak lenne valamiért. Mint a hang. Szolgál, de nem táplál. Pedig, aki már egyszer is hallotta Vivaldi Négy évszakját becsukott szemmel, teljesen átadva magát a hangok világának, vagy ült csendben tavaszi alkonyatkor a Sikárosi-rét szélén, a feketefenyők alatt, az már tudja, hogy a hangok világa is táplálhat. Ugyanígy táplálhat a fény, a színek világa is. Milyen rosszul tudjuk magunkat érezni egy tál nem megfelelően megpaprikázott paprikás krumpli előtt. Vagy éppen mennyire jól egy kellően elkészített, kiérlelt s megfényesedett olaszrizlingben gyönyörködve. Csak ezekről a táplálékokról nem tudunk, nem éljük át őket, ezért nem épülnek belénk, hanem ahogy jöttek, mennek is tovább. Egy pillanatig szolgálják a folyamatot – a jó étvágyat. Még annyi sem történik velük, mint a levegővel bennünk. Számunkra szinte teljes tápértékük veszendőbe megy. Ami a krumplinál, paprikánál a létezéshez szükséges mértékben meg van oldva – darabolás, lebontás, felszívódás a vérbe, teljes átalakulás finomabb anyagokká, illetve a szükségtelen, durva anyagok kiürítése a szervezetből –, az a levegő és a fény feldolgozása esetében csak a test szükségletének alárendelten van megoldva. Itt az egész folyamat magától megy. A létezéshez nem feltétlenül kell Vivaldi, sem Sikárosi-rét, elég a krumpli és a füstös íz.

A fény, a színek hiányát jobban érzi az ember, mint az illatok hiányát. A jó közérzet elengedhetetlen része a szép látvány. Erre és az evésre épít az egész idegenforgalom. Enni a tengerparton, lehetőleg naplementekor, szemben a Vezúvval, vagy kávézni a párizsi Opera előtti téren. Minél több és változatosabb szín és fény! Impresszionizmus. A benyomások sokasága. A festők azonban ennél többet tudtak. Nemcsak ugrálni egyik szín-

ről, egyik látványról a másikra, hanem megemészteni, beépíteni, azzá válni. És megmutatni valamit, nem a látványból, hanem a beépülésből magából.

Valami hiányt azonban még az az ember is érez, aki mindennap a legváltozatosabb olasz konyhán és a legvarázslatosabb trópusi környezetben étkezik. S nemcsak a logikája érez hiányt. Mert semmi sem csak azért van, hogy táplálkozzon, hogy táplálják. Valamit táplálnia kell neki magának is. S ahhoz, hogy táplálni tudjon minden erejével – teljes szívével, teljes lelkével… –, mindent fel kell használnia ennek érdekében, ahogy a tölgy teszi. Nem tarthat meg semmit. Nem mondhatja, hogy már mindenem megvan. Már létezem, jól élek, vannak fiaim és lányaim, s már nincs szükségem semmire, mindent megkaptam az élettől. Mert az élet ennél sokkal többet nyújt minden lélegzetvételkor, minden pillantáskor, minden falat kenyérrel. Azért nyújtja, hogy egy megfelelően kialakított szervezet teljes egészében átalakítsa a lehető legfinomabb anyaggá, amit csak képes előállítani. Ez pedig nem csupán az utódok sorának létrehozásához szükséges anyag, amelynek létrehozására minden egészséges növény és állat képes, hanem a teremtő akarat és a megismerő figyelem anyaga. Ez az anyag hozza létre azt az utódot, aki az Ember fia az emberben. S éppen ezeknek az anyagoknak a termeléséből van, és volt mindig is hiány, s így nem születik meg az utód, az Ember fia az emberből: az Igaz Ember. A gépezet nem működik megfelelően. Nem tölti be a szerepét. Csak létezik, azaz felhasznál, de nem táplál. Persze így is táplál. Táplálja az utódait, mint a madár a fiókáit. Táplálja a benne, körülötte és az alatta lévő világokat az összes melléktermékeivel, és testével is halála után. Táplálja, vagy éppen rombolja minden kisugárzásával, szavával, gondolatával, mozdulatával – az emberi kultúra világát.

Vajon ennyi az egész, ezért teremtette Mindannyiunk Közös Alkotója ezt az egész apparátust saját képére és hasonlatosságára? S Őt ki táplálja, mivel és hogyan? Vajon nem éppen ezért adja számolatlanul minden lélegzetvétellel és pillantással azt a táplálékot, ami átalakítva, finomítva, összegyűjtve és újjászületve valahogy visszajut Hozzá, éppen Őt táplálva? És akkor miért nem olyannak teremtett minket, embereket, hogy elő tudjuk állítani ezeket a finomabb anyagokat? Sajnos tudjuk, hogy csak részben múlik Rajta a dolog. Elő tudnánk állítani őket. Sokan és minden korban elő tudták állítani, akik rájöttek a sohasem volt titokra. Ma is előállítják. S nemcsak a szentek. Mindenki, aki képes magát szabaddá tenni az „ez van", az „ilyen a világ", „a tudomány majd megoldja", az „úgyis meghalunk", a „másoknak sem sikerült" vagy az „élvezzük az életet, amíg lehet" szemlélettől. A nehézség éppen az ezektől való megszabadulás, a szokások átváltoztatása, a megértett új fogalmak életgyakorlattá tevése. Táplálék van hozzá elég, már csak a megfelelő működést kell megvalósítani. Akiknek sikerült, azt mondják, nem egyszerű. Fáradságos és hosszadalmas. Az eredmény is „csak" a „megtettem mindent azért, hogy amit kaptam, meghálláljam" jó érzése. Azt mondják, ez „az igazság szabaddá tesz" érzése.

Röviden ennyit a fényről.

Az alapkérdés tehát így teljesedik ki: Lehet-e paprikás krumplit főzni, enni, cserszegi fűszerest inni hozzá – Isten dicsőségére is? Vagy más oldalról megközelítve: Lehet-e levegőt venni, figyelmet szentelni bármire – Isten dicsőségére is? S talán egy harmadik oldalról: Mit kell megadnunk a „császárnak", a világnak: embertársainknak, családunknak, népünknek, a szomszédunknak, a természetnek – és mit kell megadnunk Istennek? Vagy ez egy és ugyanaz a folyamat?

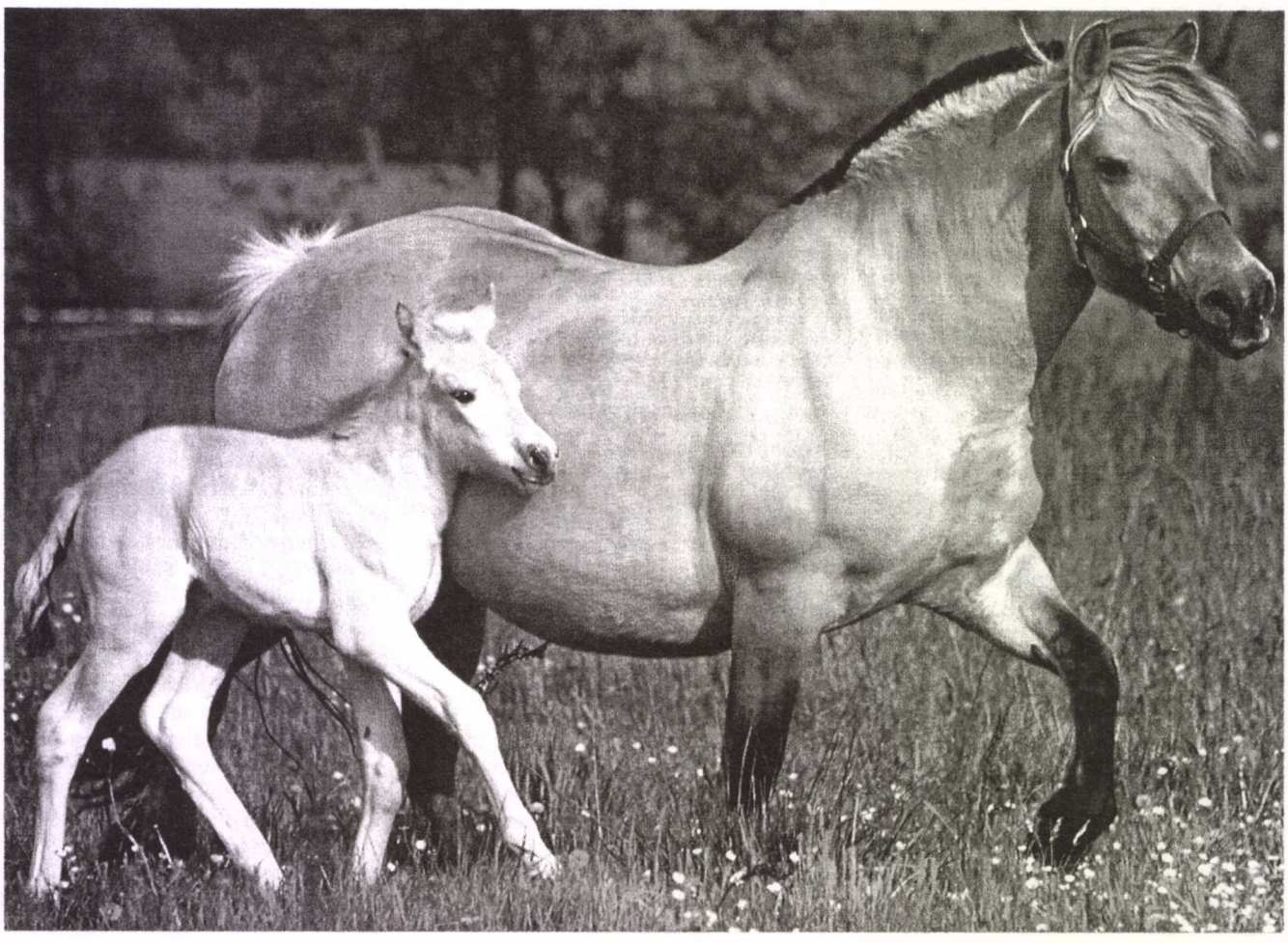

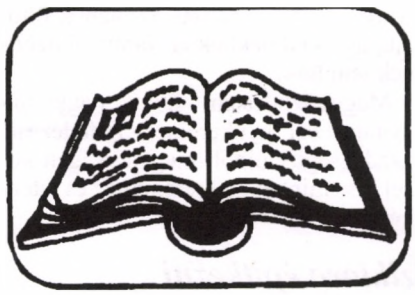

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Szabó Gyula (Mezőörs), a szeptemberieket Bulányi György (Budapest) készítette.

Augusztus 3. — Évközi 18. vasárnap — Mt 14,13–21 — Gyógyítani és életet adni

Jézus rokoni kapcsolatban volt Keresztelő Szent Jánossal. A Keresztelőt Jézus útelőkészítőjének is szoktuk mondani. Amikor Jézus értesült a Keresztelő kivégzéséről, mélyen megrázhatta a hír. Ez lesz a sorsa annak, aki a hatalom bajuszát húzogatja. S itt nemcsak Heródesre, hanem a vallási vezetőkre is gondolok.

Jézus visszavonul egy magányos helyre, hogy értelemmel és szívvel is feldolgozza a történteket. Keresztelő János sorsában valószínűleg felfedezte saját sorsát is. Így jár az, aki megalkuvást nem ismerően mindvégig hű marad.

Ám Jézus sokkal nagyobb volt annál, mintsem önmaga fölött siránkozzon: János tragédiájában Isten ügyének be nem fogadását is érzékelte. Milyen lehetőségei vannak ebben a világban a jónak, Isten ügyének?!

A nép felfedezte Jézus búvóhelyét, s elment hozzá. Jézusnak megesett a szíve rajtuk. Képes volt saját fájdalmán felülkerekedni, s teljesítette kéréseiket. Gyógyított. Egészen estig. Gyógyítani csak azt lehet, aki akar gyógyulni, vagyis felfedezi, hogy beteg. Felkel, s elmegy ahhoz, aki képes segíteni. Ma a tömeges kuruzslás korszakát éljük. Az emberorvosok csak a földi testet akarják gyógyítani, mert már nem tudnak arról, hogy az ember nemcsak test, hanem lélek is, és halhatatlan szellem. Ha igazán gyógyítani akarnának, akkor először szellememberré kellene válniuk. Így legfeljebb fájdalmat tudnak csillapítani. Igen sokan ezoterikus módon, egy-egy módszert megtanulva, az ember anyagi-földi természetét figyelembe nem véve próbálkoznak. Ha már változni kell, másokhoz igazodni, áldozatot hozni, akkor elfogy a lelkesedés. Nem tudnak mit kezdeni a szenvedő Krisztussal.

Jézus tehát gyógyított, majd jóllakatta őket. Az apostolok nem hitték, hogy ekkora tömeggel elbírnak. Közgazdaságilag nem volt meg mindehhez a kellő alapozás. Kevés volt az étel ennyi embernek. Tipikusan materialista felfogás. Ha nem látom valaminek az anyagi vagy más hátterét, már itt és most, akkor nem fogok hozzá semmihez. Ebből a gondolkozásból csak a hit hiányzik. Pusztán az emberi erőfeszítésre építenek, a gondviselést kizárják. Ha a motiváció nemes, Istennek tetsző, akkor számíthatunk az Ő segítségére. Alig várja, hogy legyenek lelkek, akik tesznek valamit Isten Országáért.

Ma hazánkban nem pénzhiány, nem strukturális válság van, hanem az emberrel, legbensőbb részével van baj. Borzasztóan sok okos ember van, mégis egyre lejjebb csúszunk. A Szellem, a Magasabb Világ nélkül nem tudunk gyógyítani és életet adni.

Augusztus 10. — Évközi 19. vasárnap — Mt 14,22–33 — Eldobni mankóinkat

Jézus a vízen jár. Jó racionalista barátaink mosolyogva, viccesen mondják: tudta, hol vannak a cölöpök…

Tulajdonképpen erről szól az élet. Ki merünk-e lépni biztonságot nyújtó bástyáink mögül? Az ember hajlamos arra, hogy körülbástyázza magát, bebiztosítsa a jövőjét. Manapság kulcsfogalommá vált a létbiztonság. Ezen természetesen az anyagiakat értik. Szomorúan kell látnunk a Bokorban is két végletet: Az egyik elspiritualizálja, nagyon komolytalanul kezeli azt a tényt, hogy az anyagvilágban élünk, s egyáltalán nem foglalkozik ezzel a kérdéssel, de egyébként elvárja Istentől és minden más embertől, hogy segítsenek rajta. A másik véglet pedig annyira beleveti magát a megélhetésért való küzdelembe, hogy már nem is imádkozik, egysíkú, kizárólag racionális gondolkodásúvá lett…

Az élét egy hatalmas játék. Öntudatra ébredés. Önmagunk, felsőbb szellemi részünk megtapasztalása, a Szentlélekkel – a Szellemmel való találkozás… –, de ehhez el kell engedni a fogódzókat. Isten állandóan ki akar csalogatni minket biztonságosan, kényelmesen berendezett csónakjainkból. Péternek volt bátorsága, hogy kilépjen Jézus felé. Ám rögtön jöttek a félelmetes hullámok. S Péter megrettent. De Jézus megmentette.

Isten mindenkinek adott hivatást és küldetést, vagyis feladatot ebben a világban. S ehhez hozzáigazított, megadott minden lehetőséget is, hogy tudjuk teljesíteni feladatunkat. Ám a felnőttek reálisan gondolkodnak – vagyis teljesen materialistán, hitetlenül –, s már kisiskolás korban lebeszélik a diákokat, például a továbbtanulásról, mondván, „nincs elég pontod, sem tehetséged hozzá…”, pedig legbelül mindenki tudja, mi a feladata ebben a világban. S amikor nem a nekünk adott sorsot-utat járjuk, nem hiszünk a legbenső hangnak, akkor bezárulunk Isten előtt.

Szeretni annyi, mint észrevenni a másikban, hogy mivé válhat. Ezt az édesanyák tudják legjobban, mert olyan szoros a kapcsolatuk gyermekeikkel. Igazán a szívével lát jól az ember. Képes vagyok-e elengedni saját mankóimat, s rá merek-e hagyatkozni Istenre? Hiszen csak ekkor tapasztalhatom meg segítségét!

Augusztus 15. — Nagyboldogasszony ünnepe — Lk 1,39–56 — Visszatérni a gyökereinkhez

Katolikus módon fogalmazva nem „Nagyboldogasszony” a helyes elnevezés, hanem Szűz Mária mennybevétele. Sajnos népünk még ezer év nyugati kereszténység után sem így nevezi ezt az ünnepet. Ismerős, hogy számos Boldogasszony-ünnepünk van még: Kisboldogasszony, Gyertyaszentelő Boldogasszony, Gyümölcsoltó Boldogasszony, Sarlós Boldogasszony…

Néhány évtizeddel ezelőtt Erdélyben, Tatárlakán találtak egy ékírásos, nyakban hordható feliratot. Most nem térek ki az ékírás-rovásírás folyamatos egymásra épülésére… A lényeg az, hogy a következő felirat volt ezen: „Boldogasszony Anyánk, óvj, védj minket Nap Atyánk orcája előtt!”

Szerintem őshonos nép vagyunk ezen a tájon, s erre egyik szép bizonyíték ez a több mint hétezer-ötszáz éves lelet. Sajnos diákjaink nem tanulhatnak erről, mert nem fér bele az európai gondolkodásba, amely római és görög alapokra épül – mindegyik dekadens civilizáció volt –, hogy Erdélyben található Európa legrégibb írásos emléke.

Meg kell emlékeznünk Daczó Árpád ferences szerzetes Csíksomlyó titka című, tudományos és nagyon alapos könyvéről, amelyben a csíksomlyói Babba Máriáról, Boldogasszonyról ír. Mindenesetre le kell szögeznünk, hogy tisztelete-szeretete nem kétezer éves, hanem annál egy kicsit ősibb.

Középkori templomaink falfreskóin gyakori kép a köpönyeges Madonna. Köpönyegét széttárva óvja, védi gyermekeit, s az ábrázolásban az embereket a Boldogasszony oltalmát jelképező kitárt köpeny alá rajzolják.

Gyakran találkozunk a gyermekrajzokon is hasonló ősképpel. A kicsik egészen addig, amíg „képzett” óvónők nem tanítják meg őket ostobaságokat rajzolni, gyakran rajzolják édesanyjukat – a földit, vagy az égit? – földig érő hajjal.

Csíksomlyón a Napba öltözött Boldogasszonyt tisztelik. A megfelelések rendjében a Nap Istent idézi meg. Nem a Nap az Isten, csak őrá emlékeztet. Ahogy Boldogasszony is Napba öltözik, úgy kell nekünk is Napba öltözöttnek lennünk.

Meggyőződésem, hogy hagyományaink, ősi gyökereinek felfedezése, gazdagságuk újbóli megélése igen közel visz minket gyökereinkhez és Istenhez is.

Augusztus 24. — Évközi 21. vasárnap — Mt 16,13–20 — Sziklára építkezni

Jézus sziklára szeret építkezni. Miért nevezi Pétert sziklának, amikor nagyon jól tudja, mennyire bizonytalan még. Azért, mert Péter képes volt a nem test és vér szerinti gondolkodásra, hanem szellemi látással rendelkezett.

A legtöbb ember nem képes erre. Gondolatait, látásmódját meghatározzák az ösztönös, illetve a vér szerinti, törzsi kötelékek. A legtöbben egyszerűen képtelenek a nemzeti hovatartozáson túl, világméretekben látni és gondolkodni. Péter, úgy tűnik, másmilyen volt: alkalmas arra, hogy az Atyától jövő impulzusokat felfogja és továbbadja.

Azt gondolom, hogy a tanítványok mai kiválasztásakor is ez kellene, hogy a fő szempont legyen. Tehát képesnek kell lennünk a magasabb inspirációk befogadására, másrészt kősziklának kell lennünk, tehát a kitartás és a hűségesnek megmaradás képességével is rendelkeznünk kell.

Péter igen hosszú utat járt be, amíg eljutott a szeretet legmagasabb fokára, mert Jézus szerint senkinek sincs nagyobb szeretete annál, aki életét adja barátaiért.

De voltak nagyon jó jelek már az elején. Képes volt Jézusért feladni addigi egzisztenciáját. Lelkes volt. Néha túlzásokba is esett – még anyósát is meggyógyíttatta… (Ez csak tréfa! – de tény.) Az egyik legjobb barátja és tanítványa volt a Mesternek. Levágta a főpap szolgájának a fülét… aztán elfutott. Háromszor megtagadta Jézust, de később meghalt érte, s a hagyomány szerint azt kérte, ne úgy feszítsék keresztre, ahogy Jézust, mert nem méltó arra, hanem fejjel lefelé. Csodálatos ember és tanítvány volt.

Egy kicsit mi is ilyenek vagyunk. Végig tudunk-e menni mi is azon az úton, amelyen maga Péter is járt? Kitartásra, hosszútávon gondolkodásra neveljük-e önmagunkat? Megvan-e bennünk az a hatalmas hit és Istenre hagyatkozás, amely megvolt Péterben?

Szeptember 7. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — Testvéri bántások

Közös emberi tulajdonságunk, hogy meg tudunk bántódni. Jézus azt mondja, hogy ezt közölnöm kell azzal, akinek sikerült engem megbántania. Csak azért mondhatja ezt, mert feltételezi rólunk, hogy nem tudjuk, vagy nem is akarjuk elviselni ezt az állapotunkat: megbántott voltunkat.

Jézus szövegében nem akárki bánt meg engem, hanem az egyik *testvérem*. Azaz olyan valaki, akinek semmi kétsége sem lehet a tekintetben, hogy nem szabad megbántania engem. Elég sok testvérem van, s magam is, hála Istennek, elég sokunknak vagyok a testvére. (A testvér az, akit főleg nem szabad megbántani; de aki még nem testvér, csak felebarátunk, azt sem szabad.) Engem sem szabad.

Testvérnek lenni – kölcsönös kapcsolat. Kölcsönösen megbánthatjuk egymást. Neked sem esik jól, ha megbántalak. Nekem sem esik jól, ha megbántasz. Te is tudod, hogy így van. Én is tudom.

Van, akivel csak négyhetenként találkozom. Megbánthatom négyhetenként is. Megbánthat négyhetenként is. Dehogy megyek oda hozzá figyelmeztetni őt. Dehogy jön oda hozzám. Rá se rántok. Rám se ránt. Ragtapaszt teszünk megbántás-sebünkre is, meg a szánkra is. Begyógyítja az. Így van? Így is lehet.

Csakhogy van olyan testvérem is, akivel nem négyhetenként találkozom, hanem sűrűbben. Mondjuk naponta. Reggel is, meg este is. Olyik napon reggeltől estig, és százszor is. Ezt a testvéremet hogyan is hívják? Megvan! Ez a férjem, a feleségem! Ekkor is az a helyzet, hogy rá se ránt, hogy rá se rántok? Ilyenkor is ragtapasszal dolgozom? Akármiket írok is le a következő sorokban, mentsen az a sajátos körülmény, hogy sem férje, sem felesége *nem vagyok senkinek, nem vagyok senkinek... (Ady)*. Amiket elmondok, nincsen kipróbálva. Hát éppen azért, mert felelőtlenül beszélhetek, elmélkedem az engem megbántó testvéreim közül éppen arról az egyetlenről, aki nekem nincs. Kérdezem tehát: Hogyan kell kezelni a virtuális férjet-feleséget?

Nem akarok Jézusnál okosabbnak lenni, de abszolút tapasztalatlanságom ellenére az a sejtésem, hogy az emberiség összes megbántódásainak *tekintélyes* hányada származik ebből a forrásból – amely forrás esetemben csak virtuális. De ha a megbántódásoknak ezt az alighanem leggyakoribb eredőjét férjnek-feleségnek nevezné az emberiség, akkor mégiscsak foglalkozni kell ezzel az eredővel. Mert hát részint elfogyhat az imént említett ragtapasz, részint kiment már a forgalomból a régi, amelynek mostani neve a *Pofa be!* volna. S még inkább megszűnt a divatja az illőbb, a *férfiúi* elnevezésnek, a tegnapinak: *Asszony, hallgass!*

Mondom tehát ezek után mint virtuális férj, hogy én bizony oda nem mennék az asszonypajtáshoz figyelmeztetni őt megbántódásomra, hanem elővenném ragtapaszomat, és a számra tenném. Nem volna ez a tapasz látható, de biztosan érezhető volna. Első hatása az lenne, hogy nem kellene hallanom aranyos feleségemtől… Mit? Hát ezt: *Csak Te ne beszélj!...*-megszólalásom várható, valószínű folytatását. Megúsznám annyival, amennyit már kaptam.

Még többet érne a másodlagos hatás, amely aranyos asszonykám belsejében játszódnék le: *Miért hallgat? Mért nem védekezik? Mért nem mondja a magáét? Hiszen még sok minden van bennem; amiket mondtam, az csak kezdete a bajaimnak. De hallgat. Miért? Hogyan folytassam, ha nem szól rá semmit, csak leül, s piszmog tovább a számítógépén...?*

Tudományos nevet is adok a férj-feleség nevelésének erről a még nem szabadalmazott új technikájáról: Csinálj pontosan úgy, mintha meg sem érintett volna az, aminek a célja az volt, hogy megbántsanak! A neve: *műráseránts technika*. Nagy jók várhatók e technikától. Megpróbálom felsorolni őket.

1. Szilencium. Nemcsak a szerzetházakban bevált önnevelési eszköz. A házasságokban is kipróbálandó. Hevesebb támadások esetén ez a csend úgy hathat, hogy *megáll a kanál a levegőben*. A csend hatására a támadó fél úgy érzi, hogy talán még sem volt teljesen igaza. Ennek feldolgozására a támadó félnek is időre és csendre van szüksége. Érzi, hogy ezt a témát nem lehet úgy folytatni, ahogyan elkezdte. Nem is volna jó most folytatni… S erőt vesz a házaspáron az őket

magukba fordító szilencium áldásos ereje.

2. Mind a két fél magára marad. Gondolkodik a történteken, s előbb-utóbb óhatatlanul találkoznak magukban a Lélekkel, aki mindenképpen bennük van, csak a támadások idején visszavonul és elhallgat.

3. Ereje csodálatos. Ez a *mű-ráseránts technika* képessé teszi a megbántott férjet arra is, hogy valamivel kedveskedjék immár egyáltalán nem támadós kedvében levő párjának. Például ezzel: *Anyukám, ha elkészülsz az ebéddel, szívesen megterítek.* Aláírás: *Egy virtuális férj.* – Ki kérne belőle, kedves nem virtuális, de valóságos feleségek? Várom válaszotokat.

Szeptember 14. — Évközi 24. vasárnap — Jn 3,13–17 — Üdvözítés: tartalom és forma

El kellene mondani minden ember számára. Mit? Azt, hogy Jézus üdvösséget akar szerezni az egész világnak. (Csak a Bokor-iskola még alsó tagozatát látogatók számára: *üdvösség annyit jelent, hogy egy örökkévalóságon keresztül üdítő állapotban élhetünk.*) Hogyan jut el a jézusi küldetés tartalma minden emberhez? Úgy, hogy felteszszük az internetre? Úgy, hogy felolvassuk, amikor vasárnapra esik a kereszt felmagasztalásának ünnepe? Úgy, hogy a kétezer esztendő alatt életbe szólítunk néhány száz keresztény vallásfelekezetet? Tapasztalhatjuk, hogy ezek a propagandaszerek eddigelé nem voltak eléggé hatékonyak. Reménykedjünk, hogy a következő kétezer esztendőben ugyanezek majd hatékonyabbak lesznek?

Én nem reménykedem bennük. Miért? Mert nem lehet vállalni a tartalmat forma nélkül. Üdvösség nincsen szeretet nélkül – ez a tartalom. A szeretet átadásának pedig csak egyetlen hatékony módja van. Ez a hatékony mód a szeretet átadásának sajátos formája. Amit Jézus alkalmazott, amikor Tizenkettővé tette azokat, akinek át akarta adni a tartalmat, az üdvösséget: *tanítványait tanítókká nevelte.* Ha tanítókká, akkor tanítványnevelőkké is, akiknek a tanítványaiból újra csak tanítók lesznek, és így tovább, s így be nem iratkozik a Bokorba egész emberiség. Csak hatszáz millió tanító kell. Közösségeikben már elfér tízesével a hatezer millió, tehát: az egész emberiség.

Ennek az ellenkezője történik a világ minden vallásában, a miénkében is. A vallások azt hiszik magukról, hogy iskolák. Az iskolában van tanító bácsi, és vannak gyerekek. De kinőjük a gyerekkort, aztán búcsút mondunk az iskolának. Vannak ugyan infantilis felnőttek, akik halálukig járnak iskolába. Mennyien vannak? Korunk társadalmában nagyjából öt százalékot tesznek ki – cakli-pakli. Ezekből kerülnek ki azok, akik a vallási tanító bácsit hallgatják életük végéig. Ők azok, akinek elég az üdvösségből annyi, hogy azt mondják: *És a te lelkeddel!,* meg hogy *Ámen.*

S a Jóistennek ez elég? Nem hiszem, mert a Fiának biztosan nem elég. S nekem sem elég, aki magamra vettem az Isten gondját: Hogyan lehet mindenkit ebbe az üdítő állapotba hozni? Hát úgy, hogy nyitva a templom a besétálni akarók számára – úgy nem. Csak ha van négy-öt magyar meg nem-magyar, aki összehajol. Röviden: a *papi* vállalat nem képes felüdíteni az emberiséget. Csak az *összemberi* vállalat. Erről szól egy magyar nyelvű könyv. Címe: *Egyházrend.* Míg meg nem jelenteti a *vatikáni Polyglott Kiadó*, addig nem lesz rend. A megjelenés időpontja: sohanapján, borjúnyúzó kiskedden.

Szeptember 21. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20,1–16 — Mindenkinek egy dénár!

Ez az a lerágott csont, amelynek a húsát a világ számomra legkülönb társasága is kiköpte a szájából. Van néhány tagja e társasának, aki nem mosott utána azonnal fogat, ki sem öblítette a száját, s egy-két apró húscafat beakadt a fogai közé – nyugtalanítónak. Miért tesz még *ez* a társaság is így? Hát azért, mert lehet a nem-jézusi kereszténység ügyében is utazni. *Lehet, de minek?* S lehet a jézusi kereszténység ügyében is utazni, de árunkat nincs kinek eladni. Ennek a tapasztalati összefoglalása: *Kereszténység..., de kinek?* Kinek, az Isten szerelmére?

A hiányzó vásárlóközönség érzékenyebb szívű 1 ezreléke ezt mondja ennek a szegény, árúját senkire rásózni nem tudó vigécnek: Várj türelemmel, holnapra megtáltosodunk... A 999 ezrelék normális meg nem mond semmit neki, csak magában mondja: Szegény *eszement*! (Mk 3,21)

A szegény eszement vigéc pedig majd elsírja bánatát valami kerti padon Jézusnak a mennyországban, ha van ott ilyen pad.

Szeptember 28. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — Az általánosító Jézus

Ez a Jézus sarkított. Ez a Jézus folyton általánosított. Ez a Jézus két részre osztotta a világot. Írástudók meg a hasonszőrűek volt az egyik rész. A vámosok meg a céda nők volt – a másik. Értem Őt. Az írástudókból egyet sem tudott beválasztani a Tizenkettőbe, a vámosok közül pedig mégis meg tudta hívni csapatába Mátét. Az őt követő nőkből pedig a tisztes úriasszonyok közül senki sem csókolgatta össze-vissza a lábát, senki sem öntött egy font nárduskenetet a lábára, csak az, akinek üzletszerű nemi kéjelgés volt a korábbi munkaviszonya.

Az írástudó-fajta képtelen gondolkodása átalakítására (*meta-noiára*), mert a tisztességes és vallásos emberek csoportjába tartozik. Erre csak az képes, aki rá tud ébredni arra, hogy *Jaj, nagyon csúnyán éltem, Jaj, nagyon csúnyán éltem* (Ady). Csak ez utóbbiaknak lehet istenélményük, csak ők hallhatják meg Rilke szavát: *Du sollst dein Leben ändern!* Változtasd meg az életedet!

Mért általánosított Jézus? Mert általánosítás nélkül nem tudjuk kifejezni gondolatainkat. Bár így is lehet beszélni: „Szerény véleményem szerint az eurómilliárdosok egy része mintha nem minden szempontból kifogásolhatatlan meggondolásokat is engedélyezett volna talán olykor magának – ha nem tévedek, uraim!” Csak kifáradok, miközben ilyen mondatot hallok. De megértem azt, aki így beszél: *Jaj a gazdagoknak! Könnyebb a tevének átjutni egy tűfokon...*

Ezért aztán magam is általánosítok: A papok 95%-a besúgó volt. Ha rám szólnak ezért, azonnal javítok: 96%. De nem csodálkozom becslésemen. Feloldozással töltjük az időnket, miként a második fiú, minek következtében nem érünk rá a meta-noiára. Az első fiúnak más volt a foglalkozása, minek következtében volt ideje meggondolni, miért utasította el apja kérését.

Jézusnál minden egy srófra jár. Az első fiú – a vámos. Ha lányokról volna szó, az első lány – Mária Magdolna. Ezek azok, akik valamikor azt mondták Istennek, hogy *nem*, de aztán később csak kimentek szőlőt kapálni. Jó bor is termett kapálásuk nyomán.

TARTALOM

Tanulmány
P. Gábor Mózes: Teológia a jövőnek 2–5
Eugen Drewermann: A jóság akadálya 6–7
Hermann-Josef Venetz: Az elveszettek ünnepe 8–10
Gromon András: Egy anyai apa – és a fiai 11–13
Visszaemlékezés
Christian Feldmann: „Állva akarok maradni" (Alfred Delp) 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
Vendégségben 17–18
Aktuális
Thomas Seiterich: Harc az egyházak ellen Izraelben 19
Thomas Seiterich: „Nem hagyjuk magunkat sarokba szorítani" 20
Vera Kröning: „Nem akartam hazudni" (Hadasz Amit) 21
Gerd Lüdemann: Teológusok fújta ködfelhő 22
Manfred Görg: A remény és a hit tanúsága 23
Meditáció
Balaton Istvánné Inci: Megérni a szeretetre 10
Farkas István: A paprikás krumpli kérdése 24–28
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 29–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

A címlapon *Rembrandt* A tékozló fiú hazatérése c. művének részlete látható.

Könyvajánló

Ismét kapható *Karl Herbst* **A valódi Jézus** című könyve.
Ára 1500,– Ft (+ postaköltség),
megrendelhető a fordítónál (Gromon András):
Tel.: 06-26/334-155, vagy e-mail: gromon@freemail.hu

Felhívás

Korábbi felhívásunkat megismételve jelezzük,
hogy örömmel közlünk olvasói leveleket – ha érkeznek.
Ezennel is biztatjuk Olvasóinkat ilyenek írására!

Rembrandt: A tékozló fiú apja

Az arca maga a szelídség,
mint aki sokat szenvedett.
Hogy álmai ne keserítsék,
visszafogad egy gyermeket:

ez elcsatangolt bűnbe-mocsokba,
eltékozolta örökét.
Az Apja nem tartotta fogva:
tegye, s úgy lássa be bűnét.

Ki a maga kárán tanul,
tér vissza Hozzá józanul,
s lesz hű fia önként örökre.

S fölismeri Apja szép arcát,
hogy az a szeretet, szabadság,
s nem vágyik csalfa örömökre.

Jánosy István

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX/4. (110.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2008-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 5. szám
2008. október
225,– Ft

Jézus embertana

Életszabályok idősebbeknek

Interjú Alois testvérrel, a taizé-i közösség új elöljárójával

Interjú Mahatma Gandhi unokájával

Ügynök-kérdés 2008-ban

Följegyzések a nyolcvanas évekből

Hírek a kínai egyházról

Forradalom a félelem ellen

Szeretetsirató

Állatvédelem

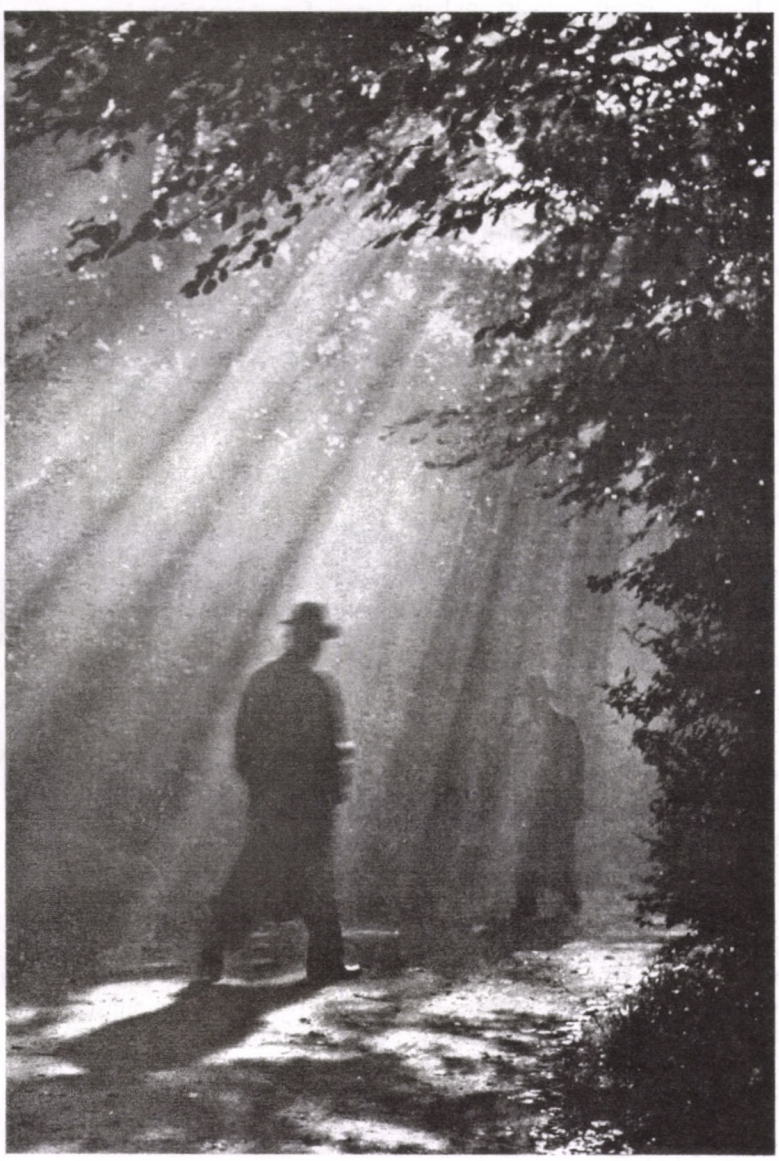

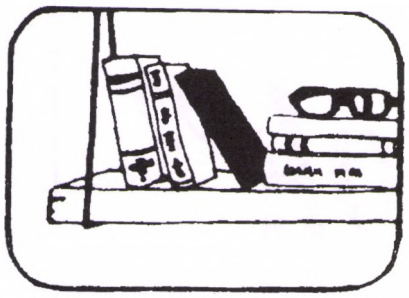

Farkas József

*Jézus embertana**

Most az emberről beszélek, éspedig abban a megközelítésben, hogy vajon miként gondolkozott a názáreti Jézus az emberről. Az a tény, hogy egy hozzánk hasonló ember életének az edényében megjelent az Isten, egy emberi életet csordultig töltött önmagával az Isten, már magában is hatalmas evangélium. Hatalmas evangélium, mert ez azt példázza, hogy *az emberi valóság alkalmas az isteni valóság befogadására.* Nem idegen egymástól ez a kettő, Isten szívesen költözik az emberi valóságba. Ennek a názáreti Jézusnak az életében hitelesebben jelent meg az Isten, mint égzengésben, földindulásban, szivárványban vagy akár a legszebb, de emberi kéz csinálta templomban. Jézus életében hitelesen, kedvesen, egyszerűen, hatékonyan megjelent közöttünk az Isten. Ez már nagy evangélium önmagában is. Gondoljunk arra, hogy az ótestamentumi vallásos emberek, akik nagyon kívánkoztak Isten közelébe, ugyanakkor mennyire rettegtek az Istennel való találkozástól: „Jaj nekem, végem van, az Isten közelébe kerültem! Megemészt az a tűz, amely Istenből árad!” Jó lenne a közelébe kerülni, de ha nagyon közel kerülünk Hozzá, belepusztulunk, mert megemésztő tűz az Isten. Ez is az istentudatnak egyik elemi foka, de ennél mérhetetlenül magasabbra emelt minket Jézus, amikor újra meg újra bátorított, hogy „ne féljetek”! A maga példájával, édesgetésével győzte meg a szívünket, hogy a mi Istenünk nem megemésztő tűz, hanem éltető szeretet. Ez tehát a mai témánk, hogy ez a názáreti Jézus miként gondolkozott az emberről. Ha nagy szót akarok mondani: Mi volt Jézus antropológiája, embertana?

Bátran kezdhetjük a témát azzal, hogy Ő nem úgy gondolkozott az emberről, ahogyan a többiek. Minden területen már eleve elmondhatjuk ezt a mondatot, mert Ő minden területen, minden vonatkozásban másként gondolkozott, mint a többiek. A többieknek is volt valami gondolatuk az emberről, Jézusnak is volt, de az Övé egészen más volt. Inkább csak úgy elöljáróban, bemelegítőül elmondok ***néhány*** ilyen ***szembesítést***, hogy máris érzékeljük azt a másféleséget, ahogyan Ő gondolkozott az emberről.

Az első ilyen szembesítés az, hogy a korabeli zsidók úgy gondolkoztak, ahogyan mindmáig szokás, hogy kétféle ember van: vannak jó emberek, és vannak rossz emberek. A jó embereknek össze kell fogniuk, el kell zárkózniuk a rossz emberektől, mert azok megrontják a jó embereket. Külön össze kell bújniuk a jó embereknek, és vigyázniuk kell a jóságukra, mert a rossz emberek fenyegetik őket. Ez volt a korabeli zsidóságnak a tanítása. Ezzel szemben Jézus azt vallotta, hogy *egy anyagból van gyúrva minden ember*, egy az ember. Közelebbről ez azt jelenti, hogy akiket rossz embereknek mondottak a jó emberek, azok nem is olyan nagyon rosszak, mint ahogyan a jó emberek állítják róluk; és a jó emberek nem is olyan nagyon jók, mint ahogyan önmagukról állítják. Egy az ember. Nem igaz, hogy kétféle ember van. Ez az egyik szembesítés.

A második: a zsidók úgy gondolkoztak, hogy ez a világ tisztátalan, és fertőzi az embert. Kívülről hatol be a fertőzés és a bűn az emberi életbe, tehát az a tennivaló, hogy állandóan mossuk magunkat rituális mosakodásokkal, lemossuk azt a szennyet, amivel a világ fertőz minket. És lehetőleg meneküljünk oda a szentség szférájába, ahol az Isten biztosít minket e világ fertőzésével szemben. Ez a tipikus zsidó szemlélet. Ezzel szemben Jézus azt mondja, hogy *belülről kifelé jön a gonosz*, nem kívülről megy befelé. Biztosan emlékeztek az ezzel kapcsolatos Igékre, most nem töltöm az időt azzal, hogy mindegyiket felolvassam. Ráismerünk Jézus gondolatára: „Nem az fertőzteti meg az embert, ami bemegy, hanem ami kijön az emberből, mert a szívben születnek a gonosz indulatok” (Márk 7,15). Jézus szerint tehát vajmi keveset érnek a rituális mosakodások, és vajmi keveset ér a szent területre való bemenekülés, mert a szívünk ott is jelen van, ott is termeli, és újratermeli a gonoszt. Jézus koncepciója tehát nem az, hogy a világból kimenekülni valami szent területre, hanem: Istentől úgy venni a szentséget, hogy az a hétköznapunkat – ott, ahol éppen vagyunk – megszentelje! A lényeg itt az, hogy kívülről jön-e a fertőzés, mert akkor kívül kell valamit csinálni – vagy belül születik a gonosz, és akkor ott bent kell történnie valaminek. Jézus gondolata az, hogy a szív mélyén kell történnie valaminek.

A harmadik szembesítés: a zsidók úgy gondolták, hogy teljesítményeik által, a saját erejükben is megállhatnak Isten előtt. Az ember képes az Istent megengesztelni, jóra hangolni – engedelmességgel, bűnbánattal, áldozattal. Bizonyos teljesítmények után emelt fővel állhat az ember az Isten előtt. „Isten, nézd, megtettem!” Ezzel szemben Jézus azt vallotta, hogy isteni érintés, isteni gyógyítás, isteni erő kell ahhoz, hogy Isten elé állhassunk. Ebben a gyülekezetben már sokszor elhangzott, még egyszer el kell mondanom: Jézus Krisztus szerint *igaz emberi életet élni csak emberen túli erők segítségével lehet.* Igaz emberi életet élni kizárólag belső, emberi forrásokból nem lehet! Igaz, teljes emberi életet csak menynyei segítséggel lehet élni: „Nálam nélkül semmit nem cselekedhettek” (Jn 15,5), vagy: „Szükség néktek újonnan születnetek” (Jn 3,3.5) – ezek az Igék utalnak erre az én alaptételemre, amit ismét meg ismét emlegetek.

Negyedik pontnak mondom, és külön is hangsúlyozom ezt: a zsidók gondolkodása szerint a jó emberek – a vallásos, a templomos, az erkölcsös emberek igazában már biztonságban vannak, hiszen ők jók, vallásosak, ott tanyáznak Isten közelében, őket nem érheti baj. Ezzel szemben Jézus úgy gondolkozott, hogy *a legnagyobb veszélyben éppen a „jó” emberek, a vallásos emberek vannak.* Ő furcsa módon úgy gondolkozott, hogy a betegek, a bűnösök, a kivetettek, a bukott nők közelebb vannak az üdvösséghez, mint a vallásos emberek. Szinte elviselhetetlenségig fokozta

* *1977-ben elhangzott igehirdetés.*

ezt a feszültséget Jézus, például amikor a főpapoknak, a vallási elöljáróknak azt mondotta, hogy a parázna nők és a vámszedők előttetek, a szemetek láttára mennek be a mennyek országába, méghozzá nem is úgy, hogy ti majd utánuk kullogtok, hanem ti kimaradtok, kívül maradtok. Szemetek láttára mennek be (Mt 21,31)! Ez egy döbbenetes gondolat: a jó emberek a kárhozat veszélyében vannak, de közel vannak Istenhez amazok. Ezt ilyen szembesítésben mondhatjuk, hiszen számtalanszor mondotta Jézus: „Jaj néktek, ti gazdagok! Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán..." – és ez vonatkozik a szellemi gazdagokra, a vallásos gazdagokra, az erkölcsben, szentségben gazdagokra is. Jaj néktek, ti gazdagok! És „boldogok vagytok, ti szegények, mert tiétek a mennyeknek országa"! Boldogok azok, akik törött életűek, betegek, bűnösök, akik ráeszméltek a szegénységükre, kiáltanak Lélekért, segítségért. „Boldogok vagytok, tiétek a mennyeknek országa!"

Ez a kis szembesítés is mutatja, hogy Jézus valóban nagyon másként gondolkozott az emberről, mint ahogyan a korabeli zsidóság gondolkozott. De mindezt tekintsük bevezetésnek, és most közelítsünk magához a témához: ***Miről beszél Jézus antropológiája?*** – Még egy kis bevezető megjegyzés: Nem szabad vagy nem hasznos olyan *statikus* definíciót mondani az emberről, amely címkévé lesz, és azt ráakasztják az emberre. Például: az ember = *homo sapiens;* ezt azóta variálták: a *homo ludens*, a *homo faber*, ezek ilyen címkék: „az ember ilyen", vagy „az ember a legfejlettebb állat", vagy: „az ember bűnös féreg", vagy akár ez a szép hármasság: „az ember test, lélek és szellem". Ezekben van igazság, de túl merev, statikus meghatározások! Ma igazában *funkcionális definícióra van szükség*, vagyis közelebbről ilyenfajta definícióra: „az ember úgy lesz emberré, hogy...", és akkor leírjuk azt a folyamatot, azokat a funkciókat, amelyeknek a során lesz az ember igazán emberré. Amikor tehát most szeretném bemutatni Jézus embertanát, egy ilyen „funkcionális" Igét választottam az Ő szavaiból, és annak nyomán szeretném bemutatni, hogy hogyan kell elmondani „keresztényül" ezt a mondatot, hogy „az ember úgy lesz emberré, hogy...". Ez az Ige Máté evangéliumában olvasható – a másik háromban is olvasható, de most éppen a Mátét választottam –, Máté 16,25-ben van ez a mondat: *„Aki meg akarja menteni életét, az elveszti, aki pedig elveszti életét énértem, az megtalálja!"* Ez most a kiemelt Ige, ennek világosságában szeretném tehát elmondani, hogy hogyan gondolkozott Jézus az emberről.

Nagyon szép ez az új fordítás: aki „menteni" akarja... A régi fordításban az van, hogy aki „meg akarja tartani", de valóban: a görög ige elsősorban ilyesmit jelent, hogy „menteni". Aki menteni akarja az életét, az elveszti. Ha ez igaz, és a folytatása is igaz, hogy aki pedig hajlandó elveszíteni az életét, az megtalálja, akkor a funkcionális definíció Jézus szerint az, hogy ***az ember úgy lesz igazán emberré, hogy egyszer csak kiáll a sorból,*** és valami mást csinál, mint amit addig ő is csinált, meg a többiek azután is csinálnak. Úgy lesz emberré igazán az ember, hogy kiáll a sorból, *ti. ebből a sorból, hogy mindvégig menteni akarja az életét.*

Jó ez a szó – ismét mondom, mert az orvosok mondhatják meg leginkább, hogy mennyi veszély fenyegeti az emberi életet. Tulajdonképpen csoda az, hogy élünk. Hajszálereken – megpattanó, vagy meg nem pattanó hajszálereken és mi mindenen fordul meg az életünk. Igazában nem az a csoda, hogy egy kicsit itt-ott betegek leszünk, hanem az a csoda, hogy túléljük ezt a néhány évtizedet, amit kaptunk, mert annyiféle betegség és a természet vagy az emberi társadalom felől érkező támadás fenyegeti állandóan az emberlétet. Tehát bele van építve az emberi működésbe, hogy „menteni az életemet". Ennek van egészen egyszerű és ösztönösen működő mechanizmusa is; vannak olyan „vészreakciók", amelyek szinte akaratunktól függetlenül megmozdulnak bennünk, és az életünk mentését célozzák. De vannak magasabb rendű önmentő funkciók is. Valóban: az ember menteni akarja az életét! Azt mondja Jézus: Ez rendben van egy bizonyos határig. De a magasabb rendű életnek a titka az, hogy egyszer csak kiáll az ember ebből, és valami újat kezd. Aki mindvégig csak menteni akarja az életét, az elveszti, aki azonban hajlandó elveszíteni énértem az életét, az magasabb szinten megtalálja.

Különböző gondolatokkal, szókötésekkel lehet kifejezni ezt a hallatlanul nagy gondolatot. Szerintem itt nemcsak Jézus embertanának, hanem az üdvtanának is a közepénél járunk. Aki fél a haláltól, az belehal abba, hogy mindig menti, mentegeti, rejtegeti az életét. *Aki nem fél a haláltól, aki beleveti magát a halába, az magasabb szintű életre jut.* ***Ez Jézus antropológiájának a szíve,*** a központi tétele. Ezt egy kicsit szeretném részletezni is, mert így túlságosan tömör, de azért forgassuk a szívünkben ezeket a szavakat is, mert a lényeg mégiscsak benne van ebben a szövegben. Aki mindig csak menteni, átmenteni akarja a létét, az belehal ebbe. Aki viszont beleveti magát a halálba, az túléli önmagát, ezt a nyomorult kis reszkető, régi önmagát. Összesítve úgy mondhatjuk, hogy az *elvállalt* halálok sorozatán át jutunk az élet magasabb szféráiba. Ezt már kitágíthatjuk akár az örökkévalóság arányaira is. Még egyszer mondom: az elvállalt, az *önként* végrehajtott halálok sorozatán át jutunk az emberlét magasabb szféráiba.

Hogy egy kicsit jobban értsük, ezt az egy gondolatot három részre tagolom, így a részleteiben is jobban-jobban megértjük, miről van szó. Tehát az emberré válásnak, vagy ha úgy tetszik, ***a krisztusi emberré válásnak három fejezete*** a következő:

Az első fejezet az, hogy az ember menteni akarja magát. Ez helyes, ez legális. Így kell indulni! Minden egészséges emberi élet így indul: ajándékba kaptam az életet, meg akarom tartani, gazdagítani akarom. A lélektan kifejezéseivel így mondhatom ezt: keresem önmagamat, megtalálom önmagamat, megvalósítom önmagamat, kiformálom az énemet, a személyiségemet, ebbe a centrális gazdagságba, az énemnek a tudatos világába integrálom az élet élményeit. Tehát igenis az emberré válásnak az első fejezete ez, hogy *menteni* akarom az életemet a pusztulásból, a kifosztatástól, a szegénységtől, a betegségtől. Menteni akarom, mert élni akarok, ÉN akarok lenni, a személyiségemet gazdag személyiséggé akarom formálni. Ezt a kereszténveknek is így kell cselekedniük: először ki kell bontakoztatni az életet a maga maximális gazdagságában. De ez csak az első fejezet. Hogy ez meddig tart, az kinél-kinél változó.

A második fejezet az, hogy amikor ez már sikerült, egyszer csak váratlanul kérdések, *kérdőjelek* kezdik ostromolni az egészet. Nálam huszonkét-huszonhárom éves koromban kezdődött a második szakasz. Pontosan emlékszem rá: harmadéves teológus voltam itt a budapesti Teológián, amikor egyszer csak egy barátom, egy nálamnál lényegesen idősebb, kedves ember, aki aztán az életét is odaadta Jézus Krisztusért, elkezdett kérdéseket intézni hozzám. Ez az ember nagyon szeretett engem, odajött hozzám, és azt mondta: „Te, Jóska, tudod te azt, hogy az életed gyümölcstelen, és így, ahogy van, nem ér semmit?" Mondta ezt nekem, aki ösztöndíjas voltam, évfolyamelső voltam a Teológián, és igazán dicsekedhettem mutatós eredményekkel – azt mondta, hogy *semmi*! Először fölin-

gerelt ez a „támadás", de aztán – itt van az életnek valami csodálatos titka – ez a „döfés", amit szeretetlenségnek vagy ítélkezésnek is lehetne mondani, ez isteni töltést kapott, belém akadt, elkezdett bennem dolgozni, elkezdett kínozni.

Nos, megjelent az a bizonyos „kérdőjel". Elkezdődött a második fejezet az életemben. Egyfelől integrált, gazdag életet mutathattam fel, de megjelent a kételkedés, a kérdés, hogy tényleg értékes-e? Tényleg gazdag? Élet ez egyáltalán így, ahogy csinálom? Szakmailag úgy szoktam ezt mondani, hogy a pszichikus életemben, amit addig éltem, megjelent a pneuma, az isteni Szellem. Ez a kérdés, ez a belém csimpaszkodó, ez a szabadulni nem engedő kérdés, hogy „Élet ez?", a Szellem munkája volt az én pszichikus életemben. Meghasadt az életem. Az integrált élet dezintegrált élet lett: feszültségek, kínlódások kezdődtek. Jaj annak az embernek, aki nem jut el ide, de jaj annak az embernek is, aki eljut ide, mert az élet legnehezebb szakaszához jut el, amikor ide érkezik el. Elkezdődik az életében ez a dezintegrálódás, egymásnak feszülnek az elemek, a belső elemek, és itt, ebben a fázisban dől el igazában az ember sorsa.

Mit csinál az ember, amikor szépen integrált életét szellemi támadás éri? Ilyen szellemi támadások, hogy „Ez nem igaz!" „Ez képmutatás!" „Ez nem igazi érték!" „Ez nem igazi élet!" Hogyan dönt ilyenkor az ember?

Különböző lehetőségek vannak. Itt lesz aztán már tragikussá, ha ebben a helyzetben is még mindig csak „menteni" akarja valaki az életét. Ebben a szakaszban ez már tragikus lesz! Idáig indokolt volt, mert össze kellett gyűjteni azt az életet, amit majd odaadok. De amikor jön a Szellem támadása a pszichikus élet ellen, és az ember elkezdi görcsösen menteni az életet, akkor önmaga halálos ítéletét írja alá, önkezével kárhoztatja magát! Mert nem akar belépni a következő szakaszba, menteni akarja az életét, és itt értjük meg azt, hogy miért féltette Jézus a „jó" embereket, a vallásosokat, a gazdagokat. Most már értjük, hogy az a bizonyos kérdőjel, az az ostrom, amit a Szellem intéz a pszichikus élet ellen, az legkevésbé lesz foganatos a gazdag embernél, a „jó" embernél, a kiegyensúlyozott embernél, a tisztességes embernél: „Mit okvetetlenkedtek, hogy ez nem élet? Miért nem élet ez?" Én is okvetetlenkedhettem volna, ha nem lett volna akkora ereje annak a kérdésnek, amelyik akkor ostromolt engem. A gazdag ember, a jól szituált, a szellemileg, morálisan rendezett életű ember visszautasítja ezeket a kérdéseket, visszautasítja a Szellem ostromát. Bezzeg egy utcalány vagy egy leprás ember, egy kivetett ember mindjárt fölfigyel, ha azt mondják neki, hogy „Te, hát ez nem élet! Kaphatnál ehelyett gazdagabb életet Istentől!" Fölfigyel erre az evangéliumra, örömmel veszi ezt: Abba lehet hagyni az eddigit, és valami jobbat, mást, magasabb rendűt lehet ajándékba kapni. Így már érthető, hogy Jézus „evangéliumára" fölfigyeltek az utcalányok, fölfigyeltek a vámszedők, a senkik, a leprások, viszont fölingerelte ez a beszéd a gazdagokat, a jókat, a vallásosokat. „Ami testtől született, az test, és az el is megy a testtel; szellemi érintésre, újjászületésre van szükségetek!"

Itt vagyunk a második fejezetnél. Az életünk dezintegrált élet lesz, küszködő, meghasadt élet lesz. Mi a folytatás? Mondom: lehet úgy dönteni, hogy mentem az eddigi gazdagságomat; lehet megakadni a hasadtságban, és akkor az ember neurotikussá vagy skizofrénné lesz – kétfelé sántikáló ember lesz, elveszíti a békességét, mert a régi világban sem érzi magát otthon, de nem tud beletalálni az új világba sem. Neurotikussá lesz.

Ez a mai emberre a legjellemzőbb: valami módon érzi, hogy az nem élet úgy, ahogy éli, de nincs ereje másra, nincs látomása sem, hogy mi lenne a másik? Hogy kellene oda belépni, abba a másikba? Nem tudja azt, hogy Valaki itt járt, és ezt mondta: „Én vagyok az út, én vagyok az igazság és én vagyok az *élet*! Általam lehet az Atyához – azaz az élet isteni teljességéhez – elérkezni" (Jn 14,6)!

Itt van a három lehetőség: Vagy görcsösen menti az ember az életét ebben a kritikus állapotában, és akkor beválik az, amit Jézus mond: „Aki menteni akarja az életét, az belehal!' Vagy hasadt ember lesz, és ide-oda sántikál. Vagy pedig dönt!

És akkor jön a harmadik szakasz, ***a harmadik fejezet*** az emberré válás útján, amikor már nem akarom menteni az életemet, hanem hajlandó vagyok *odaadni* az életemet! „Aki elveszíti az életét, aki odaadja az életét, az jut el az élet teljességére."

Az élet egyik legnagyobb élménye az, amikor kilazulunk az ÉN-görcsből. Nagyon keserves dolog, amikor az ember izma, lába, karja görcsbe merevedik; iszonyatosan éles szúró fájások vannak egy görcsbe merevedett lábban, kézben. Hát még amikor az egész életünk ilyen ÉN-görcsbe merevedik! Az „Én igazságom", az „Én jogom" az „Én gazdagságom", az „Én tudományom", az „Én szentségem, az „Én értékem"! És jaj, a többiek nem méltányolják, és akkor harcolni kell!

Csodálatos élmény *kilazulni* az ÉN-görcsből, és betagolódni „az" ÉLET-be! – Az ÉN-görcs egy kicseppentett kis életke a nagy életből, az ember ezt a kicseppentett kis életet, ezt az ÉN-görcsöt akarja megtartani, de ez szétfolyik, széttapossák az emberek! Ha ebből az ÉN-görcsből kilazul, akkor egyszer csak csodálatos módon betagolódik az isteni életbe, Isten szeretetébe.

Ezt meg kell próbálni, ezt nem lehet leírni. Nem lehet ezt definiálni, ez *van;* ez Jézus antropológiája. Természetes az, hogy menteni akarjuk az életünket, indokolt is egy bizonyos esetig, határpontig, de az élet növekedése az, hogy egyszer csak kérdésessé lesz az egész, amit eddig csináltunk, és akkor dől el a sorsunk, hogy ezeket a kérdéseket beengedjük-e, és miként válaszoljuk meg! Jézus Krisztus a válasz.

Minden győzelem a magunk hiú, kicsinyes, testies, gyáva, reszkető, haláltól rettegő énjén, minden győzelem az énünkön *egy-egy győzelem a halálon.* Minden győzelem – amikor a hétköznapokban tudod *nem* kimondani azt, hogy „De nekem van igazam!", amikor tudod elengedni magadat, a hiúságodat, a sértődésedet; amikor gyakorlatozol a halállal, akkor mégy be az ÉLET-be!

Még egyszer mondom tehát: az elvállalt halálok – a hétköznapi halálok sorozatán át emelkedünk magasabbra és magasabbra. Kell-e még mondanom befejezésül azt, hogy mindez,

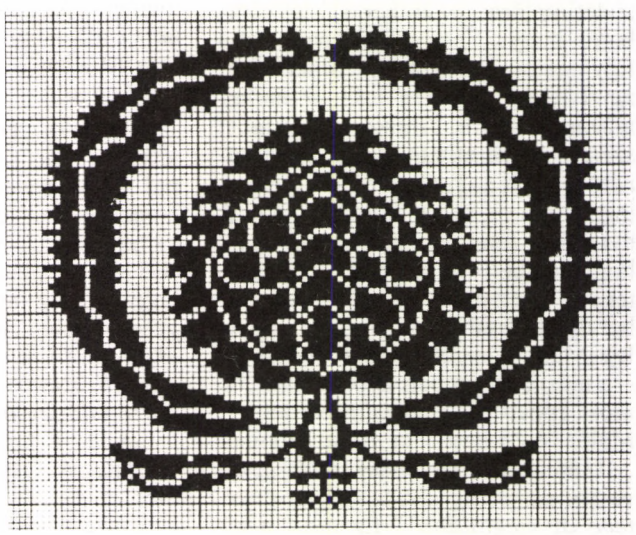

amit most elmondtam, nem doktrína volt Jézusnál, hanem személyes, megélt élet. Olyan utolérhetetlen hűségig, ahova mi már nem tudunk eljutni; ti. a golgotai keresztig menően. Ő megtanulta letenni az életét, halálba adni az életét! És hogy Ő ezt nem könnyen csinálta, azt is bizonyítja a Biblia, hiszen van benne olyan, hogy „ha lehetséges, múljék el tőlem a keserű pohár" (vö. Mt 26,39) – és verejtékezett, vért verejtékezett amaz utolsó imádságában; nem volt könnyű Neki. Annál csodálatosabb volt, hogy győzelemre jutott! És valóban megjelent Benne az isteni élet.

De mondom: az evangéliumokból nekem különösen kedves ez a két szócska, amit egy kicsit előbb találunk, nem a szenvedéstörténetben, hanem úgy a közepe táján a Máté evangéliumnak: hogy „Igen, Atyám! Mert így volt ez kedves Teelőtted" (Mt 11,26)! Az új életben a kedves bizonyság az, amikor spontán módon jön ki belőlünk az, hogy „Igen, Atyám!" Amikor egy-egy halálra, egy-egy megaláztatásra, megrövidülésre, halált közelítő betegségre azt mondom, hogy „Igen Atyám! Így kedves ez Te előtted! Legyen áldott a Te neved, köszönöm, Atyám!" Amikor nem a görcsös birkózás következik, hogy Istenem, én élni akarok, én a Te gyógyító kegyelmedet, a Te csodáidat akarom, hanem ez a kedves krisztusi lélek: „Igen, Atyám, így kedves!"

Jézus Krisztus ezt nem doktrínaként hagyta reánk, hanem Nála az élet gyakorlata volt ez, és mint „evangéliumot" adta nekünk azzal, hogy „emberek, nincs más út az életre, *csak a halálon át*"! Ez a nagy paradoxonja Jézus tanításának. Nincs más út az üdvösségre, csak a „kárhozaton" át! A halál kapu, amelyen át a magasabb rendű életre lehet eljutni. De azért legyen Jézusé az utolsó szó: *„Akkor Jézus azt mondta a tanítványainak: Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát"* (azt hiszem, nem kell részletezni, nem a legnemesebb, Istentől való önmagát, hanem azt a kicsinyes, azt a hiú, azt az ÉN-görcsös önmagát: ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg ezt a görcsös ÉN-önmagát), *„vegye fel a keresztjét, és kövessen engem! Mert aki meg akarja menteni az életét, az elveszti, aki pedig elveszti életét énértem, az megtalálja. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkében pedig kárt vall!"* Mert mit adhat az ember váltságdíjul az életéért, a lelkéért, amit gazdátlanul, gondozatlanul otthagyott ennek a világnak a béklyóiban?

Forrás: Jézus Istene. „Én és az Atya egy vagyunk" (Öt evangélizáció, 1977), 41-52.

A 80 oldalas, kis alakú füzet megrendelhető: Somhegyi Kiadó és Nyomda Kft., 2481 Velence, Gárdonyi u. 40. – Tel.: 22/472-174 – E-mail: somhegyi@somhegyikft.axelero.net

Ilyen az ember?

„Még csak odáig jutottam el, hogy hinni tudok a jóságban, a megbékélésben, a szeretetben. Ezeken át talán egy nap eljutok odáig, hogy hinni tudok az emberben. Mert ez a fontos. Amíg nem tudunk hinni az emberben, addig nem tudjuk újjáépíteni a világot sem." (Wass Albert: Istenkeresés)

Igen, én is hiszek a jóságban, hogy jónak lenni jó. De tudom, hogy jónak lenni nehéz.

Igen, én is hiszek a megbékélésben, hogy a békétlenekkel békességre jutni jó. De tudom, hogy a békességteremtésig vivő út emberi számításokkal van kikövezve: mindenekelőtt nekem jó, ha nem rezeg köröttem a levegő, nekem előnyös, ha a rendezetlenség nem szívja el energiáimat, engem tesz nagyobbá – „legalább Istenem előtt" –, ha békességteremtő vagyok.

Igen, hiszek a szeretetben, mert szeretni az ember legjobbik énjének megnyilvánulása. De tudom, hogy szeretet címén az ember a legkörmönfontabb formákban azon munkálkodik sokszor, hogy őt szeressék: „Szeretném, ha szeretnének, és lennék valakié…"

Micsoda őserő ez az önszeretet, ha még Jézusunk is erre építve biztat: Amit szeretnél, hogy veled tegyenek, te is azt tedd mással! Olyan őserő ez, mely sajnos ajtót nyit az önzés számtalan formájának is. Nyilvánvalóan „nem"-et mondok az önzésre, de „igen"-t mondok az önszeretetre. De hol húzódik a határ? Hogyan tájékozódjak, mikor annyi átfedési veszély leselkedik? Kibe kapaszkodjam, hogy hívő, kegyes lelkiségem ne vigyen önámításba?

Nem tudok hinni az emberben. Nem istenképű? Nem: szerintem istenkép-reményű. Miért is higgyek az emberben? Hiszen az ember csak vágyaiban végtelen, minden egyébben nagyon is véges: véges testi működésében, véges szellemi kapacitásában, véges lelki erejében. Mindenki elkészítheti a maga végességének rajzát.

Miért is higgyek az emberben? Hiszen az ember nagyon is kiszolgáltatott, élete jó esetben a széltől lengetett nád élete. Sokféle erőhatás eredőjének irányában sodródik, és a jobb közérzet érdekében úgy tesz, mintha ő akarná ezt, pedig sok esetben inkább csak beletörődik, elviseli, elfogadja.

Miért is hihetnék az emberben? Hiszen az ember a maga létharcában és érvényesülési küzdelmében messze felülmúlja a többi élőlényt. Ez a felülmúlás főként huncutságokban, betyárságokban, és nem ritkán gazemberségekben nyilvánul meg.

Ilyen az ember. Ilyen emberrel akarja valaki újjáépíteni a világot? Ilyen emberrel kell Isten Országát megjeleníteni a Földön? Ez lenne az immanens reményünk alapja?

Az én immanens reményem alapja az a belső tapasztalatom, hogy valami/Valaki biztat, űz, ösztökél, hogy cselekvően igyekezzem jó ember lenni. Ez egy biztos pont. Akármilyen köröttem a világ, akármilyenek az ellenerők, ez az erő hatni akar. Fejlődőképesen jónak kell lenni. Ezt ajánlgatom gyermekeimnek, erről elmélkedem kisközösségi sorstársaimnak, és efelé terelgetem a szót azokkal, akik szóba állnak velem. Csak semmi kivetítés, csak semmi felelősségáthárítás. A jóvá válás rajtam fordul, a jobbá válás rajtam fordul. Ha egy kicsit is jól szereted magad – és ki ne szeretné magát? –, akkor magadat kell a belső hangodhoz fölzárkóztatnod. Higgyünk magunkban, hogy esélyt kapjon az Isten Országa – „immanens reményünk" – a Földön!

Az én immanens reményem minden emberi végesség, minden kiszolgáltatottság és minden létharcos betyárság ellenére az, hogy ez a Hang csodákra is képes lehet, de csakis általunk, ha jól nekigyürkőzünk a mindennapi megszentülésnek. Szeretném megfogadni Nagy László költő gondolatát: „Műveld a csodát, ne magyarázd!" (Hegyi beszéd)

Király Ignácz

Merza József

Wonderful life

Kelet felől fénylő pont emelkedik a látóhatár fölé. Kis idő után a pont kettéválik, és kivehető lesz egy repülő két fényszórója. A gép nagy félkört ír le, és 2-3 perc múlva, a házunk felett áthaladva, nagyjából déli irányba távozik. Elmúlt 11 óra, az esti gépek, átlagosan öt percenkint, ilyenkor vágnak neki a nagyvilágnak, hogy eljussanak közelebbi-távolabbi úti céljukhoz. A másik ablakból az érkező járatokat látom, amint a solymári folyosó vagy a Dunakanyar felől ereszkednek a város fölé. Fenn, nagyon magasan az átmenő gépek jelzőlámpái villognak. Mozgalmas a légtér, jönnek és mennek a késő esti repülők, majd indulnak a postajáratok és azok a repülők, amelyeknek úti célját nem szokták nyilvánosságra hozni.

A London-Sydney járat délután indul, hogy a sötétséggel és a világossággal szemben repülve, két helyi éjfél és hajnal után, ismét nappal tegye földre utasait, immár a délnyugati földtekén. Áthalad Lengyelország, Kazahsztán, a Himalája, India és Malajzia felett, miközben a fedélzeten képernyő mutatja a gép útját az utasoknak. Maroknyi ember vándorlása nappal és éjjel, felhők felett, időjárási frontokon át a célba érésig. A térbeli utazás magányossága olvad egybe azoknak a segítő gondoskodásával, akik kézről-kézre adják a repülőt, hogy mindig megtalálja azt a pályát, amelyen haladnia kell. Bátorság, tapasztalat és gondoskodás talál egymásra, naponta százszor és ezerszer.

Daedalus és Ikarus szerencsésebb utódai vagyunk, akik ellestük a természet titkait, úrrá lettünk a pehelykönnyű levegőn, és figyelni tudunk a Napra és a csillagokra, amelyekhez hozzáigazítjuk óráinkat és iránytűinket. Valóban, úgy szállnak repülőink, ahogy a csillagok mennek az égen, és ez több, mint stílusfordulat, ez nagyon nagy valóság. A megismerés és az élet csodája. A rend.

Wonderful life.

Novemberben az autóbusz már sötétben érkezik a bekötőút elágazásához. Köszönök a vezetőnek, és lekászálódom a lépcsőkön. A motor felmordul, és a fénylő doboz elindul, belevész a ködbe, a sötétségbe. Egyedül maradok, hatalmas csend vesz körül, egy lélek sincs a dombháton, amikor elindulok a ritkás jegenyesorban. A természetben csak ritkán van teljes sötétség, meg hát az ember talpa is érzi, hogy jó úton jár-e. Fél kilométer után kis erdő következik, benne két hajtűkanyarral. A kanyarok végén sötét árnyék mozdul az út szélén. Nem nehéz kitalálni, hogy Péter az, aki az első háznál álldogál a transzformátor alatt. „Józsi bácsit vártam. Tudtam, hogy jönni fog." Így Péter, a falu mindenese, aki gyakran csak egy szál magában vigyázza – legalább jelképesen – a település rendjét. Leballagunk a templomig, ott Péter bejön hozzám, megiszunk egy pohár bort az újbóli találkozás örömére, aztán hazamegy, mert korán fekszik, mivel nagyon korán kel.

Péter a vendégház végéhez ragasztott, háromszor-három méter alapterületű kamrában éli a válás után általában hajléktalanná váló férfiak életét. A kamrája után már csak az istálló következik. Szobájában egy fekvőhely, egy asztal, egy szék, egy vaskályha, egy falipolc és egy kisebb asztal található apróságok számára. A szekrényben nem célszerű ruhát tartani, mert könnyen megnyirkosodik. A ruhatár és a frissen mosott ruha ezért két kifeszített zsinórra van felterítve. Péter mindig tisztán tartja a dolgait, szerencsére van egy kis benyíló, amelyben mosni, mosakodni tud.

Ha felmegyek hozzá, akkor enyém a szék, ő a heverőn ül, és így cserélünk eszmét gazdagokról és szegényekről, nagyon szegények és özvegyasszonyok keserves munkájáról, dologtalan tolvajok gazemberségeiről, ügyes emberek ravasz meggazdagodásáról. A képlet itt igen egyszerű, nincs túlbonyolítva. Nincsenek eszmék és elméletek, a szónoklatoknak senki sem hisz, vagy éppen az ellenkezőjét hiszi. Az őzek turkálnak a kertben, a sündisznó eszi a lehullott almát, a róka egészen az ajtóig jön, hogy megpróbálja ellopni a macska eledelét.

Mint mondtam, Péter nagyon korán kel. Mire előbújok a házból, már ott van a tornác párkányán a megfőzött kávé. Az ő napi ajándéka. Nem célszerű tiltakozni ellene. A bázis legalján élő ember is adni akar valamit. Mint a szegény özvegy. Ennyivel tartozik az önbecsülésének, a beszélgetőtársának. Csodálatos a barátság.

Wonderful life.

Pontosan negyven éve dolgozom a jelenlegi munkahelyemen. Negyven éve naponta kétszer átmegyek a Ferenciek terén. Ismerem a templomot, annak váltakozó személyzetét. Ismertem és ismerek pénztárosnőket, bolti kiszolgálókat, sarki csaposokat, újságárusokat, vidékről bejáró anyagmozgatókat. Évtizedek óta ott kóldulókat, jámbor öregasszonyok és naiv, lelkiismeret-furdalásos hívek vámszedőit. Ájtatosnak mutatkozó alakokat, akik – ha nem hallja más – csúnya káromkodással védik a nekik járó helyet, és – kellő bevétel birtokában – a közeli utcákban végzik el folyadékfelvételüket és leadásukat. Az emberek – mint mondtam – többféle módon reagálnak közeledésükre. Van, aki oda sem figyel, megy a maga útján, van, aki rájuk néz, de kérésük hallatán elfordul tőlük. Ismét más jó tanácsokat osztogat, vagy megszidja őket munkátlanságuk miatt. Van azonban egy kategória, benne fiatal lányokkal, néha fiúkkal, esetleg életük derekán lévő férfiakkal, gyakrabban idős asszonyokkal, akik nem sajnálják az időt, és beszélgetni kezdenek a mégoly gyanúsnak kinéző emberekkel. Éva néni ilyen volt; ha jónak látta, még környezettanulmányt is végzett náluk. Elment a lakásukra, kikérdezte a szomszédokat, a postást, hogy ne mulasszon el segíteni a bajban lévőkön. Megfogadta Pál tanácsát: megizzadt a markában az alamizsna, amíg odaadta. Mások nem csinálnak nagy ügyet ebből. A zsebükben lévő fémpénzt a koldus markába nyomják, hadd vegyen belőle italt, hiszen csak úgy lehet máról holnapra kibírni ezt az elhagyatott sorsot, ha elzsibbad az ember feje. Elnézem a tudatos és ösztönös adakozókat, a földön ülő emberekhez odahajolókat, akik többé-kevésbé kockáztatják adományuk hasznát, és adakoznak igazi és nem igazi rászorulóknak, úgy, mint Isten, aki felkelti ajándék Napját igazakra és gonoszokra. Nézem az emberhez hajló derekukat, figyelmes tekintetüket, igyekvésüket, hogy megértsék a gyakran zavaros vagy megtévesztésre szánt mondatokat. Vélhetem őket meggondolatlan,

könnyelmű balekoknak, de testtartásuk mégis a szamaritánusra emlékeztet, aki szintén nem végzett környezettanulmányt karitatív akciója előtt. Liezen-Mayer Erzsébetének vagy Munkácsy Barátnőinek szelíd odahajlását látom, amelyben testet ölt a rokonszenv, az irgalom. A megfizethetetlen, csodálatos irgalom.

Wonderful life.

Novemberben gyakran borul ködbe a táj. A fűrész hangja tompává válik, szinte elvész a párában. Nem hallatszik a távolban haladó délutáni autóbusz zúgása, mindent becsomagol a csend. Jó ilyenkor dolgozni, a munka belső meleggel tölti el az embert. Más ez, mint a kályha vagy fűtőtest melege. Belülről jön, tőlem ered, fáradságom ellenére is frissít. A városi ember szenved a nyirkosságtól, a rátapadó piszoktól, kedvetlen lesz. A természetben nincs ilyen. Az őzek nagyon szeretik a bánatos időket, tudják, hogy ilyenkor nyugtuk van a házaikba húzódó emberektől. Elnyúltan ügető csapataikkal könnyebben találkozunk e tájban a dombokon, az erdőkben. Valamikor, december elején, rendszeresen vittem Göncre a Karácsonyi Ajándék tiszteletpéldányát Balogh Istvánnak. Emlékezetes beszélgetések után volt úgy, hogy este 8 órakor vágtam neki a hazavivő útnak. „Vigyázz, ha kimégy a faluból" – mondta Pista bácsi –, „ilyenkor már leszáll a köd". Úgy volt, mégsem voltam depressziós, amikor ködök és adventi fények között áthajtottam a fél országon. Aki dolgozni, tenni tud, az nem depressziós. A munka belülről hajtja, melegíti az embert, s elűzi a körülmények leverő hatását.

Jó dolog a mérsékelt égöv alatt élni. Együtt élhetünk az arcát, köntösét váltogató természettel, látunk születést és elmúlást, lobogó nyarat és a hóban pihenő csendes világot. Megértjük, hogy az élet örök változás, és megértjük, hogy ebben nekünk is van helyünk, ha felismerjük hivatásunkat. Ötletet ad, költővé tesz az évszakok forgása, igyekszünk megérteni, megtervezni a következő kor tennivalóit. Azt is megértjük, hogy mi is részei vagyunk a változó világnak, nekünk is vannak korszakaink, amelyeknek hűségesen és ötletesen kell megfelelnünk.

Ezek a dolgok itt vannak a közelünkben, képletesen szólva, szinte karnyújtásra. Nem kell más földrészre utazni, nem kell más állapotra váltani, csak annyi a dolgunk, hogy figyeljük az elénk táruló világot. Csodálatos és tanulságos az évszakok sora. Nagyon csodálatos.

Wonderful life.

„Nagyi, siess már" – hallom a szomszéd szobából. Áron verset mond, és a nagyanyja igyekszik leírni a kisgyerek által sebesen mondott szöveget. Áron ezen a héten ismét új verset tanult az óvodában, és kérés nélkül is be akarja mutatni a tudományát. Rosszul látó nagyanyja vastag filctollal ír le egy sort, ezután a gyerek újra nekirugaszkodik, hogy sebesen, kissé énekelve, ismét elmondja az egészet, ami után újabb sorral bővül a papíron a költemény. Két ember közös munkája készül. Az egyik az élet elején áll, a másik a végén. 75 év van közöttük, ezért jól megértik egymást. Valóban csodálatos a fiatalság és öregség harmóniája. Az élet közepén élők, a munka rabjai, a mindig sietők, a mindig másra gondolók, az új és új terveket kovácsolók nem értik, azaz valójában nem érzik a fiatalság varázsát. A frissen született, most kibontakozó életre csak azoknak van érzékük, akik kezéből egy végigélt út után lassan kicsúszik az élet, s marad az, ami a legfontosabb az erények között: az egymás iránti szeretet. A nagyanyák maguktól is ismerik ezt az érzést, az okos, tapasztalt férfiak pedig egyszer odajutnak, hogy Szabó Lőrinccel elmondják: egyre jobban szeretik a gyerekeket. Csodálatos a feltétel nélküli, őszinte, jóakaró szeretet. Az élet igazi mozgatója és csodája.

Wonderful life.

Időnkint én is hozzákezdek verset mondani. Irigylem a színészeket, akik átélt szavakkal deklamálnak, amint csodálom pap barátomat, aki szépen prédikált anyjáról annak halála után. Ez nekem nem megy. Haladok, akár egy prózai szövegben, és váratlanul összerándul bennem valami, és nem jön ki hang, illetve nem engedem, hogy olyan hangok törjenek ki belőlem, amelyeket nem értene, vagy félreértene a hallgatóság, vagy egyszerűen csak unna, mint ismert, gyenge idegzetre valló jelenséget. Jobb ettől megkímélni másokat. En tudom, hogy nem bolondultam meg, nem vesztettem el az ítélőképességemet, de a sorokból kisugárzó szellem, a tartalom oly erős, hogy nem lehet szilárdan megállni előtte. Két kézzel kell kapaszkodni valamibe, hogy el ne sodorjon a belső erő. Küszködöm, mert egy őrült nem adhatja át gondolatait, érzelmeit, azok nincsenek hatással a be nem avatottakra, az érthetetlen nyelveken beszélőknek jobb, ha hallgatnak – ezt teszem én –, mint ha botránkoztatnák a többieket. Régi, nagyvárosi nóta ez, már Korintusban is tudtak róla. Mindazonáltal tiszteljük azt a titokzatos sugallatot, amely leveszi lábáról a racionális embert, tudomására hozva, hogy minden bölcsessége mellett sem ismeri a teljes embert és az ismeretlen hatásokat. Mindez igaz a zenére is. Máig is hallom egy élesdi román asszony énekét a domb oldalán lévő kertből, a maga tisztaságában, a vox humana-t. Több mint ötven éve volt. Az ilyen élményt nem felejtjük. Az ilyen élmény rögzítéséhez nincs szükség szerkezetekre, ezek a lélekbe másolódnak. Küng számára a zene az istenbizonyítás eszköze. Küng okos, értelmes ember. Nem értek vele maradéktalanul egyet, de azt tudom, hogy egy esti harangszó a füzéri templomtoronyból, az alkonyatban felcsendülő Salve Regina egészében rázza meg az emberi lelket. Hogyan, mi módon? Nem tudom. Ez a csoda. A szellem csodája.

Wonderful life.

Úton vagyunk a halottak napjától a születés napjáig. Az egyház így formálta a naptárt ősi, nem keresztény, ha úgy tetszik, pogány elemek köl-

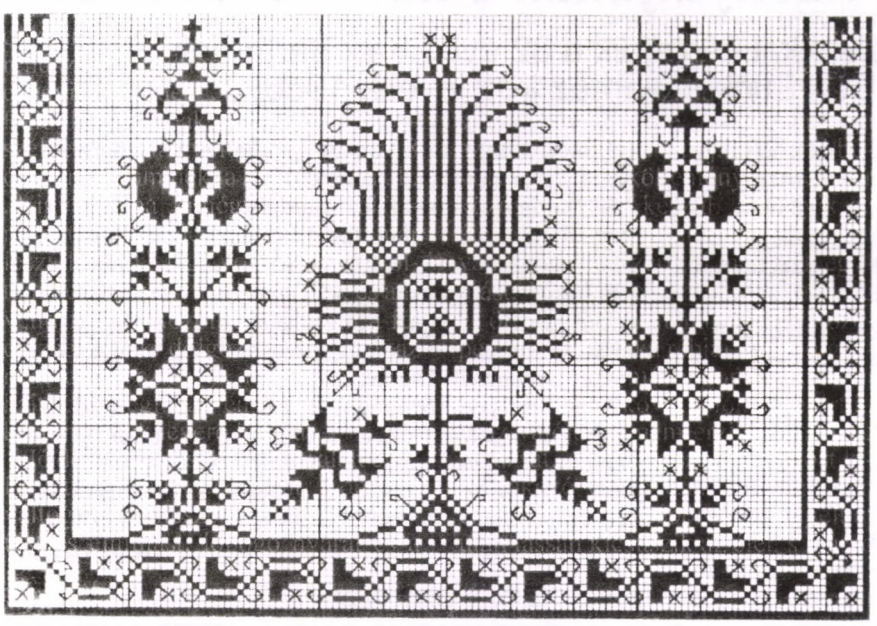

csönvételével. Azt sem tudjuk, melyik év melyik napján született Jézus, de életének és tanításának felmutatásával szállunk szembe egyéb hitekkel, vallási gyakorlatokkal. A jövőben reménykedve, az elmúlás emléknapja felől az élet, a születés emléknapja felé haladunk. Az advent homályában egy kedves szűz lép elénk: Lúcia. A formákhoz kötődő ember őt is, a Karácsonyt is elbonyolította, külsődlegessé tette. A papok, a társadalom, a népszokások csinálói és a mindenütt megjelenő kereskedők sokféle tennivalóval, felületes elemmel rakták tele ezeket a napokat. Gyerekként, felnőttként a Karácsony volt fontos számomra. Sok szép emléket őrzök ezekből az időkből. Életem vége felé azonban megengedem magamnak, hogy Szent Lúcia napját várjam, amikor is az igen tisztelt szűz közli velünk, hogy immár vége a sötétség uralmának, a sötétség meghátrál, a Nap később bukik a látóhatár alá. Ez természeti törvény, minden mástól függetlenül ilyen a világ. Örülök, hogy túljutottam az év lehajló ágán, és nagy örömmel készülök az új év feladataira. Tervezek, próbálgatom az erőmet. Futja-e egy újabb évre? Meglátom-e még egyszer a tavasz virágait erdőkön és mezőkön? A hóvirágot, az ibolyát, a keltikét, a kankalint? Akinek már kevés van a kezei között, az nagyon tudja becsülni azt a keveset is. Mert az élet csodálatos, akkor is, ha elrontjuk, akkor is, ha elmúlik, akkor is, ha bánat van benne, és szenvedés. Sőt, éppen ezekben tükröződik az élet csodája. Mert csodálatos az élet.

Wonderful life.

Rahner azt az eretnekgyanús ötletet javasolja, hogy Istent az ember felől közelítsük meg. Ő bizonyára gondosan kifejtette, mit is ért ezen a módszeren. Bulányi axiómákat, biztos pontokat keres, amelyek a kutató ember előfeltevéseitől mentesen állíthatók Jézusról, az ő tanításáról. Lehet, hogy spiritualitásunk látszólag csorbát szenved, ha túl gyakorlatiasan, vagy túl elméleti módon közelítünk életünk meghatározó személyéhez. Mindazonáltal igaznak látszik, hogy nem tudjuk ismerni, s ebből következően szeretni sem Istent, ha nem igyekszünk megismerni és ebből adódóan szeretni az embereket. Az ismeretből és a szeretetből élet fakad. Csodálatos élet, akkor is, ha arról a másikról csak az emberiség nagy reménye beszél.

Rend, barátság, irgalom, évszakok változása, szülői szeretet, belső hangok, visszatérő fény. Igaz történetek az életről. Erről az életről, amely még így is csodálatos.

Wonderful life.

Nem szerettem Déri János műsorait. Azt gondoltam, a magam szempontjából igazam is volt, hogy az ezoterikus, extraterrestrialis témák nem segítik az embereket a valóságos, időszerű feladatok megoldásában. A New Age világa, még ha kötődik is a régi világ megoldatlan problémáihoz, nem a mi világunk. Aki hisz a Hegyi beszéd útmutatásában, az gyakorlatiasan és az emberek számára hasznosan tudja élni az életét. Déri váratlanul meghalt, a jó felépítésű fiatalembert elvitte a rák. Azt kérte, hogy a temetésén a Wonderful life ismert zenéjét játsszák. Az élete teljében az elmúlással szembesült ember utolsó vallomása és tanúsága arról, hogy az élet akkor is csodálatos, ha meg kell halni, nagy hatással volt rám, s megbocsátottam – szerintem – téves nézeteit. Mindent kétszer kell végiggondolni, hogy jobban lássunk. Azóta is szoktam gondolni rá, az ismert világból az ismeretlen felé tekintő ember megjelenítőjére. Értelemből, akaratból, érzelemből vagyunk összetéve, legyen szabad időnkint átadni magunkat az érzelmeinknek. Nem hivatalért, rangért kutatjuk a transzcendencia világát, ha van, eszmélődésünk és keresésünk átfogja egész személyes, emberi életünket, csodálatos életünket.

Újból növekszik a fény, s mi nekivágunk, hogy folytassuk utunkat, túllépve az év mélypontján. Egyházunk betlehemi történetet állít elénk, amely még titokban tartja a Lélek emberének, Isten fiának szomorújátékban végződő útját. Mi már tudjuk, hogy mi lett a földi út vége, mi lesz minden, teljesen odaadott ember földi útjának vége. Nagyot sóhajtunk, és folytatjuk a nekünk szánt, lelkünk által sugallt utat. Tele van ez az út fáradsággal, botlásokkal, tévutakkal. Nem is lesz tökéletes, de jó szándékkal, a földszintes amerikai szavaival elmondhatjuk: Yes, I did it my way, végigjártam az utamat. Ez is az élet alapigazságaihoz tartozik.

Csodálatos élet.

Wonderful life.

Életszabályok idősebbeknek – arról, hogyan viszonyuljanak a fiatalabbakhoz

(Ezekkel a szabályokkal végződik a 82 éves Karl Barth-nak barátjához, Carl Zuckmayerhez írott levele, 1968)

1. Légy tisztában azzal, hogy a mindkét nembeli fiatalabb, rokon vagy egyébként kedves embereknek joguk van ahhoz, hogy saját alapelveik (nem pedig a tieid), saját eszményeik és saját vágyaik szerint járják útjukat, megszerezzék saját tapasztalataikat, és a maguk módján legyenek boldogok (nem pedig a tiéden)!

2. Tehát se példáddal, se életbölcsességeddel, se jóindulatoddal, se jótetteiddel, se ízléseddel ne menj túlságosan közel hozzájuk!

3. Semmilyen módon ne akard a magad személyéhez kötni vagy lekötelezettjeiddé tenni őket!

4. Ne csodálkozz, és még kevésbé bosszankodj vagy szomorkodj amiatt, ha észre kell venned, hogy gyakran egyáltalán nincs, vagy túl kevés idejük van rád, hogy – bármennyire jót akarsz is nekik, és bármennyire biztos vagy is a dolgodban – alkalomadtán zavarod vagy untatod őket, s hogy ők ilyenkor gondtalanul elviharzanak melletted és tanácsaid mellett!

5. Ha így viselkednek, töredelmesen gondolj arra, hogy fiatalabb éveidben talán (valószínűleg) te is egészen hasonlóan viselkedtél az akkoriban idősebbekkel!

6. Légy tehát hálás a valódi figyelem és az őszinte bizalom minden megnyilvánulásáért, amit esetleg kapsz tőlük, de ne várd el, s még kevésbé kívánd meg tőlük ezeket a megnyilvánulásokat!

7. Semmilyen körülmények között ne gáncsold, inkább – elengedvén őket – derűs nyugalommal kísérd őket, oly módon, hogy Istenbe vetett bizalommal a legjobbat feltételezed róluk is, és minden körülmények között tartsd meg őket szeretetedben, s imádkozz értük!

Karl Barth

Forrás: Publik-Forum, 2007/20

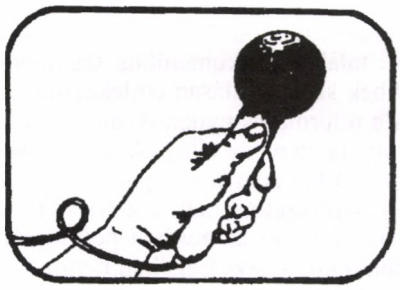

„A forrásra irányuljon tekintetünk!”

Interjú *Alois testvérrel*, a taizé-i közösség elöljárójával

Alois testvér, hogyan alakult az Ön élete azóta, hogy elődje, Roger testvér 2005. augusztusi meggyilkolása után Taizé elöljárója lett?

Természetesen sokkal fontosabbá vált a testvérek közötti jelenlét, amely most időm nagyobb részét köti le. Korábban hónapokon át nem voltam Taizében, mert az adott helyszíneken készítettem elő az *Európai Ifjúsági Találkozót*. Most többet vagyok itt a testvérek között. Új szolgálatomban alighanem ez a jelenlét a legfontosabb. Ehhez jöttek az utazások a kisebb közösségekhez, amelyekben testvérek élnek: Banglades szegény területein, Brazília észak-keleti részén, Szenegálban és Dél-Koreában is. Fontos volt felkeresni őket annak érdekében, hogy az alapítónk, Roger testvér halála utáni időben megerősítsük a kapcsolatot köztük és köztünk.

Hogyan dolgozza fel a közösség Roger testvér erőszakos halálát, hiszen ő karizmatikus emberhalász és kiemelkedő alapító volt?

Roger testvér hiányzik. Ezt három évvel a halála után is határozottan meg lehet állapítani. Számunkra, testvérek számára egyre világosabbá válik, mit indított el ő itt Taizében, és milyen energiával dolgozott. Számomra két dolog csodálatos Roger testvér halála után: Az egyik a köztünk, testvérek közötti összetartás. Roger testvér halála után rögtön könnyen fel lehetett ismerni, hogy ő nagy ember volt, de három év múltán is szoros összetartás van közöttünk. Ez nem magától értődő, hiszen nagyon különböző emberek vagyunk. Az, hogy mi itt Taizében együtt tudunk élni, ekkora összetartással, bizony, ez nem magától értődő. Ez ajándék. A második: A fiatalok éppoly számosan jönnek, mint 2005 előtt, amikor Roger testvér még élt. Ily módon igazolódik be három év után, hogy Roger testvér nem önmagát állította középpontba, hanem valóban arra törekedett egész létével, hogy Isten élő jelenlétére mutasson rá. Olyan volt ő, mint Keresztelő János: Krisztusra akart mutatni.

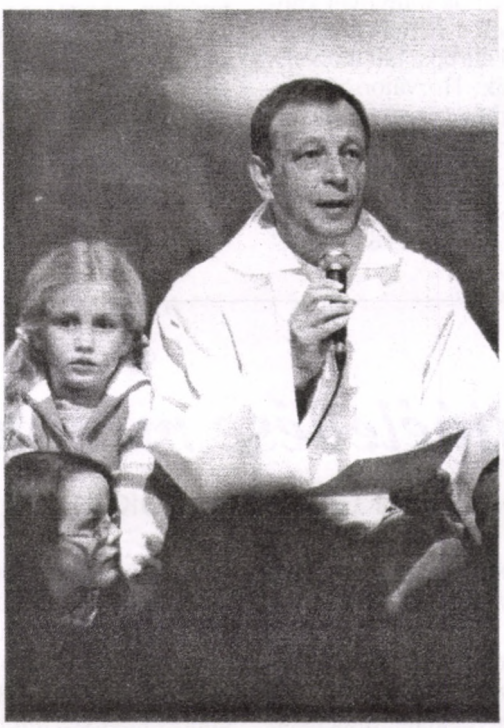

Hogyan vezet az ember egy olyan közösséget, mint a taizé-i?

(nevet) … Ez örök kérdés számomra. A legfontosabb az, hogy mindig a forrásra mutassak rá, amelyből élünk – s amely maga Krisztus. Ha már nem e forrás szerint tájékozódunk figyelmesen, akkor a döntő mozzanat megy veszendőbe. Ez a központ felé irányulás igen fontos, mivel nyakig vagyunk munkával, és mivel mindig fönnáll a veszély – még ha naponta háromszor imádkozunk is közösen –, hogy ez a forrás háttérbe szorul.

Elöljáróként kijelöl-e Ön valamilyen vonalat? Vagy a vezetés munkája inkább azt jelenti, hogy odafigyel a testvérekre?

Mind a kettőt. Az odafigyelés az első. És persze mindig esedékesek bizonyos döntések az élet különböző területein, ahol a testvérek viselnek felelősséget – az imádságokat, a látogatók fogadását, az ifjúsági találkozókat vagy a megélhetésünket illetően. Évente egyszer testvéri tanácskozást tartunk. Ilyenkor néhány napot szakítunk arra, hogy megfontoljuk: Mi a lényeges közös életünk szempontjából? Emellett persze adok valamilyen irányvonalat is. Pillanatnyilag ez így hangzik: Nem szabad elhanyagolnunk, hogy tekintetünk a forrásra, Krisztusra, életünk középpontjára irányuljon!

Alois testvér, Ön világosan állást foglal az ökumené kérdéseiben; egyértelművé teszi, hogy az egyházak folytatódó szétválasztottsága elhomályosítja a keresztény tanúságtétel hitelességét. Roger testvér azzal a karizmával munkálkodott élete hosszú időszakain át, hogy inkább mindenkit meg akart érteni, mintsem hogy kritizáljon. Hogyan reagálnak az egyházak az Ön fellépésére?

A legutóbbi ifjúsági találkozón, 2008 elején, Genfben nyilvánosságra hoztuk „felhívásunkat a keresztények kiengesztelődésére”. Ez konkrétan fogalmaz, és felpanaszolja, hogy még nagyon kevéssé valósul meg a sok egyház eltérő adományainak cseréje. Ahogy halljuk, ebben a felhívásban sok egyház különböző emberei találnak ismét egymásra. Olyan pillanatban élünk, amikor az ökumenében új utak keresése zajlik. Számos egyházban, illetve az egyházak közötti kapcsolatokban megmutatkozik, hogy még korántsem járjuk eléggé a közös imádkozás és a közös spiritualitás útját. A mi közösségünk azt reméli, hogy fontos hozzájárulást nyújthatunk ezen a területen. A különböző városokban megrendezett kisebb találkozókon látjuk: sok helyütt nem magától értődő, hogy a különböző egyházak keresztényei összefognának, és csak egy egyszerű közös imádságot is megszervezzenének. Az ilyen pontokon szeretnénk odahatni, hogy valami megmozduljon.

Milyen az Ön viszonya a pápával, amióta átvette a közösség vezetését?

Nem olyan régen ismét magánkihallgatáson fogadott. Közösségünk igen hálás azért, hogy létezik ez a közvetlen kapcsolat, s hogy évről évre folytatódik, pontosan úgy, ahogyan Roger testvér és II. János Pál pápa között. Amikor Rómában találkoztam XVI. Benedek pápával, ismét világossá vált számomra, milyen nagyra becsüli ő Roger

testvért. Elmondta nekem, mennyire fontos, hogy közösségünk tovább haladjon az imádság útján, mert ha így teszünk, akkor a közös meditatív imádkozás, az éneklés és a csend révén fiataljainkkal el fogunk jutni a lényeghez. Kérdésemre pedig, hogy mi a lényeg, Benedek pápa azt felelte, hogy a személyes kapcsolat Istennel.

Mire helyezi Ön a hangsúlyt a nemzetközi ifjúsági találkozókon? Az Önök közössége legutóbb Kalkuttában és a bolíviai Cochabambában rendezett ilyen találkozót. Az utóbbi években a megfigyelőnek olykor az volt a benyomása, hogy ezeknek a nemzetközi találkozóknak a lendülete alábbhagyott.

A lendületet a fiatal felnőttek és a fiatalok hozzák. Változatlan számban jönnek ide Taizébe. Az idei húsvéton és pünkösdön több német nyelvű fiatal járt itt, mint a megelőző években. A legutóbbi európai találkozókon, 2007 elején Zágrábban, illetve 2008 elején Genfben 40-40 ezer fiatal volt jelen. Talán arról van szó, hogy a fiatalok összességében valamivel halkabbá váltak. Ez különbözteti meg a jelent az 1990-es évektől, amikor a fordulat után egész Európában nagyon lelkes felbuzdulást lehetett tapasztalni a fiatalok körében. Általánosságban már nem létezik ez. A mai fiatalokat sokkal inkább nyomasztják a jövővel kapcsolatos gondok. Teljesen megváltozott a mentális helyzet és az alaphangulat. A zágrábi és genfi európai találkozón a helyi állapotok voltak meghatározóak: Horvátország fővárosában, Zágrábban először rendeztünk ilyen találkozót az egykori Jugoszlávia területén. Horvátország akkor még nem tartozott az Európai Unióhoz. Olyan emberekhez mentünk el, akik úgy vélik, hogy a „peremen" élnek, egy olyan társadalomban, amelyben még fájnak az egykori Jugoszláviában vívott háborúk sebei és szenvedései. Az egy évvel későbbi genfi találkozó ökumenikus szempontból volt fontos. Ott többek között hálásan emlékeztünk arra, hogy Roger testvér a református nyugat-svájci protestantizmusból származott, amelynek a világ-ökumené fővárosaként Genf a jelképe. A következő európai ifjúsági találkozón, 2008 végén, Brüsszelben azt a kérdést tesszük majd fel: Mit tudunk mondani az európai politikáról, és mivel tudunk hozzájárulni? Összességében nem az a benyomásunk, hogy alábbhagyott volna e találkozók lendülete, de az igaz, hogy a fiatalok helyzete általánosságban megváltozott.

Elöljáróként melyek az új, személyes hangsúlytevései?

Először is és mindenekelőtt a folytonosság a fontos közösségünkben: hogy forrásunkból, az evangélium forrásából éljünk. Az a legdöntőbb, hogy teljesen Krisztus jelenléte felé forduljunk, különben csak olyan szervezetté válunk, amely ifjúsági találkozókat szervez. – Új hangsúly az, hogy más földrészeken is szervezünk találkozókat. Jelenleg Nairobiban, Kenya fővárosában él néhány testvérünk, és reméljük, hogy novemberben megrendezhetünk ott egy ifjúsági találkozót, ha a helyi viszonyok megengedik. A jövőben még fontosabb lesz, hogy kitágítsuk tekintetünket, és azokra a szélsőségesen nehéz helyzetekre irányítsuk, amelyek között más földrészeken élnek a fiatalok; mert nem akarjuk, hogy az itteni, taizé-i találkozók európai köldöknézéssé váljanak.

2008-ban élünk. Milyen lesz Taizé tíz év múlva?

(nevet) Ezt rá kell hagynunk a Szentlélek vezetésére.

Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2008/13

Október 2-a az erőszakmentesség világnapja!

„A szellem újjáéledése még várat magára"

Interjú Gandhi unokájával

***Tara Gandhi Bhattacharjee**, az Ön nagyapját 1947. január 30-án meggyilkolta egy hindu fundamentalista. Milyen emlékei vannak erről a napról?*

Alig voltam 14 éves, de az emlékeim világosak. 1947. január 30-án, amikor hazamentem az iskolából, már késő volt ahhoz az imádsághoz, amelyen egyébként mindennap részt vettem. Házi feladataimnál ültem, amikor elért hozzám a hír. Amikor odaértem ahhoz a házhoz, ahol a merénylet történt, zárva volt a kapu. Kiabáltam: „Kérem, nyissátok ki a kaput, hiszen az unokája vagyok!" Nehru, az apám, az anyám, mindenki ott volt már. Úgy tűnt, mintha az egész nemzet velünk lenne, mintha az emberek az egész világgal meg akarták volna osztani fájdalmukat. Egyszerűen nem tudtam elhinni, hogy halott.

Milyen viszonyban volt híres nagyapjával?

Felnövekvő lányként sokat tanultam Gandhitól. Úgy beszélt velem, ahogy egy nagyapa beszél az unokájával. Sok mindent megtanított nekem a nyelvről, és arról, hogyan bánjunk felelősségteljesen a tárgyakkal és az erőforrásokkal. És hogy tiszteletteljesen viselkedjünk vendéglátóinkkal. Pontosságot is tanultam tőle. Még emlékszem, hogy szívesen hallgatott jó zenét, és mennyire ügyelt arra, hogy idejének minden percét értelmesen használja fel. Ha volt néhány perce, tiszta papírt vett elő, és valamely új nyelvet gyakorolt, részben azért, hogy karbantartsa és eddze értelmét. A függetlenség elnyerése után, élete utolsó szakaszában szomorú benyomást tett rám. Hiszen különösebb vérontás nélkül vívtuk ki függetlenségünket a britektől, a szubkontinens felosztása viszont annál több erőszakot eredményezett. Gandhi sosem értett egyet a felosztással, éppoly kevéssé, mint azon honfitársai viselkedésével, akik a vallási választóvonalak mentén harcoltak egymás ellen. Gandhi becsvágya, az igazi önfelszabadítás, nem teljesedett be. A szellem újjáéledése, a harmónia a természettel és az emberiséggel még várat magára. Ehhez jött, hogy röviddel a függetlenség elnyerése előtt elveszítette feleségét, Kasturbát.

Hogyan értékelné Mahatma Gandhi India fejlődését?

India mindmáig nem felel meg annak, amiért Gandhi küzdött. Kezdetben a briteket kérdőjelezte meg, azután minket kérdőjelezett meg, belső magatartásunkat. Mindmáig dolgozunk valódi felszabadulásunkon. A politikai szabadság is valami, de megszabadulni azoktól az igazságtalanságoktól, amelyek mélyen belevésődtek országunkba, sokkal nehezebb.

Hogyan írná le Gandhi hagyatékát?

Gandhi legnagyobb hagyatéka az a kihívás, amely belülről ér minket magunkat. Ő igen eredeti ember volt. Nevét nem lenne szabad mechanikusan az igazság és az erőszakmentesség fogalmával azonosítani, amelyet újból és

újból ismétlünk, de a végén elfelejtjük a jelentését. Hagyatéka állandó megújulást jelent, a szellem felébresztését magunkban, valamint az együttérzést és a bennünk lévő szeretetet. Ehhez jön még valami, amire jól emlékszem: humora, és érzéke az esztétika és a szépség iránt.

Milyen szerepet játszik ma Indiában Gandhi hagyatéka?

Hagyatéka az egész emberiségre vonatkozik. Maga India nem követi mindenben Gandhit. Sokan még csak nem is emlegetik őt. De számomra Gandhi mindenütt tovább él, ahol együttérzés támad egy emberi szívben, tovább él az embertársakért, a környezetért és minden élőért viselt gondban. Az erőszakmentesség és a béke egyetemes üzenet, amely túllép a társadalmi, politikai és vallási határokon.

Hogyhogy nem érvényesül az ő öröksége?

Mindenütt növekszik a félelem. Már a szomszédainkban sem bízunk. Félünk, hogy nem kapjuk meg, amit akarunk, s irigyeljük másoktól. Félelem és bizalmatlanság határozza meg felebarátainkhoz fűződő viszonyunkat.

Ön az utóbbi években gyakran utazott külföldre, többek között Németországba és Olaszországba is. Mit élt meg ott?

Sok szép és nagy házat láttam Nyugaton. De az ajtók zárva voltak. Ha megkérdeztem valakit, vajon nem kopoghatnánk-e be egyszerűen, mindig azt mondták, nem. Az ember nem kopogtat egyszerűen egy ajtón, amíg nem ismeri a szomszédokat. Holott rendszeresen látják egymást az utcán, bevásárláskor vagy a kerti munka során. Indiában ez elképzelhetetlen lenne. Ha az embernek szüksége van valamire, akkor jön valaki, és segít neki – noha az illető talán rászorulóbb, mint az ember maga. Indiában a tudás iránt is nagyobb tiszteletet tanúsítanak, függetlenül attól, hogy az ember gazdag-e, vagy sem. Nyugaton az volt a benyomásom, hogy csupán tudással nem lehet magas társadalmi állást betölteni. Sok pénzre, vagyonra van szükség hozzá.

Lehetne-e India a különböző vallások együttélésének mintaképe is?

Az utóbbi időben ismét erősödnek a konfliktusok. India azonban még mindig olyan ország, ahol a különböző vallások híveinek többsége békében él egymással. Én minden vallásban hiszek. És az újjászületésben. Következő életemet ismét Indiában szeretném eltölteni, és remélem, hogy végre meg tudom érteni ezt a misztikus országot.

Milyen jelzésnek kellene kiindulnia Gandhi 60. halálozási évfordulójából?

Indiában tovább kell küzdenünk valódi felszabadulásunkért, és mindenekelőtt az országban mindenütt meglévő igazságtalanságok ellen. Mindenki az új technológiákról beszél. Legjobb koponyáink érdekes felfedezéseket tesznek, sőt ki akarnak jutni a világűrbe. India szellemi kapacitása világszerte ismert, akár a tudományban, akár a kultúrában. Ugyanakkor a házainkat építő munkásoknak nincs fedél a fejük felett, az élelmünket megtermelő parasztoknak nincs elég ennivalójuk, a ruháinkat gyártó szabóknak nincs mit fölvenniük. A harc ezek ellen az igazságtalanságok ellen önmagunknál kezdődik. Ezt kell a demokrácia fundamentumának tartanunk. Egy demokrácia erősségét ugyanis az egyes polgárok jelentik, nem az elöljárók és a kormányok.

Az atomhatalom India a maga 1,1 milliárd lakosával Kína után a föld második legnépesebb országa. Az indiaiak 80%-a hindu, 13%-a moszlim. A maradék 7%-on keresztények, szikhek, dzsainisták, zoroasztristák és törzsi vallások követői osztoznak. Az 1990-es években – többek között az információs technológiában – bekövetkezett piacnyitás utáni új gazdagság igen egyenetlenül oszlik meg: a társadalomtudósok 100-200 millióra becsülik India közép- és felső rétegét. A népesség többsége szegénységben él – a nagyvárosok nyomornegyedeiben, és mindenekelőtt vidéken. Egy kormányzati beszámoló szerint a moszlimok társadalmi helyzete átlagosan rosszabb, mint a hinduké. A szegények létét a kirekesztés határozza meg: Az utóbbi tíz évben csak a fővárosban, Új-Delhiben kb. egymillió embert űztek el a város belső részeiből, mivel nyomornegyedek lakói voltak. Vidéken a mezőgazdaság iparosítása fenyegeti a kis- és középparasztokat: nem tudják megfizetni a kereskedelmi vetőmagot és a műtrágyát.

Elavult-e a rokka, India függetlenségének egykori szimbóluma?

Számomra mindmáig fontos téma a rokka, és azok a ruhák, amelyeket magunk készítünk kézzel. Gandhi „az erőszakmentesség atombombájának” nevezte a rokkát, és nemcsak azt a lehetőséget dicsérte, amely Indiának a brit textilipartól való függetlenségét illetően rejtőzött benne, hanem a rokkával végzett munka meditatív jellegét is. Indiában mindmáig fennmaradt a rokka – ellentétben a Nyugattal, ahol az iparosodás kiszorította.

Az Ön testvére, Rajmohan a komputerchipet nevezi a modern India rokkájának. Igaza van?

Sok ember gondolkodik így, és Gandhira hivatkoznak, mert ő sosem maradt el a korától, és nyitott volt az újításokra. Ha uralkodni tudnánk a komputeren, a gépen, akkor bizonyára Gandhinak sem lenne kifogása, de nem szabad, hogy a komputer uralkodjék rajtunk.

Tara Gandhi Bhattacharjee a Kasturba National Memorial Trust elnökhelyettese; ez a szervezet különféle rendezvényekkel világszerte fellép Mahatma Gandhi eszményeiért.

Forrás: Publik-Forum, 2008/1

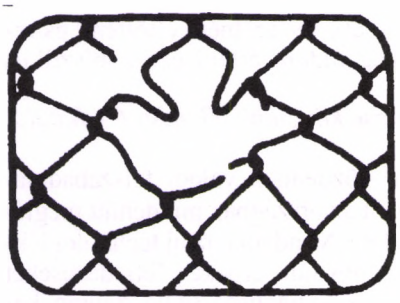

Nagy Sarolta

Ügynök-kérdés 2008-ban

(Beszélgetésindító előadás)

Az az érzésünk, hogy mára túllépett ezen a témán a történelem. Mintha elkéstünk volna vele... Ami annak idején, húsz vagy több évvel ezelőtt még hátborzongató volt, ma lepereg rólunk, s hajlamosak vagyunk azt mondani: „Na és?!" A 21. század megannyi katasztrófája és közvetlenül a mi népünket érintő társadalmi küzdelmek közepette egyre törpülni látszik a diktatúra rémsége, amit az idő is napról-napra szürkít.

De lehet-e feldolgozatlanul hagyni a múltat, főként, ha az olyan mélyen elevenünkbe vág, és – elismerjük vagy nem, de – meghatározza jelenünket?!

„Nincs mentség" – mondta Farkas Vladimir, aki a hajdani hatalmi elitből egyedüliként vállalta nyilvánosan múltjának szégyenét.

Lehet-e mentsége annak,

- aki „testvérként" segédkezett egyházi emberek és csoportok elszigetelésében és lejáratásában!?
- aki kiteregette az egyház személyi ügyeit, aki hangulatjelentéseket adott, és aki a párt szempontjából minősítette kollégáit jónak vagy rossznak (ÁBTL M-37.277)!?
- akinek nemcsak feladatát, de még magatartását és hangnemét is a tartó tiszt írhatta elő!? Például: „Az ügynök magatartása legyen hivatalos", vagy éppen „mutasson jóindulatot", a lelkészkonferencián „ne a kérdezősködés, hanem a csoportosulások megfigyelése, felszólalások, programon kívüli beszélgetések megfigyelése legyen a módszere, rögzítse az elhangzó véleményeket" (ÁBTL M-25801), „látogassa meg lelkészkollégáját információgyűjtés céljából", sőt még egykori professzorát is, és adjon róla jelentést (ÁBTL M-39674)!?
- aki jelentette, kik szólaltak fel az evangélizációkon!?
- aki jelentéseivel a filléres kongruától ütötte el a megélhetés szintje alatt vegetáló szolgatársait?! Gyermekek vére kiált ellenük az égre! (BKMÖL XXIII. 2/g 1.d)
- aki helyszínrajzot készített lelkészkollégájának parókiájáról, a lakrészek rendeltetéséről, a bútorok elhelyezéséről, hogy a titkos házkutatás lehetőségét előkészítse, és a parókián zajló beszélgetések lehallgatását megkönnyítse (ÁBTL M-25801) – s tette mindezt úgy, hogy semmitmondó ürüggyel egy éjszakára igénybe vette a lelkészcsalád vendégszeretetét?!
- aki a Debreceni Kollégiumról pontos leírást adott: a ki- és bejárás rendjéről, a teherforgalomról, a kapuszolgálatról, a Kollégiumban lakó diákokról, családokról, a lakások fekvéséről, a lakónyilvántartó könyv vezetőjéről, az irodák számáról, funkciójáról, hogy ezáltal megkönnyítse a belügyi szervek „technikai beépülését" (ÁBTL M 39556/1)?!
- aki figyelemmel kísérte az 1956-os forradalom kerek évfordulóival kapcsolatos megnyilvánulásokat éppúgy, mint a március 15-éket?!
- aki a Zsinatról gondosan továbbította a pénzügyi kimutatásokat?!
- aki a kiutazó és beutazó egyházi emberek pontos névsorát kéthetente továbbította a belügyi szerveknek?!
- aki az egyház külügyi tervét indigóval készítette, hogy egy példány a Szolgálatoknak is jusson?!
- aki külföldi testvéregyházakba politikai küldetéssel beépült?!
- aki az egyház évszázados erkölcsi tőkéjéből hasznot húzva, az egyház védernyője alatt, de pártmegbízatásból kitelepedett Németországba, Angliába, Ausztriába vagy az Egyesült Államokba, és onnan „operatív értékű tájékoztató anyagokat szolgáltatott"?!
- aki tippeket adott a hatalomnak, hogyan lehet anyagilag és politikailag rövid pórázon tartani az egész lelkészi kart?!
- aki elment a „légyottokra" a Kárpátia étterembe, presszókba, parkokba vagy a konspirációs lakásokra – miközben egyre bomlott az egyház belső megtartó ereje és külső társadalmi megbecsülése?!

Az egyén vétke és a közösség erőtlensége szorosan összefügg. Kis kovász az egész tésztát megkeleszti (Gal 5,9).

Mi tehát a teendő?
Nincs más választásunk, mint a megbocsátás!

A megbocsátás mint stratégia! A megbocsátást tanította nekünk Jézus a Miatyánkban, erre figyelmeztet az adós szolga példázatával, ezt adta példaképpen, amikor a kereszten imádkozott: „Atyám, bocsáss meg nékik!", erre emlékeztet az úrvacsora.

Amikor Jézus a kereszt önkéntes felvételére szólít, *a másik bűnében való részesedést kéri a bűnbocsánat által!* Amikor azt olvassuk, hogy „Egymás terhét hordozzátok, és így töltsétek be a Krisztus törvényét" (Gal 6,2), akkor az ige *a bűnbocsánat közösségébe hív*, ahol a testvér terhe *„nemcsak annak külső sorsa, természete és hajlama, hanem a legvalódibb értelemben vett bűne. Másként nem tudom hordozni, mint azáltal, hogy megbocsátom neki Krisztus keresztjének erejével, amelynek részesévé lettem... A bűnbocsánat a tanítványnak megparancsolt Krisztus-szenvedés"* (D. Bonhoeffer: Követés. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1996, Budapest, 42). A *bűnbocsánat által a másik életének része maradok, akkor is, ha vétkezett ellenem.* A megbocsátás *sóként* és *kovászként* hat. Általa Isten országának ereje kerül a megtört közösségbe, a széttört emberi kapcsolatba. Megbocsátani annyi, mint *nem lemondani* a másikról. *Megbocsátani annyi, mint felebarátnak maradni akkor is, ha vétkezett ellenem, többet adni, mint amennyit kaptam tőle.*

Két ember kapcsolata a szövetség felől értelmezhető. Nemcsak a házasság és a testvérkapcsolat szövetsége létezik, hanem a test tagjainak mintájára működő egyháztagság szövetsége, sőt a felebaráti szövetség is. Amikor a *vétkező* fél hittársa/embertársa ellen vétkezik, akkor tagadja a közöttük lévő szövetségi viszonyformát. A vétkező kilép az Isten adta, köteles felebaráti szövetségből, s ezáltal nemcsak embertársa, hanem Teremtőnk ellen is vétkezik. Amikor viszont az *áldozat* elszenvedi megrontóját, a vétkesnek éppen azt az esélyt adja meg, hogy az megmaradjon a szövetségben. „A szövetség a bocsánattal egyenértékű" (vö. Róm 11,27).

A vétkes és a vétkező sajátos életközösséget alkot. Az áldozat emberileg szólva joggal gyűlölheti besúgóját, szenvedéseinek okozóját, de abban a pillanatban *hozzá is köti magát a gyűlölet köteleivel. Egyetlen útja van annak, hogy szabad maradjon tőle: a megbocsátás.*

Mi nem a megbocsátás?

- A megbocsátás *nem felejtés.* Az idő nem gyógyít! A mai tanácskozás jó példa erre. 18 év sem gyógyított. Az idő a megbocsátatlan bűnök törésvonalai mentén forgácsolja a közösség erejét.
- A megbocsátás nem elvakultság az *igazsággal* szemben. Éppen ellenkezőleg. *Aki megbocsát, az nemcsak az őt ért sérelmeken keresztül tudja szemlélni az igazságot. Önmagán és saját érdekein túl lévő valóságot is elismer. Összetettebbnek látja a világot, s benne a másik embert is annál, minthogy bezárhatná saját ismeretébe. Aki megbocsát, annak van igazságérzete. Nem ostobaságból bocsát meg, éppen ellenkezőleg: az őt ért bántalmat azért érzi sérelemnek, mert van igazságérzete, de nem önmaga igazságát teszi meg végső normává.* Minél árnyaltabban ismeri valaki az igazságot, annál kegyelmesebb.
- A megbocsátás nem föltétlenül *kölcsönös megbékélés*, hanem az egyik fél válasza egy adott helyzetre. *A megbocsátás lehet egyoldalú. A kibékülés az, amihez két ember kell.*
- A megbocsátás nem egyfajta „megértés": X. ügynök „sok jót is tett", „nem ártott a jelentéseivel senkinek", „nem jószántából tette, kényszerítették", „az egyház túlélését segítette", „végül is Júdásra is szükség volt". A megbocsátás a *súlyos sértés vagy igazságtalanság elismerése ellenére* jelenik meg.
- A megbocsátás nem egyenlő annak *hangoztatásával*, hogy „megbocsátok". A megbocsátás *belső szabadon engedés.* Amikor II. János Pál megbocsátott merénylőjének, lelkileg szabadon engedte, miközben az a börtönben maradt. Előfordulhat, hogy a vétkező bírói ítélet alatt marad, miközben a sértett már megbocsátott neki.
- A megbocsátás nem *közömbösség*, nem annak színlelése, hogy nem is lényeges az, ami történt. Szükséges a mély megbántottság elismerése. Ha *tagadjuk*, hogy megbántva érezzük magunkat, tagadjuk a megbocsátás szükségességét is. Ha nem vállaljuk annak elismerését, hogy érzékenyen érintett a dolog, az könnyen csökkenő önbecsüléshez vezethet, és a személyes integrációt bomlasztja.
- A megbocsátás nem egyszerűen a harag *elfojtása.* A megbocsátás aktív cselekmény, és erő szükséges hozzá: küzdelem azért, hogy szabadon tudjuk engedni a másikat, miközben esetleg elismerjük, hogy még mindig fáj az, amit tett.

A megbocsátás sajátosan egyházi megoldás. A világ nem tudja utánozni. Ezzel szemben nincs érv, nincs fegyver. Ha bármilyen szándékból mutogatni kezdenének az egyházra: „ezek sem különbek", „ez is ügynök volt, az is..." – a megbocsátás botránykövén mindez megtörik. Jogunk van megbocsátani az ellenünk vétkezőnek. A megbocsátásban megszűnik a kívülálló vádló hatalma a vétkező fölött. A megbocsátás pillanatától kezdve a vétkező érdeke, hogy világosságra hozza önnön vétkeit. Ha ennek ellenére sem teszi, vére csak az ő kezéből kéretik számon, mert önmagát zárta ki a kegyelmi szövetségből.

A megbocsátás folyamata (algoritmusa)

Lehet, hogy a pillanat törtrésze alatt is nagy horderejű változásokat véghezvinni tudó magyar mentalitásunktól (lásd Karácsony Sándor elméletét) idegen a bűnbocsánat folyamatának szinte a programozónyelv pontosságával körülírt meghatározása, de lehet, hogy hasznosítani tudunk belőle valamit, ezért végigtekintünk rajta.

A megbocsátás folyamata jól azonosítható lépésekből tevődik össze, amelyeket kiterjedt nemzetközi kutatásaik alapján *Robert D. Enright* és munkatársai az alábbiakban neveznek meg:

1. A sértett fél *pszichológiai védekezéseivel való szembesülés* (pl. tagadás, elfojtás), amelyekkel leplezte a fájdalmat, amelyet a sérelem okozott.
   - *Itt: Annak tisztázása, hogy miért nem beszéltünk eddig róla?*
2. Szembesülés a haraggal, a napvilágra hozás bátorsága. Célja: ne melengessük a sérelmet.
   - *Itt: El kellene mondani, hogy milyen károkat okozott az ügynök-rendszer. Fórumot teremteni rá. „Kibeszélni", hogy látható legyen: jogos az indulatunk!*

3-7.: *Pszichológiai kényelmetlenségek,* amelyeket a *sértett* átél

3. Esetenként a *szégyen* tudatosítása.
   - *Itt: Tudatosítani, hogy milyen hátrányokat szenvedett az egyház, az egyén az ügynökök miatt. Milyen szégyeneink vannak az ügynök-kérdéssel kapcsolatban? Milyen indulatok fűtöttek bennünket, mint potenciális vagy valós áldozatokat?*
4. A *cathexis* tudatosítása, azaz annak tudatosítása, hogy a sérelem *óriási érzelmi energiabefektetést igényel.*
   - *Itt: Milyen személyes és egyházi tervek hiúsultak meg a besúgó-hálózat által okozott lehangoltság, kedvvesztés miatt? Hogyan kötötte le figyelmünket, energiánkat? Milyen értelmetlen látszattevékenységekbe fulladtunk? Esetleg a szolgálat is csak alibi volt valamire, vagy nem örömmel végeztük azt?*
5. A sértés *kognitív ismétlésének* tudatosítása, ugyanis a sértett folytonosan újrajátssza a sérelmet.
   - *Itt: Tudatosítani, hogy hányszor és hogyan játszottuk újra mentálisan a sérelmes helyzetet. Hogyan bénította tervező kedvünket, ötleteink érvényesítését, hogyan blokkolta a gondolkodást? Mi minden jóra lehetett volna használni időnket, tehetségünket, lehetőségeinket?*
6. Annak a ténynek felvillantása, hogy a sértett *hasonlítgatja* magát a sértővel (annak szerencsésebb helyzetével).
   - *Itt: Előadni, milyen előnyei származtak az ügynöknek pusztán ügynök-voltából, és milyen hátrányai annak, aki egyenes gerincű maradt.*
7. Egy lehetséges, *megváltozott „igazságos világnézet"* felvillantása.
   - *Itt: Az Isten országa erőteljesebb megjelenését, az egyház továbbépítkezésének miként jét villantjuk fel. A megbocsátásra nevelés ragyogó alkalmát láthatjuk meg benne, hiszen a megbocsátást elsősorban példákból, nem pedig könyvből tanulja meg a környezetünk és a következő nemzedék.*

8-10.: A helyzet *változtatására* helyeződik a hangsúly

8. A szív megváltozása, új lehetőségekkel való szembesülés, annak *elismerése, hogy a régi stratégiák nem működnek. Mivel a megbocsátás általában intellektuális döntés, az értelmi tényezők lényeges elemek.*
   - *Itt: Talán egyenként eljutottunk eddig, de mostanra megfogalmazódott az igény, és megszületett a bátorság arra, hogy tényleg akarjunk változtatni. A mögöttünk lévő két évtized azt bizonyítja, hogy úgy nem jó, ahogy eddig viszonyultunk az ügynök-kérdéshez: hogy ti. a szőnyeg alá akartuk söpörni. El kell határozni, hogy milyen utat választunk tovább!*
9. Készség a megbocsátásra, mint *lehetséges másik útnak a megbeszélése.*
   - *Itt: Annak megvitatása, hogyan tovább a megbocsátás útján. A megbocsátás szándékának szem előtt tartásával: Bírói bizottság alakítása? Dokumentumok módszeres feltárása? Az ügynökök szembesítése a bírói bizottságokon önmagukkal, áldozataikkal? Külföldi pártatlan segítség kérése a helyzet tisztázásához, pl. a megbocsátással szakszerűen foglalkozó keresztyén emberek bevonása? Az ügynökök pozícióktól való megfosztásának kimondása határozott vagy határozatlan időre? Az őszinte bűnbánatnak, a megtérésnek jó próbája, ha valaki akkor is az egyház Ura szolgálatában marad, ha nem nyer rajta – lásd Péter újra odaszánását a szolgálatra, Pál apostol, a keresztség...*
   - *Kérdés még ennek a fiakra való kiterjesztése is, hiszen az otthon levegőjével együtt szívták magukba a gondolkodási sémákat és a megoldási stratégiákat.*
   - *A leleplezéssel járó megszégyenülést nem lehet megkerülni. A tékozló fiú, Péter, Dávid – valamennyien csak úgy élhették át a megbocsátás mélységeit és magasságait, hogy előbb lemondtak a szégyen takargatásáról. A bűnbocsánat ára a Bíró igazságos ítéletének való önkiszolgáltatás: „Igazad van, Uram, ha ítélsz" (lásd 51. zsoltár). Nem a mentségek, jogok és kifogások hangoztatása, hanem Istennek való önmegadás, amit adott esetben egy emberi testület képvisel. Hangsúlyozzuk: a leleplezés célja a bűnös megtartása, nem a kiközösítés. Így, a vétekkel való szembesülés mélységében az ember megtalálhatja önmagát – miközben elveszíti önmagát.*
10. *Elköteleződés* a megbocsátásra.
   - *Itt: Úrvacsora alkalmai? Ünnepélyes, közös egyházi bűnvalló nyilatkozat, történelmi szakasz-lezárás úrvacsorával?*

11-15.: *Átrendeződés, megbocsátás*

11. Újrarendezés, a *sértő fél viselkedésének elhelyezése* annak környezetében (*kontextusában*), nem annyira azért, mert sajnálni kellene, hanem mert érteni akarjuk. A megbocsátás elhatározása, a bosszú feladásának jelei, jóllehet még teljes megbocsátás nem érzékelhető.
   - *Itt: A volt ügynökök lelkigondozása. Könyv megjelentetése.*
12. *Empátia* a sértő féllel szemben; az értelmi átrendezés *érzelmi* vetülete.
   - *Itt: A volt ügynökök számára szolgálati területek kijelölése az egyházban.*
13. A *könyörületesség* (érzületének) tudatosítása a sértő féllel szemben, a bocsánat mint *ajándék.*
   - *Itt: Személyes melléállás, mint Pál mellett Barnabás. Figyelmesség.*
14. A *fájdalom* elfogadása vagy a *fájdalom „felszívódásának"* elfogadása.
   - *Itt: Nem hánytorgatni föl minduntalan a múltat, hiszen nemcsak ez az egy bűnünk volt. A testvériesség álarcába bújtatott önzés, irigység, áskálódás, házasságtörés, a másik leigázása, pszichikai erőszak stb. mind a bűnlajstromunkra írható. Azokat a maguk helyén hasonlóan komolyan kell venni!*
15. Annak tudatosítása, hogy a múltban *a sértettnek magának is szüksége volt már mások bocsánatára.*
   - *Itt: Az egyház többi tagjának is őszintén kellene beszélnie olyan esetekről, amikor „bűnösként" nyilvánult meg, és mások bűnbocsánatára volt utalva.*

16-18.: *Áldások a megbocsátás nyomán*

16. Szembesülés azzal, hogy a sértés nyomán az én (self) *változott, vagy még mindig formálódik. Értelmet nyer a sérelem!*
   - *Itt: Bátorság annak kimondására, hogy a keserűség is áldásunkká válik/válhat. Milyen egyházi bűnöket leplezett le az ügynök-intermezzo, hogyan mutatta meg „egyik orca a másikat"?* (Vö.: „Mint a vízben egyik orca a másikat megmutatja, úgy egyik embernek szíve a másikat": Péld 27,19.) *Visszatekintés a megbocsátási folyamat áldásaira.*
17. A *negatív érzelem csökkenésének tudatosítása* (talán a pozitív érzelem megjelenésének elfogadása) a sértővel szemben.
18. *A belső, érzelmi szabadság tudatosítása.*
   - Kísérletekben vizsgálták a megbocsátás fiziológiai hatásait (többek között R. Enright és munkatársai). Eredményeik szerint azoknak, akik magas szintű megbocsátási készséggel rendelkeznek, jelentősen csökkent a vérnyomásuk, és csökkentek negatív érzelmeik is. A megbocsátással együtt jár az alacsonyabb depresszió-szint, alacsonyabb aggodalom-szint, magasabb önbecsülés-szint. Ezek a szempontok nem megvetendőek Kopp Máriának a magyar lelkiállapotra vonatkozó mutatóit ismerve! A megbocsátás a csoportokra (itt: egyházra) is jótékony hatással van.

Zárszó

Amikor Jézust elfogták, azt mondta: „Jön a világ fejedelme, de énbennem nincs semmije" (Jn 14,30). Nem volt benne bosszúvágy, de nem volt benne az igazságnak és a hamisságnak az összemosása sem. Amikor bennünket visznek majd a Bíró elé, jó lenne ugyanezt mondani. Ennek érdekében: „Békülj meg ellenfeleddel hamar, amíg az úton együtt van veled, hogy át ne adjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a szolgának, és így börtönbe ne kerülj" (Mt 5,25)! A megbocsátás eszkhatológiai távlatokat nyit meg előttünk.

Afféle könyvismertetésként,
ízelítőül, kedvcsinálóul közöljük
a szerző új könyvének alábbi részleteit.

Hegyi Béla

ÉHE A SZERETETNEK

Följegyzések a nyolcvanas évekből

Nincs szebb és felemelőbb, mint Istenről beszélgetni. Jézusnak hódolni szavainkkal és tetteinkkel. Ezt a gondolatot erősítjük egymásban *Mensáros László*val egy Károlyi utcai eszpresszóban, kora délelőtt. Tavaszi szél csap be a nyitott ajtón. Kabátban, sálban ülünk, feketét kavargatva. A színművész a következőket mondja:

– Végre egyszer mellemnek szegezik ezt a nagyon lényeges kérdést. Kiderül, mennyire tisztázatlan bennem, amikor meg kell fogalmazni. Nem az okozza a nehézséget, mit válaszoljak, hiszen sok elméleti fejtegetést tudnék összehordani. Számomra azonban Jézus nem teológiai és nem filozófiai probléma. Sem történelmi jelenségnek, sem szimbólumnak nem érzem, hanem – mint hívő katolikus – valóban élő személynek, akinek anyagi része egy bizonyos időben és korban jelent meg, de a lénye mindannyiunkkal együtt lévő. Magunkban mindig jelenvalónak érezzük, minden reménytelenség ellenére. Ezért optimista az ember, tudja, hogy van – lehetősége. Legkétségbeejtőbb pillanataiban is elismétli magában az annyit szidott és számon kért élettel szemben a másokért élés értelmét.

A másik problémám az, hogy szabad-e nyilatkozni e tárgyban akkor, ha az ember élete sokszor ellene mond annak, amit hisz és vall? Ha pedig így van, joggal kérhetné számon tőlem bárki is, hogy miért nem gyakorlat ez az én életemben? Éppen ezért Jézus napi lelkiismereti konfliktust jelent számomra. A jó szándék és a cselekvés megoldatlanságát veti föl. A bizonyosság mindig az: Hogyan tudjuk élővé tenni Őt a magatartásunkkal? Ha már beszélünk róla, ezzel másoknak is használni szeretnénk, hogy többeket elgondolkoztasson, a hívőket hitükben megerősítse, aki pedig nem hisz, azt közelebb hozza a hívőkhöz.

Jézus számomra mindenekelőtt a másokért élés, a világ dolgainak következetes vállalását képviseli. Ennek a vállalásnak értelme van, ebben minden embernek osztoznia kell. Mindenki magában hordja Őt, mert mindenkinek megvan a lehetősége arra, hogy másokért tegyen. Lehetősége! Az ember azonban mégis elsősorban önmagáért dolgozik, saját beteljesedéséért küzd, és ha nem sikerül neki, keserűen csalódik. Csalódása magyarázható: Nem képes arra, hogy másokat megváltson, noha csak ezzel válthatná meg önmagát is. Másrészt Jézus azonosul bennem az emberiséggel: valós szellemi koncentrátum. Amilyen élőnek érezzük például Hamletet vagy Faustot, mert belőlük vagyunk, mert minden kor minden emberének ismertetőjegyeit viselik, s ahogyan ők mi vagyunk, az egyes emberek, ugyanúgy Jézus is. Ő – mindenki. Való igaz, hogy bennünk van, Ő mindnyájunk, az emberiség – volt, van és lesz.

– Jézus *egy*, és mégis: mindenkihez *más* – szövöm tovább én a gondolatot. – Személyhez szóló. A jó barát, az idősebb báty, a gyógyító *sacerdos*. Számomra mindig a pedagógust jelentette, a lélekmentőt és – a nevelőt, aki tanácsot és vigaszt nyújtott szégyeneimben. Bűneimet segített feldolgozni és jóvátenni, csüggedéseimet derűvel töltötte fel, imáimban szeretettel jutalmazott, és álmaimban gondoskodott a bennem fészkelő indulatok elpárolgásáról. Mindig azzal biztatott, hogy *semmi sincs veszve*. Egész létünk tanulási folyamat: ezért kell újra és újra kezdenünk minden elbukás után. Minden egyes újrakezdéssel többet és többet tudunk meg önmagunkról, feladatainkról, lelki épülésünk értelméről. Egyre közelebb és közelebb jutunk Istenhez, amint cselekedeteinkben egyre több lesz a jó és a jóvátétel. (1982)

Rónay értékelése

„A magyar egyház legnagyobb kísértése mindig az állammal való szövetkezése és vele a hatalomban való osztozása volt. Történelmünk folyamán sokszor nyílt erre alkalom, az események, a korfordulók kedveztek az összefonódásnak. Első királyaink idején még *természetes* szövetségesei egymásnak, az államalapítás és az európai magyar állam megszilárdítása ezt megkövetelte. A különféle idegen dúlások, nemzeti hányattatások, a török megszállás során *kényszerűen* kapcsolódott egybe állam és egyház érdeke, a megmaradás biztosítékaként. Később azonban, különösen a lassú polgárosodás és iparosodás megindulásától kezdve, semmi nem indokolta az egyház szoros kötődését az államhatalomhoz, a *történelmi szükségszerűségek megszűntek*.

A mai egyház- és vallásellenes megnyilatkozások abban tévednek elsősorban, hogy kritikájukat meszszemenően általánosítják: *az* egyházról, *a* papságról, *a* katolicizmusról beszélnek, holott sem a katolicizmus, sem az egyház nem egységes tömb, sokféle árnyalat színezi, sokféle képviselete és képviselője van. Amiről lehet – mint hatalmi tényezőről és egyházi állásfoglalásról – szólni, az *a legfelsőbb hierarchia magatartása és viszonya* az államhoz, a politikai hatalomhoz.”

Rónay világos okfejtéséhez semmit nem lehet érdemben hozzátenni. Változatlanul igaz, és nem kell jósnak lenni ahhoz, hogy a jövőbe lássunk: igaz is marad minden időben. Ez a múlhatatlan törekvés a hatalomban való feltétlen osztozásra nem pusztán gazdasági kényszer, nem is kizárólag a szellemi befolyás féltése, nem is csak történelmi tradíció, amit a magyar klérus a múltból örökölt elődeitől, sokkal inkább lelki bizonytalanságból fakad, a hit gyöngeségéből, hogy talán „mégis erőt vesznek rajta a pokol kapui”. Az egyetemesen sugárzott – mindenkire érvényes és mindenkit befogadó – szeretet hiányából, amely nehezen képes megbocsátani, kiengesztelődésre alig hajlamos, a megértésre is csupán akkor, ha önmagára reflektál. (1982)

Beresztóczyval

az Országház alelnöki szobájában találkoztam. (Ha Horváth Richárdot megszólaltattuk, vélte Rónay, őt sem mellőzhetjük. Rossz vért szülne...) Magas, vékony, csontos ember. Vibrál: a keze, az arckifejezése, a mondatai. A szeme ide-oda rebben. Mintha veszélyt szimatolna sasorrával, tar fején a csillárfény újabb világítótestet kreál. Félelem és szorongás szabályozza mozdulatait. Asztalán házi telefonközpont, amelyről bárkit el lehet érni az Országházban, a minisztériumokban és a pártközpontban. Közvetlen vonalak. Idegesen tekintget a

ki-kigyúló piros fényekre, ha fölberreg valamelyik szám, kapkodva nyúl a kagylóért, s izgatottan szól bele. Kérdéseimre protokollárisan válaszol, szövege akár a kormánysajtó ismert, unalmas, hivatalos nyilatkozata is lehetne. Biztos abban, hogy lehallgatják. (Élete tisztségek sorozata: érseki levéltáros, pápai kamarás, minisztériumi tanácsos egyházi ügyekben, kanonok, az Actio Catholica igazgatója, az esztergomi egyházmegye általános helynöke stb. Persze hogy fájt rá a foguk a hatalom hóhérainak. Elhatározták, hogy betörik maguknak.) 1948-ban börtönbe csukták, s csak azzal az írásos fogadalommal engedték ki 1950-ben, hogy megszervezi az Országos Béketanács Katolikus Bizottságát (OBKB), és beleül annak elnöki székébe.

Miután túlestünk ezen a nyögvenyelős „interjún", amelynek keretében én jóformán alig kérdezhettem, s ő – mint egy betanult monológot – rendületlenül mondta a magáét, közbeszólnom lehetetlen volt, amikor megkíséreltem, letorkolt, s folytatta tovább eltökélten békemozgalmi reminiszcenciáit – egyszercsak váratlanul fölerősíti rádióját, bömböl, ricsajt csap, és az ablak közelébe von: – Megkínoztak, vertek, erről az ember nem szívesen beszél, röstelli. Semmit sem akartam elvállalni. Lemondtam volna bármely egyházi titulusomról, csak hagyjanak békén. Két deszka közé fektettek, amikből szögek álltak ki, s leengedtek az ablakból a börtönudvarra. Ott lógtam, ordítottam volna kínomban, de betapasztották a számat. Bevizeltem, három emelet magasságból csorgott le rólam a pisi. Véresen, húscafatokkal, ájultan visszacipeltek a vallató helyiségbe. Markos vidéki suttyók vettek újból kezelésbe. A kihallgató tiszt nevetgélt: Na, most segítsen rajtad a te Jézusod! Mindent aláírtam. Nem volt több erőm... De az igazi megpróbáltatás ezután jött. Amikor a klérus előtt magyarázkodnom kellett, és mindenki elfordult tőlem, megbélyegeztek, mert szerintük „eladtam magam". Kiközösítettek. Azt hajtogattam magamban, hogy az én Jézusom megért engem, és megbocsát...(1982)

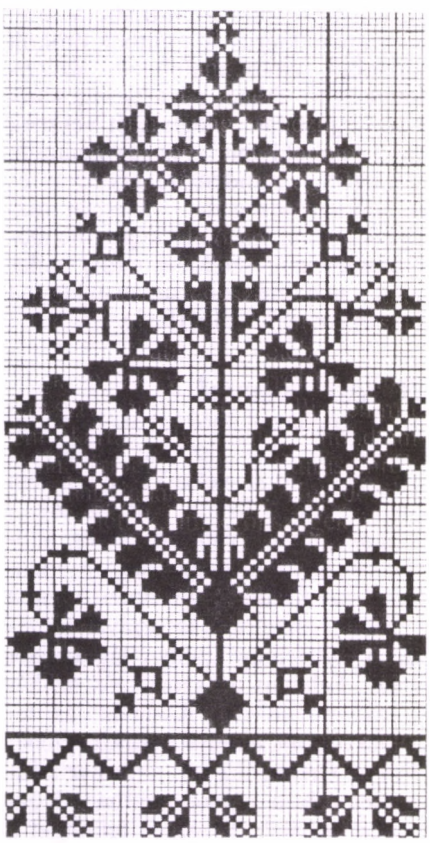

A kolumbiai író,

Gabriel García Márquez 25 évig élt és alkotott a hazáján kívül – Franciaországban, Mexikóban, Spanyolországban –, mert a hatóságok folytonosan zaklatták a baloldali partizánokkal tartott kapcsolatai miatt. Legnagyobb regényét, a *Száz év magányt* 32 nyelvre fordították le, több mint tízmillió példányban fogyott el. A Nobel-díj átvételekor, a Svéd Királyi Akadémia tagjai és a svéd király előtt – fittyet hányva a hagyományoknak – hófehér karibi öltözékben, gomblyukában sárga szegfűvel, csizmában, kezében indián kalapjával jelent meg (machetéjét a szállodában hagyta?) a kötelezően előírt cilinder, frakk és lakkcipő helyett, s beszédében félelmetes erővel ostorozta a gazdag országok bűneit, amelyeket Latin-Amerika népeivel szemben elkövettek. Arrogánsan a szemük közé vágta:

„Ma, amikor a társadalmi változásra irányuló nehéz kísérleteinkről van szó, minden lehetséges gyanúsítással élnek velünk szemben. Miért gondolják, hogy a társadalmi igazságosság, amit a haladó európaiak meg akarnak valósítani országaikban, nem lehet Latin-Amerika célja is, más módszerekkel és más feltételekkel? Nem! Történelmünk mérhetetlen erőszaka és mértéktelen fájdalma, szenvedése évszázados igazságtalanságok és keserűségek gyümölcse, és nem egy közülük a házunktól háromezer mérföldnyire kiötlött összesküvésé. Mégis, sok európai vezető és gondolkodó azt hiszi, nagyapáik infantilizmusával – akik már elfelejtették ifjúkoruk szörnyű őrültségeit –, hogy nem lehetséges más sors, csak a világ két urának kegyelméből élni. Ez, barátaim, a mi magányosságunk nagysága.

És mégis: az elnyomás, kizsákmányolás és elhagyatottság valóságára a mi válaszunk – az élet! Sem özönvizek, sem járványok, sem éhség, sem rombolás, sem az évszázadokon át tartó örökös háborúk nem tudták csökkenteni az élet makacs előnyét a halállal szemben. Ez az előny növekszik és gyorsul: évente 74 millió a születések, tehát több, mint a halálesetek száma. Elég új embert jelent ez ahhoz, hogy például New York lakosságát évente meghétszerezze. Legtöbben a legkisebb termőfölddel rendelkező országokban születnek, köztük természetesen a latin-amerikai országokban is. Ezzel szemben a jólétben élő államok olyan megsemmisítő potenciált halmoztak fel, amely nemcsak valamennyi ember elpusztítására alkalmas, hanem minden élőlény kiirtására is, mely szerencsétlen planétánkra tévedt.

...E szédítő valóság láttán, amit a gondolkodó emberek mindig utópiának tekintettek, úgy érezzük magunkat, mint történetek kitalálói, akik mindent el is hisznek. Jogosan valljuk, hogy még nincs túl késő «ellenutópia» megalkotásán fáradozni. Olyan élet új, magával ragadó utópiáján, amelyben senki sem dönthet a másik sorsáról, a halálát is beleértve; amelyben valósággá válik a szeretet, és lehetségessé a boldogság; s amelyben a száz év magányra ítélt nemzetség végre új, második esélyt kap ezen a földön." (1983)

Nem hívtak meg

a Vigilia 50. évfordulójának ünnepségére. A nevezetes estet a Kossuth Klubban tartották február 15-én. Egyetlenegyszer sem hangzott el a nevem, bár az új főszerkesztő beszédében minden élőt s holtat fölsorolt, akiknek valamelyes szerepe volt a lap életében. Hosszan beszélt az elmúlt évtizedek „embertelenül ünnepietlen" időszakairól, amelyeket ő maga is – akarva-akaratlan – aktívan díszletezett. Csupán a Magyar Kurír, a püspöki kar félhivatalos lapja – G. János főszerkesztő tisztességéből – tett eleget az elemi udvariasság etikai szabályainak, amikor e hírt követő összefoglalásában megemlítette: „Rónay György halála után Doromby Károly, régi belső munkatárs került a folyóirat élére, tőle pedig az a Hegyi Béla vette át a főszerkesztői munkakört, aki Rónay György idején lett belső munkatárs." (1985)

*

A kötet megrendelhető a kiadónál: Hungarovox, 1137 Budapest, Radnóti Miklós u. 11. – Telefon/fax: 340-0859 – Internet: – E-mail: kaiser@hungarovox.hu

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csiripiszli neveli kisöccsét

Körülbelül tizenkét esztendős koromban így szólt hozzám a nyolcéves Csiripiszli: „Légy szíves, Moha, mondd meg nekem, mit tegyek, hogy szót fogadjon nekem a kisöcsém! Hiába könyörgök neki, hogy ne lármázzon, ha tanulok. Hiába szidom, hogy ne torkoskodjon, ne hazudozzon. Lármázik, torkoskodik, hazudozik újból és újból.” Akkoriban már egész Törpeháza tudta rólam, hogy szívesen tanítgatom a kistörpéket a jóra, ezért fordult hozzám Csiripiszli is. Örültem a feladatnak, és így válaszoltam: „Átmegyek hozzátok valamelyik délután, és megfigyelem, mi a baj.” Csiripiszli persze azt hitte, hogy majd beállítok: „Itt vagyok, jöttem megfigyelni!” Ezt azonban nem tehettem. Kályhás nyugodtan beállíthat így, mert a kályha ugyanúgy füstöl vagy rosszul ég akkor is, ha figyelik. Az emberek azonban akarva-akaratlan másképp viselkednek, ha tudják, hogy figyelik őket. Ezért hát beszöktem hozzájuk ebédidőben, beosontam a fiúk szobájába, és bebújtam az egyik ágy alá. Félhomályban volt az ágy, észrevétlenül ki is leskelődhettem alóla.

Egyszerre csak bejött Csiripiszli meg a kisöccse, Füstöcske. Csiripiszli egy kistányért is hozott, rajta nagy szelet torta. Föltette az egyik szekrény tetejére, és így szólt: „Most nem hagyom az asztalon, nehogy megint azt hazudhasd, hogy azt hitted, a tiéd. A torta az én szekrényemen van, az enyém. Te megetted a magad adagját, ehhez tehát semmi közöd, értetted?”

Füstöcske nem válaszolt. A vasútját szedte elő nagy buzgalommal, és már állította is össze a síneket a szőnyegen. Iskolába még nem járt, öt és fél éves lehetett. Csiripiszli leült az asztalkájához: „És ma már csönd legyen, amíg tanulok! A vasúttal játszhatsz, az nem zavar, de nehogy kiabálj!” A vonatocska már száguldott körbe a sínen, és Csiripiszli félhangosan olvasni kezdte: „Magyarország legnagyobb városai...” Füstöcske meg énekelni kezdte: „Megy a gőzös, megy a gőzös Kanizsára...” Csiripiszli ráüvöltött: „Füstöcske! Mit mondtam éppen most?” „Hogy ne kiabáljak. Én nem is kiabálok, hanem énekelek.” „Az ének is zavar! Lehet játszani a vasúttal éneklés nélkül is!... Magyarország legnagyobb

városai Budapest, Miskolc, Szeged...” Füstöcske felhúzta a mozdonyt, és kiáltotta: „Beszállás Budapest, Miskolc, Szeged felé!” Csiripiszli bömbölt: „Hát mégis kiabálsz?!” „Azt mondtad, játszhatom a vasúttal. A beszállás a játékhoz tartozik.” „Azt se kiabáld, ami a játékhoz tartozik!” „Jó, akkor csak énekelem: *Elöl ül a Csiripiszli, / és nagyon prüszköl, / mert orrába száll / a füstöcske.*”

Csiripiszli felugrott: „Hívom édesanyát! Ő majd ad neked!” És kirohant. Füstöcske tüstént felállt, széket cipelt a szekrény mellé, és egymás után bekapta a tortaszelet tetejéről a három szem cukrozott fél diót. Gyorsan visszaült a vasút mellé, Csiripiszli meg berohant: „Szerencséd, hogy nincs a konyhában édesanya! Elment valahová.” És ő is rögtön széket cipelt a szekrény mellé, megnézte a tortaszeletet, és üvöltött: „Hová lett a három dió?” Füstöcske bámult: „Nincs rajta a három dió? Akkor Futribucska megette.” Futribucska a bátyjuk volt, tíz esztendős. Bámult most Csiripiszli is: „Hát már hazajött a labdázásból?” „Hazajött, csak még hátrament húzódzkodni a kertbe.” Ebben a pillanatban felhangzott az utcán Futribucska kiáltása: „Szervusztok! Most már bemegyek tanulni!” És nyílt a kapu. Csiripiszli Füstöcskére meredt: „Hát ez rettenetes! Úgy hazudsz, mintha könyvből olvasnád!” Felpattant az ajtó, és berontott Futribucska: „Most aztán csönd legyen, gyerekek, tanulok!” Csiripiszli viszont úgy gondolta, hogy őrá meg ennyi hercehurca után ráfér egy kis pihenés. Könyve fölött könyökölt ugyan, de Füstöcske játékát nézte. A kicsi felhajtotta a szőnyeget, és a deszkapadlón futtatta a mozdonyt. Csiripiszli egyszerre csak felugrott: „Nem úgy, te buta! Nem keresztben, hanem hosszában a deszkákon!” Leguggolt, és máshová tette a mozdonyt: „Nézd meg, itt milyen jól fog szaladni!” És kiáltotta: „Beszállás Budapest, Miskolc, Szeged felé!” Futribucska ráüvöltött: „Nem hallottad, mit mondtam? Tanulok!” Néhány perc múlva Csiripiszli énekelni kezdte: „Megy a gőzös, megy a gőzös Kanizsára...” Futribucska hozzávágta a magára maradt földrajzkönyvet: „Ha énekelni akartok, menjetek a konyhába!” A két vasutas összenézett. Úgy látszott, tetszik nekik az ötlet. Csiripiszli kuncogva súgta Füstöcskének: „Kárpótolnom is kell magam a diókért.”

Kileskelődtek az ajtón, aztán huss, kiosontak. Néhány perc csöndben telt el, Futribucska tanult. Egyszerre csak csörrenés hallatszott kívülről, és Füstöcske ijedten beszaladt. De nem lehe-

tett túlságosan ijedt, mert tüstént széket cipelt a szekrényhez, megette a tortaszeletet, s mire Csiripiszli berohant, már szaladt is a gőzös a padlódeszkán. Lezöttyent a pályatest mellé Csiripiszli is, és folytatta, amit félbehagyott: *Elöl ül a Csiripiszli! / De jó befőtt, / de jó befőtt / a ribizli.*" Futribucska szétnézett újabb odavágható tárgy után, de nyílt az ajtó, és édesanyjuk jött be komoly arccal: „Melyikőtök járt most a kamrában?" A masiniszták ismét összepillantottak, aztán Csiripiszli így szólt: „Még csak a konyhában sem voltunk! De hallottunk az előbb valami zörgést. Talán Cirmos járt a kamrában." Édesanyjuk nézte őket egy ideig, aztán sóhajtott, és ezt kérdezte Csiripiszlitől: „Te már megtanultad a leckédet?" Csiripiszli talpra ugrott: „Még nem. Most tanulom. Csak megmutattam valamit Füstöcskének."

Édesanyjuk kiment, Csiripiszli meg visszaült az asztalkájához, vitte a padlóról a földrajzkönyvet is. Füstöcskének pedig alighanem a földrajzkönyvről eszébe jutottak a városok, és ismét harsányan hirdette: „Beszállás Budapest, Miskolc, Szeged felé!" Futribucska befogta a fülét, Csiripiszli viszont üvöltött: „Csend legyen! Nem látod, hogy tanulok?!" De egy-két perc múlva felállt, és cipelte a széket a szekrényhez. És felcsattant megint a kiáltás: „Füstöcske! A torta!" Füstöcske odaszaladt, és ijedten nézte az üres tányért: „Nincs meg a torta?" És nézegetni meg mutogatni kezdett Futribucska felé. De Csiripiszli csak legyintett, és most már kitört: „ Nahát, Füstöcske! Rettenetes, hogy te mekkora gazember vagy! Már igazán nem tudom, mit csináljak, hogy ne rosszalkodj többé!"

Ekkor kibújtam az ágy alól, és nevettem: „Dehogyisnem tudod! Egyszerű ügy ez, Csiripiszli! De ha kijössz velem, meg is mondhatom." Futribucska és Füstöcske meglepetten bámulta, hogy az ágy alól kerül elő a vendég, Csiripiszli meg elvörösödve jött utánam kifelé. Odakint a szemébe néztem: „Ha csakugyan nem tudnád, nem vörösödtél volna el. De halljad hát! Ha azt akarod, hogy csöndben legyen Füstöcske, amikor tanulsz, te is légy csöndben, amikor Futribucska tanul! Ha azt akarod, hogy a tányéron hagyja a tortádat, te se torkoskodjál a kamrátokban! És ha azt akarod, hogy mindig csak igazat mondjon, akkor te is mondj mindig igazat! De úgy gondolom, tudod te mindezt nélkülem is."

Ekkorára már leküzdötte zavarát, és gúnyosan mosolygott: „Persze, hogy tudom. Ez az a bizonyos 'jó példa'. Mondogatják eleget, hogy adjak jó példát az öcsémnek, már a könyökömön jön ki. Csakhogy neki akkor is szót kellene fogadnia nekem, ha nem adok jó példát. Ezért kérdeztelek én meg téged, Moha! Nem azért, hogy te is a jó példát tanácsold." Most már kezdett érdekesebb lenni az ügy. Lassan,

meggondoltan ejtettem a szót: „Tehát azt kérdezed tőlem, miként tehetnéd jó magaviseletűvé Füstöcskét anélkül, hogy te magad is jó magaviseletű légy." „Azt kérdezem." Elgondolkoztam: „Ilyesféle nevelésben nem vagyok járatos. De tudok valakit, aki majd megmondja neked, mit tégy."

Két nap múlva, vasárnap délután beállítottam a kertjükbe: „Csiripiszli! Füstöcske! Gyertek velem, lemegyünk a cirkuszba!" Boldogan ugrottak. Csiripiszlinek eszébe sem jutott, hogy utunk kapcsolatban lehet azzal, amiről legutóbb beszélgettünk. A vándorcirkusz, amely ekkor táborozott a völgybeli falucska végén, nagyobb volt, mint a többi, még oroszlánt is hirdetett a falragasz. Elaggott és egykedvű volt az oroszlán, arra gondolt az ember, hogy tolókocsiból noszogatták ki a porondra, de mégiscsak oroszlán volt, és – bár unottan és szomorúan, de – megtette mindazt, amit a cirkuszi oroszlánok tenni szoktak: gömbre állt és görgette maga alatt, karikán ugrott át, égő fáklyát tartott a szájában.

Amikor véget ért az előadás, hátravezettem a két fiút a cirkuszi kocsik közé, és megkérdeztem valakitől: „Hol találjuk az oroszlánszelídítő bácsit?" Csiripiszli nagyot nézett: „Mit akarsz tőle?" Mentünk a kocsi felé, s közben magyaráztam: „Ő az, akiről beszéltem neked; aki tudja, miként lehet nevelni jó példa nélkül is." Csiripiszli megdöbbenve bámult rám. Tudta ugyanis, mint minden kistörpe, hogy nem azért gurítja az oroszlán a gömböt, mert udvariasan felkérték rá, nem szívességből ugrik át a karikán, és nem azért tart égő fáklyát a szájában, mert nem bír a jókedvével. Mi, erdei emberkék, ismerjük az állatokat, jól tudjuk, milyen sok éheztetést kellett elszenvednie, és több korbácsnak is cafatossá kellett kopnia a bőrén. Ekkor azonban úgy tettem, mintha nem érteném Csiripiszli megdöbbenését: „Miért csodálkozol? Hiszen láthattad, hogy a szelídítő bácsi nem adott jó példát az oroszlánnak. Sem a gömböt nem gurította maga alatt, sem a karikán nem ugrott át, sem fáklyát nem tartott a szájában. Akkor hát bizonyára valami egyebet csinált az oroszlánnal a jó példák helyett. Megkérdezzük tőle, mit csinált, hogy te is úgy nevelhesd Füstöcskét."

Füstöcske, ha el nem kapom a karját, tüstént elszaladt volna. Az én karomat meg ugyanekkor Csiripiszli ragadta meg: „Ne bolondozz, Moha! Ne menjünk tovább! Értek már mindet. Vagy ez..., vagy az..." Megfordultam, és hazafelé indultam velük. Füstöcske aggódva és ámuldozva nézegetett ránk: „Micsodákat beszéltek ti itt összevissza? Mi az, hogy 'vagy ez, vagy az'? Tudni szeretném!" Megsimogattam: „Majd mindent megmagyarázok, Füstöcske! Most az a fontos, hogy Csiripiszli tudja már, amit minden igazi, jó bátynak tudnia kell."

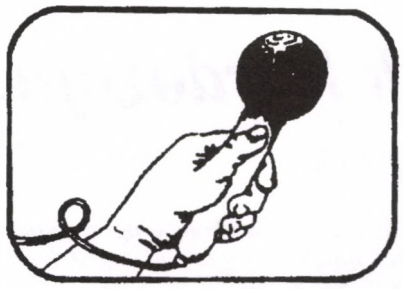

Viharos növekedés

Interjú *Maria Ko Ha Fong* kínai teológusnővel

Milyen Isten kínai arca?

Ez nehéz kérdés. Attól függ, hogy az istenkereső nők és férfiak magasan képzett értelmiségiek-e a mai Kínában, vagy pedig – mint a kínai keresztények nagy többsége – a szegény, kizsákmányolt, s az oktatástól távol tartott néphez tartoznak-e. A magasan képzettek a városokban laknak, és értelmükkel keresik a találkozást Istennel. Sok városi kultúrkeresztény számára – közéjük tartozik a kereken 70 millió protestáns nagyobbik része – a kereszténység nagy presztízzsel bíró vallás, mivel a középkor óta a haladás ösztönzője volt Európában és Észak-Amerikában. A kereken 12 millió katolikus nagy többsége azonban vidéken él, szegény régiókban, amelyek többé-kevésbé el vannak vágva Kína viharos gazdasági fejlődésétől; ők hagyományos családokban élnek, amelyek jobbára több nemzedék óta keresztények: a kommunizmus 1949-es győzelme előtti években evangelizálták őket. Vallásosságukat egyszerű hit és hagyományos jámborság jellemzi. Minden bonyodalomtól mentes, sőt egyenesen családias viszonyban állnak Istennel. E keresztény parasztok számára Isten olyan, mint egy közeli bizalmas és barát. Dicsőítik Istent, ha időben megérkezik az eső, és hálát adnak neki a termésért.

Pontosan Kína melyik részén élnek ezek a hagyományos keresztények?

Mindenekelőtt Hubei és Saanxi tartományban. Sok hagyományosan katolikus család él Közép-Kína keleti részén. Kína nyugati és keleti részén alig vannak keresztények.

Beszéljünk a katolikus egyházról! Milyen az összetétele?

A katolikus egyházban a paraszti keresztények alkotják a többséget. Több Mária-kegyhelyük van, erős bennük a Mária-tisztelet, amely elsősorban „az Istenanya folytonos segítségének” szól. Ennek ünnepét minden évben május 4-én tartják. Ezt a lelkiséget jól meg lehet érteni, ha szem előtt tartjuk azt a sokféle szorongattatást és elnyomást, amelynek a kínai keresztények Mao és a kommunizmus győzelme óta ki voltak téve. 2007 pünkösdjén írt levelében Benedek pápa külön is témává tette és támogatta ezt a jámborságot. A kormány által engedélyezett búcsújáróhelyeken sok tízezer hívő vesz részt a zarándoklatokon. Am a kormány időközben sok búcsújáróhelyet be is záratott, például néhány évvel ezelőtt Tong-loit, Hubei tartomány egyik erősen látogatott kegyhelyét.

Van-e központi búcsújáróhely?

Igen, Se Szan, egészen közel Sanghaihoz. Se Szan központi Mária-szentéllyé fog válni.

Milyen következményei voltak Mao 1966 és 1976 közötti kulturális forradalmának?

Az egyházak brutális üldözése már sokkal korábban megkezdődött, az 1950-es években, rögtön a kommunista uralom megszilárdulása után. A katolikus egyházat „az állam első számú ellenségének” tekintették, „a nyugati imperializmus ügynökének”, mivel a római pápa áll az élén. Ehhez jött, hogy minden misszionárius a Nyugat nagy imperialista országaiból származott. Az elkötelezett laikusok, papok, szerzetesek és püspökök a börtönökben és büntetőtáborokban kötöttek ki. A külföldi misszionáriusokat kiutasították az országból. A kulturális forradalom azután már csak az utolsó csapás volt; mivel azonban minden katolikust üldözött – nemcsak a pápahű földalatti katolikusokat, hanem az állam által megtűrt, ún. Hazafias Egyház tagjait is –, végül újból egyesítette Kína katolikusait. A börtöncellákban a hivatalos egyház letartóztatott püspökei a földalatti egyház püspökeivel találkoztak. A kulturális forradalom után aztán mindkét katolikus egyház ismét a maga útját járta.

Most mi a legfontosabb a kínai vallási nevelésben?

Ha a nevelés nem hoz létre eleven keresztény közösségeket, amelyek szolidárisan élnek és cselekszenek – meghaladva a családi kötelékeket –, akkor sötéten látom a hit jövőjét. A hitnek mainak kell lennie, s nem szabad nosztalgikus családi hagyományokra zsugorodnia.

A kínai állam és rendszer szemében a protestáns és a katolikus egyház nem az egyetlen kereszténység egy-egy része.

Ez így van. A különbség már az istenneveknél kezdődik. A protestánsok számára Isten *Sangdi*, „a legnagyobb Király”, a katolikusok számára viszont *Tianchú*, „az Ég legfőbb Ura”. A hétköznapokban alig akadnak közös mozzanatok a kínai protestánsok és katolikusok között. Minden egyház a maga módján próbált meg életben maradni az üldözés évtizedei során. Az életben maradásért folytatott küzdelem és az üldözés nyomása elszívott minden olyan erőt, amelyet más földrészeken az egyházak közötti barátságos ökumenébe fektetnek. Mindazonáltal manapság Kínában is megkezdődik az ökumenikus párbeszéd; én például olyan papi szemináriumokban tanítok, amelyek ökumenikus találkozókat szerveznek.

Megvalósul-e az egyházak jó együttélése?

Mivel alig ismerik egymást, kölcsönösen nagy az igény arra, hogy többet tudjanak meg a másik egyházfelfogásáról, megélt hétköznapi hitéről és spiritualitásáról. A felekezeti tudat nem túlságosan erős, különösen abban a sok tízezer fiatal keresztényben, akik a városokban most jutnak el a hitre, mivel az divatos és modern dolognak számít. Kínában többé-kevésbé a véletlen dolga, hogy valaki katolikus vagy evangélikus keresztény lesz-e. Nemigen akad idő és alkalom arra, hogy a felekezeti különbségekről töprengjünk.

Thomas Seiterich

Maria Ko Ha Fong Makaón született, szaléziánus szerzetesnő, Hongkongban, Rómában és Münsterben tanult teológiát, Kínában és Rómában tanít, az elmúlt téli szemeszterben Farnkfurt am Mainban volt vendégprofesszor.

Forrás: Publik-Forum, 2008/8

A kínai egyház reményének hordozója: Joseph Zen bíboros

Joseph Zen 1932-ben született Sanghaiban; tizenhat évesen lépett be a szaléziánus szerzetesek hongkongi szemináriumába. 1961-ben szentelték pappá Torinóban. Különböző rendi feladatok ellátása után 1989-ben kapott engedélyt a pekingi központi kormányzattól, hogy kínai papi szemináriumokban oktathasson. 1996-ban szentelték püspökké, 2002-ben lett Hongkong püspöke, s azóta a Vatikán és Kína közötti kapcsolatok egyik kulcsszemélyiségének számít. Nyíltan kifejezi sajnálkozását a kínai valláspolitika miatt, főképpen amiatt, hogy a Vatikán hozzájárulása nélkül neveznek ki püspököket az ún. Hazafias Egyház élére. A hivatalosan el nem ismert földalatti egyház és a Hazafias Egyház közötti kapcsolatok régóta zavarosak. A Hazafias Egyházat Kína kommunista pártja alapította 1957-ben, hogy ellenőrizhesse és befolyásolhassa az ország katolikusait, és megakadályozza a földalatti egyház növekedését.

A kínai hatóságok erőteljes megfélemlítési stratégiával, letartóztatási hullámokkal és szigorú ítéletekkel igyekeznek megakadályozni, hogy ismertté váljanak az emberjogi helyzettel kapcsolatos kellemetlen tények – a legutóbbi példa Tibet. A hatóságilag nem engedélyezett vallási tevékenység következménye kínzás és hosszú börtönbüntetés lehet.

A kínai valláspolitika kiemelkedő kritikusát, Joseph Zen bíborost egy ökumenikus emberjogi szervezet (a CSI – Christian Solidarity International) osztrák tagozata hívta meg Bécsbe (ez év márciusában), hogy részt vegyen az üldözött keresztényekért megrendezett, hagyományos néma tüntetésen, amelynek témája ebben az évben a kínai földalatti egyház helyzete volt. Ez alkalomból készült az alábbi beszélgetés.

Bíboros úr, lekötelez minket azzal, hogy eljött erre a néma tüntetésre. Véleménye szerint lehet-e valami hatásuk az effajta európai rendezvényeknek a kínai földalatti egyház helyzetére?

A néma tüntetésen békés módon nyilvánul meg az, hogy hiszünk a vallásszabadságban. Ez hasznos hozzájárulás ahhoz, hogy a kínai földalatti egyház katolikusait is a nagy, világméretű katolikus egyház tagjainak ismerjék el, és mint ilyeneket tiszteletben tartsák őket. Ezzel kifejezzük azt a reményünket is, hogy a kínai kormány felismeri az emberi jogok biztosításának szükségességét.

Hongkong Kína autonóm tartománya, ennek lett Ön a püspöke 2002-ben. Hogyan ítéli meg Ön a vallásszabadság helyzetét Hongkongban? Diszkriminálnak-e egyes vallásokat vagy felekezeteket a többihez képest?

Kínától eltérően Hongkongban nem létezik földalatti egyház. Az „egy ország – két rendszer" elv értelmében teljes vallásszabadságot élvezünk. A hatóságok nem kezelik különbözően a vallási csoportosulásokat. A gyarmati időkben [Hongkong 1997-ig brit gyarmat volt – Szerk.] az anglikán és a katolikus püspököknek különleges helyzetük volt a többi vallással és felekezettel szemben, most azonban minden vallást egyformán kezelnek.

Megítélése szerint romlott-e a keresztény egyházak és szervezetek helyzete a közeledő olimpiai játékok előtt?

A kínai kormány az olimpiai játékokkal összefüggésben arra törekszik, hogy nagyobb nyitottságot mutasson, de valójában nincsenek politikai változások. A vallásokat változatlanul ellenőrzik. A katolikus egyház és a többi vallás is még mindig nagyon nehéz helyzetben van. Kína alkotmánya szavatolja ugyan a vallásszabadságot, a vallásszabadság azonban voltaképpen csak „az imádkozás szabadságát" jelenti. A pekingi kormány nem fél az imádkozástól, annál inkább a vallási szervezetektől, ezért e szervezetek ellenőrzésére törekszik. A pápához hű katolikusok már nem kizárólag a föld alatt élnek, itt-ott saját templomuk is lehet, ugyanakkor nagyon bizonytalan a helyzetük, főként azért, mert bármikor letartóztathatják őket. Ez éppúgy érinti a központilag szervezett katolikus egyházat, mint például a protestánsokat, akik kicsi, független házi gyülekezetekben tevékenykednek. Mindenesetre nem osztom azt a nézetet, hogy bojkottálni kellene az olimpiai játékokat, az ilyen követelésekhez nem csatlakoznék.

Hogyan vélekedik a pápa leveléről, amelyet az elmúlt nyáron írt a kínai katolikusoknak? Nézete szerint mit eredményezhet ez a levél egyrészt a Szentszék és a kínai kormány közötti kapcsolatokban, másrészt a földalatti egyház és a kínai katolikusok Hazafias Egyházának viszonyában?

A Szentszék és Kína közötti kapcsolatok túlnyomórészt igen magas diplomáciai síkon állnak. A Pekinggel szembeni vatikáni politika olykor feszült hangulatot váltott ki a földalatti egyházban: az a benyomásuk támadt, hogy a Szentszék csak a Hazafias Egyházat támogatja. XVI. Benedek pápának a kínai katolikusokhoz írt levele azonban igazolta a pápa szolidaritását a kínai földalatti egyházzal. A pápai irat elveti a Hazafias Egyház függetlenségét, de a földalatti egyház és a viszonylag kicsi hivatalos egyház közötti kiengesztelődésre buzdít. Egyébként nevetséges, hogy alkalomadtán rám fogják, hogy szeretem a két egyház közti összeütközést. Végső soron a Hazafias Egyházat is érik hátrányok és hatósági zaklatások. A jelenlegi helyzet abnormális: A hivatalos egyházat a kormány vezeti, nem a püspökök. A kormánynak végre biztosítania kellene, hogy a püspökök ellenőrizhessék egyházukat. Még ha a Szentatya természetesen nem oldhatja is meg iratával a földalatti egyház minden problémáját, ez a levél igen jelentős volt, és minden kínai keresztényt nagy reménnyel töltött el.

Hiszi-e, hogy az olimpiai játékok után javulni fog Kínában az emberi jogok helyzete, s talán tartósan is?

A kínai kormányzat nagyon idegesnek látszik az olimpia előtti hónapokban. A szokásosnál több püspököt és papot tartóztattak le. Egy fontos katolikus honlapot is betiltottak a hatóságok. Kínai állampolgárként valamennyien reméljük, hogy az olimpiai játékok nagy sikert hoznak majd. Ez magában foglalja azt is, hogy mindenki őszintén azt kívánja, hogy javuljon az emberi jogok helyzete, beleértve a vallásszabadságot is. Nagyon reméljük, hogy a kínai kormány az olimpiai játékok után azon fáradozik majd, hogy ténylegesen javítsa az emberi jogok helyzetét. Ha a kormány változatlanul elutasítaná az e téren szükséges változtatásokat, akkor rendkívül jó alkalmat szalasztana el.

Michael Link

Forrás: Kirche In, 2008. április

Szeretetsirató

„A szeretet soha el nem múlik” (1Kor 13,8)

Örök szeretetre vágyunk, olyanra, amely átvészeli még a halált is, amely túlél bennünket. Ígéretünk van rá – mégpedig bibliai. A költők erről énekelnek, az irodalom halhatatlanjai is erről írnak. Mégis, mire megöregszünk, szemünk előtt sorjázik a tapasztalatok tömkelege, miszerint a szeretet bizony halandó. Nagyon is az. Még el sem mentek barátaink a minden élők útján, de már meghalt közöttünk a szeretet. Még az is, amelyet pedig a sírig vállalni gondoltunk. A legnagyobb baj, hogy szó nélkül, észrevétlenül is eltávozhat tőlünk életünknek ez a leglényegesebb tartozéka, és gyakran elgyászolatlanul maradnak öröknek hit szerelmek, „igazi” barátságok, családi kapcsolatok. Mert mire a koporsóba kerülnek ennek az érzésnek a „hozzátartozói”, felismerhetetlenül holtmerevvé válhatnak azok is, amik pedig egykor éltető, szívet megvidámító-megmelegítő történések voltak közöttünk. Akad siratnivalónk: talán nem is annyira elköltözött szerettünkért, mint az iránta érzett, idő előtt elpárolgott szeretetünkért csorognak olykor az illendőség könnyei.

Hallatlanul nagy ajándéka az életnek, ha velünk halhatnak meg szeretetkapcsolataink (és akkor hol vagyunk még a bibliai el nem múlótól?). Ha ezek a mély kötődések nem foszlanak szét egyre fokozódó önzésünk közönye, érdektelensége miatt, ha nem hűl ki előbb a szívünk, mint a testünk. Ha barátságaink kibírják leépülésünket, lelki-fizikai széthullásainkat, azt, ami még nekünk is elviselhetetlenül nehéz: hogy darabokban halunk meg. De azt még valahogy csak túl lehet élni, hogy egyik másik szervünk felmondja a szolgálatot, azokra még kitalálhat az orvostudomány művi korrekciókat, de ha egy embert megromlott szeretet-tetemek szaga lengi körül, az a legbiztosabban ölő méreg. Ez a fojtogató légkör válogatás nélkül beront, és megront hívő és hitetlen házasságokat, egykor erőt adó és tápláló kapcsolatokat, munkatársi közösségeket.

„Tekintsetek életük (és – mondhatnánk – szeretetük) végére, és kövessétek hitüket” (Zsid 13,7) – figyelmeztet az Írás. Hol és hogyan végződik bennünk és körülöttünk az, amit a korinthusi levél a legnagyobbnak nevez (1Kor 13,13)? A szeretet – jóllehet Istentől ered – mégis, ha ember-esemény, akkor világrajövetelének helye, szülőmé-he, dátuma és elhalálozási ideje van. Még siratói is talán. Jaj annak, aki körül sokasodnak a friss szeretet-hantok! De melyikünknek a lelkén nem száradnak gondatlanságból elkövetett szeretet-pusztítások?

A végelgyengülő test gondozása mindig többemberes feladat. Nagyobb figyelmet érdemelnének a végelgyengülő szeretetek! Ne hamarkodjuk el a halálukat! Gondozásunkkal, törődésünkkel, sebeket kötöző ápolásunkkal marasztaljuk őket legalább saját életünk végéig! Romjaiban is lehet értékelni azt, ami egykor csúcsokat döntött! Az a fenyegetettség, hogy meghalhat körülöttünk a szeretet, legyen fontosabb még az életünknél is! Mert ha erre nem figyelünk, még a krisztusinál is kínosabb halált halunk – akármilyen puha fekhelyen végezzük is be. A keresztre feszítés szenvedése a legborzalmasabb bűnözőkivégzés volt ugyan, és a Mesternek gyötrődve kellett végignéznie, hogyan huny ki a szeretet sokakban idő előtt, még a tanítványaiban is. De álltak a kereszt tövében néhányan, akikben ez az érzés túlélte a megszégyenítő kivégzést. Akik, amikor látszólag már semmit sem segíthettek, egy valamit mégis tettek: „halálosan” szerettek. Átmentették vérző szívük melegét az „Elvégeztetett!” utánra. Ez a szeretet soha el nem múlt. Még ha múlékonynak tűnt is, feltámadt, mert Isten volt benne. Ezért tudott még holtan is megelevenedni, és csodálatos szeretet-élesztési mintákban testet ölteni (például: Jézus és Péter a Tibériás-tengernél, Jn 21).

A bibliai biztatás élteti bennünk azt a hitet, hogy halandó testünket halhatatlan szeretet járja át, és vesz lakozást benne, akár a fejlődés, akár a széthullás stádiumában vagyunk. Ne engedjük ezt eltávozni tőlünk! Marasztaljuk még az utolsó leheletünkkel is!

Egy sötét álomrészlet képződik meg bennem. Meghalni készültem, amibe bele is nyugodtam, de az nagyon fájt, hogy előbb engedték el a kezem. Úgy éreztem, jogtalanul nagyot kaszált a halál: előbb vitte el (tőlem, belőlem) a szeretetet, s egy időre hátrahagyott engem. Ez a semmi nélkül maradás volt a legkínzóbb.

A halandóság programja belénk van írva. De testünk halála felülírható hitünkkel, a feltámadás reménységével. A fizikai pusztulás – akármilyen fájdalmas is – még csak-csak elfogadható, természetesnek mondható, viszont a szeretet korai elvesztése „természetellenes”. Mert az – az Ígéret szerint – soha el nem múlik. Túl kell, hogy éljen bennünket, hogy velünk legyen láthatóan vagy láthatatlanul az utolsó percekig, és az örökkévalóságban. Földi létünkben a szeretet kézzelfoghatóságáról nem kell lemondani. Elégedjen meg a Halál azzal, ami az övé: ami halandó. De ne engedjük, hogy megrontsa, s martalékává tegye bennünk és körülöttünk azt is, ami Istentől való, ami el nem múló!

Vörös Éva

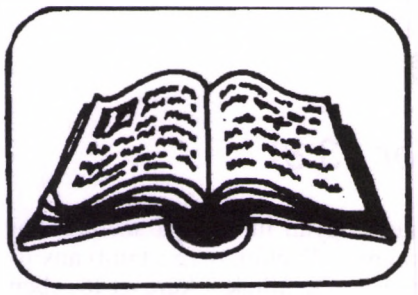

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Kálmán Márta és Kiss József (Budapest), a novemberieket Garay András (Dunakeszi) készítette.

Október 5. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–42 — Gonoszból okulva, JÓT

A szentírás a szeretetről szól, a szeretet pedig ihleti a szent iratokat, verseket, gondolatokat. A mai rész hangsúlyos szavai: gonosz, eltávozott, megverték, megölték, megbosszulja, másnak adja. Hol itt a szeretet? No, innen szép győzni, mert ehhez képest csak jobb lehet. Isten fejében rend van. A bibliaírók, fordítók, értelmezők fejében is olykor próbál rend lenni.

Szerény képességeim szerint, a teljesség igénye nélkül próbálok egy, az ügyhöz méltó értelmezést faragni, amely remélem, hordozza az istenarcú ember és az embert nagyon szerető Isten örök egységét.

Mint mindig, itt is Te vagy a fontos. Jó képességeid és lehetőségeid vannak. Beruházol. Hiszel a természet rendjében, reméled a bő termést.

Szereted a melletted élőket, nekik is adsz munkát. Elutazol, hiszen vannak juhaid más akolból is. Ott is hinted a hit, remény, szeretet magvait.

„Hajt az idő gyorsan,
Rendes útján eljár,
Ha felülünk, elvisz,
Ha maradunk, nem vár."

(Arany János)

Az idő és a termés beért. Küldesz a jogos haszonért. Meglopnak, kisemmiznek.

Fiadat is elküldöd, talán megbecsülik. Után szeretted munkásaidat, megint ér egy pofon.

Rádöbbensz, hogy nehéz okosan, józanul szeretni.

„A kevésben hűtlen voltál, semmit sem bízok rád" szellemében az eddig támogatottakat kiveted a külső sötétségre. Körülnézel. Rádöbbensz, hogy az új borhoz új tömlő kell.

Még nem torzultál el, tudod, érzed, hogy a Szegletkő mekkora, miért és hol van.

Újrakezded. Jobban megnézed, hogy kiben bízol, és nagyon figyeled, hogy ki fog komolyan venni téged. A Szegletkő gazdája nagyon bízik benned, még mindig számít rád.

Október 12. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,21-14 — Fehérruhás rend

„Hasonló a Mennyek Országa egy királyhoz, aki menyegzőt készített fiának."

Jézus, mint oly sokszor, most is példázatban beszél hozzánk. Vajon miért hoz fel annyi hasonlatot a mennyek országáról? Mert tudja, hogy minden ember ezt keresi, erre vágyik. Minden ember boldog akar lenni.

Az ember, illetve az ember leánya úgy álmodja meg az esküvőjét, úgy tervezi, hogy abba minden földi jót, szépet bele szeretne sűríteni. Ezért beszél Jézus is menyegzőről, lakomáról, mert így akarja velünk érzékeltetni, hogy Isten Országa elképzelhetetlenül Jó.

A földi lakoma egy-két napig tart. Vége lesz. Jézus olyan ünnepet akar nekünk adni, amelynek nincs vége. Olyan ünnepet, amely örökkévaló.

Milyen megdöbbentő, hogy ez nem kell az embernek. Valószínűleg fel sem fogja, mit utasít vissza, mert ha tudná, nem tenné. Sok ismerősünk azzal hárítja el meghívásainkat: „Még nem tudom mi lesz majd akkor", vagy: „Majd meglátom, milyen lesz a kedvem, az idő stb." Ilyen hozzáállással le lehet késni a menyegzőt, el lehet menni a saját boldogságunk mellett – mint ahogy a tíz szűz példázatában is láthatjuk.

Köreinkben – hála Istennek – gyakoriak mostanában az esküvők. Nem tudom, mit szólt, érzett volna Juli és Tomi, ha üres templom vagy lakoma-helyszín fogadta volna őket menyegzőjük napján. Bizonyára elkeseredést, bosszankodást, szomorúságot éltek volna át. Természetes emberi reakció. – A király másképpen reagál. Nem becsukja, hanem szélesebbre tárja az ajtót! Istenből még nagyobb szeretet vált ki a visszautasítás! Mert ahol a bűn megnövekedett, ott még nagyobb a kegyelem.

„Aztán, amikor a szolgák összeszedtek gonoszokat és jókat egyaránt, a király bement a lakodalmas házba, és észrevett egy embert, akin nem volt menyegzői ruha."

Nem azt kérdezte a király, hogy miért ilyen ruhában vagy, hanem azt, hogyan, mi módon kerültél ide. Hiszen ha az ajtón jött volna be, ott adtak volna rá a király által készíttetett menyegzői ruhát. A legkomolyabb kérdés ez a ruhakérdés. Mert a meghívó legtöbbünknek megvan. És a ruha? Ez a ruha Jézus életébe került.

Ez az ünneplő ruha a felülről való születést szimbolizálja. Nem kerülhetjük ki a Jézussal való találkozást, nem sunnyoghatunk el előle, ha be akarunk menni a lakomára.

Jó volna, ha elfogadnánk a meghívást, ha felvennénk a menyegzői ruhát, ha bemennénk a kapun. Isten nem kényszerít, csak hív. Ha akarjuk, elfogadhatjuk.

Október 19. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — Egyszerűből égi rendet

A mai szentírási rész az egyik legveszélyesebb, legvitatottabb, legingoványosabb példabeszéd. Hatalom, császár, jog. A Biblia egységes. Hiszem és vallom, hogy sok része egyensúlyban van, harmonizál.

„Ha percnyi léted súlyától legörnyedsz,
'Emel majd a végtelenség érzete,
S ha elragadna ennek büszkesége,
Fog korlátozni az arasznyi lét,
S immár biztosítva áll: nagyság s erény."

Madách gyönyörű szavai mutatják az ember veszélyes véglet-lehetőségeit, s értéket teremtő, mértéket ismerő, szeretni akaró vágyait.

Leonardo Da Vinci nagyon ismerte és használta az aranymetszés, az isteni arányok mértékét. A mai szentírási részben Jézus talán erre utal. Egység, dialektika, mérték.

Kötekednek vele, csapdát állítanak, mai szóval „beszólnak neki", szinte „lecikizik". Nem először és nem utoljára. Ha válasza csak Istené lenne, akkor hol a törvényes rend, hol az emberi oldal? Ha a válasz elmenne az emberi oldal felé, akkor hol az isteni rész? Jézus válasza, mint mindig higgadt, nyugodt, egyensúlyt teremtő, békítő, nem lehet belekötni.

A császár is csak egy ember. A fémpénz két oldala pontosan egyforma. Emberi és isteni legyen az életetek. Értsétek meg, Égi és Földi együtt megy csak! Világ és túlvilág – egymás nélkül lúdtalpas.

„Alattad a Föld,
Fölötted az ég,
Benned a létra."

A te életed egyensúlya csak tőled függ. Mindez persze Jézusnak csak rövid válasza egy rövid kérdésre. A feljegyzett három év alatt sokszor utalt arra, hogy mindenünk Istené. A tízparancsolat, a főparancs, az új parancs egysége minderről többet mond.

Kívánok mindenkinek jó továbbgondolást, jó egyensúlyt!

Október 26. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,34–40 — Fontossági sorrend

„Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből! – „Szeresd felebarátodat, mint magadat! Ez a két parancsolat tartja az egész törvényt és prófétákat.” A főparancsként ismerjük ezt a részt a Bibliából.

Kedvesemmel 28 éve kényszerülünk arra, hogy más-más felekezetből származó kultúránkban szelektáljunk, rangsoroljunk. Így rájöttünk, hogy a dogmák, a szertartások mind-mind eltörpülnek ennek a jézusi tanításnak a fontossága mellett.

Ám ha az Isten, az embertárs és az önmagunk iránti szeretet a legfontosabb, akkor minden más lényegtelen? Nem hinném. Úgy gondolom, hogy minden „mást” bele kell helyezni ebbe a rangsorunkba, értékrendünkbe, és a szeretet törvényét nem szabad megelőznie egy apró, vagy nagynak gondolt, de lényegtelen „dolognak”. Könnyű ezt így leírni, de nehezebb a hétköznapok különböző helyzeteiben megélni. Mondok egy példát: az első gyermekünk születése utáni időkben nem mentünk el egymás nélkül sem templomba, sem közösségi találkozóra, mert éreztük, hogy a másik jelenléte akkor és ott fontosabb bármi másnál.

Helyes istenszeretettel eljutunk a másik emberhez, de előtte rá kellett találnunk az igazi énünkre. Mondhatnám úgy is, hogy a felettes énünkre vagy a jézusi énünkre. Ezt a fajta magunkra ébredést megtérésnek is szoktuk nevezni. Mert csak úgy vagyunk képesek szeretni a másik embert, ha önmagunkban már megláttuk ezt a felsőbbrendűt. Minden ember eredendően hordoz magában egy darabot Istenből, s ez az önmagunkon túlmutató isteni részünk képes csak az agapé-fajta szeretettel fordulni a másik felé. Ez a fajta énünk már képes kordában tartani az egónkat. Muszáj is, mert ha az egó kerül fölénybe, akkor önzésről beszélünk, ez pedig már nem önszeretet, hanem önimádat.

Volt idő, amikor úgy gondoltam: istenszeretet nélkül nem juthatok el embertársaimhoz. Ma már tudom, hogy a másik emberben és önmagamban is megtalálhatom Istent.

Itt mindegy a sorrend. A Lényeg az, hogy e hármas szeretetkörből egyiket sem szabad kihagyni. Tudomásul kell vennünk, hogy egymás nélkül nem megy!

November 2. — Évközi 31. vasárnap, Halottak napja — Jn 6,37–40 — A hit csapdái

Az ember szeretné azt hinni, hogy az evangéliumok minden mondata egyértelmű, világos és határozott eligazítást ad Isten világáról, vagy arról, hogy az embernek hogyan kell élnie. János evangéliumában is olvashatjuk a főpapi imában az Isten és ember egymásban levésének, oldhatatlan összetartozásának, egységének kifejtését. Talán itt, még a tanítás és az „úton járás” elején János számára sem állt össze Jézus tanításának a lényege. Istenképünk az évek teltével, olvasmányainkkal, tapasztalatainkkal, hitünk árnyalódásával változik. Így lehetett ezzel János evangélista is – hiszen az Atya mindenkit odaad, és a Fiú mindenkit átölel, kivétel nélkü,. feltétel nélkül szeret bennünket, nem különül el tőlünk, megnyilvánul bennünk és a világban, az idézett jánosi részben viszont *még* több feltétel, válogatás, különállóság van: Érezhetjük, hogy az Atya nem mindenkit ad oda, hanem csak azt, akit ő akar; Jézus, ha akarná, elutasíthatná a hozzá küldötteket, és az ember oldaláról a hit egyfajta belépőjegy az Istenhez tartozáshoz.

Tagadhatatlan, hogy ebben a modellben számos gyakorlati előny rejlik. Az eleve elrendelés (predestináció) tanának egyik hangsúlyos érve e jánosi gondolat. Az Atya mint teljhatalmú Úr dönt az emberek sorsáról, és a hiten épülő feltételrendszer teljesítésének jutalma az örök élet. S hogy így a Halottak napjával is összekötődik mindez, egyértelmű az Egyház üzenete: „Ember, csipkedd magad, mert könnyen a pokolban – na jó, a tisztítótűzben – találhatod magad!” Isten itt egy felsőbbrendű lény, aki valahol az univerzumban vagy azon kívül él, és a hozzá való viszonyunk alapján büntet bennünket, vagy emel magához. Vannak, akik a hitet hangsúlyozzák Istenhez tartozásunk fő követelményeként, vannak, akik a cselekedetet, vagy a kettő valami fogyasztható koktélját keverik ki. A szentírás méltó muníciót szolgáltat ehhez is, ahhoz is.

Nagyon antropomorf istenkép van e gondolatok mögött: Mivel tapasztalom, hogy nekem vannak szükségleteim, úgy vélem, Istennek is vannak. Mivel szükségleteimet jogosnak élem meg, úgy gondolom, hogy Istennek is vannak jogos szükségletei. A boldogság számomra valamely feltételrendszer teljesülése: szeressenek, legyenek javaim, higgyenek bennem, legyen lakásom, ennivalóm, egyfajta jólétem és emberi méltóságom. Na jó, Istennek minderre nincs szüksége, de van szüksége imára, áldozatra, áldozatbemutatására, kiengesztelődésre. S ő is a saját jogos szükségletei kielégülése szerint boldog vagy bosszúálló, személyválogató, be- vagy kirekesztő. Pontosan olyan, amilyen én is vagyok.

De miért félünk kimondani, hogy Istennek nincs szüksége semmire ahhoz, hogy boldog legyen? Ő maga a boldogság. Ennek következtében Isten nem követel meg senkitől semmit. Őt nem lehet megbántani, neki nem lehet kárt okozni. A hozzá való viszony alapjának nem az ő elvesztésének félelmén kell nyugodnia, hanem azon, hogy Vele lenni, élni, gondolkodni, cselekedni – nekünk jó. Az az igazi emberi élet, mert vele „hegyeket tudunk mozgatni”, jelképes és tényleges értelemben is.

Jézus számára is csapda volt saját korának istenképe. Tudta, hogy csak arra építve tud elmondani valamit Isten valóságáról. Őszintén meg kell azonban mondani, hogy Jézus istenkép-váltása nem sikerült, s Istenről alkotott mai képünk nem sokban különbözik egy jámbor ókori zsidóétól. A világ csak annyiban változott, hogy akkor az élet kizárólagos igazodási pontja volt az az istenkép, ma viszont úgy rázza le magáról az ember, mint kutya vizet. Vissza is sírjuk néha ezeket a „szép időket”, amikor még az istenfélelem „rendje” határozta meg az emberek életét.

Ma válságokkal teli időt élünk. Klímaválság, gazdasági válság, politikai és erkölcsi válság dúl – holott alapvetően az istenkép került válságba. A hamis, eltorzult istenkép hamis emberképet eredményez, és ez tükröződik viszsza a gazdaságban, politikában, erkölcsben. Az ember már nem akar a régi istenképben hinni, az istenkép viszont nem tud változni, mert bebetonozza azt 2000 év hagyománya, „szent tehenei” és saját kishitűségünk.

Tudom, súlyos szavak ezek, de – ahogy mondani szokták – a 24. órában vagyunk. A földön közel 7 milliárd emberben él teremtettsége okán az Isten Lelke. Ha mindez tudatosodna bennük, azaz Isten valósága és az emberek egysége – amit János evangéliumában Jézus is összegez –, az hihetetlen sebességgel változtatná meg a világot. Ezen kellene munkálkodnunk, kinek-kinek a saját posztján.

És ezt a szemüveget kellene felvennünk akkor, amikor Jézus tanítását olvassuk. Ő pontosan tudta, hogy azért küldte őt az Atya, hogy „mindnyájan egyek legyenek”. Te velem, ő vele, az utolsó afgán ópiumcsempészig, mindnyájan testvérek vagyunk.

November 9. — Évközi 32. vasárnap — Jn 2,13–22 — A cselekedet csapdái

Jézus másik nagy csapdája, mondhatjuk igazi megkísértése saját korának messiásképe volt. Hogy milyen lesz majd a Messiás, azt évszázadok óta pontosan körülírták, meghatározták. Dániel, Izajás, Zakariás, a Zsoltárok gondoskodtak arról, hogy aki messiási babérokra tör, annak honnan kell származni, mit kell csinálnia, mit kell megváltoztatnia. Rengeteg ismérve volt a Messiásnak, és aki nem teljesítette ezeket az ismérveket, annak reménytelen volt a küldetése. Mert a zsidók várták a Messiást, sőt Jézus korára várták, hiszen Dániel jól behatárolta az időt. A származási feltétel is egyértelmű volt: Dávid családja. A jelek is egyértelműek voltak: halottakat feltámasztani, betegeket gyógyítani, démonokat űzni.

Mi hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy Jézus egy egyszerű, szegény ácsmester fiaként élte becsületes, munkás életét Názáretben, majd „szegre akasztotta a műhelykulcsot", és vándortanítónak adta magát. Mindez távol áll a valóságtól.

Jézus születésétől kezdve egész környezete számára az egyik potenciális Messiás volt. A másik János volt, de nyilván mások is megfeleltek a kritériumok egyikének-másikának – hiszen mint tudjuk, évtizedenként léptek fel emberek messiási igénnyel. Így hamar Jánosra és Jézusra összpontosít a messiásvárásban élő nép, az uralkodóktól és főpapoktól az egyszerű emberekig. És tudomásul kell vennünk: Jézus nem annak köszönhette népszerűségét, hogy az emberek megváltoztatták gondolkodásukat, hanem annak – főleg János halála után –, hogy benne ismerték fel a Messiást. Azt a Messiást, aki Jézus számára a legnagyobb kísértés volt. Mert csak a Messiás népszerűsége és „médiaértéke" tette lehetővé Jézus számára, hogy lerombolja azt a messiásképet, amelyik éppen szólni engedte. Ez az ellentmondás végigkíséri Jézus életét. Belelkesít, de amikor látja, hogy „nem ilyen lovat akartam", inkább félreáll, visszavonul. Így Jézus egyik igazi megkísértése a templom megtisztításának kényszere volt. Hogy mit kellett tennie, azt Zakariás, Jeremiás és Izajás már régen „eldöntötte". Aki Messiás akar lenni, annak bizony meg kell tisztítani a templomot. Akár tetszik neki, akár nem. Ki kell űznie a kufárokat (Zakariás), meg kell szüntetnie a latrok barlangját (Jeremiás), és az imádság házának kell neveznie a templomot (Izajás). Bár János evangéliuma időrendben Jézus tanításának elejére teszi az eseményt, minden kutató egyetért abban, hogy ez a virágvasárnapi bevonulás utáni napon történt. Jézus mint Messiás vonul be szamárháton a városba, és a végső összecsapásra készül.

A templomban igazi nagyüzem folyik. A Pészach nemcsak a legnagyobb vallási ünnepük volt a zsidóknak, hanem a templom éves bevétele is ezekben a hetekben realizálódott. A messzi földről jött zarándokok legfontosabb vallási rítusa volt mindez. Közel kétszázezer ember jött ilyenkor (az egyébként kb. húszezer lakosú) Jeruzsálembe az egész birodalomból, hogy anyagi lehetősége szerint galambot vagy bárányt áldozzon az Örökkévaló oltárán. Josephus Flavius – erősen túlzóan – 225 600 bárány levágásáról ír egy hónap alatt. Gondolni lehet mindennek logisztikai nehézségeire is, aminek része volt a pénzváltás.

Itt nem üzletelés folyt, mint gondolnánk, hanem törvényesített banki ügyletek, hiszen ennek ez volt a módja, és valamiből meg kellett élniük a kor vezetőinek is. Jámboran azt szoktuk gondolni, hogy a pénzváltásra azért volt szükség, mert a pénzen a császár képe volt, ami tilos ábrázolásnak tekintetett vallási ügyletekben. Valójában arról volt szó, hogy tíruszi ezüstre, a kor kemény valutájára kellett váltani a pénzt: annak egyik oldalán a birodalmi sas, másik oldalán Hercules pompázott. Nem az arcok számítottak, hanem az ezüsttartalom.

Jézus belép a templomtérre, és teljesíti az elvárásokat. Hogy mit gondolt közben, hogy ütötte-e az embereket, vagy csak fellépése késztette futásra a kufárokat, kinek-kinek a jézusképére kell bízni. Jézus immár egy újabb messiási elvárást teljesített. A nép előtt immár ő az igazi Messiás. És az utána következő napokban bebizonyosodik, hogy nemcsak Jézus nem kell, hanem a várt Messiás sem, mert minden és mindenki zavaró, ha hatalomról és pénzről van szó. És mindenkinek, aki rámutat az igazságra, pusztulnia kell a hatalom nagy kirakós játékában, ahol a tömeg egyszerűen manipulálható, az érzelmek és indulatok könnyen felszíthatóak, és az igaz beszédnek nincs sok esélye. Jézusnak sem – s talán az elmúlt kétezer év és a mai kor sem hozott sok változást ezen a téren. Ő legalább, mint annyi mindent, ezt is megpróbálta.

November 16. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 — A lehetőség csapdája

A talentumokról szóló példabeszéd az egyik legtöbbet idézett szentírási rész. Tanítás arról, hogy amit kaptunk, azt már használnunk is kell. Az elemzések során mégis számos megválaszolatlan kérdés marad. Mintha itt a teljesítmény elismerése, az evilági szerzés értékei kerülnének be Isten és ember viszonyába. Már itt is csak a teljesítmény, vagy akár csak a pénz számít? A nagy kérdés, mi is az a talentum. Vajon talentum-e az, hogy az embernek anyagi lehetőségei vannak? Vagy intellektuális, művészi, netalán tanítási képességei? Vagy a hit csak akkor tetszik Istennek, ha továbbadjuk, s aki megőrzi azt a maga csendességében, „belső kamrájában", azt már a külső sötétséggel kell riasztgatni? Vagy a jóságunkról van szó, amit ki kell árasztanunk a másik emberre? Nehezíti a magyarázatot az is, hogy a talentumokat az ember kapja, tehát nem az övé. A szentírás-magyarázók nagy része elegánsan kisasszézik az előbbi kérdések megválaszolása elől, mondván, hogy Jézus nem mondhatta mindezt, csak utólagos betoldás a Jézus második eljövetelét váró egyház fegyelme érdekében.

Az biztos, hogy a talentum Isten adománya. Mértéke az ember lehetőségeihez képest aránytalanul nagy, ez már egy másik dimenzió. Az emberek saját maguk nem tudnak talentumokhoz jutni, azokat kizárólag Isten adja – mindenkinek a tehetsége szerint. Annyit, amennyit megbír, mert az Úr ismeri az övéit. Így a talentum alapvetően nem emberi, hanem isteni képesség, látás, lehetőség bennünk. *Isteni természetünk* a talentumunk, amit Isten a teremtettségben ránk ruház. Az ember élhet úgy, hogy nem vesz tudomást e képességéről, és élhet úgy, hogy képességének kibontása az élete fő célja. Aki kibontja ezt a képességét, annak megduplázódik, hiszen az isteni oldal mellé az emberi oldal is társul. Ezért kettőződik meg a talentum. Az ötöt kapó még véletlenül sem szerez hatot vagy négyet. Ötöt, mert Isten e tekintetben teljesen önmagával egyenlőnek, partnernek tekinti az embert. Jézus mondja is: Ti is hasonló jeleket (csodákat) tudtok véghezvinni. Ő nem alacsonyítja le az embert, hanem felruházza, magához emeli. Egymásban-levésről és egységről beszél.

Mi kell a talentum kibontásához? Pálhoz fordulhatunk, aki összetört cserépedényről beszél, vagyis az ember egója emel gátat isteni természetének kibontása előtt. Akkor ássuk el a talentumot, amikor nem vesszük észre, hogy mennyivel boldogabbak lennénk, mi is és a környezetünk is, ha utat nyitnánk isteni természetünknek (ha használnánk azt). Aki kibontja az életében isteni természetét, az Istenben él, aki nem, az Isten nélkül. S mi más lenne az Isten nélküli élet, mint a külső sötétség. A „gonosz és lusta szolga" nem kerül a külső sötétségre, mindig is ott volt. Istene természetének ismerete nélkül élt.

Jézus is nagyon nyomatékosít egy alaptételt: Ember, te Isten teremtménye vagy. Saját képére és hasonlóságára teremtett téged. Akkor „működsz" helyesen, és akkor lesz ez a világ is Isten szándéka szerinti, ha ezt a lehetőséget kibontod. Valamit kezdeni kellene ám ezzel! Miért vársz mindig Istenre, hogy ezt meg azt tegye? Itt van melletted és mindannyiunk mellett.

Csak a büszkeségünket kellene kitennünk a külső sötétségre. Higgyük el, oda való! És ne hivatkozzunk talentumokra, ha pénzről, hatalomról, szépségről vagy egyéb emberi teljesítményről – nagyon emberi dolgokról – van szó. Isten más dimenziókban építi az Ő országát. És kizárólag az övéivel.

November 23. — Krisztus Király ünnepe — Mt 25,31–46 — A szétválasztás csapdája

Az egyházi év végén a végső időkről szólnak az evangéliumok. Ahogy lezáródik az év, úgy záródik le az emberi élet is, és eljön a számvetés ideje. Milyen is volt az életed, és mire használtad? Jézus második eljövetele ez, vagy halálunk pillanatában lesz a számvetés, vagy csak egy adventre készülő lelkiismeret-vizsgálatról van szó? Alapjában nincs különbség közöttük. A jó számvetés nemcsak a tényeket tárja fel, hanem a hiányokat is.

De Isten ebben az ábrázolásban is félelmetes ítélőbíró. Élet és halál szuverén ura. Jobbra, vagy balra állunk, mint a birkenaui vasútállomás osztályozó rámpáján. Ez jöhet, az mehet. Holott Isten mindenkihez szeretettel és ajándékokkal közeledik! Testvér, jó barát – vagy az ítélet, a szétválasztás Ura? Ő az még egyáltalában, aki visszahozta az elveszett bárányt, és megkereste az elgurult garast? Ennyire más lenne Ő? Ennyire félreismertük volna őt, amikor megéreztük, hogy átölel bajainkban és hiányainkban? Vagy a magyarázóknak itt is ki kell sasszézniuk az ősegyház pedagógiájára hivatkozva?

Vajon valóban az emberek meg- és elítéléséről van itt szó, vagy valami egészen másról?

Teremtettségünk folytán Isten lelke, természete lakik bennünk. E természet a „juh-létünk”: a szeretni tudásunk, mindaz, amiben Isten világát éljük és folytatjuk. De az ember ezt a létet elnyomja magában, mert úgy gondolja, hogy kimarad valamiből, lemarad, hogy ez a lét korlátozza a lehetőségeit. A „juh-lét” köré ezért felépítjük a „kecske-létet”. Természetesen nem tudatosan teszi mindezt az ember, hanem így szocializálódik, nevelődik fel. Kis túlzással azt mondhatjuk, már az anyatejjel szívja magába az Istentől – tehát saját igazi természetétől – való elkülönülést, amit aztán megerősít az iskolarendszer, és általában a struktúráknak az ember személyiségébe beépülő elvárásai. Így a „juh-lét” csak mint lehetőség marad meg az emberben, de általában a „kecske-lét” uralja azt. Amikor Jézus azt mondja, „az embernek életét kell adnia ahhoz, hogy megtalálja”, ugyancsak erre utal. Azt az életet, amit élek – a „kecske-létet” – el kell veszejtenem (oda kell adnom), hogy megtaláljam azt a létet – a „juh-létet” –, amely a létezés igazi, Istenből fakadó formája.

Amikor Jézus azt mondja, ha visszatérek, elválasztom a juhokat a kecskéktől, akkor arról beszél, hogy létezésünk – bennünk élő – kettőssége realitás, és ő majd elválasztja az ember valódi természetét a rárakódott illúziótól, attól az illúziótól, hogy a szeretet nélkül is van élet. Jézus jelenléte mindenki számára megerősíti az igazi énjét, és megsemmisíti a szeretet nélkül való életet. Ezért változnak meg körülette azok, akik megértik azt, hogy ki is Ő. És ezért tudunk mi is megváltozni, ha beengedjük Őt az életünkbe. Ez az életünk igazi kihívása: Merjük-e kockáztatni benne Jézus megjelenését, mert általa megtörténik a szétválasztás, s tisztán látjuk majd, hogy mi van bennünk, és mi hová tartozik? Vagy ragaszkodunk az énünkhöz („kecske-létünkhöz”), ahogy a kisgyermek szorongatja a babaruhát?

A mátéi ítélettabló csak mindennek a know-how-ját adja meg. A szeretetben való létnek pontos ismérvei vannak. Ehhez hozzáadhatod személyes nézőpontodat, egyéni képességeidet, vágyaidat, álmaidat. Elhelyezheted saját környezetedben, kultúrádban, hazádban. Sokféle módon élheted meg, és hibázhatsz is. Isten nem a tökéleteseket hívja magához, hanem az Ő útján járókat, a juhokat, akiket ismer, és a nevükön szólítja őket.

November 30. — Advent 1. vasárnapja — Mk 13,33–37 — Az időpont csapdája

A Jézus által megkívánt éberségre általában úgy gondolunk, hogy az ember életének vége nehezen számítható ki, és mindig úgy kell élnünk, hogy Isten elé állhassunk – hiszen nem tudhatjuk sem a napot, sem az órát, az életünkről adandó számadás bármikor bekövetkezhet. Az egyházi év vége, az advent kezdete külön nyomatékot ad mindennek.

Jézus szándéka ezekkel a látszólag kemény szavakkal más. Az előző részek rávilágítanak Jézus igazi céljára: megmutatni az embernek azt, ami az ő valódi természete, hogy annak megfelelően éljen. Az isteni természet szerinti élet annyival több, annyival embernek valóbb, hogy nem lehet összemérni azzal a léttel, amelyet Isten nélkül él az ember. Az ember részesedhet azokban az erőkben, képességekben, amelyeket Isten beléje kódolt a teremtettség okán. Istennel élni nemcsak azt jelenti, hogy az ember megteszi a parancsolatokat – félelemből vagy nem félelemből –, és teszi a jót: ad, szolgál, szelíden szeret; Istennel élni Jézusnál azt is jelenti, hogy az ember részesül egy olyan „természetfeletti látásban”, olyan élményekben, tapasztalatokban, képességekben, amelyek messze túlhaladják világi életünk örömeit és lehetőségeit.

Jézus realista, ő tudja, hogy az emberi élettapasztalat nem támasztja alá mindezt. Azok a struktúrák, félelmek, szorongások, amely az embert mozgatják, stabilan meghatározzák döntéseit és cselekedeteit. Miért? Mert a „másik oldal” bemutatása erőtlen, sokszor követhetetlen, nem Isten erejéről, hanem az ember szorongásairól szól. A bennünket körülvevő világi és egyházi struktúrák monopolizálták Istennel kapcsolatos gondolati pályáinkat, amelyekről letérve az intézmény és a hagyomány biztonsága is elvész. Az ember így nem vállal kockázatot. Járt utat a járatlanért minek hagyná el?

Jézus szeret bennünket, és nem hagyja mindezt annyiban. Minden ember mögött ott áll, és szólítja őt. Minden emberhez megérkezik, és érkezésével létrehozza az emberben azt a változást, hogy isteni léte szerint éljen. Mivel Jézus tapasztalatból ismeri az Istennel élt élet magasabb voltát, nagyobb boldogságát, méltóbb világot teremtő képességét, nagyon kívánja mindezt nekünk. Nem azért kell ébernek lennünk, mert bármikor Isten ítélőszéke elé állhatunk, hanem azért, hogy minél hamarabb észrevegyük az Ő látogatását, hogy minél hamarabb kezdjük el a valódi természetünknek megfelelő életet. Ez a mi igazi érdekünk, és persze a világé is, hiszen az isteni lét szerinti élet egész más viszonyokat teremtene ezen a bolygón.

Ébernek nem félelemből kell lennünk, hanem vágyból. Vágyni az ő ígéretére, vágyni egy teljesebb életre, vágyni egy boldogabb országra. Aki vágyik valamire, megteremti azt. Akiknek céljaik vannak, azok messzibbre jutnak. Mik a mi céljaink? Mik a mi vágyaink? Becsületes végiggondolásuk leplez le bennünket igazán. Munkahelyi biztonság, autó, nagyobb ház, egészség, gyermekeink boldogsága? Vagy vágyaink szintjére merjük emelni az Istennel élt életet? Hiszen Ő ott van, és válaszol nekünk. Isten nem egy elegáns kívülálló, aki olimposzi magasságokból nézi az emberi vergődést.

„Isten a hátam mögött állt, és én megkerültem érte a világot” – írja őszintén József Attila. Csak meg kellene fordulnunk, és megfoghatnánk erős karját, és érezhetnénk biztató ölelését. És teljesebb, boldogabb életet élhetnénk.

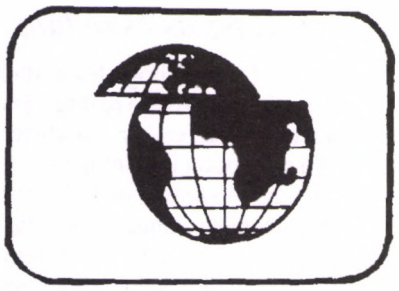

Tunyogi Csapó Gábor

*Forradalom a félelem ellen**

„Legkülönb ember, aki bátor,
s csak egy különb van, aki bátrabb."
(Ady Endre)

„A legnagyobb bátorság a remény", írta Illyés Gyula még néhány évvel ezelőtt Bernát Aurél egy képe alá; a mondat márványba, ércbe kívánkozott, igazsága örök érvényűnek látszott, s a gyakorlati élet útvesztőinek kétségbeeséséből a „legyen meg a Te akaratod" istenhivő alázatának közelébe emelte a hitetlen lelket is. De aki e „mosti márciusban" – hogy még egyszer Adyt idézzük – felemeli a fejét, és széttekint, talál-e akár csak szemernyi reményt a világban? Aligha. A remény angyala – egyre inkább nyilvánvalóvá lesz – készülődik végképp elhagyni e Földet.

Nemcsak azért, mert szakadatlan háború folyik a Földön, s a tűzfészkek száma egyre növekszik; nemcsak azért, mert a személyes lét biztonsága szerte a világon rohamosan fogyatkozik; nemcsak azért, mert egyre több bomba robban; nemcsak azért, mert egyébként talán igaz ügyért harcoló emberek, csoportok és népek egyre gyakrabban nyúlnak olyan eszközökhöz, amelyeket semmiféle cél nem szentesíthet; nemcsak azért, mert az a generáció, amely a ránk következendő évtized során életünk alakításában egyre nagyobb szerepet kap, már most láthatóan a negyed századdal ezelőtti világégés sokkját hordozza idegeiben, s a tudatot szétromboló, lassú mérgekben keres menedéket – oktalanul és hiába; nemcsak azért, mert a modern technika áldásainak melléktermékeivel évtizedek óta felelőtlenül mérgezett természet a világ minden kultúrállamában a végelgyengülés első jeleit mutatja; nemcsak azért, mert hulladékhegyek nőnek a nagyvárosok mellett, a folyók felületén felfordított hasú halak úsznak, s a világtengereken földrésznagyságú olajfoltok feketednek; nemcsak azért, mert a világ egyik része jólétével, másik része nyomorával nem tud már mit kezdeni; és nemcsak azért, mert a sok sebből vérző Föld békéjét őrizni hivatott bombák és rakéták vasteste – ezer Pandora-szelence, földön, víz alatt, levegőben – bármely pillanatban felpattanhat, elszabadítva a pusztulás iszonyú orkánjait.

Nem, nemcsak ezért, és elsősorban nem ezért, hanem azért, mert újra megjelent, s talán minden eddiginél félelmesebben hat szomorú történelmünk legnagyobb hatóereje: a gyöngeség. Az a gyöngeség, amely századunkban eddig két világháborút robbantott ki, s ha nem leszünk úrrá rajta idejében, ki fogja robbantani a harmadikat is; az a gyöngeség, amelynek első tünete, a félelem szülte hiszékenység ma már az egész világpolitikára rányomja bélyegét.

Mert mi mindent el nem hiszünk az emberi elme legnagyobb diadalainak e félelemtől hullafoltos századában? Elhisszük – nem is nagyon kell bizonygatni –, hogy Isten – ha volt is – halott, s Krisztus – ha élt is valaha –, éppúgy megszűnt az élő víz kútfeje lenni, mint egyházai. Elhisszük, hogy az emberiség megváltásához elég, ha megváltoztatjuk a tulajdonjogi viszonyokat. Elhisszük, hogy a haladás záloga minden záptojás, amely fejbe talál valamely politikailag nem, vagy nem kellő irányban elkötelezett professzort; s ezek után nem kételkedhetünk abban, hogy minden professzor, aki tiltakozik a záptojás ellen, reakciós, vén bolond. Hisszük, hogyne hinnénk – hiszen Marcuse mondja –, hogy a tolerancia a társadalom legnagyobb rákfenéje, hogy ennek a toleranciának tűrhetetlen nyomása hajszolja a kábítószerek karjaiba az ifjúságot; ezért engedelmesen toleráljuk a légi kalózok tevékenységét, a vörös csoportok működését, a forradalmi bélyegzővel ellátott pornográfiát, a hasist, kokaint, LSD-t; elhisszük, sőt engedelmesen szajkózzuk is, hogy a jövő társadalmi rendje a szocializmus, amely napról-napra fényesebben bebizonyítja fölényét a kapitalizmussal és a polgári demokráciával szemben; az a szocializmus, amely Oroszországban ötven év alatt sem tudta felszámolni a cári rend örökségét, a nyomort, ínséget és tudatlanságot, s csak a börtönök és kényszermunkatáborok területén szárnyalta túl elődjét; az a szocializmus, amelynek csődjét alig néhány hónappal ezelőtt vallotta be legifjabb gyermeke, Kuba; az a szocializmus, amelyről saját gazdasági szakértői tudják legjobban, hogy permanens csődjét csak a kapitalizmus támogatásával tudják úgyahogy elkendőzni; az a szocializmus, amelyben lassan tradícióvá válik, hogy a sztrájkolni akaró munkásokat tankokkal kergetik vissza a munkapadhoz. Ezen persze nem háborodunk fel, hiszen erkölcsi érzékünket is a félelem igazgatja. Ha bíróságilag nem is, erkölcsileg elítéljük a berlini rendőrt, aki gondosan kiagyalt taktikával végső kétségbeesésbe kergetve (a módszer pontos leírása Bernd Rabehl tollából százhetvenezer példányban jelent meg a *ro-ro-ro* zsebkönyv-sorozatban) elsütötte szolgálati fegyverét; megvetéssel sújtjuk a francia rendőrséget, amely gumibottal és könnygázbombákkal támadt a békésen gyújtogató diákokra; gyűlölettel tekintünk az amerikai nemzeti gárdára, mert visszalő. A keleti tankok?

* *A szerző 1971-ben, Németországban írta ezt a tanulmányát, amelynek egyik-másik problematikája természetesen elavult már, amely azonban összességében meghökkentően aktuális – amint nem kevésbé meglepő, hogy a szerző már akkor átlátta azokat a történelmi összefüggéseket, amelyek csak manapság kezdenek kézenfekvővé válni. Bár méltathatnánk ezt az írást politológiai vagy morális szempontból is, ökofilozófiai jelentősége miatt ebben a rovatban közöljük.*

Az más. Mert hiszen a különböző hitetések logikai ellentmondásaira sem vagyunk érzékenyek. Ha kell, elhisszük, hogy a szocializmus fölénye napnál világosabban ragyog; ugyanakkor azt is elhisszük, hogy németek, lengyelek, magyarok és csehek kizárólag bérkérdések miatt indultak harcba – puszta kézzel páncélosok ellen – Kelet-Berlin, Poznan, Budapest, Prága s legutóbb Gdańsk és Szczecin utcáin, a szocializmus múló hibáinak orvoslásáért áldozván életüket; ugyanakkor természetesnek tartjuk, hogy minden béremelésért sztrájkoló nyugati munkás vagy tanulmányi reformért tüntető diák a szocialista világforradalom büszkén öntudatos harcosa. És azt is szó nélkül tudomásul vesszük, hogy mindenki háborús uszító és imperialista ügynök, aki akárcsak észreveszi is az Európát kettészelő s ma is szinte naponta véres áldozatot követelő „műszaki határzárat”, amelyet vasfüggönynek nevezni ma már durva udvariatlanságnak számít; mert világos, hogy itt a békés szocialista tábor jogos önvédelméről van szó; hiszen amióta Washington megszüntette Észak-Vietnám bombázását, és megkezdte dél-vietnami haderejének leépítését, és létrehozta Közép-Keleten a fegyverszünetet, senki nem kételkedhetik többé az amerikai imperializmus sötét szándékaiban; csak megátalkodott neofasiszták csodálkozhatnak tehát azon, hogy a „műszaki határzárakat” nem az amerikai ügynökök, hanem a Nyugatra menekülő keleti polgárok vére festi pirosra. Különben is: Amerika nyíltan megvallja kétségeit a vietnámi háborúval kapcsolatban, hadbíróság elé állítja háborús bűnöseit; arról pedig soha nem hallott senki, hogy a Szovjetunióban hadbíróság elé állítottak volna valakit például a Budapesten páncélosokkal széttaposott gyermekek miatt. Kinek van tehát igaza? Nyilván annak, aki biztos a maga dolgában, eltántoríthatatlanul megy a maga útján, mert természetesen ezt is elhisszük annak, aki kellő gyakorisággal állítja magáról, s állítását megfelelő mennyiségű hadosztállyal, páncélossal és atombombával tudja alátámasztani.

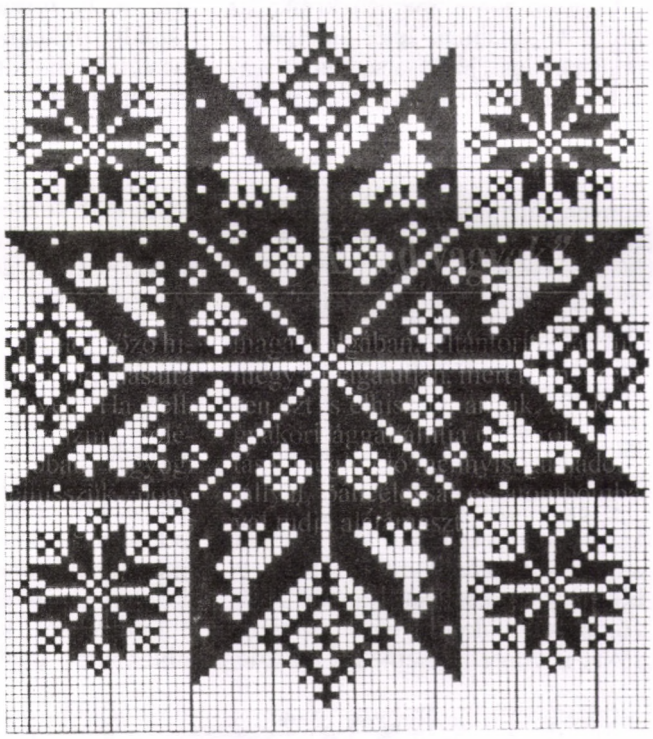

S ezen az alapon már nem vagyunk messze attól, hogy elhiggyük: a kérdés ma már nem úgy szól, hogy kapitalizmus vagy szocializmus, hanem úgy, hogy szocializmus vagy pusztulás. Legfeljebb azon lehet s szabad még vitatkozni, hogy a szocializmus melyik változatát részesítsük előnyben. Mert nyilván elhisszük – igen, még mi, akik Magyarországot 1956-ban hagytuk el –, még mi is elhisszük, hogy magyaroknak, lengyeleknek, cseheknek, oroszoknak és románoknak egyetlen gondjuk az „emberarcú szocializmus”, a „szocialista humanizmus”, az „emberszabású kommunizmus”!

Igen, mindezt elhisszük, csak azért, mert nem merjük, nem tudjuk, vagy nem akarjuk önmagunknak sem bevallani, hogy már régen nem erről, hanem sokkal többről van szó. Mert amennyire kétségtelen, hogy a világ minden kisebb-nagyobb mozgalmát, lázadását vagy forradalmát meglovagolják a marxi-lenini világforradalom rég csontvázzá vedlett ideológiájának még mindig babonás megátalkodottsággal hívő boncai, vagy rég hitetlen rablólovagjai, annyira egyértelmű az is, hogy a felnövekvő új nemzedékeket nem elégítik, nem elégíthetik ki a ma alternatívái, bármilyen erővel szuggerálják is azokat Keleten és Nyugaton. Mert amennyire hat az idegekben a huszonöt év előtti világégés sokkja, annyira hat az elmékben az abszolút racionális félelem a huszonegyedik századtól, bár ez a hatás egyelőre még csak abban mutatkozik, hogy aktuálisnak látszó álproblémákba menekülve megpróbáljuk önmagunk előtt is eltagadni az igazi problémákat, amelyek végkövetkeztetésben arra a kérdésre egyszerűsíthetők le, hogy *a Föld túlnépesedését* egy, még a keresztényi felebaráti szeretet fogalmát is meghaladó emberi szolidaritás intézményesítésével, vagy pedig egy minden eddigi képzeletet meghaladó mészárszékkel akarjuk-e megoldani.

Akár tetszik, akár nem, akár bevalljuk, akár nem: *ez* a hetvenes évek kérdése, nem más. S amennyire nincs erre a kérdésre pillanatnyilag válasz, annyira biztos az is, hogy nem jutunk közelebb a megoldáshoz, ha a kapitalizmus és a szocializmus előnyeiről és hátrányairól vitatkozunk, miközben azon kellene lázasan gondolkodnunk, hogy hogyan biztosítsuk az ezredfordulón legalább az emberiség egy jelentős részének a napi ezer kalória táplálékot és a mérgezetlen ivóvizet. Kapitalizmus, vagy szocializmus? Nevetséges kérdés, amikor arról van szó, hogy megéri-e az emberiség egésze a huszonegyedik századot! E szemfényvesztő vita az a homok, amelyikben a minden oldali struccok a modernség látszatának megőrzésével elrejthetik fejüket a keserű igazságok elől. Mert a kapitalizmusról sok mindent lehet mondani – jót és rosszat –, csak azt nem, hogy jelenlegi, hanyatló formájában képes lenne a jövő már most jelentkező problémáinak megoldására; a szocializmussal kapcsolatban pedig csak az bizonyos, hogy tehetetlen olyan problémákkal szemben is, amelyeket a kapitalizmus már régen megoldott.

S ez teszi érthetővé az emberiség mai ideglázát, valamint a kollektív felelősséget erősebben hangsúlyozó szocialista elméletek sikerét is az egyéni sikert – ami nem egyenlő az egyéni teljesítménnyel – még ma is alapkőnek tekintő polgári-kapitalista életszemlélettel szemben. De azt már ismét a félelemtől elhomályosí-

tott látás számlájára kell írnunk, hogy nem vesszük észre: a szocialista elméletek világszerte éppen annak az elemnek köszönhetik sikereiket, amelyet a „hivatalos" szocializmus nyíltan és egyértelműen elutasít: annak az ideológiától és osztálytartalomtól mentes, tiszta és általános, de korántsem elvont emberi szolidaritásnak, amely egy, az istenfiúságban hinni már nem tudó világ utolsó reménysugara, amelyről magyar, lengyel, cseh és orosz írók vallanak megrázó erejű s immár agyon nem hallgatható művekben.

Ezek a kérdések egyébként a politikában nem, vagy csak alig játszanak szerepet. A politikát, úgy látszik, túlnyomó részben struccok irányítják, fejüket anakronisztikus ideológiai viták homokjába rejtve. A többség hallgat, félelemből, közömbösségből, tudatlanságból, vagy csak azért, mert úgy hiszi: úgysem tehet semmit; pedig ez a hallgató többség az egyetlen hatalom, amely fordíthatnia egyet a világon, anélkül hogy lángba borítaná. Az ifjúság pedig a „harmadik világ" nemzeti felkelései, vagy szociális – s minden ellenkező híreszteléssel szemben korántsem mindig szocialista – forrongásai felé tekint romantikus nosztalgiával, nem érzékelvén, hogy ő maga már egy másik, a történelmi fejlődés magasabb fokát jelző forradalomnak, az emberiség immár kérlelhetetlen gazdasági és politikai szükségszerűséget jelentő erkölcsi megújulásának hordozója.

Csekély a valószínűsége annak, hogy az előttünk fekvő évtized nem hordozza tarsolyában a világ sorsának döntő változását. Sorsunk azonban nem az elöregedett kapitalizmus és a torzónak született szocializmus küzdelmén vagy békés együttélésén, illetve együtthaldoklásán fordul meg, nem is azon, hogy ki kanyarít le nagyobb darabot a Holdból, s még csak azon sem, hogy kinek van több atombombája; hanem azon, hogy meghozza-e ez az évtized mindenki számára egyértelműen azt a felismerést, hogy valamennyien személyesen felelősek vagyunk mindenért, ami történik e Földön – s azért is, ami nem történik, de történnie kellene –, s hogy senki a világon meg nem szabadíthat, de meg sem foszthat bennünket e felelősségtől.

A halálos veszéllyel szemben az egyes ember vagy hisztériás majommá válik, siettetvén ezzel a katasztrófát, vagy felülemelkedik önmagán, s minden erejét összeszedve, teljes tudatossággal megpróbálja a lehetetlent is. Még akkor is, ha az teljesen reménytelennek s értelmetlennek látszik, és nem nyújt mást, csak azt a tudatot, hogy az utolsó pillanatig meg tudtuk őrizni emberi méltóságunkat.

És ezért jogos minden kritika az olyan társadalmak felé, amelyek – mint a nyugati jóléti társadalmak – az üzleti gondolkodás és a toleráns szabadságfogalom jegyében nem képesek az egyes embernek lehetőséget nyújtani arra, hogy felismerje és tevékenyen vállalja ezt a globális felelősséget; s ezért jogtalan, sőt erkölcstelen és végzetes minden szemlehunyás és alkudozás olyan társadalmi rendszerekkel szemben, amelyek – mint a diktatúrával, úgy látszik, elválaszthatatlanul összenőtt szocializmus – megtagadják az egyéntől e felelősségvállalásnak nemcsak lehetőségét, hanem jogát is.

Ezek a felismerések új törvényeket követelnek; olyan törvényeket, amelyek nemcsak a felelőtlenségből okozott károkat, hanem a közömbösségből elkövetett mulasztásokat is büntetik, nemcsak a közle-

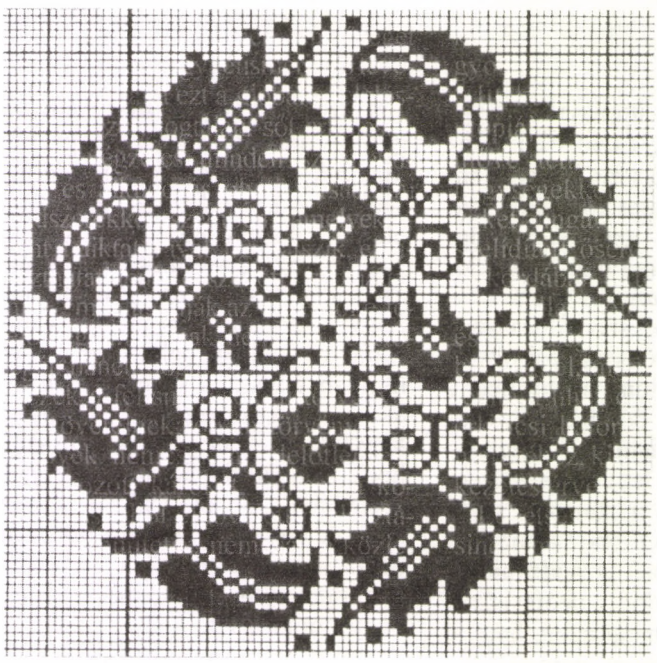

kedésben, ahol ez már gyakorlat, hanem az élet minden területén, még a nemzetközi politikában is. S ettől elválaszthatatlan a hangos és egyértelmű tiltakozás az erőszak, az embertelenség, a terror, a politikai, gazdasági vagy nemzeti elnyomás minden formájával szemben, mindenféle önáltatástól és ideológiai elvakultságtól mentesen. S ehhez mindenekelőtt le kell számolnunk az álproblémákkal. Meg kell látnunk s meg kell láttatnunk – bármennyire nem divatos, sőt talán már veszélyes is ennek kimondása –, hogy a ma napi politikájának alapfeszültségét sem két különböző társadalmi és gazdasági rend szembenállása okozza, hanem az, hogy egy mély történelmi gyökerekből táplálkozó nemzeti imperializmus a proletár-világforradalom köntösébe bújtatott hatalmi érdekei szolgálatában lelkiismeretlenül és brutálisan kihasználja az idegeinkben élő, nagyon is reális és indokolt rettegést.

Itt kell kezdenünk. Mert a jövő utópiája, a kertváros-planéta, művé tett sivatagokkal, legyalult hegységekkel, nemesített algamezőket ringató tengerekkel, parkká szelídített őserdőkkel, megfékezett és kordában tartott technikával, önként vállalt kolostori fegyelem okos és egészséges aszkézisében élő emberiséggel, ma már megvalósítható lenne. Ehhez csak egy hiányzik: az erkölcsi bátorság az igazság felismeréséhez, kimondásához és következetes érvényesítéséhez.

Lehetséges, hogy e bátorságnak sincs már gyakorlati jelentősége. Valószínű, hogy hordozói a lezúduló katasztrófa pillanatában csak azzal a nem megnyugtató, de azért jóleső tudattal lesznek gazdagabbak, hogy az utolsó pillanatig megőrizték emberi méltóságukat, hogy nem hisztériás majomként, hanem emelt homlokú emberként halnak meg. De az is lehet, hogy ez a bátorság megmenti a világot. A reménység persze nagyon csekély. De aki bátor, az hisz remény nélkül is.

Ez a nem értelmetlen, hanem értelmen túli bátorság az első: a tűz csiholója, márciusok és októberek bátorsága, új utak megnyitója. Erre az első és végső bátorságra van szüksége a Földnek; mert csak annak adatik meg a kezdés lehetősége, aki kész szembenézni a véggel; s csak a halálos, remény nélkül is hívő bátorság nyerheti meg – talán – az életet.

Andreas Weber

A tigris tekintete

Az állatvédelem önvédelem

2006 decemberében biológusok nemzetközi csapata két kutatóhajón ereszkedett lefelé Kína legmocskosabb folyóján. Monszunesők korbácsolták heteken át a Jangce zavaros vizét, miközben a tudósok a mélységet tapogatták le ultrahangos készülékeikkel, és a hullámok fölött kémlelődtek távcsöveikkel.

Életjelet kerestek, egyetlen életjelet. A végén, a sokmilliós metropoliszban, Sanghajban kialudt a reményük. A kutatók már nem találták a Föld legritkább emlősállatát. Kétségbeesetten vallották be: a kínai folyami delfin, a *baji* 2006. december 13-i határnappal kipusztult. A bajié nem egyedi eset. Az ökológusok úgy vélik, hogy elindult bizonyos fajok végleges kihalásának hulláma, amitől több mint négy évtizede óvnak. Bizonyos állatfajokból már akkoriban is csak kevés példány létezett. Most azonban, az éghajlati fordulat hatására, ez a folyamat felgyorsult. Sok faj tagjait szinte az ujjainkon tudjuk megszámolni. Éppen Noé bárkájának törzsállományától veszünk búcsút: a tigristől, az orángutántól, a berkek békáitól – olyan lényektől, amelyek éppoly mozdíthatatlanul hozzátartoztak a világ leltárához, mint az égen a hold, vagy a levegő, amelyet belélegzünk. A képeskönyvek állatai távozóban vannak.

Az emberiség keveset tesz e kipusztítás ellen, a zsugorodás mégis szomorúsággal és fájdalommal tölti el még azokat is, akik tétlenül szemlélik. Sokan érzik úgy, hogy elvesznek tőlük valamit, és hogy ez a veszteség szegényebbé teszi a lelküket – mintha a többi lény valami titokzatos, eleven táplálék lenne. De hát mi köti az embert az állatokhoz? Milyen életet ajándékoz az embernek az állatok jelenléte? Mit semmisítünk meg *önmagunkban*, amikor elpusztítjuk a természetet? Lehetséges, hogy ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása ma létfontosságú bolygónkra nézve.

A biológusok és a filozófusok sokáig hallgattak az ilyen témákkal kapcsolatban. Csak az utóbbi évtizedekben kezdik felfogni, milyen szoros kapcsolat fűz minket a többi lényhez. A génkutatók és a neurológusok ma megállapítják: az érzelmek nem illúziók, hanem olyan fizikai erőt jelentenek, amely minden élőlényt mozgat. Már a sejtek is értékeket és érzeteket követnek. Ha azonban nincsenek körülöttünk élőlények, akkor saját érzelmeink is szükségképpen megnyomorodnak.

*

A kogníciókutatók csak lassan kezdik felfogni ennek a tükörkapcsolatnak az alapjait. Megértik, hogy érzékelésünk milyen nagy mértékben feltételezi minden tekintetben a kölcsönösséget – a nyelv megtanulásától az öntudat kialakulásáig. Egyre kényszerítőbbekké válnak annak bizonyítékai, hogy nem csupán anyagi szempontból élünk szimbiózisban a többi lénnyel, hanem érzelmileg is. Magyarán: ahhoz, hogy gondolkodhassunk, éppúgy szükségünk van az állatokra, mint a tiszta vízre ahhoz, hogy ihassunk.

A többi lényhez fűződő, hálószerű kapcsolódásunkat illető számos forradalmi belátást *Andrew Meltzhoff* és *Kenneth Moore* kogníciópszichológusoknak köszönhetjük. Ők kimutatták: A csecsemők születésüktől kezdve rá vannak utalva egy olyan partnerre, akinek érzései vannak, és mimikával és gesztusokkal ki is fejezi érzelmeit. Ellenkező esetben a kisbaba egyáltalán nem értené meg, hogy ő maga is ilyen lény, hiszen csak „belülről” képes megtapasztalni önmagát, és nem képes önmagát mint egészet kívülről látni. Anyja vagy apja eleven arca nélkül elsatnyulna. A gyereknek először másokon kell megtanulnia a maga belső világa, illetve az élet gesztusai és mozdulatai közötti összefüggést.

Ezt a felismerést tágítani lehet: Mi úgy állunk szemben a többi teremtménnyel, mintha gyerekek lennénk – hiszen állatok *vagyunk*. Ezért legbensőbb lényünkhöz az is hozzátartozik, amit más állatok képesek megmutatni nekünk. Ők olyanok, mint mi – és mégis egészen mások. A velük való kapcsolatban sok mindent megtanulhatunk, ahogyan az újszülött tanul az édesanyjától, aki szintén hasonlít hozzá, de mégis különbözik tőle.

A ragadozókkal kapcsolatos számtalan történet és mítosz – amelyek mélyen visszanyúlnak az emberiség előtörténetébe – ennek a tanulásnak a szolgálatában állt. Az emberek korábban nem imádták naivan az állatokat, hanem azonosultak velük. Mert leginkább tiszteletet parancsoló tulajdonságaink vannak elrejtve az állatokban: a delfin makulátlan eleganciája, az oroszlán fensége, a bivaly ereje, a róka ravaszsága, a bagoly messzelátása. Mindezek természetesen nem bizonyos fajok lelki tulajdonságai, hanem az élet gesztusai: saját lehetőségeink olyan vonatkozásai, amelyeket tökéletes formában csak az állatokban ismerhetünk fel.

Más élőlények ily módon „külsővé vált psziché”-ként jelennek meg, olyan érzelmekként, amelyek szemünk előtt élik saját életüket; azt jelentik, amit „bensőségként” ismerünk magunkban, de kívül, testként léteznek: a bensőség bennük ölt alakot.

Paul Shepard amerikai humánökológus megállapította, hogy az előember életmódja milyen nagy mértékben közeledett a ragadozók szokásaihoz, miután elődeink elhagyták az őserdőket, és vadászként kezdtek élni a nagy sztyeppéken. Ökológiai szempontból félúton vagyunk a majmok és a húsevők között – a macskák, de a kutyák között is. A korai emberek falkákban vadásztak, mint a farkasok, és azokhoz hasonlóan alakították ki a monogámiát – és a farkasokat tették meg legfontosabb társaikká. A ragadozók tulajdonságai a mi fajunk tulajdonságai is. Éppoly kevéssé egyszerűen hajíthatjuk ki őket, mint ahogy nem dönthetünk úgy, hogy nem veszünk levegőt a tüdőnkkel, és nem járunk két lábon. A vad teremtmények mélységes tekintetében saját magunkat látjuk – a messzi múltban.

Az állatok eltűnése ezért nem csupán külső veszteség számunkra, ellenkezőleg: tőlük búcsút véve egyúttal sokféle érzelemtől is elbúcsúzunk, s így attól a szabadságtól is, hogy önmagunk legyünk. Ha azonban az ilyen érzelmek eleven megtestesülései odavesznek, akkor valami megsüketül bennünk – hasonlóan azokhoz a fiatalokhoz, akik olyan erőszakos körülmények között nőnek fel, hogy egyszercsak képtelenek többé átérezni a közelség bizonyos formáit, mivel az érzékeny növekedési szakaszban nem jöhettek létre az ahhoz szükséges idegsejt-kapcsolódások.

*

Minden lelki jelenségnek megvan a testi megfelelője. Lelkünkben számos szál köt minket a természethez – de ez az összeköttetés, ez a „sziámi összekapcsolódás” ma sem imaginárius: Nem csupán az archaikus törzsek rituáléiban, romantikus költők verseiben és „zöld” teoretikusok világképeiben megy végbe, hanem éppolyan reális, mint a levegő, amelyet belélegzünk.

Ez annak megértését is jelenti, hogy ezen a bolygón nincs „belül” és „kívül”, nincsenek olyan rendszerek, amelyek kizárólag az ember számára lennének érvényben, s a halak és madarak, a galambok és a tigrisek számára nem.

Éppily kevéssé létezik a szellem elszigetelt birodalma, ahol az embernek szép ideáljai lehetnének, és korlátlanul vitatkozhatna azon, közülük melyik a jobb. Minden filozófia lélegző testekre veti árnyékát. Minden fantáziának megvan a maga anyagi oldala, minden önmagunkról alkotott kép megérleli a maga következményeit a test számára – teremtménytársaink sebezhető teste számára, de saját testünk számára is.

Fel kell ismernünk ezt a kettős összeköttetést, ha azt akarjuk, hogy a természetnek esélye legyen a megmaradásra. Az állatok megtaníthatnak minket arra, hogy az az összetett érzésvilág, ami a lélek, de ami test is akar lenni, amelyben belső és külső elegyedik: saját énem, a társam énje és idegen személyiségek milliárdjai, nos, ez nem valami radikálisan új és félelmetesen bonyolult dolog. Ellenkezőleg. Ennek az érzésnek – amely egyúttal meghatározott cselekvési gyakorlatot követel, tudniillik a létezéssel szembeni nagylelkűséget – régi neve van: szeretetnek hívják. A szeretet az egyetlen olyan elgondolható viszony, amelyben az egoizmus és az altruizmus egyensúlyba kerül, mivel az egyik csak a másik által lehetséges. Aki szeretünk, annak azt kívánjuk, hogy éljen, függetlenül attól, hogy hol tartózkodik, s hogy viszontlátjuk-e valaha, vagy soha. Az iránta való szeretet tesz minket nagyobbá, erősít meg minket, és teszi lehetővé, hogy egyáltalán önmagunk legyünk. Csak ennek a szeretetnek a lehetősége tesz minket emberivé – összefüggésben az élőlények világával, ahonnan jövünk, egy fajként a sok közül. Ha továbbra is az állatok ellen döntünk, akkor ez olyan szűkkeblűségről tesz bizonyságot, amely saját jövőnket illetően sem ad okot bizakodásra.

*

Sok minden szól a mellett, hogy az érzések korlátozott szabadságfoka hamarosan a szabadság valóságos elvesztését hozhatja magával. Sokan félnek attól, hogy az ökológiai korszak végét harangozza be az olyan, a *Monsantó*-hoz hasonló nemzetek feletti konszernek lopakodó hatalomátvétele, amelyek semmilyen demokratikus vívmányt nem kívánnak tekintetbe venni, valamint az olyan kapitalista diktatúrák – mint például Kína –, amelyek a környezeti és az emberi jogokat egyaránt semmibe veszik, és mifelénk is egyre inkább kikényszerítik, hogy búcsút mondjunk azoknak.

A szibériai tigris és a Jangce-delfin ezért nem egyedül hal meg. Már most velük halunk mi is. Mert sosem csupán a többiekről van szó. Már régóta az egészről van szó – és így rólunk is. *William Beebe* amerikai természetkutató és kalandor már évtizedekkel ezelőtt megértette ezt, amikor megállapította: „Egy műalkotás szépségét és lelkét újból meg lehet tervezni, ha első anyagi kifejeződését elpusztították is; egy eltűnt harmónia képes ismét inspirálni a zeneszerzőt; ha azonban egy élő faj utolsó egyede nem lélegzik többé, akkor új égnek és új földnek kell megjelennie, mielőtt valami hasonló ismét létrejöhetne."

Forrás: Publik-Forum, 2007/5

„Az állatok nevet adnak érzelmeinknek"

Interjú *Andreas Weber* biológussal

Ön azt írja: „Amikor búcsút mondunk a (kihaló) állatoknak, akkor egyúttal elbúcsúzunk annak lehetőségétől is, hogy érzelmeink legyenek." De ténylegesen szükségünk van-e a szibériai tigrisre mint az erő tükörképére, és nem lenne-e elégséges ehhez a rég kihalt Tyrannosaurus Rex is?

Az állatok mintegy a lélek erőforrásai. És nagy különbség van a között, hogy egy olyan állatra gondolunk-e, amely régi korokban élt, vagy pedig egy valóságosan létező állatra. Az eleven állat itt van – de rejtve és megfoghatatlanul. Ahogyan a tudattalanunk.

Nem teszi Ön eszközökké az állatokat az ember szolgálatában? Csak azért kell védeni a delfint, mivel az embernek szüksége van rá érzelemvilága kibontakoztatásához?

Nem, hiszen az ember nem a bioszférától elszigetelten létezik. Azért van szükségünk az állatokra, mert nélkülük nem vagyunk életképesek – már testi értelemben sem. De azért is szükségünk van a delfinre, mivel van bennünk valami a delfinből.

Az Ön elképzelése alapvetően emberközpontú: Az állatok értékét az adja, hogy valamilyen szerepük van az ember életében.

Amikor „ember"-t mondok, már hozzágondolom azokat a lényeket is, amelyek alkotják. Az én szemléletem életközpontú. A középpontban az élet áll. Nem kerülhetjük el a paradoxont: a saját szemünkkel nézzük a világot, de a tigris szemével is.

Ön azt írja: „A gondolkodáshoz éppúgy szükségünk van az állatokra, mint a tiszta vízre az iváshoz." Konkrétan: Miért van szüksége a kétéves kisfiamnak a szibériai tigrisre?

A tigrisben olyasmit látunk, amit ebben a tiszta formában nem birtokolunk: erőt, fenséget, fölényt. De ismert dolgokat is: a tigris alszik, pislog, ásít – akárcsak mi. Ezért a tigrissel kapcsolatban olyan tapasztalatokra tehetünk szert, amelyek meghaladnak minket, és éppen ezáltal mutatnak rá a lényegünkre. Ezért vonzzák az állatok mágnesként a gyerekeket: saját lehetőségeiket ismerik fel bennük szimbolikusan. Egy olyan világban azonban, amelyben már csak ember által készített dolgok lennének, elveszíthetnénk ezt a viszonyulást saját emberségünkhöz.

Cikkében Ön mindenekelőtt a nagy, erőteljes állatokra hivatkozik, de nem hivatkozik ugyanígy az éppoly fenyegetett patkós orrú denevérre vagy a vörös hasú unkára. Nem vált Ön a férfias erő esztétikájának rabjává?

A ragadozók azért bűvölnek el minket, mivel ökológiai szempontból mi ragadozók is vagyunk. A jelentéktelen vagy a csúnya állatokkal nehezebb a helyzet – de minden lényben, legyen az mégoly ismeretlen is, saját lelkünk lehetséges mélysége rejtőzik. Ezt nehezebb megfogalmazni és átadni, de könyvemben megkíséreltem (*Alles fühlt. Mensch, Natur und die Revolution der Lebenswissenschaften [Minden érez. Az ember, a természet és az élettudományok forradalma], Berlin-Verlag, 2007*).

Ön a delfin eleganciájáról, az oroszlán fenségéről, a róka ravaszságáról beszél: Nem tiszta kivetítés-e mindez?

Talán az. De ez voltaképp nem olyan fontos. Egy-egy lény játszhat számunkra olyan szerepet, amilyen szerepe objektíve nincs az ökológiai rendszerben. És persze nem is arra gondolok, hogy a vadonban csupa emberi karikatúrával találkozunk, hanem arra, hogy az állatok segítségével nevet adhatunk az érzelmeinknek. Nem magunkat pillantjuk meg a természetben, hanem a természetet magunkban. Mert hogyan is kezeljük rendszerint az állatokat „objektíve"? Nyersanyagként. Akkor már inkább kedvemre való némi emberszerű ábrázolás, ha az az élet iránti mély tiszteletünket szolgálja.

Barbara Tambour

Forrás: Publik-Forum, 2007/5

Állatvédelem – és a teremtés iránti felelősség

Interjú *Hans-Heinrich Fiedler* állatorvossal

„Mindaz, amit az ember elkövet az állatok ellen, visszahullik az emberre." *(Püthagorasz)*

Ön nemcsak állatorvosként, hanem keresztényként is bírálja a tömeges állattartást. A kereszténység azt állítja, hogy az ember Isten képmására teremtetett, és az a dolga, hogy uralma alá hajtsa a földet. Az Ön szemében az állatok nem tartoznak bele ebbe?

A Bibliára és annak teremtéstörténeteire hivatkozom. Isten jónak találta a teremtést, és megáldotta. Odaállította az embert, hogy uralkodjék az állatokon, és használja őket. Ugyanakkor a második teremtéstörténet egyértelműen meghatározza ezt az uralkodást, mégpedig a teremtés megőrzéseként. A keresztény egyházak az utóbbi száz évben ismételten erősen kiemelték nyilatkozataikban, hogy az állatok nem tárgyak, amelyeket tetszőlegesen ki lehetne használni, hanem önálló értékük van, amellyel Isten ruházta fel őket a teremtés révén. Hiányolom azonban, hogy az egyházak nem ültetik át a gyakorlatba az általuk magasztalt „társteremtményiséget". Nem elég emlékiratokat fogalmazni: ezeknek nincs nagy hatásuk, mivel alig jutnak el az egyházon kívülre.

Min kellene változtatniuk az egyházaknak és az egyházközségeknek?

Az egyházi oktatási intézményekben, óvodákban, hittanórákon, valamint az istentiszteleteken legalább évente egyszer beszélni kellene az állatvédelemről; például az október 4-i állatvédelmi világnapon – annak érdekében, hogy a hívőkben tudatossá váljék: az állatok társaink a teremtett világban. Az egyházaknak és az egyes egyházközségeknek rá kellene szánniuk magukat arra, hogy konkrét javaslatokat tegyenek, például hogy az emberek kevesebb húst fogyasszanak, és csak olyan állatok húsát, amelyeket fajuknak megfelelően tartottak.

Mit tehet az egyes ember?

Tájékozódhat. Ne forduljon el rögtön undorral, ha az ipari állatkínzásról esik szó, hanem vegye észre, fogja fel ezt a rengeteg kínt! Aztán belátásának megfelelően cselekedjék, és valóban nyissa ki a száját az állatokkal való visszaélés ellen! Amikor tojást vagy húst vásárol, ügyeljen azok eredetére is, ne csak az árra! Legyen tudatában annak a hatalomnak, amellyel mint fogyasztó rendelkezik! Vásárlási gyakorlatával mindenki hozzájárulhat ahhoz, hogy növekedjék a fajnak megfelelő tartásból származó húsok piaca. Óvakodni csak attól kell, hogy emberi vonásokkal ruházzuk fel az állatokat – hiszen azok mások, mint az emberek, akár szükségleteiket, akár érzelmi megnyilvánulásaikat tekintjük.

Ami, ugye, nem jelenti azt, hogy az állatok nem éreznek fájdalmat?

Nem. Az állatok éppúgy éreznek fájdalmat, mint az ember – ez tudományosan kétségtelen. A fájdalomérzékelés szerepe a figyelmeztetés, és minden magasabb rendű állattal vele születik, akár madarakról van szó – amelyek közé házi szárnyasaink is tartoznak –, akár emlősökről, szarvasmarháról, disznóról, juhról vagy kecskéről. Persze az állatok nem kiáltanak jajt, ha fájdalmat éreznek. Közmondásos a bárányok csendes tűrése, de ugyanez érvényes szárnyasainkra, tehát a tyúkokra, kacsákra, pulykákra és libákra is. Ezek nemegyszer zavart viselkedésükkel fejezik ki a fájdalmat és a szenvedést. A tyúknak például vele született ösztöne, hogy csőrével csipeget. Ha nem tudja kiélni ezt az ösztönét, akkor történik meg az, hogy a tyúkok kölcsönösen csipdesik egymást, kitépik egymást tollát, és akár halálosan is megsebesítik egymást.

Mit tesznek az óriási tyúküzemek tulajdonosai, hogy ez ne történjen meg?

Ahelyett, hogy fajuknak megfelelően tartanák, visszanyesik őket. Például levágnak a tyúkok, kacsák, pulykák csőréből. Ez erős, hosszan tartó fájdalmat okoz nekik. Noha az állatvédelmi törvény előírja, hogy a csőr visszavágásakor érzéstelenítést kell alkalmazni, de ezt jogi trükkökkel kikerülik. Más beavatkozások megengedettek érzéstelenítés nélkül is, például fiatal sertések és marhák ivartalanítása vagy sertések és juhok farkának levágása.

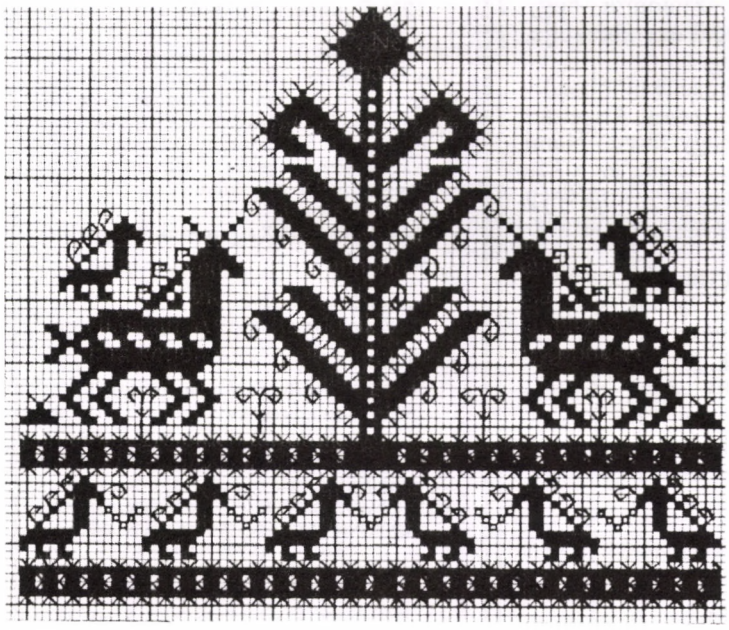

A csőr nem szaruból van-e, s nem érzéketlen-e, akárcsak a körmeink?

Ellenkezőleg. A csőr csúcsának a madaraknál az a feladata, ami nálunk az ujjhegynek, vagyis a tapintás, az érzékelés, a megragadás. Rendkívül érzékeny, sok-sok ideggel ellátott szervről van szó. Arra szolgál, hogy a madarak táplálékot vegyenek fel, ápolják a tollazatukat, csipegetéssel felderítsék a környezetüket, és felneveljék kicsinyeiket. Sokszor égetéssel teszik tönkre a csőr szövetét. Abból kell kiindulnunk, hogy ez igen erős akut fájdalmat okoz az állatnak. Később is fájdalmai lesznek, mert a „csőrmaradékot" kénytelen továbbra is használni a fajának megfelelő viselkedésre.

Gunhild Seyfert

Forrás: Publik-Forum, 2007/16

TARTALOM

Tanulmány

Farkas József: Jézus embertana 2–5

Meditáció

Király Ignácz: Ilyen az ember? 5

Merza József: Wonderful life 6–8

Karl Barth: Életszabályok idősebbeknek – arról, hogyan viszonyuljanak a fiatalabbakhoz 8

Vörös Éva: Szeretetsirató 21

Aktuális

Thomas Seiterich: „A forrásra irányuljon tekintetünk!" (Interjú *Alois testvérrel)* 9–10

„A szellem újjáéledése még várat magára" (Interjú Gandhi unokájával) 10–11

Nagy Sarolta: Úgynök-kérdés 2008-ban 12–14

Könyvismertetés

Hegyi Béla: Éhe a szeretetnek 15–16

Gyerekeknek Moha-mese

Csiripiszli neveli kisöccsét 17–18

Világegyház

Thomas Seiterich: Viharos növekedés (Interjú *Maria Ko Ha Fong* kínai teológusnővel) 19

Michael Link: A kínai egyház reményének hordozója: *Joseph Zen* bíboros .. 20

Elmélkedések

Vasárnapi szentírási elmélkedések 22–25

Környezetvédelem

Tunyogi Csapó Gábor: Forradalom a félelem ellen 26–28

Andreas Weber: A tigris tekintete 29–30

Barbara Tambour: „Az állatok nevet adnak érzelmeinknek" (Interjú *Andreas Weber* biológussal) 30

Gunhild Seyfert: Állatvédelem – és a teremtés iránti felelősség (Interjú *Hans-Heinrich Fiedler* állatorvossal) 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Henri J. M. Nouwen: A tékozló fiú hazatérése

...Gyakorta megkérdezem a barátaimat, mi az első benyomásuk Rembrandt Tékozló fiújáról. Egyöntetűen a bölcs öregemberre mutatnak, aki megbocsát fiának: a jóindulatú pátriárka. Minél tovább néztem a „pátriárkát", annál világosabbá vált számomra, hogy Rembrandt szándéka teljesen eltért attól, hogy Istent úgy ábrázolja, mint aki a bölcs, öreg családfő szerepében tetszeleg.

Minden a kezekkel kezdődött. A két kéz meglehetősen különböző.

Az apa bal keze, mellyel a fiú vállát érinti, erős és izmos. A széttárt ujjak befedik a tékozló fiú vállának és hátának nagy részét. Némi nyomást is érzek, különösen a hüvelykujjnál. Úgy tűnik, ez a kéz nemcsak érint, hanem erejével meg is tart. Van ugyan gyengédség abban, ahogyan az apa bal keze megérinti a fiút, de ezzel együtt biztos fogás is járul hozzá.

Mennyire más az apa jobb keze! Ez a kéz nem tart vagy fog, ez a kéz kifinomult, lágy és nagyon gyengéd. Az ujjak közel vannak egymáshoz, és eleganciát sugároznak. A kéz gyengéden nyugszik a fiú vállán. Simogatni, vigaszt nyújtani és megnyugtatni vágyik. Ez anyai kéz.

Amint felfedeztem az apa két keze közötti különbséget, új jelentésvilág tárult fel előttem. Az apa nem egyszerűen egy nagy pátriárka – hanem apa és anya is egyben. Egy férfias és egy nőies kézzel érinti meg fiát. Az apa megtart, az anya simogat. Az egyik megerősítést ad, a másik vigasztal...

(Előző számunkban többszörösen is foglalkoztunk a tékozló fiú példabeszédével. Csak a megjelenés után kerültek kezünkbe a fenti sorok, de közlésük talán még most sem késő. – A szerk.)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX/5. (111.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály, a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2008-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX. évf. 6. szám
2008. december
225,– Ft

A születés teológiája

Interjú a házassági válságról

Teljesül-e az Atya akarata?

Magyar misszionárius Argentínában

Gazdagító elszegényedés

Egy biciklitúra élményei

Moha-mese

Megemlékezések:
Balás László
Benyhe Jánosné
Polcz Alaine

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Új adventet, vagy mást akartok...?

Az ember, miután telezabálta magát a jó és rossz tudásának fájáról, csuklani kezdett, meg öklendezni, és kezdte érezni magában az isteni erőt, amellyel képes akár új világot teremteni is. Új világot, amelyben többé nincs szüksége Istenre, mert ő egymagában képes világok sorsát eldönteni. Isteni tudása és mindenre-képessége birtokában meghatározta, hogyan fog elbánni a világgal, természetesen elsősorban azokkal, akik másképpen gondolkoznak. Azokkal, akik neki, a másodistennek nem engedelmeskednek. Az első Isten kétségeket támasztott volna ugyan az igazság győzelmével szemben a szeretet és szolgálat csendességével, az ember azonban felütötte a Bibliát, és *Isten* szemére olvasta a kénköves pusztulást, a vízözönt és az örök kárhozatot, és Isten erre már nem tudott mit lépni, csak csendesen, észrevétlenül megszületett Betlehemben, úgy, hogy aztán 30 évig lehetőleg senki se tudjon róla, még szülei: József és Mária se...

Nem is lett volna komoly baj. Jézus leélte volna az életét csendesen, szolgaként, az embertől tanulva engedelmességet és szeretetet, csakhogy mindentudásának és mindenre-képességének birtokában az ember meg akarta mondani Istennek, hogy milyen legyen, mikor jöjjön el, és kiken milyen ítéletet tartson, kiknek milyen mennyországot, kiknek milyen poklot nyisson, és ezt már Isten sem bírta ki. Inkább odaadta messiását a jászolba, Fiát küldte a pokolba, hogy az ember végre elgondolkozzon, mit is akar kezdeni önmagával és Istennel.

Mindketten döntöttek: Isten is, és az ember is. Isten akasztófára juttatta önmagát, az ember pedig dicsőséges ünnepet ült fölötte. Aztán, hogy vigaszt nyújtson az elkeseredett Istennek, megígérte neki, hogy ítéletet tarthat Ő is, majd egyszer, ha eljön annak az ember által megengedett ideje. Ha előbb nem, majd a világ végén.

Istent azonban mindez nem tudta megvigasztalni, így változatlanul kitartott amellett, hogy Betlehem az igazi, a szolgálat, az életodaadás az igazi, és az ítélkezés, a részleges vagy végítélet a hamis. Istent nem lehetett meggyőzni arról, hogy pusztítson, hogy eltaposson, hogy megsemmisítsen, hogy poklot teremtsen, még akkor sem, ha az ember soha sem tudott ebbe belenyugodni. Ő valóságosan akarta megmenteni az embert, és nem kívülről, látszat szerint – végítélkezés és pokolteremtés által – akarta ráerőszakolni magát az emberre.

Az advent a júdeai Betlehemben kezdődik, és életünk szeretetre, mások különbözőségének elfogadására, megrendítő tiszteletére épült *betlehemében* születik újra és újra. Ilyen adventet kell várnunk és vállalnunk, mert nincs más advent, csak a betlehemi.

Sulyok Gábor

Elengedte...

Karácsonyi elmélkedés

Mennyei Atyánk végtelen szeretete abban mutatkozott meg, hogy fiát, Jézust elküldte, elengedte hozzánk a Földre. Ebből az atyai szeretetből kell nagyon sokat tanulnunk.

A gyűjtést ismerjük, az adást, az osztozást tanulni kell. A ragaszkodás könnyen kialakul, az elengedés már jóval több erőfeszítést igényel. A harciasságra, az erőszakra azonnal készek vagyunk, a szelídséget, a békességteremtést hosszú ideig kell tanulni, gyakorolni. Hatalmi pozíciókat betölteni, erre készen állunk, a szolgálat életformája jóval nehezebb, rögösebb. A kritizálásra rááll a nyelvünk, a dicséretre már kevésbé. A könnyű utat gondolkodás nélkül választjuk, a nehezebb ellenállás irányába jóval ritkábban megyünk.

Mennyei Atyánk csodálatos példát mutatott az elengedésre. Tudta, hogy saját Fiát farkasok közé küldi bárányként. Azt gondolta, „a fiamat csak becsülni fogják... Hátha..." (Mt 21,37).

Nem így történt. Nem becsültük a Fiút. Ahogy nem becsüljük a köztünk járó, élő szenteket, prófétákat, igaz embereket sem.

Az elengedés a szeretet döntő mozzanata. Ezt mindenkinek meg kell tanulnia.

Amikor egy férfi és egy nő szeretetszövetséget köt, először azt kell tudatosítaniuk, hogy házastársuk nem a tulajdonuk. Nem birtokolhatják, nem használhatják kényük-kedvük szerint. Pedig sokan gondolják, gyakorolják ezt: „Az enyém vagy, megszereztelek, többet el sem engedlek." Birtoklási vágyunk végtelen és féktelen – pedig még a házastársat is el kell engedni, ha menni akar.

A szülő kötelessége, hogy ne csupán magához láncolja a gyermekét, hanem adott időben tudja elengedni is, hogy önálló, autonóm személyiség lehessen. A szülők árnyékában senkiből sem lesz igazi felnőtt, mert tekintélyük súlyával akadályozzák a felnőtté válást. Aki elengedi gyermekét, az kapja vissza igazán. Aki ezt nem tudja megtenni, az elveszíti.

„Aki Istent szereti benned,
úgy őriz meg, hogy elenged,
aki önmagát szereti benned, úgy veszít el,
hogy görcsösen ragaszkodik hozzád."

Ahogy eljár felettünk az idő, a természet megtanítja: mindent el kell engedni. Meggyengül a látásunk, a hallásunk. Ízlelésünk, szaglásunk erőteljesen megkopik. Testünk erőtlenedik. Ösztönös vágyaink elcsitulnak, elmúlnak.

Aki nem tudja elengedni a pénzt, a hatalmat, majd a múló idő megtanítja rá.

Amikorra vissza kell térnünk mennyei Atyánkhoz, addigra már nem szabad ragaszkodnunk semmihez, senkihez. Így tudunk elmenni méltóságteljesen, kötöttségektől mentesen. A halál megtanít arra, hogy mindent és mindenkit elengedjünk.

Miért kötődnek a karácsonyhoz ezek a gondolatok? Mert mennyei Atyánk nagyszerű példát mutatott: elküldte a Fiát, pedig tudta, hogy biztos halál a sorsa ...

Vincze József

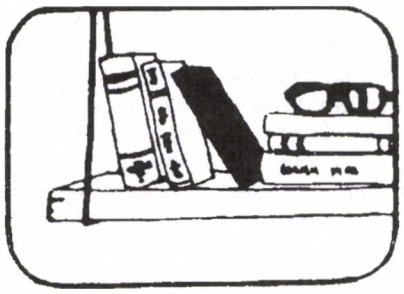

Vörös Éva

Magzatvíz és keresztvíz

„Ha majd megkérdez a gyermeked: Mama, milyen volt az, amikor megszülettem? – akkor azt mondd: A szentség pillanata volt az, ahogyan minden erőmmel, eszeveszett fájdalomban toltalak a világosság felé. Szent cselekmény volt, ahogyan a bába kezébe csúsztál, s ő a mellemre helyezett. Szent csönd töltötte be a termet, ahogyan kimerülten feküdtem, és megüdvözülten szemléltelek Téged, a teremtés csodálatos titkát." (Hanna Strack)

A születés teológiájáról tartott előadást *Hanna Strack*, német protestáns lelkésznő a Kutató Teológusnők Európai Egyesületének (ESWTR, European Society of Women in Theological Research) 12. nemzetközi kongresszusán Nápolyban, 2007 augusztusában. Strack feminista teológusként értelmezi önmagát, mint aki a női léttapasztalatot veszi munkába. Részben bábainterjúkból „szülte meg" azt az új szemléletet, amellyel hozzá akar járulni ahhoz, hogy a bibliai és egyházi nőellenesség felszámolódjék. Könyvében – amelynek címe: A nő mint társteremtő *(Die Frau ist Mit-Schöpferin. Eine Theologie der Geburt. Christel Göttert Verlag, Rüsselsheim 2006)* – megkérdőjelez többek között olyan „asszonysors-igéket" is, mint amelyik a Bibliai első lapjain olvasható: „Igen megnövelem terhességed fájdalmát, fájdalommal szülöd gyermekedet" (1Móz 3,16). Vagy azt az újszövetségit, amely szerint „nem Ádámot vezette tévútra a kísértő, hanem az asszonyt, és ő esett bűnbe. Mégis megtartatik a gyermekszüléskor, ha józanul megmarad a hitben" (1Tim 2,14-15).

A nagykorúsodott európai női teológia

Még mielőtt rátérnénk Hanna Strack teológiájának kifejtésére, szánjunk néhány szót erre az immár húsz évét is betöltött nemzetközi egyesületre, amelyet valójában az ökumenikus mozgalom hozott létre. Az Egyházak Világtanácsának (EVT), e főleg protestáns, de az ortodoxiát is magában foglaló ökumenikus szervezetnek az volt a törekvése – az elmúlt század hatvanas, hetvenes éveiben –, hogy a hívek életéről legfelsőbb szinten ne csak ősz egyházatyák döntsenek, hanem szólaltassák meg a nőket és az ifjakat is, engedjék őket a döntéshozó szervekbe, hiszen ők teszik ki a templomlátogatók tekintélyes részét. Egy tízéves program – a nők évtizede (1988-1998) – keretében az EVT több-kevesebb sikerrel igyekezett „ledolgozni" a nők háttérbe szorultságát. Létrehoztak Európában, ökumenikus keretek között két szervezetet. Az egyik az akadémiákon tanító teológusnők társasága lett (az említett ESWTR), amely főleg a nők doktori dolgozatainak, teológiai kutatásainak lett a fóruma, a másik pedig az ún. „mezítlábas teológusokat", a terepen dolgozó gyülekezeti lelkésznőket, diakónusokat, laikusokat egyesítette az Európai Keresztyén Nők Ökumenikus Fórumában.

Az ESWTR-ben immár a teológusnők második generációja írja könyveit, adja közre szentírás-magyarázati és egyháztörténeti kutatásainak eredményét, és folytatja a nőket érintő teológiai problémák feldolgozását, elősegítve közöttük a hálózatépítést, a regionális és az országon belüli konferenciák szervezését. Hallatlanul tág ölelésű ez a szervezet. Tagjai közt ortodox, katolikus és protestáns képviseletben konzervatív és fundamentalista teológusnőt egyaránt találhatunk, de radikális feministát is. Itt megvalósult az, ami az EVT-ben nem sikerült, a teljes körű katolikus részvétel.

Életterek – szentségterek

Az idei nápolyi konferencián érezhetően fordulatot vett a teológiai *témaválasztás*, illetve alapvető eltérésként tapasztalni lehetett a teológiai témák *„életesítését"*, vagyis azt, hogy leginkább a női lét hétköznapi elemei lettek tudományos elemzés tárgyává. Erről szól Hanna Strack születés-teológiája is, de idézhetném Elisabeth Moltmann-Wendel gondolatait a fekvés teológiájáról, vagy a svájci Ina Preatoriust is, aki a háztartást teszi tudományos munkája tárgyává. Ők a mindennapi élet történéseinek szakrális dimenzióit kísérelik meg feltárni.

Mindennek egyik szelete Strack születés-értelmezése. Ő azt a „létsebet" próbálja orvosolni, amely a szülés medikalizálódásával jött létre. Azt vizsgálja, hogy egy alapvetően *szakrális* tevékenység hogyan vált *orvosi* problémává, hogyan *démonizálódott* a bába személye, olykor hogyan járatták be a bábákkal az alvilágot is, boszorkánysággal vádolva őket, s hogyan váltak napjainkra kórházi személyzetté. Hasonlóképpen ráirányítja figyelmet a szülő nőre, aki vajúdásában Isten teremtő társa, napjainkban azonban pusztán orvosi kliens, akinek a személye szaporodási szervére korlátozódik. Strack a nyugati modernizáción túl a patriarchális gondolkodásban látja a bajok gyökerét, s a keresztyénség tájékozódási iratát, a Bibliát vizsgálja.

Halálközeliség és születésközeliség

Fontos az emberlét végső határhelyzete, a meghalás, s erre leginkább az elmúlt század hatvanas-hetvenes éveiben Amerikában dolgozó svájci pszichiáter, Elisabeth Kübler-Ross irányította rá a figyelmet. S valóban, a híres Kübler-Ross modell a halál elfogadásához vezető stádiumok megnevezésével kulcsot adott az eddig tabuként lelakatolt témához. A figyelem azonban az utóbbi években az emberlét másik határhelyzetére, a születésre irányult.

Minden cselekvés léttani alapfeltétele, a születés össze van kötve az asszonyléttel. Az asszonyokban , az ő testükben kezdődik el az igent mondás az újra. A női szülésélmények a filozófia számára is a megismerés forrásanyagai. A fájdalom és az extázis révén a leendő anyák a teremtő erővel, az immanens transzcendenciával kerülnek kapcsolatba, és megtapasztalhatják azt az ősáldást, amely a világ megszülésekor hangzott el: „És látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó" (1Móz 1,31).

Szükség lenne tehát arra, hogy a vajúdók számára valaki olyan teológiai tartalmakat is közvetítsen, amelyek visszavezetnék őket saját belső erőforrásaikhoz. Annál is inkább, mivel napjainkban éppen ennek az ellenkezője történik. Az orvoslás posztmodern rítusai – a „terhesgondozás" beavatkozásai – azt az elvárást keltik az asszonyokban önmagukkal szemben, hogy szüléskor a testük lehetőleg problémamentes „munkaterületté" válhasson az orvos és a kórházi személyzet számára. (S ha nem az, akkor ezért ők a felelősek.) Ez a szemlélet egy

olyan eltorzult szülési „kultúra" terméke, amely az orvosi technokultúra által végzett vizsgálatokban látja a biztonságot, a gyermek világra jövetelét patologikus folyamatként értelmezi, és a nőn végzendő operációt propagálja ahelyett, hogy a szülő hatalmat támogatná.

Teológiai akadálymentesítés

Ahhoz, hogy nőbarát szüléskultúrát alakíthassunk ki, le kell bontani bizonyos *teológiai* tételeket, s át kell értékelni bizonyos *egyháztörténeti* viszonyulásokat, leginkább a bába-szerepkört illetően. Strack szerint a női minőség csillaghullása, sőt pokolra szállása a bibliai szövegekben kezdődik. Ő a következő teológiai akadályokat említi: az Éva-mítosz, az eredendő bűn tana, a testkoncepció és a szenvedésértelmezés.

Ahhoz, hogy a nőellenes Éva-mítoszból kibontsuk a bibliai Évát, a következő kivetítésektől kell megszabadulni:

- Ami női, az csábító, erotizált és démonizált.
- A nő rendeltetése a férfi szolgálata.
- A nő büntetése a szülés fájdalma.
- A nő megáldatik a gyermekszülés és a fájdalom elhordozása révén.
- Az isteni büntetés kilátásba helyezése miatt az asszonyoknak engedelmeskedniük kell, s ezt a nőképet kell magukévá tenniük, és e szerint kell élniük.

Az Éva-kép rekonstrukciójában a kutatások a Gilgames-eposzig mennek vissza, ahol ezt a nevet a szülés istennőjével, valamiféle ősanyával hozzák összefüggésbe. Mint ismeretes, a Bibliában többféle teremtés-elbeszélés van. A Példabeszédek könyvének lapjain egy sokkal inkább nőbarát éden idéződik: a női minőség nem csábítóként, hanem megszemélyesített bölcsességként, istentársi alakként jelenik meg, s az együtt-teremtés szépsége és játékos öröme szólal meg (Péld 8,22). Ami pedig a rosszra csábítást illeti – próbálják a kutatónők tisztára mosni az „Éva-szennyest"–, megállapítható, hogy a bűn szó legelőször Káin gyilkosságával kapcsolatban hangzik el (1Móz 4), már az „édenen" kívül. Valójában az apokrif iratok teszik felelőssé Évát a bűn behozataláért, s ez a tradíció aztán olyan széles körben terjed el, részben Pál leveleiben is (2Kor 11,3; 1Tim 2,13-15), hogy később az egyik egyházatya már egyenesen a pokol tornácának nevezi a nőket. Így lett a latinban *femina* a nevük: *fe-* (*fides*, hit) *mina* (*minus*), vagyis a hiányos hitű nem, amely a „sziklaszilárd" férfiak ellenőrzése alatt tartandó.

Büntető fájások?

A teológusnők nehezményezik, hogy miközben az ókori görögök szülést segítő istenekkel ajándékozták meg tisztelőiket, a keresztények Istene egy mogorva, a nőket a szülésükben megkínzó „Atya" lett. Az átteológizált szülési fájdalmak érvrendszere a következőképpen hangzik, hangzott századokon át.

- A fájdalmaknak pedagógiai szerepük van, hogy a szülő nő ne a saját, hanem Isten erejére támaszkodjon.
- A fájdalmak mozgósítják a hitet.
- Isten a fájdalommal töri meg a nők gőgösségét.
- A bűnös nőt nem Krisztus vére váltja meg, hanem a fájdalma.

Mindehhez egy *sajátos testképzet* kapcsolódott, amely a női identitást a szaporodási képesség felől értelmezte. Hithű egyházatyák szerint, ha „munkavégzés" – szülés – közben hal meg az asszony, az áldás. Ebben a szemléletben a női test kiszolgáltatott a férjnek és Istennek, akik ellenőrzik azt, mivel az asszony „gyönge és esendő"! Ebben a görög dualista elképzelés jelenik meg, és az a felelős a test és lélek szétválasztásáért, az elidegenítő elképzelésért. Egy katolikus teológusnő ezt így jellemzi: „Az asszonyi test egyrészt értékes, mert termékeny, másrészt a bűn megtestesítője is, s ezért félelmetes. A szülő nő nemcsak isteni csodát, új életet hív elő, de más nézőpontból azonosítható a lenézett testi, anyagi világgal is." Mindehhez társul az az istenkép, amely szerint a Fennvaló kezében van az asszonyi test kulcsa, ő könnyedén megnyithatná azt szüléskor, ehelyett inkább megsokasítja a fájdalmát. Mindez Éva miatt van, aki evett a tiltott fa gyümölcséből, és elkövette az eredendő bűnt.

Strack összehasonlítja ezt a kora újkori teológiai elképzelést a mai medikalizált szemlélettel, amelyben a test fölötti monopolhelyzetet az orvos veszi át Istentől, s mint ahogy Isten megtisztítja a bűntől a szülésben szenvedőt, az orvos úgy „gyógyítja meg" a „pácienst" a gyerek „kioperálásával". A női test itt ugyanúgy pusztán tárgy, nem pedig az erő és a teremtés helye.

Könyörület, vagyis női öl

Viszont női szemmel olvasva a Szentírást, felfigyelhetünk arra, hogy a „mogorva atya" képzetével szemben az *anyaöl* milyen gyakori szimbólum a Bibliában. A *könyörület* héber szava ugyanabból a gyökből származik. A kegyelmező istenkép alaprétege tehát az anyaöl, magyarul a női altest. Ez jelenik meg az áldó formulák szimbólumában (Károli fordításában): „Megáldjon az ég áldásaival onnan felülről, a mélység áldásaival, mely alant terül, az emlők és az anyaméh áldásaival" (1Móz 48,25)! Egyes szentírás-magyarázók szerint az ismert jézusi mondás is így hangzik: „Aki hisz énbennem…, annak a belsejéből – [valójában altestéből] – élő víznek folyamai ömlenek" (Jn 8,38). Vagyis eredetileg a megújulás, a kreativitás színhelye volt ez a női testrész, s csak a későbbi teológiai irodalomban démonizálódott.

Milyen fonák helyzet, hogy az állapotosság a gyengeség és a betegség rokon értelmű szava lett, pedig eredetileg a termékenység, a teremtő erő kifejezője volt! Mindannyiunk első otthona az anyánk hasa volt, formáltatásunk színhelye, vagyis szent tér – Isten szándéka alapján. Létünk alaptapasztalatai ehhez a „lakóhelyhez" kapcsolódnak. Ha mind-

ez a teológiai hagyomány része lehetne, radikális változást hozna, hiszen a szentek története is női testben kezdődött…

Strack a szentség-érvek felsorolásában megemlíti a Szent Lélek szó eredeti értelmezését is, amelyben a Lélek több, mint „lehelet”, áthallik benne a szülő nő zihálása is. Strack ellentmondásosnak tartja, hogy miközben a Biblia központi témája az újjászületés, annak valóságát, testi történését az „atyák” mégis a tisztátalanság világába száműzik (3Móz 12). Egy (női) „testhez állóbb” teológia gazdagabb szentség-tapasztalatokat kínálhatna a mindennapok világában. Üdvös melléktermékeként talán kevesebbek számára lenne visszatetsző napjainkban, ha egy lelkésznő „nagy hassal” menne a szószékre Igét hirdetni. Jelenleg azonban kimondva-kimondatlanul még működnek a tisztátalansági tabuk, amelyek sokkal inkább a szentségtörést idézik, semmint az ellenkezőjét.

A női tisztátalansági tabuk kérdéskörével magyar vonatkozásban Csonka-Takács Eszter foglalkozott (*Csonka-Takács Eszter: Női tisztátalansági tabuk a magyar néphitben. In: Küllős Imola szerk.: Hagyományos női szerepek. Nők a populáris kultúrában és a folklórban. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest 1999*). Ebbe a tárgykörbe tartozik a havi vérzés, a terhesség, a szülés, a gyermekágy – amikor is „a nők nemi mivoltukból következően bizonyos időszakokban különleges állapotba kerülnek, és ezek a 'normálistól' eltérő állapotok külön szabályokat tesznek szükségessé.” Mint írja, ilyenkor maga a nő a tiltás tárgya, vagyis ő a tabuizált személy. A tisztátalanság pedig nem a piszkos ellentéteként értendő, hanem rituális

értelemben: „Olyan erőt tulajdonítanak neki, amely rossz hatással van a környezetére. Ez az állapot 'fertőző', a veszélyes erő továbbadható, az általa érintett tárgyak is fertőznek.” Viszont az is igaz, hogy ebben az állapotban a nő vagy az újszülött „védtelen az ilyenkor aktivizálódó természetfeletti hatalmakkal szemben”.

Tanulmányában Csonka-Takács Eszter hivatkozik az amerikai Douglas Mary könyvére (*Purity and Danger. London-Hanley 1966*), aki szerint a szimbolikus szennyezettség olyannyira rendellenes állapot, hogy ilyenkor az „egyén státus nélküli, társadalmon, időn kívül áll…, a szimbolikus halál állapotában létezik”. Az átmeneti állapotba került test küszöbeseményeit (születés és meghalás) Victor Turner (*A rituális folyamat. Osiris Kiadó, Budapest 2002*) határszakasznak nevezi, amelyet az elválasztó rítusok kiemelnek a hétköznapok világából, a beépítő rítusok pedig visszahelyeznek a normális életbe.

Csonka-Takács Eszter megállapítja, hogy jóllehet a terhesség idején a termékenység pozitív hatása kerül előtérbe, de a szüléskor az egész test olyannyira tisztátalanná válik, hogy a „gyermekágyból felkelt anya ruháit hasonló módon takarítják el, mint a halottét”. Ezért is olyan fontosak a gyermekágyas időszakot lezáró avatások, amelyek feloldanak a tisztátalanságtól. Máriának is ki kellett várnia tisztulásának napjait, hogy bemutathassa gyermekét a templomban (Lk 2,22).

Ebből a néprajzi távlatból szemlélve Strack könyvét, igazi tabutörésnek számít, hogy ő a tisztátalanság világából a szentség szférájába helyezi át a női nemiséget. Részletezve elemzi az egyes szervek transzcendens jelentését. Külön beszél a méhlepény vallás- és kultúrtörténeti fontosságáról. Az ókori Mezopotámiában például a méhlepényt a szülés után egy agyagedényben eltemették. A későbbi korokban is megkülönböztetett félelem és tisztelet övezte. Olyannyira „veszélyes hulladéknak” tartották, még annyi életerőt társítottak hozzá, hogy bizonyos hitek szerint a boszorkányok ebből fattyút varázsolhatnak, akivel elcserélhetik az újszülöttet. Strack szerint értéket kell adni a méhlepénynek – ez valójában az embriótisztelet része. Filozófiai jelentésében ez a szerv életünk kezdetének a társa, ős-kísérője. De a méhlepény orvossága az égési sebeknek s a gyermekágyi depressziónak, és napjainkban is természetes alapanyaga a kozmetikai iparnak.

Nőbüntetés vagy isteni lényeg?

Strack három dologra hivatkozik könyvében a szüléssel kapcsolatos teológiai hangsúlyok helyreigazításakor.

Egyrészt fontosnak tartja a Mária-mintát, vagyis azt, hogy *a kereszténység születéstörténettel kezdődik*, amelyben az angyalok ki- s bejárnak a szülőszoba (az istálló) helyiségeibe. Ez a tér az isteni működés közege, ahol egyensúlyba kerül a fájdalom és az öröm extázisa. A legprofánabb díszlet közepette is „tapintható” a szentség jelenléte. A szenvedés büntetés jellege elhalványul, s helyébe az alkotó, az új megteremtésére irányuló erőfeszítés lép.

A második érv, hogy *Jézus kereszthalálának említésekor a szülés szófordulatai hangzanak el.* Itt a szenvedés az új világ létrejöttének vajúdási fájdalma (ApCsel 2,24). Ily módon a szülés kínja nem pusztán nőbüntetés, hanem ahogy Elisabeth Gössmann nevezi, „divina essentia”, isteni lényeg is.

Harmadszor pedig: *haldoklása közben Jézus a 22. zsoltár szavaival imádkozik* a következőképpen: „Te hoztál ki engem anyám méhéből, biztonságba helyeztél anyám emlőin. Már anyám ölében is rád voltam utalva, anyám méhében is te voltál Istenem” (Zsolt 22,10-11). Jézus az élet-halál határhelyzetében a kezdeti „lenni – nem-lenni történésre” utal vissza, s abból merít erőt. A megsemmisülés gyötrelmében azt az Istent idézi, aki – mint egy Mennyei Bába – egyszer már „bizonyított”: a semmiből életre hívta. A szülést levezető isteni aktivitás nem lehet a tisztátalanság tere, tehát ezzel a képi világgal Jézus a női tapasztalat szakrális voltát erősíti. Azzal, hogy a kereszthalál szimbólumának értelmezésében az agónia és a vajúdás egymásba fonódik, a szülés kultúrája újra a szentség világába kerül.

Miközben a feministákat sokat szidják, hogy abortuszpártiak és családellenesek – mert alaptételük szerint a női

testtel semmilyen intézmény vagy családtag nem rendelkezhet, és az abban zajló eseményeket csak (Isten által megbízott) gazdája szabályozhatja –, *születés-teológiájával* Strack *családmentő akcióba kezd*. A fent említett lelki mankókkal, teológiai helyesbítésekkel próbálja megsegíteni, életre kelteni az eltárgyiasított szülő nőket, s biztatni őket, hogy ragadják magukhoz azt a teremtői hatalmat, amellyel Isten őket ajándékozta meg. Legyenek ők az események alanyai, mozgatói, legyen a szülés az ő megszentelt történetük, az ő napjuk, ünnepük. Évszázadokon át annyi egyháztörténeti pirongatás illette őket „megérdemelt" fájdalmukért, ezért itt az idő, hogy minden teológiai és pszichológiai segítséget megkaphassanak ahhoz, hogy a gyermekük világra hozása közben érzett szenvedésüket *alkotói kínnak* élhessék meg, mint egy mellékhatásként, amely a bennük meglévő teremtő erő mozgósításakor jelentkezik.

A szüléshez kapcsolódó büntetésképzetek célt tévesztenek, mert arra sarkallják a nőket, hogy minél előbb szabaduljanak a kínok fogságából, pedig mint mindent ezen a világon, a fájdalmat is tanulni kell. A vajúdás határhelyzet-tapasztalatokkal *gazdagít*, mélyen átformáló egzisztenciális változásokhoz ad kulcsot: ahhoz, hogyan kell „a régitől megválni, az átmenet bizonytalanságát kibírni, s az újra megnyílni". A fájdalom elmúlása pedig a valóságos másállapot élményét adja: a munka után az ünnepét.

Még a Mindenhatónak is meg kellett pihennie „szombatot" tartva, miután „világra hozta" a kozmoszt, hogy ne lenne hát embert (asszonyt) próbáló erőfeszítés a „gyermekáldás"! De akár tudnak róla a nők, akár nem, szülőágyukon ők az új világ megteremtői: Isten alkotó társai, nem pedig büntetésben lévő alattvalói!

Magzatvíz nélkül nincs keresztvíz

Sokan amolyan mihaszna, tudománytalan tudománynak tartják a teológiát. A fenti tanulmány a spirituális „haszonelvűségre" törekedett, mégpedig az élet egy területének, a medikalizálódott szülőszobának re-szakralizációjára, „vissza-szentségesítésére". Miközben kritika illette a pusztán orvosi szemléletet, nem lehet említés nélkül hagyni azt a tényt, hogy az orvostudománynak elvitathatatlan érdemei vannak a csecsemőhalandóság visszaszorításában, s a szülésesemény nélkülözhetetlen biztonságának megközelítésében.

Amit ez a tanulmány a német lelkésznő könyve segítségével el akart mondani, az leginkább teológiai jellegű: azt, hogy *magzatvíz nélkül nincs keresztvíz*. A vita témája azonban évszázadokon át csak az utóbbi volt. (Sőt még napjainkban is elhangzik ilyen kijelentés: „Én a második születésnapomat majdnem többre becsülöm, mint az elsőt, mert ezért nekem is kellett tennem valamit, az elsőnél pedig csak meg kellett születni.") Pedig mindkét folyadék megszentelt. Az egyik *életesélyt*, a másik *örökélet-esélyt* adó. Mindkettő Isten ajándéka, őrá mutat, vele kapcsol össze. Ne válasszuk el Istentől egyiket sem!

Nem igaz az sem, hogy az egyik (a szülés) pusztán *testi*, a másik pedig (a keresztelés) *lelki* dolog. A magzatvíz spirituális dimenzióiról már írtam a fentiekben, de hogy a keresztvíz, az újjászületés is mennyire komplex tapasztalat, hogy mennyire közvetítheti a „testélmény" is, azt számomra egy ősi indián ceremónia, a „sweat lodge", az izzasztó kunyhó szertartása mutatja be.

Ennek a különös istentiszteletnek a színhelye kicsit hasonlít a finn szaunához, csak ez egy olyan alacsony sátor – amolyan földanyaöl-szimbólum –, amelybe forró köveket adnak be a szertartás alatt, s arra vizet locsolnak, ima, ének és elbeszélések közepette. A belső forróság próbára teszi az emberi tűrőképesség határait, amit a közösségi teherviselés még ki is tágíthat. A szertartás végén olyan sikoltó szükséglet lehet a szabad levegőre jutás a fojtogató párás melegből, mint amilyen a magzat számára a szülőcsatornán kijutni. Ebben a közegben az izzasztás fizikailag olyan igénybevételt jelenthet, hogy leképezheti a megszületés spirituális tartalmait. A résztvevő a sátorból kijutva megújultan, egészen más emberként „gőzölöghet" a napvilágon, amíg a verítékes lucsokból – mint valami magzatmázból – meg nem szárad. Idő kell itt is ahhoz, amíg lábra tud állni az „újszülött".

A nem keresztény vallások némelyike jobban megdolgoztatja híveit az újjászületés-élményért, mint a kereszténység keresztelési liturgiái. Az előbbieknél a megújulás „mondanivalóját" először a test „hallja" meg, s azt többnyire nem is foglalja szavakba. Nem tisztem eldönteni, melyik hatás a maradandóbb! De fontosnak tartom, hogy a születésesemény szentségének hangsúlyozásával a nőteológusok hozzájárulnak ahhoz, hogy ne pusztán mentális esemény maradjon a keresztelés sem, hanem társuljanak hozzá a valóságos életadás-képzetek is, mert akkor lesz az „csontig ható".

Befejezésül még egy különbségtétel: a női „telt"-has mint teológiai téma nem azonos a fogyasztás szimbólumával. Jóllehet az evésnek hatalmas irodalma termelődik napjainkban, de posztmodern korunkban is lehet a „hasnak" egy másfajta üzente: a fogyasztói élet bálványa helyett a *gyümölcsöző* élet szentségét idézheti!

Reményik Sándor híres verse (Templom és iskola) arra biztat, hogy ne adjuk ki a kezünkből megmaradásunk zálogait: a templomot és az iskolát. Hozzátehetjük: és a szülőszobát se! Mert ezek a nélkülözhetetlen életterek egyben a szentség terei is!

Anya aludni megy

Anya és Apa tv-t néztek, mikor Anyu azt mondta: „Későre jár, fáradt vagyok, megyek, lefekszem."

Bement a konyhába, megcsinálta a szendvicseket másnapra, előblítette a popcornos tálat, húst vett ki a fagyasztóból a másnapi ebédhez, leellenőrizte a müzlis dobozokat, feltöltötte a cukortartót, tányért, kanalat tett az asztalra, bekészítette a kávéskannát másnap reggelre.

Néhány nedves ruhát betett a szárítóba, egy adag ruhát tett a mosógépbe, kivasalt egy pólót. Felvarrta a lelógó gombot. Felvett néhány ottfelejtett játékdarabot az asztalról, visszatette a telefont a töltőre, a telefonkönyvet pedig a fiókba. Megöntözte a növényeket, kiürítette a szemetest, és felakasztotta a törülközőt száradni.

Ásítozva és nyújtózva egyenesen bement a hálóba. Megállt az asztalnál, írt néhány sort az egyik tanárnak, kiszámolt egy kis pénzt a túrára, előhúzta a szék alá rejtett munkafüzetet. Aláírta, megcímezte és felbélyegezte barátainak a születésnapi képeslapot, és írt egy rövid listát a fűszeresnek. Mindkettőt a táskája mellé tette.

Aztán megmosta az arcát 3:1 lemosóval, majd éjszakai krémet tett rá, megmosta a fogát, lereszelte a körmeit.

Apa kikiáltott: „Azt hittem, hogy lefekszel!"

„Már megyek" – felelte.

Vizet öntött a kutya táljába, kiengedte a macskát, majd meggyőződött arról, hogy az ajtók zárva vannak, és az udvari lámpa ég. Minden gyerekénél lekapcsolta az ágy melletti éjjeli lámpát és a tv-t, felakasztott egy inget, bedobott néhány koszos zoknit a szennyestartóba, majd volt egy rövid beszélgetése a még fönt lévővel, aki még mindig a házi feladatát csinálta. A szobájában beállította az ébresztőt, kitette a másnapi ruháit, sámfát tett a cipőjébe. Még 3 dolgot adott a 6 legfontosabb megteendő listájához. Elmondta az imáját, és elképzelte jövőbéli terveinek befejezését.

Ezalatt Apa lekapcsolta a tv-t, és kihirdette, hogy nincs semmi különös tennivaló. „Megyek aludni." És ment. Minden egyéb gondolat nélkül.

Van itt bármi különleges?

Tudod-e már, miért élnek tovább a nők...?

Forrás: Internet

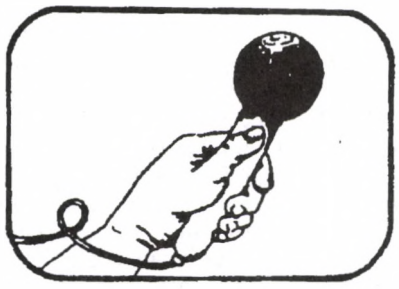

„Előre örülj a következő válságnak!”

Interjú *Eva-Maria Zurhorst* és *Wolfram Zurhorst* bestseller-szerzőkkel

Zurhorst asszony, Ön írt egy nagy sikerű könyvet ezzel a címmel: Szeresd magadat, és mindegy, ki a házastársad! Miért mindegy, kivel házasodom össze, ha szeretem önmagamat ?

Eva-Maria: Végül persze nem mindegy, kivel házasodom össze. A cím provokáció. Ezzel a címmel arra szeretném meghívni az olvasót, változtasson gyújtópontot. A legtöbb partneri kapcsolatban teljesen a partnerünkre irányítjuk figyelmünket. Elvárjuk tőle, hogy széppé tegye az életünket, jó érzéseket keltsen bennünk – hogy gyengéd legyen hozzánk és lángra lobbantsa a szenvedélyes szerelmet. Szegény embernek mindezt nyújtania kell! És feltételezve, hogy ténylegesen nyújtja is mindezt, én magam nagy valószínűséggel egyáltalán nem lennék abban a helyzetben, hogy mindezt elfogadjam, mivel – mint oly sok más emberben is – a lelkem mélyén él az az érzés, hogy értéktelen vagyok, s ebből nő ki aztán az a vágy, hogy mindent a partnerem nyújtson nekem.

És ezért ajánlja Ön, hogy előbb önmagamat szeressem?

Eva-Maria: Pontosan. Mert nézze csak, sok nővel ez a helyzet: Jön a férje, és azt mondja neki, hogy mindennél jobban szereti, és nagyon szépnek találja őt – aztán a nők belenéznek a tükörbe, és egyáltalán nem találják olyan szépnek magukat. Mi történik ekkor? A nők nem hisznek a férjüknek, nem tudják elfogadni a szeretetét. És ezért mondom: Az nyit meg engem valóban a szeretet számára, ha tekintetemet kívülről befelé irányítom, és megkérdezem magamtól: Ki vagyok én tulajdonképpen? Megérdemlem, hogy szeressenek? Szeretetre méltó vagyok?

És aztán?

Eva-Maria: Ha felteszem magamnak ezeket a kérdéseket, és utánuk járok, akkor megtörténhet az a csoda, hogy egészen új kapcsolatba tudok kerülni a partneremmel – még ha az nem valami herceg is. Egy kapcsolat sikere szempontjából ugyanis az a döntő, hogy elfogadjam önmagamat.

Zurhorst úr, meg tudja erősíteni ezt?

Wolfram: Abszolút módon. Én magam éveken át jártam-keltem világos elképzeléssel arról, milyen legyen az ideális partner. Kezdetben nem voltam tudatában ennek, de ma azt mondhatom, hogy ezek a képek teljesen felszínesek voltak: Legyen csinos, a lényében legyen valami könnyedség, és legyen vidám érzületű! Aztán minél inkább arra kényszerültem a kapcsolatunk során, hogy átlássam saját felszínességemet, annál jobban vágyakoztam arra a mélyebb síkra, amelyet a feleségem kezdetben megmutatott ugyan nekem, de amely akkoriban valahogy idegesített és túlterhelt.

Itt is arról a bizonyos perspektívaváltásról van szó – kívülről befelé?

Wolfram: Mint oly sok férfit, engem is csak a foglalkozásbeli siker mozgatott. A kívülről jövő elismerés volt fontos számomra. És közben teljesen elfelejtettem magamat.

Tehát itt személyes tapasztalat áll a háttérben.

Wolfram: Nagyon korán házasodtunk össze, és korán váltunk szülőkké. Mi tettem? Nem mondhatnám, hogy kíváncsisággal mentem bele a házasságba, hanem megcsináltam magam a semmiből, és teljesen belevetettem magam a munkába. És ez addig tartott, amíg a feleségemmel el nem jutottunk oda, hogy végérvényesen nem volt már lehetőségünk arra, hogy beszéljünk egymással. Egyszerűen nem láttuk már egymást. És ekkor következett be a törés. Az én egyik kerek születésnapom volt. Különösen kedves akartam lenni, és azt akartam, hogy minden vendégünk jól érezze magát. És ekkor a feleségem kijött a sodrából.

Mi történt?

Eva-Maria: Nem bírtam tovább. Nem tudtam tovább játszani ezt a szerepet: a vendéglátó háziasszony, a feleség, az anya – csupa lepel. Úgy éreztem, nem vagyok más, mint ezeknek az egymásra rétegződött lepleknek az összessége. És hozzá még kedveskednem kellett: puszi ide, puszi oda…

Wolfram: Amíg az egyik barátnője oda nem ment hozzá a konyhába, és meg nem kérdezte tőle, mi újság. Ebben a pillanatban elkezdődött egy olyan folyamat, amelynek során könyörtelenül kitálaltunk egymásnak.

Eva-Maria: Számomra világos volt, most már csak a válás következhet.

Wolfram: És először volt bátorságom megmondani: Én már régóta nem akarom ezt a kapcsolatot.

Eva-Maria: Párokkal folytatott sok-sok beszélgetésből ma már tudjuk, hogy abban, ami velünk történt, semmi rendkívüli nincs, hogy sokan először valami ürességet éreznek egymás között, s aztán „átmentik magukat”: szerelmi ügyekbe, a munkába, a gyerekekbe, mindegy; és hogy csak a partneri kapcsolat funkcionális kereteit tartják fenn. És pont ez a végzetes. Ezen az estén megtanultuk: Az embernek mernie kell hagyni, hogy minden összeomoljék.

Miért?

Eva-Maria: Mivel a hamis élet összeomlása teremti meg annak az esélyét, hogy napvilágra kerüljön az, ami igaz és valódi. Csak később értettük meg, de évek óta ezen az estén volt érezhető ismét olyasmi, amit közelségnek lehetne hívni. Bár ez a valami nem volt szép, de igaz volt.

Wolfram: Ekkor világos volt: Most új szakasz kezdődik, amikor mindenki már csak önmagával foglalkozik, és tisztázza, ki ő, és mit akar. És tudja, mit tett ez velem? Észrevettem: Itt semmi sincs. Egyáltalán nem tudom, ki vagyok!

És hogyan érték el, hogy egy ilyen fájdalmas helyzetben kifejlesszenek valami önszeretetfélét?

Eva-Maria: Az önszeretet nem valami eufórikus állapot, amelyben boldogan támolygok ide-oda. Az önszeretet önismeret; ebben az esetben az a tapasztalat, hogy még a totális összeomlást is kiálltuk, és ebben az összeomlásban a hamis szerepek és képek alatt kialakult bennünk a valódi és mély összetartozás tudata.

Wolfram: Számomra teljesen új dolog volt megállni, és befelé figyelni, elfogadni azt, ami meg akart mutatkozni bennem, s szembenézni az igazsággal. Nem volt szép, de stimmelt.

Eva-Maria: És ez az önszeretet!

Nos, mindketten keresztülmentek ezen a folyamaton, és házaspárként ülnek előttem…

Eva-Maria: Elnézést, hogy félbeszakítom, de ellent kell mondanom: Itt nem egy olyan folyamatról van szó, amelyet az ember egyszer végigcsinált. Ez élethosszig tartó folyamat. Az életet úgy képzelem el, mint egy rózsát, amely kibontja a szirmait. Minden szirom új, eddig ismeretlen oldalamat mutatja meg. Minél több oldalam mutatkozhat meg, annál szebb az életem. És annál izgalmasabb: mert minél jobban belebocsátkozom önmagam kibontakoztatásának kalandjába, annál gazdagabb és érdekfeszítőbb lesz a kapcsolati életünk. Ez megköveteli azt a bátorságot is, hogy ne akarjunk valahová megérkezni – azzal a mottóval, hogy „Na, kincsem, ezt megcsináltuk!" –, hanem mindig továbbmenjünk. Az élet állandóan új feladatok elé állít minket. Éppen ezt jelenti az elevenség.

Wolfram: Megtapasztaltuk, hogy egy látszólag kiúttalan helyzetben mégis megtaláltuk annak az útját, hogyan mehet tovább: olyan utat találtunk, amely a válságon vezetett keresztül – olyan utat, amelyet először külön-külön jártunk, de aztán közösen mentünk tovább rajta.

Megakaszthatom egy pillanatra? Önök azáltal találtak el egymáshoz, hogy előbb mindegyikük a maga útját járta, és magába szállt?

Wolfram: Így van. Az a pont volt a döntő, amikor mindketten bevallottuk egymásnak: Nem vagyunk képesek tovább csinálni! Ezen a ponton, amikor mindent kimondtunk, és előttem már elsötétült az egész világ, a mély összetartozás apró, parázsló érzését fedeztem fel. Ez az összetartozás korábban egyáltalán nem volt tudatos bennem. De az érzés valódi volt. Ennek köszönhetjük, hogy ma együtt vagyunk. Mert nyomába eredtünk ennek az érzésnek – mintegy lesbe álltunk, egészen óvatosan és gyengéden.

Eva-Maria: Szép, amit mondasz. Itt volt ez az apró érzés, amit mindegyikünk érzett, még ha kezdetben nem tudtuk is megnevezni. De jelen volt, és dolgozni tudtunk vele.

Ez úgy hangzik, mintha a válság afféle zuhany lenne, amely leviszi képeink és ideáljaink régi salakját, míg a végén fel nem tárul a szeretet igazi lényege.

Eva-Maria: Ezzel kapcsolatban egy Marianne Williamson nevű spirituális író története jut eszembe. Ennek a nőnek egy csomó problémája volt: alkoholizmus, férfiügyek, drogozás. Amíg a barátai azt nem mondták neki: „Miane, meg kell változtatnod az életedet! Be kell engedned Istent az életedbe! Akkor majd nyugalom száll rád." De ő nem törődött ezzel, míg idegösszeomlással kórházba nem került. Annyira rosszul volt, hogy azt mondta: „Rendben, akkor alighanem imádkoznom kell, és meg kell hívnom Istent az életembe!" Megtette, és Isten nyilvánvalóan tényleg eljött. De nem úgy, ahogy a barátai kilátásba helyezték neki. Egy hatalmas faltörő kos volt nála, és Marianne régi életének utolsó omladékait is lerombolta.

Mit tehetünk ilyenkor?

Eva-Maria: Az a fontos, hogy kifejlesszük annak érzékét, mikor és hol van szükség irányváltásra: a párkapcsolatomban, a testemet vagy a lelkemet illetően. Tudom, de nem merem ezt a tudásomat tettekre váltani. Mivel félek a következményektől: a magánytól, a biztonság hiányától, a bizonytalanságtól. Akkor jön a válság, és segít nekem; mert arra kényszerít, hogy mozgásba lendüljek. Mint a Jóisten a faltörő kossal.

De muszáj, hogy mindig rögtön a válság jöjjön? Nincsenek más utak is, amelyek a sikeres élethez vezetnek?

Eva-Maria: Nincsen tízpontos program. Az a lényeg, hogy mindig szembenézzünk az adott pillanattal. Még akkor is, ha fáj; mert minél érzékenyebbé válok önmagam iránt, annál fájdalmasabbnak érződik, ha elveszítem magam. Hatalmas a veszély, mert folytonosan a médiumok által közvetített elképzelések között mozgunk, amelyek nem tőlünk származnak. Ezért fontos, hogy önmagunk maradjunk, hogy eljussunk önmagunkhoz. Érzékeljem, mit teszek! Tudatosan élvezzem az evést, tudatosan menjek ki a természetbe! Ez talán giccsesen hangzik, de megfelel a tapasztalataimnak. Mert hát ki van még tényleg jelen a dolgaiban? Ki élvezi az ételét? Ma minden egyszerre és automatikusan történik: tévézés, telefonálás, kávézás, cigarettázás. És most a döntő mozzanat: Ha ezekben a pontokban nem változom meg, akkor arra sincs esélyem, hogy megváltoztassam a partnerkapcsolatomat. Ha valóban el akarok jutni önmagamhoz, akkor ez brutális „bevágásokat" követelhet az életem egészében.

Wolfram: Talán komikusan hangzik, de saját tapasztalatomból tudom, hogy képes vagyok örülni a válságoknak; mert pontosan megmutatják, miről van szó a következő lépésben. Nem vagyok mindig minden pillanatban figyelmes. Mindig előfordul majd, hogy indulatos vagy szomorú leszek. Ekkor abban áll számomra a művészet, hogy elfogadjam ezt, ne fussak el előre, hanem a nyomába eredjek.

Eva-Maria: És óvakodni kell attól, hogy azt higgyük, már megérkeztünk valahová, tisztában vagyunk a dolgokkal, és többet tudunk, mint mások. Itt leselkedik egy csapda sok nő számára, akik mindenféle könyvet olvastak, és különféle tanfolyamokat végeztek: „Én tudom, merre hány lépés, de a férjem – annak fogalma sincs semmiről!" Ez így nem megy. Végül csak három dolog fontos: a figyelmesség, az alázat, és az a képesség, hogy újból és újból meg tudjunk bocsátani.

Hogy érti ezt?

Eva-Maria: Hiszen én is állandóan elpackázom a dolgokat. Én is figyelmetlen vagyok, én is veszekszem a férjemmel. A trükk éppen nem az, hogy ideálisak akarjunk lenni, hanem hogy elfogadjuk magunkat, és megbocsássunk, alázatosak és érzékenyek legyünk.

Alázat és érzékenység – nem olyan tulajdonságok, amelyek különösen fejlettnek tűnnek a férfiakban. Hogyan tanít meg férfiakat arra, hogy nyitottak legyenek ilyesmire?

Wolfram: Először is: előbb nekem is szóbeszéd tárgyává kellett lennem, mielőtt megtanultam volna, hogy ügyeljek az érzéseimre. Mindig szemem előtt lebegett az a kép, hogy férjként és családapaként ne legyek szomorú vagy sebezhető. Pontosan emlékszem még, mit mondott egy napon a lányunk: „Papa, én még sosem láttalak bőgni." És ebben a pillanatban kitört belőlem. Nem hiszi el, milyen jót tettek nekem ezek a könnyek, és milyen üdvösek voltak számomra. Ma azt mondom: Érzékenynek lenni azt jelenti, őszintének lenni. Újra felfedezett érzékenységem által sokkal többet tanulok, sokkal több finomságot fedezek fel.

És nem mondják olykor Önnek, hogy „maga egy pancser"?

Wolfram: Na hallja! Természetesen. Amikor keresztülmentem ezen az egész történeten Évával és az érzéseimmel, és mindezt nem is rejtettem el, mindez nagyon zavarta a környezetemet.

Eva-Maria: A férjem karriert csinált. Számára ez magától értődő volt, de egyre kevésbé állt az én rendelkezésemre, meg a lányoméra. Kifelé minden ragyogó és nagyszerű volt, de mi éreztük, hogy nem tesz jót neki. És akkor elbocsátották, ami férfi mivoltának alapjaiban rengette meg. Egy férfi, aki sugárzott a sikertől, egyik napról a másikra senki sem lett.

Wolfram: Kapcsolatunk óriási válsága után egyik pillanatról a másikra ezzel a kérdéssel szembesültem: Tulajdonképpen mit is akarok elérni a foglalkozásomban? Mit tegyek?

Eva-Maria: Akkoriban külsőleg minden összeomlott. A férjem nagyon jól keresett. Mi elveszítettük a biztonsá-

gunkat, ő a karrierjét. És hirtelen lett otthon egy férfink! Nagyszerű folyamat kezdődött ezzel, mert az a férfi, aki korábban minden energiáját a cégére fordította, hirtelen a családja rendelkezésére állt. Ez nemcsak a családunk számára jelentett forradalmat – az én szememben ez az egész társadalom számára is forradalom; ugyanis világossá vált számomra, hogy nálunk a férfiak arra kényszerülnek, hogy minden erejüket valamilyen termék vagy cég rendelkezésére bocsássák, és hogy családjaink gyakran teljes mértékben nélkülözik ezt a férfierőt. Az a legrosszabb, hogy aztán gyakran a nők is belemennek ebbe a szerepbe, és a férfiaknál is férfiasabbakká válnak. Erre az óriási problémára csak akkor figyeltem fel, amikor a férjem egy csapásra ismét otthon volt.

Jót tett ez Önöknek?

Eva-Maria: De mennyire! Én megváltoztam, a lányunk kivirult, s a férjemnek is megvolt most az a környezete, ahonnan kiindulva új feladatok után nézhetett.

A nagy válság révén tehát nem csupán a kettejük partneri kapcsolata vált igazibbá, hanem mindketten újra felfedezték nemi identitásukat is?

Eva-Maria: Abszolúte! Tudja, mi, nők manapság olyan magatartást tanúsítunk, amely a háború utáni asszonyokéra emlékeztet engem. Mindenestül belebocsátkozunk a férfiszerepekbe, és bebeszéljük magunknak, hogy mindent elintézünk egyedül is: „Karrier, gyerekek – nem téma, megoldom!” Ez maga a horror! Magam is így éltem. A férfiak pedig tökéletesen tévútra keveredtek a férfiasságukkal.

És hogyan éli meg ma a nőiességét?

Eva-Maria: Mára megtanultam, hogy elismerjem a határaimat, főképpen a női határaimat. Igazán nem vagyok az a konyhatündér, aki hozzánőtt volna tűzhelyhez, de amikor a férjem ismét itthon volt, akkor éreztem először, mennyire túlterhelt és magányos voltam korábban.

Wolfram: Az én férfi mivoltom abban az időben tökéletesen üres burok volt. Most már elmondhatom, hogy a férfilét egészen más formáját fedeztem fel. Letéptem ezt a burkot, és észrevettem, az én valódi erőm rejtőzik alatta. Mindig sok energiát fektettem a munkámba. Ma időnkint még többet is dolgozom, de egészen más belső erővel. Sokkal inkább jelen vagyok – és sikeresebb vagyok a munkámban. De ez nem olyan siker, amelyet számokkal ki lehetne fejezni, hanem az igazi siker, amely abban áll, hogy új minőség lépett be az életembe.

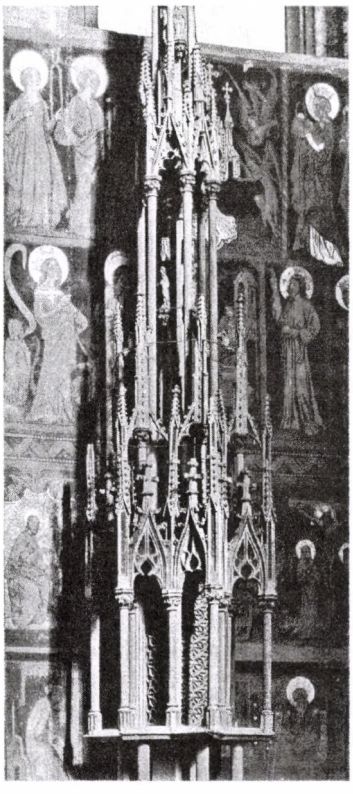

Mit jelent ez konkrétan?

Wolfram: Újonnan felfedezett férfi mivoltomban szabad gyengeséget mutatnom, és sebezhetőnek lennem. Ennek ellenére rendezettebbek a dolgaim. Mondhatnám, sokkal jobban és sikeresebben rendezettek, mint a korábbi mintában.

Az Önök könyvét egyesek a házasság melletti védőbeszédként jellemezték. Joggal?

Eva-Maria: Bizonyos szempontból igen. De nem abban az értelemben, hogy az embernek minden áron ki kell tartania egy kapcsolatban, és mindent végig kell csinálnia. Én azt akarom mondani, hogy a valódi szeretet útján az embernek olykor világos nemet kell mondania, hogy meg kell vonnia a határokat. És hogyha az ember ezt teszi, akkor fel fogja fedezni, hogy ő maga ér valamit. És hogy talán egészen más, mint amit a szülei, a társa, a kollégái örökké elvártak tőle. Ki fogja fejleszteni az érzékét önmaga iránt. És erre az egyáltalán nem eufórikus, hanem inkább csendes érzésre gondolok, amikor önszeretetről beszélek.

Abból, amit Önök mondanak, sok minden emlékeztet arra, amit spirituális tanítók is mondanak. Az Önök könyveinek a címeiben pedig (Szeresd magadat, és mindegy, ki a házastársad! – Szeresd magadat, és örülj előre a következő válságnak!) a Biblia szavai csengenek vissza: Szeresd embertársadat, mint önmagadat! Van ennek a vallási vonatkozásnak valami jelentősége az Önök számára?

Eva-Maria: Amikor ezt mondja, az az elképzelés támad bennem, hogy a Jóistennek úgy tetszett, hogy egy olyan nőbe öltöztessen be engem, aki szívesen vásárol cipőket, aki egy divatos brancsból választott férjet, és akiben egyébként sem utal semmi arra, hogy az Úr megbízásából lenne úton. Ezzel azt akarom mondani: Isten rejtett ügynökének érzem magam. Hiszem, hogy ő adta meg nekem az esélyt arra, hogy új módon beszéljek róla, olyan módon, amellyel nem riasztok el sok embert, aki fél kapcsolatba kerülni Istennel. De azt is megmondom Önnek: A normális világban gyakran teljesen elveszettnek érzem magam – mivel magányosnak érzem magam ebben az ügynökszerepben, és olykor dühös vagyok amiatt, hogy ezt kell játszanom. De mélyen belül tudom, hogy végső soron csak Istenről van szó.

Csak Istenről?

Eva-Maria: Igen. Ezt az egész utat, amelyről beszélünk, jól le tudom írni, de nem tudom „megcsinálni”. Bízhatom abban, hogy túljutok a válságon, de nem vagyok rá képes a saját erőmből. Korábban az egyház izzó ellenfele voltam. Gyermekként egy csomó rossz dolgot éltem meg benne. De amikor nyakig voltam a válságban, elkezdtem imádkozni. És attól kezdve ismét megtaláltam az utamat.

Wolfram: Én is totálisan taszítónak találtam az egyházat, amilyennek gyerekként megismertem – csupa üres rituálé, aminek semmi köze nem volt hozzám. De aztán eljutottam arra a pontra, amikor magamra maradtam, és ezáltal felfedeztem ezt a mély összetartozást a feleségemmel. Ennek a felfedezésnek számomra valamiképp köze volt az Istenihez. Amikor mindaz, amit felépítettem magamnak, összeomlott, csak ez a mély isteni összetartozás maradt meg. És ekkor először éltem át, hogy sosem vagyok egyedül, hanem itt mindig működik egy csendes erő, amely velem van. És ez a valami teszi lehetővé ma számomra, hogy sok mindent elengedjek. Ma már képes vagyok elengedni magamat.

Eva-Maria: Naponta imádkozunk. Naponta keressük az Istennel való kapcsolat terét.

Mit jelent ez konkrétan?

Eva-Maria: Beszélgetek Istennel, állandóan kérem a vezetését – azt, hogy mutassa meg nekem, mit tehetek érte az Ő ügynökeként; és azt, hogy hozzon vissza, ha eltévedek. Miközben itt ülök ezen az interjún, belül mosolygok, és azt gondolom: „Rendben, most megadtál nekem minden választ.” Ebben az interjúban magamnak mondtam el, amiről az elmúlt napokban megfeledkeztem. Látszólag Önnek vagy másoknak mondom ezeket, de valójában mosolygok, és tudom, hogy általam Isten szól énhozzám. Nem szép ez?

Forrás: Publik-Forum, 2008/1

Teljesül az Atya akarata?

A keresztények a Szentháromság első személyét mondják Atyának. Nincsen ünnepe a liturgiában. A Fiúnak számtalanul sok, s a Szentléleknek is van legalább egy – Pünkösdkor. Schütz Antal Dogmatikájában sincs róla fejezet. Rahner Teológiai Kisszótárában sincs. Mért? Bár az Újszövetségben vagy háromszáz esetben jelöli őt a Patér szó, s majd mindig Jézus ajkán – még sincs. Mért nem készült róla doktori értekezés, habilitációs dolgozat, mért nincsen tanszéke az Atyának a teológiai fakultásokon? Mert elnyelte őt Arisztotelész, annak filozófiai istentana, és ennek nyomán a skolasztika, az iskolás teológia. Schütztől már kora ifjúságomban megtanultam Róla, hogy magától való, tökéletes, egyszerű, világfölötti, és hogy Ő maga az abszolút akarat. Kicsoda mindez? Hát az Atya. Külön-külön megáll egyfelől ez az állítás-sor, és másfelől az elnevezés. De egymásra nem rímelnek, egymáshoz nem illenek. Jézus csak annyit tudott Atyjáról, hogy tökéletes, meg hogy van akarata.

Hogyan lehetne még beszélni róla? Hát úgy, hogy ő az Úr. Jézus is beszélt róla ilyen módon: Senki sem szolgálhat két úrnak... Nem szolgálhattok Istennek és a Mammonnak (Mt 6,24). Isten ellenlábasa ez a másik úr, a Pénz. Ez detronizálhatja bennünk az Atyát. De Jézus nem imádkozott Istenhez mint Úrhoz. Csak – mint Atyához. Nem is volt dolga Jézusnak a Pénzzel. Nem is detronizálhatta Benne ez a másik úr – az Atyját.

Magam hogyan szólítom őt? Majdnem sehogyan. Hiába nevel liturgiánk arra, hogy az Atyához imádkozzam a Fiúban a Szentlélek által. Semmi hatása nincs imádságos életemre ennek a nevelésnek. Mindig csak Istenemet mondok, mikor imádkozom, s ilyenkor az Atyára is, a Fiúra is, a Szentlélekre is gondolhatok. Mind a Hármat beleérthetem ebbe az egyetlen megszólításba, hogy Istenem. De csak gondolhatom meg érthetem... Valójában nagyon is unitárius vagyok: amikor imádkozom, rendre az egy Istenhez imádkozom.

S mit mondok Neki, amikor beszélgetek vele, azazhogy imádkozom? Bevallom, hogy mondanivalóm abban foglalható össze, hogy legyen meg az én akaratom. Magam is tudom – azaz csak tanultam –, hogy ez bizony csúnya. Arra neveltek, hogy mást kellene imádkoznom. Azt, hogy legyen meg az ő akarata. De leszoktam róla. Azért szoktam le róla, mert pórul jár, aki úgy imádkozik, ahogyan illenék meg kellene. Jézus is váltott a Getszemániban a maga akaratáról – nagy nehezen – Isten akaratára, és mi lett belőle? Isten, az Atya akarata? Nem, semmiképpen sem. Hanem Kaifás, Pilátus meg Heródes akarata: a keresztrefeszítés lett belőle. S ez lett volna az Atya akarata? Nem. Ezt már csak nem akarhatta egy Atya!!! A Fia keresztrefeszítését semmiképpen sem akarhatta.

Ezt a legyen meg a te akaratod-féle imádságot csak azok engedhetik meg maguknak – gondolom –, akiknek a Pénz az istenük. Nem vallják ők ezt be, csak van pénzük, s szórják számolatlanul. Urak módjára. Urak, mert pénzük van. Ha nem vallják is be, hogy ki is volna az ő istenük, biztosak a maguk istenében. Abban, hogy velük van. Hogy nyugodtan imádkozhatják: Legyen meg a te akaratod! Mondjak példát rá? Aki sváb lovagokkal megerősített törzsi seregével vonul Veszprém völgye felé, hogy Isten akaratának engedelmeskedve négyfelé szabdalja trónkövetelő unokatestvérét – az imádkozhat így. De ezt csak önmaga átverésével tudja tenni. Szörényi-Bródy meg is fogalmazzák ezt a maga átverését: Uram, Veled, de Nélküled. Ez a veled-denélküled-isten – ez nem Jézus Atyja. S mivel csak két úr van, ezért a sváb lovagokkal valakit négyfelé szabni akarónak csak a Mammon lehet az istene? Nem tehetek róla, ha ez a következtetésem vége.

A Mammon nem a pénz? A Mammon a hadsereg? A kettő egyhasi testvér. Akinek pénze van, az tud sereget gyűjteni. Akinek serege van és győz vele, ahhoz ömlik a pénz meg a jószág. A legyőzötté. Végnélküli jóvátételként. Mint a hódoltság idején a törökhöz, az átkosban a Kremlhez, és napjainkban a multikhoz. Ez utóbbiakhoz a képzeletet is meghaladó mennyiségben. Hogy azért valami nálunk is maradjon a Mammonból, beledobáljuk feneketlen, mindent elnyelő torkába gyerekeinket – halálra ítélve nemzetünket. Ez is tény és kerekperec tény: hazánkban az élveszületések évi száma nyolcvanezer körül található. Egy nemzedéken belül ötmillióra fogyasztjuk ezzel a tízmilliót. S közben petárdákat robbantva boldog újévet kívánunk egymásnak, ahelyett hogy zokognánk a sír felett, hol nemzet süllyed el. Ki ne röhögtessük már magunkat, amikor buzgón imádkozzuk a Miatyánkot, s benne azt, hogy „Legyen meg a te akaratod!" Az Atyához imádkozzuk, és imádságunk a Mammonnál ér – nem is földet, de poklot. Poklot? Nem, rosszabbat, mert a pokol is még létezés, s nemzetünk a nemlétet választja.

Nincs semmi baj ezzel a jézusi imaszándékkal, hogy legyen meg az Atya akarata a földön is, miképpen teljesül az a mennyben, a Szentháromságban is. Csak azzal van baj, hogy ez az imaszándékunk nem hoz a konyhára semmit. A Jézus utáni történelem ugyanolyan, mint a Jézus előtti, a jézusi imaszándék előtti. Újév első napján láttam egy nagyszerű filmet. Ebéd után is megnéztem, és vacsora után újból. (Nem a moziban, csak a társalgónk TV-je előtt.) Címe: Hétköznapi mennyország. Egy svéd faluban születik meg a mennyország. Egy muzsikus teremti meg. Mindenkit szeret, és őt is szeretik. S megtanítja őket szívből, szeretetből – énekelni. Énekkara eljut egy salzburgi énekfesztiválra, ahol a közönség egésze feláll, és együtt énekli velük, amit tőlük hallanak. – Másnap egyik kispapunkkal reggelizem, s elmondja, hogy nekik is levetítették ezt a filmet a főiskola pszichológiaóráján, s azt a feladatot kapták, hogy állapítsák meg a film különböző szerepköreit. Megállapították, s elmentek a mondanivaló mellett. A süketség oka, hogy oktatójuk nem merte, vagy talán nem is tudta (?) megfogalmazni, hogy e svéd faluban a filmen megszületett a szeretetből az Isten Országa. Az, amiért Jézusnak meg kellett halnia. Adáshiba volt az előadó részéről? Nem. Vevéshiba.

Aligha van magasztosabb imaszándék Jézusénál, de Jézusból a tanítványok csak kibokszolták ezt az imaszándékot. Nem magától mondta. Nem, mert Jézus tudta, hogy nem imából születik meg az ország, hanem szeretetből. S ez a szeretet ki nem kerülheti a szexualitást. A jézusi szeretet az egyneműek között csak halvány árnya annak, ami szökőárként tör ki, ha másneművel találkozunk. Egy atya szeret, s egy atya szükségképpen férfi. S a férfinak, ha szeretni akar, nőre kell találnia. S a falut énekelni tanító Daniel rá is talál a maga Lénájára, aki nem szexbomba, de van szíve. Nem ettől van Isten Országa, de az egész emberiségnek kell Isten Országot csinálnia, s az em-

berek egyik fele férfi, másik fele nő. És Isten úgy teremtett meg bennünket, hogy minden nő arra született, hogy szeressen egy férfit, és minden férfi arra született, hogy szeressen egy nőt. És képessé tett bennünket arra is, hogy szerelembe essünk, és gyermekeket akarjunk attól, akibe beleszerettünk.

Az imaszándék csak másodlagos. Az elsődleges a szerelem és a család. S ebből az elsődlegesből születik meg az Ország, a hétköznapi mennyország. A filmben két szereplő nem érti Danielt: egy alkoholista, aki veri feleségét, ha az énekkarba talál menni, s a falu lutheránus papja, aki bűnt szagol a szexualitásban, s csak azért nem feszíti keresztre Danielt, mert annak elmúlt már az ideje. Viszont csak el akarja pusztítani, mert Daniel szeretete feleslegessé tette falujában az ő papi imádkozásait. Ha kénytelen vagyok megállapítani, hogy a Jézus utáni századok ugyanolyanok, mint a Jézus előttiek, akkor következtethetek. Első következtetés: Isten szándéka – az Ország itt lent legyen olyan, mint ott fent – és az ember megvalósító képessége, avagy inkább képtelensége nem lenne egymásra, az Országra hangolva? Ezt a következtetést el kell vetnem, mert a fentnek és a lentnek egymásra hangolatlansága számomra a gondolkodás végét, a teljes abszurditást jelenti. Második következtetés: Leragadtunk a Jézus utáni első századnál. Annak a termését boncolgatjuk csupán.

Boncolgathatnánk mást is? Igen, Isten további megnyilvánulásait az első századot követő tizenkilenc században. Van Istennek további kinyilatkoztatása is? Bizony van, mert Isten Lelke szünet nélkül szól mindannyiunk szívében, lelkiismeretében. Ha úgy tetszik, az ember gondolatvilágában. Még a tiedében s az enyémben is. (Evvel a kinyilatkoztatásanyaggal tölteném ki a mise első és második olvasmányát – amint megírtam vénkorom legbotrányosabbnak minősült írásában: Mind tolvajok és rablók.)

Tovább boncolom tehát Jézus atyafogalmát. Ha mi az Atya képére és hasonlatosságára lettünk, akkor létünk, valónk, vágyaink és cselekedeteink – mind-mind beszélhetnek nekünk Alkotónkról, az Istenről. Amikor János alámerítése után kiemelkedik a Jordán vizéből, Jézus hallja, hogy ő az Istennek szerelmetes fia... Ha pedig az, akkor az Isten – Atya. Ha pedig Atya, akkor van Jézusnak anyja is. Az első század eljutott odáig, hogy Mária is szerelmetes, kedves Szűz – Örülj kedves Szűz!, ahogy Sylvester Jánosunk fordította (1540-ben) az Ave Mariát. Lukács eljutott odáig az első században, hogy Isten Szentlelke árnyékozta be Máriát. Mert az embernek a mennyben nemcsak apja van, hanem anyja is. És Jézus az Atyának és Máriának a fia. Atya, anya és fiú – ez már család. Nem rakom bele Máriát a Szentháromságba. Megmaradok a korábbi századok végeredményénél: Ó Atyaistennek kedves szép leánya... Ennyi csak Mária. De továbblépek, és mondom: ha egyszer az embernek földi életében a legnagyobb élményt a szerelem adja, akkor erre is érvényes Hermész Triszmegisztos szava: Lent, mint fent, és fent, mint lent. A Jézus előtti és utáni századokban primitív- és kultúrnépek körében is megtalálható, hogy Istent atyának és anyának egyaránt gondoljuk. S megtaláljuk Platónnál azt is, hogy az ember kezdetben androgün, azaz férfi és nő volt egy személyben, s csak az irigy istenek vágták kettővé azt, ami eredetileg egy volt. Boncolgatásom végeredménye, hogy Isten magában foglal egy hármasságot: apát, anyát és gyermeket. Hogy az egyetlen Isten valóban egyetlen is. Egyetlen család.

Isten úgy egyetlen, hogy apa is, anya is, és gyermek is. Nem állítom azt, hogy Jézus ezt tanította. És tudomásul veszem, hogy a keresztény vallások s az enyém is, a katolikus, csak azt tudják feladatuknak, hogy boncolgassák azt, ami Jézus megtestesülésének következtében és századában jutott tudomásunkra. De az ember tisztte, hogy gondolkodjék Alkotójáról, Istenről a történelem minden századában. A Jézus utáni századokban is, és a huszonegyedik században is. És azért gondolkodjék, hogy megvalósuljon Isten gondolata és akarata, az Isten Országa: a Szeretet odafenti örök és végtelen Birodalmának mintájára – a Szeretet időbeli és véges Országa. Csak ezért, és nem henye gondolati játék céljából. Az Isten nem halott. Akkor sem az, ha svéd és nem svéd, lutheránus és nem lutheránus papok nem értik meg Daniel hétköznapi mennyországát. Ha a kereszténység órái megszámláltaknak látszanak születésének s történelmi kibontakozásának színhelyén, Európában is. Mert a szerelmet lecseréljük arra a szerelemre, amelyből kimarad a szeretet, s ennek következtében nem akarjuk továbbadni az életet, amely Istenből való.

Jézus azt tanította, hogy a Szentlélek elleni vétkezés az, amire nincsen bocsánat sem ebben, sem az odatúli világban. S a Szentlélek működik bennünk, ha megengedjük neki. S a Szentlélek nemcsak arra inspirál bennünket, hogy felmondjuk vallásunk krédóját, hanem arra is, hogy gondoljuk és kimondjuk azt, amit gondolunk. Gondolunk, mert gondolkodnunk kell, és a gondolatainkat el nem fojthatjuk. Akkor is, ha az, amit gondolunk, nem szerepel hitvallásunk tételei között. Meg kell tudnunk ítélni nemcsak azt az időt, amelyben Jézus élt, hanem az utánit is, és a mait is. S jaj nekünk, ha meg sem kíséreljük megérteni azt az időt és világot, amiben élünk. Makovecz Imre azt mondta, hogy ötszáz év múlva ugyanúgy magyarul fogunk beszélni ezen a tájon, mint ma. Miért? Mert van kegyelem. Isten megkegyelmez nekünk? A keltáknak nem kegyelmezett meg? Nem. Kihaltak. Kiirtották őket, vagy ők magukat. Értelmetlen kegyelmezni annak, aki nem kegyelmez magának.

Ötszáz év múlva lesz-e magyar? Lesz, ha szülnek a magyar anyák, s lesz annyi magyar anya, hogy gyermekeik nem olvadnak bele az őket körülvevő, nem magyarul beszélők többségébe. Moldvában, a Hargita aljában és az Alföldön és sehol sem. Ha csak kevesen lesznek ezek az anyák, akkor beolvadnak. Törvény ez. Rengeteg a kihalt nyelvek és népek száma. Isten akarata az, hogy éljen a magyar nép is, hangozzék a magyar szó is. Jézus csak Izrael elveszett fiaiért jött. Magam is csak népemből lettem, és csak azokhoz tudok szólni, ha tudok. Hát azt mondom, hogy Jézus Istene Atya, és ennek következtében család is. S bizony nincs köze Istenhez annak, aki nem teszi meg a magáét azért, hogy legyen az Isten életének magyar folytatása is. Hagyjuk abba a bűnöskeresést. Jézus a bűnösökért jött, hogy megtérjenek és éljenek. S ha bűnöst keresünk, könnyen lehet, hogy magunkra találunk. Egy-két magyarnak vétkéből nem tud elpusztulni nemzetünk. Ha elpusztul, közös munkánk eredménye lesz. Még megtérhetünk, még nem pusztultunk el. Még válthatunk a Mammon-imádat helyett nemzetünk jövőjére. Lassan ötven éve lesz, amikor először álltunk választ előtt: Kicsi, vagy kocsi? Meg tudjuk-e lelkigyakorlatoztatni kapitalista önmagunkat? Vagy egyszerűbben: Akarjuk-e azt a jézusi boldogságot, amely csak a szegényeké? Beérjük-e az egy dénárral? Hajlandók vagyunk-e azt tenni, amit Jézus tenne, ha ma újra megtestesülne, s magyarnak születne? Az életet választjuk-e, vagy csak a sírt, hol nemzet süllyed el? Az előbbit válasszuk!

Bulányi György

Forrás: Koinónia, 2008. március

Rendkívüli látogatás Azupizuban

Nagy kiterjedésű plébániám egy része már Amazónia őserdejét képezi. Négy indián közösség (Azupizu, Alto Puellas, Puruz és Machca Bocaz) olyan messze van a plébániától, és annyira megközelíthetetlen, hogy csak télen lehet felkeresni őket, amikor kevesebb eső esik.

Azupizuban 18 család él elszórtan az erdőben, igen nyomorúságos körülmények között. Számukra már előre elkészítettünk egy-egy élelmiszercsomagot (2 kg rizs, 2 kg cukor, 1 flakon étolaj, száraz tészta, só, tejpor és gyufa). Öt zsákba osztottuk el a csomagokat; ezeket az indiánok fogják felvinni a falujukba a hátukon.

Előző este már felraktuk 23 éves rozzant Land Roverem tetejére a zsákokat, valamint a mi hátizsákjainkat, fóliával betakarva az eső ellen, hogy másnap hajnalban indulhassunk. Négy laikus spanyol misszionárius kíséretében vágtunk neki az útnak. Az elképzelhetetlenül rossz és sáros utakon három órai kemény zötyögés után érkeztünk meg Yungulmasba, ahol már előre megbeszélve öten vártak ránk, hogy vigyék a zsákokat, és mutassák az utat. Innen már csak gyalog lehet felkapaszkodni az elrejtőzött faluhoz. Gyorsan átöltöztünk a meneteléshez: rövidnadrág, gumicsizma és a hátizsák a legszükségesebb dolgokkal (nekem még a misefelszerelés is), mert később minden kiló ólomként fog nehezedni ránk. A súly és a helyszűke miatt három zsömle és két csokoládé az útra oda, és ugyanennyi vissza, amit vinni tudunk. Egy rövid, de kiadós eső után az indiánok mutattak egy ösvényt, mondván, hogy csak nyugodtan induljunk el, ők majd később jönnek, mert úgyis utol fognak érni. Erős sodrású, a hegyekből lerohanó folyókon kellett átvágni, birkóztunk a nagy sárral, lihegve kapaszkodtunk felfelé, olykor csak egész keskeny ösvény vezetett a hegyoldalban a mély szakadék szélén, ahol hosszú bottal segítettük egymást, hogy le ne zuhanjunk. Másfél óránként tartottunk egy rövid pihenőt. Az utolsó szakaszon már csak én tartottam lépést a 14 éves Luciával (negyed zsák rizst vitt a hátán) és édesapjával. Elképesztő a teherbírásuk! Így 20 perccel előbb érkeztem meg a többieknél, ami hat óra és nyolc perc menetelést jelentett.

Izzadtan és holtfáradtan találkoztam az emberekkel, akik „masato"-val kínáltak. Ez yucából készült (a yuca egy növény vastag gyökere, amit ha megfőznek, íze a burgonyához hasonlít) sűrű és félig megerjesztett ital, ami valóban frissít, de borzasztó az íze. Ha egyszer abbahagyod az ivását, és elveszed a szádtól, képtelenség újra inni. Később megérkeztek a többiek is, és őket is megkínálták. Illemből mindenki ivott (nagy sértést jelent a visszautasítás!). Sötétedés előtt (villany nincs!) már csak annyi idő maradt, hogy lementünk a folyóhoz mosakodni. A sovány vacsorát már a petróleumfáklya halvány fényében költöttük el. Az egy tál leves a folyóból fogott halból készült, amit vízben megfőztek egy kis sóval, és az általunk hozott tésztából tettek bele mutatóba. A kenyeret nem ismervén, főtt yucát adtak melléje. Kimerülten tértünk aludni – ha tudtunk volna, mert ők a faházaikban nem ismerik az ágyat, de még a matracot sem. Csak az általunk hozott hálózsák maradt a deszkapadlón, ami egy óra elteltével igen keménynek bizonyult. Így reggel azzal a gyönyörűséggel keltünk fel, hogy nemcsak nem aludtunk, hanem minden testrészünk sajog is a fájdalomtól. A felszolgált reggeli a változatosság kedvéért ugyanabból a sovány egy tál hallevesből állt.

Kilenc óra körül összegyűltek a családok (szétszórva élnek, egymástól távol, akár egy óra gyalogút is lehet), és szentmisével kezdtük a napot. Ők semmilyen felekezethez nem tartoznak, de olyan áhítattal vettek részt, ami elgondolkodtatott engem. Azt hiszem, Isten előtt életem egyik legkedvesebb miséjét mutattam be mezítláb és fehér albában. A Miatyánkot ők is ismerték, és fennhangon imádkozták.

A szentmise után beszélgettünk a problémáikról, és hogy miben tudnánk segíteni őket. Déltájban vettünk búcsút tőlük. Természetesen már nem tudtak adni enni nekünk, és el sem fogadtuk volna, hogy maradjon nekik. Így a tegnapról félretett három zsömlével és két csokoládéval a tarsolyunkban vágtunk neki az embert próbáló hosszú menetelésnek, éhesen és elcsigázva, hogy a sötétedés előtt elérjünk az autóig. Az egyik misszionárius lány megkérdezte: „Ugye, padre, ezzel az úttal életem minden bűnére feloldozást kapok!"

Én nagy hálával és békével a szívemben köszöntem meg az Úrnak, hogy arra méltat, hogy egy lehetek azok közül, akik a szó legszorosabb értelmében a föld végső határára vihetik el az Ő Evangéliumát.

Finta Lajos
Argentína

A fenti képen látható éhező kislány meghalt, ugyanis a szegénységgel kapcsolatos szemlélet következtében – „beteg gyereknek már nem adunk enni" – éhen halt. Ez nem egyedi eset: kórházban is előfordult, hogy egy 15 éves kislány, akinek a költségeit nem tudták kifizetni, szintén nem kapott már enni.

Ui. Így látogatjuk meg a többi közösséget is, amihez szükségünk van anyagi támogatásotokra (üzemanyag, élelem stb.). Ugye megértitek, hogy ilyen körülmények között nem tudunk ÁFÁ-s számlát adni! Az állam semmiben nem segíti ezeket a közösségeket! – Viszont ezen az OTP-számlán tudtok pénzt küldeni: 11773102-08506627.

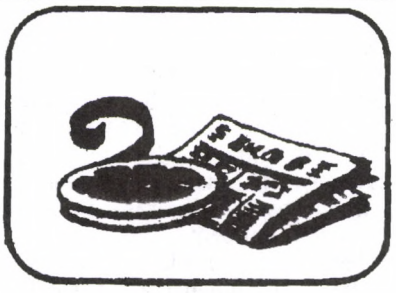

Gazdagító elszegényedés

(Könyvismertetés)

Az 1969-ben született ***Alexander von Schönburg***, *Széchenyi István* ükunokája olyan családból származik, amely saját szavai szerint 500 éve „gyakorolja” a társadalmi lesüllyedést. A Schönburgok a 18. századig voltak Délnyugat-Szászország urai, majd a folyamatos hanyatlást követően a 20. század közepén fosztották meg őket utolsó kastélyuktól. Alexander édesanyja, *Széchenyi Beatrix* grófnő a sztálinista diktatúra idején, 1951-ben menekült el Magyarországról Nyugatra. Semmit nem hagyott hátra, mert már régóta nem birtokolt semmit.

Alexander von Schönburg, aki újságíróként keresi kenyerét, remek könyvet írt ezzel a címmel: ***Pénz nélkül gazdagon, avagy a stílusos elszegényedés művészete*** (Holistic Kiadó, Budapest, évszám nélkül; a német eredeti 2005-ben jelent meg). Ez a tartalmas, ugyanakkor könnyeden és izgalmasan megírt mű azért is tanulságos a Jézus evangéliuma szerint tájékozódó olvasó számára, mert nem vallási vagy erkölcsi szempontból foglalkozik témájával, hanem a – viszonylagos – elszegényedés kényszeréből, de kimondatlanul mégis az ide vágó evangéliumi értékeket képviseli. Nem prédikál, mégis újra meg újra megerősíti Jézus egyik központi tételének örök igazságát: „Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, aki viszont elveszíti életét, megmenti azt” (vö. Mk 8,35). A könyvnek szinte minden lapján világossá válik, hogy a fogyasztói szemlélet- és életmód mindenestül lerombolja a valódi emberséget, s a szellemi-lelki-erkölcsi értékeket csak az anyagi igények erős korlátozásával lehet kibontakoztatni.

* * *

Könyvének első két, mondhatni „elvi” jellegű fejezetében a szerző rámutat: a jólét nem attól függ, mennyi pénzt és terméket halmozunk fel. Az igazi gazdagságot kizárólag megfelelő hozzáállással érhetjük el; ehhez hozzátartozik az a képesség is, hogy le tudjunk mondani valamiről, ami mindenki másnak megvan – vagy az a függetlenség, hogy ne mások életstílusát tegyük saját életünk mércéjévé.

Az élvezet igazi kulcsa a lemondás képessége – hiszen minél jobban függünk bizonyos tárgyaktól, annál szegényebbek vagyunk. Minden egyes beismerése annak, hogy valamire mindenképpen „szükségünk van”, felér egy vereséggel, legyen szó mégoly ártatlan dolgokról is, mint a reggeli kávé – viszont igazi győzelmeket arathatunk, ha boldogulunk valami nélkül, amiről azt hittük, hogy sosem tudnánk lemondani róla.

A szerző nem recepteket kínál a „sikeres” élethez, hanem arra ösztönöz, hogy vizsgáljuk felül vágyainkat, amelyeket a fogyasztói ipar szított fel.

A munkáról

A gazdaságban sokáig általánosan elfogadott vélemény volt, hogy a „munkaalkoholista” emberek akkor is kiemelkedő teljesítményt nyújtanak munkájukban, ha a magánéletük romokban hever. Ma már azonban a világ legjelentősebb gazdasági iskoláiban azt tanítják, hogy ez a munkaerőtípus költség- és termelékenységi kockázatot jelent a cég számára. Aki bármikor elérhető a munkahely számára – például mobiltelefon révén –, az nem tud visszavonulni, hogy nyugalmat találjon, felfrissüljön és megújuljon. Kutatások igazolták továbbá azt is, hogy a különösen nagy ambícióval bíró emberek elégedetlenségre, búskomorságra és depresszióra hajlanak.

Az ókortól egészen a reformáció koráig a munka minden józanul gondolkodó ember szemében olyasmi volt, ami csak útjában áll a tényleges életnek. Vagyis a munka önmagában véve nem volt tiszteletre méltó. Tiszteletre méltónak az emberek segítését, gyógyítását, tanítását tartották, azaz csak szükségből vagy kapzsiságból dolgoztak. A munka csak a reformáció után kapott erkölcsi színezetet. Luther követte el azt a súlyos hibát, hogy a „hivatás” szót (Beruf) a „munka, foglalkozás” (Arbeit) rokon értelmű kifejezéseként vezette be. (Gondoljunk itt Max Weber fejtegetéseire a protestáns etika és a kapitalizmus összefüggéséről!)

A lakás értékéről

Mindenki tudja, mennyi pénzt tud felemészteni az, ha valaki „modern, ízléses, kényelmes, szép” stb. lakásban akar élni. A szerző véleménye szerint viszont egy lakás szépsége nem attól függ, hogy hol helyezkedik el és mennyit költenek rá, hanem attól, hogyan fogadják ott a vendégeket. Gazdag az, akinek olyan lakása van, amely barátainak kedvelt találkozóhelyévé válik – a vendégszeretet, a nyugalom és az egyszerűség légköre pedig a legkisebb kunyhóban is lehetséges. Rámutat arra, hogy a nagyobb német városok legtöbbje grófok vagy uralkodók székhelye volt, és minden udvari kultúrában elsősorban egy valami uralkodott: a sznobizmus. Minden osztály majmolta a közvetlenül fölötte lévők szokásait és életstílusát, és igyekezetük, hogy lépést tudjanak tartani, rendszeresen oda vezetett, hogy a majmolók reménytelenül eladósodtak. (Ma sincs ez másképp, legfeljebb a színes bulvárlapok vagy – „magasabb szinten” – a Lakáskultúra szolgáltatja a mintát.)

Az étkezésről

Az egész egyetemes civilizációt fenyegető új vírus az úgynevezett élménygasztronómia, amit azért neveznek így, mert ennek jegyében az emberek nem csupán ételeket fogyasztanak, hanem „át is akarnak élni” valamit (főképpen éttermekben vagy vendégségekben) – mivel nem tudnak mit mondani egymásnak, amikor az asztalnál egymással szemben ülnek.

Ezzel szemben a szerző szerint az a legfontosabb, hogy az evés ne járjon nagy hajcihővel. Minél kisebb a felhajtás a főzés körül, annál örömtelibb lehet a családi vagy baráti együttlét. Nem az ételnek kell a középpontban állnia, hanem az étkezésben résztvevő személyek közötti valódi kommunikációnak.

Nagyon tanulságosak a táplálkozás és a szellem közötti összefüggésről folyatott újabb kutatások: az állandó teltségérzés, valamint az olyan anyagok, mint a cukor, a koffein és az alkohol, gátolják „saját boldogsághormonunk”, a szerotonin termelését, ellenben a bőséges víz-, zöldség-, gyümölcs és halfogyasztás (ha az ember nem eszi degeszre magát!) segíti az agy szerotoninellátását. Egyes kutatók szerint helytelen táplálkozásunk következtében az agy evolúciója – sok évezredes fejlődés után – manapság visszafordul, s minden újabb generációban fél százalékkal csökkennek az intelligencia genetikai összetevői. A jólétben élők minden egyes falattal nemcsak kövérebbek, hanem butábbak is lesznek.

A fitneszről

A közgondolkodással teljesen ellentétes a szerző felfogása: az egészséget nem lehet megvásárolni, s a mozgást nem pótolja a mégoly egészséges étrend sem. Az ember nem arra a kényelmességre termett, amelyet – a jóléti országokban – megteremtett magának. Évezredeken át megszokta, hogy a nap nagy részét mozgással töltse, hogy élelmet gyűjtsön, zsákmányt cipeljen. A test rendszeres kímélése ezért anyagcserezavarokhoz, izomsorvadáshoz, túlsúlyhoz, gerincproblémákhoz, állandó fáradtsághoz, oxigénhiányhoz, érszűkülethez és végül szívinfarktushoz vagy agyvérzéshez vezet. Ha tehát valaki javítani szeretne az életminőségén, a legelegánsabban és leghatékonyabban úgy oldhatja meg, hogy mozgást visz az életébe. A mozgásszegény életmód is szegénység, ráadásul olyan fajta, amely tompultsághoz és depresszióhoz vezet.

Mindazonáltal: bármilyen fontos is egészségünk és jó közérzetünk szempontjából a mozgás, kevés olyan szomorú látvány létezik, mint azok az emberek, akik az egészséget tartják a legfontosabb dolognak, és futnak utána. A napjainkban igen elterjedt egészségvallás táptalaja a teljes, lehetőleg örök egészség iránti vágy. Az egészség azonban nem abszolút dolog, és az ember sohasem lehet tökéletesen egészséges, és aki főként a testét részesíti állandó szeretetteljes gondozásban, az nagyon korlátozott életet él.

Egy gyakorlati megjegyzés: Európában évente több milliárd eurót dobnak ki kihasználatlan fitneszklub-tagsági díjakra. Ugyanakkor komoly kutatók szerint a szív- és érrendszeri megbetegedések megelőzésének egyik leghatékonyabb – és legolcsóbb! – módja a lépcsőmászás. Aki naponta nyolc percig mászik lépcsőt, lehetőleg úgy, hogy kétszer-háromszor kifogyjon a lélegzete, az gondoskodik arról, hogy a vörös vértestek száma, s ezáltal vér oxigénellátása is magasba szökjön.

Az autóról

Az autó manapság sok helyütt már nemcsak a kedvenc játékszer, hanem előjoggal rendelkező családtag is. Az egyetlen helyes reakció arra a – mármár érzéki – szeretetre, amely sokak részéről kijár az autónak, a legmélyebb megvetés.

Az autózás belátható időn belül egyre drágább lesz ahelyett, hogy olcsóbbá válna. Hamarosan olyan költséges lesz, hogy mindenki hálás lesz a sorsnak, aki megtanulta nélkülözni az autó használatát. A jóléti társadalom, amelynek létrejöttében kulcsszerepet játszott az autó, végéhez közeledik, és szerencsére a gépkocsi ismét az lesz, ami az autózás hajnalán volt: egy bolondos luxus.

Az utazásról

Ennek a fejezetnek a megállapításai a legizgalmasabbak közé tartoznak. Mindjárt az elején egy tudományos vizsgálat eredménye áll: Egy utazásról majdnem mindenki butábban tér haza, mint ahogy elindult. Aki három hétig nyaral anélkül, hogy közben szellemi frissességére is gondot fordítana, annak az IQ-ja csaknem három százalékkal lesz alacsonyabb, mint elutazása előtt volt.

Az a szemérmetlen vonzerő, amellyel a távoli utazások, a tengerparti édes élet és egyéb klisék hatnak ránk, valójában abból a „tudatmódosító ipar" által gerjesztett téveszméből ered, amely szerint az utazás már önmagában is kívánatos vagy előkelő – holott a nyomós ok nélküli, tehát csak az utazás kedvéért vállalt utazás egészen a 19. század közepéig abszurditásnak számított, s amit ma turizmusnak nevezünk, az voltaképpen nem más, mint az angol sznobok egykor nagyvilláginak tartott, de inkább csak groteszk világjárásának továbbfejlesztett változata.

Teljesen ésszerűtlen az is, hogy az ember egész évben azért spórol, hogy aztán szabadsága idején meggondolatlanul szórja a pénzt (végül is szabadságon van!), s közben azon mérgelődjön, hogy az áhított kikapcsolódás nincs arányban pénztárcája apadásával.

Nicolás Gómez Dávila filozófus szerint: „Csak az intelligens és ötletes emberek tudnak helyben maradni. A középszer nyugtalan és utazásra vágyó."

A kultúrafogyasztásról és a média-túladagolásról

A művészet áru lett – állapítja meg a szerző –, éppúgy kereskednek vele, mint a disznósajttal vagy a gyümölcsjoghurttal, s az elsekélyesedés olykor már a művészek körében is rosszullétet okoz. A kultúrafogyasztás üresség-éről egy-egy operabemutatón kaphatjuk a legtisztább képet: csak egy elenyésző kisebbség számára érdekes maga az előadás, a többségnek az a legfontosabb, hogy láttassa magát. Ezért érdemes szemügyre vennünk saját művelődési szokásainkat: tényleges szükségleteik kielégítéséről van-e szó, vagy arról, hogy „mi se maradjunk ki"?

A médiumok állandóan bombáznak minket információkkal és szórakoztatással – miközben kevesebbet tudunk, mint valaha, s a diákok iskolai kudarcai egyre gyakrabban függnek össze a médiatelítettséggel. Egyetlen más szerkezet sem segíti elő annyira az elhülyülést és a csordaszellem kialakulását, mint a televízió, s egyetlen más médium sem felelős annyi brutalitásért, banalitásért, ostobaságért és időpocsékolásért, mondja Schönburg. Valamikor latintudásra volt szükség ahhoz, hogy a szellemi elithez tartozzunk – manapság „elegendő", ha az ember lemond a tévézésről.

A „kulturális" fertőből való menekülés egyik legszebb útja az, ha az ember önálló véleményt alakít ki. A pénzszűke előnyt is jelenthet a kulturális életben: meg kell válogatnunk, mire adunk ki pénzt, s így megszabadulhatunk az életünket csak megterhelő lomoktól.

A vásárlásról

A krónikus vásárlási láz ma már csak a tudatlanok eszköze a hétköznapi depresszió ellen, a tudomány ugyanis kísérletileg igazolta, hogy a fogyasztás nemcsak hogy nem tesz boldoggá, hanem ellenkezőleg, még fásultságot is okoz; a vásárló embert a várakozás öröme hajtja, ám vágyainak beteljesülése unalommal tölti el. És minél magasabbra srófolja az ember az elvárásait, annál nehezebb boldoggá tenni; az élvezet nem növeli a boldogságérzetet. Ha szert teszünk a legújabb digitális kamerára, nem fogjuk jobban érezni magunkat, mint előtte – tehát azonnal le lehet mondani róla.

A vásárlási kényszer kordában tartására apró trükköket lehet bevetni: például kijelöljük a hét egyik napját, amikor semmit sem vásárolunk, sem készpénzben, sem kártyával. Aki bekapcsolódik ebbe a játékba, meglátja, hogy mennyi nem tudatos vásárlási döntést hozunk naponta.

* * *

Az utolsó két, ismét „elvi" jellegű fejezet azzal foglalkozik, miért nem boldogít a pénz, és melyek azok a dolgok, amelyek valóban gazdaggá tesznek. Itt megenyhül az a hiányérzetünk, hogy a szegénység-gazdagság összefüggésében a szerző eddig nem beszélt a legszegényebbekkel való szolidaritásról, a rászorulókon segíteni akaró osztozásról és adakozásról. Művének végén kifejezi azt a reményét, hogy erényeink, amelyek a bőség korában „kissé kimentek a divatból", a szűkösség korában reneszánszukat élik majd. Úgy véli, a források apadásának, a jólét hanyatlásának nem kell szükségszerűen elosztási harcban végződnie, sőt akár váratlan fordulatot is eredményezhet: szociális lényként való újjászületésünket, mert elmúltak azok az idők, amikor elvont intézményekre ruházhattuk át az embertársaink iránti felelősséget; ha kölcsönösen egymásra vagyunk utalva, rég elfelejtett emberi képességek bontakozhatnak ki. Ezért az a válság, amelybe belekerültünk, talán a legjobb dolog, ami csak történhetett velünk.

G. G. A.

Micikli, MMVIII

Minden, amit átélünk, legalább két síkon zajlik. Az első a környezeti valóság, a hely, az emberek, a tárgyak. A második a lelki, ahol a megélt eseményekhez érzelmek kapcsolódnak.

Elgondolkodtatott Laci kérdése, miért nem fényképezek. Azon is elgondolkodtam, hogy vajon csak emlékezeti kapacitás kérdése-e, hogy nem emlékszem pontosan nevekre és eseményekre. A kérdések a válaszban kapcsolódnak össze. Az események, tájak, városok, emberek az átélt élmények és az érzelmek segítségével raktározódnak el a fejemben, a lelkemben. Készíthetek ezer fotót, tárolhatom őket giga menynyiségben, de az igazán fontos képeket az érzelmeim tartósítják – és hívják elő. Mint ahogy a városneveket és események emlékét is.

Ezért arra az „elhatározásra” jutottam már a túra elején, hogy majd leírom mindazt, amit én átéltem, miközben ti fotóztatok, városneveket memorizáltatok, tájékozódtatok, és mi együtt bicikliztünk. Ami kimaradt az én „fotótáramból”, azt a ti képeitek egészítik ki, mindannyiunk számára.

Akkor most dőljetek hátra, lazítsatok, indul a képnézegetés! Nem lesz rövid!

Mostanság minden komoly rendezvény a 0. nappal kezdődik. Nekünk fürdőszoba-betonozással kezdődött. Kissé aggodalmas képpel fogadtam a bejelentést a mester úrtól, hogy „a betonnak úgyis száradnia kell”. Amíg mi nem leszünk itthon, szép csendben megteszi ezt nélkülünk. Megköt. Jött a por, kalapálás, betonkeverés, közben főzés, csomagolás, bevásárlás. Valahogy minden túrát ilyen felpörgetett élethelyzet előz meg. Gondolom, nemcsak nálunk.

Miközben mi nyüzsögtünk, Kissék nyugodtan autókáztak Sopron felé. És párhuzamosan mindenkinél zajlottak a 0. nap eseményei. Sült a kuglóf, a bicajok felkerültek az autótetőre, zajlott az élet a GYSEV-en.

Az esti palacsintapartin Kata is megkóstolta a húsos palacsintát, ami nagy szó, mert a meghívás hallatán lelkében már előre arra készült, hogy ez az étel lesz az, amelynek az ízvilága biztosan nem az ő szájában fog érvényesülni. De megette. És az ilyen helyzetek igazolják számomra azt a gyermekeknek hangoztatott igazságot, hogy mindent meg kell kóstolni, csak azután lehet prüszkölni! Vagy nem. Robi vadraguját mindenki „huhogva” dicsérte. No, nem azért, mert bagolyhúsból készült, hanem mert olyan tüzes volt, mint ő maga. Forró és erős! A kis Németh Illés a ragu szaftját tunkolva bizonyította férfiasságát. A borozásnak az a belső tapasztalás szabott gátat, hogy másnaposan még „rendes” időben is nehéz felkelni. Hát még hajnalok hajnalán!

Bár vendégágyakban és saját szobájában időben lefeküdt a csapat fele, mégis késéssel indultunk. Megkezdődött a versenyfutás az idővel. Találkozási időpontok szorító ténye után, helyek, útvonalak áttervezésével indult a soproni körút. De megérkeztünk. Még csak a Schell-kúthoz, ahol rendeztük sorainkat és navigációs rendszerünk programjait.

És elindult végre a nagy utazás! Téren és országokon át, és az álmok világába. Voltak pillanatok álom és ébrenlét határán, amikor olyan érzetem volt, mintha a hátrafelé pörgő kerekek megfordítva repítettek volna. Érzékeltem a mozgást, de annak iránya nem a megszokott volt. (Persze most hallom Tamás nevetését és mondatát: – Nem ezt hívják másnaposságnak?)

A helyneveket neked kell behelyettesítened mondataimba, ha hiányoznak. Nekem csak analógiák, asszociációk, fantázianevek jutnak eszembe. Csehországtól elsőként a jó időt kaptuk ajándékba. Ezután következett az a sziklatárlat, amelynek szobrait a szél, a víz, a hideg és a meleg formálta kedvére, és mindazok gyönyörűségére, akik közöttük járva át tudták adni magukat saját képzeletüknek. Találkoztunk óriásokkal, hetyke kalappal a fejükön, és törpékkel, méla vigyorral a szájukon. De őrt álltak hasadékok mellett szörnyek, madarak, gyíkok is. Teknőcök váltak kővé, örök időkre lelassulva. Delfinek úsztak, a levegőben is otthonos közegre találva. Minden megjelent itt, amit csak magában rejt a lelkem. A jó és a rossz, a csúf és a szép, az erős és a gyenge…

De megéltem azt a szorult helyzetet is, amely a születés reményteli élménye. Elindulni valami olyan hely felé, amely hívogat, és amikor a felénél járok a hasadéknak, tudom, visszafordulni nem lehet. Testemet kell úgy alakítanom, hogy előre haladjak, hisz ott a fény. Kintről mondják: Nem férsz át! Bentről mondják: Próbálkozz! És a megérkezés. Nagy levegő és felszabadultság. Van, aki nevet, van, aki észre sem veszi. De belül jó, mert hasonlít valamire, amit már átéltem jó rég. És örülök, mert tudom, hogy minden rendben volt akkor is, és most is. Tudod, az érzések nem tűnnek el, csak hasonló helyzetek kellenek, hogy újra megtapasztald őket.

A hosszú nap végén pálinka, sör, meleg vacsora várt minket. Köszönve Robinak („Sányinák”), akinek barátai baráti fogadtatásra találnak, ételre, italra, fekhelyre, baráti alapon!

Számozott napokat nem írok. Inkább nevet adnék a vasárnapnak, mondjuk „tekenap”. Nagy lendület, surranó kerekek, zöld rétek. Aztán fékcsikorgás, bal kanyar, defekt, és végre az első sör. Jó nézni a sörgőzben, amint gyógyul egy lyukas gumi. Magyar filing, „Üvegtigris”.

Nyomjuk a pedált, hajtanak az erősek, tekernek a kitartók. Dombok, völgyek, séta a hajózáshoz. És a folyó!

A hajóból titkos látvány, nem vezet gyalogút a partján. A víz tiszta, a levegő hűvös, és olyan mély a csend, hogy szinte egy darabban van körülöttem. Hallani lehet, még ha próbálkoznak is elnyomni. A csönd nem süket, a nemhang is létezik, csak a fülön kívül más érzékszerv is kell megtapasztalásához. Mondjuk a bőr, a szem, a kéz.

Jó nagy emelkedő várt minket a túlvégen. Láttuk a vihar pusztítását, fákat, korlátokat, utakat tett magáévá. És láttuk az ember újrateremtő erejét, amelylyel megalkotja megint azt, ami számára fontos.

Nekünk a pihenő két árnyas padon, kilenc sörrel, másfél körrel. Újramódosítva az útitervet, vártuk az elérhetetlen Lacit, remélve, hogy végre pihenhetünk.

A koronát a napra szállóvárosunk (egyik?) kínai étterme tette föl. Báj, kellem, csendes hang, mandulaszemek. Nekem fura, amikor egy kínai ember megszólal csehül. Hoztak magukkal egy sajátos ízvilágot, kultúrát, modort – de miért kell mindehhez csehül beszélni?! Ha kínai nyelven beszélnek, azt sem értjük, de legalább szinkronban lett volna a környezettel. Nekem. Bennem.

A következő nap neve nehezen alakul. Elsőre a „hét főbűn” jut eszembe, amelyek közt az első a kevélység, mint a hét napjai közt a hétfő. Lehetne akkor talán hétfő-bűnnap. Ez most nehéz, tudom, lehet, hogy beletörött, de nem baj, a nap végére talán kitisztul, és érthetővé válik, miért is ez a gondolatsor.

Ezen a napon tehát végre együtt micikliztünk. Induláskor közös szendvicskészítés, ami amolyan kommunaérzetet hozott nekem, amikor egy közös tevékenységhez és a beláthatatlan ebéd lehetőségéhez elkészítjük az útravalót. Együtt gondoskodunk mindenkiről. Ez, mint kiderült, jól is jött, alkalmas pillanatokban és helyeken.

Autózás, lepakolás, indulás, tekerés, megérkezés. Erdő, hegy. Már az „imádok élni” endorfin okozta hangulata. Benne lenni az „itt és most”-ban. A fákban, az emelkedő lépésekben, a tájban. Az élni akarás lehetetlen helyzetekben, amit az erdő fái megéltek. Repedésekből kinőtt magok, kanyargó derekú fák, összenövés, amit egy felületi sérülés okoz. A fák élő, érző lények. Lépéseink alatt gyökerek kanyarogtak, a lépésektől drágakővé csiszolódva. Ahol a legtöbben tapossák a felületi gyökereket, ott olyan formát és színt adnak ki magukból, amilyet a föld alatt csak magukba rejtenének. Útközben jó beszélgetések. Mindez előkészítette a csúcsélményt. Ennek elmesélést Tamástól hallgathatjuk meg, aki értünk jutott oda. Ez a spórolós grouppen.

A hatodik főbűn a harag. Ezt is megéltem ebben a csúcshoz közeli állapotban. Nehezen viselem, ha úgy beszélnek velem, mint egy gyerekkel. Sajnos

ez az érzés is megtalált ezen a napon. Haraggal és puffogva jöttem lefelé, a fák csodálkozva kérdezték, miért nem velük foglalkozom inkább. Kérték is, mondván, hogy szívesen átdolgozzák ők magukban ezt az érzést, és ha visszaadják, már a józanabb énem tud majd érvényesülni. Örülök, mert hallgattam rájuk, és mire leértem, már egy faágra akasztva feledhettem haragom.

Tekerés fel, és gurulás le. És beszélgetés, és óvatlanság, és puff!!!

Mert az első főbűn a kevélység. Amikor azt hiszem magamról, hogy engem nem érhet baj, és még abban is biztos vagyok, hogy másnak sem okozhatok bajt. És jön a pillanat, amelyet próbáltam akkor hirtelen kikerülni, és afelé befolyásolni a sorsot, hogy ne történjen meg a baj. Két fázist rögzített az agyam. Az első ez: Hoppá, próbálkozni kell tenni ellene! A második a megadás, amit a huppanás és a csusszanás követ. Ütődés a vállon, aztán a fejen. És még mindig a kevélység. Ez nem történhetett meg velem!! Az árokparton ülve, ahol mellettem egy patak csörgedezett kissé gúnyosan mosolyogva, arra gondoltam, itt a vége, pont. Jutka is biztosan több sebből vérzik, a bicajok tropára, én meg roncs vagyok. Ebből a depresszív gondolatból Gábor, a helyszínelő rántott ki. Ha teljesen roncsok lennénk, csak nem fényképezne, és különben is, nem akarok úgy kinézni a képeken, mint egy roncs! (A hiúság nem szerepel a főbűnök közt. Ez inkább csak amolyan női túlélési technika)

A hetedik főbűn a jóra való restség. Andi, drága, ellene tett ennek. Fehér köpenybe bújva és kesztyűt húzva, maszkot kötve, a helyzet magaslatára állva, gyorsan felvette a benne eredendően meglévő segítő szerepét. Nyugodt szívvel adtam át magam gyógyító lelkének és kezeinek.

Jutkát sajnálom azóta is, magamról meg azt gondolom, ezt is meg kellett élnem egyszer. Az elesettséget, a majdnem elájulást, a talpra állást.

Az a sok szépség, amit még ezen a napon láttunk, akarta a találkozást. Így hát nem tehettünk mást, folytattuk határokon átvezető utunkat. Valami azért kimaradt, ha jól emlékszem. Nekem nem hiányzott, így volt teljes a nap. A német kávéval és az Elba-parti kerékpárúttal. Nekem nőnemű az Elba (Bandi: német nyelvtanilag?). Széles csípőjű, dús látványt kínáló, kissé lomha, de anyásan tápláló. Adni akar, nem elvenni. Ha néha kitör is medréből, azért szeretetreméltó.

Nem úgy, mint a templom egere. Bandi bármit megfog, ami elől mások ijedten elugranak. Hol egy kóbor csülköt, hol egy döglött egeret. De lehet, hogy kellett egy jó kis adrenalin-pumpa már erre a napra!? Humornak sem volt rossz. Végre nem Robiról és rólam szólt a történet. Vagy mégis?...

Étket adó helyet kerestünk az éktelen kínai bazársoron. Már le sem írom, mit gondolok, mert sorakoznak a főbűnök. Itt a negyedik. Az irigység. Irigylem Európát a nem európaiaktól. Az életteret az élni akaróktól. Mint a növények a sziklák közt, úgy telepszenek meg ők, hogy túléljék saját életüket és lehetőségeiket. A magot is viszi a szél bármerre. Nekik is ez jutott. Magok a Földgolyón, és kevés táplálékból is szívósan megvetik lábukat. Csak élni akarnak, miért irigylem ezt tőlük?

Végül egy útszéli Madonna kínált vacsorával bennünket. A pincérlány bájai. Ki mire gondolt, tudja azt (3. főbűn: bujaság). A vacsora feledhető. De az este hangulata nem. Nektek a grappa és a bor, nekünk a sebek, fertőtlenítők, kötszerek hangulata jutott. No meg a „főúri trónusok". Józanul figyelve vidámságotokat, arra gondoltam, nem baj, most nekünk jut ki. Túl magas a labda, nem lehet lecsapatlanul hagyni...

Másnapi utunkat egy rózsakert hangulata indította. Ma már csak turisztikai látványosság az, ami valakiknek valamikor az élete volt. Beültettek egy kertet rózsával, felépítettek egy várat a város fölé. Az élet békés. Séták, látvány, illat, szín, forma, bársonyos szirmok. Néha visszavágyom egy ilyen világba. (Lady Elisabeth.)

Ha kedd, akkor legyen „kedv" a nap neve. Jókedv nap. Finom sör egy árnyas vendéglőben a poros út mentén. Úttorlaszok, kerékpárok a kézben. Jó döntés volt az Elba-parti kerékpárút választása.

Jobb oldalunkon kanyargott a folyó. Több helyütt csábított fürdésre, mígnem a bátrak megadták magukat, és habjaiba merültek. A fürdőzőket szemlélve, ijedten hittünk szemünknek, a folyó nem arra folyik, amerre kellene. Nekünk a folyásiránnyal szemben lenne az utunk, és mintha eddig észre sem vettük volna, és a folyásirányban gurultunk. Az Elba tényleg nő. Mert csalafinta. Úgy tesz, mintha, pedig dehogy. Az irány megfelelő, a folyásirány ellenkező.

Koncentrációs tábori bezártság, veszteség, tehetetlenség helyett szabadságérzés.

Az este a játék hangulatában telt. Péter bátran kockáztatva úgy dobta ki a 21-et, hogy arra csak elismeréssel csettinteni lehetett. Ez az „ilyen nincs, de mégis van" esete. Ez egy fura játék számomra. Elemzése érdekes lenne, de fölösleges, mivel a játék attól játék, hogy a játékosok játékosan viselkednek, a játéktér játékos hangulattal teli, és a játszótársak együttese alkotja a társasjátékot.

Szerda, szedelődzködés-nap. Pakolás, csomagolás. Mintha táskáink időközben összementek volna, semmi nem akart beleférni. Hol egy cipő lógott ki, hol egy koszos zokni. (Ja, hogy nem is volt zokni a lábunkon négy napig, annyira jó idő volt? Akkor hazahoztuk valakinek a zokniját?)

Autóval járni a világot jó, mert közben lehet nagyokat beszélgetni, aludni. (Ilyenkor is örülök, hogy nem tudok vezetni. Csak az élvezet jut az autózásból.) Aki pedig vezetni szeret, annak teljes kielégülést hoz egy ilyen több száz km-es vezetés. Persze hála is jut nekik, hiszen sofőrjeink szolgálata nélkül otthon kuksoltunk volna, szürkeségben és unalomban. Őrangyalait is mindenki magával hozta, így nekik is köszönhetjük, hogy óvó-védő ernyőjük, és jó kapcsolatuk teremtőjükkel, segítette utunkat.

Az ebéd vicces volt ezen a napon. Azóta már láttam Gábor képein. Így kívülről nézve azokat az embereket, akik egy idegen városban, idegen ház ajtajában majszolták kenyereiket fának dülleszkedve, lépcsőmellvéden ülve olyanok voltak, mint akik mindenhol otthon vannak. Mi kell az otthonossághoz? Nézd meg a képeket, gondolkozz el rajta, és írd meg, mi jutott eszedbe! Ez akár HF is lehetne! Legyen az!

Elindulás – megérkezés – elindulás – megérkezés, és közte millió jó pillanat. Nekem ezek voltak a legemlékezetesebbek. Kiegészítheted, elvehetsz belőlük, megtarthatod vagy kidobhatod valamennyit.

Minden befejezés nehéz nekem. Kicsit veszteség, amikor véget ér egy jó dolog. Pedig inkább nyereség, hiszen itt marad minden a fejemben. És amikor valakinek mesélek a nyárról, az elsők között említem meg a bicajtúrát– micajtúrát. És nekik, akik hallgatják, leesik az álluk. Sőt irigység villan szemükben. Mert nekünk jó, hogy évről évre átélhetjük, amit Laci-Bandi-Andi-Tamás-Jutka-Péter-Klári-Gábor-Robi-Zsóka közösen létrehoz egymásnak. Így köszönöm Nektek, hogy eljöttetek velem miciklizni 2008-ban. És köszönöm Lacinak, hogy elvitt minket magával, és megszervezte. Köszönöm azt is, hogy Veletek mehettem ismét endorfint termelni, és élni imádni!!

Nem szeretnék megfeledkezni az ALMÁSPITÉRŐL. Az igaziról. Az Ágfalva előtti utolsó állomás a Csávai utca. Itt Andi édesanyja figyelmesen emlékezett a korábbi évek hagyományára, amikor is almáspitével várt minket. Nagyon fincsi, nagyon meleg, nagyon kedves, nagyon jólesett. Kár, hogy az a hatalmasnak tűnő UNICUM-os üveg már kifogyott, amelyet hajdan nekünk (azaz Bandinak) bontott meg Tamás.

És Ágfalva. Végállomás. A túra innen indult, és ide érkezett meg, hisz a csapat felének újra itt volt otthona. Mi más lehetett volna a vacsora, mint lecsó. Gábor főzte. Kár, hogy csak 10 ujj van a kezünkön, és mindenki nyalta a „sájátját", így a szomszédét már nem lehetett. Meg kell hagyni, finom volt. A lecsó. Így ujjakkal együtt. No meg a szívvel, amely benne volt.

Végszó?

VÉGE

Csizovszkiné Szabó Erzsébet

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Az épület

Körülbelül egy hónappal ezelőtt belátogattam néhány percre a törpeházi tanító bácsihoz, és megtudtam, hogy az egyik kistörpe, a kilencéves Kislegény sem meg nem írta, sem meg nem tanulta arra a napra a leckéjét. Délben pedig, amikor Kislegény éppen hazafelé jött az iskolából, véletlenül össze is találkoztam vele, és nagy ravaszul megkérdeztem tőle: „Mi újság az iskolában?” Zavarba jött, gondolkodott egy pillanatig, aztán tettetett jókedvvel ezt mondta: „Az az újság, hogy nagyon érdekeset játszottunk! Én hajóskapitány voltam, a csacsikordé volt a hajó, a csacsi meg a cápa!” Miután részletesen elmondta a játékot, így szóltam: „Sokféleképpen lehet hazudni. Úgy is, hogy a lényeges helyett a lényegtelent mondjuk. Milyen ember lesz belőled, ha nem vagy igaz beszédű?” Elvörösödött, sőt meg is haragudott rám: „Én olyan ember leszek, mint édesapám! Ő pedig tudja, mi az igaz beszéd! Ő még a főmérnöknek is megmondja, ha nincs rendjén valami az építkezésben!” Örültem, hogy büszke az édesapjára. Édesapja ugyanis kiváló ember. Kőművesség a szakmája, de olyan járatos művészetekben és tudományokban is, mintha tanár, orvos vagy festőművész lenne. Ennyit azonban, ha örültem is, mégis mondtam Kislegénynek: „Nem sokat érünk az olyan példaképpel, akit csak szívünkkel és eszünkkel bámulunk, tetteinkkel nem.” Ez történt egy hónappal ezelőtt.

A napokban pedig, amint az utcácskájukban ballagok, észreveszem, hogy Kislegény a tejfölös kannácskával lépeget hazafelé. Mielőtt azonban a kertjük elé ért, megállt, körülszemlélődött, s minthogy az utcácska üres volt, engem meg nem vett észre, leemelte a kannácska födelét. A többit gondolhatjátok.

Másnap vagy harmadnap ismét összetalálkoztunk, és így szóltam hozzá: „Aki torkoskodik, mérget iszik akkor is, ha azt hiszi, hogy tápláló tejfölt nyal. Mert minden torkoskodástól gyöngül az akaratereje, és egyre nehezebb és nehezebb lesz abbahagynia a torkoskodást. Márpedig a torkoskodás veszedelmes mulatság, fejleszti a hajlamot a csenésre.”

Tyű, felpaprikázódott ettől a szótól Kislegény. Valósággal rám förmedt: „Túlzás ez, Moha bácsi!

Abból, hogy valaki torkoskodik, nem következik, hogy lopni fog!” Nem szerettem, hogy ilyen hevesen tiltakozik a torkoskodás és a csenő hajlam összefüggése ellen. Régi tapasztalatom ugyanis, hogy azok a gyerekek tagadják ezt ilyen felfortyanva, akikben máris erős a hajlam a csenésre. Az viszont megint nagyon tetszett, hogy ismét az édesapját említette: „Én már csak azért sem lehetnék csenő, mert édesapámnak vagyok a gyereke! Találtunk a múltkor egy remek futball-labdát. Meg akartam tartani, de édesapám beadta a verőcei őrszobára!” Büszkén vágta ki ezt, de rögtön el is vörösödött. Ráeszmélt, hogy elszólta magát. Ő bizony megtartotta volna. El is köszönt nagy gyorsan, és elsietett.

De már ugyanennek a napnak a délutánján, rögtön ebéd után beállított hozzám. Nagyon izgatott volt, piros még a füle is. „Gondolkoztam azon, amiről beszélgettünk, és még biztosabb vagyok benne, hogy nem lesz minden torkoskodó gyerekből tolvaj.” Elmosolyodtam: „Persze, hogy nem! Nem is mondtam. Azt mondtam, hogy erősíti a hajlamot a csenésre.” De ekkor már láttam, hogy ez csak ürügy, másért jött. Szégyelli a futball-ügyet, haragszik rám, mert igazam volt, meg akar bántani. Már mondta is, és játszotta a jóindulatú tanácsadót: „Kár, hogy Moha bácsi mindig csak ezeket az egyszerű oktatásokat hajtogatja. Hogy mindig igazat mondjunk, hogy ne torkoskodjunk, hogy ne válogassunk az ételekben, azt is együk meg, ami nem ízlik, hogy ne csöpögtessük le a ruhánkat, hogy ebéd előtt ne együnk cukrot, mert elrontjuk az étvágyunkat. Meg azt, hogy addig ne menjünk ki játszani a rétre, amíg el nem készültünk a leckénkkel. Ezeket milliószor halljuk odahaza is, ezek már minden elsősnek is a könyökén jönnek ki. Édesapám azt szokta mondani, hogy olyan emberekre van szüksége a világnak, akik tudnak és teremtenek. Édesapámtól nem is lehet olyasmit kérdezni, amire ne tudna felelni, és cikkeket is ír az építészmérnökök lapjába, pedig csak kőműves. Ma is vitt be cikket Budapestre. Arra kéne oktatnia minket Moha bácsinak, hogyan lehetünk olyan emberekké, mint édesapám, nem pedig olyan semmiségeken lovagolni, hogy ne igyunk le egy picikét a tejfölből.” Ezzel elhallgatott.

Én meg így szóltam: „Köszönöm a jó tanácsot. De még ennek a jó tanácsnak a kedvéért sem volt helyes most eljönnöd hazulról. Okosabb lett volna legelőször is elkészülnöd a leckéiddel.” Gúnyosan fölnevetett: „Na tessék! Hiszen éppen most mondtam, hogy nem ilyen piszlicsár oktatá-

sokat várunk Moha bácsitól!" Torkán akadt azonban a gúnyos nevetés, szeme pedig ijedten tapadt az ablakra: „Jön édesapám! Nem gondoltam, hogy ilyen hamar hazajön Budapestről. Biztosan látta valaki, hogy idejöttem. Mert megtiltotta, hogy tanulás előtt elmenjek hazulról." S minthogy szobámnak csak egyetlen kijárata van, lekucorodott a kanapé meg a könyves szekrény közé, elbújt.

Édesapja meg bejött, mosolyogva köszönt nekem, és mentegetőzött: „Egyenesen az állomásról jövök, még nem voltam odahaza sem, elnézésedet kérem hát, Moha bátyám, hogy itt csomagolok ki." A csomagból kör alakú, virágmintás cseréptál került az asztalra, népművészeti remek, egy dobozból meg tortát emelt ki, rátette a tálra, körülállítgatta kicsiny gyertyákkal, és meggyújtotta őket. Aztán így szólt: „Kedves Moha bátyám! Ma van huszonöt éve annak, hogy először oktattál engem. Hatéves voltam akkor, te meg negyven. Ez a huszonöt-gyertyás torta tehát – bár neked hoztam – tulajdonképpen az én születésnapi tortám. Mert jellem tekintetében azon a napon kezdtem én születni. Hadd köszönjem most meg, hogy törődtél velem, kedves Moha bátyám!" Kezet szorítottunk, megöleltük egymást. Néztük egy kicsit a huszonöt lángocskát, aztán hellyel kínáltam Legényt, leültünk, és megkérdezte tőlem: „Emlékszel-e, mire oktattál már legelőször is?" Én bizony nem emlékeztem. Elmondta hát: „Azzal szórakoztam aznap a réten, hogy sorra vállon lökdöstem a kistörpéket. Megharagudtak érte, nem játszottak velem, én meg szégyenkezve hazabaktattam. Útközben találkoztam veled, és megkérdezted tőlem: 'Mi újság a réten, Legényke?' Szégyelltem megmondani, mit cselekedtem, azt mondtam hát el neked nagy lelkendezve, hogy kígyót láttam, siklót. Ez igaz is volt ugyan, de persze nem ez volt napom fő eseménye. Este meghallottad a vállon lökdösést, meg azt, hogy nem játszottak velem, és zuhogó esőben átjöttél hozzánk: 'Még ma figyelmeztetni akarlak, Legényke, hogy az is hazugság, ha a lényeges helyett a lényegtelenről beszélünk.' Ekkor kezdtem én figyelni a hazudás különböző fajtáit, és megtanultam tisztelni az igazságot." Elgondolkoztunk, néztük megint a huszonöt lángocskát.

Legény egyszerre csak elnevette magát: „Vagy egy másik eset, a méz. Ekkor már nyolc-kilenc éves voltam, és egyszer, amikor mézet hozatott velem édesanyám az erdészéktől, a házunk előtt lopva belenyalintottam a köcsögbe. Te észrevetted, és figyelmeztettél, hogy ne torkoskodjam. Olyasfélét mondtál, hogy a torkoskodás hajlamossá tesz a csenésre. Hej, de megharagudtam én rád emiatt! Azt hittem, azért haragszom, amiért ilyen egyszerű oktatásokkal nyaggatsz. Eljöttem hozzád már aznap délután, és azt mondtam, hogy többet várunk tőled, magasabb rendű dolgokra taníts, piszlicsár oktatásaid könyökén jönnek ki minden óvodásnak is. Néhány nap múlva meg rádöbbentem,

hogy nemcsak hajlamos vagyok a csenésre, hanem már csenek is. Szokásuk volt ugyanis akkoriban a nógrádverőcei nyaralóknak, hogy felküldtek két-három kiló csomagolt cukorkát Törpeházára. Rá volt írva a csomagra: 'A kistörpéknek'. Akkori cimboráimnak viszont az volt a szokásuk, hogy nem osztották szét a cukrot az összes kistörpék között, hanem csak mi négyen-öten osztoztunk rajta. Neked köszönhetem hát azt is, hogy ráeszméltem, ez tulajdonképpen lopás. Felszólaltam ellene, a cimborák megharagudtak rám, összevesztem, szakítottam velük. Eljutottam odáig, hogy ma már szinte kétségbe ejt minden csalás és gazság. A múltkor majdnem rákiabáltam a kisfiamra, mert meg akart tartani egy talált futball-labdát. Arra sem emlékszel, amikor eljöttem és kioktattalak?" Örültem, hogy az édesapja szájából hallja mindezt Kislegény ott a kuckóban, és így szóltam: „Dereng valami. De mondd csak te!" „Ezt felelted: 'Köszönöm a tanácsot, de nem helyeslem, hogy tanulás előtt eljöttél hazulról.' Menynyire haragudtam rád ezért is! Pedig ha nem nyaggatsz annyit, hogy legelőször is a leckéimmel készüljek el, vagy azért, hogy ne válogassak, s azt is egyem meg, ami nem ízlik, hogy ebéd előtt ne egyem cukrot, és így tovább, megszerezhettem volna-e az önlegyőzés képességét? Tudnék-e most parancsolni magamnak, és úgy gazdálkodni az időmmel, hogy mindenre, még cikkírásra is jusson? Bizony, kedves Moha bátyám, nemcsak születni kezdett az én jellemem huszonöt évvel ezelőtt, hanem úgy is mondhatnám, hogy épülni. Te leraktad bennem a szilárd alapfalakat, és azok tartják ilyen biztosan, csuszamlás meg süllyedés nélkül jellemem épületét. Köszönöm, hogy erős alapot raktál számára, olyan erőset, mintha... hogy tréfáljak is, mintha nem gyógynövénygyűjtő volnál, hanem magad is, akárcsak én, kőműves."

Miután kikísértem a kapuig, és visszatértem, Kislegény már a szoba közepén állt, és elgondolkodva is, megdöbbenve is, szinte holdkóros tekintettel bámulta a huszonöt lángocskát. A pohárszékhez mentem, kivettem két tányért, két villát meg a tortaszeletelő lapátot. A tányérokat az asztalra tettem, a lapátot meg Kislegény felé nyújtottam: „Te szeld fel! Mert úgy remélem, nemcsak édesapád születésnapi tortája ez, hanem a tiéd is. Jelentsék a te számodra a gyertyák a most kezdődő huszonöt esztendőt!" Úgy nézte Kislegény a tortaszeletelő lapátot, mintha valami óriási teher volna az, ő meg töprengene, vállára merje-e venni. Még mozdult is, hogy a háta mögé kapja előle a kezét. Aztán egyszerre csak felszikrázott a tekintette, elszántan is, haragosan is villant, de most már határozott mozdulattal, mintha vezéri lobogó volna, átvette tőlem a szeletelőt. Úgy fogta marokra, mint kardot, de a harag már eltűnt az arcáról. Most már ünnepélyesen mosolygott, az égő gyertyácskák között ügyesen szelt a tortából egy óriási szeletet, és a tányéromra tette.

Legidősebb Bokor-testvérünk elszenderült az Úrban

Balás László (1910-2008)

Balás Laci bácsi életébek „gyertyája” otthon, szerettei körében, különösebb betegség nélkül, utolsót lobbanva elfogyott 2008. szeptember 20-án. Négy hét múlva lett volna 98 éves. Ő volt a legöregebb Bokor-tag – Vadas Éva néninél is hamarabb látta meg a napvilágot. Úgy hiszem, az Atya házában már tárt karokkal várhatták gyümölcsökben gazdag, hosszú élete után.

Mivel erről a gyümölcsöző életről háromoldalas interjút készítettem vele az „Érted vagyok” 2001. augusztusi számában, s így bemutattam az egész Bokornak, most kötelességemnek érzem elbúcsúztatni is őt.

Miskolcon született 1910. október 18-án. Ugyanitt végezte elemi iskolai és gimnáziumi tanulmányait is. Érettségi után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karára került, s ott szerzett jogi és államtudományi doktorátust 1933-ban. Bíró szeretett volna lenni, ezért Borsod vármegyében, Miskolcon, majd Debrecenben bocsátották bírósági joggyakorlatra. 1937-ben a debreceni Királyi Ítélőtáblán lett tanácsjegyző. 1941-ben a visszacsatolt Nagyvárad Királyi Ítélőtáblájára nevezték ki bírónak.

Váradon ismerték és szerették meg egymást a háromszéki székely származású Árkosy Katalinnal, későbbi feleségével. De egyelőre még közbejött a katonai behívó és szolgálat, a szovjet hadifogságba esés, ahonnan egy év múlva került haza. Már ismét Debrecenben megtörtént az eljegyzés, majd rövidesen az esküvő 1946-ban. Házasságukból három fiú és egy leány született.

Még mint fiatal házasok 1948-ban, a piaristák egyik rendezvényén ismerkedtek meg Bulányi Gyurkával, aki „behalászta” őket a házas közösségébe. Ez a kapcsolat azonban nem sokáig tartott, mert Lacit a debreceni ítélőtáblától áthelyezték Miskolcra tanácsvezető bírónak. Később hallottak Gyurka perbe fogásáról, az ügyész halálbüntetést kiszabó javaslatáról, amelyről úgy tudták, hogy végre is hajtották.

Mivel a Rákosi-rendszerben bíróként nem volt hajlandó politikailag diktált ítéleteket hozni, elküldték a bíróságtól. Attól kezdve ügyvédként működött 65 éves kori nyugdíjba vonulásáig.

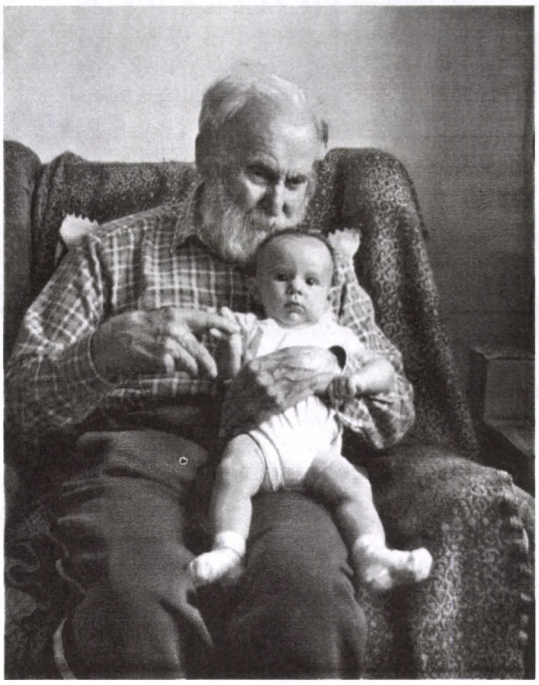

A hit, a vallás kérdései mindig vonzották, így amikor Nyíri Tamás meghirdette a laikusok Teológiai Akadémiáját, azonnal jelentkezett. A legelső évfolyam hallgatója volt. A II. Vatikáni Zsinat hatására számos évfolyamtársával együtt azzal a céllal végezte teológiai tanulmányait, hogy mint az akadémiát végzettek egyike segít majd felkavarni az akkori magyar egyház állóvizét. Az akadémia elvégzése után is kapcsolatot tartottak fenn egymással. Leveleztek, hogy kinek-kinek mit sikerült eddig elérnie, és hogyan. Biztatták egymást, mert sajnos a klérus a legtöbb helyen nemigen akarta igénybe venni szolgálataikat.

Az akadémián egy csoportba került Bisztrai Gyurival. Tőle értesült, hogy Bulányi Gyurka él, megírta a „Keressétek az Isten Országát” c. művét (KIO), s újra megindult a kisközösségi élet. Azonnal felkereste Gyurkát, s egy örömteli, hosszú beszélgetés után megegyeztek, hogy az akadémia befejezése után azonnal bekapcsolódik a Bokor életébe. Gyurka megadta neki a címemet, s így ismerkedtem meg én is Laci bácsival és családjával. A teológiai tanulmányok befejeződvén, a mi „Öregek III.” nevű közösségünkbe került Laci is. Itt ismerkedett meg a kisközösségi munka módszerével. Ezt az akadémián nem tanították, sőt a kisközösségekről szó sem volt ott.

Miskolcon az újgyőri plébánia egyházközségi képviselőtestületének elnöke lévén először a képviselőtestületből hozta létre a Szent Rita Közösséget. Az Evangelii nuntiandi kezdetű pápai körlevelet beszélték meg, később az egyes evangéliumokat. Mivel a legtöbb képviselőtestületi tag idős ember volt, akik nem szoktak hozzá, hogy saját véleményt nyilvánítsanak vallási vagy egyházi kérdésekben, fokozatosan elmaradoztak – végül még a plébános is. Helyettük viszont Laci meghívta a rendszeresen templomba járó fiatalabbakat, a gyakran áldozó ifjabb nemzedéket. Ők már mertek és tudtak véleményt nyilvánítani. Havonta 10-15-en jöttek össze. Kölcsönkönyvtárt adtak össze háború előtti és külföldi kiadású újabb vallási könyvekből. A 300 könyvből legalább 100 mindig közkézen forgott.

Később beindult a „Dialógus” a vasárnapi 9 órai mise után. Az érdeklődők összejöttek az egyik mellékoltárnál, s a 11 órai miséig Laci vezetésével megbeszélték az aznapi evangéliumot. Laci bácsi javaslatára indult meg a mindszenti plébánián Dr. Kovács Endre püspök-plébános vezetésével az akadémiát végzettek rendszeres továbbképzése. Itt a fontosabb zsinati dokumentumokat, pápai körleveleket beszéltük meg. Megismerkedtünk más keresztény felekezetek tanításával is.

Kovács püspök úr nagyon lojálisan, szinte barátian viselkedett velünk, noha tudta, hogy mindkettőnknek kapcsolata van a Bokorral. Sőt a 80-as években az egyik kápolnában tartott előadássorozatra is mindkettőnket felkért előadónak. Így történhetett meg 1991-ben, amikor Bulányi Gyurka országjáró „kézfogásos” előadássorozatát tartotta, hogy Miskolcon

volt az első előadássorozata, és Kovács Endre mindhárom előadásán részt vett, sőt meghívta Gyurkát személyes beszélgetésre a szobájába.

1977-ben, első szülésekor, leányuk szeptikus, kullancs eredetű agyvelőgyulladást kapott, amit nem bírt ki. Az újszülött is meghalt ugyanabban a betegségben. Katóka, a felesége soha nem tudta kiheverni ezt a gyászt. A lelki csapás testi megnyilvánulása egy súlyos, gyógyszeresen szinte befolyásolhatatlan asztma lett. Az orvosok kénytelenek voltak átmenetileg hatékony, de hosszan szedve súlyos mellékhatásokat kiváltó mellékvesekéreg-kivonatokat adni. A következmény: meg-megújuló trombózis, csontritkulás ismétlődő combnyaktöréssel. Teljesen lerokkant, egyre inkább rászorult Laci ápolására, majd 1998. július 30-án tért vissza Teremtőjéhez. Akkor legkisebbik fiáék gondoskodó szeretettel magukhoz vették Laci bácsit, s élete utolsó tíz évét náluk töltötte.

Aggastyánként is fiatalokat megszégyenítő aktivitással, prófétai küldetésre vállalkozott a különböző egyházi, állami és társadalmi vezetők és újságszerkesztők lelkiismeretét izgató, országos és egyházi problémákat feltáró és azokra megoldásokat javasoló, kiterjedt levelezésével. Sokat írt a népességfogyás és az *abortusz* problémájáról. Úgy gondolta: mivel a legtöbb nőt a súlyos, nyomorúságos anyagi helyzet szorítja abortuszra, a várandósok anyagi helyzetét kellene javítani, megfelelő összegű jutalommal a magzat megtartására bátorítani; másik lehetőség, hogy minden várandós nő kapjon „munkanélküli segélyt" pusztán a terhesség címén. Továbbá a Családvédelmi Szolgálatokat, ahol az abortusz elvégzéséről döntenek, anyagilag érdekeltté kellene tenni, ha sikerül rábeszélniük a várandós asszonyt magzata megtartására.

1999-ben azt javasolta a Millenniumi Évet szervező Nemeskürty tanár úrnak, adjon ki képeket megfelelő szöveggel *a magyar szent királylányokról*, kezdve Szt. István unokájával, Skóciai Szt. Margittal, aki Magyarországon született, és 12 éves koráig itt élt, Szt. Erzsébeten át Szt. Kingáig és Hedvigig, beleszámítva Szt. László ortodox szent lányát, Piroskát is. Hiszen ezek a királylányok igen jelentős szerepet játszottak az európai kereszténység és kultúra kialakulásában és megerősödésében Skóciától Bizáncig, Litvániától Lengyelországon át Thüringiáig. Nekünk nem kell bekéredzkednünk Európába, hiszen annak alakításában már közel ezer éve aktívan részt veszünk. Nemeskürty azt válaszolta, hogy a Millenniumi Évre kapott pénz nem arra való, hogy szentképeket osztogassunk szerte Európában.

Kb. 2000 óta erősen foglalkoztatta *a hazai papi utánpótlás hiánya*. Számos levelet írt ebben a tárgyban papi vezetőknek, illetve egyházi újságíróknak. Legutolsó levelét 2003 júniusában Erdő Péter esztergomi prímás érseknek küldte, s azt írta benne: Jézus egyszerű halászembereket küldött az emberek megtérítésére; ehhez nem szükséges teológiai főiskola, a szeretetben való elkötelezettség, a szív, a térítést hitelesítő életpélda a lényeges. Egyszer nősült, családos férfi is lehet pap. Mari néni, János bácsi nem fog a gyónásban olyan problémával előhozakodni, amelyre józan ítélőképességgel az ilyen pap ne tudna megnyugtató választ adni.

Ezután már nem tudott tovább levelezni. Látásromlása és egy elesést követően bizonytalan keze már nem volt képes az írógépelésre. Attól kezdve már csak nagy családja életének örvendezett – esetleg olykor bánkódott, és sokat-sokat imádkozott. Legkisebb fiáéknál időnként együtt láthatta egész nagy családját is: három fiát, menyeit, kilenc unokáját és három dédunokáját. Most nyáron, egy ilyen alkalommal készült a mellékelt kép is, amelyen legkisebb dédunokáját tartja az ölében. „A régmúlt elmereng a jövőn."

A végén annyira fokozódott a látásromlása, hogy a legnagyobb betűs szentírást sem tudta elolvasni. Ekkortól az Adoremusból nyomtatták ki neki a napi szentírási szakaszokat a legnagyobb betűméretben.

Mindvégig a magyarság szeretetére és a családért való felelősségre, az együtt imádkozás fontosságára intette fiait.

Orbán Sándor

A Bokor Közösség első nemzedékének egyik legkiemelkedőbb egyénisége volt ***Benyhe Jánosné Bolarics Andrea*** *(1931–1993), számunkra persze csak* ***„Andi"****, netán „Andi néni". Elköltözésének 15. évfordulója alkalmából azt az elmélkedését idézzük fel, amelyet halála előtt öt évvel, 57 évesen írt. (A temetésén elhangzott búcsúztató lapunk 1993. decemberi számában jelent meg.)*

Remény a reménytelenségben

Új Golgota

A KIO [Bulányi György: Keressétek Isten Országát!] IV. kötete Tóth Árpád Tetemrehívásával indul. E versben az emberi fájdalom és reménytelenség szólal meg. Ennek oka elsősorban nem a szenvedés, hanem az a felismerés, hogy az ember ma is képes az istengyilkosságra. Ha nem megy el a Golgotára, új Golgotát teremt. Aki pedig keresztre segíti Krisztust, annak eltűnik életéből az öröm:

„...fölemelem arcomat,
'És úgy érzem, e fájó arcnak
Nem lehet többé mosolya,
Mert ember vagyok én is, én is,
Az Isten véres gyilkosa..."

Valóban ilyen reménytelen embernek lenni? Krisztus mindazokért imádkozott, akik tanítványai szavára hinni fognak az ő nevében. Értem is. Imádkozott a kereszten a keresztre feszítőiért. Tehát értem is. Mert kései, XX. századi tanítványa sem bűntelen. Új Golgota fakad belőlem is, ha oka vagyok mások szenvedésének, ha közömbösen szemlélem az emberi magányt, kiszolgáltatottságát, vagy ha éppen csak megfutamodásra késztet az emberi kín, s nem együttérzésre, tevékeny szeretetre.

Az ember igen találékony a rosszban. Pedig találékony tud lenni a jóban is. Hiányos szeretetemre, bűneimre nem azért gondolok most, hogy mélyítsem a sötétséget, fokozzam a reménytelenséget, hanem azért, hogy ne váljak Isten véres gyilkosává, mert ez nem szükségszerű. Nem elég csupán nem akarni a rosszat. Tenni is kell a jót.

Gondoskodó szeretet

Jézus elsősorban tanító volt, de olyan tanító, aki azonosult a legkisebbekkel, a legmagányosabbakkal, a betegekkel, a szenvedőkkel, a halálba indulókkal. Golgotai üzenetéből, a kereszten mondott „hét szavából” öt a karitatív Krisztus gondoskodó szeretetét mutatja: Jánosra bízza édesanyját, Máriát pedig figyelmezteti anyaságának kiterjesztésére: „Íme, a te fiad! – „Íme, a te anyád!” (Jn 19,26-27) Haláltusájában maga is igényelte a gondoskodó szeretetet. Így volt ez már a Getszemáni-kertben is, ahol annyira szerette volna, ha barátai vele virrasztanak, s így van ez akkor is, amikor ég és föld között kifeszítve a test utolsó kívánságát sóhajtja el: „Szomjúhozom!” (Jn 19,28) De a testi kínokon felülemelkedve vigaszt tudott nyújtani haldokló társának, a „jobb” latornak: „Bizony mondom, még ma velem leszel a paradicsomban!” (Lk 23,43) S bár megtapasztalja az embertől-Istentől elhagyatottság legmélyebb fájdalmát is („Éli, Éli, lamma szabaktani!”), mégis világgá tudja kiáltani a halni készülők legszebb imádságát: „Atyám! A Te kezeidbe ajánlom lelkemet!” (Lk 23,4)

Jézus, a Tanító, karitászra is tanít. Isten népe mindig is tudta, hogy nincs jézusi Út karitász nélkül. Talán túlságosan is tudta. Oltárra emelte az öregekért, betegekért, elhagyottakért tevékenykedőket. Az irgalmas szeretet szerint élőket a világ is megcsodálja (bár követni nem bolond!). Megcsodálja, de ritkán üldözi. Az erény következetes megvalósítása szentté teszi az erénygyakorlót. De az egyoldalú erénygyakorlat nem biztos, hogy megtanít másokat is a szeretetre, nem biztos, hogy ez a teljességre törekvő jézusi Út. Mi elég hamar fölismertük ezt. A teljes evangélium élése és hirdetése már nem váltja ki egyértelműen a világ csodálatát. A világ üldözi azt, akinél a szó és a tett egységét látja. Hatékonynak, veszélyesnek minősíti: világformáló, riválisi erőnek tartja. Mi elvileg vállaljuk azt a törekvést, amely az üldözés kockázatával is jár. E helyes fölismerés azonban nem ment fel bennünket a kevesebb kockázattal, de állhatatos szolgálatvállalással járó karitatív feladatok alól. Küldetésünk az öregekhez, betegekhez, magányosokhoz, az Isten Országa számára kevésbé hasznosnak tűnő emberekhez is szól.

Új honfoglalás

Hogyan tudunk tenni valamit az öregekért, magányosokért, haldoklókért, ha nem ismerjük eléggé őket? Tőlem már nem idegen a világuk: évről évre sűrűsödnek a tapasztalataim. De tudom, hogy az is tehet értük, aki életkorban, élményanyagban igen távol áll tőlük. Sokszor csodáltam már meg gyereket vagy tizenéves fiatalt, aki „ösztönösen” jobban tudta szeretni őket, mint egy korukbeli. A szeretet beleérző, igényt meglátó képessége nem korhoz kötött. Figyelem és ismeret azonban kell hozzá. Intenzív imaélettel sok ismeretet lehet szerezni, s egy-egy műalkotás, hiteles művészi ábrázolás élménye is pótolhatja a személyes ismeretet vagy tapasztalatot. Az alábbi rövid költemény például szemléletes vallomás arról, hogy milyen is az öregség (Pilinszky: Van Gogh imája):

Csatavesztés a földeken.
Honfoglalás a levegőben.
Madarak, nap és megint madarak.
'Estére mi marad belőlem?
'Estére csak a lámpasor,
a sárga vályogfal ragyog,
s a kert alól a fákon át,
mint gyertyasor, az ablakok,
hol én is laktam, s nem lakom,
a ház, hol éltem, és nem élek,
a tető, amely betakart.
Istenem, betakartál régen.

Igen, az öregség: csatavesztés, hiány, kifosztottság, rászorultság. Élet a lét és nemlét mezsgyéjén: honfoglalás a levegőben. Ezt az új honfoglalást kellene tudatosítani az öregekben. Mert nagy veszélye az életből kiszorulónak, s annak is, aki környezetében él, hogy a keserű tények, a pusztulás riasztó és sűrűsödő képei eltakarják az egyetlen valóságot: Istent. Szembesülnünk kell az öregek, magányosok, haldoklók közelében a sokszor ima formájában elhangzó nagy kérdéssel: „Miért szenvedékenynek, rútul pusztulónak alkottad meg a létet, Istenem?” Tudunk rá választ adni?

A halál az élet törvénye: „...halálnak köszönöd életedet, fű és vad” (Babits: In Horatium). Ha ez törvény, ha ez axióma, akkor talán nem is rút, hanem szép? Jézus szerint a földbe kell hullnia a gabonaszemnek ahhoz, hogy termést hozzon. A földbe kell eltemetkeznie a testnek, hogy új életre, gyümölcsözőbb életre támadjon fel. Ha ez így van, akkor az elhaló, a már funkcióját vesztett élet olyan érték, amely nem mérhető az egészséges, viruló élet semmilyen értékéhez, szépségéhez sem. A halál csak látszólagos: magasabb rendű élet születik általa. Nem csoda, hogy Szent Ferenc Halál-testvérnek nevezi: Halál-testvér hozza meg az ember számára a legnagyobb ajándékot. „Hiszed ezt?” – kérdi Jézus nemcsak Mártától és Máriától, hanem tőlünk is.

Ha hiszed, tudsz segíteni a szenvedőknek, öregeknek, haldoklóknak. E hittel, és a belőle fakadó szeretettel. Mert amikor az értelem, a haszon, az igazság már mit sem ér, a simogató szeretet csodákat művel. Hiába magyarázom az életből egyre inkább kiszoruló édesanyámnak, hogy tudata helytelenül tükrözi a valóságot. Nem fogja föl. De a csókot, a simogatást, a tiszteletet, a hálát, a feltételhez nem kötött szeretetet megérzi akkor is, ha az agy felbomló sejtjei már csak a félelem s a vad indulatok állapotába kényszerítik. A simogató szeretet feloldja a bűnt, az önvádat, az értelmetlenség érzésének kísértését, a testi és lelki szenvedést, és mosolyt varázsol elő. S „e fájó arcnak” mégiscsak van mosolya. Mert a szeretet erősebb a halálnál. Megjelenik a remény a reménytelenségben: a szeretet összeköti a látszatvilágot az új világgal, az új éggel, az új földdel...

Saját reményemet is táplálom, ha az itt-jelenlét fontosságát nem tagadva fölkészülök, és másokat is föl tudok készíteni egy új honfoglalásra. Vajon igazán akarom-e adni és megvalósítani ezt a halált is legyőző szeretetet?

Forrás: Karácsonyi Ajándék, 1988/2, 125-126.

Polcz Alain emlékezete

EMLÉKEIM ALAINE-RŐL

Helyesen írva a nevét: Alaine, de én hadd írjam e megemlékezésben úgy, ahogy szólítottam őt: Alen. Hogy miért volt neki „férfineve"? Legalábbis férfinévnek hangzó neve? Mert abban az időben, amikor ő született Erdélyben – Kolozsváron, talán 1922. október 7-én –, akkor már minden magyar nevet románosítottak. Alen édesapja találta ki ezt nevet, amelyet nem lehetett románosítani.

Hogy pontosan mikor született, nem lehet tudni. Alen mesélte, hogy ha a szülei bosszantani akarták egymást, akkor csak az ő születésnapját kellett felemlegetni, ugyanis amikor iskoláskorú lett, akkor jöttek rá, hogy születésekor nem is anyakönyvezték. Szülei igen jókat tudtak vitatkozni azon, hogy 1922-ben vagy 1923-ben született-e a gyermek, és melyik napon?

Hát így indult ennek a csodálatos EMBERnek az élete. Csak nagybetűkkel tudom leírni, hogy EMBER, mert ha valakiről ezt el lehet mondani, őróla igazán lehetett. Hozzátesszem: minden hibája, minden emberi gyarlósága ellenére. Talán ezek a gyarlóságok emelték ki még jobban emberségét.

Lepsényi Mari hozta be a közösségbe. Mielőtt Mari behozta volna közénk, ők már jó pár évig együtt voltak egy másik közösségben – azt hiszem, egy karizmatikus közösségben –, de Mari úgy érezte, hogy nekünk is jó lenne, ha köztünk lenne Alen, és Alen is jól érezné magát a mi közösségünkben. Valóban így is volt. Kölcsönösen épültünk.

Ha a közösségbe új tag kerül, akkor általában kialakulnak új barátságok is. Ki is alakultak különböző hőfokú barátságok Alen és egy-egy tag között. Így kerültünk mi is közelebb egymáshoz. Mi talán azért rezonáltunk különösképpen egymásra, mert volt bennünk néhány olyan azonos tulajdonság, ami szükséges egy jó barátság kialakulásához.

Mik is voltak ezek az azonos tulajdonságok? Az első (talán a legfontosabb?) a teljes nyíltság, őszinteség. És ebből fakadt a többi: nem voltak titkaink egymás előtt. Tudtunk kérni, elfogadni, és segítséget adni egymásnak. Ő a nagy beszélgetésekkel, tanácsokkal vagy a kikapcsolódás, pihenés feltételeinek megteremtésével, én meg azzal, hogy nagyon sokszor vittem Alent, vagy mindkettőjüket (férjét, Mészöly Miklóst és őt) valahová. Legtöbbször ki Kisoroszi-ba, ahol nyaralójuk volt, vagy Kisoroszi-ból Pestre. És többször volt lehetőségem ott pihenni, akár pár napig is kinn maradni, és sétálhattam, olvashattam, vagy bármit tehettem, amihez kedvem volt. És ha még volt ideje Alennek is, akkor együtt sétáltunk nagyokat. Ezek az autós utak voltak a legalkalmasabbak barátságunk elmélyítésére, ugyanis nagyon jókat beszélgettünk az autóban. Jó pár éven keresztül ez így volt. A legtöbb utunk Kisoroszi és Budapest között volt, de akadtak más utak is. Volt, hogy Vászolyba vittem őket, akkor lenn nyaraltam velük az ismerős barátoknál. Vagy például 1999-ben Alen Szombathelyen, a hospicekongresszuson tartott előadást, pár napon keresztül. Levittem őket, és napközben én voltam Miklóssal, mert akkoriban már nem lehetett Miklóst egyedül hagyni.

Igen megrendítő volt 1998. februárjában az a közösségi találkozónk, amelyiken Alen és én is személyes tragédiánkról számoltunk be. Egyszerre ért minket a tragédia. Alen számára akkor derült ki, hogy Miklós agyi leépülése visszafordíthatatlan, és állandó felügyeletre szorul. Ami pedig engem illet, ezen a találkozón sírtam el, hogy férjemet, Lajost agyvérzés érte, és kérdés volt, hogy egyáltalán életben marad-e, s ha igen, milyen segítségre lesz szüksége, és hogyan oldom meg, hiszen akkor még dolgoztam…

Így lettünk aztán a barátságon túl sorstársak is. Mindkettőnket igen kemény lecke elé állított az élet. Jó volt, hogy egy közösségben voltuk. És persze a közösség is segített ott, ahol tudott, mindkettőnknek.

Szóval, sokat utaztunk együtt, és ezek az utazások és beszélgetések egyre közelebb hoztak minket egymáshoz, hiszen egyre jobban megismertük egymást. Erdélybe is elvitt Alen, illetve én vittem kocsin őt. Összeismertetett ottani barátaival, akik aztán vittek ide-oda, sokat megmutattak és megismertettek velem Erdélyből.

Alen minden alkalommal kényeztetett a szeretetével, mondhatom, hogy a tenyerén hordozott. Akármilyen kis vagy nagy útról volt is szó. Kisorosziba menet útközben mindig megvendégelt, mert betértünk egy fagyira vagy sütire – ilyen alkalommal készült az egyik utolsó csodálatos kép róla. Kisorosziban mindig főzött valami finomat. Jót ettünk, pihentünk, és ha hazamentem, csomagolt. Mindig megajándékozott valamivel. Az ajándékozás volt talán a legfőbb életeleme. Soha nem engedett el anélkül, hogy valamit ne adott volna. Anyagilag is sokszor segített. Komoly összegekkel is, mert például kifizette a mélyhűtő javítását, amit bizony évekig nem tudtam megcsináltatni, és újat sem tudtam venni. Vagy amikor Lajos agyvérzése után majd' egy évvel idegösszeroppanás környékezett, elvitt egy pszichológus barátnőjéhez, aki jó pár hétig foglalkozott velem, s azt is ő fizette.

Aki szeretné közelebbről megismerni Alent, annak ajánlom, hogy olvassa el vagy hallgassa meg hangos könyvben (saját hangján) az *Asszony a fronton* c., hiteles és megrendítő könyvét, vagy nézze meg az *Úton a halállal* c. filmet. Ebből a könyvből, illetve filmből ismerhetjük meg, hogy hogyan vált *AZZÁ*, aki aztán lett. Az első férjétől elszenvedett csalódások, megaláztatások és a háború évei voltak ezek.

A háború alatt rengeteget dolgozott vöröskeresztes ápolóként, hiszen sok volt a sebesült, a haldokló. Jó lelki érzéke volt ahhoz, hogyan bánjon a szenvedőkkel, árvákkal, sebesült foglyokkal, haldoklókkal, hogyan kísérje el őket utolsó útjukra. További életét nemcsak a haldoklók ápolása határozta meg, hanem mindaz, amit átélt a háború alatt. Emberi nagyságára jellemző, hogy amikor egyszer sorba állították a katonákat, és meg kellett volna mutatnia, hogy ki gyalázta meg, nem mutatott senkire. Egyébként nem ismerte volna fel, de meglátta az egyik 19 év körüli katona szemében az iszonyatos halálfélelmet, és nem akarta, hogy ilyen fiatalon meghaljon… És miért pont az az egy, amikor olyan sokan mások is vétkeztek? – mondta nekünk egy közösségi találkozón.

Háború után falusi tanítónő szeretett volna lenni, de gyenge egészségi állapota miatt nem adták neki az állást. Összedőlt benne az egész világ, hogy nem teljesülhetett az álma. Ezek után be akart iratkozni az orvosi egyetemre, de ehhez is gyengének találták, és azt tanácsolták, hogy menjen pszichológiára. Hát így lett pszichológus…

A Tűzoltó utcai gyermekklinikán lett gyermekpszichológus. Ezekről az évekről Lepsényi Mari emlékezik meg, aki ott ismerte meg őt, vele együtt dolgozott, és ezután lettek barátok.

Barátságunkról még annyit szeretnék elmondani a teljes kép kedvéért, hogy bár nagyon szerettük egymást, de azért nem volt minden együtt töltött időnk felhőtlen. Alen szeretett „belepiszkálni” az emberbe. Nyitott könyv volt előtte egész életem, ismerte tetteimet. Sokszor még tanácsot is kértem tőle. Úgyhogy nem csoda, ha bizonyos dolgaimmal nem értett egyet. Igen ám, csak volt egy olyan tulajdonsága, hogy kedvesen, csendes hangon, mosolyogva, de számon kért dolgokat, megjegyzéseket tett vagy követelőzött. Szerette volna, ha bizonyos témákban ugyanúgy gondolkodom, ahogyan ő. Csak egy példa: szerette volna, hogy ugyanúgy készüljek a halálra, ahogy ő tanította nekünk, én viszont akkor még nem úgy gondolkodtam a halálra készülődésről, ahogy ő. (Még most sem gondolom teljesen ugyanúgy.) Szóval, egy alkalommal lementem érte Keszthelyre – ott pihent pár napot –, és kérte, hogy hozzam fel Budapestre. Természetes, hogy megvendégelt. Még ott is aludtam egy éjszakát, így részesülhettem a vacsorából, a reggeliből, vagyis szokás szerint a tenyerén hordozott. A vacsora alatt hosszan beszélgettünk. Akkor is mosolyogva, kedvesen kezdett el belemászni az életembe, minden lényeges dolgot megkérdőjelezett, és finoman tudtomra adta, hogy gyakorlatilag semmit nem csinálok jól. Még azt sem mondhatom, hogy bármiféle rosszindulat lett volna benne, inkább a kritizáló és építőnek szánt szeretet. Aztán elmentünk aludni. Illetve ő aludt, de én úgy kiborultam, annyira felzaklatott, hogy nem tudtam elaludni. Mikor már a fél éjszakát végighánykolódtam, és gyötrődtem a megjegyzésein, akkor bevettem valami nyugtatót, és végre valahogy elaludtam.

Amikor hazaértem, azonnal leültem, és megírtam neki mindazt, ami annyira fájt. Hogy mennyire belém gázolt, és pontról pontra megindokoltam, miben nem érzem, hogy igaza lett volna. Akkor nyomtattam ki két évvel korábban írt levelemet is, és mindkettőt odaadtam neki. Most azért írtam le mindezt, hogy Alen nagyságát igazán ki tudjam emelni. A következőt válaszolta leveleimre: *„Teljesen igazad van. Féltékeny és irigy voltam rád.”* Később aztán még azt is mondta, hogy leveleimet beadta a Petőfi Irodalmi Múzeumba, a zárolt Mészöly-anyagba, és ráírta: *IGAZA VAN!* Alen emberi nagyságát igazán ekkor tapasztaltam meg, és ettől kezdve érezhettem, hogy ő igaz barát, aki el tudja ismerni saját gyengeségét is a barátjával szemben.

Egy alkalommal meg volt híva egy író partijára, s engem kért meg, hogy vigyem fel a Pilisbe. Ezen a partin tapasztaltam meg, hogy Alen *olyan*, amilyen velem volt Keszthelyen, vagyis *mással is olyan*, nemcsak én voltam „kitüntetett” személy. Természetesen nem tudnám visszaadni vagy idézni, de elképedtem mindazon, amiket például Esterházy Péter fejére olvasott – mosolyogva, kedvesen, halk búgó hangon. Miklóssal kapcsolatban mondott neki valamit, hogy nem úgy viselkedett Miklóssal, ahogy elvárta volna; pedig Esterházy fantasztikus tisztelettel beszélt Miklósról, biztos voltam abban, hogy Alen vádjai ebben az esetben sem lehettek jogosak…

Hát ilyen volt Alen. EMBER volt. Jó és rossz tulajdonságokkal, de a jó volt túlsúlyban.

Alen nagyságának szemléltetésére szeretném még kiemelni, hogy ő volt a hátországa Miklósnak, az írónak. Miklósnak nem kellett családot fenntartania, mert Alen megkereste mindazt, ami a háztartás, a lakás és a nagy társadalmi élet, a vendégségek fenntartásához kellett, tehát Miklós reggeltől estig alkothatott. (Híressé és naggyá válhatott.) Az igazsághoz tartozik, hogy ha igazán értékelte volna Alen munkáját és szeretetét, akkor tudomására hozta volna, hogy ki is ő (Alen) valójában. Hogy Alen is *„VALAKI”* – márpedig Alen nem érezte magát valakinek, illetve mégis: *Mészöly Miklós feleségének*. Személy szerint engem nagyon bántott, hogy ő sohasem volt Polcz Alaine, ő bizony *CSAK* Mészöly Miklósné volt. Természetesen elismerem, hogy nyilván nem teljesen reális ez a kép, hiszen Miklóst már csak betegségében ismertem meg. De talán e miatt a kontraszt miatt látom Alen életét olyan nagyon értékesnek.

Alen reformátusként kezdte életét. A háború után, halálos betegségében többször lebegett élet-halál között. Mikor haldoklott, egy papot küldtek be hozzá a kórházba. A kenetteljes református pap szövegétől és ízléstelen viselkedésétől megundorodott. *„És valahogy Istentől is egyre távolabb kerültem. Jött az ateizmus”* – írja könyvében.

Több évi ateizmus után újból kereső lett. Tetszett neki a római katolikus vallás, de kereste azt a hiteles római katolikus valakit, akinek az életét látva érdemesnek találhatja az áttérést. (Úgy tudom, nem találta meg.) Pontosan nem tudom, mi történt, hogy történt, de én már katolikusnak ismertem meg a közösségben. Talán Dombi Feri bácsi hatására tért át? Mindegy, ez nem is lényeges. Kereső és törekedő ember volt – a hiteles kereszténységre törekedő. Az angyalokban is hitt, és kapcsolatban volt velük.

Istenhitére jellemző volt az az Angelus Silesius-idézet, amelyet sokszor említett előadásaiban: *„Ah tudom, hogy Isten nélkülem egyet sem szusszanna, s ha én meghaltam, velem együtt örökre kilobban."*

Egy 2002-es közösségi találkozó kérdéseire így válaszolt:

Mit csináltam életemben? *Kerestem a hitet. Szolgáltam a férjem, hogy tudjon dolgozni, betegségében kiápoltam. Írtam tíz könyvet. Tudományos kutatómunkát végeztem, és egész életemben betegekkel dolgoztam: felnőtt elmebetegek, művészetterápia, gyermek elmebetegek, játékdiagnosztika, játékterápia, játéktesztek, kórházi pszichológia, haldokló gyerekek ellátása, opendoor, hospice, orvostanhallgatók oktatása, „Napfogyatkozás" egyesület, „Kháron" folyóirat szerkesztés. Most:* [2002-ben] *holttestek ellátása, Kolozsváron, az egyetemen tanítok. Érdekes, nyomoréknak éreztem magam, hogy nem tudtam szülni, de gazdag volt az életem, sok mindent hozott. Szép volt és nehéz. Nem lettem volna az, aki vagyok, ha ennyi mindenen nem mentem volna keresztül.*

Mi volt életem célja? *Szenvedőkön segíteni, hitet keresni, Istent keresni. Miklóssal nagy szellemi utat tettünk meg, nekem ajánlotta műveit. Megtanultam mellette írni. Most:* [2002-ben] *Miklós hagyatékát kell elrendezni, Erdélybe visszamenni tanítani, anyagiakat elrendezni, lelki utat kell még bejárni, kapcsolat a meghaltakkal. Meg kell írni a jó öregedést.* [Később megírta, és hangoskönyvben is megjelent.] *Kívülről, belülről szépen öregedni, testileg, lelkileg, szellemileg jól öregedni, és mindezt megírni!* [Itt jegyezte meg, hogy kezd túllenni a gyászon, jókedvű, elmúlt a rosszkedv és a mélypont. Mindez a ruhaviseletén, hajviseletén is meglátszott. Akkor egy évvel előtte halt meg Miklós.] *Hospice-ben szeretnék meghalni.*

A combnyaktörése (2007 márciusa) előtti pár évben már elég ritkán utaztunk együtt, mert úgy alakultak az életkörülményeim, hogy ritkábban tudtam megoldani az elszakadásomat otthonról. Szerencsére egy tanítványa, Gábor átvette a segítést, és ezután majdnem mindig ő vitte el minden útjára. (Gábor segítője maradt élete végéig.) Azért még így is előfordult, hogy időnként nem ért rá Gábor, és ha Alen szólt nekem, és meg tudtam oldani, boldogan mentem. Barátságunk változatlan volt, és mindketten nagyon örültünk, ha megadatott egy-egy út, és folytathattuk meghitt beszélgetéseinket. Kölcsönösen vágytunk egymás társaságára. De a combnyaktöréssel vége lett ennek a boldog időszaknak. Persze, felmentem meglátogatni őt, beszélgettünk is, de szomorúvá tett, hogy többet már nem utazunk, nem vonulunk ki a világból a békés, meghitt Kisorosziba, ahol annyi szép napot töltöttünk együtt.

Számomra példa értékű volt útja a Végső Állomásra – bár voltak olyan vélemények is, hogy önmaga nem tudta úgy megélni, amint tanította; ő is félt a haláltól – mondták néhányan. Nem tudom, én nem értettem egyet azokkal, akik így látták Alent, mert szerintem nagyon is szépen készült, és szépen „menetelt" az Örök Haza felé. Majdnem az utolsó pillanatig dolgozott, vagyis diktált, amikor már ülni sem tudott. Mivel a combnyaktörésen túl a rák is elhatalmasodott rajta, így morfiumos fájdalomcsillapító tapaszt kapott az utolsó időkben, aminek hatására időnként zavart volt. Tiszta pillanataiban ezt tudta magáról, és mondta is nekünk. Nem sokkal halála előtt voltam nála. Nagyon szép emlékem van erről a beszélgetésünkről, bár voltak már zavaros megnyilatkozásai is. Kérdésemre, hogy „Hogy vagy?", *„az élet két mezsgyéje között"* volt a válasz. Pár napra rá, 2007. szeptember 20-án kaptam az SMS-t Gábortól:

„Mint az szép híves patakra az szarvas kívánkozik, lelkem úgy óhajt Uramra..." Alaine ma 7 óra 5 perckor csendben hazatért.

Ekkor még nem közölték a hírt a médiával, hogy a „belső kör" tagjai – akiket Alen szeretett, akikhez közel volt – elmehessenek, és nyugodt körülmények között elbúcsúzhassanak tőle. Így is történt. A közösség tagjaiból négyen, akik éppen el tudtunk menni, felszaladtunk Alenhoz. Szépen felöltöztetve, békés, kisimult arcvonásokkal feküdt ágyán, félhomályban, égő gyertyák és virágok között. Mi is vittünk gyertyát és virágot, és ott ültünk az ágya körül meghatódva. Valami fantasztikus érzés „ment át" rajtam. Ott feküdt az egyik legkedvesebb barátnőm, akivel kölcsönösen meghitt barátságban voltunk, s akiért az utóbbi időben már úgy fohászkodtam Mennyei Atyámhoz, hogy könyörüljön szenvedésein, és hívja magához – bár a szívem mélyén szerettem volna, hogy még sokáig éljen, persze egészségesen. Lefutott a lelkemben az ő egész élete, minden borzalmával, csalódásaival, tragédiáival, és ugyanakkor mindavval, amit alkotott, tett, létrehozott, szeretett, segített, dolgozott. Végigfutott bennem a kettőnk közötti barátság minden szépsége, de a küzdelmek is egymással. De mindez csak teljesebbé tette őt, az emlékét, csodálatos személyiségét, az EMBERT, aki volt. Hallottam a hangját, a nevetését, láttam a mosolyát, szerető tekintetét, és *éreztem* szeretetét. Hallatlan melegség futott át szívemen, és úgy éreztem, hogy Alen szeretete belém költözött, és most már mindvégig egy velem, bennem van, nem hagy el soha többé. Hallatlan békesség szállt rám. Örültem, hogy ott lehettem, mert az a szoba akkor „szent hely" volt. Nem mondom, hogy ugyanakkor nem fájt végtelenül, hogy áttért a másik világba. Fájt és fáj, hogy nem utazhatok vele, nem beszélgethetek vele, nem élvezhetem csodálatos társaságát. Viszont ismét lehetőségem volt megtapasztalni, hogy **a szeretet soha nem múlik el, a szeretet örök.**

A fentieket végiggondolta, és tisztelettel, szeretettel felidézte:

Debreczeni Zsuzsa

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2009. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

ALAINE

Nehéz olyan emberre visszaemlékezni, akit életében sokan ünnepeltek, tiszteltek, akinek a könyveit falat kenyérként várták, aki telt házzal tartotta előadásait, és emellett kiváló barát és háziasszony is volt.

Ha egy mondatban kellene őt jellemeznem, akkor azt mondanám, hogy *Alaine normatörő asszony volt*. Szeretete letörte, megsemmisítette az írott és íratlan embertelen szabályokat.

1970-ben ismertem meg a Tűzoltó utcai gyermekklinikán, amikor haldokló gyermekek között dolgoztam. Ha visszagondolok erre az időszakra, akkor az jut eszembe: ahogy a neve, úgy ő is különös kisugárzású ember volt akkor is. Már a klinikán rendhagyó dolgokat művelt. Megtörte azt a szabályt, hogy a szülők csak heti egy alkalommal látogathatják a haldokló gyermeket. Az anyáknak külön szobát rendezett be, ebbe a szobába otthonról hordta be a takarókat. Nagyon nehezen hagyta ott a klinikát, ahova még nyugdíjasként is visszajárt dolgozni, de ekkor már új utakat keresett, és ennek a keresésnek eredményeképpen indította el a Hospicemozgalmat Magyarországon. Az a fajta ember volt, aki kezdeményezett, beindított dolgokat, aztán elengedte őket, hagyta, hogy mások folytassák, de a szeme rajta volt, mint édes gyermekén. Nem magának kereste a dicsőséget, annak örült, ha a megkezdett jó folytatódik.

Szerényen élt, zavarta a felesleges dőzsölés, de azért tudott ünnepelni és szerette a finoman elkészített ételeket is. Szakácskönyvét nagy gondossággal írta, de hátsó szándéka az volt, hogy minél olcsóbban, minél kevesebb idővel készüljenek el az ételek. (Legszívesebben azt a címet adta volna a szakácskönyvének, hogy „Főzzünk semmiből”, de aztán mégis az lett a cím, hogy Főzzünk örömmel, ami ugyancsak fontos.) Hajnalban szeretett főzni, mert napközben más dolga volt, és sajnálta a hasznos időt a konyhában tölteni. A legegyszerűbb ételt is elegánsan tálalta fel. Nagyon szerette a madarakat, virágai a lelkéhez nőttek.

„Gyenge pontjai közé” tartozott az erdélyi szőttesek gyűjtése. Otthonában csodálatos hangulatot varázsolt e szőttesek által, kiegészítve a korondi vázákkal. Lelke mélyén mindig erdélyi maradt, és nagyon szolidáris volt az onnan menekültekkel. Előfordult, hogy a Moszkva téren 3-4 télikabátot is vásárolt, hogy az Erdélyből jött árus indulhasson haza.

Férjével, Miklóssal

Barátságunk 1977-ben erősödött meg, amikor férjének, Miklósnak a nagynénjei nálam szálltak meg, és tőlem szállították fel a Városmajor utcába a Cecén sütött finomságokat.

Ebben az évben került el Dombi Feri bácsi Alsószentiványról (Cece melletti falu Fejér megyében) Ercsibe káplánnak, s innen járt fel minden héten Pestre. Alaine lelkivezetőt keresett, s az éltes korú nagynénik Feri bácsit ajánlották neki. A nagynénik nem tévedtek, Feri bácsival nagyon jól megértették egymást.

Ettől az időponttól örömmel járt a közösségi találkozókra, amelyekre általában nem készült, de mindig tudott olyan kérdést feltenni, amely mindenkit érdekelt. A Bokor-tartalmakkal megtöltött karizmatikus szellemiséggel találkozott Feri bácsi és a testvérek által.

Lelki életének fejlesztésére egyéni utat választott. Sienai Szent Katalin írásait több évig olvasta, de többek között a zsoltárok és a Tibeti halottas könyv is kedvenc olvasmánya volt. Nem lehetett keretek közé szorítani, egyénileg kereste azt, ami építette, buzdította, vigasztalta őt, de mindig figyelt a közösségben a testvérek gondolataira is.

Nagyon szeretett imádkozni egyénileg, de közösségben is. Halála előtt sokan segítették őt, én az „imafelelős” voltam. Sokszor volt zavart állapotban, de ha elkezdtünk imádkozni, akkor mindig visszatért a földi valóságba. Ezt azért említem meg, mert talán mások számára is tanulságul szolgál, ha olyan embert ápolnak, aki hazatérőben van. Várta a halált, s amikor a közelébe került, méltósággal viselte a fájdalmakat, a kiszolgáltatottságot. A halála előtti estén még közösen imádkoztunk.

Barátságunk nagyon szorossá vált, mivel egy közösségbe jártunk, sokat utaztunk együtt. Legszebb útjaink az erdélyi utak voltak, amikor a klinikáról hazaengedett leukémiás gyermekeket meglátogattuk otthonukban. Egyszer például Székelykeresztúrra vittünk gyógyszert egy gyermek után. Az anya éppen dolgozott a cipőgyárban, és odamentünk átadni a gyógyszert. A gyár minden dolgozója kijött a kapuba, és zokogtak, mert hihetetlen volt számukra, hogy Alaine nem felejtette el a gyermeket. Nagy élményt jelentettek számára a csíksomlyói búcsúk is a 80-as években.

A papírforma szerint élete utolsó szakaszában római katolikus volt. Több közösségbe is jártunk együtt. Örömmel jött a lelkigyakorlatokra, nagyon élvezte Gyurka bácsi, Kocsi Gyuri, Barna és Tádé gondolatait, a reggeli zsoltárokat. Nem Bokor-tudattal járt lelkigyakorlatokra; egyszer Óbudaváron tudta meg, hogy ő Bokor-tag. Számára nem az volt a lényeg, hogy hová tartozik, hanem az, hogy volt kivel közösen imádkoznia és gondolkodnia. Ez a szemlélete élete végéig megmaradt.

Lepsényi Mária

MEGKÉSETT LEVÉL

Kedves Alénka!

Talán már nem érintenek nyüglődéseink. Talán már nem gondolsz ide. Érintettek még egy ideig, visszavisszanéztél még egy ideig, de lassan lehulltak Rólad a lehúzó erők, és a fény felé fordultál, hogy teljes valóddal megfürödjél benne. Kóstolgatod már tetteid érett, gyönyörű, szívet melengető, zamatos gyümölcseit.

Tudom, hogy kézzelfogható levelet nem fogsz írni, válaszul az itt „tükör által, homályban” látás miatt feltett kérdéseimre. Nem tudom, de hiszem, hogy valami módon válaszolsz. Nem tehetsz mást, mert életedben sem hagytál válasz nélkül senkit, s a halál nem hozhatott Benned minőségi változást.

Sokszor eszembe jutottál, amióta nem vagy közöttünk. Emlékeimet Rólad átszövik a kérdőjelek. Ilyenek például, hogy:

Honnan vetted az erőt felállni olyan testi és lelki összetöretésből, amit a háború alatt átéltél?

Honnan vetted a reményt, hogy mindezek ellenére egészséges, ép lelkű ember leszel?

Honnan vetted a hitet az emberekben: hogy valóban hatnak ránk tanácsaid, és megfogadjuk azokat?

Honnan vetted a szeretetet, amellyel felénk tudtál fordulni, egészen az utolsó pillanatodig?

Honnan vetted a bátorságot, hogy csupa ÉLET egyéniséged ellenére a haldoklók körül, a haldoklók családja körül segédkezzél?

Honnan vetted a derűt, amely teljes lényedből sugárzott, noha a hozzád forduló emberek az élet sötétségeiről meséltek, Tőled várva a megoldást?

Honnan vetted azt a hihetetlen türelmet, amellyel végighallgattad sokunk ostoba nyöszörgéseit? S nemcsak végighallgattad, hanem mindenki számára mindig volt vigasz is a tarisznyádban.

Honnan volt Benned minden nehézség, megaláztatás ellenére szilárd hűség, hogy a kezdettől a végsőkig kitartással tedd, amit választottál?

Kiapadhatatlan forrásod kellett, hogy legyen, mert mindezek újra és újra működésbe léptek, ha szükséged volt rájuk, illetve szükségük volt azoknak, akik Beléd kapaszkodtak.

Nekünk is van ilyen forrásunk? A miénk is kiapadhatatlan? Ahhoz, hogy meríthessünk belőle, mindössze csak arra van szükség, hogy elkezdjük tenni legalább valamelyiket azok közül, amiket Te tettél kerek-egész életedben?

Várom valahonnan jövő válaszodat. Várom a találkozást. Viszontlátásra!

Dombi Zsuzsa

Polcz Alaine műveiből

P.A.: Asszony a fronton. Egy fejezet az életemből – Szépirodalmi, Budapest 1991

P.A.: Meghalok én is? A halál és a gyermek – Századvég, Budapest 1993

P.A.: Éjjeli lámpa – Jelenkor, Pécs 1996

P.A.: Ideje a meghalásnak. Tanulmányok – Pont, Budapest 1998

P.A.: A rend és a rendetlenség jelensége az emberi cselekvésben – Pont, Budapest [3]1999

P.A.: Macskaregény – Kalligram, Pozsony 2000

P.A.: Leányregény – Jelenkor, Pécs 2000

P.A.: Gyászban lenni – Pont, Budapest 2000

P.A.: Karácsonyi utazás. Halál és cserepek – Jelenkor, Pécs 2002

P.A.: Főzzünk örömmel! – Kalligram, Pozsony 2003

P.A.: Kit siratok? Mit siratok? – Jelenkor, Pécs 2003

P.A.: Kit szerettem? Mit szerettem? – Jelenkor, Pécs 2004

P.A.: Együtt az eltávozottal – Jelenkor, Pécs 2005

P.A.: Egész lényeddel [szerk. Träger Gábor] – Jelenkor, Pécs 2006

Alaine. Írások Polcz Alaine-ről [szerk. Baranyai László] – Jelenkor, Pécs 2007

Singer Magdolna: Partitúra. Utolsó beszélgetés Polcz Alaine-nel – Jaffa, Budapest 2007

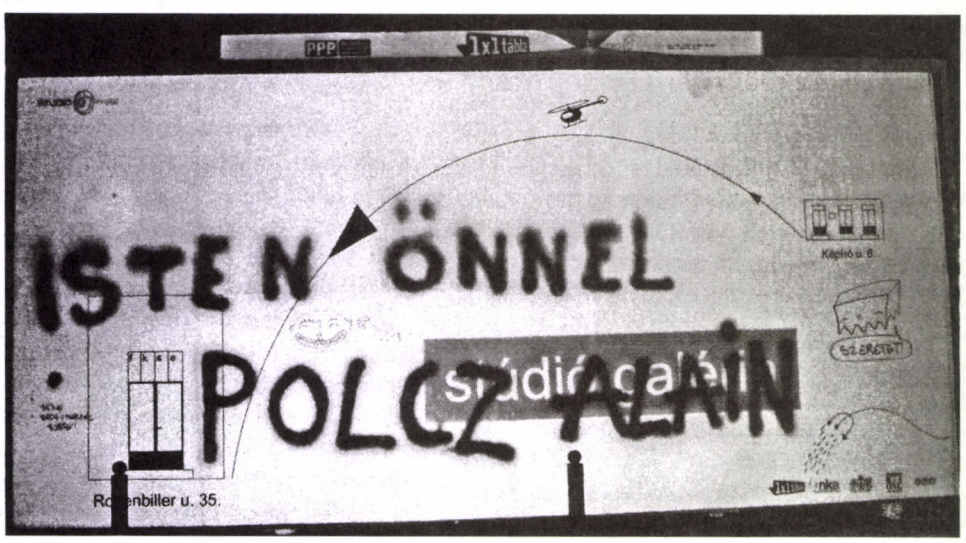

Felirat egy utcai óriásplakáton

P. A.: Az utolsó mérföld. Beszélgetés életről, halálról, testről és lélekről – Jelenkor, Pécs 2007

Beer Miklós, Polcz Alaine, Sajgó Szabolcs: Élet, hit, lélek – Éghajlat, Budapest 2007

P.A.: Ideje az öregségnek. Naplójegyzetek, 2002–2006 – Jelenkor, Pécs 2008. Ez a mű hangoskönyv formában is elérhető: P.A.: Ideje az öregségnek – hangoskönyv a szerző saját előadásában – Hangoskönyv Kft., Budapest 2005

P.A.: Nem trappolok tovább. Naplójegyzetek, 2006–2007 – Jelenkor, Pécs 2008

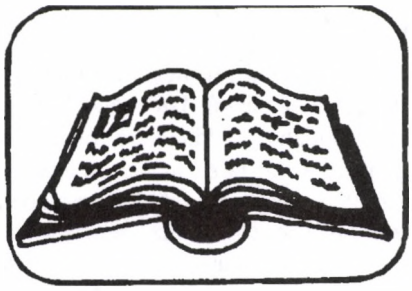

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Csiky Lajos (Budapest), a januáriakat Kovács Tádé (Tata) készítette.

December 7. — Advent 2. vasárnapja — Mk 1,1–8 — Közel jön hozzánk!

Szent Márk könyvének bevezető mondata hangsúlyozza, hogy ÖRÖMHÍR-ről van szó! Olyan valakiről akar szólni, aki a szomorú világba jó hírt, a szomorúaknak vigasztalást hoz. A szerző visszautal Izajás prófétára, aki arról beszél, hogy elő kell készíteni az Úr útját. Maga a hasonlat is feltételezi, hogy Isten messze van. Az ószövetségi, de talán a mai átlagember számára is úgy tűnik, mintha Isten nagyon messze lenne: a „mennyekben lakozik”, rejtőzködő, távoli Isten. Nincs benne állandóan a gondolatainkban, távol van a hétköznapjainktól, hagyja a világot és az embereket saját levükben főni.

Az evangélium erre a szomorú érzésre válaszol: Utat kell készítenünk! Ez tehát azt jelenti, hogy Isten nem marad távol, hanem közel akar jönni hozzánk! Nem tetszik neki a jelenlegi állapot. De azt is jelenti, hogy egyedül rajtunk múlik: készül-e út, amelyen a távolság megszűnhet. Isten mindenütt jelen van, de mégis tartózkodó, mondhatnám udvarias, egyedül a mi szabadságunkat tartja tiszteletben, azaz csak akkor van közel hozzánk, ha azt mi akarjuk, illetve ehhez valami feltétel teljesül: van út!

János azt hirdette, hogy az út, amely feltétele az Istent magunk mellett tudásnak és érzésnek, nem más, mint a bűnbánat keresztsége, azaz a belső megtisztulás. Ha belülről megtisztulok, ha lerakhatom bűneim súlyát, megszabadulok azok terhétől, akkor vehetem észre, hogy Isten nincs is messze tőlem, akkor érezhetem meg, hogy közel jött hozzám. Ez az igazi örömhír: széttörhetem azt a burkot, amelyet önzésemmel, vétkeimmel magam készítettem magam köré, s amely megakadályozta, hogy Isten hatékonyan jelen legyen az életemben.

A karácsonyra készülve mindnyájunknak erre van szükségünk: minden erőnkkel azon lenni, hogy közel érezzük magunkhoz Istent. Nem az érzések hamis felszításával, nem a jó hangulat keltésével, hanem a szív megtisztításával, a hibáktól, bűnöktől való megszabadulással, az eddig elmulasztott tennivalók tudatos elvégzésével.

Persze az, aki közel tudja magához Istent, akiben benne él, az tudja, hogy Keresztelő Jánoshoz hasonlóan követnek kell lennie, útkészítőnek, aki segít abban, hogy mások számára is megszűnjön a távolság köztük és az Isten között. Életem, szavaim, tetteim révén érezniük kell az embereknek, hogy bennem is, általam is közel jön hozzájuk Isten, gesztusaim, vigasztaló szavaim, segítő kezem érezteti velük közelségét. Ha pedig úgy adódik, megbocsátó, felemelő gesztusom megerősítheti őket abban, hogy van bűnbocsánat, érdemes újrakezdeni.

December 14. — Advent 3. vasárnapja — Jn 1,6–8.19–28 — Ki vagy Te?!

Az evangéliumokban két alkalommal is felvetődik az a kérdés, hogy kinek tartanak valakit az emberek. Jézus önmagával kapcsolatban veti fel ezt a kérdést, Keresztelő Jánossal kapcsolatban pedig a vallási vezetők szeretnék tudni, hogy ki is ő valójában: ő-e a várva várt messiás, vagy sem.

Nyilván fontos volt a kérdezők számára a válasz, és érdekes lenne végigelemezni, de most, az advent derekán talán fontosabb a kérdést magunknak feltenni: KI VAGY TE?

Feltehetik nekünk ezt a kérdést világi vagy egyházi hatóságok, érdeklődők, mégis leginkább önmagunknak kell tudnunk válaszolni. Szembe kell néznünk önmagunkkal, és mérlegre kell tennünk önmagunkat. Hajlamosak vagyunk arra, hogy vagy túl elnézőek, vagy túl szigorúak legyünk önmagunkkal. Tudjuk mentegetni magunkat, rengeteg kibúvót, magyarázatot tudunk találni gyengeségeinkre, de rossz perceinkben neki is tudunk keseredni: semmi sem sikerül, tele vagyunk hibákkal, állandóan visszaesünk, kudarcokkal teli az életünk.

Az sem mindegy persze, hogy kihez mérjük magunkat: bátran állíthatjuk, hogy rengeteg emberhez képest szinte „szentek” vagyunk, sokan tán csodálnak is minket. Tárgyilagosan nézve mégis megállapíthatjuk: sokan előttünk járnak, példát adnak nekünk, van hová fejlődnünk.

A legfontosabb az, hogy Isten szemével próbáljam nézni önmagam: Életem folyamán teljesítem-e azt a küldetést, amelyet Ő mindnyájunkra rábízott: Keresztelő Jánoshoz hasonlóan tanúságtevő lettem-e? Ő tanúságot tett a világosságról, hogy mindenki higgyen általa. Azonban csak az tud tanúságot tenni a világosságról, aki azt befogadta, és tetteiből, szavaiból, gesztusaiból sugárzik is. Mert sajnos képesek vagyunk a világosságot eltakarni, sugárzását megakadályozni, a sötétség szolgái lenni.

Talán azt gondoljuk, hogy Keresztelő János küldetése egyszeri volt. Pedig biztosan vannak körülöttünk állandóan olyanok, akik számára a világosság hordozói vagy közvetítői lehetünk. S ez nem csupán az ésszel megfogalmazott válaszokat jelentheti, hanem a szeretet melegét vagy az élet problémáinak egyértelmű megoldási irányát is.

A Keresztelőről az evangélista is hangsúlyozza, hogy nem ő volt a világosság. Tudta is a helyét, nem akart a Messiás helyébe állni. Bármennyire okosnak tűnhetünk is, bármennyire igaz szeretet van is bennünk, bármennyire magunkkal ragadóak lehetünk is, tudnunk kell: ez nem elsősorban a mi erőnk, a mi hatásunk. Az általunk befogadott, szívünkben élő világosságról teszünk tanúságot.

Ki vagy? Tanúságtevő, akin érzik, látják gyermekei, házastársa, munkatársai, szomszédai, a rászorulók, hogy sugárzik belőle az a világosság, melegség, amely hitre vezethet másokat? S ha elhalványult bennem a fény, ha eltakarom gyarló önmagammal, tudok-e olyan kemény és következetes lenni magammal, mint a Keresztelő volt?

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2009. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára változatlanul 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok” nevét egyaránt tüntessék föl.

December 21. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,26–38 — Szolgád vagyok, Uram!

Milyen szép jelenet is ez az „angyali üdvözlet”! Milyen természetesen írja le Lukács, hogy Mária szemtől szembe beszélget az angyallal, kérdez, az angyal válaszol, Mária is felel a felvetésre. Valamilyen áttétellel, de mégis ilyen közvetlenül tudhatnánk mi is beszélgetni az Istennel? Nyilván Mária számára sem volt mindennapi az ilyen közvetlen, mély találkozás, de felkészült lehetett rá. Gyakran kereste a találkozás lehetőségét, gyakran imádkozhatott, nyitva volt a szíve – s ez nem maradt eredménytelen.

Sokszor érezhetjük azt, hogy távol van tőlünk az Isten, hiába imádkozunk, mintha csak a magunk hangját hallanánk. Talán olyan közvetlenül nem is lehet kapcsolatban lenni Istennel, mint az Mária esetében volt. Pedig tudjuk, legtöbbünknek van emléke, tapasztalata is arról, hogy igenis közel lehetünk hozzá, hogy szemtől szembe beszélgethetünk vele.

De talán sokszor félünk is ettől a közelségtől, félünk annak hatásától. Miért? Mert ha Istent tisztán halljuk, ha a kapcsolat közvetlenné válik, akkor általában kiderül az, hogy – amint Mária esetében is történt – feladatot kapunk. Feladatot, amelyről már előre tudjuk, hogy nem lesz könnyű. Feladatot, amelytől félünk, mert esetleg felforgatja egész eddigi életünket (mint Máriáét is), de ha nem forgatja is fel fenekestül, folyamatosan változást vár tőlünk, a jobb felé szeretne terelni. A „Ne félj!” kijelentés nem véletlen az angyal szájából. Mária is félt. Talán megérezte a Mindenható erejét, végtelen nagyságát, lenyűgözte a transzcendens érintése, de talán érezte azt is, hogy ehhez neki is oda kell tennie a magáét. És ez nem könnyű. Az angyal mégis azt mondja: „Kegyelmet találtál Istennél.” Mintha azt mondaná: A feladatra meghívás ajándék, Isten társa lehetsz munkájában! S a folytatás: „A Magasságbeli ereje borít be…”, azt jelzi, nemcsak feladatot kapott, hanem erőt is hozzá. Olyan természetes Mária szájából a válasz: „Az Úr szolgálója vagyok!”

A karácsony arról szól, hogy Isten közel jön hozzánk. Ha újra megnyitom feléje a szívemet, ha nap mint nap állhatatosan keresem a közvetlen kapcsolat lehetőségét, előbb-utóbb meghallom hangját. Megszólít, s olyan feladatot ad, amire talán ma még nem is gondolok, ami talán nehéz lesz, de nem kell félnem, mert erőt is ad hozzá. S örömmel válaszolhatom: Szolgád vagyok, megtiszteltetésnek veszem, hogy Neked, hogy Veled dolgozhatom.

December 25. — Karácsony ünnepe — Jn 1,1–18 — Megszülettem!

A karácsony ünnepe születésnap. A világba születése annak, aki maga a világosság, aki az Isten, a Szeretet világából való. Aki a tulajdonába jött.

A betlehemi jászolnál még úgy tűnhet, hogy imádják a pásztorok, hódolnak előtte a bölcsek, de valójában nem fogadják be, már csecsemőként menekülnie kell, s felnőttként a kereszt vár rá. S a legmegdöbbentőbb az, hogy nem a pogányok utasítják el, hanem övéi, saját népe nem fogadja be.

Evangéliuma magasröptű bevezetőjében János apostol csodálatos költőiséggel rajzolja meg a messiás eljövetelét, de azt a kontrasztot is, hogy elutasításra talált. S ha őszinték akarunk lenni, megállapíthatjuk, hogy a történelem folyamán mindig azok voltak többségben, akik vagy nem is ismerték, vagy nem fogadták be őt. Ma is alig-alig látszik hatása, önkritikusan még azt is mondhatjuk, övéi közül is csak kevesen fogadták be.

Falun még néhol él a népi hagyomány: „Szállást keres a Szent Család…” Jelképesen arra figyelmeztet ez a szertartás, hogy a karácsony lényege az lenne: fogadjuk be a közénk jött Gyermeket.

Evangéliuma prológusában János is beszél azokról, akik a többiekkel ellentétben befogadták a Messiást. Nyilván valami nyitottságról van szó, amellyel kinyitották feléje szívüket, közel engedték magukhoz, befogadták tanítását, értékrendjét. S ezeknek hatalmat ad, azaz erőt valamihez. S ez nem más, mint hogy Isten gyermekévé legyenek! Ezek nem emberi erőből, az akarat elszántságából, hanem Istenből, azaz erejéből, kegyelméből születtek.

Két fejezettel később Nikodémusnak próbálja magyarázni Jézus ugyanezt: Lélekből kell újjászületni.

„Istengyermek, kit irgalmad közénk lehozott…” – énekeljük a meghitt karácsonyestéken. De értjük-e azt, hogy „istengyermek” nemcsak egy volt–van, hanem akik a karácsony örömében, békéjében, istenközelségében befogadják, azoknak mind megvan a lehetőségük, mindnyájuknak megadja az erőt, a hatalmat arra, hogy újjászülessenek, és Isten gyermekévé válhatnak, mindnyájan az Ő teljességéből merítve? Miközben örülünk a betlehemi kisded születésének, tudatosíthatjuk magunkban, hogy bennünk is egy születésnek, illetve újjászületésnek kell végbemennie.

Legyen az idei karácsony újabb lehetőség arra, hogy átéljük az újjászületés, az istengyermekké válás, és az abban való fejlődés örömét, és szavaink, tetteink sugározzák belőlünk annak szeretetét, aki bennünk él!

December 28. — Szent Család ünnepe — Lk 2,22–40 — Nem az enyém!

Szép dolog látni Máriát és Józsefet, amint a vallási előírásokat teljesítve bemutatják a kis Jézust a templomban, és bemutatják érte az áldozatot. Azt juttatja először eszembe, hogy a vallási cselekmény mögött egy alapvető felismerés húzódik meg: a gyermek nem az én tulajdonom, nem az enyém, hanem Isten ajándéka: Neki kell felajánlanom születésekor, s egész életemben feladatom, hogy feléje irányítsam. Hogyan tehetem ezt?

A Szent Család példája arra figyelmeztethet, hogy a közös vallásgyakorlat, a család együttes megjelenése a templomi közösségben alap lehet a gyerek nevelése szempontjából. Ennél persze sokkal fontosabb az, ami a családban történik naponta: hogy van-e közös Isten felé fordulás, a szülők mély hite és istenkapcsolata példa és kapaszkodó-e a gyermekek számára. Tudnak-e példát mutatni Isten akaratának megtevésében, a parancsok megtartásában, a szeretet megélésében. Mindannyiunk Istenről szóló tanúságtétele a családban kell, hogy megmutatkozzon először, még akkor is, ha „senki sem próféta a saját házában”. A szülők mulasztásai, bűnei, hibái is segíthetik a gyermekek lelki fejlődését, ha megvan bennünk az őszinte szembenézés azzal, ami nem jó, ha tudjuk bevallani és megbánni, ha tudunk bocsánatot kérni, és újat próbálni.

Persze bármilyen szép családi élet, bármilyen jó nevelés adott esetben kevésnek tűnhet: a felnőtté váló gyermek más utat kereshet, elfordulhat szülei hitétől, meggyőződésétől. Hiába a „jó ház”, lehet „tékozló fiúnk”. S ebben az esetben bizony tudnunk kell elengedni, nem szabad erőszakosan visszatartani őt. Tudnunk kell bízni benne, és Istenben, hogy előbb-utóbb visszatalál, szelíden jelezni számára, hogy „visszavárjuk”, hogy – mert nem értünk egyet élete alakulásával – szomorúak vagyunk miatta, de bármikor visszajöhet, s a jó útra visszatalálásával nagy örömet szerez nekünk. S közben nem marad más, mint az imádság, az aggódás, az együtt szenvedés, a reménykedés.

A gyermekek felnevelése az élet kiemelt feladata, de nem az egyetlen. Simeon, Anna és Mária élete is azt mutatja, hogy tanúságtételünk tágabb célú, mint a család, nem zárkózhatunk be oda. De bármekkora apostoli munkát végzünk is, a gyermekeinkkel kapcsolatban életünk végéig komoly feladataink maradnak: biztos háttér nyújtása, ahová mindig vissza lehet térni tanácsért, vigasztalásért, erőért. Lehetnek nehéz pillanatok, amikor majd ott kell mellettük állnunk, mint Máriának a kereszt alatt, de ettől függetlenül egész életünkben állandó imádságunkkal kell kísérnünk őket.

Ma is nagy szükség van arra, hogy „szent” családok legyenek, olyan szülőkkel, akik Istennek ajánlják gyermekeiket, legalábbis abban az értelemben, hogy Feléje vezetik, az Ő szolgálatára nevelik őket, a család meghitt melegében, és a közösség erejével.

Január 1. — Mária Istenanya ünnepe — Lk 2,16–21 — Elmélkedés az elmélkedésről

A vetés halkan nő, a bárány hangosan béget. Ez a különbség a mezőgazdaság két fő ágazata között. A pásztorok ez utóbbihoz tartoznak. Hevernek a subán, forgatják a Rubik-kockát unalmukban. Aztán egyszerre minden erejükre, idegszálukra szükségük lesz, mert meg kell küzdeniük a nyájra leselkedő farkasokkal. Ha sikerült, megint visszahemperedhetnek subájukra, hogy míg letörülik homlokukról a verejtéket, tenyérszámítógépükön újra lejátsszanak néhány menet tetriszt. Aztán csak fekszenek a friss illatú fűben, bámulják az eget, és végiggondolják ***az eseményeket meg a tennivalókat***. Miért húzza a lábát a fekete kisbárány, hol törte le bal szarvát a vezérkos, miért voltak idegesek a jerkék itatáskor, mikor is fogy el a legelni való, s merre érdemes továbbhajtani őket? Hogy tudnak ebben megegyezni a többi pásztorral? Hány adagot kell főzni ma vacsorára… Mi ez? Ez az elmélkedés. Begyakorlott, módszeres gondolkodás, néha spontán szemlélődéssel fűszerezve, hiszen szól a haris a torzs közt, dalolnak a pacsirták, fuvolázik a szél a puszta fái közt. Úgy hajladozik a gémes kút, amikor a kölyök vizet húz, mint a békát ebédelő gólya a nádas szélén.

Események: Született betlehemben egy kisbaba. Égi követektől jött róla értesítés, mennyei szintetizátor festette alá a hírt, rendkívüli lézershow. Odasiettünk néhányan. A többi maradt a birkák mellett. Csóringer családot láttunk a földszinten, ott, ahová az állatokat kötik be éjszakára. Dávidnak elég szép számú leszármazottja él a Birodalomban. A kispénzűeknek nemigen tartanak fenn szülőszobányi apartmanokat az emeleten népszámláláskor. Fiatal édesanyja bölcső helyett jászolba fektette a bébit, de rendesen bepólyálta, ami a hőmérsékletingadozás miatt nagyon is szükséges. A természetszerűen apás szülés élménye elcsigázhatta a papácskát. Szava sincs. Ja, kérem, nem vagyunk mi nők, hogy mindent kibírjunk! Láttam én karámajtónyi mészároslegényt elájulni, amikor meglátta, hogyan buggyan elő nyolcnapos kisfiának pár csepp vére a körülmetélés közben. Apuci is csak hüledezett, mikor beszámoltunk neki a fény- és hangjelenségekről, amelyek alapján idetaláltunk hozzájuk. De az édesanya nyugodt maradt, elgondolkodva nézte a kicsit, megrágta minden szavunkat, és nagyokat sóhajtott közben, pedig nem látszott rajta, hogy megviselte volna a szülés.

Ki tudja, mi minden járt a fejében, szívében. Az anyaszív sok mindenre ráérez előre, amit mi utólag se nagyon fogunk fel. A kisfiú pont olyan csúf és ráncos volt, mint a mieink, de az anyja nyilván dicsfényt látott a feje körül, és Messiásnak képzeli. Egyébként az égi követek is ilyesféléket mondtak róla. Minden stimmel is. Magunkfajtából nekünk való ki is kerekedhet. Szép nevet akar adni neki az apja: Jehosuah = Megmentő. Szegény embert az ág is húzza: Van mitől megmenteni! Kár, hogy a körülmetélésekor már nem itt legeltetünk, ha ők még itt maradnak is addig.

Tennivalók: Ajándékot persze előre is adhatunk. A tarisznyákon különben is könnyíteni kellene már. Nem is idevalósiak. Jól fog jönni nekik egy kis juhtúró, miegymás, amit hirtelenjében összeszedtünk. Előkelőbbnek nem mernénk felkínálni, de nekik bátran odaadjuk. Olyan jó nem feleslegből nem feleslegbe adni. Olyan jó, hogy szegény ember könnyen fogad el valamit a másik szegény embertől. Jó volt itt! Jó az Úr!

Önvizsgálat: *Szoktam-e elmélkedni? Milyen sűrűn? Kiről, miről? Milyen rendszerben? Mekkora spontaneitással? Hogyan hat gondolkodásomra, magatartásomra, élményvilágomra?*

Január 4. — Háromkirályok ünnepe — Mt 2,1–12 — Drága ajándékok elkótyavetyélésre

Mágusok, királyok, vezér, tudósok, hódolat, kincsek: arany, tömjén, mirha. Micsoda világ! Kinek a világa? Hát, nem az enyém. Talán nem is a tied, nyájas olvasóm. Nem forgok ilyen körökben. Nincs dolgom effélékkel. Miért? Józseféknek talán volt dolguk ilyenekkel? Nekik sem. Eddig nem. Hiába volt József királyi sarj. Messze esett az alma a fájától. Dávid pásztor volt, állatokkal dolgozott, mielőtt királlyá kente őt Sámuel próféta. Késői leszármazottja, József viszont ács volt, mielőtt elvette Máriát, fával dolgozott, nem arannyal, mint az ötvösök, és ács is maradt, hiába szült Messiást a felesége. Nem nagyon fizettek neki arannyal a megrendelői, nem is nagyon lehettek ott északon előkelő megrendelők, a pogányok Galileájában, ahol laktak.

De hát változnak az idők. Forgandó a szerencse. Micsoda vendégek! Csupa patyolat, meg bársony, meg bíbor. Ajándékoktól roskadó tevehát. Túl sok haszna nincs a háztartásban sem az aranynak, sem a tömjénnek, sem a mirhának, de pénzzé tehetők, s a pénz jól jön a szegény iparosnak, különösen ilyenkor, amikor növekszik a családtagok létszáma. Biztos anyagi háttér! Minden családanya vágyálma. Minden családapa édes-bús kötelessége. És íme: a Magasságos most ölükbe pottyantja.

A pénznek pedig nincs szaga. Jöhet nyugatról, jöhet keletről. Jöhet balgáktól, jöhet bölcsektől. Csak jöjjön! Hadd jöjjön! És semmi aggályoskodás, amolyan Tóbiás-féle az ajándék kecske miatt (Tób 2,13k)! Júdás majd visszaviszi a júdáspénzt. A főpapok meg undorral pogánytemetőbe fektetik, mintha nem ők kenték volna meg vele Júdás kollégát. Pedig megérdemli a munkás a bérét, az áruló a vérdíjat, a hóhér a fizetését. Az ajándék lónak, kecskének meg nem kell a fogát, mekegését nézni, hallgatni.

Nos, nyomozzunk hát utána, mi lett a bölcsek előkelő ajándékaival Józsefék szegényes háztartásában! Szalmazsákba varrta Mária? Vitték a szalmazsákot Egyiptomba szamárháton? Benjámin gabonás zsákjából hamar előkerült József ezüstpohara. Pedig Benjámin nem is tudta, hogy nála van. Vajon Józsefék szalmazsákjából hány perc alatt került volna elő az arany, vagy a pénzzé tett többi ajándék egy rutinellenőrzés folyamán? Nem lett volna gyanús, hogy a betlehemi látogatás hozadékából való, s pont ennek a párnak a porontyára vadászik Heródes király? Vajon elhangzott-e József ajkáról a fohász: Csak jótevőinktől ments meg minket, Urunk, a többiekkel majd csak boldogulunk magunk is!?

Lehet, hogy nem hangzott el, de minden oka meglett volna rá, hogy elhangozzék. Ha nem varrta Mária szalmazsákba, talán elásta József, hogy Egyiptomból visszajövet hasznosíthassák? De akkor be kellett volna térniük Betlehembe, hogy kiássák, mielőtt Názáretbe költöznek. Ennek pedig semmi nyoma. Hát akkor volt idejük szétosztani a szomszédok között? Gyors éjszakai menekülés esetén ez nem túl ésszerű. Szóval otthagyták az ökör felügyeletére bízva? (A szamarat csak magukkal vitték! Illetőleg az vitte őket.) Elkótyavetyélték! Micsoda könnyelműség! Mekkora hülyeség ez az egész!

Most megfordítom a kamerát. Mit kellett volna tenniük a bölcseknek, ha kicsit bölcsebbek, hogy ne hozzák ily veszélyes, ily hülye helyzetbe azt, akinek kedveskedni akartak? Talán rögtön a betlehemi putri elé gördíteni a bársonyszőnyeget? Vagy legalábbis tovább figyelni a csillagot, hátha nem is a fővárosba vezeti őket? De amikor olyan kézenfekvő, hogy istenek csak királyok születését jelzik csillagokkal, királyok meg csak fővárosokban születnek!

De ez a Jahve olyan fura Isten! Mindent másképp csinál, mint ahogy nekünk, bölcseknek kézenfekvő. Ez a Heródes is milyen készséges kalauznak látszott, hogy összecsődítette kedvünkért minden nadrágos emberét, s csak némi visszajelzést kért tőlünk cserébe. Jahve meg ígéretünk megszegésére uszított minket álmunkban. Furák ezek a nyugati istenek! Hát lehet fontosabb egy bölcsnek, mint állni a szavát? Bizony, naiv becsületességünkben csaknem mi vezettük a bébi lemészárolásához ezt a hatalomféltő szörnyeteget! Mi meg azt hittük, csak azért titokzatoskodik a király, nehogy rajtunk kívül mások is megelőzzék az audienciában. Ezek után már eltörpül az a meglepődésünk, hogy az újszülött király milyen puritán viszonyok között látta meg a legfényesebb csillagot. Már-már mi kezdtünk szégyenkezni a miatt, hogy ajándékaink mennyire inkompatibilisek őfelsége udvartartásával. De sebtében nem sikerült azokat kompatibilisabbakra cserélni. Be kellett érnie arannyal, tömjénnel és mirhával. Mi jót akartunk.

Megelégszem avval, hogy én jót akartam, vagy megnézem azt is, hogy valóban jót teszek-e? Mennyire hasznavehetőek ajándékaim? Mit csinálok, ha hasznavehetetlen drága ajándékokat kapok?

Január 11. — Urunk megkeresztelkedése — Mk 1,6b–11 — Feje tetejére, vagy épp a talpára?

A zsidó gyereknek Illés próféta a Mikulás, aki nem halt meg, s bármikor eljöhet. Az asztalnál neki is tesznek terítéket, hogy ha betoppan, rögtön megkínálhassák. Ugyanúgy várják is, mint a mi gyerekeink a Mikulást. Ha valaki teveszőr ruhában, derekán bőrövvel kint üvölt a pusztában, mint János, okvetlenül ki kell hozzá tódulni. Hátha Illés jött végre el! S az jó jel, mert a Messiás addig el se jön, míg Illés meg nem előzi. Ha kicsit érdes is a hangja, ha kicsit prüszkölünk is, míg víz alá nyom bennünket, azért csak kibírjuk, s aztán jöhet a Nagy, az Erős, az Igazi.

János vizes szertartásban fejezi ki programját. Megtisztulást, lepucolást, régi, önző énünk megfullasztását hirdeti, meg hogy ez csak a kezdet. Az Igazi, az Erős, tűzbe, lobogó szellembe márt majd bennünket, és kivág, kiszór, tűzre dob minden pelyvát, haszontalan gyomot, terméketlen fügefát. Lehet, hogy még a mi életünkben. Nini, már itt is van! Átveszi a stafétabotot heroldjától. Most majd ő „keresztel", merít minket a tűz tavába.

De mi ez? Hogyhogy engedi magát alányomni Jánostól a Jordánban? Beáll a bűnbánók sorába, vagy épp a sor végére? János meg némi szabadkozás után meg is mártja? De fura világ ez, a Mindenható fejetetejére állított rendszeréé! Utolsóvá kell lennie annak, aki első akar lenni/maradni? Be kell sorolódnia annak, aki kiválóságra törekszik? Úgy látszik. Ez hallatszik. Az ég meghasad, a szózat Őt nevezi kedvére tevő Fiának. Hát akkor nincs mese. Erre van az irány.

Mennyire törekszem kiválóságra? Miben? Mennyire tudok betagozódni, elvegyülni? Miben? Miért?

Január 18. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,35–42 — Az első pápa meg a főnöke

Van egy butuska találós kérdés: Miért a pápának a legjobb? Mert csak a halála után találkozik a főnökével. Nos, a mai evangélium arról tudósít, hogy hogy került sor az első pápa találkozására főnökével még a halála előtt.

Jánostól megtudják hallgatói, hogy aki utána érkezik, az az Isten Báránya. No, az már csak Aranyszőrű Bárány lehet, ha egyszer az Istené! Aki hozzá járul, előbb-utóbb az aranygyapjas rend lovagjává lehet. Érdemes odamenni hozzá. Mindegy mivel. Valami ártatlan

általánosság is megteszi; például hogy „szép időnk van”. Hogy szolgál az egészsége? Hol tetszik lakni? Stb., stb. Andráséknak sem jutott eszükbe okosabb: megkérdezték az Aranyszőrűt, hol tartózkodik a mai napon. Érdemes volt. Aranyszélű névjegykártyát kaptak érte, személyes asztalfoglalással a gyertyafényes prérire. A napsugár aranyozta be meghívójukat, s estefelé a hold pótolta a gyertyafényt. Látták hajának arany szőrét, hallották hangjának bársonyos melegségét egy álló napon át, délelőtt tíztől este kb. hatig. Elbűvölte őket. Naná, hogy elbűvölte.

Andrásnak jó testvérként tüstént eszébe jutott Simon, a tesója. Ebből a buliból ő se maradjon ki. És András jól számít. Tesójából lesz a Nagymester „sziklaszilárd” utódja, az első pápa. Nekem nem nagyon tetszik ez a vezetésre predestináló névadó az első találkozáskor, de hiába berzenkedem, ha egyszer bevált. Miért vált be? Mert Jézusnak súgott a Szentlélek, mint Sámuelnek Dávid kiválasztásakor hét testvére közül? Mert Jézus nagy kanállal merített az isteni mindentudásból és előrelátásból? Mert mind a tizenkettőt eleve zseniális vezetői képességekkel rendelkezőként választotta ki, és bármelyikre rábökve is telitalálat lett volna a választás?

Vagy fordítva? A keresztény vezetőnek nincs szüksége semmiféle vezetői karizmára? Akárkiből lehet? Sőt a sorelnökség is pont olyan jó, mint a pápai kinevezés, mert nincs vagyoni, nincs jogi, nincs elvi kérdés, amihez szakértelem kellene, vagy rátermettség? (1Kor 6,4–5) Hiszen szegénységet vállaló vagyonközösségben élnek, s csak arról kell döntenie a vezetőnek, hogy jobbra kezdődjön a körima vagy balról, meg hasonló horderejű kérdésekről? Vagy egyáltalán nem fontos, hogy jól vezessen a vezető, elég, ha van? Elég, ha egy van, aki biztosítja az egységet, nehogy pártokra, felekezetekre, szektákra szakadjunk? A történelem kitermelte mind a szektákat, mind a felekezeteket, még a „keresztény” pártokat is! A három pápa korszakát is megértük, sőt túléltük. A szemérmetlen, hataloméhes, cselszövényekben jártas, tutyi-mutyi és elvarázsolt pápák érájába sem haltunk bele mind. Az ügyes vezető mellett könnyebb begyakorolni a csapatmunkát, az ügyetlen mellett meg a hősies keresztény türelmet. Úgy látszik, a Gondviselésnek egészen más miatt fő a feje, mint a rátermett vezetők kiválasztása miatt.

De azért Péterről kiderül az evangélium lapjairól, hogy ha jól, ha rosszul, ő reagál leggyorsabban, leghangosabban a Főnök kérdéseire, felvetéseire. Erre már igazán nehéz tromfolni. De azért megpróbálok. Lehet, hogy az evangélisták azért írnak Péterről többet, mert ő lett később a vezető? S nem azért lett később ő a vezető, mert volt róla több leírni való a korábbiakban? Hát ezt már igazán a nyájas olvasóra kell bíznom. Hiszen nem vagyok én pápa, hogy hit és erkölcs dolgában tévedhetetlenül döntsek ünnepélyes megnyilatkozások formájában, meg egyébként is!

Mennyire vállalom, hogy közösséget hozzak össze, és vezessek? Mennyire tudok szürke, de hasznos tag maradni más vezetése alatt? Hogyan küzdök a magam s mások „elpápásodása” ellen?

Január 25. — Évközi 3. vasárnap — Mk 1,14–20 — Zseniális szociológus, vagy csak embernyi ember?

Simon és András, Jakab és János, két testvérpár, négy kolléga. Vérségi és munkatársi vonalon is összeszokott társaság. Ha mind Keresztelő János tanítványa, akkor még szorosabb az összetartozás. Elég egyet megnyerni, az hívja a tesóját, két tesó a másik két kollégát és „elvtársat”. Jézusnak jó ajánlólevele van Jánostól. János rajongóinak szemében sem lehet vetélytárs, hisz ott állt köztük a megkeresztelkedők sorában. Olyasmire hívja őket, amihez már félig-meddig értenek is. Nem lelkipásztornak, nem emberfaragó ácsnak, hanem emberhalásznak! Halhalászókat emberhalászóknak. Ezek után az lenne a furcsa, ha nem szegődnének az ácsműhelyét otthagyó Jézus nyomába, nem az, hogy tüstént otthagynak hálót, apát, többi kollégát, beosztottat Isten földi Országáért.

Hol tanult pszichológiát, szociológiát, szervezéstant, vezetői ismereteket ez a názáreti ácslegény? Egyiptomban? A pusztában? Az ácsműhelyben? A zsinagógában? A mennyországban? Vagy mindenütt ezt tanulja, és különben is a vérében van mindez? Vagy bármelyikünk vérében van többé-kevésbé, s akárhol tanulhatnánk mi is, csak össze kell szednünk magunkat? Ő összeszedte. Olykor éjszakákat imádkozott át! 40 napos lelkigyakorlattal kezdte! Nos, ha ilyen típusú kisközösségek létbe hívásán és működésén fordul Isten földi országának megvalósulása – Mesterünknek legalábbis úgy tűnt! –, nem lenne érdemes kicsit összeszednünk magunkat, és körülnéznünk rokonaink, kollégáink, „elvtársaink” körében?

Mennyire hiszek a kisközösségi forma hatékonyságában? Mennyire sietek evangéliumi tartalmakkal megtölteni a működőképes formákat? Miket kell elhagynom, hogy az előzőekhez elég időm, energiám, összeszedettségem maradjon?

TARTALOM

Meditáció
Sulyok Gábor: Új adventet, vagy mást akartok...? 2
Vincze József: Elengedte... 2
Tanulmány
Vörös Éva: Magzatvíz és keresztvíz 3–6
Bulányi György: Teljesül az Atya akarata? 10–11
Interjú
„Előre örülj a következő válságnak!"
(Eva-Maria és *Wolfram Zurhorst)* 7–9
Világegyház
Finta Lajos:: Rendkívüli látogatás Azupizuban 12
Könyvismertetés
Alexander Schönburg: Pénz nélkül gazdagon 13–14
Élménybeszámoló
Csizovszkiné Szabó Erzsébet: Micikli, MMVIII 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Az épület 17–18
Megemlékezések
Orbán Sándor: Legidősebb Bokor-testvérünk elszenderült az Úrban
(Balás László) 19–20
Benyhe Jánosné: Remény a reménytelenségben 10–21
Debreczeni Zsuzsa, Lepsényi Mária, Dombi Zsuzsa:
Polcz Alaine emlékezete 22–26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS !

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2009. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 225,– Ft lesz, tehát az *éves előfizetés* **1350,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Hermann Hesse

Lépcsők

Miképpen elhervad mindig a virág,
s öregkor elől kitér az ifjúság,
úgy tűnnek fel az élet lépcsői mind,
és minden bölcsesség, minden erény is
idején virít, örökké nem tarthat.
Ha hívja az élet, a szív legyen csak
búcsúzásra és újrakezdésre kész,
hogy bátorsággal, mit sem szomorkodva
más, új kötéseknek adja át magát.
Mert minden kezdetben varázs rejtezik,
amely megoltalmaz, és élni segít.

Szeljünk át derűsen teret tér után,
egyiken se csüggjünk mint otthonunkon:
a világszellem nem kötöz, korlátoz,
de lépcsőről lépcsőre emel, tágít.
Alig gyökereztünk egy életkörbe,
s lett meghitt lakásunk, máris ernyedünk;
kilépni a bénító megszokásból
az tud csak, ki útra, indulásra kész.

Még a halál órája is, meglehet,
új terek felé küld ifjú erővel,
az élet hívása nem hal el soha...
Nosza hát, búcsúzzál, te szív, és virulj!

Fordította: g. g. a.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XIX/6. (112.) szám
Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Schanda Beáta
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

A címlap emblémáját Magyar Mihály,
a rovat-emblémákat és a Moha-mesék illusztrációit
Garay Dóra készítette.

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: www.ertedvagyok.hu
E-mail: gromon@freemail.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetőek, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: Z.HORV Reklámstúdió, Dejtár
Felelős vezető: Horváth Zoltán

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2009-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 4000 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.